ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
1
JEUDI
1er AOUT
1974

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 փր.	Վեցամսեայ	90 փր.	
Արտասահման	Տար. 200 փր.	Հատը	1 փր.	

50ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.078 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 50e ANNÉE — No 13.078

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

1874 ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ 1915

(Ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ)

———o———

Հայկական վերածնունդի եւ ազատագրական շարժումներուն մէջ իր արժանաւոր տեղը կը գրաւէ կրթական մշակ, արուեստագէտ գրագէտ եւ յեղափոխական հրապարակագիր Ռուբէն Զարդարեան, որ 41 տարեկանին՝ իր տաղանդի լրութեան մէջ եւ համակ կեանքով բաբախուն՝ զոհ պիտի երթար անարգ թշնամիի դիւային ծրագրին :

Ծնած էր Սեւերեկ : Երկու տարեկան էր, երբ ծնողքը փոխադրուեցաւ Խարբերդ, ուր ազգային դպրոցին, ամերիկեան հաստատութեան եւ Թլկատինցիի վարժարանին մէջ ուսանելէ ետք, երիտասարդ տարիքին՝ 1892ին կը նուիրուի ուսուցչական ասպարէզին : 1897էն 1903 կը պաշտօնավարէ Մէզրէի ազգային կեդր. վարժարանին մէջ իբրեւ աւագ ուսուցիչ, աւանդելով հայերէն լեզու, գրականութիւն, պատմութիւն եւ ֆրանսերէն :

1903ին իբրեւ յեղափոխական կը բանտարկուի Թլկատինցիի եւ երեք ուսուցչապետներու հետ : Բանտէն արձակուելէ վերջ, 1904ին տարի մը կը պաշտօնավարէ Մանիսայի մէջ՝ իբրեւ տեսուչ ազգային վարժարանին :

Թուրք իշխանութեանց հետապնդումներէն ազատելու համար 1905ին կը յաջողի իբրեւ փախստական ընտանեօք մեկնիլ Պուլկարիա եւ կը հաստատուի Ֆիլիպէ, ուր նոյն տարին իսկ կը հիմնէ Ռազմիկը, լրագիր ազգային, գրական եւ քաղաքական՝ եռօրեայ, հրատարակութիւն Հ. Յ. Դաշնակցութեան :

Օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակումէն ետք կ'անցնի Պոլիս, ուր 1909 Յուլիսէն մինչեւ 1915 Ապրիլ 11/24 իբրեւ խմբագրապետ կը վարէ Հ. Յ. Դ. պաշտօնաթերթ Ազատամարտ օրաթերթը : Դաշինքը իր առաջին հարուածը կուտար Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որուն հեղինակաւոր բանբերն էր Ռուբէն Զարդարեան՝ Ազատամարտի իր կուռ ու ջղուտ խմբագրականներով :

Զարդարեան նոր շունչ մը, նոր ոգի եւ թարմութիւն մը կը բերէր պոլսահայ լրագրութեան, որ համիտեան բռնակալութեան դաժան օրերուն կաշկանդուած եւ գրաքննութեան սարսափներուն ենթակայ՝ դարձած էր գունատ եւ անջիղ :

Համահայկական աստիճանաչափով հեղինակութիւն կը ներկայացնէին Ազատամարտի իր ամէնօրեայ խմբագրականները, որոնք որոշ ատեն մը թրքերէնի ալ կը թարգմանուէին Սարգիս Սրենցի կողմէ :

Ռուբէն Զարդարեան գրագէտի բնածին տաղանդով օժտուած՝ կանուխէն մուտք գործեց հայ գրականութեան անդաստանէն ներս : Դպրոցական գրասեղաններէն սկսած էր իր գրական փորձերը՝ Թլկատինցիի յուցմունքներով ու քաջալերութեամբ :

Հարազատ ներկայացուցիչ «գաւառական գրականութեան», Զարդարեան 1890էն սկսեալ աշխատակցեցաւ Պոլսոյ Մաղիկին, Մասիսին, Արեւելքին, Շիրակին, Բանբերին եւ Իզմիրի Արեւելեան Մամուլին՝ գերազանցօրէն գիւղական կեանքէ առնուած հէքեաթներով եւ պատմուածքներով :

1910ին Պոլսոյ մէջ իբրեւ հատոր հրատարակուեցաւ Ցայգալոյսը, որ 1912ին ֆրանսերէնի թարգմանուելով՝ Լա Քլարթէ Նոքթիւռն խորագրով լոյս տեսաւ Ցրեաերիք Մաքլէրի Լա Փոթիթ Պիպլիոթէք Արմէնիէն մատենաշարին մէջ : 1964ին Պետհրատը Երեւանի մէջ լոյս ընծայեց Ցայգալոյսը՝ խորհրդային ուղղագրութեամբ :

Նախատակ Գրագէտներու Բարեկամները 1930ին Փարիզի մէջ հրատարակեցին Զարդարեանի Ամբողջական Երկերու Ա. հատորը՝ «Աբձակ էջեր և հէքեաթներ» խորագրով, իբրեւ իրենց Մատենաշարի թիւ 1ը :

Այս հատորէն դուրս կը մնան Բագինի, Նաւասարդ տարեգիրքի, Մեհեանի, Ռազմիկի, Ազատամարտ օրաթերթի և շաբաթաթերթի մէջ լոյս տեսած իր գրական էջերն ու օտար գրականութիւններէ կատարած իր թարգմանութիւնները՝ յաճախ անստորագիր : 1914ին Պոլսոյ մէջ հրատարակուեցաւ շունտացի գրագիտուհիի Սէլմա Լակէրլոֆի Երուսաղէմ Տալէքարլիի մէջ գրքին թարգմանութիւնը : Թարգմանած է նաեւ Անաթոլ Ֆրանսի «Աստուածները ծարաւի են» վէպը՝ կիսատ եւ անտիպ :

Իր գրական ծածկանուններն էին Էժտահար, Աչք Եհովայի եւ Ասլան :

Մեծ ընդունելութեան արժանացած էր Մեղրագէտ խորագրով իր հայերէնի դասագրքերու շարքը, որուն բարձրագոյն դասարանի հատորը ցարդ կը փնտռուի գրասէրներու կողմէ :

Պոլսոյ Էսայեան վարժարանին մէջ կազմակերպուած Գրական ասուլիսներուն չորրորդը նուիրուեցաւ Զարդարեանի՝ 1913ին : Իր մասին խօսեցան Զապէլ Եսայեան, Եր. Սրմաքէշխանլեան, Սարգիս Մինասեան, Կոմիտաս վարդապետ եւ Յ. Ճ. Սիրունի, ինչպէս մեր ընթերցողները կը կարդան քանի մը օրէ :

Իր գրականութեան մասին գրած են՝ Զօպանեան (Մէռքիւր տը Ֆրանսի մէջ), Արփիար Արփիարեան, Վահան Թէքէեան, Արտաշէս Յարութիւնեան, Վ. Փափազեան, Հ. Սիմոն Երեմեան, Կասթոն Պոնէ-Մօրի, Մկրտիչ Պարսամեան, Օշական, Վրթանէս Փափազեան, Թէոդիկ, Սիմոն Յակոբեան, Մինաս Թէլէօլեան եւ ուրիշներ :

Ո՛չ եւս է «Նախատակ Գրագէտներու Բարեկամներ» ընկերակցութիւնը՝ ետքէն վերածուած Հայ Գրագէտներու Բարեկամներու : Անդամները բոլորն ալ հրաժեշտ տուած են այս անցաւոր աշխարհին :

Ո՞վ, ո՞ր կազմակերպութիւնը պիտի հաւաքէ Զարդարեանի զանազան պարբերականներու մէջ ցրուած գրական թանկագին էջերը եւ հատորներու մէջ ամփոփելով կորուստէ փրկէ զանոնք :

Իր ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ այս թելադրութիւնը կ'ուղէինք յանձնել Մերձաւոր Արեւելքի երիտասարդ գրասէրներու, կամ Հայաստանի պետական հրատարակչականի լուրջ ուշադրութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ

ԹՈՒՐՔԸ ԱՅ'Ս ՀՈՂԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ՊԱՀԷ

———o———

ՅՈՅՆԵՒԹՈՒՐՔ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԵՑԱՒ

Շատ պարզ է որ Ժընեւի համաձայնութիւնը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ թրքական դիւանագիտական փառաւոր յաղթանակ մը : Մինչեւ ծայրը տեղի չտալով, Անգարա կրցաւ ձեռք ձգել ուզածը ու Մավրօս « Գանոսա երթալէ » ետք, դըժուար վերադարձ մը կ'ունենայ Աթէնք : Ճիշդ է որ Կիպրոսի Յոյներու ձախաւեր պետական հարուածը չէր որ կրնար դիւրացնել յոյն ներկայացուցիչին գործը : Այդ տմարդի ձեռնարկը բաւեց որ Թուրքերը գլուխ բռնեն եւ այսօր Արտաքին նախարար՝ Կիւնէշ յաղթական վերադարձ մը կրնայ ունենալ՝ Անգարա :

Մինչեւ վերջին վայրկեանը անել կացութիւնը կը տեւէր երբ «անխուսափելին» Քիսինկէր մէջտեղ ելաւ ու ամբողջ օր մը հեռաձայնով խօսելէ ետք կողմերուն հետ, յաջողեցաւ համաձայնութեան բերել Անգարան եւ Աթէնքը, ըստ իր սովորութեան մէկ կողմ ձգելով կնճռոտ հարցերը : Այս համաձայնագրով Թուրքերը կը պահեն իրենց գրաւած հողերը (հի՛ն սովորութիւն) Անգլիացիներու եւ Ամերիկացիներու օրհնութեամբ, որոնք այս ձեւով կը նուիրագործեն այդ գրաւումը :

Անգարա պէտք է կամաց կամաց ցեղչէ իր զրկած զօրքը (որ 30 հազարի կը հասնի) եւ ոչ թէ ետ տանի եւ այդ պէտք է ընէ ե՞րբ : Թուական չէ ճշդուած, անորոշ կը մնայ : Ասկէ զատ, Կիպրոսի 20 հազար Թուրք զինուորները (Անդրա այս թիւը կուտայ, մինչ Նիկոսիոյ Օռռոի թղթակիցը 30 հազար կուտայ իբրեւ թիւ) կրնան միջամտել եթէ Թուրք Կիպրացիները սպառնալիքի տակ զգան իրենք զիրենք յոյն Կիպրացիներու կողմէ : Անգարայի ուժերը կը պահեն նաեւ այն հողերը զորս գրաւած են Յուլիս 22էն ետք, այսինքն Ապահովութեան Խորհուրդի հրաչակած հրադադարի հրահանգէն ետք : Երկու համայնքներու վարչական ինքնավարութիւնը ճանչցուած է, այս ձեւով ալ դաշնակցային Պետութեան մը երեւոյթը տալով կիպրական Հանրապետութեան ինչ որ Թուրքերուն ուզածն է : Այս համաձայնագրին ստորագրութենէն ետք, Էճէվիթ արդարօրէն յայտնեց թէ «թրքական յաղթանակ մըն է», աւելցնելով. «կը խորհիմ թէ Թուրք Պետութիւնը, Թուրք ազգը ամրապնդեցին թրքական զինեալ ուժերու յաղթանակը, վայելչութեամբ եւ յաջողութեամբ Ժընեւի ժողովի սեղանին առջեւ : Կը նկատեմ թէ պարտականութիւնս է շնորհաւորել մեր Արտաքին նախարարը՝ Թուրան Կիւնէշ» : Էճէվիթ կ'ուզէ նաեւ որ այս համաձայնութիւնը «օգտակար ըլլայ մեր ժողովուրդին, Կիպրոսի ժողովուրդին եւ համայն մարդկութեան» :

× Աւելցնենք թէ Մակարիոս որ Լոնտոն է, չի հաւնիր որ Ժընեւ ժողով մը տեղի ունենայ առանց Կիպրացիներու մասնակցութեան :

× Ժընեւի ժողովը կը վերսկսի Օգոստոս 8ին :

Քանի մը տողով

ՅՐԱՆՔՕ հիւանդանոցէն ելաւ : Հոն էր երեք շաբաթէ եւ մահը անխուսափելի նկատուած էր, ինչ որ ստիպած էր մենատէրը, որ իր իշխանութիւնները փոխանցէ իշխան Խուան Գարլոսի : Կը մնայ հիմա տուածը ետ առնել : Ասկէ զատ, Փարիզի մէջ կազմուած է «Սպանիոյ ժողովրդավար ժէօնթ»ը, որու բանբերը մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, էնթերքոնթինանթալ պանդոկը, պարզեց իրենց նպատակը եւ յատուկ յայտարարութիւններով ալ կը ճշդեն թէ հաւատք չունենալով որ Մատրիտի իշխանութիւնը ազատականացման քաղաքականութիւն մը վարէ օր մը, իրենք կը ստանձնեն Սպանիոյ ժողովուրդին ազատութիւնը պահանջող պատմական եւ անձնական պատասխանատուութիւնները :

ՆԻՔՍԸՆԻ դէմ ամբաստանութիւնները կը շարունակուին : Ներկայացուցչական ժողովի իրաւական յանձնախումբը, որ, ինչպէս հաղորդած էինք, ամբաստանած էր նախագահը « արդարութեան արգելք » հանդիսացած ըլլալուն համար, յաջորդական նիստերու ընթացքին երկու նոր ամբաստանութիւններ եւս ըրաւ : Այսպէս Նիքսըն պատասխանատու կը նկատուի « իշխանութիւնը չարաշահած » ըլլալուն համար : Այս ամբաստանութեան ի նպաստ քուէարկեցին 28 հոգի, իսկ դէմ՝ 10 : Երրորդ ամբաստանութեան նախաձեռնութիւնը կ'երթայ Հանրապետական Ռոպըրթ Մք Քլորի : Այս վերջինը «Ներկայացուցչական ժողովի համար անուանարկիչ» նկատած է Նիքսընի յաջորդական մերժումները՝ 147 ձայներիզները յանձնելու : Ասոնք Սպիտակ Տան մէջ եղած նախագահական խօսակցութիւններու արձանագրութիւններ կը բովանդակէին, եւ Ուաթըրկէյթի դայթակղութիւնը կրնային լուսաբանել : Այս երրորդ ամբաստանութիւնն ալ վաւերացուած է 21 ձայնով (դէմ՝ 17) : Յանձնաժողովը բուռն վիճաբանութիւններէ ետք մերժած է չորրորդ ամբաստանութիւն մը : Արդարեւ Դեմոկրատ մը առարկած էր, թէ Նիքսըն հրահանգած է ռմբակոծումներ կատարել Քամպոճի վրայ, առանց Ներկայացուցչական ժողովի արտօնութեան, բայց Հանրապետական մը կը յիշեցնէր թէ Դեմոկրատ Ճոնսըն ալ նոյնը ըրած էր Վիէթնամի առեն :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ բանտերու եւ բանտային անձնակազմերու ծանր տագնապը կը շարունակուի եւ հոս-հոն ցոյցերը, ապստամբական շարժումները եւ բախումները վնասներ ու մանաւանդ զոհեր ալ կը պատճառեն : Պաշտօնէութիւնը կրնայ գործադուլի նոր ալիք տալ թէեւ արգիլուած է, բայց սենտիքաներու ներկայացուցիչները յուսախաբ եղած են նախարարին հետ տեսակցութենէն, երբ իրենց յայտնուած է թէ հազիւ 3 առ հարիւրի յաւելում մը կրնայ տրուիլ պարգեւին վրայ : Պահապանները 2000էն վար ամսական ունին եւ պժգոհ են նաեւ աշխատանքի պայմաններէն, մանաւանդ 10 օրուան խռովութիւններէ ետք : Երեքշաբթի գիշեր ծանր միջադէպեր կը պատահէին Սէն-Մարթէն տը Ռէի բանտը, ուր բանտարկեալ մըն ալ կը սպաննուէր, զոհ հաշուեյարդարի :

ԱՐԱՖԱԹ պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ Մոսկուա : Նախ քան իր ժամանումը, Իզվեստիա կը հրաւիրէր Պաղեստինցիները որ ճշդեն իրենց հեռանկարները եւ իրենք իրենց ծրագիր մը պատրաստեն որ յարմարի այն ճիգերուն որ կ'ըլլան աշխարհի մէջ, արդար լուծում մը գտնելու համար Մերձաւոր Արեւելքի : Պապը միւս կողմէ, հրապարակեց նամակ մը զոր գրած է պապական առաքելութեան նախագահութեան (Պաղեստինի համար) եւ ուր զօրավիգ կը կենայ պաղեստինցի ժողովուրդին արդար բաղձանքներուն :

ԿՈՒԼՈՒՇԿԵՐՆ ՈՒ ԻՐ ԳԵՐԵԶՄԱՆՆՈՑԸ

Ցեսայ որ գիւղը հեռուէն՝ ցրուած ու հեղ մըն ալ իրարու քով հաւաքուած խոշոր բոյներու կը նմանէր, տանիքներուն վրայ տեղ տեղ վեր ցցուած պատերուն ցախէ քիւերովը, ու անհաւասար բարձրութեամբ համախմբուած այդ աղքատիկ տուներուն համադրութեամբը, ուր հոս հոն միմիւս կերպով բարձրացած ծխանիներն ալ չխառ՝ մէկ ոտքին վրայ հանդարտիկ մտմտացող արագիլներու երկար վիզերը կը թուէին: Ու երբ աւելի մօտեցայ՝ իրաւ խոշոր բոյնի մը նմանցուցի գիւղն ամբողջ, որ Արածանիի եզերքը մեր տեսած ու ճանչցած թռչուններէն շատ տարբեր թռչուն մը, անկշտանալ դարաշրջանի՞ մը կարապը՝ շինած ու ինք թռել երթալէ ետք, լքուեր տեղը օտարին թողած ըլլար: Բայց ի՜նչպէս բանտարկել հոս բոլոր այն բանաստեղծութիւնը որ կրկեր պատկեր էր այդ մենաւորիկ գիւղը՝ իր կէս խոպան գետնին վրայ, նայելով դաշտին լայն հեռանկարուն, որոնցմէ հորիզոնը հինաւուրց բերդերու աշտարակներուն պէս խրամատուած լեռներէն՝ դեռ նոր հորիզոնի մը վրայ մխացատ կատարներու երազը կը քնացնէ, նայելով երկնքին կուշտ կապոյտն ի վեր, ուրկէ հուրիի անհամար, թովիչ աչքեր իրենց նայուածքին մանկական անուշութիւնը կը ծորեն: Իր քողքին մէջ, իր հարսանեկան հրապոյրին բոլոր գինովցնող ախտովը յաւիտենապէս կոյս մնալու երդումն ըրած աղջիկ մը ըլլար այդ գիւղը՝ ամառ գիշերներու թերատուտերումով՝ որ ծնրադրած քողածածուկ՝ Օգոստոսի մթնշաղ, ճերմկոտիկ բեհեզներովը փաթթուած՝ մտիկ ընէր գետին սպասոր հեկեկանքին, տխրաբոյր ու մելամաղձոտ քնարերգութեան, որ անցած ափունքներէն ջուրը ժողված ու հետը բերած էր:

Սխալ ըսի. գիւղին ողջ ապրողներուն բան մը չէր ըսեր կամ անոնք չէին հասկընար իրենց շինականի հոգիով ինչ որ կ'ըսէր գետը իր մառախլապատ լեզուին խարշափովն ու մրմունջովը, գերեզմանոցը որ կը կախուէր անոր կապոյտ անկողինին քովիկ, մեռելներու վերջին հանգստարանը միայն կ'իմանար թաքուն գաղտնիքը, անհատատ ջուրերուն բերած կծկծանքը, որովհետեւ իր ցամաք ու ամուլ արգանդը գետին քով քովի, անոր գգուանքին տուած էր:

Երբեք չեմ կրնար երեւակայել այնքան երջանիկ մեռելներ, որքան այդ մոռցուած, խեղճուկ գիւղին մարդիկը որ կ'երթան թուփերով ու վայրի խոտերով շրջապատուած, հազար անանուն ծաղիկներու, հազար անծանօթ բոյրումներու մէջ քնանալ՝ երբ Արածանի իր թափառայած ընթացքով չեմ գիտեր ի՛նչ ափունքներ, ի՛նչ ծործորներ ու աշխարհներ համբուրելէ ետք, դեռ պակաս մնացած ջրային թռչուններու գեղգեղանքն ու փետուրը, մենաւոր ուռիներու խարշափն ու նուագը, հեռաւոր հովիւներու սրինգին նուաղկոտ արձագանգը կամ նորածին գառնուկներու առաջին աղու աղաղակը կը բերէ իր հետ՝ աշխարհի ամէնէն քնքուշ ու ամէնէն երանաւէտ բաներուն ներդաշնակութեամբը մոռցնել տալու համար այն ահաւոր անէծքը որ զիրենք կեանքէն ու ապրողներէն կը բաժնէ:

Մարտին ու Մայիսին, փայփայանքը աւելի եղբայրական ու աղապատանքը աւելի սրտագին է՝ գետին ու գերեզմանոցին: Ու երբ արեւին սէրը աւելի արհաւրալից ու ապրելու բաղձանքը աւելի դառնակսկիծ է, մեռելներուն համար՝ արտասուալից լեռներուն տրտում ջուրերը կը շատնան, կը բազմապատկուին, գարնան մեղեդին բերել տաղերգելու գիւղի հանգստարանին, ուր տապանագրեր հազուագիւտ են ու թերեւս եկող սերունդները աւանդութեամբ կը ճանչնան իրենց սիրելիները, յաճախ անճա՛ն անժառանգներ, մոռնալով իսկ անոնց՝ տեղը՝ եթէ ծերունի մը չգտնուի իր գաւազանով ցոյց տալու հողակոյտ մը, կոտրած, փշրած մէկ քանի քարեր՝ որոնց վրայ ժամանակը նոյնպէս կորուստի խաւարը կը բերէ ու քարաքոսներով կը ծածկէ:

Եւ ի՛նչ երջանկութիւն. խորհիլ թէ գերեզմանիդ մօտէն միշտ կենդանի, անցամաք գետ մը ամէն օր, ամէն տարի պիտի գայ ու անցնի՝ դժոխային լռութիւնը անուշ հծծիւնով մը զուարթացնելու, մտածել թէ դարեր ու դարեր ետքն ալ՝ երբ ամէնքը, ամէնքը քեզ ճանչցողներուն՝ պիտի անցնին, մանուկները ծեր պիտի ըլլան, թոռներ տալով պիտի մեռնին իրենք ալ իրենց կարգին, գիւղին քահանան ալ, ճերմակ գդակով դպիրներն ալ, ու նոր եկողները յաւիտենապէս անծանօթ պիտի ըլլան քեզի՝ չգիտնալով թէ դուն ապրա՞ծ ես օր մը, այս անմահ, այս մշտնջենապէս երիտասարդ գետը միայն պիտի մնայ ծանօթ քեզի... ու իր սիրոյն համար զուցէ մանուկ հօտաղ մը գայ նստի գարնան առաւօտներուն կամ աշնան վերջալոյսներուն՝ գիւղի երգերէն եղանակ մը հնչեցնելու, ու իր գաղտնապահ ալիքներուն նորէն գայ օտարացած հայրենի տանդ կամ անոր դրացի աղջիկներէն մէկը իր առաջին սիրոյ արցունքը ցօղելու եւ քեզի իմացնելու համար թէ մարդիկ կ'ապրին տակաւին, կը սիրեն տակաւին, արեւը գիւղիդ վրայ կը ցաթի ու մանգղուորները իրենց արջալոյսի տաղերը կ'երգեն, թէ կեանքը անուշ է ապրողներուն համար...:

Ո՜վ հեռաւոր գիւղ, չեմ մոռնար զքեզ, երբ կենդանիներուդ մխիթարութիւնն ու մեռելներուդ երազը ա՛յնչափ հանգիստ է ու խաղաղ:

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ ԱՐՁԱԿԸ

—o—

Հէքեաթներու կամ հէքեաթունակ արձակի մեծ վարպետն եղաւ անկասկած «Ցայգալոյս»ի հեղինակը: Գաւառի տրոփը այլ գրիչներու մօտ ալ երեւան եկան Ռուբէն Զարդարեանէ առաջ եւ ետք: Թլկատինցի, օրինակ, չառաւիղ մը բացու գաւառը պատկերացնելու շրջանի մը ճիգին մէջ: Մնձուրի, Համաստեղ եւ քանի մը այլ սեւերուն անուններ Զարդարեանէ ետք յաջող ու յաճախ ինքնատիպ էջեր արձանագրեցին: Այսուհանդերձ, մասնաւորապէս 1900ական թուականներուն մենք Ռ. Զարդարեանէ աւելի բարձր դեղաշտ արձակագիր մը չունեցանք այս մարզին մէջ: Արդարեւ, անոր արձակը բանաստեղծական հրապոյր մը ունի, լեզուական պերճանք մը, առանց սակայն քրքունակ ոճ մը որդեգրելու:

Իրապաշտ գրագէտն է այն չափով, որ ծանօթ է իր «աշխարհ»ին, այսինքն՝ գեղին եւ անոր համեստ բնակիչներուն, ծանօթ՝ անոնց առօրեային, այլ մանաւանդ բարքերուն, սնոտի հաւատալիքներուն, մարդոց աւանդութիւններուն, մէկ խօսքով՝ կեանքին եւ միջավայրին: Բայց իրապաշտ գիծէն շեղումը ակներեւ է նաեւ այն չափով, որ անոր մօտ երեւակայութիւնը լայնածիր է: Հէքեաթներուն մէջ շատ աւելի են ճղտումներն ու տեսլականները, իտէալական կեանքի մը փնտռտուքն ու սահմանումը: Բարի, մաքուր, ամպածրար գիծ մը ցայտուն է հոն: Գոյնի եւ բառի կախարդանքները հմայիչ հանդերձանքներ կը դառնան անոր էջերուն համար, մանաւանդ անոր հէքեաթներուն կամ այդ սեռով սահմանուած գործերուն մէջ:

Զարդարեանի գրիչին ինքնայատուկ ա՛յլ յատկանիշն է պատկերներու տպաւորիչ եւ այլապէս հիասքանչ կազմութիւնը:

Պատկերներու հրավառութիւն անկասկած՝ այնքան որ առատ են անոնք եւ, միաժամանակ, այլազան ու գունագեղ: Աստնցմով՝ պատկերներով — առանց անտեսելու նաեւ հիւթեղ լեզուն գրագէտին եւ գաւառէն եկող հոգին բոյրը — էջեր կը կազմուին, ուր ակներեւ կը դառնայ բանաստեղծական խորքը:

Զարդարեան առաւելաբար պատկերներու ճամբով թելադրականութիւն կը ստեղծէ: Ըսել կ'ուզենք, թէ ան ընդհանրապէս կը խուսափի խօսքէ, զրոյցէ, երկխօսութենէ, եւ պատկերներու հիւսքով ընթերցողը կը մղէ թելադրականութեան ճամբով ճանչնալու ի՛ր ստեղծած անրասիր աշխարհը: Ընթերցողին առջեւ ան նկարագրութեանց շարքով կը բանայ աշխարհ մը, էութեան մը ծալքերը կը քակէ, խորհրդածութեանց կը մղէ եւ հոգիները ալեկոծող տրամադրութիւն կը ստեղծէ:

Գամբռը, Ով որ Սուլթան մը ունի իր հոգիին մէջ, Բագինին փառաբանութիւնը՝ իւրաքանչիւրը իր իւրայատուկ գիծով հետամուտ է ներգործութիւն մը կատարելու ընթերցողին վրայ՝ ըմբոստութեան, խըրոխտ կեցուածքի, լուսաւոր ապագայի գաղափարներու շիջուկը ներարկելու: Ասոր իրենց նպաստը կը բերեն այլաբանական բնոյթի փարթամ պատկերացումները, խոհերը, որոնք երբեք հասարակ ճառի կամ տափակ քարոզի տպաւորութիւն չեն թողուր:

Ըսուած է, թէ Զարդարեանի լեզուն, որ գաւառի բոյրն ու համն ունի եւ, միեւնոյն ատեն, առաւելապէս քաղաքային (իմա՛ Պոլիս) պատմուճանով պճնուած է, արեւմտահայ արձակը փայլուն կատարի մը հասցուց 1900ական թուականներուն: Ճիշդ է հաստատումը: Պէտք է աւելցնել սակայն, որ անոր լեզուն մինչեւ այսօր կը պահէ իր անվրճելի թարմութիւնը, հրապոյրը, գեղեցկութիւնը:

Անոր լեզուն ցոյց կուտայ, թէ մեր ոսկեղինիկը ի՜նչ բարձունքներ կրնայ նուաճել, ի՛նչ հմայիչ գունագեղութեան կրնայ հասնիլ, երբ բնածին արուեստագէտի խառնուածքին միաձուլուի լեզուի հոգատարութեան ձգտումը:

Զարդարեանի լեզուն ոսկեշող փայլ մը ունի:

Գ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

×

Երգէ, ո՜վ ծառ, որ կը մնաս իբրեւ լարուած տրամադրելի քնար՝ բնութեան արձակ հովերուն, արձակ բանաստեղծութեան առջեւ, երգէ անփութօրէն վշտակոծ կամ ցնծալից եղանակները, երգէ ինչպէս որ տուն կուտայ հիւսիսի քամին կամ մեղմաբեւ հովիկը. ի՜նչ հոգ, բաւական է որ անկեղծ ըլլան բոլոր ձայներն ու անոնց հաղորդուած յուզումները՝ որ քու սաղարթներուդ, տերեւներուդ մէջէն կ'անցնին ու կը շշնջեն. բաւական է որ դուն արժանահաւատ երգիչն ըլլաս քեզի տրուած կենդանի թելադրութիւններուն, կենդանի կեանքին:

ՀԻՆ ՕՐԵՐ

ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԳԱՒԱՌԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ձմրան վարդ = կրակ: Հող հոտիլ, մէկ աչքը փոսը նայիլ = շատ ծեր, հիւանդկախ: Տափը թումբ ընել = մեռնիլ, գերեզման մտնել: Խրատ տալէն բերանս որդ ինկաւ, մազ բսաւ = ճարս հատաւ խրատ տալէն: Խելքին ծալը պակաս է = քիչ յիմար, ապուշ է: Հովը ետեւէն է = որոշ ուղղութիւն մը չունի, ուր քշես, հոն կ'երթայ: Լուսնկին լուս հաց կերած մարդ է = թշուառ, անճրադ ապրած մարդ է: Շուք կամ հով արածել = գիւղին մէջ ծոյլ ծոյլ ման գալ: Ծաղիկը փրփրեր է դաշտին մէջ = ծաղիկը պատեր է: Ցուրտը արեւին կը ծծէ = սարսափելի ցուրտ: Սեւի է = սգաւոր է: Սեւը ներս ընել ճերմակը դուրս = վիշտը մարդու չյայտնել: Օձու կծած դրամ ունի թող ծախէ — = աւելորդ հարամ դրամ ունի: Բերանը ապչի թրջիր = անգաղտնապահ է: Օձ դնդող = Վերջին ծայր կծծի: Կամ աղը պակաս է կամ մաղը = նեղը մնացած ատենը բաբեկամ կ'ըլլայ: Հորթը եզին տակ փնտռել = բանի մը հակառակը ընել: Հոգիին մէջ ծաղիկ կապել = հրճուանք պատճառել: Մտքին մէջ լուսցան հօրը յիշատակները = արթնցան: Ոտքերը գետնէն կտրուիլ = ապշահար մնալ: Կաթ հոտիլ բերանը = դեռ անփորձ է: Գնա ծերութեանդ ոպը քարէն զատէ = ըրածդ քաշէ: Լարով փոկով տուն մը կրցաւ շինել = ճարճարակ բան մը ըրաւ շինեց: Քառասուն ակէ ջուր կը բերէ = խաբեբայ, հազարումէկ պատրուակներ կը ստեղծէ: Արեւը սեւ կը ցաթէ անտառին մէջ = կ'ըսուի խիտ մթաստուեր անտառի մը մասին՝ ուր արեւին ճառագայթները չեն կրնար թափանցել, եւն.: Դեռ կան անթիւներ, բայց պէտք է առնել ընտրանքով:

Մեր ժողովուրդը կը շինէ նաեւ կոչ բառեր, և շատ յաջող :Ֆրանսական այդ սեռի բառերը, երբեմն այնքան գեղեցիկ են որ բարձր գրականութիւնը չի մերժեր, պատշաճօրէն կիրարկել: Տեղին գործածուած այդպիսի բառեր համով ժպիտ մը կը գծեն խօսքին մէջ, եւ կարծես լուրջ ընթերցանութիւն մը ըրած պահուդ, զուարթ ու չուտիկ անակնկալ մը կը պատահի: Իբր նմոյշ կ'արժէ յիշել մէկ երկու հատ: Ոտը քարոտ է, մաղը ծակ է = կը հասկընայ: Մարտիրոս = հաւ: Մոխրաթաւալ = էշ: Լոգցնել = սպաննել: Ծամ = ուտելիք: Շուք = դրամի տոկոս: Փատուոր = ստրկան: Լօլօկ = հրացանի դնդակ: Հոլովել = զողնալ: Գալու խոտ = ուշխարի միս:

Ժամանակն է որ գաւառացի մեր գրողները եւ նոր երիտասարդները սկսին գնահատել լեզուի այդ հիանալի տարրերը քանի դեռ Պոլսոյ մամուլի արուեստական լեզուն մոռացութեան տակ չէ մահացուցեր ժողովուրդի ստեղծած այդ բնական արտայայտութիւնները, որ այնքան թանկագին են մեզի համար:

Մեր ժողովրդական լեզուի մեծագոյն վարպետներն են՝ Խրիմեան Հայրիկ, Սրբուանձտեանց, Թլկատինցին, Ռ. Զարդարեան, Գեղամ, եւայլն: Զեմ հաշուեր բառահաւաքները, այլ միայն անոնք որոնք գրականութեան մէջ նուիրագործեցին այդ ոճերը, այդ ոսկեղէն գիւտերը:

Զարդարեան՝ շնորհիւ իր օտար լեզուի քիչ շատ ծանօթութեան արուեստագէտի դրոշմը կը դնէ երբ կը գործածէ զանոնք. կը յղկէ ձգտելով պոլսական աշխարհաբարի ընթացքին մօտենալ:

Ցայգալոյսին մէջ երբ կը նկարագրէ ժողովրդական տիպեր, բարքեր, կը ներկայացնէ կեանքը այնպէս ինչպէս է, այնքան հաւատարիմ, այնքան դժժանօրէն իրական. գրիչը ոչ մէկ քուլէօր լոքալ չի փախցներ: Անոնք որ գաւառացի են եւ ապրած այդ միջավայրը՝ անոնք միայն կը զգան թէ Զարդարեան որքան դիտող եղած է իր մանրամասնութեանց մէջ: Իբր բանաստեղծ նկարագրութիւններու մէջ կը թուի թէ պարզութեան դէմ կը մեղանչէ, բայց այդ պէտք է վերագրել մանրամասնութեանց, որոնք սակայն այնքան իրական են եւ կը ստիպուիս չանտեսել զանոնք այդ կէտը:

Բայց երբ Զարդարեան մեզի կուտայ ինքնուրոյն քերթուածները, հոն աւելի Պոլսեցի գրող մըն է, թէեւ կը զգաս որ գաւառական միջավայրի մէջ գրուած են անոնք: Իր ոճը գաւառի կեանքով լեցուն, վայրի ծաղիկներու մէջ մեծցած գեղեցիկ աղջիկ մըն է, որուն կը պակսի քաղաքի մթնոլորտի հպումը աւելի ճկուելու եւ նրբագծուելու համար: Զարդարեանի ներկայ ոճը աւելի ամփոփ, աւելի ճկուն եւ աւելի սահուն է: Գիտէ վարպետօրէն գործածել ժողովրդական դարձուածքները գժախտաբար ոչ յաճախ:

ՍԱՐԳԻՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

(11 – Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՄԱՀՈՒԱՆ ՊԱՏԻԺ

ՌԻՏԻՆԿԻ ԿԱԽՈՒՈՂԸ

ԽՄԲ.— Ռ. Զարդարեան Էժտահար ծածկանունով ժամանակակից նիւթերու շուրջ բղթակցութիւններ, գրական յօդուածներ լոյս ընծայած է «Ռազմիկ»ի, «Շիրակ»ի եւ «Ազատամարտ»ի մէջ: Նոյն ծածկանունով թարգմանած է Օսկար Ուայլտի այս ծանօթ գործը: «Ազատամարտ» շաբաթաթերթի 1910 Յուլիս 17ի թիւէն (Ա. տարի, 2րդ. թիւ) արտագրելով կը ներկայացնենք «Յառաջ»ի ընթերցողներուն:

Ա.

Ա՛լ չէր հագներ իր ծիրանի պարեգօտը, որովհետեւ արիւնն ու գինին կարմիր են, եւ իր ձեռքերուն վրայ արիւն ու գինի կար՝ երբ գտան զինքը մեռնողին հետ, այն մեռած խեղճ կնոջը հետ՝ զոր սիրած էր եւ զոր սպաննած իր անկողնին մէջ:

Կ՚երթար, կալանաւորներուն մէջէն, խիստ հնամաշ գորշագոյն զգեստով մը, գլուխը բրիբեթէ գլխարկ մը, իր քայլը թեթեւ ու զուարթ կ՚երեւէր, բայց երբեք չտեսայ մարդ մը՝ որ այնքան ներուժութեամբ դիտէր լոյսը:

Երբեք չտեսայ մարդ մը, որ այնքան ներուժ աչքով դիտէր կապոյտի այն պըզտիկ վրանը, զոր բանտարկեալները երկինք կ՚անուանեն, եւ իւրաքանչիւր ամպ՝ որ կը նաւէր ու կ՚անցնէր արծաթեայ առագաստով մը:

Կ՚երթայի ուրիշ պատժապարտներու հետ բանտին միւս մէկ գաւիթը, եւ ինքնիրենս կը հարցնէի թէ այս մարդը՝ մե՞ծ յանցանք գործած է թէ փոքր, երբ ձայն մը եւեւէս մրմնջեց կամացուկ. ատիկա պիտի կախեն:

Ա՜խ, Քրիստոս, կարծես նոյնիսկ բանտին պատերը, յանկարծ, երերացին, եւ երկինքը գլխուս վրայ, պողպատէ կիզիչ սաղաւարտի մը փոխուեցաւ, ու թէպէտ ես ալ պատժապարտ մը ըլլայի՝ բայց ա՛լ իմ պատիժս չէի կրնար զգալ:

Միայն գիտցայ թէ ի՛նչ հետապնդող մտածում էր որ կը փութացնէր իր քայլը, եւ թէ ինչո՞ւ համար ցերեկուան տաղտկալից լոյսին կը նայէր ա՛յնքան ներուժ աչքով մը. մարդը սպաննած էր իր սիրածը, եւ ասոր համար մեռնելու էր:

Եւ սակայն ամէն մարդ կը սպաննէ իր սիրածը, եւ թող ամէնքը գիտնան ասիկա. ոմանք կը սպաննեն ատելութեան նայուածքով մը, ուրիշներ ողոքիչ խօսքերով, վատ մարդը՝ համբոյրով մը, կտրիճը սուրով մը...

Բ.

Վեց շաբաթ, մեր զինուորը պտըտեցաւ բակին մէջ՝ իր շատ հնամաշ գորշագոյն զգեստովը, գլխուն վրայ իր բրիբեթէ գլխարկը. եւ իր քայլը թեթեւ ու զուարթ կ՚երեւար, բայց երբեք չտեսայ մարդ մը, որ այնքան ներուժ կերպով սեւեռէր լոյսին:

Երբեք չտեսայ մարդ մը, որ այնքան ներուժ աչքով՝ դիտէր կապոյտի այն պզտիկ վրանը՝ զոր բանտարկեալները երկինք կ՚անուանեն, եւ դէպի իւրաքանչիւր թափառայած ամպ, որ եւեւէն կը քշէր իր խառնիխուռն գեղմը:

Չէր գալարեր իր ձեռքերը, ինչպէս կ՚ընեն այն անմիտ մարդիկը, որ կը համարձակին յոյսը, այս անիծեալ զաւակը, վերակենդանացնել ջանալ սեւ յուսահատութեան նկուղին մէջ. միայն արեւը կը դիտէր անիկա ու կը խմէր առաւօտեան օդը:

Չէր գալարեր իր ձեռքերը, ո՛չ կուլար, եւ ո՛չ իսկ կը վշտակրէր. այլ կը խմէր օդը, իբր թէ անիկա պարունակած ըլլար մեղմացուցիչ զօրութիւն մը, լիաբերան կը խմէր արեւը՝ իբր թէ գինի ըլլար անիկա:

Եւ միւս գաւիթին մէջ պտըտող ուրիշ պատժապարտներն ու ես՝ մոռցանք թէ մենք ալ մեծ կամ չնչին յանցանքներ գործած էինք, եւ տխրամած զարմանքի նայուածքով մը կը դիտէինք այն մարդը՝ որ պիտի կախուէր:

Ու տարօրինակ բան էր տեսնել որ կ՚անցնի անիկա այնքան թեթեւ ու այնքան զուարթ քալուածքով մը. եւ տարօրինակ բան էր մտածել, թէ նման պարտք մը ունի վճարելիք:

×

Վերջապէս մեռած մարդը ա՛լ չպտըտեցաւ ամբաստանեալներուն մէջ, եւ իմացայ որ ոտքի վրայ կը կենար այն սոսկալի սեւ ատեանին մէջ, ուր դատաստանի կը ներկայանան ամբաստանեալները, եւ թէ երբեք Աստուծոյ այս քաղցր աշխարհին մէջ ա՛լ պիտի չտեսնէի իր դէմքը:

Երկու վտանգի մատնուած նաւերու պէս, որոնք փոթորկին մէջէն կ՚անցնին՝ ճամբուն վրայ զիրար խաչաձեւեցինք մենք, բայց ոչ մէկ նշան տուինք, ոչ մէկ չնչին բառ ըսինք. իրարու ըսելիք բառ չունէինք, որովհետեւ մէկ մէկու հանդիպեցանք ո՛չ թէ սուրբ գիշերուան, այլ ամօթալից ցերեկուան մէջ:

Բանտի պատ մը կը շրջապատէր մեզ երկուքս. երկու անժառանգներ էինք մենք: Աշխարհը մեզ իր ծոցէն եւ Աստուած իր հոգածութենէն դուրս նետած էր եւ մեղաւորին սպասող երկաթէ ցանցը մեզ ձգած էր իր թակարդին մէջ:

Գ.

Քալելով ծանր ու օրօրուն՝ գաւիթին չորս բոլորտիքը՝ յիմարներու յուցահանդէսը կը կատարէինք: Ի՞նչ փոյթ. գիտէինք, թէ սատանայի դասակ մը եղած ենք, եւ ածիլուած գլուխները եւ շղթայակապ ոտքերը ցնծալից զիմակաւորութիւն մը կը ձեւացնեն:

Կը փրցնէինք, ծուէն ծուէն, կըրապատ չուանը՝ մեր մաշած եւ արիւնլուայ եղունգներովը. կը շփէինք դռները, ու կը լուայինք տախտակամածները, ու կը մաքրէինք փայլուն խաղխամները, եւ, խմբովին, կ՚օճառէինք տախտակեղէնները՝ դոյլերը աղմկալից իրարու բախելով:

Պարկերը կը կարէին եւ քարերը կը կոտրտէին ու փոշելից ցնցոտին կը դարձընէին. իրարու կը բախէին փայտեայ պընակները ու կը գարգաչէին շարականներ, ու քրտինք կը թափէին աղօրիքին վրայ, բայց իւրաքանչիւրին սրտին մէջ սարսափը պահուըտած էր հանդարտօրէն:

Այնքան հանդարտ էր այդ սարսափը, որ իւրաքանչիւր օր կը սողար՝ խոտերով շրջապատուած ալիքի մը պէս, ու մոռցանք մենք այն դժնդակ ճակատագիրը, որ կը սպասէ դիւրախաբին ու խարբերային, մինչեւ որ անգամ մը տարապարհակ աշխատանքէ մը վերադարձին, բացուած գերեզմանի մը քովէն անցանք:

Բաց բերնով մը՝ դեղին ծակը կը յօրանջէր կենդանի կերի մը համար. տիղմն անգամ արիւն կը պահանջէր այլայլած ասֆալտէ գաւիթին մէջ. ու հասկցանք թէ դեղնագոյն լուսաղէմէն առաջ մեզմէ մէկը պիտի երերար կախաղանին վրայ:

Հոգինիս ուշադիր մահուան, չխտակ վերադարձանք Զարհուրանքին ու Ճակատագրին. դահիճը՝ իր փոքր պայուսակովը՝ անցաւ ոտքերը քսքսելով՝ խաւարին մէջէն, ու ամէն մէկ բանտարկեալ կը դողդղար սողոսկելով իր թուագրուած գերեզմանին մէջ:

×

Այդ գիշերը, դատարկ նրբանցքները լեցուեցան զարհուրելի կերպարանքներով, եւ Երկաթէ Քաղաքին մէկ ծայրէն միւսը կ՚իմացուէին գաղտնի քայլեր՝ զորոնք կարելի չէր լսել, եւ աստղերը խափանող խաղխամներուն մէջէն կարծես ճերմակ ճերմակ դէմքեր հետաքրքրութեամբ ներս կը նայէին:

Անիկա կը պառկէր մէկու մը պէս որ կը քնանայ ու կ՚երազէ մարգագետնի մը կակուղ խոտին վրայ, պահապանները անոր քնացած ատենը՝ կը քննէին զայն, ու չէին կրնար հասկնալ թէ ի՛նչպէս մարդ այդքան խաղաղ քունով մը կրնայ քնանալ դահիճին մօտիկ:

Բայց քուն չկայ՝ երբ պէտք է լան անոնք որ երբեք արցունք թափած չեն տակաւին. այսպէս, մենք — դիւրախաբներս, խարբերաներս, խարդախներս — անվերջանալի այդ անքնութիւնը ունեցանք, եւ իւրաքանչիւր ուղեղի մէջէն միւսի մը տանջանքը սահեցաւ մտաւ՝ սողոսկելով իր վշտի թաթերուն վրայ:

Ամբողջ գիշերուան մէջ, ծնրադիր, աղօթեցինք, իբրեւ դիակի մը սուգը կարապետող յիմարներ: Կէս գիշերուան խըռովայոյզ տերեւները՝ մեռելակառքի մը տերեւափունջերուն կը նմանէին, եւ խըղճի խայթին համը սպունգի վրայի քացախին պէս էր:

Գորշ աքաղաղը խօսեցաւ, կարմիր աքաղաղը խօսեցաւ, բայց լոյսը չէր ցաթեր դեռ. եւ սարսափի ծամածուռ կերպարանքներ կծկուեցան այն անկիւններուն մէջ, ուր կը կենայինք մենք ու խաւարին մէջ դրօշող ամէն չար միտք՝ մեր առջեւ կատակել կը թուէր:

Առաւօտն հովը սկսաւ հեծեծել, բայց գիշերը տեւեց. իր հսկայ հոլին վրայ խաւարի ոստայնը սողոսկեցաւ իջաւ՝ երբոր ամէն մէկ թել հիւսուեցաւ. եւ մինչդեռ կ՚աղօթէինք մենք՝ արեգակին արդարութեան վախը կ՚առնէր մեզ:

Վերջապէս, տեսայ որ խաղխամներուն ստուերը՝ արճիճէ շինուած ցանցակերպ վանդակի մը պէս՝ դուրս ցցուեցաւ տախտակէ անկողնիս դիմացը դռնուող կրածեփ պատին վրայ, եւ գիտցայ թէ տեղ մը աշխարհի մէջ, Աստուծոյ սոսկալի արշալոյսը կարմիր էր:

Ժամը 6ին ամէն մարդ իր խցիկը աւլեց. ժամը 7ին ամէն ինչ հանդարտ էր. բայց հզօր թեւիչքի մը սարսռագին սլացքը կարծես լեցուց բանտը, որովհետեւ մահուան տէրը սառուցիկ շնչառութեամբ ներս մտած էր սպաննելու համար:

Կը սպասէինք, որ ժամը ութ զարնէր: Մեր լեզուները թանձր ու այլայլած էին, որովհետեւ ժամը 8ի հնչիւնը՝ ճակատագրին այն հարուածն է, որ մարդ մը կը նզովէ, ու ճակատագիրը շատ դիւրին խաղը մը կը գործածէ ամէնէն լաւ մարդուն համար եւ ամէնէն չարին համար:

Գալիք նշանին սպասելէ զատ ընելիք ուրիշ բան մը չունէինք այս պատճառով, լռակեաց հովիտի մը քարէ բաներուն պէս նստած էինք անշարժ եւ համր. բայց իւրաքանչիւրին սիրտը կը զարնէր ուժգին ու արագ՝ թմբուկին վրայ զարնող յիմարի մը պէս:

Յանկարծական բախումով մը, բանտին ժամացոյցը խորտակեց սարսռագին օդը, եւ ամբողջ բանտէն անկարող յուսահատութեան հեծեծանք մը բարձրացաւ՝ իր աղբին մէջ նստած բորոտի մը աղաղակին պէս՝ զոր կը լսեն զարհուրած եղտիւրները:

Եւ, ինչպէս որ մարդ երազի մը բիւրեղին մէջ կը տեսնէ ամէնէն զարհուրելի բաները, տեսանք սեւ գերանէն կախուած իւղաօծ քէն քէնտիրը, ու լսեցինք այն աղօթքը, որ դահիճին օձիքը խեղդեց բարձրաձայն աղաղակի մը մէջ:

Դ.

Ժամասացութիւն չըլլար այն օրը որ մարդ կը կախեն, պատարագիչ քահանային սիրտը շատ շատ հիւանդ է, կամ իր դէմքը խիստ շատ գունատ, կամ իր աչքերուն մէջ գրուած կայ այն բանը, զոր մարդ տեսնելու չէ:

Այսպէս մեզ փակուած պահեցին մինչեւ կէսօրուան մօտ, եւ այն ատեն, զանգակը հնչեց. ու պահապանները, իրենց շաչող բանալիներով բացին իւրաքանչիւր ունկնդրացաւոր խցիկ, ու երկաթէ սանդուխէն վար իջանք ծանրաբար, ամէն մէկերնիս իր որոշ դժոխքէն դուրս:

Դուրսը, Աստուծոյ արձակ, քաղցր օդին մէջ գացինք, բայց ո՛չ մեր սովորական կերպովը. որովհետեւ մէկուն դէմքը գորշ էր, ու երբեք չտեսայ տխուր մարդիկ որ այդքան սաստիկօրէն դիտէին լոյսը:

Երբեք չտեսայ տխուր մարդիկ որ այնքան ներուժ աչքով մը, դիտէին կապոյտի այն պզտիկ վրանը՝ զոր մենք բանտարկեալներս երկինք կ՚անուանէինք, այն իւրաքանչիւր անտարբեր ամպը, որ կ՚անցնէր երջանիկ ազատութեամբ:

Կապիկներու կամ անակնկալօրէն դժագրուած նետերով սատղապարդուած, ճիւաղային հանդերձանքով հապիկներու պէս, լռիկ գացինք լըրծուն ասֆալտէ բակին չորս բոլորտիքը, լռիկ կ՚երթայինք շուրջանակի, ու մարդ բան մը չէր խօսեր:

Լռին՝ կ՚երթայինք շուրջանակի, եւ, իւրաքանչիւր պարապ ուղեղի մէջ սոսկալի բաներու յիշատակը կը խորասուզուէր սոսկալի հովի մը պէս, ու սոսկումը կը յածէր ամէն մէկուն առջեւ, ու սարսափը կը սողար՝ եւեւէն:

Պահապանները կը սիգային առդին անդին՝ պահպանելով անասուններու իրենց հօտը. անոնց համազգեստները նոփ-նոր էին, կիրակնօրուան հագուստնին. բայց մենք գիտէինք թէ ինչ բանի համար հագեր էին ատոնք, գտնելով իրենց ոտից-ներուն անմար կիրէն: Որովհետեւ հոն ուր մեծարաց գերեզմանը փորեր էին, երբեք ուրիշ գերեզման չկար, միայն՝ քիչ մը հող ու աւազ՝ բանտին զզուելի պատին քով, ու փոքր կոյտ մը անմար կիրը որպէսզի մարդը պատանք մը ունենայ:

Որովհետեւ պատանք մը ունի այդ դժբախտը, անոր նման զոր քիչ մարդիկ կրնան ուզել, բանտի բակի մը խիստ ներքնակողմը, վարը, ամենամեծ ամօթով մերկ՝ կը հանգչի, երկու ոտքերն ալ շըղթայակապ, փաթթուած բոցէ կտաւի մը մէջ:

Եւ ամէն ժամանակ, անմար կիրը կը լափէ իր միսն ու ոսկորները, բայց սիրտը անդադար կը կրծէ:

Ե.

Ռիտինկի բանտին մէջ, քաղաքին մօտիկ, վատանուն գերեզման մը կայ, եւ հոն կը հանգչի բոցին ակռաներէն լափլփուած թշուառ մը. կիզիչ պատանքի մը մէջ կը հանգչի, ու իր գերեզմանը անուն չունի:

Եւ հոն, մինչեւ որ Քրիստոս կանչէ մեռելները, թող հանգչի խաղաղօրէն, երբեք պէտք չկայ անմիտ արցունքներ շըռայլելու կամ չնչաւպառ հեծեծանքներ արձակելու. մարդն սպաննած էր իր սիրածը, եւ ասոր համար է որ մեռաւ:

Ու ամէն մարդ կը սպաննէ իր սիրած բանը. թող ամէնքը հասկնան ասիկա. ոմանք կը սպաննեն ատելութեան նայուածքով մը, ուրիշներ փաղաքշիչ խօսքերով, վատը՝ համբոյրով մը, կտրիճը՝ սուրով մը:

ՕՍԿԱՐ ՈՒԱՅԼՏ

×

Եւ տակաւին ամէն գիշեր որբերու դողդոջուն շրթունքները կ՚աղաղակեն երկինքն ի վեր, տակաւին կը փնտռեն անծանօթ, անհասնելի զօրութիւնը՝ որ չի յայտնուիր:

— Տէ՛ր, լսէ, մեզի, լսէ՛ մեզի...

Ու այդ ձայներուն մէջ, յետամնաց զոհերու այդ կողկողանքին մէջ, կը թրթռայ նաեւ պաղատանքը մանկահասակ աղջիկներու:

Օ՜հ, աւելի՛ միայնակ են անոնք ու աշխարհը ցաւի սեւածիր անապատ մըն է անոնց համար, ուր արեւին լոյսը զիրենք կը խայթէ:

— Տէ՛ր, գէթ անոնց լսէ:

Լսէ՛ անոնց, որովհետեւ գարնուրլի դատաստանը անոնց կողերուն տակ դարանած է, որովհետեւ վրէժի զաւակները՝ զոր անոնք պիտի սնուցանեն՝ վաղը ու մօտաւոր վաղ մը, պատասխանատուութիւնը պիտի փնտռեն ու հաշիւը պիտի պահանջեն իրենց մայրերու տանջանքին, իրենց մայրերու ծանականքին:

Այդ վաղը՝ որ հեռու չէ, օրերու ամէնէն խտմնելին ու պակուցիչը պիտի ըլլայ. որովհետեւ այսօրուան ադերսական որբուհիներուն վիշապազուն կորիւնները՝ ափերով թըշնամիի արիւն պիտի խմեն ու այդ արիւնին հեշտութեամբը արբեցած, պիտի պարեն տաճարներուդ դրանը առջեւ, պիտի պարեն գիւղերուն ու քաղաքներուն տօնական հրապարակներուն վրայ եւ իրենց մայրերուն շապիկները նօնելով օդին մէջ պիտի պոռան՝

— Տէ՛ր, լսէ՛, մեզի՛ լսէ, արդարութիւնը կը հաստացնենք ահա...

Այրի Տիկին Պերճ Զաղըճեան, Տէր եւ Տիկին Ռընէ Զադըճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անտրէ Պրոնիման եւ զաւակները (Լօզան), այրի Տիկին Վերժին Ազնաւուրեան (Ամերիկա), այրի Տիկին Զապէլ Զաղըճեան, Քիւրճեա, Ժորժ Ազնաւուրեան, Գավուքճեան, Տոնեօլ, Թէրզեան, Բարունակեան, Թաքիլէն, Փոթէլ, Խայէրեան – Տարտէլ, Ժան–Փիէր Պրոնիմանն (Լօզան) եւ Փուարիէ ընտանիքները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, մեծհօր, եղբօր, տագրոջ եւ ազգականին՝

ՊԵՐՃ ԶԱԳԸՃԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 27ին Միլանօ – Մարիթիմա, 71 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի Օգոստ. 1, ժամը 10–30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պաթին–եոլի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանսէն Տիկին Հռիփսիմէ Անտոնեան եւ զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք մասնակցեցան իրենց սուգին

ԱՆՏՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

մահուան տխուր առիթով:

Այս առթիւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման կը նուիրեն 30 ֆր.:

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. Վարչական ժողովը այսու կը հրաւիրէ Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գտնուելու 61րդ Ընդհ. Ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ, Հոկտ. 19, 1974 առաւօտեան ժամը 10ին, Առաջնորդարանի Կիւլպէնկեան Մշակութային կեդրոնի Գավուքճեան սրահին մէջ, 630 Սեքընտ Էվընիւ, Նիւ Եորք, Ն. Ե. ԱՄՆ:

Ներկայս 61րդ Ընդհ. Ժողովին համար տրուած միակ հրաւիրագիրն է: Կը խնդրենք հետեւաբար Միութեան յարգոյ իրաւասու անդամներէն որ անձնապէս Ժողովին ներկայ ըլլան յիշեալ թուականին եւ կամ ամէնէն ուշը մինչեւ Սեպտ. 24, 1974, իրենց փոխանորդագրերը յանձնեն Հ. Բ. Ը. Միութեան Ընդհ. Տնօրէնին, կամ ղանոնք ղրկեն հետեւեալ հասցէին.—

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
628 Second Avenue,
New York, N. Y. 10016

Օրակարգ

1. Ներկայացում եւ վաւերացում 1973 տարեշրջանի ընդհանուր տեղեկագրի:
2. Ներկայացում եւ վաւերացում 1973 տարեշրջանի ընդհ. հաշուետուութեան:
3. Մասնակի ընտրութիւն Կեդրոնական Վարչական ժողովի:
4. Մասնակի ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի:
5. Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ:
6. Գրահատանքի բանաձեւեր:

Ի դիմաց Կեդր. Վարչ. ժողովի
Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, Ատենապետ
Ր. Ք. ԿՐԵԿԸՐԻ, Ատենադպիր

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՆՍՏԱՆԴԵԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՄԲ...

(Քերթուածներ)

Ընտիր տպագրութիւն

Գին 20 ֆր.

Դիմել՝ ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

Օգոստոս 1էն 30

AGDE

– Հասցէ .– Camp du Nor Séround
Chalet St. Mathieu — Route de Bessan
34-Bessan (Hérault — Tél. (67) 94-10-52

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է իր դպրոցին համար հետեւեալ գումարները.—

Պ. Արմենակ Դաւիթեան (Փիւժէ) 100 ֆր., Տէր եւ Տիկին Գէորգ Սապուրճեան, իր ապաքինման առթիւ 50, Պ. Պօյաճեան (Վալանս) 30, Պ. Հայկ Փիրփիրեան 50, Պ. Սարգիս Թորոսեան իր կնոջ մահուան 3րդ տարելիցին առթիւ 20, Ոմն (Փոն Թ'Էվէք) 30, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Պասմաճեան (ապաքինման առթիւ) 30, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տօլմաճեան (ապաքինման առթիւ) 40, Տէր եւ Տիկին Ահարոն Գալայճեան փոխան ծաղկեպսակի Կիւլպէնկ Զարդարեանի մահուան առթիւ 50 ֆր.:

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Գրադարանը բաց է Շաբաթ օրերը ժամը 16–19 և Կիրակի օրեր՝ ժամը 10–12:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Արձակուրդի առթիւ, հասցէի փոփոխութեան դիմումները պէտք է ըլլան ԳՐԱՒՈՐ, փոփոխութենէն 3–4 օր առաջ, տալով ՀԻՆ եւ նոր հասցէները եւ կցելով 5 ֆր.ի դրոշմաթուղթ:

Վարչութիւնս ցաւով կը յայտնէ սակայն թէ արձակուրդի առթիւ, հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունի ԻՏԱԼԻՈՅ համար, ուր թղթատարը շատ աւելի անկանոն ըլլալով քան Ֆրանսա, կարելի չէ գոհացում տալ բաժանորդներուն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

LE VOYAGE EN GRECE

n'hésitez pas, adressez-vous à

Mayda BERBERIAN
6, Rue de l'Echelle, PARIS (1er)
Tél. : 260-30-20 et 260-67-34
de 9 h. à 19 h. tous les jours

spécialiste de voyages en Grèce, Orient, Moyen-Orient
(Liban, Egypte etc...)

Les voyages à partir de 595 F.

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Դիմեցէ՛ք ՄԱՅՏԱ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

LE VOYAGE EN GRECE

Ամէն օր ժամը 9էն 19

Ճամբորդութիւններ դէպի Յունաստան, Արեւելք, Եգիպտոս, Լիբանան

595 Ֆր.էն ՍԿՍԵԱԼ

NANE CARZOU

SIGNERA SON LIVRE

Voyage en Arménie

Couverture et photos de
CARZOU
Postface de Jean-Marie CARZOU

Le Samedi 10 Août
à partir de 18 heures
à l'Hôtel Royal
ÉVIAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Մահազդ	100 ֆր.
Հոգեհանգիստ	40 ֆր.
Ցաւակցութիւն	20 ֆր.
Փոխան ծաղկեպսակի	20 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	40 ֆր.
Ծնունդ	40 ֆր.
Կը փնտռուի	20 ֆր.
Կ'ուզուի	30 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել՝ թերթին վարչութեան:

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԷՐ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Նուպարեան Մատենադարանի վարչութիւնը, առ ի գիտութիւն կը հաղորդէ ընթերցասէր հասարակութեան թէ՝ ընդառաջելով Արտասահմանի եւ տեղւոյս ուսումնասիրողներու փափաքին, որոշած է Մատենադարանը բաց պահել Օգոստոս ամսուն:

Հետեւաբար Մատենադարանը փակ պիտի մնայ Սեպտեմբեր ամսուան ընթացքին տարեկան արձակուրդի առիթով:

Հասցէ.— Նուպարեան Մատենադարան
11, Սքուար Ալպոնի, Փարիզ 16րդ
Երթեւեկի համար իջնել Մեթրօ Փասի

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

6 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ – 21 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — 2 օր ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 13 օր ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ

Գին՝ 2720 փրանք

եւ յաւելուածական երկու ճամբորդութիւններ, ուղղակի՝ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ՄՈՍԿՈՒԱ Ա. ճամբորդութիւն՝ 2էն 15 Օգոստոս: Գին՝ 2800 փրանք: Բ. ճամբորդութիւն՝ 6էն 19 Սեպտեմբեր: Գին՝ 2780 փրանք:

Բոլոր ճամբորդութիւնները տեղի կ'ունենան երթ ու դարձ օդանաւով, «Արմենիա» կամ «Անի» հիւրանոցներու Առաջին կարգի երկու հոգինոց սենեակներու մէջ լոգարանով եւ մասնաւոր սպասարկութեամբ: Այցելութիւններ՝ Երեւանի բոլոր տեսարժան վայրերն ու մշակութային հիմնարկները, ինչպէս եւ՝ Զուարթնոց, Սարդարապատ, Սեւան, Էջմիածին, Էրեբունի, Գեղարդ, Գառնի, եւայլն:

TRANSTOURS — 22, rue du 4 Septembre, PARIS (2e) — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15–18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ՝
11, rue du Bassin - SAINT-JULIEN — Tél. : 93-04-90 et 66-38-92

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ — ԼԻՈՆ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ — ՏԷՍԻՆ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ — ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Յ. ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince — Paris (6e)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
2
VENDREDI
2 AOUT
1974

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 փր·	Վեցամսեայ	90 փր·
Արտասահման	Տար· 200 փր·	Հատը	1 փր·

50ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·079

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

50ᵉ ANNÉE — Nº 13.079

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ՅԱՌԱՋ" ՔԱՌԱՍՈՒՆԻՆԸ ՏԱՐԵԿԱՆ

Տարի մը եւս։ Եւ «Յառաջ» կը թեւակոխէ իր յիսնամեակը ։

Երբ 1925 Օգոստոսի սկիզբը լոյս աշխարհ եկաւ Յառաջ լոյս – քաղաքին մէջ։ Բոլորովին տարբեր էր Ֆրանսահայ գաղութին դիմագիծը ։

Իմիրի 1922ի աղէտէն ետք հազարաւոր գաղթականներ եկեր էին ապաստան փնտռելու այս հիւրընկալ երկրին մէջ, որ շատոնց ծանօթ էր Հայութեան ։ 1846ին դըպրոց հիմնէր էինք, 1850ական թուականներէն սկսեալ տպարան բացեր, թերթեր հրատարակեր էինք ։ Հայ ուսանողներ յաճախեր էին ֆրանսական համալսարաններ։ Հայ յեղափոխականներ եւ մտաւորականներ գործելու ազատութիւն էին գտեր օտար քաղաքական տարագիրներու պաշտպան այս հողին վրայ ։ ԺԹ· դարուն Հայկական փոքրաթիւ գաղութներ կազմուեր էին արդէն Փարիզի եւ Մարսիլիոյ մէջ, բաղկացած առաւելաբար առեւտրականներէ ։ Ունէինք եկեղեցի, թերթ, բարեսիրական, երիտասարդական, քաղաքական եւ ուսանողական կազմակերպութիւններ ։

Մէկ օրէն միւսը յիսուն հազարի էր բարձրացած ֆրանսահայութեան թիւը ։ Տեղական լեզուին, օրէնքներուն եւ բարքերուն անտեղեակ հայ գաղթականները առաջնորդել, ղեկավարել պէտք ունէին՝ հիւրընկալ երկրին մէջ իրենց համար նոր բոյն կազմելու, նոր անտեսութիւն ստեղծելու համար ։

Յառաջ կատարեց այդ դերը՝ առաջին օրերէն սկսեալ եւ կը շարունակէ կատարել հինգ տասնեակ տարիներէ ի վեր, գիտակից ու հաւատարիմ իր առաքելութեան ։

Նիւթական ապահովութիւն չունէր ողբացեալ Շաւարշ Միսաքեան, երբ հիմը դրաւ Յառաջին ։ Միակ դրամագլուխն էր իր գրիչը՝ միացած քսան տարուան լրագրական փորձառութեան ։ Ընկերները բարոյապէս օգնեցին իրեն ։ Իսկ բազմութիւնները նիւթապէս քաջալերեցին թերթը՝ բաժանորդ արձանագրուելով եւ ձեռքէ գնելով զայն ։

Ապագայ պատմիչը թանկագին եւ անկողմնակալ վկայութիւններ պիտի գտնէ Յառաջի հաւաքածոներուն մէջ ո՛չ միայն ֆրանսահայութեան, այլեւ հայկական բոլոր գաղութներու եւ Հայրենիքի վերջին կիսադարեան կեանքին մասին ։

Յառաջին աշխատակցած են Աւետիս Ահարոնեան, Միքայէլ Վարանդեան, Արշակ Ջամալեան, Ռուբէն, Սիմոն Վրացեան, Արրահամ Գիւլխանդանեան, Աղեքսանդր Խատիսեան, Արշամ Խոնդկարեան, Յովհ· Ամատունի, Լեւոն Շանթ, Նիկոլ Աղբալեան, Շաւարշ Նարդունի, Ժիրայր Միսաքեան, Նիկողոս Սարաֆեան, Վազգէն Շուշանեան եւ բազմաթիւ ծանօթ դէմքեր, յիշելու համար միայն մեզմէ յաւէտ բաժնուողները ։

Յառաջ հաւատարմօրէն ու անշեղ հետեւեցաւ առաջին օրէն իսկ ճեւակերպուած իր ուղեգծին ։

Ամէն բանէ առաջ բծախնդիր պահակն եղաւ մեր մեծասքանչին, անխնայ պայքարելով բոլշեւիկեան սխալագրութեան եւ օտարամուտ բառերու դէմ ։

Դպրոց մը եղաւ անապատներէն փըրկուած մեր կրկսեա որբերուն համար, որոնք որբանոցներու մէջ կիսատ հայերէն մը սորվելէ ետք կրկին գաղթական էին դարձած ։ Յառաջի Սաներ դուրս եկան անոնց շարքերէն ։ Գիրքյկ մըն ալ հրատարակեցին ։

Քաջալերեց սկսնակ եւ խոստմնալից գրողները ։

Անխնայ հարուածեց անարդարութիւնները ։

Արձագանգ դարձաւ գաւառի Ջայնեւրուն ։

Աջակցեցաւ Հայ երիտասարդական, մշակութային, մարզական, հայրենակցական, բարեսիրական եւ այլ ազգային գանազան կազմակերպութեանց ու միութեանց հայապահպանման ճիգերուն ։

Լայն տեղ տուաւ հայրենիքի մշակութային ու շինարարական մարզերու մէջ արձանագրած նուաճումներուն ։

Տարասփիւռ Հայութեան կեանքը ծանօթացուց իր ընթերցողներուն ։ Քաջալերեց հայրենադարձութիւնը, արտադաղթը նկատելով ազգային աղէտ ։ Ու մանաւանդ ջերմ ու աննկուն պաշտպան հանդիսացաւ Հայ Դատին, Հայութեան ազգային ու քաղաքական անկորչելի պահանջներուն եւ անժամանցելի իրաւունքներուն՝ համաձայն Հ· Յ· Դաշնակցութեան գծած ու դաւանած սկզբունքներուն ։

Հակառակ օրէ օր ծանրացող տնտեսական դժուարին պայմաններուն, Յառաջ լոյս կը տեսնէ անխափան ամէն օր, անհուն գոհողութեանց գնով ։ Տոկալու եւ յարատեւելու անխախտ կամքով ։

Կանգնած յիսնամեակի սեմին՝ Յառաջ, հաւատարիմ իր առաքելութեան, պիտի շարունակէ ծառայել ազգին մինչեւ այն բաղձալի օրը, երբ Հայութիւնը դադրելով գաղթական ըլլալէ՝ պիտի երթայ ապրիլ յաւիտենական Արարատի հովանիին տակ, իր անկախ ու միացեալ Հայրենիքին մէջ ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԵՐԵՍ ԱՌԱԾ ԵՆ

—o—

ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆ ՌՄԲԱԿՈԾԵԼ ԵՒ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒԻԼ

ԷՃԷՎԻՏ՝ ՆՈՐ ՔԷՄԱԼ ՄԸ

—o—

Յայտնի է որ Թուրքերը այլեւս չափ չճանչնար գնել իրենց ցնծութեան եւ չեն վարանիր նոյնիսկ Էճէվիտի մէջ նոր Քէմալ մը տեսնելու ։ Արդարեւ, մարդը համարձակեցաւ երկու անգամ ո՛չ ըսել Ամերիկացիներուն ։ Նախ Յուլիսի սկիզբը երբ անտեսելով ամերիկեան արգելքը, արտօնեց մեկոնի մշակումը, որ դադրած էր 1971 էն ի վեր, եւ երկրորդ անգամ Կիպրոսի տագնապին առեն եւ խաղի բեւ Քիսինկէրի նախատեսութիւնները եւ միջամտեց զինեալ ուժերով երբ Ուաշինկթըն կը կարծէր թէ Թուրքիա խելօք – խելօք պիտի նստի ։ Նոյնիսկ Սիքօ, որ Անգարա փութացած էր, ոչ մէկ դեր կըրցաւ խաղալ ։ Եւ պարզ է որ Թուրքերը ոչ մէկ պատճառ ունէին քաշուելու քանի, պատերազմի տաք օրերուն երբ Թրքական զօրքերը Կիւրենիայէն Նիկոսիա կը յառաջանային, Քիսինկէր չէր վարաներ հեռաձայնելու Էճէվիտի, ապահովութիւն տալու համար թէ Ուաշինկթըն պատրաստ է անմիջապէս վճարելու ամերիկեան զինեալ օժանդակութեան յաւելեալ հաշիւը ։ 1948էն ի վեր, Թուրքիա 2,8 միլիառ տոլար ստացած է Միացեալ Նահանգներէն իբրեւ տնտեսական օժանդակութիւն եւ ատկէ ալ աւելի իբրեւ զինուորական օ – ժանդակութիւն ։Բայց օրէ օր, կ'ըսէ Ֆիկառօ–ի թղթակիցը այդ օժանդակութիւնը կը պակսի եւ Թուրքիա աւելի կը շեշտէ իր անկախութիւնը ։ Քանի մը տարիէն Ամերիկացիք միայն քանի մը փորձագէտ պիտի ունենան ։ Էճէվիտ կ'ուզէ նաեւ որ վերաքննուի ամերիկեան հիւլէական զէնքերու ներկայութիւնը Թուրքիա ։ Արդէն յատկանշական կը նկատուի, որ օդանաւային յարձակումները, որոնք վճռական դեր խաղացին Կիպրոս, կատարուեցան Ատլանտեան Ուխտի օդանաւային կայանէն, զոր Ամերիկացիք շինած են եւ հարիւրաւոր ամերիկացի օդաչուներ ալ պարզապէս դիտած են ։ Այդ կայանէն է (Ինճիրլիք, Ատանայի մօտ) որ ճամբայ ելած էր լրտես օդանաւ մը ։ Այս օր այդ կայանին հրամանատարը Թուրք է եւ ոչ մէկ ամերիկեան օդանաւ կրնայ թռչիլ առանց իր արտօնութեան ։

Էճէվիտի դիրքը խախուտ կ'երեւար քանի լայն մեծամասնութիւն մը ձեռք չեր ձգած 1973ի ընտրութիւններուն եւ ստիպուած եղած էր ծայրայեղ – աջ Ազգ· Փրկութիւն կուսակցութեան հետ զոր – ծակցիլ կարենալ դահլիճ մը կազմելու համար ։ Երկիրը դէշ վիճակի մէջ էր, ուտեստեղէնի գիները 23 առ հարիւր յաւելում կրած էին մինչ անգործներու թիւր երեք միլիոնը կ'անցնէր, ինչ որ երկրին բնակչութեան աւելի քան 12 առ հարիւրն է ։ Այսօր աւելի քան 700 հազար «արտագաղթած» Թուրք բանուոր կայ, գլխաւորաբար գերման գործատուներուն մէջ ։

Այս պայմաններու մէջ էր, որ Կիպրոսի դէպքը երկինքէն ինկած պարգեւ մը եղաւ Թուրքիոյ վարչապետին համար, որ այսօր ազգ· հերոս մըն է իր ժողովուրդի աչքին ։

ՄՈՍԿՈՒԱ ԴԺԳՈՀ Է

—o—

Խորհ· Միութիւնը, հակառակ անոր որ ինք ալ չուզեր Թուրքերուն «սիրտը կոտրել», չի ծածկեր սակայն թէ դժգոհ է ժընեւի երրեակ համաձայնագրէն ։ Իր ներկայացուցիչը – Մինին – ճակատամարտէն ետք ժընեւ հասաւ եւ Մոսկուա կատարուած իրողութեան առջեւ դտնուեցաւ բայց կը պնդէ իր տեսակէտին վրայ եւ կ'ուզէ որ կղզիէն հեռանան զինեալ բոլոր օտար ուժերը ։

Թուրքիա չատ նկատի չառներ հօ–հոն բռնած խօսքերը եւ համաձայնութիւնը ստորագրելէն ետք ալ, կը շարունակէ ոչ միայն նոր ուժեր փոխադրել Կիպրոս, այլեւ դիրքերը ամրապնդել եւ յոյն Կիպրացիներու բնակած գիւղերը ռմբակոծել ։ Այսպէս ռմբակոծած են Կարավաս եւ Լեպիթոս ։ Օռոռ կը գրէ թէ Կիպրոս փոխադրուած թրքական զօրքին թիւը 45 հազար հոգիի կը հասնի, աւելի քան 250 հըրասայլի եւզինուորական ու թեթեւ զէնքերու կատարեալ եւ ամբողջական կազմածներու ։

ՀԱՅԵՐԷՆԸ ԻՆՉ ԿԸ ՅԻՇԵՑՆԷ

—o—

«Թէրճիւման»ի մէջ յօդուածագիր մը՝ Ահմէտ Գապաքլը, մեծայարգ Պիւլէնտ Էճէվիտը վարկաբեկելու միտումով իր վերջին գրութիւններէն մէկուն մէջ ձեռք կ'առնէ վարչապետին խօսած լեզուն եւ ակնարկելով նորակերտ բառերու յաճախութեան, սապէս կ'ըսէ ·

«Մինչեւ այսօր ազգիս զաւակներէն ոչ մէկուն կողմէ գործածուած, ի հիմանէ փուտ, անհաճոյ կազմութեամբ եւ ՀԱՅԵՐԷՆԸ ՅԻՇԵՑՆՈՂ ՁԱՅՆԵՐՈՎ բառեր կը գործածէ» ։

Յօդուածագրին միտ բանին մեզ չի շահագրգռեր, բայց ընդգծումով կը կենանք հայերէնի հանդէպ իր ունեցած արգահատանք բուրող ակնարկութեան վրայ ։

Մինչ օտար լեզուաբաններ «Եթէ հարկ ըլլայ կ'արժէ որ այս լեզուն խօսող ժողովուրդ մը ստեղծենք» ըսելով իրենց հիացումը կը յայտնեն (ականջը խօսի Հ· Գրիգորիս Վրդ·ին) ազգին իբրեւ թէ մտաւորականներ, իրենց զարտուղի մտայնութիւնը ցուցնելու ջանադրութեամբ, այդ լեզուն կը շփոթեն ձայնասփիւռի կամ հեռատեսիլի մէջ իրր երգիծանք լսելի դարձող աղաւաղուած «կէլօրում, կի – տօօրում»ին հետ ։

Ասոր նման անհեթեթութիւնները, ոչ թէ Գապաքլը մականունով յօդուածա – գիրներէ այլ գդում գլուխ ադէտներէ կը սպասուի միայն ։

ՏԱԿԱՌԵՆՑ

×

ԽՄԲ·— Պոլսոյ «Մարմարա»էն (Յուլիս 16) արտատպեցինք այս տոմսը, որ մեկնութեան չի կարօտիր ։

Քանի մը տողով

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Նախարարաց Խորհուրդը ընդունելով հանդերձ Արդարութեան նախարարին օրինագիծը բանտային դրու – թեան բարեփոխման համար, որոշեց յետաձգել անոր գործադրութիւնը ։ Կը թուի թէ ժիսքար նկատի կ'առնէ նաեւ հանրային կարծիքը եւ չուզեր այն տպաւորու – թիւնը թողուլ թէ դատապարտեալներու ապստամբութիւններուն ճնշումին տակ է որ կառավարութիւնը որոշումներ կու – տայ ։ Միջադէպեր կը շարունակուին սակայն եւ Առասի մէջ նոյնիսկ պաշտօնէութիւնը միացած բանտարկեալներուն միասին կամաւոր ծոմի շարժում մը սկսած են ։ Ամէն պարագայի մէջ Ներքին նախարարը հրահանգած է որ կրակ բացուի ուեւէ բանտարկեալի վրայ որ կը փորձէ փախիլ ։ Բոլոր այցելութիւնները, նոյնիսկ փաստաբաններու դադրած են ։

ՃՈՆ ԷՐԼԻՋՄԸՆ, Նիքսընի նախկին աջ բազուկը, որ գլուխն էր Ուաթըրկէյթի պայթակղութեան կազմակերպութեան 20 ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ ։ Այս դատապարտութիւնը նոր հարուած մըն է Նիքսընի համար, որ, բստ երեւոյթին, որոշած է բնաւ իր վրայ չառնել անցած – դարձածը ։

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հաղորդեն թէ Պաղեստինցի ֆէտայիներու եւ Ճեմայէլի ֆա – լանժիստ չարքայիններու բախումներու հետեւանքով, 10 մեռեալ կայ ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախարարապետը՝ Շիրաք Քոփընհակըն գացած է ուր տեսակցու – թիւններ կ'ունենայ դանիացի ղեկավարներուն հետ բայց կը հետեւի Ֆրանսայի ներքին դէպքերուն ։

ՄԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ
ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ

ԽՄԲ. — «Յառաջ» պարբերաբար պիտի հրատարակէ — թարգմանաբար — ֆրանսական կարեւոր փաստաթուղթեր (1918–1929 շրջանին վերաբերեալ), որոնք մաս կը կազմեն Արտաքին Նախարարութեան դիւաններուն եւ այլեւս տրամադրելի են, հանգամանք ներկայացնող հետաքրքրողներուն: Իր աշխատանքներու իսկ բերմամբ Փրոֆ. Անահիտ Տէր-Մինասեան կը պրպտէ այս խիստ շահեկան վաւերագիրները եւ մեր տրամադրութեան տակ դրած է անոնցմէ ոմանք:

Առաջին անգամ լոյս կ՚ընծայենք այս նամակը, զոր Պերլինի Ֆրանսայի դեսպանը՝ Շառլ Լօրան, գրած է Ֆրանսայի Արտաքին նախարարին (*), հետեւելէ ետք Սողոմոն Թէհլիրեանի դատավարութեան:

Ambassade de la République Française — E 14 — ARMENIE (1918-1929) 278-279.

ՖՐԱՆՍ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ԴԵՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Պերլին, 1921 Յունիս 6

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ ԴԵՍՊԱՆԸ
Ն. Վ. ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ

Երկու օրուան նիստերէ ետք, Պերլինի դատական մարմինը ազատ արձակեց հայ ուսանող Թէհլիրեանը, որ անցեալ Մարտ 15ին սպաննած էր, ատրճանակով, Թալէաթ փաշան:

Հասարակութիւնը որ խռնուած էր սրահը եւ ուր Հայերը շատ էին, երկարօրէն ծափահարեց բացառական վճիռը, որ ազատ արձակելով սպաննողը, կը դատապարտէր արիւնոտ շուքը 1915ի ջարդերու մեծ պատասխանատուին:

Հակառակ անոր, որ այս զգայացունց դատը չառեղծեց հօս այն յուզումը, զոր հաւանաբար ստեղծած ըլլար այն երկիրներուն մէջ, ուր հասարակութիւնը աւելի ծարաւի է հռետորական մեծ ելոյթներու քան Գերմանիոյ մէջ, թերթերը նիստերու երկար թղթակցութիւնները տուին: Մասնաւորաբար հրատարակեցին յայտարարութիւնները Տօքթ. Լեփսիուսի եւ Զօր. Լիման Ֆոն Սանտէրսի, որոնք երկուքն ալ լսուեցան իբրեւ փորձագէտ: Տօքթ. Լեփսիուս, որ առաջին Գերմանացին եղաւ, Հայերու դէմ գործուած ոճիրները դատապարտելու, երդուեալներուն առջեւ, պարզեց տպաւորիչ ամփոփումով մը, հայ ազգին հոգեվարքը:

Աւելի քողարկուած ձեւով եւ յայտնապէս գերմանական պատասխանատուութիւնը ծածկելու մտահոգութեամբ, օսմանեան ուժերու նախկին հրամանատարը, եկաւ հաստատելու Տօքթ. Լեփսիուսի յայտարարութիւնները:

Պերլինի մամուլը ընդհանրապէս խուսափեցաւ մեկնաբանելէ վճիռը: Այն քանի մը թերթերը որոնք յօդուածներ կը նուիրեն անոր, ընդհանրապէս համակարծիք են երդուեալներու վճիռին: Միայն «Տօյչէ Թակըսցայթունկ»ը կրկին մէջտեղ հանելով գերմանական քարոզչութեան սուտերու ամբողջ մեքենան, կը համարձակի նախկին մեծ վէզիրին պաշտպանութիւնը ստանձնել եւ դէպքերու պատասխանատուութիւնը նետել Հայերու իսկ վրայ իբրեւ «յանցաւոր բարձր դաւաճանութեան եւ Անգլիացիներու եւ Ռուսերու գործիք անդամահատելու համար Թուրքիան»:

Թէհլիրեանի արարքին նուիրուած յօդուածներուն ամէնէն յատկանշականն է «Ֆորվաէրց»ի յօդուածը: Ընկերվարական պաշտօնաթերթը այս դատին մէջ կը տեսնէ առաջինը պատերազմի խւական ոճրագործներու դէմ դատերուն:

«Հոս, կը գրէ, այլեւս Լայփցիկի պէս, հարցը չի վերաբերիր տասնապետի մը բրտութեան, որ գինովցած իր զօրութեան գրգացումով, ինքզինքը կը մոռնայ մինչեւ իսկ հրմշտկելու գերիներ, ապտակելու կամ նոյնիսկ թոպի հարուածներ տալու: Ջարդուած եւ անհետացած ժողովուրդ մըն է որ դերեզմանէն կը ցցուի իր ճիչը արձակելու համար պատերազմի սոսկումին եւ իր դահիճին բրտութեան դէմ»:

Ապա, «Ֆորվաէրց»ը կը թուէ Թալէաթի բրտութեան փաստերը: Կը յիշատակէ անոր խօսքը իշխան Հոհընլոհէի. — «Այլեւս Հայկ. Հարց չկայ», պաշտօնական հեռագիրը որ կ՚ըսէ թէ «աքսորի վայրը անէութիւնն է», կ՚ամբաստանէ գերման կառավարութիւնը, եթէ ոչ ուղղակի մեղսակցութեամբ ջարդերուն մէջ, առնուազն այն յանցանքով որ բան մը չէ ըրած արգելք հանդիսանալու համար եւ գերման հանրային կարծիքէն խնամքով ծածկած է այն սարսափելի ողբերգութիւնը, որ տեղի կ՚ունենար Արեւելքի մէջ: Գալով Թէհլիրեանին, ընկերվարական թերթը, չուզելով հանդերձ քաղաքական սպանութիւնը փառաբանել, դայն կը նմանցնէ Վիյոմ Թէլի: Նման Շիլէրի հերոսին, հայ ուսանողը կրնայ բացագանչել. — «Վրէժը լուծեցի Ս. Բնութեան օրէնքներուն»:

Անշուշտ ճշմարտութեան մաս մը կայ Ֆորվաէրցի յօդուածին մէջ: Անկասկած, հաւանական է որ եթէ զոհը այն ոճիրին զոր կը դատէին, գերման մեծ յանցապարտներէն մէկը ըլլար, Պերլինի երդուեալները, նուազ բարեացակամ կ՚ըլլային ամբաստանեալին նկատմամբ: Բայց կը մնայ այն իրողութիւնը, որ ազատ արձակելով Թէհլիրեանը, դատակազմը յայտնեց թէ կան ոճիրներ զորս քաղաքական կամ զինուորական ոչ մէկ անհրաժեշտութիւն կ՚արդարացնէ:

Այս վճիռով, միայն Թալէաթ փաշան եւ Հայաստանի ջարդերը չէ, զորս դատապարտեց, այլեւ գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար, ռմբարարումը պելժ. չէզոքութեան, Լիլի աքսորը, գրաւեալ հողերու աւերը:

Գերման հանրային կարծիքը, այն չափով որ կարելի է ըսել թէ Պերլինի երդուեալները զայն կը ներկայացնէին, իրենց պարտականութիւնը թելադրեց Լայփցիկի դատաւորներուն: Քիչ մը ծանրանալով, կարելի է ըսել թէ նոյնինքն Գերմանիան, անուղղակի ձեւով խնդրոյ տարկայ պատերազմի ոճրագործներու սկզբունքի հարցին, զայն լուծեց այն լրիւ հեղինակութեամբ, որ կապուած է ժողովրդական դատաստանի մը վճիռին, Դաշնակիցներու արդարադատութեան եւ պահանջներուն ամէնէն յարմար ձեւով:

Այնպիսի ատեն մը, ուր երբեմն բայց անկեղծ կառավարութեան մը դրդումով, գերման ժողովուրդին մէկ մասը, կարծես կ՚ուզէ ազատիլ սոփեստութիւններէն, զորս նախկին վարչակարգի իր կառավարութեանց սուտերը յաջողած էին իրեն իբրեւ Աւետարանի խօսք առնել տալ, Պերլինի դատական կազմին վճիռին մէջ, քաջալերական ախտանշան մը կայ, որու վրայ աւելորդ պիտի չըլլար, որ մեր մամուլը հրաւիրէր Ֆրանսացի հանրութեան ուշադրութիւնը:

ՇԱՌԼ ԼՕՐԱՆ

(*) Առիսթիտ Պռիան:

ՔԱՐԻՒՂԻ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ԲԱՐԻ ԷՄԻՐԸ

—o—

Պարսից ծոցի վրայ՝ Ապու Դապիի վեհապետը՝ շէյխ Զայէտ Իպն Սուլթան էլ Նահայան, այն պարզ, խելացի եւ բարի էմիրներէն մէկն է, որ իր երկրին քարիւղէն եկած եկամուտը — օրական երկու միլիոն տոլար — կը գործածէ արդիականացնելու իր Պետութիւնը:

Ան առաջնակարգ դէմք մը կը հանդիսանայ ո՛չ միայն արաբական աշխարհին, այլ եւ միջազգային քարիւղային գործերուն մէջ:

Պետը՝ քարիւղ արտադրող ամէնէն կարեւոր երկիրներէն մէկուն — ամբողջ աշխարհի մէջ տասներորդը եւ հինգերորդը Մերձաւոր Արեւելքի — ան նաեւ առաջին նախագահն է արաբական Միացեալ Էմիրութեան, դաշնակցութիւնը այն եօթը իշխանապետութեանց, որ ստեղծուեցաւ երկուքուկէս տարի առաջ, հարիւր յիսուն տարի բրիտանական թեւարկութեան տակ մնալէ ետք, իսկ վերջերս ալ ընդունուեցաւ ՄԱԿի մէջ:

Վաթսուն տարեկանի մօտ այս շէյխը, իշխանութեան գլուխ գալէ առաջ, ծանօթ էր արդէն ամբողջ արաբական աշխարհի մէջ իբրեւ յարգելի պետը ռազմասէր Պետուիններուն: Գեղադէմ այր մըն է խոշոր, սեւ աչքերով, հաճելի, խաղաղ եւ ներամփոփ նկարագրով: Շնորհիւ իր իմաստութեան եւ անապատի իր փորձառութեան ի վիճակի եղաւ բարեփոխել Պետուիններու ցեղային բարքերը եւ յարմարցնել արդիական աշխարհի բարքերուն:

Վերելքի մէջ է Ապու Դապին իր ութսուն հազար բնակչութեամբ: Գիշեր ցերեկ կ՚աշխատին եւ կը կառուցանեն շէնքեր, ճամբաներ: Երբ 1966ին շէյխ Զայէտ իշխանութեան գլուխ եկաւ, քաղաքը կոյտ մըն էր պարզ հիւղակներու, ծածկուած արմաւենիներով, հողէ տուներով եւ հազուադէպ նոր շէնքերով, որոնց վրայ կ՚իշխէր պալատը, տիրական եւ գեղեցիկ ամրութիւն մը ճերմակ կիրով պատած: Այդ թուականներուն վաթսունեւհինգ հազար քառ. քիլոմեթր տարածութեամբ իշխանապետութիւնը, որուն 70 առ հարիւրը անապատային է, հազիւ թէ կրնար ապրեցնել քսանեւհինգ հազար բնակչութիւն մը, մեծ մասը թափառաշրջիկ Պետուիններ, որոնք կ՚ապրէին վրաններու տակ:

1958ին սեւ ոսկին տակաւին չէր բարելաւած անոնց վիճակը: Շէյխ Շախպութ՝ եղբայրը ներկայ վեհապետին, տարեկան 250 միլիոն եկամուտ ունէր քարիւղէն, բայց ան կը նախընտրէր դիզել դրամը եւ կը հակառակէր ամէն տեսակի բարենորոգման: Կը մտածէր թէ իր հպատակները բաւարար չափով հասուն չէին տակաւին յառաջդիմութեան համար: Եւ երբ Անգլիացիները իրեն առաջարկեցին նամակատուն մը բանալ, իրենք ստանձնելով ծախքը եւ վեհապետին ձգելով շահը, մերժել չըրաւ թէ՝ իր երկիրը երկու դարէ ի վեր չունէր ատիկա, եւ պէտք չկար:

Երբ Ապու Դապի Փեթրոլիըմ Քոմփընին, որ աշխարհի 6 ամէնէն մեծ քարիւղային ընկերութեանց կը պատկանի, ուզեց նորոգել 1939ի իր դաշնագիրը, տասնապատկելու համար եկամուտը, Շախպութ նախ մերժեց, վախնալով որ այս յաւելեալ դրամը կրնար յառաջ բերել փո-

ՀԻՆ ՕՐԵՐ

ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԳԱՒԱՌԻ ՀՈԳԻՆ

(Փակման խօսք ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ.Ի)

Ահա երիտասարդութիւնը որ մեր առջին է: Ահա չորրորդ անգամն է որ ան խումներամ կը վազէ հօս՝ իր գրականութեամբն ու գեղարուեստովը հետաքրքրուելու եւ խանդավառուելու համար, մինչ մենք... ծերացածներս, Զարդարեանի նկարագրած պամբռին նման քստոտած, փողոցի տղոց քար նետելուն կը սպասենք շարժելու համար: Մինչ երիտասարդութիւնը, — որ կեանք ու արեւ կը սիրէ, — կը վազէ կ՚երթայ հոն ուր գեղարուեստը կը փառաբանուի: Ու գեղարուեստը արդէն ազգի մը արեւն ու կենսունակութեան ջիղը չէ՞ միթէ:

Մեր մէջ այդ կենսունակութեան ջիղը խաթարուած է, որովհետեւ մայր երկրէն հեռացած, գաղթավայրերու մէջ է որ կ՚ուզենք զայն բզխեցնել: Գաղթականութիւնը չէ որ սնունդ պիտի տայ գրականութեան, գեղարուեստին, այլ բուն իսկ հայրենի հողը, ուրկէ հեռացած է ան, եւ որուն վերադառնալու կոչ եղաւ այսօր:

Կովկասեան գրականութեան յայտնի դէմքերէն մէկը, Խորէն եպիսկոպոս Ստեփանէ, իր կատարած ուսումնասիրութիւններէն ետք կուգար Կովկասեան մամուլին մէջ իր ձայնը հնչեցնել թէ հայ ժողովուրդը փտած է որովհետեւ գեղարուեստ չունի: Այո, ազնիւ ներկաներ, մահուան արժանի է այն ժողովուրդը, որ զուրկ է գեղարուեստէ, որովհետեւ ժողովուրդ մը՝ որ գեղարուեստ չունի, կը նշանակէ թէ զգալու կարողութիւնը չունի: Եւ ի՞նչ է ժողովուրդ մը՝ որ չի զգար:

Բարեբախտաբար ժամանակը ցոյց տուաւ թէ Ստեփանէ Եպիսկ. անիրաւ էր իր կարծիքին մէջ, որովհետեւ եկան յետոյ միտքեր՝ ցոյց տալու համար թէ մեր ժողովուրդը իր ծոցին մէջ գեղարուեստի ընդունակութիւնը պահած է: Եկան Խրիմեաններ, Սրուանձտեանցներ, եւ աւելի նոր ժամանակներս Զիթունիներ՝ որոնք ժողովուրդին ծոցէն դուրս քաշեցին գրական մարգրիտներ: Այդ ապացոյց էր թէ հայ ժողովուրդը արժանի չէ մեռնելու:

Յարդ գաւառը մեր աչքին առջեւ լծորդուած է խաւարի հետ: Մենք մեծ մասամբ գաւառը կը ճանչնանք իր տգիտութիւնով եւ յետամնացութեամբ: Բայց գաւառը իմ աչքիս առջեւ կը պատկերանայ իբրեւ սրբավայրը հայ գեղարուեստի նշխարներու, հոն կը տեսնեմ հայ երգը՝ հայ գեղջուկին շրթներուն վրայ, հայ կութանը, հայ գեղջուկը՝ իր արօրին ու մաճկալին հետ, ուր քարերն անգամ նուիրականութիւն մը կը յիշեցնեն ինծի: Այդ քարի բեկորներն են մեր հայրենիքը, ազնիւ հանդիսականներ, հոն են շէնքերը մեր գեղարուեստին, եւ ոչ թէ մայրաքաղաքներուն մէջ, ուրկէ մենք այդ գաւառը կը դիտենք իբրեւ խաւարի վայր:

Ռուբէն Զարդարեան, որուն կը նուիրէ խասեան Սանուց Միութիւնը իր չորրորդ Գրական Առւլիսը, մէկն է հայ գրականութեան սակաւաթիւ դէմքերէն, որոնք ճանչցած են գաւառը իր բնական եւ հոգեկան հարստութիւններով, եւ իրենց գործը կերտած են այդ հարստութիւններուն վրայ, որոնք ժողովուրդինն են. Զարդարեան, իբր յեղափոխական, իր սիրտը կապած է ժողովուրդին սրտին, եւ իբր գրագէտ, իր միտքը կապած է ժողովուրդին միտքին հետ: Ժողովուրդին զաւակն է Զարդարեան:

Ես իր Ցայգալոյսը դեռ այս տարի կարդացի: Երբ զայն կարդացի Զարդարեանը չպատկերացուցի բնաւ աչքերուս առջեւ, այլ ամբողջ ազգ մը, ամբողջ ժողովուրդ մը՝ իր գեղեցկութեամբն ու չքնաղութեամբ: Այդ մատեանը գրքի մը տպաւորութիւնը չէր որ թողուց վրաս, այլ կեանքի մը, իր բարախումներովն ու իր գոյնութեամբ:

Երբ կը թղթատէի իր էջերը, բառեր ու նախադասութիւններ չէին որ կը պատկերանային աչքիս առջեւ, այլ կարծես անծանօթ էակ մը իմ ձեռքէս բռնած կ՚առաջնորդէր զիս անծանօթ վայրեր, դէպի գանձեր բիւրագան եւ դէպի պերճութիւններ չողչողուն: Ու երբ Զարդարեանի վրայ կը խօսինք, կարծես թէ ինքը բնաւ գոյութիւն չունի ինծի համար, այլ կեանքը, այլ երկիրը, այլ հայրենիքը, որ այնքան գեղեցկութիւններ ունի: Իր գործին մէջ ես չտեսայ անձականներ, այլ պատկերներ էին ամբողջ աչքիս առջեւ, զորս այնքան բանաստեղծներ կը փնտռէին ու չէին գտներ, եւ զորս սակայն գտած է Զարդարեան, որովհետեւ զգացած է զանոնք, իրենց բովանդակ գեղեցկութեանը մէջ:

Ահա մարդ մը մեր առջեւ արժանի ամէն յարգանքի: Մարդ մը՝ որ գաւառի շունչը տուաւ մեզի: Ճնչենք այդ շունչը, մանաւանդ դուք երիտասարդներ, շնչեցէք զայն երիտասարդական շունչով մը, որովհետեւ ան գաւառէն կուգայ, մեր հայրենի բնավայրէն, որուն արեւը քաղցր է, ջուրը անուշահամ, երկինքը վճիտ եւ օդը կենսատու ու պայծառ, եւ որուն վրայ կը ստանի գեղեցկութիւնը: Ճնչենք այդ գեղեցկութիւնները

(12 եւ վերջ)

փոխութիւններ, բայց ի վերջոյ ստորագրեց 1965ին։ Թէեւ այլեւս ուշ էր, որովհետեւ ընտանիքին եւ ժողովուրդին համբերութիւնը սպառած էր։ Ժողովուրդը թէեւ 38 տարիէ ի վեր համեմատական խաղաղութիւն մը կը վայելէր, բայց այլեւս բարենորոգում կ'ուզէր։ Եւ օր մըն ալ երբ Շէյխ Զայէտ պաշտօնով Լոնտոն գացած էր, ժողով գումարեցին եւ անոր յանձնեցին իշխանութիւնը։ Շէյխ Շախպութ տեղի տուաւ։

Ծանր պատասխանատուութիւն կ'իյնար նոր վեհապետին վրայ։ Առանց ժամանակ կորսնցնելու ստեղծեց նախարարութիւններ, աւելի եաք միջազգային մասնագէտներու օժանդակութեամբ կազմեց հնգամեայ զարգացման ծրագիրներ։ Աշխարհի որեւէ մէկ մասին մէջ այդքան պայմանագրութիւններ չէին ստորագրուած, այնքան այլազան ձեռնարկներու համար — դպրոցներ, նամակատուներ, հիւանդանոցներ, կեդրոնական ելեկտրականութիւն, աժան բնակարաններ, ոռոգման ջրանցքներ, ծովու ջուրը աղերէ զտելու գործարաններ, ճամբաներ, հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի կայաններ, մզկիթներ, եւայլն։

Շէյխ Զայէտ փորձառութիւն ունէր գլուխ հանելու այս բոլորը, որովհետեւ քսանեւհինգ տարի շարունակ եղած էր կառավարիչը Էլ Այն արեւելեան գաւառին Պուրէմիի ովասիսին մէջ։ Գրեթէ նոր ջրանցքներ բացաւ, որովհետեւ նախկինները քանդուած էին, խնամքի պակասի հետեւանքով։

Բայց երբ Շէյխ Զայէտ ուզեց ջուրը բաշխել, ընդդիմութեան հանդիպեցաւ հարուստ շահագործողներու կողմէ, որոնք ամիսը հինգ անգամ ջուր կուտային իրենց բերքերուն, մինչդեռ աղքատները տարին հազիւ չորս — հինգ անգամ միայն, այնպէս որ այս վերջինները կտոր մը հացի համար, ստիպուած կը ծախէին իրենց չորցած հողը։ Շէյխը որոշեց վերջ դնել այս կացութեան, յիշելով մարգարէին այն խօսքը թէ «դուն ոչ ոք պիտի զրկես ջուրէն, որպէսզի չարգիլես խոտը բուսնելէ»։ Եւ այսպէս մերժումի բախելով, աղքատներուն բաշխեց իր ընդարձակ հողերը։ Բաշխեց նաեւ ջրհաններ Պետեւիներուն, ձրի տրամադրելով ծախքը։ Պուրէմիի մէջ վեց հարիւրէ աւելի ջրհաններ եւ երկու հարիւր ոռոգումի հորեր շնորհեց։ Ձեռնարկեց հողի փորձառնական վերլուծումի, 120 հեկտարի վրայ ագարակ մը հիմնելով, որպէսզի հասկնայ շրջանի երկրագործական կարելիութիւնները։

Թէեւ Շէյխը մեծ ուսում չէ ստացած, սակայն մտածեց թէ Պետեւինները պէտք ունէին ուսումի։ Երբ կառավարիչ էր Էլ Այնի մէջ, տղոց համար նախնական դպրոցներ բացաւ։ Եւ երբ իշխանութեան գլուխ եկաւ, իր օտար խորհրդատուները յանձնարարեցին որ ուսումը ձրի ընէ։

— Բայց, լսաւ, նախ եւ առաջ պէտք է Պետեւինները անապատէն դուրս բերել, եւ որպէսզի իրենց տղաքը դպրոց ղրկեն, պէտք է անոնց վճարել։

Ծնողք մը ամիսը վեցուկէս տոլար կը ստանայ ամէն մէկ տղու համար որ չորս տարի դպրոց կ'երթայ։ Ուրիշ առաւելութիւններ ալ տուաւ դպրոցականներուն — ձրի ճաշ, ձրի ճամբորդութիւն, տարուան մէջ երկու անգամ նոր հագուստ։ Իր եղբօր օրով 528 աշակերտի դէմ՝ իր կառավարութեան օրով 12.000 աշակերտ արձանագրուեցաւ։ Դասընթացքներ բացուեցան արաբերէնի, անգլերէնի, հաշուապահութեան, ելեկտրականութեան։

Վեհապետին անձնական դրամէն ամէն ամիս դրամ կը տրուի չքաւորներուն։ Հինգ հազար աժան բնակարաններ շինուեցան, ձրի տրուելու համար չունեցողներուն։ Միայարկ տուներ ալ շինուեցան ընդարձակ բակերով, որպէսզի Պետեւիները փակուած չզգան իրենք զիրենք եւ յարմարին քաղաքի կեանքին։

Ռութ Շէյտըն Նոլէսի, որ տեսակցութիւն մը ունեցած է Շէյխ Զայէտի հետ, այն հարցումին թէ այդպէս դիւրութիւններ տալով արդեօ՞ք ծուլութեան չի վարժուիր ժողովուրդը, ան պատասխանած է թէ՝

— Անօթութենէ եւ թշուառութենէ տառապող մէկը չի կրնար աշխատիլ։

Առողջապահական տեսակէտով ալ մեծ յառաջդիմութիւն բերաւ Շէյխը։ 1966ին մէկ բուժարան կար ամբողջ Էմիրութեան մէջ։ Անկէ ի վեր շինուեցան երկու արդիական հիւանդանոցներ Ապու Դապիի մէջ եւ երկու ուրիշ ալ Պուրէմիի մէջ, բազմաթիւ բժիշկներ կը գործեն, ժողովուրդը կը դարմանուի ձրիօրէն, ձրի են նաեւ դեղօրայքը թէ՛ տեղացիներու եւ թէ օտարներու համար։ Պարտաւորիչ է պատուաստը քոլերայի, փոլիոմիէլիթի եւ ծաղիկի դէմ։

Իրբեւ վեհապետ 25 տա հարիւր ունի երկրին եկամուտին, բայց գրեթէ բոլորը կը բաշխէ հպատակներուն։

— Ես անոնց հայրն եմ, կ'ըսէ, անոնք զաւակներս։ Երջանիկ կը զգամ երբ ուրախ դէմքեր տեսնեմ շուրջս։

Շէյխը կ'ուզէ որ իր դուռը բաց ըլլայ բոլորին առջեւ։ Երբեմն ալ ինք այցելութեան կ'երթայ ովասիսի վրաններուն տակ ապրող բնակիչներուն։ Վեհապետը չի ցաւիր որ հին սովորութիւնները կ'անհետանան, այլ կը մտածէ թէ փոխանակ պակսելու Պետեւիներու առաքինութիւնները — քաջութիւն, անկախութիւն եւ առատաձեռնութիւն — ա ւ ե լ ի եւս կը հաստատուին երբ թշուառութեան եւ անօթութեան տեղ առողջութիւն եւ կրթութիւն ունենան։

— Մեր երկիրը, կ'ըսէ վեհապետը, կը նմանի հին նաւու մը, որ կը նաւարկէր պատմութեան հովերուն դէմ։ Մենք հիմա կ'ուզենք վերանորոգել զայն եւ օժտել արդիական կազմածներով, որոնք թոյլ պիտի տան, որ ապահով հասնինք նաւահանգիստ։ Թո՛ղ Աստուած առաջնորդէ մեզ այս ճամբորդութեան մէջ։

Մ. Մ.

Հ. Բ. Ը. Մ.

60ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ամերիկայի 60րդ տարեկան համագումարը, որ գումարուեցաւ Սաութհֆիլտի (Տիթրոյթ) Շահատասի պանդոկին մէջ, Յուն. 27էն 29, անկասկած Միութեան Ամերիկեան Շրջանակին կողմէ ձեռնարկուած ամէնէն յիշատակելի, հոծ ու եռուզեռոտ համաժողովներէն մէկն էր։ Առանց որեւէ ձեւով ուշադրութիւնը շեղեցնելու Համագումարի Յանձնախումբին եւ անոր ատենապետ՝ Տէր եւ Տիկին Մարթին Արզարեանի կատարած սքանչելի աշխատանքէն՝ պէտք է ըսել թէ Համագումարին արտասովոր փայլը, նկատելի չափով մը կը պարտինք այն իրողութեան, որ ան կը նշէր Պր. Ալեք Մանուկեանի նախագահութեան 20րդ տարեդարձը, եւ այս՝ այն քաջողական ուժն էր, որ պատճառ եղած էր ներկայութեանը բազմաթիւ ականաւոր հիւրերու թէ՛ Ամերիկայէն եւ թէ արտասահմանէն, ինչպիսին են Երուսաղէմի Պատրիարք Եղիշէ արքեպիսկոպոսը, ընկերակցութեամբ Շահէ արքեպիսկոպոս Աճէմեանի, Ամերիկայի Արեւելեան Թեմի առաջնորդ՝ Թորգոմ արքեպիսկոպոս Մանուկեանը, Միչիկընի նահանգապետ՝ Ուիլեըմ Միլիկընը, Ուէյն համալսարանի՝ նախագահ՝ Պ. Ճորճ Կալըրը, Ազգ. բարերարներ Պ. Սթիֆըն Մուկար՝ Պոսթընէն, Տէր եւ Տիկին Արշակ Տիգրանեան՝ Քալիֆորնիայէն, Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Ճիէրճեան՝ Մոնաքոյէն, Տէր եւ Տիկին Միսաք Գույումճեան՝ Մոնթեվիտէոյէն։

Համագումարին փայլը աւելցնող ուրիշ ազդակներ էին՝ Երիտասարդական Բաժանմունքին եւ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Սանուց Միութեան մասնակցութիւնը. անոնք՝ տարբեր սրահներու մէջ, բայց նոյն շրջանին՝ ունեցան իրենց ժողովները։

Համագումարը վերածուեցաւ համազգային անմախրինթաց իրադարձութեան մը։

Նիստերը բացուած յայտարարուեցան Յունիս 28, Ուրբաթ առաւօտուն՝ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ամերիկայի Կեդր. Յանձնաժողովի Վարիչ-Տնօրէն Պր. Հայկազ Միսաքեանի կողմէ։ Պր. Յակոբ Ադամեան կարդաց անունները տարուան ընթացքին մեռած անդամներուն, եւ Հայր Փառէն Աւետիքեանի ոգեկոչումի աղօթքէն ետք՝ լռութեան պահով մը՝ ներկաները յարգանք յայտնեցին յիշատակը անոնց։ Ներկայ էին 142 պատգամաւորներ եւ մասնաճիւղերու ատենապետներ։

Պր. Ե. Մարտիկեան, ատենապետը Ամերիկայի Կեդր. Յանձնաժողովին, կատարեց հետեւեալ նշանակումները.— Նշանակիչ Յանձնախումբ՝ Պ. Պ. Օ. Թափիկեան, Ա. Տիգրանեան, Կ. Գաւուքեան եւ Օ. Նորհատ։ Ստուգիչ Յանձնախումբ՝ Պ. Պ. Խ. Զուհաճեան, Հ. Սեմերճեան, Ծ. Մանտոսեան եւ Տոքթ. Ժ. Պօյաճեան։

Պր. Ե. Մարտիկեան, իր զեկուցումին մէջ մատնանշեց այն ուշագրաւ յառաջդիմութիւնը զոր Հ. Բ. Ը. Միութիւնը արձանագրած է Հիւսիս. Ամերիկայի մէջ՝ իր ամէնօրեայ վարժարաններով, ամառնային ճամբարներով, երգի ու պարի խումբերով, երիտասարդական, մարզական եւ մշակութային գործունէութիւններով, որոնք անընդհատօրէն կ'ընդարձակուին։ Խօսելով Հանդանակութեան Համազգային Արշաւին մասին, որուն շնորհիւ է որ վերոյիշեալ ծրագիրները իրականացան, Պ. Մարտիկեան յոյս յայտնեց թէ այսքան գործունէութիւններէ եւ շօշափելի արդիւնքներէ ետք՝ այն անդամները որոնք տակաւին չեն բերած իրենց մասնակցութիւնը հանդանակութեան արշաւին՝ պիտի տան իրենց նուէրները։ Ան, որպէս օրինակ, նշեց քաջալերական պատկերը մեր Թորոնթոյի եւ Լոս Անճելըսի շրջանակներուն, որոնք սքանչելի աշխատանք կատարեցին՝ կարեւոր գումարներ գոյացնելով կեդրոններու շինութեան ի նպաստ։ Ան յատկապէս վեր առաւ գնահատելի նախաձեռնութիւնը Տիթրոյիթի մասնաճիւղին, որ 50.000 տոլար գոյացուց՝ միօրեայ կոլֆի խաղոյթի մը ընթացքին։ Պր. Մարտիկեան նաեւ շեշտեց անհրաժեշտութիւնը անդամատուրքերը աւելցնելու՝ նկատի ունենալով Միութեան գործունէութիւններուն յառաճուն թափը։

(Մնացեալը յաջորդով)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ Ս. Ամենափրկիչ վանքի դահլիճին մէջ, Յուլիս 11էն 13 գումարուած է Իրանա–Հնդկաստանի Թեմի 18րդ Պատգամաւորական Ժողովը, նախագահութեամբ Թեմի առաջնորդ Մեսրոպ վարդապետի։ Ժողովին մասնակցած են Նոր Ջուղայի, Արաքանի, Ահուազի, Խորրամշահրի, Մասջէդ–Սուլէյմանի, Շիրազի, Փերիայի եւ նորակազմ Բուշեհրի գաղութի պատգամաւորները։ Կրօնական Խորհուրդի եւ Թեմական Խորհուրդի տարեկան գործունէութեան տեղեկագիրներու ընթերցումներուն յաջորդած են Թեմի այլ շրջաններու մարմիններու դրաւոր զեկուցումները։ Տրուած որոշումներէն եղած են՝ Ապրիլեան Նահատակաց Յուշարձանի կառուցում, Եղեռնի 60ամեակը համազգայնութային չափանիշով կազմակերպելու կոչուած կեդրոնական յանձնախումբի կազմութիւն, ինչպէս նաեւ Ազգագրական Թանգարան մը հիմնել Ս. Ամենափրկիչ վանքին մէջ՝ բարերարութեամբ Տիկին Թագուհի Նահապետ–Խաչանեանի, մարզաւան մը կառուցանել Նոր Ջուղայի մէջ, յատուկ ուշադրութիւն դարձնել երիտասարդական շարժումներու եւ նիւթական շօշափելի յատկացումներ կատարել հաւաքատեղիներու կառուցման համար շրջաններու մէջ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (34)

ԻՆՉՊԷՍ ԳՈՂՑԱՆ ՑԱՐԵՐՈՒՆ ԹԱԳԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆ ՄԸ

Երբ ոստիկանապետը ներս կը մտնէ, Պ. Եոֆէ կ'ըսէ.

— Այս ծիծաղաշարժ մարդուկը, որուն համար պէտք է որ բան մը ընենք, որովհետեւ կ'երեւի թէ ծանր պատիժ մը պիտի կրէ իր գերադասներէն, այս մարդը կը կրկնեմ, մեզի հաղորդեց իրողութիւն մը, զոր ես ալ կը նկատեմ թէ շատ վրդովիչ բան մըն է, շա՜տ վրդովիչ։ Մենք որ հիմա գիտենք թէ արկածախնդիր աղջիկ մը մեր գլխուն խաղ մը խաղցած է, մենք վայրկեան մը իսկ չենք կրնար հաստատել Փոփ Կրիկորին, որ առասպել պատմած է մեռելատան պաշտօնեաներուն։ Հիմա պէտք է գիտնանք թէ ինչ նպատակով կեղծ Մառին այդ դիակը բերել տուած է զօրավարին մահուան սենեակը։

— Նաեւ թէ, ընդմիջեց պատուիրակներէն մին, ինչո՞ւ Փոփ Կրիկորին ձեզի չէ տեղեկացուցած իր երկրորդ ձեռնարկը, քանի որ առաջինը հաղորդած էր ձեզի։ Հօս, լուսաբանելիք կէտ մը կայ։

— Իրաւ է, կ'ըսէ Պ. Եոֆէ։

— Հաճեցէք ներս բերել Փոփ Կրիկորին։

Ծերուկ կրօնաւորը, ոստիկանապետին օգնութեամբ, դժուարաւ կը յառաջանայ։ Իվան Մինսքի, իր կոփամարտիկի ձեռքերով, հիւանդապահուհիի մը զգուշաւորութեամբ զայն կը նստեցնէ թիկնաթոռի մը մէջ։

Քահանան մեղմօրէն կը շարժէ իր երկայնահեր գլուխը։ Քիչ մը ապշած նայուածքներով կը նայի հաւաքուած մարդերուն, որոնց մէջ, բացի Պ. Եոֆէէն ոչ ոք կը ճանչնայ։

Արդեօք իր դողն ու երկիւղը, վրդոված խղճի՞ նշաններ են, թէ՛ արդիւնք վերջին օրերու ընթացքին իր կրած յոգնութեան եւ յուզման, նկատի առնելով մանաւանդ որ արդէն շատ ծեր է։

Պ. Եոֆէ, հիւանդանոցի տնօրէնին յայտարարութիւնները լսելէ վերջ, համոզուած է թէ «սուրբ մարդ»ը պիտի չքաշուի սուտ խօսելու կամ գոնէ պիտի ծածկէ ճշմարտութիւնը։ Այս պատճառաւ նախկին յարգանքն ու ակնածանքի զգացումը չի զգար անոր հանդէպ, թէեւ անցոր ծերունին իր կարեկցութիւնը կը շարժէ։ Եւ կ'որոշէ կարելի եղածին չափ խնայել իրեն, մեծ յուզումներ։

Պ. Եոֆէ շատ մեղմ ձայնով, ինչպէս նախորդ հարցաքննութիւններուն ժամանակ, քանի մը խօսք կ'արտասանէ եւ կը հրաւիրէ քահանան պատմելու այս ամէնը, որ կապ ունի Մառի Փոլիվանոֆի անյայտացման հետ։

Պ. Եոֆէի խօսքերուն առեն, ծերունին անընդհատ կը շարժէ գլուխը։ Յետոյ շուրջ բոլորը կը նայի, կարծես ինքզինքը գտնելու համար եւ վերջապէս կը սկսի լալ։

— Պ. Նախագահ, կը թոթովէ ան, ես ծեր եմ, շատ ծեր, եւ շատ բան չեմ հասկնար եղածներէն... ատոր համար պէտք է գթալ ինծի... Գթալ յառաջացած տարիքիս, հազած վերարկուիս։

Նախագահը կ'ըսէ.

— Հօս, ամէնքս ալ մեծ յարգանք ունինք ձեր տարիքին ու աստիճանին հանդէպ։ Եւ միշտ ալ պիտի չդադրինք այդ մասին ապացոյցներ տալէ։ Անշուշտ յարգանքի պակաս մը չէ, երբ ձեզմէ կը խընդրենք լուսաբանելու Մառի Փոլիվանոֆի անյայտացման գաղտնիքը։

— Անտարակոյս... Պ. Նախագահ, կ'ըսէ ծերունին լալագին. սակայն ի՞նչ գիտեմ, ի՞նչ կրնամ գիտնալ եւ ի՞նչ կրնամ ըսել ձեզի։

— Մենք կ'օգնենք քեզի, կ'ըսէ Պ. Ադոլֆ Եոֆէ։ Հիմա հանդարտօրէն խօսինք այս խորհրդաւոր անյայտացման մասին։ Ջանացէք ամփոփել ձեր յիշողութիւնը, եւ միտք բերել բոլոր այն անցուդարձերը, որոնք տեղի ունեցան, երբ դուք կ'օգնէիք ուրուհիին։ Թերեւս, ձեր ուշադրութենէն վրիպած քանի մը իրողութիւններ, միացնելով մեզի ծանօթ դէպքերուն հետ, կարենանք աւելի յստակօրէն քննել այս խնդիրը։

— Ես ծեր եմ, ծեր, կը կրկնէ Փոփը յամառօրէն։

Պ. Եոֆէ վճռելով նիւթին մէջ մտնել, կ'ըսէ.

— Դուք ինծի տեղեկացուցիք, հիւանդանոցի տնօրէնին քով ձեր կատարած դիմումը։

— Մանկամարդուհիին խնդրանքին վրայ էր, Պ. Նախագահ, անոր բացայայտ խնդրանքին վրայ...։ Ես ինքնաբերաբար երբեք այդպիսի դիմում մը պիտի չընէի։ Ես միայն մտիկ ըրի վշտահար աղջկան մը պաղատանքը։

— Անտարակոյս... երբեք ձեզ չեմ մեղադրեր ատոր համար ու ես կ'ուզէի ձեզի հետ խօսիլ ուրիշ դիմումի մը մասին։

— Ուրի՞շ մը...

(Շար.) ՓՕԼ ՄՕՆՖԷՐՐԱՆ

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Խմբագրատուն էր այցելութեան առթիւ, Յովհ. Թ. Ծ. Վ. Գօյունեան (Աթէն) 25 տոլար կը նուիրէ :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պ. Ա. Ներսէսեան 45 Ֆր. կը նուիրէ Շաւարշ Միսաքեան սրահի բարեզարդման (ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Հ. Զիլինկիրեան փոխան ծաղկեպսակի 50 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին Տիկին Նոյեմի Մատթէոսեանի մահուան առթիւ :

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Գրադարանը բաց է Շաբաթ օրերը ժամը 16–19 և Կիրակի օրեր՝ ժամը 10–12 :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1974–1975

Յառաջիկայ ուսումնական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկըսած են :

Ծնողքներ, որոնք կը փափաքին իրենց զաւակներուն տարիքին համապատասխանող ֆրանսական զարգացումին հետ տալ նաեւ հայեցի դաստիարակութիւն, կրնան անվարան զանոնք յանձնել հայ վարժարանին :

Արտասահմանէն եկող աշակերտուհիները ֆրանսերէն լեզուին վարժեցնելու համար, վարժարանը ունի պատրաստական յատուկ դասարան մը :

Դիմել դպրոցի տեսչութեան :

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

Direction du Tebrotzassère
1, Bd. du Nord — 93340 Le Raincy
Tél. 927-01-72

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Շաբաթ Նոյեմբեր 9ին, Շարպոնիէռի շքեղ սրահներուն մէջ :

×

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ երաժշտական յիսնամեայ գործունէութեան նուիրուած ցերեկոյթ, Սալ Կաւօ, Դեկտեմբեր 15ին, գեղարուեստական ճոխ յայտագրով :

ՎՐԻՊԱԿ

Տպագրական թիւրիմացութեան մը հետեւանքով, Տիկ. ՎԻՔԹՈՐԻԱ ՊԱՅԵԱՆԻ մահագդին մէջ (Յառաջ, Օգոս. 1) չէր յիշատակուած յուղարկաւորութեան ժամը : Կը խնդրուի ընտանիքէն եւ բարեկամներէն որ ներողամիտ ըլլան ակամայ այլ ցաւալի այս վրիպակին համար :

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Արձակուրդի առթիւ, հասցէի փոփոխութեան դիմումները պէտք է ըլլան ԳՐԱՒՈՐ, փոփոխութենէն 3–4 օր առաջ, տալով ՀԻՆ եւ նոր հասցէները եւ կցելով 5 ֆր.ի դրոշմաթուղթ :

Վարչութիւնս ցաւով կը յայտնէ սակայն թէ արձակուրդի առթիւ, հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունի ԻՏԱԼԻՈՅ համար, ուր թղթատարը շատ աւելի անկանոն ըլլալով քան Ֆրանսա, կարելի չէ գոհացում տալ բաժանորդներուն :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

NANE CARZOU

SIGNERA SON LIVRE

Voyage en Arménie

Couverture et photos de
CARZOU
Postface de Jean-Marie CARZOU

Le Samedi 10 Août
à partir de 18 heures
à l'Hôtel Royal
ÉVIAN

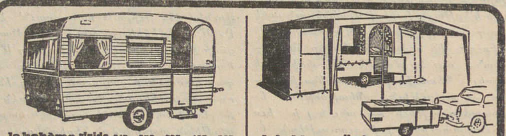
Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

Օգոստոս 1էն 30
AGDE

— Հասցէ.— Camp du Nor Séround
Chalet St. Mathieu — Route de Bessan
34-Bessan (Hérault — Tél. (67) 94-10-52

Passez vos vacances
en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST
la bohème
UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomiac
THOMASSIAN Frères

Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU
T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON
T.490.17.79

NEUF–OCCASION–ACCESSOIRES–POSE D'ATTELAGES

A PARTIR DU 5 AOUT
EGLISE ST. JULIEN LE PAUVRE
(Tous les soirs sauf Samedi et Dimanche à 21 h. 30)
1, Rue St. Julien Le Pauvre

PASSION NOIRE

« Il y eut d'abord le poème « Lynch », que j'écrivis en 1954. Puis à la demande de Paul GILSON, pour ses « Soirées de Paris » à la radio, l'émission que j'intitulais « Passion Noire » où, en alternance avec les strophes de « Lynch », se faisaient entendre non pas chantés, mais dits, des blues choisis de telle sorte que l'ensemble forme une histoire, comme au long d'une veillée, racontée. Voici qu'aujourd'hui, grâce à la version scénique de Pierrette DAVID, vient témoigner et accuser la voix unanime partagée, de l'alliance du double horizon blanc et noir issue, pour communier dans la même douleur, le même amour et le même espoir ».

ROUBEN MELIK

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Մահագդ	100 ֆր.
Հոգեհանգիստ	40 ֆր.
Ցաւակցութիւն	20 ֆր.
Փոխան ծաղկեպսակի	20 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	40 ֆր.
Ծնունդ	40 ֆր.
Կը փնտռուի	20 ֆր.
Կ'ուզուի	30 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ : Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել՝ Թերթին վարչութեան :

il y a plusieurs manières d'exposer du meuble

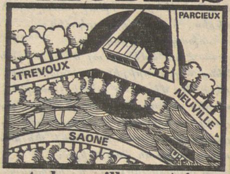
nous, nous avons choisi pour notre exposition
— le standing de fabrication
— la variété : style, rustique, contemporain
— l'agrément du lieu (30 minutes de Lyon par les bords de Saône)

ouvert le dimanche

Direction : V. MARKARIAN

PARCIEUX MEUBLES

route de neuville.... trévoux

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԷՐ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Նուպարեան Մատենադարանի վարչութիւնը, առ ի գիտութիւն կը հաղորդէ ընթերցասէր հասարակութեան թէ՝ ընդառաջելով Արտասահմանի եւ տեղւոյս ուսումնասիրողներու փափաքին, որոշած է Մատենադարանը բաց պահել Օգոստոս ամսուն :

Հետեւաբար Մատենադարանը փակ պիտի մնայ Սեպտեմբեր ամսուան ընթացքին տարեկան արձակուրդի առիթով :

Հասցէ.— Նուպարեան Մատենադարան
11, Սքուար Ալպոնի, Փարիզ 16րդ
Երթեւեկի համար իջնել Մեթրօ Փասի

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince — Paris (6e)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ
ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ

ՇԱԲԱԹ
ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
3-4
SAMEDI
DIMANCHE
3-4 AOUT
1974

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 ֆր. Վեցամսեայ 90 ֆր.
Արտասահման Տար. 200 ֆր. Հատը 1 ֆր.

50ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.080 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 50e ANNÉE — N° 13.080

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԽՈՐԺԱԿԸ ՈՒՏԵԼՈՎ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

—o—

Խօսելով Կիպրոսի անցուդարձերուն մասին, Յուլիս, 28ին կը գրէինք, որ «ախորժակը ուտելով կը բացուի», ակնարկելով փացած Թուրքերու չափազանցութեանց։ Եւ իբրեւ օրինակ կը յիշէինք թէ ի՛նչպէս 1939ին Անգարայի կառավարութիւնը «շանթաժ»ով կլլած էր Իսկէնտէրուն–Անտիոքի սուրիապատկան հողամասերը՝ Մուսա Լերան հայկական գիւղերով, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի օրհնութեամբ։

Լը Մոնտ Օգոստոս 1ի իր խմբագրական՝՝ նուիրուած Կիպրական Հարցին՝ խորագրած է «Ախորժակը ուտելով կը բացուի», մերկացնելով Թուրքերու յե – տին միտքը։ Փարիզեան ծանրագլուխ օրաթերթը՝ լաւատեղեակ քաղաքական խնդիրներու ներքին ծալքերուն՝ դիտել կու տայ, որ սկիզբը միջազգային հանրային կարծիքը ներողամտութեամբ դի – մաւորած էր Թուրքերու զինուորական միջամտութիւնը Կիպրոսի մէջ։ Սակայն այդ տպաւորութիւնը անհետացաւ շու – տով, երբ տեսնուեցան, որ Անգարայի վարիչներուն ախորժակը կը բացուի ու – տելով։

Յուլիս 15ի պետական հարուածը կը խախտէր Ցիւրիխի 1959ի եւ Լոնտոնի 1960ի համաձայնագրերը, որոնց երաշխաւոր էին Անգլիա, Յունաստան եւ Թուրքիա

Անգարա ՝իբրեւ ճարպիկ լարախաղաց՝ լաւագոյնս օգտագործեց ներկայացած երկնառաք այս առիթը։ Հրապարակ իջաւ խախտուած միջազգային համաձայնագիր մը պաշտպանելու, օրէնքը յարգել տալու դիմակին տակ։ Սակայն շատ շուտ դուրս տուաւ գոյնը։ Թուրքը ե՞րբ յարգած է օրէնքը, որ հիմա ելեր է իբրեւ թէ զայն պաշտպանելու։

Նիկոսիոյ պետական հարուածի վա – րորդային վարչապետ Գլաֆկոս Քլերիտէս Լոնտոն փութաց՝ երաշխաւոր Անգլիոյ համաձայնութիւնը ապահովելու Կիպրոս զինուոր ցամաք հանելու համար։ Ուաշ – ինկթըն երկդիմի դիրք բռնեց կիպրա – կան տագնապի սկիզբէն ի վեր։

Յունաստանի մէջ վարչաձեւի փոփո – խութիւն տեղի ունեցաւ՝ իբրեւ հետեւանք Կիպրոսի ձախաւեր պետական հարուա – ծին։

Ստեղծուած քաղաքական շփոթկացու – թենէն օգտուելով, Թուրքերը ծովու եւ օդի ճամբով հազարաւոր զինուորներ, հարիւրաւոր հրասայլեր, թնդանօթներ եւ մեծաքանակ ռազմամթերք հասցուցին Կիպրոս։

«Օրինապահ»ի դիմակը «դէն շպրտեցին» միանգամ ընդ միշտ, երբ շյարգեցին ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդի Յուլիս 22ի բանաձեւը հրադադարի մասին։ Ո՛չ միայն չկասեցուցին իրենց յառաջխաղացումը այդ թուականէն ետք, այլեւ հազարներով նոր ուժեր ցամաք հանեցին Կիւրենիա, զինուորներու թիւը հասցնելով երեսուն հազարի եւ հրասայլերունը՝ 300ի։

Ու մինչ Ժընեւի մէջ երաշխաւոր երեք պետութեանց ներկայացուցիչները բանակցութիւններ կը վարէին ժամանակաւոր համաձայնագիր մը կնքելու համար, Թուրքերը շարունակեցին իրենց զինուորական գործողութիւնները Կղզիին մէջ։ Ամէն ճիգ թափեցին կարելի առնելու – գոյն չափով ամրապնդելու համար իրենց ռազմական դիրքը, որպէսզի Ժընեւի մէջ պարտադրեն իրենց կամքը։

Եւ ինչպէս յաջողեցան Յուլիս 30ի Ժընեւեան համաձայնագրով կարեւոր շահեր ապահովել կղզիի Թուրքերուն։ Հա – մար։ Անգարայի ծրագիրն է Թուրք փոքրամասնութիւնը օժտել վարչական ինքնավարութեամբ։ Կիպրոսը վերածել «Դաշնակցային անկախ պետութեան» մը, որուն մէջ հաւասար իրաւունքներ պիտի վայելեն Յոյներն ու Թուրքերը։

«Օրինապահ» Թուրքերը Ժընեւի համաձայնագրէն ետք ալ դաւաճանելով իրենց ստորագրութեան եւ օգտուելով Կիպրոսի մէջ իրենց երեսուն հազարնոց բանակի ներկայութենէն, ամբակոծեցին յունական երկու գիւղեր, անպատիժ կերպով ։

Ցնծութեան մէջ են Թուրքերը։

Փառք կուտան Մակարիոսի դէմ պետական հարուած կազմակերպողներուն, որոնց անխելք ձեռնարկը կատարեալ առիթ մը ընծայեց Թուրքերուն համար։

Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ Թուրքերուն ախորժակը ուտելով կը բացուի։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ

ՌՈՒՍԵՐՆ ԱԼ ՏԵՂԻ ՏՈՒԻՆ

—o—

ԹՈՒՐՔԵՐԸ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆ ՄԱԿԻ ՈՒԺԵՐՈՒ ՀԱԿԱԿՇԻՌԸ

Ապահովութեան Խորհուրդի նիստին, Խորհ. Միութիւն առաջին անգամ իր վեթոյով արգելք կը հանդիսանար որ Ժընեւի երրեակ համաձայնագիրը վաւերացուի բայց յաջորդ նիստին ինք ալ տեղի կու տար ձեռնպահ մնալով։ Իր 110րդ վեթոյով, Մոսկուա դիտել կու տար թէ Ժընեւի համաձայնագիրը բոլորովին հակառակ է Ապահովութեան Խորհուրդի Յուլիս 20ի բանաձեւին հետ, որ անմիջական հրադադար հրահանգելէ զատ, կը շեշտէր թէ բոլոր օտար զօրքերը արագօրէն պէտք է քաշուին եւ պէտք է յարգուին կղզիին անկախութիւնը եւ գերիշխանութիւնը, մինչ Ժընեւի համաձայնութիւնը կ'ընդունի Թուրք զօրքերու ներկայութիւնը Կիպրոս եւ յետագայ բանակցութեանց համար կը թելադրէ ոչ թէ Կիպրոսի կառավարութեան ներկայացուցիչն այլ երկու համայնքներու ներկայացուցիչներու մասնակցութիւնը։

Ասիկա յոյս կու տար թէ գոնէ Մոսկուա անզիջող կը մնայ կիպրական հարցին մէջ, ուր սկիզբէն վճռական դիրք ճշդած էր ի նպաստ Մակարիոսի։ Յաջորդ նիստին սակայն, խորհրդային պատուիրակն ալ, խորհրդակցելէ ետք իր կառավարութեան հետ, միտքը կը փոխուէր եւ եթէ թեր չէր քուէարկեր, իր ձեռնպահութիւնով, արգելք չէր հանդիսանար բանաձեւին ընդունման։ Հոն մէկ կէտ միայն բարեփոխուած է կամ աւելի ճիշդ աւելցուած.– Կուրթ Վալտհայմ պարտի Ապահովութեան Խորհուրդին զեկուցում տալ։ Ասկէ զատ Թուրքերն ալ կ'ընդունին որ ՄԱԿի ուժերը թրքական հակակշռի տակ գտնուող շրջանները մնան։ Նախապէս անոնց հեռացումը պահանջած էին։

Գալով Մակարիոսի, Լոնտոնի մէջ տեսնուեցաւ Արտաքին նախարար՝ Քալահանի հետ եւ յայտնեց թէ չի մասնակցիր Ժընեւի ժողովին։ Համաձայն է որ Քլէրիտէս ներկայացնէ Կիպրոսը։

Այս ամբողջը պատճառ չէ որ Թուրքերը չշարունակեն բռնաբարել հրադադարը եւ տեղաւորուիլ իրենց գրաւած շրջանները։ Արդէն Թուրք համայնքին պետը՝ Տէնքթաշ կղզիին մէկ երրորդը կը պահանջէ։ Առջի օր ալ յայտարարած է թէ յոյն եւ Թուրք հողատէրերու միջեւ ոչ մէկ փոխանակութիւն կրնայ ըլլալ ցորչափ նոր սահմաններ Թուրքերուն չտան հողամասին 30 առ հարիւրը, աւելցնելով. «Խաղաղութեան ուժ մը եկաւ Թուրքիայէն, որովհետեւ Մակի ուժերը անկարող եղան կատարելու իրենց պաշտօնը, որ կարգուկանոնի վերահաստատումն էր երկու համայնքներուն միջեւ։ Այս է Թուրքիոյ միջամտութեան փիլիսոփայութիւնը»։

× Թուրք զօրքերուն ներկայ թիւը 40 հազարէ աւելի կը նկատուի եւ կռիւներն ալ կը շարունակուին։ Ռմբակոծութիւնները վերսկսած են Կարավասի եւ Լափիթոսի վրայ եւ յոյն–կիպրոսական պահակազօրքերը մէկ քիլոմեթր քաշուած են։

× Մոնտի աշխատակիցը նկատել կու տայ սակայն թէ հանրային կարծիքը կրնայ Թուրքերուն դէմ դառնալ եթէ անոնք շարունակեն բռնաբարել հրադադարը։

× Յոյն – կիպրական պահակազօրքին կորուստները եղած են 272 մեռեալ եւ 500 անհետացած։

Քանի մը տողով

ԺԱՔ ՇԻՐԱՔԻ մէկ փոքրիկ նախագասութիւնը, Քափընհակընի մէջ, մեծ աղմուկ հանեց առջի օր եւ հերքումները իրարու յաջորդեցին։ Ակնարկելով եւրոպական կառուցման, Ֆրանսայի նախարարապետը ըսած էր.— «Պէտք է ամէնէն լայն գործակցութիւնը գլուխ հանել, որ կարգ մը մարզերու մէջ երթայ մինչեւ իսկ գերիշխանութեան փոխադրութեան»։ Այս վերջին երկու բառերն են որ մեծ համեմատութիւններ առած են, ինչ որ ստիպած է Շիրաքի ճշդել թէ սխալ մեկնաբանութիւն տրուած է նախադասութեան եւ թէ Ֆրանսայի դիրքը անփոփոխ կը մնայ եւրոպական մարզին մէջ։

ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ նախարարը Ժան Լըքանիւէ, որ ազատական քաղաքականութիւն մը ուզած էր վարել, ապացոյցը տուաւ իր անփորձութեան եւ գաղտնիք չէ որ Ներքին նախարարն է, որ նաեւ Շիրաքի բացակայութեան նախարարապետութեան փոխանցումն ալ կը վարէ, որ վճռած է կարգուկանոնը վերահաստատել բանտերու մէջ։

ԹՐՔԱԿԱՆ Հայկէր մամուլի գործակալութեան համաձայն. քրտական յարձակում մը սկսած է Քէրքիւքի վրայ եւ Պարզանիի զօրքերը 5 քիլոմեթր են միայն քարիւղային քաղաքէն։ «Քիւրտիստանի Ձայն» կայանը կ'ըսէ թէ քանի մը օրէն Քիւրտերը տէրը կ'ըլլան քաղաքին եւ կոչ կ'ընէ բնակչութեան որ ուժերիք չտայ կառավարական բանակին։

ՔՈԼՈՄՊԻ մարզադաշտը հաւաքուած են Եհովայի 14 հազար վկաներ, իրենց համագումարին համար։ Անոնք եկած են լսելու Աստուածաշունչի մեկնութիւններ եւ խրատներ։ Ամէն կողմ նշանախօսքեր կան «Ալքոլ չկմ խմեր, բայց գարեջուրէն, ուր ալքոլը քիչ է», «Եհովայէն կը խնդրենք որ մեզի առողջութիւն տայ։ Եհովայի ոչ մէկ վկայ կը ծխէ, վասնզի ծխախոտը թոյն է»։ Պաշտօնաթերթին («Արթնցէ՛ք») վերջին թիւն ալ կոչ կ'ընէ տոռկին դէմ։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՆՊԱՍՏՆԵՐԸ 12,9 առ հարիւր յաւելում կրեցին, Օգոստոս մէկէն։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

Երեւան (Արմէնփրէս, Յուլիս 26 – 30)

«ԱՐԱՐԱՏ»Ի ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ԽԱՂԱՇՐՋԱՆԻ ԱՒԱՐՏԻՆ՝ «ԱՐԱՐԱՏ» 7րդ ՏԵՂԸ ԿԸ ԳՐԱՒԷ

Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի ախոյենութեան առաջին խաղաշրջանի եզրափակիչ մրցումը՝ «Արարատ»ի եւ «Շախտէօր»ի միջեւ, տեղի ունեցած է այս վերջնոյն դաշտին (Դոնեցկ) վրայ։

Մրցումի առաջին վայրկեաններէն Դոնեցկի մարզիկները յարձակումի անցած են։ Արդէն երրորդ վայրկեանին Վասին 20 մեթրէն զօրաւոր հարուած մը տուած է, սակայն երեւանցիներուն բերդապահը՝ Աբրահամեան կեցուցած է գնդակը։ Քանի մը վայրկեան ետք Գէորգեան յաջողած է եռ մղել Ստարուխինի յարձակումը, սակայն արարատցիները չեն յաջողած հսկողութեան տակ առնել այս վերջինը, որ կոլ կը նշանակած է։

Երկրորդ կիսախաղին Երեւանցիները ամբողջ կազմով յարձակումի անցած են։ Սակայն «Շախտէօր»ը, որ մէկ կէտ ապահոված էր արդէն, խիստ պաշտպանութեան դիմած է։ Երեւանցիները, հակառակ իրենց բազմաթիւ ճիգերուն չեն յաջողած ճեղքել պատնէշը։ Մրցումը վերջ գտած է «Շախտէօր»ի յաղթանակով։

«Արարատ» առաջին խաղաշրջանին 15 կէտ ապահովելով 7րդ տեղը կը գրաւէ ընդհանուր ցուցակին մէջ։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ԱԿՏԷՆ կը հեռաձայնէն «Յառաջ»ի թէ Նոր Սերունդի բանակումին մասնակցող տղաքն ու աղջիկները ողջ–առողջ հասած են, Հինդշարթի առտու։

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոսի արձակուրդի շրջանին «Յառաջ» բացառաբար լոյս չի տեսնէր Շաբաթ օր (Կիրակիի թիւ) խմբագրատունը բաց է սակայն Շաբաթ օրերը, ըստ սովորականին

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՀԻՄՆԱՐԿԸ

(ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ ՆՇԱՆ ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻ ՏՆՕՐԷՆԻՆ ՀԵՏ)

Ծանօթ.—Համազգային Մշակութային և Կրթական Ընկերակցութիւնը ուրախալի երկրորդ ձեռնարկով մը հրապարակ կուգայ այս տարի: Առաջինը՝ դպրոցաշինական նպատակով ընդարձակ հողաշերտի մը գնումն էր: Երկրորդը՝ Համազգայինի Հայագիտական Բարձրագոյն Հիմնարկի երկարամեայ ծրագրի *իրականացումն* է: Արդարեւ, յառաջիկայ Հոկտեմբերին Հիմնարկը կը բանայ իր դռները: Այդ դռները կը բացուին ոչ թէ Հիմնարկի գտնուած երկրի հայութեան համար, այլ ամբողջ Սփիւռքի հայութեան. ճիշդ ատոր համար ձեռնարկը կոչեցինք ուրախալի, որովհետեւ աղիւս մըն ալ կուգայ աւելնալ համասփիւռքեան կազմակերպութեան հիմերուն վրայ:

Ստորեւ կուտանք Համազգայինի Նշան Փալանճեան ճեմարանի տնօրէն Պ. Հրաչ Տասնապետեանի հետ տեսակցութիւն մը, որ կը բացատրէ Համազգայինի Հայագիտական Բարձրագոյն Հիմնարկի կազմակերպման ձեւն ու նպատակները:

×

1.— Տարիներէ ի վեր կը խօսուէր ճեմարանի կողքին Հայագիտական Բարձրագոյն Ուսմանց Հիմնարկ մը հաստատելու մասին: Ինչո՞ւ միայն նոր է որ կ'իրականանայ Համազգայինի կարեւոր այս ձեռնարկը:

Ճիշդ է որ ծրագիրը նոր չէ: Աւելի՛ն.— ան մաս կը կազմէ Համազգայինի հիմնական առաջադրանքներուն: Ծանօթ է արդէն՝ որ այս կամ այն ձեւով, այս կամ այն անուան տակ, ճեմարանի ընթացիկ դասաւանդութեանց արնթեր՝ հինէն ի վեր գոյութիւն ունեցած են բարձրագոյն աստիճանի հայագիտական դասախօսութեանց շարքեր: Յիշենք Նիկոլ Աղբալեանի դասախօսութիւնները (Գրականութեան պատմութիւն, Բանահիւսութիւն, Սայաթ – Նովա եւ այլն) եւ, աւելի ուշ, Հայագիտական երկամեայ դասընթացքը՝ որու գլխաւոր դասախօսներն էին Կոստան Զարեան եւ Գառնիկ Գիւզալեան: Անկէ քանի մը տարի առաջ, նկատի ունենալով Հայերէնի, Հայ Գրականութեան եւ Հայոց Պատմութեան մասնագէտ ուսուցիչներու հետզհետէ աճող պահանջը, Համազգայինի Կեդր. Վարչութիւնը յատուկ յանձնախումբի մը յանձնած էր համալսարանական մակարդակով (լիսանս) հայագիտական եռամեայ դասընթացքի մը ծրագրին պատրաստութեան պարտականութիւնը: Յանձնախումբը, կազմուած Տ. Գարեգին Եպ. Սարգիսեանէ, Պ. Պ. Վահէ Սէթեանէ, Տօքթ. Շ. Թորիկեանէ, Երուանդ Փամպուքեանէ, Տօքթ. Վահէ Օշականէ եւ Ճեմարանի Տնօրէնէն, օրին, ընծախնդիր աշխատանքով, կազմած էր այդ ծրագիրը: Եւ, ինչպէս յաճախ կը պատահի մեր իրականութեան մէջ, առաւելապար տնտեսական դժուարութիւններն էին՝ որ յարդ արգելք հանդիսացան ծրագրի գործադրման: Ծանօթ է արդէն, որ ներկայիս այդ դժուարութիւնները կարեւոր չափով յաղթահարուած ըլլալով, Համազգայինի Կեդր. Վարչութեան որոշմամբ՝ Հիմնարկը կը բացուի եւ անոր առաջին տարուան դասընթացքները կը սկսին Հոկտեմբերին:

2.— Ի՞նչ պիտի ըլլայ Հիմնարկի ուսումնական քաղաքականութիւնը, եւ ի՞նչ տեղեկութիւններ կրնաք տալ ուսումնական ծրագրին, պայմաններուն եւ դասախօսական կազմին մասին:

— Հիմնարկի ուսումնական քաղաքականութիւնը կը մեկնի հիմնական երեք մտահոգութիւններէ.—

ա) Ճեմարանէն թէ հայ երկրորդական այլ վարժարաններէ վկայուած տղոց եւ աղջիկներուն մօտ արթնցնել յաւելեալ հետաքրքրութիւն դէպի հայ լեզուի, գրականութեան, մշակոյթի եւ պատմութեան մասնագիտական ծանօթացումն ու ընկալումը, տալ անոնց հայերէնագիտական եւ հայագիտական համալսարանական աստիճանի եռամեայ պատրաստութիւն, որմով զինուած՝ անոնցմէ ոմանք պիտի ուզեն վստահօրէն յետագային այս կամ այն նիւթին մէջ աւելի եւս մասնագիտանալ. մեր առաջադրանքներէն մէկը պիտի ըլլայ գործնական եւ նիւթական դիւրութիւններ ընծայել այդպիսիներուն, ըլլա՛յ անձնական հետազօտական անոնց ճիգերը քաջալերելու, ըլլա՛յ ապահովելու համար անոնց մասնագիտական ուսման լրումը՝ Հայաստանի թէ արտասահմանի հայագիտական կեդրոններու մէջ: Եւ երբ ունենանք լրիւ հայագէտներու մեր առաջին մէկ կամ երկու — հոգ չէ թէ փոքրաթիւ — հունձքերը, մեր Հիմնարկը աւելի եւս պիտի արժեւորուի անոնց ներկայութեամբ ու ճիգերով, եւ պիտի կարենանք զայն վերածել հայագիտական ուսմանց աւելի ամբողջական եւ աւելի հիմնաւոր գիտա-հետազօտական կեդրոնի մը:

բ) Մեր ազգային իրականութեան բերումով, Հայագիտական Հիմնարկը կոչուած է նաեւ, եւ այս մէկը՝ անմիջականօրէն, ըլլալու էֆոլ նորմալ մը - վարժապետանոց մը — որ պիտի պատրաստէ, հայկական վարժարաններու համար, համալսարանական չափանիշով հայերէնագիտական եւ հայագիտական ուսում ստացած ուսուցիչ – ուսուցչուհիներ: Որակաւոր դաստիարակներու պահանջը օրէ օր աւելի զգալի կը դառնայ, եւ Համազգայինի այս նոր ձեռնարկը, Մանկապարտիզպանուհիներու Պատրաստութեան երկամեայ Դպրոցի հաստատումէն ետք, կոչուած է այդ ուղղութեամբ եւս կարեւոր երախտիք ունենալու:

գ) Հիմնարկի ուսումնական քաղաքականութեան մէջ կարեւոր տեղ տուած ենք նաեւ ընդհանուր թէ գաղափարաբանական պատրաստութեան այն ուսանողներուն՝ որոնք, իրենց անհատական խառնուածքին կամ Սփիւռքի մերօրեայ կեանքի պարտադրանքներուն բերումով, կոչուած չեն մասնագէտներ կամ ուսուցիչներ դառնալու, այլ կը պատրաստուին այլ ձեւով նուիրուիլ հանրային ծառայութեան՝ իբրեւ մամլոյ վարիչներ, խմբագիրներ, հրապարակագիրներ, ազգային կարեւոր հաստատութեանց եւ մարմիններու անօրէններ թէ քարտուղարներ, մէկ խօսքով՝ հասարակական գործիչներ:

Հայագիտական Բարձրագոյն Հիմնարկի ուսումնական ծրագիրը, որմէ օրինակ մը կը դնենք Խմբագրութեանդ տրամադրութեան տակ, կազմուած է այդ երեք պահանջներուն գոհացում տալու առաջադրանքով: Առաջին տարին ընդհանուր ուսման տարի մըն է, մինչ երկրորդ եւ երրորդ տարիներուն պիտի ունենանք երկու բաժանմունք, — ա) Հայերէն լեզու եւ Հայ Գրականութիւն, եւ բ) Հայոց Պատմութիւն: Անմիջապէս որ հնարաւորութիւն ունենանք, այդ պիտի վերածենք երեք բաժանմունքի՝ հայերէնի զուտ տեսական-լեզուաբանական ուսուցումը անջատելով հայ գրականութեան ճիւղէն: Երեք տարիներն ալ ունին ուսման նիւթերու պարտադիր եւ ընտրովի բաժիններ.— ընտրովի մասը՝ գոհացում տալու համար թէ՛ ընդհանրապէս ուսանողի անհատական նախասիրութիւններուն, եւ թէ մասնաւորապար անոր կեանքի նպատակին (օրինակ՝ մանկավարժական նիւթեր ուսուցչութեան պատրաստուողներուն, եւ ընկերային – իրաւաբանական նիւթեր՝ ապագայ հասարակական գործիչներուն համար):

Ինչ կը վերաբերի դասախօսական կազմին, յայտնենք՝ թէ ճիգ պիտի չխնայենք հնարաւորութեան սահմաններուն մէջ ապահովելու գործակցութիւնը Լիբանանի թէ հայկական արտասահմանի լաւագոյն ուժերուն, կանգ չառնելով, ի հարկին, նիւթական կարեւոր զոհողութիւններու առջեւ: Առաջին տարուան համար նկատի ունինք արդէն որակաւոր կազմ մը.— Հայր Զարեհ Աղնաւուրեան (ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ), Պ. Գրիգոր Շահինեան (ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ), Պ. Գէորգ Գանտահարեան (ԳՐԱԲԱՐ եւ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ) Պ. Երուանդ Փամպուքեան (ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ) Տօքթ. Շաւարշ Թորիկեան (ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄՏՔԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ եւ ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆ ԻՐԱՒԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ), Տիկ. Արփի Քիւրքճեան (ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ եւ ՄԵՐՁ. ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ), Պ. Յարութիւն Քիւրքճեան (ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹԻՒՆ եւ ՏՐԱՄԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ) եւ այլն: Ուրախութեամբ կը յայտնենք նաեւ՝ որ արտասահմանեան կարեւոր ուժեր, ինչպէս Փրոֆ. Տիգրան (Ռիչըրտ) Յովհաննէսեան, Փրոֆ. Վարդան Գրիգորեան, Փրոֆ. Ռաֆֆի Սէթեան, Տօքթ. Գրիգոր Պըլտեան, Փրոֆ. Կարպիս Քորթեան եւ ուրիշներ, սիրով տուած են մեզի իրենց հաւանութիւնը՝ հնարաւոր առաջին առիթով գէթ վեցամսեակի մը համար փոխադրուելու Պէյրութ եւ մեր Հիմնարկին մէջ ստանձնելու իրենց մասնագիտութեանցպատշաճող նիւթերու դասաւանդումը: Ուրախ ենք յայտնելու, որ Համազգայինի Հայագիտական Հիմնարկին օգտակար հանդիսանալու եւ անոր վարկի ամրապնդման սատարելու տրամադրութիւնը ընդհանուր է, մանաւանդ ճեմարանաւարտ կամ իրենց հայերէնը ճեմարանին մէջ սորված վերոյիշեալ մասնագիտաններուն մօտ:

Բոլոր դասաւանդութիւնները պիտի ըլլան հայերէնով (բացի անշուշտ դասախօսներու հետ կապուած, ու քիչ հաւանական, անյաղթահարելի դժուարութիւններու պարագային): Ուստի Հայագիտական Բարձրագոյն Հիմնարկի թեկնածուները պէտք է հայկական երկրորդական վարժարան մը աւարտած ըլլան: Կ'ըմբռնենք արտասահմանէն գալիք հաւանական թեկնածուներու դժուարութիւնը՝ այս ուղղութեամբ, սակայն հայերէն բաւարար չափով չգիտցողներու համար ճեմարանը արդէն իսկ ունի մայրենի լեզուի մասնաւոր դասընթացքներու դրութիւն: Մէկ, կամ առաւելագոյնը երկու տարի յատուկ այդ դասընթացքներուն հետեւելէ ետք, երկրորդական վարժարան մը աւարտած միջակ ուշիմութեամբ ունէ աշակերտ պէտք է կարենայ հետեւիլ Հայագիտական Հիմնարկի դասախօսութեանց ու գործնական աշխատանքներուն:

Դասախօսութեանց ժամերը կը ձգտին վերամուտին, համաձայն ուսանողներու և դասախօսներու միջին հնարաւորութեան: Պարզ է անշուշտ՝ որ, ամէն դիւրութիւն տալու համար այն ուսանողներուն որոնք կ'ուսուցանեն արդէն կամ կը հետեւին նաեւ այլ համալսարանի մը դասընթացքներուն, դասապահերը պիտի ըլլան, ամենայն հաւանականութեամբ, երեկոները: Պէտք է հաշուել շաբաթական 10էն 12 ժամ: Իսկ քննութիւնները տեղի պիտի ունենան կիսամեայ դրութեամբ, Փետրուարին եւ Յունիս – Յուլիս ամիսներուն:

Համազգայինի Կեդր. Վարչութեան որոշմամբ, Հիմնարկի ուսումը փաստօրէն ձրի է. ուսանողներէն պիտի գանձուի 100 Լիրան. ոսկիի խորհրդանշական գումար մը՝ իբրեւ մասնակցութիւն վարչական

ՍԻԼԱ

Սըլոյեանը, հացագործ Զմշկածակցի Ղազար աղային տեղկեահտարը, Կիրակի իրիկունը գործը ձգեց: Հայրենիք պիտի երթար:

«Կեցիր, մի երթար» կ'ըսուէ՞ր, կ'ըրնա՞ր ըսել Ղազար աղան: Զօրս տարիէ ի վեր կ'աշխատէր, իր տեղկեահտարն էր: Ա՞լ մնար :Սիլան չըլլա՞ր ,սիլա մը չընէ՞ր իր երկիրը: Բայց Սըլոյեանին պէս մէկը ո՞ւր պիտի գտնէր :Ատ կը մտածէր: Նոյնիսկ անկէ քիչ մըն ալ պակաս գործունեայ ըլլար, նորէն գոհ էր:

Փուռին տէրը, վարպետը ինքն էր: Բայց իր գործը, իր փուռը ան փայլեցուց, ան անուանի դարձուց: Ինք ի՞նչ կ'ընէր, Ղալաթիա, Խաւեար Խանը ալիւրի հրապարակը իջնալ մը, ալիւր ղրկել մը գիտէր: Աժան, երկրորդական տեսակներէն պիտի առնէր, տափակ, սմքած, մէջը խոնաւ խմոր հացեր մը պիտի հանէր: Հինգ բերան, այսինքն հինգ փուռ հաց կ'եփէր, չէր ծախուեր: Զօրսի իջեցուցին, նորէն ամէն օր հարիւր, հարիւրյիսուն հաց կը մնար: Յաջորդ օրը պազար կը տարուէր, երեսուն, քառասնհինգ փարայի կը տրուէր: Ան պնդեց, ստիպեց առաջին կարգի ալիւրները առնել տուաւ, փուռին համբաւը տարածուեցաւ ամէն կողմ:

Իրեն պէս վարանոտ չէր :Առաջ նետուող յանդուգն էր: Ուրիշ յատկութիւններ ալ ունէր: Գիր մը կը գրէր որ կը սքանչանայիր: Վայրկենական ալ կը գումարէր, կը բազմապատկէր, հաշիւ մը կը հանէր: Ցաճախորդներուն տետրակները ան կը բռնէր: Թաղերը, տուները հացատանող թապլաքեարներուն, Հայի խանութներուն, ճաշարաններուն, նպարավաճառներուն փարաները ան կը գանձէր: Աբաղապարծ ալ էր: Տեղկեահը ցատկել ելլել մը, ցատկել իջնալ մը, փուռը մտնել մը, ելլել մը ունէր որ Ֆերիտփէյին Զապանօղլուի փողոցի դրացիները, խանութպանները կը հիանային:

Երկրորդ Սիլան էր որ կ'ընէր Սըլոյեան: Անգամ մը եկած գացած էր Բատանպօլ իր տղայութեանը, Երկիրը ամէն տըղու պէս տասնըվեց տարեկանին կարգեր էին զինքը: Երկու տարի մնացեր էր հարսին հետ: Տասնըութնին Իսթանպուլ ղըրկեր էին: Սկիւտար Ղըլըր Աղասիի փուռը աշկերտութիւն բռաւ: Փուռը Արխանեանին էր: Իրենք ալ երկիրը Արխանեաններու կնքահայրն էին: Տեղկեահտարն ալ Կասմացի Զաքար աղան էր:

Ամբողջ երկու տարի չալըկի կողովով հաց կրեց Աճմէտիէյի, Զավուշ Տէրէյի, Աթփազարի նպարավաճառներուն, չուկայի ու նաւամատոյցի ճաշարաններուն: Փուռին ներսը դուրսը մաքրեց: Իրիկունն ալ օթեկ հացերը Ատլամա Թաշիի պազարը տարաւ, տասը փարա պակասով, «օթուզ փարա, օթուզ փարա» պոռալով ծախեց:

Աշկերտներուն շաբաթականը 35 դուրուշ էր: Կնքահօր տղան ըլլալով իրենը 40 դուրուշ ըրին: Ատ դրամովը թէ պիտ ուտէր, թէ երկու ամիսը անգամ մը տասը մէճիտիյէ, այսինքն երկու հարիւր ղուրուշ հաւաքելով երկիր պիտի ղրկէր: Եթէ ոչ ինչո՞ւ ճամբեր էին, ինչո՞ւ եկեր էր: Առտու ցերեկ տասը փարայի հելվա կամ ձիթապտուղ կամ պանիր կ'առնէր, հացով կ'ուտէր: Կերակուր եփելն ալ իր վրայ էր: Կերակուրն ալ ամառ, ձմեռ, ամէն օր չոր լուբիա մըն էր: Դիմացի նպարավաճառէն երկու օխա լուբիա կ'առնէր, կը մաքրէր, մինչեւ չրթները ջուրով խորունկ սանին մէջ կը լեցնէր, կը կոտտէր տակը կրակով, օճախին վրայ կը դընէր: Սոխով պիտի ըլլար: Օխա մը սոխը կը մանրէր, տախտեգով, այսինքն պղպեղով պիտի ըլլար, բուռ մըն ալ կարմիր փոշի տախտեց կը խառնէր մէջը, հայրենիքին պէս: Զէթ չկար, ձէթէն չէին ախորժեր, «ծանր հոտ մը ունի» կ'ըսէին: Կը թաղէր որ եփէր, շատ եփէր: Կրակ չա՛տ փուռը Պոլսեցիներուն կերածին պէս հատիկ լուբիա պիտի չըլլար: Կծուռ ալ ըլլալու էր: Բիմքերուն դպելու էր, քրտնցնելու էր: Օթեկ հացերը կը բըրդէին մէջը դպալ չմնալու աստիճան: Ու Զաքար աղան, ինք, գործաւորները, Ածպըտերցոնց տղաքը, հացեփը, եօթը ութ հոգի կը բոլորուէին գետինը, ու կը դըգալէին: Հատնելու ըլլար հացը, նորէն հաց կը բերէին, նորէն կը բրդէին: Մարդուն փորը կշտացնողը հացն է: Առանց հացի որքան ուտես չես կշտանար, կամ քիչ վերջը նորէն կ'անօթենաս: Ամէն իրիկուն աս էր կերածնին: Փարա չէին տար: Վարպետէն էր:

Ամբողջ երկու տարի երկիրին լաթերը հագաւ: Ոտքերը Երզնկայի չեաուկները, ճերմակ բուրդէ հաստ գուլպաներ, մէջքը կարմիր գօտի, կապոյտ կտաւէ սալթա կոնակը, սրունքները կապոյտ շալվար ու Արաբկիրի մանուսայէ մինթան մը, սատափէ կոճակներով: Երբ քանի տարեկան եղաւ, երկիրէն գրեցին որ ճամբայ ելէր: Կը բաւէր: Մեղք էին: Ծաղէլ էին: Հարսն ալ, ինքն ալ, իրար չըվայելեցին:

ՅԱԿՈԲ ՄՆՁՈՒՐԻ

(Շար. – 1)

ընթացիկ ծաղքերուն: Աւելին՝ կրթաթոշակներ ապահովուած են եւ պիտի ապահովուին, դիւրացնելու համար արտասահմանէն գալիք ուսանող – ուսանողուհիներու կեցութիւնը: Վստահ ենք որ այս ուղղութեամբ պիտի ուզեն լրիւ օգտակար ըլլալ մեզի հայ կրթական կեանքի բարերար մեծ հաստատութիւնները՝ ինչպէս Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը, Հայ Օգնութեան Միութիւնը, Քալիֆորնիոյ Հայ կրթական Հիմնարկութիւնը եւ ուրիշներ:

3.— Կարելի պիտի ըլլա՞յ պետական ճանաչում ապահովել Հիմնարկին եւ անոր տալիք վկայականին համար:

— Համազգայինի ընկերակցութիւնը հինէն ի վեր վայելած է իրաւունքը՝ իր երկրորդական վարժարանին կամ վարժարաններուն կողքին ունենալու նաեւ Հայագիտական ուսմանց բարձրագոյն հիմնարկ մը: Այդ իրաւունքը վերանորոգուած է անկէ տարիներ առաջ երբ, նոր հրամանագրով մը, կառավարութիւնը կը ճշդէր դպրոցական զանազան հաստատութեանց աստիճաններն ու պաշտօնական անունները (համալսարաններէն մինչեւ նախակրթարանները): Ուստի Հիմնարկի իրաւունքը, պետական ճանաչման գծով, ապահովուած է արդէն:

Կը մնայ վկայականի ճանաչման հարցը, որուն համար անհրաժեշտ դիմումնագիրը, համապատասխան թղթածրարով, յղուած է արդէն Ն. Վ. Կրթական Նախարարին: Ապահով ենք որ որեւէ դժուարութիւն չենք ունենար, մինչ ընթանալով ու պատրաստ ըլլալով ընթանալու լիբանանեան օրէնքի սահմաններուն մէջ: Մեր արդար առաջադրանքն է Հիմնարկի վկայականը պետութեան կողմէ ճանչցնել տալ՝ իբրեւ, հայագիտութեան մարզին մէջ, համազօր լիբանանեան լիսանսին: Պատրաստ ենք նոյնիսկ հաստատելու, եթէ հարկ կ'ըլլայ, չորրորդ տարի մը եւս (որուն ծրագիրը նոյնպէս նախագծած ենք), եթէ այդ նախապայման ըլլայ լիսանս տանելեբրմանի համազօրութեան:

Բոլոր պարագաներուն, պարզ է որ Հիմնարկի վկայականի լիսանսի համազօրութիւնը կրնայ վերաբերիլ այն ուսանողներուն միայն, որոնք ունին լիբանանեան Բ. պաքալորէան (եթէ լիբանացի են) կամ համազօր ճանչցուած վկայական մը (եթէ օտարահպատակ են):

4.— Անշուշտ Լիբանանի Ազգ. Առաջնորդարանը մօտէն շահագրգռուած է Համազգայինի այս նոր ձեռնարկով: Փոխադարձ համաձայնութիւն գոյութիւն ունի՞ ձեր եւ Ուսումնական Խորհուրդին միջեւ:

— Պատուարժան Ուսումնական Խորհուրդին եւ անոր նախագահին՝ Առաջնորդ Սրբազան Հօր ու մեր միջեւ փոխադարձ համակրութիւնն ու համագործակցութիւնը մինչ եղած են կատարեալ եւ ամբողջական, ու կը մնան այդպէս. ապացոյց՝ Մանկապարտիզպանուհիներու դպրոցի եւ դասագրքերու հրատարակութեան ձեռնարկները: Անշո՛ւշտ որ Գերաշնորհ Սրբազան Հայրն ու Ուսումնական Խորհուրդը տեղեակ պահուած են Համազգայինի այս նոր նախաձեռնութեան, եւ յայտնած՝ իրենց անվերապահ քաջալերանքը:

Հայագիտական Բարձրագոյն Հիմնարկը պէտք չէ շփոթել սակայն ուսուցիչներու վերա–որակաւորման ծրագրին հետ, զոր ամենայն բծախնդրութեամբ ու ձեռնհասօրէն մշակած է Ուսումնական Խորհուրդը, եւ որու երկամեայ ընթացքի առաջին տարին եւս կը սկսի յառաջիկայ Հոկտեմբերին: Մօտեցումները տարբեր են.— մէկը (Հիմնարկը) համալսարանական եռամեայ պատրաստութեան դպրոց մըն է, միւսը՝ ընթացիկ ռըսիֆլաժ մը: Վերա–որակաւորման ծրագրի կարգ մը դրադումները, աւելի սեղմ սահմաններով անշուշտ, փաստօրէն կը նոյնանան Հիմնարկի Ա. եւ Բ. տարիներու որոշ դասընթացքներուն հետ, ու մենք ուրախ պիտի ըլլանք միայն եթէ կարենանք, այդ նիւթերու կապակցութեամբ, դիւրացնել Ուսումնական Խորհուրդի գործը: Լրիւ կերպով վստահ ենք, սակայն, որ անկախ երկամեայ ռըսիֆլաժի իր ծրագրէն, Ազգ. Առաջնորդարանը մեր վարժարաններու ուսուցիչներու ընտրանին պիտի քաջալերէ Հայագիտական Բարձրագոյն Հիմնարկին հետեւելու ուղղութեամբ եւ, յետագային, Հիմնարկի վկայականին արժանացողները պիտի գնահատէ ըստ արժանւոյն՝ զանոնք վարձատրելով իբրեւ լիսանսիէններ:

Եւ այդպէ՛ս պէտք է ըլլայ վերաբերմունքը մեր բոլոր հաստատութեանց, հիմնարկութիւններուն եւ մարմիններուն: Նորահաս սերունդին մօտ հայ լեզուին, գրին, մշակոյթին, պատմութեան եւ առհասարակ՝ հայ իրականութեան նկատմամբ հետաքրքրութիւն եւ շահագրգռութիւն արթընցնելը խօսքով ու ճառով չըլլար միայն: Հայագիտութեան եւ հայ հասարակական հարցերու մասնագէտները պէտք է վարձատրուին ա'ռ նուազն այն չափանիշներով, զորս անբնական չենք գտներ ուսողութեան, գիտութեան կամ օտար լեզուներու մասնագէտներուն համար

5.— Ո՞ւր տեղի պիտի ունենան Հիմնարկի աշխատանքները:

— Առաջին քանի մը տարիներու բոլոր դասընթացքներն ու գործնական աշխատանքները տեղի պիտի ունենան Նշան Փալանճեան Ճեմարանին մէջ: Յոյս ունինք սակայն՝ որ, շուտով, Համազգայինի Անթիլիասի նոր հողին վրայ, նոր Ճեմարանի կողքին, Հայագիտական Բարձրագոյն Հիմնարկը կ'ունենայ իր յատուկ շէնքը՝ օժտուած մատենադարանով, թանգարանով, ամփիթատրոնով, դասախօսներու յատուկ առանձնասենեակներով եւ անհրաժեշտ բոլոր յարմարութիւններով:

Հ. Բ. Ը. Մ.

60ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

(Բ. եւ վերջ)

Շարք մը կանոնագրային վերամշակումներ, թելադրուած Տոքթ. Լ. Կոլսթոնի կողմէ, որդեգրուեցան՝ այսպէսով ամերիկեան Հ. Բ. Ը. Մ.ի կանոնագրութիւնը համաձեւելով մայր կազմակերպութեան՝ Հ. Բ. Ը. Մ. կանոնագրութեան վրայ, եւ անոր տրամադրութիւններուն համաձայնեցնելով:

Պր. Վահան Նաճարեան ներկայացուց 1974ի պիւտճէի նախահաշիւը, որ որդեգրուեցաւ անհրաժեշտ լուսաբանութիւններէ ետք: Ասոր պատգամաւորները բաժնուեցան չորս խումբերու վիճարկելու համար Հ. Բ. Ը. Մ.ի նպատակակէտները եւ անոնց իրագործումը ընդհանուր խորագիրը կրող նիւթը: Խումբերուն վարիչներն էին՝ Օր. Նաթալի Ահարոնեան, Իրաւաբան Զարլզ Կարապետեան, Տիկին Արմենին Սապահկիւլեան եւ Տիկին Ալիս Պաշեան: Վիճարկումէն ետք՝ պատգամաւորները տեղեակ պահուեցան՝ վարիչներուն կողմէ կատարուած զեկուցումներու միջոցով:

Պր. Օ. Նորհատ, նշանակումներու Յանձնախումբին կողմէ ներկայացուց օրուան գլուանին ընտրութեան համար կատարուած քուէարկութեան արդիւնքները.— Պր. Յակոբ Տէրտէրեան՝ ատենապետ, Պր. Միհրան Քիւփէլեան՝ փոխատենապետ, Տիկին Նելլի Պօյաճեան՝ անգլերէնի ատենադպիր, Պր. Բարսեղ Գարթալեան՝ հայերէնի:

Պր. Հայկազ Մխալեան, ի բացակայութեան Կեդր. Յանձնաժողովի գանձապահ Պր. Վահրամ Տէրտէրեանի՝ ներկայացուց տարեկան նիւթական տեղեկագիրը՝ ընդհ. տեղեկագիրը ներկայացնելէ ետք: Զոյգ տեղեկագիրները վաւերացուեցան որոշ վիճարկումէ վերջ:

Շրջաններու տարեկան զեկուցումները կատարուեցան վարիչ քարտուղարներուն կողմէ:

Համագումարը ծափերով ողջունեց գործը երկու նուիրեալ անդամներ՝ Պ. Պ. Վահրամ Գայապալեանի եւ Լեւոն Պէշի, Տիթրոյիթէն եւ Փասատենայէն, որոնց արձանագրած նոր անդամներուն թիւը եղած է 274:

Յատկապէս յուզիչ էր յարգանքի տուրքը որ մատուցուեցաւ Պ. Ա. Մանուկեանի Շարաթ յետ միջօրէի նիստին իր նախագահութեան 20րդ տարեդարձին առիթով՝ երիտասարդներու կողմէ: Անոնք իրենց երախտագիտութիւնն ու յարգանքը յայտնեցին Պր. Մանուկեանի՝ երիտասարդներուն հանդէպ իր ցոյց տուած անսպառ հետաքրքրութեան եւ սիրոյն համար: Ատենապետուհի Տիկին Ա. Սապահկիւլեան իմացուց հաստատումը երիտասարդական մարզին մէջ՝ «Սապահկիւլեան Բաժակ»ին, որ յետ այսօրիկ պիտի տրըուի ամէնէն գործօն երիտասարդական խումբին, ամէն տարի:

Տիկին Սապահկիւլեան զեկուցեց երիտասարդական նիւթերու վիճարկումներուն մասին. նոյնը ըրաւ Պր. Ե. Ազատեան՝ Սանուցի արընչութեամբ:

Ընտրութիւններուն արդիւնքներն էին.— Վերընտրուած՝ Արմինէ Տիքիճեան, Զարլզ Կարապետեան, Վահան Նաճարեան եւ Հենրի Կերթմէնեան: Ընտրուած՝ Ռաֆի Տապանոֆ, Ճորճ Փիլիպոսեան եւ Ճան Սամելեան:

Համագումարը իր աշխատանքները աւարտեց Յունիս 30, Շարաթ օր, կէսօրէ վերջ ժամը 4.30ին:

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ

ՊԱՂՏԱՏԻ ԳԱՂՈՒԹԸ

—o—

Պաղտատի Հայերու թիւն է 15.000: Առաջին հայ գաղթականները Պաղտատ հաստատուած են 700 տարի առաջ: Շահ Աբբասի բռնագաղթը եւ 1915ի Եղեռնը գաղթականներու մեծ զանգուածներ բերած են Իրաք, որուն Հայութեան ընդհ. թիւը 20.000ի հասցուցած են: Վանեցի, Մարաշցի, Ատանացի եւ Զէյթունցի Հայեր խայտաբղէտ գոյն մը տուած են գաղութին, որ տարածուած է նաեւ Պասրա, Մուսուլ եւ Քէրքիւք:

Պաղտատի Ազգ. Միացեալ դպրոցի նախակրթարանի եւ միջնակարգի բաժինները կը յաճախեն 5 – 18 տարեկան երկու սեռէ 1300 աշակերտներ: Նախակրթարանի եւ միջնակարգի բաժիններ ունին նոյնպէս կաթողիկէ քոյրերու աղջիկներու դպրոցը՝ 600 աշակերտուհիներով, իսկ կաթողիկէ նախակրթարանի աշակերտներու ընդհանուր թիւը կը հասնի 350ի:

Երիտասարդական գլխաւոր կազմակերպութիւններն են Հայ Համալսարանական Երիտասարդաց Միութիւնը (300 անդամ), Հ. Բ. Ը. Մ.ի Համալսարանական Միութիւնը (60 անդամ) Հ. Մ. Ը. Մ. (300 անդամ) եւ Հ. Կ. Օ. Մ:

Կը գործեն նաեւ Հայ Աղքատախնամ, Կաթոլիկ Տիկնանց եւ Հայ Մշակութային Միութիւնները:

Ակումբները հաւաքատեղիներ են, ուր տեղի կ'ունենան զանազան բնոյթի հանդէսներ եւ ձեռնարկներ:

Երիտասարդաց Միութեան 60 հոգինոց երգչախումբը մեծ համբաւ կը վայելէ:

Ապրիլ 24ի եւ Վարդանանցի հանդիսութիւններ համադաղութային ձեւով տեղի կ'ունենան: Նոյն ձեւով տեղի ունեցան Շնորհալիի, Մաշտոցի, Պարոյր Սեւակի, Կոմիտասի նուիրուած հանդէսները:

ԻՆՉՊԷՍ ԳՈՂՑԱՆ ՑԱՐԵՐՈՒՆ ԹԱԳԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆ ՄԸ

— Այս, ուրիշ դիմում մը, զոր միւսէն վերջ կատարած էք. եւ պիտի խօսիմ դրամի մը մասին, զոր յանձնեցիք...

— Դրա՛մ... դրա՛մ... կը կրկնէ Փափը ապուշի մը պէս. թէեւ ներկաներէն ոչ ոք կրնար ըսել թէ անիկա իրապէս յոգնած եւ յուզուած ըլլալով խելքը կորսնցուցա՞ծ է թէ կատակերգութիւն մը կը խաղայ:

— Բայց իրապէս մոռցա՞ծ էք այդ դիմումը եւ անոր չարժառիթը:

— Շարժառի՞թ, չարժառի՞թ... ի՞նչ չարժառիթ:

— Ինչո՞ւ համար դրամ տուիք հիւանդանոցի մեռելատան պաշտօնեաներուն: Ի փոխարէն, ի՞նչ տուին ձեզի, կամ աւելի ճիշդը, ի՞նչ բերին զօրավար Փոլիվանոֆի սենեակին մէջ:

— Ա՛, այո... զօրավար Փոլիվանոֆ, նախկին Պատերազմական Նախարար Ցար Նիքոլա Բ.ի, նախկին խորհրդական կայսերական խորհուրդի, մեռած, իբրեւ գինուորական խորհրդական, Խորհ. Հանրապետութեան պատուիրակութեան: Թող Աստուած ողորմի անոր հոգիին եւ իր երջանիկ ընտրեալներուն կարգը դասելու արժանի ընէ:

Պ. Եոֆէ կը նայի իր աշխատակիցներուն որոնք իրենց դիմախաղերով կը ցուցնեն թէ ընաւ չեն խաբուիր ծերունիին խօսքերէն:

Այս վերջինը սակայն, անմտութիւն կը կեղծէ, որպէսզի չպատասխանէ իրեն ուղղուած հարցումներուն:

Այն ատեն Պ. Եոֆէ, աւելի ամուր շեշտով մը կ'ըսէ.

— Հակառակ ձեր բածներուն, մեզի ուրիշ բան հաւատացնել կ'ուզէք, դուք կատարելապէս կ'ըմբռնէք ձեզի ուղղուած խօսքերուն իմաստը: Ձեր նպատակն է մեր ուշադրութիւնը ուրիշ կողմ դարձնել, ասիկա որոշապէս յայտնի է: Ձեզ վճռապէս կը հրաւիրեմ, ինծի մտիկ ընել, եւ պատասխան տալ բանաւոր նախադասութիւններով:

Փոքր ձեռքերը իրար միացնելով կ'երկարէ Պ. Եոֆէին, որ կը շարունակէ.

— Ինչո՞ւ համար զօրավարին սենեակը գիակ մը փոխադրել տուիք:

— Ինչո՞ւ համար:

— Այո՛:

— Աղջկան խնդրանքը կատարելու համար:

— Լաւ. երբ հիւանդանոց գացիք, ինչո՞ւ տնօրէնին չխօսեցաք այդ մասին:

— Որովհետեւ Մառի Փոլիվանոֆը ինծի հրամայած էր կարգադրել այս խնդիրը ստորադաս պաշտօնեաներու հետ:

— Ուրեմն պատճառնե՞ր ունէր այսպէս չարժելու...

— Շատ հաւանաբար, պարոն նախագահ:

— Որո՞նք են:

— Չեմ գիտեր:

— Սենեակին մէջ ի՞նչ անցաւ դարձաւ:

— Ոչ մէկ բան:

— Ի՞նչպէս ոչ մէկ բան: Ի՞նչ ըրաւ Մառի Փոլիվանոֆ, դուք ի՞նչ ըրիք:

Փափ Կրիկորին կրկին շուրջբոլորը կը նայի, եւ կը սկսի լալ: Եւ անգամ մըն ալ պաղատագին շարժումով մը, ձեռքերը իրար կը միացնէ եւ կ'ուղղէ նախագահին, որ նոյն ուժգնութեամբ զրեթէ խստութեամբ կը շարունակէ.

— Ի՞նչ ըրաւ Մառի Փոլիվանոֆը:

— Անիկա երկիւղածօրէն պատանքեց տեղացի մեռելը իր գեղեցիկ, մաքուր եւ ճերմակ ձեռքերով:

— Ո՞ր գագաղին մէջ:

Այս հարցումին վրայ ծերունին կը սահի թիկնաթոռէն վար եւ ծնրադիր, հեծկըլտուն, կուրծքը ծեծելով եւ դողդոջուն ձեռքերը անցընելով իր երկայն մազերուն եւ մօրուքին մէջ, կ'ըսէ.

— Գթացէք ինծի, պարոն նախագահ, գթացէք ծերունիիս, որ կը քաշկռտուի ձեր ոտքերուն առջեւ: Գթացէք ինծի եւ բան մի հարցնէք: Ըսածներուս վրայ աւելցնելիք բան մը չունիմ:

Տեսարանը դժնդակ եւ ծիծաղելի է միանգամայն: Բոլոր ներկաները հիմա համոզուած են թէ «սուրբ մարդը» սուտ խօսելէ վերջ, կը փորձէ ծածկել իր գիտցածները, թէեւ ձախող կերպով:

Ի՞նչ միջոցաւ խոստովանեցնելու է զայն. հարցումներ տեղացնելո՞վ. անտարակոյս. սակայն քանի՞ անգամ անիկա պիտի կարենայ խուսափիլ եւ քանի՞ անգամ դեռ պիտի խաղայ ծերութեան այդ զզուելի եւ ցաւալի կատակերգութիւնը:

Ա՛, եթէ այդքան ծեր ու անզօր չըլլար, եթէ քահանայական հագուստներ չկրէր, Պ. Եոֆէին եւ իր աշխատակիցներուն գործը շատ պիտի դիւրանար:

Կրիկորին Ռուս է. ուրեմն պատուիրակութիւնը կրնայ իշխանութիւն բանեցնել անոր վրայ: Փոխանակ ակնածանքով եւ մեղմութեամբ իրեն հետ խօսելու, կարելի էր զայն խստօրէն հարցափորձել:

ՓՕԼ ՄՕՆՖԷՐՐԱՆ

(Շար.)

Պ. Սարօ Գարակէօզեան եւ զաւակը խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՍԱՐՕ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ
(Ծնեալ Տըճիզ Մօրօ)

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 1ին յետ անողոք հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի օր Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ժամը 10.30ին:

Մահազդ զրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Մարի Յարութիւնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Մինասեան, Տիկին Սիրանոյշ Մերքեպճեան եւ զաւակները, Տիկին Արաքսի Գալուստեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Վարդան Բարիքեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի 4 Օգոստոս առաւօտ Պոլ Օտոյի Ս. Յակոբ Եկեղեցին իրենց ամուսնոյն հօր, եղբօր, քեռայրին, ազգականին

ՎԱՀԱՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէսին.— Այրի Տիկին Ովսաննա Պօտուրեան, իր որդւոյն Նուպար Պօտուրեանի զառնակսկիծ մահուան քառասունքին առթիւ, կը նուիրէ 70 Ֆր. Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան եւ 30 Ֆր. «Յառաջ»ին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկ. Հայկուհի Տէր-Մեսրոպեանի եւ զաւակներուն, իրենց ամուսնոյն եւ հօր ընկ. Երուանդ Տէր-Մեսրոպեանի մահուան տըխուր առիթով:

Այս առթիւ վարչութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է 400 Ֆր. Տէր Մեսրոպեան ընտանիքէն: Նոյնպէս Պր. Թօնկուրեանի մահուան քառասունքին առթիւ 150 Ֆր. Տիկ. Տօնապետեանէ:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ.Յ.Դ. «Ս. Մինասեան» Ենթակոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ բոլոր ընկերներուն կողմէ, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Յովհաննէսեանի եւ զաւակներուն, ինչպէս նաեւ ընկ. Կարապետ Փափազեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց շատ սիրեցեալ մօր եւ մեծ-մօր, Այրի Տիկին Բարթող Փափազեանի մահուան առթիւ:

Այս տխուր առթիւ Տէն եւ Տիկին Մանուկ Շահինեան փոխան ծաղկեպսակի 50 Ֆր. կը նուիրեն «Ս. Մինասեան» Ենթակէոմիտէին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՇՈՒՆ. 1974

ՏԱՍԸ ՕՐ
2100 Ֆէն ՍԿՍԵԱԼ

ՄԵԿՆՈՒՄ ԱՄԷՆ ԱՄԻՍ — ԱՄԲՈՂՋ ՏԱՐՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ —

ՓԱՐԻԶԷՆ ԵՒ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

«Յատուկ երիտասարդներու» համար (16էն 35 տարեկան)

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4էն 21

×

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 7էն 21
ՓԱՐԻԶ - ՓԱՐԻԶ 2920 Ֆ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 6էն 19
ՄԱՐՍԷՅԼ - ՄԱՐՍԷՅԼ 2950 Ֆ

Յաւելեալ երրորդ Շաբաթ մը եթէ 15 հոգի կայ.— Յաւելեալ՝ 750 Ֆր. 15հոգիէն պակաս յաւելեալ՝ 950 Ֆր.

LIC. A. 72
Demander notre brochure détaillée

Դիմել գրասենեակ՝ մանրամասնութեանց եւ պայմաններու համար:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE
MONDOTOURS
2, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 073-30-64
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. : 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince — Paris (6e)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ
ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Արձակուրդի առթիւ, հասցէի փոփոխութեան դիմումները պէտք է ըլլան ԳՐԱՒՈՐ, փոփոխութենէն 3–4 օր առաջ, տալով ՀԻՆ եւ նոր հասցէները եւ կցելով 5 ֆր.ի դրոշմաթուղթ:

Վարչութիւնս ցաւով կը յայտնէ սակայն թէ արձակուրդի առթիւ, հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունի ԻՏԱԼԻՈՅ համար, ուր թղթատարը շատ աւելի անկանոն ըլլալով քան Ֆրանսա, կարելի չէ գոհացում տալ բաժանորդներուն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՆՍՏԱՆԴԵԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՄԲ...
(Քերթուածներ)
Ընտիր տպագրութիւն

Գին 20 ֆր.

Դիմել՝ ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

NANE CARZOU

SIGNERA SON LIVRE

Voyage en Arménie

Couverture et photos de
CARZOU
Postface de Jean-Marie CARZOU

Le Samedi 10 Août
à partir de 18 heures
à l'Hôtel Royal
ÉVIAN

A PARTIR DU 5 AOUT
EGLISE ST. JULIEN LE PAUVRE
(Tous les soirs sauf Samedi et Dimanche à 21 h. 30)
1, Rue St. Julien Le Pauvre

PASSION NOIRE

« Il y eut d'abord le poème « Lynch », que j'écrivis en 1954. Puis à la demande de Paul GILSON, pour ses « Soirées de Paris » à la radio, l'émission que j'intitulais « Passion Noire » où, en alternance avec les strophes de « Lynch », se faisaient entendre non pas chantés, mais dits, des blues choisis de telle sorte que l'ensemble forme une histoire, comme au long d'une veillée, racontée. Voici qu'aujourd'hui, grâce à la version scénique de Pierrette DAVID, vient témoigner et accuser la voix unanime partagée, de l'alliance du double horizon blanc et noir issue, pour communier dans la même douleur, le même amour et le même espoir ».

ROUBEN MELIK

LE VOYAGE EN GRECE

n'hésitez pas, adressez-vous à

Mayda BERBERIAN
6, Rue de l'Echelle, PARIS (1er)
Tél. : 260-30-20 et 260-67-34
de 9 h. à 19 h. tous les jours

spécialiste de voyages en Grèce, Orient, Moyen-Orient
(Liban, Egypte etc...)

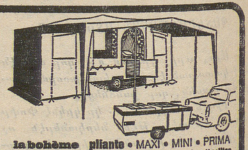
Les voyages à partir de 595 F.

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
Դիմեցէ՛ք ՄԱՅՏԱ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ
LE VOYAGE EN GRECE
Ամէն օր ժամը 9էն 19
Ճամբորդութիւններ դէպի Յունաստան, Արեւելք, Եգիպտոս, Լիբանան
595 Ֆր.էն ՍԿՍԵԱԼ

Passez vos vacances
en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST
la bohème
UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères
Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON T.490.17.79
NEUF-OCCASION-ACCESSOIRES-POSE D'ATTELAGES

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
6

MARDI
6 AOUT
1974

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·	
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Հատը	1 ֆր·	

50ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·081 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 50e ANNÉE — N° 13.081

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

Երեւան (Արմենփրէս, Յուլիս 26 – 30)

ՎԱԶԳԷՆ Ա· ԷՋՄԻԱԾԻՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ Վազգէն Ա· որ Մոսկուայի եւ Համայն Ռուսիոյ պատրիարք Պիմէնի հրաւէրով Մոսկուա եւ ապա Կիեւ այցելած էր, Յուլիս25ին Էջմիածին վերադարձած է :

×

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՐԷ ՏԱՐԵԳՐՈՒԹԻՒՆԸ»

«Հայաստանի քարէ տարեգրութիւնը» խորագիրը պիտի ունենայ այն գունաւոր ժապաւէնը, որ Հեռատեսիլի համար նըրկարհանուելու վրայ է Երեւանի մէջ : Ժապաւէնը կը պատրաստուի Հունգարիոյ հեռատեսիլին համար, որ զայն պիտի ներկայացնէ «Մորհրդային խճանկար» յայտագիրով :

Ժապաւէնին նկարահանումներուն կը մասնակցին հնագէտ Տոքթ· Միկլոշ Գաբոր եւ անոր կինը՝ Վերոնիքա Գաբոր : Ժապաւէնի բնագիրին հեղինակն է Գէորգ Սարգիսեան, իսկ բեմադիրն է՝ Սկալ Բոկանյաուէր :

Ժապաւէնը պիտի ներկայացնէ Հայկ· ճարտարապետութիւնը, հնագիտական պեղումները, պատմական յուշարձանները, Հայաստանի բնութիւնը, ժողովուրդը :

×

ՔՐՏԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ ԵՒ ԱՍԱՑՈՒԱԾՔՆԵՐ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան քրտերէնով լոյս պիտի ընծայէ քրտական առածներու եւ ասացուածքներու հաւաքածոյ մը : Փրոֆ· Հաճիէ Ճնտի հաւաքած է 35·000 առած եւ ասացուածք, որոնք հնագոյն ժամանակներէն մինչեւ մեր օրերը կ'երկարին : Ժողովածուն երկու հատորներէ կազմուած պիտի ըլլայ :

×

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Գրականութեան հիմնարկութիւնը լոյս ընծայած է Պարոյր Սեւակի կեանքին եւ ստեղծագործութիւններուն նուիրուած մենագրութիւն մը, պատրաստուած Ա· Արիստակէսեանի կողմէ :

Այս գիրքը առաջին փորձն է բանաստեղծին կեանքն ու ստեղծագործութիւնը ամբողջական եւ միասնական ձեւով ներկայացնելու ուղղութեամբ : Հեղինակը օգտագործած է թերթերու, հանդէսներու գրութիւններէն զատ այլ եւ այլ նիւթեր, բանաստեղծին նամակները, անոր անտիպ աշխատութիւնները, բանաստեղծական պատառիկներ :

Գիրքին առաջին բաժինը համառօտ ակնարկ մըն է Սեւակի վերդաստանին պատմութեան մասին : 1928 – 29ին Պարսկաստանի Սալմաստ գաւառի Հաւթուան գիւղէն գաղթած են ընտանիքին անդամները եւ հաստատուած են Զանգեզուրի գիւղը : Այնուհետեւ նկարագրուած է ապագայ բանաստեղծին մանկութիւնը հեռաւոր գիւղին մէջ, նախնական կրթութիւն ստանալը եւայլն : Յաջորդական գլուխներով պատկերացուցած է Սեւակի կեանքը, անոր ստեղծագործութիւնները :

×

ՎԱՒԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԵԶԱԿԻ ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ

Երեւանի Մատենադարանը վերջերս Էջմիածինէն ստացած է ԺԵ – ԺԹ դարերու աւելի քան 700 պարսկերէն եւ շուրջ 100 թրքերէն պատմական արժէքաւոր փաստաթուղթեր : Փրոֆ· Յակոբ Փափազեան, որ վարիչն է Մատենադարանի միջնադարեան բնագիրներու եւ դիւանական վաւերագիրներու ուսումնասիրութեան եւ հրատարակութեան բաժնին, հետեւեալ տեղեկութիւնը տուած է·

—Պատահաբար գտնուած այս փաստաթուղթերը քննուեցան եւ տեսնուեցաւ, որ այս մեծ հաւաքածոն կ'ընդգրկէ 430ամեայ ժամանակաշրջան մը (1431 – 1867), կը բովանդակէ Իրանական Սէֆեան, Աֆշար, Զէնտ եւ Կաճարեան թագաւորական տուներու ծանօթ տիրակալներու բազմաթիւ հրովարտակներու բնարեր եւ պատճէններ, ինչպէս նաեւ օսմանեան Սուլթաններու քանի մը տասնեակ պէրաթներ ու փաշաներու հրամանագրեր : Հաւաքածոյին մէջ քիչ չեն նաեւ Երեւանի, Նախիջեւանի եւ տեղական խաներու կողմէ տրուած հրամանագրերը :

Գիտական մեծ արժէք կը ներկայացնեն առանձին գիւղերու ու ագարակներու, ինչպէս նաեւ մեծ ու փոքր հողակտորներու, հանդերու եւ այգիներու, տուներու եւ այլ եկամտաբեր կալուածներու սեփականութեան, առուծախի կամ ժառանգութեան վերաբերեալ ակտերն ու կալուածագրերը : Անոնք մեծապէս կրնան նպաստել ԺԵ – ԺԶ դարերու աւատապետական հողատիրութեան պատմութեան հարցերու լուսաբանումին :

Ժամանակի բարձրաստիճան անձերու (խաներ, փաշաներ, սարդարներ, փոխարքաներ) Հայոց Կաթողիկոսներուն գրած բազմաթիւ նամակները կը բովանդակեն քաղաքական եւ տնտեսական բնոյթի կարեւոր տուեալներ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՍԿՍԱՆ ԱՔՍՈՐԵԼ ՅՈՅՆ-ԿԻՊՐԱՑԻՆԵՐԸ

——o——

«ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԱԾ» ԱՇԽԱՐՀԸ ԿԸ ԴԻՏԷ···

——o——

Ժընեւի համաձայնագիրը մեծ փոփոխութիւն մը չբերաւ քանի Թուրքերը մեծ կարեւորութիւն չեն տար իրենց ստորագրած թուղթերուն ու գիտեն նաեւ 1915էն ի վեր թէ մեծերու «բողոքները» կ'ըլլան առ ի ձեւականութիւն եւ թէ Թուրքերը ամէն ինչ կրնան ընել : Այսպէս մինչ Ֆրանս-Սուար Շաբաթ իրիկուն, «Թուրք բանակը Մակի ուժերուն վրայ ալ կը քաշէ» կը խորագրէր, ուրիշ շատ բնական երեւոյթ մը, Կիրակի օր Ջայն-Հեռատեսիլը կը հաղորդէր թէ Թուրքերը սկսած են ժողվել յոյն-Կիպրացի այրերը ու աքսորել կիներն ու երախաները··· Երկուշաբթի առտու, արդէն բովանդակ մամուլը կը նկարագրէր այս աքսորները մինչ Էճէվիթ կը յայտարարէր, ամենայն տրամաբանութեամբ «խնջոյքի համար չէ որ Կիպրոս ցամաք ելանք» :

Ամէն պարագայի մէջ, պարզ է որ Թըրքական բանակը զանգուածային աքսորի գործողութեան մը ձեռնարկուած է, ինչպէս կը հաստատեն բոլոր թղթակիցները (Իւմանիթէ լուր կ'անցնէր այս մասին, Երկուշաբթի առտու) : Լուրը պաշտօնապէս հաղորդած է Մակի բանբերը, տալով բաւական մանրամասնութիւններ : Կը ճըշդուի որ Թուրքերը իրենց գրաւած հողերէն կը քշեն յոյն-Կիպրացիները : Այսպէս աքսորուած են Կիւրենիայի բնակիչները, նաեւ անոնք որոնք ապաստան գըտած են Տոմ պանդոկը կամ Պելլափէսի վանքը : Թուրքերը «թոյլ տուած չեն» կ'ըսէ անամօթաբար Մակի բանբերը (Հէրըլտ թրիպիւն, Օգոս·5) որ Մակի անգլիացի եւ ֆինլանտացի զինուորները կարենան ընկերանալ գաղթականներու երբ Թուրքերը Տոմ պանդոկը կոխած են, ուր 650 հոգի ապաստան գտած էին եւ բաժնելէ ետք այրերն ու կիները, այրերը աքսորած են «անծանօթ ուղղութեամբ» մինչ կիները փոխադրած յունականդօտիները : Այդ շրջանը գտնուող Մակի բոլոր կայանները վերցուած են : Մակի բանբերը կ'ըսէ նաեւ թէ Մակը եւ Կարմիր Խաչը շատ մեծ դժուարութեանց կը բախին Թրքական գօտիներու մէջ : Կարմիր Խաչի Կիպրոսի ազգ· ընկերութեան նախագահը հեռագիր քաշած է Ժընեւի Կարմիր Խաչին եւ Կարմիր Խաչի 50 ընկերութեանց, անոնց ուշադրութիւնը հրաւիրելով Թուրքերու գրաւած շրջաններու մէջ գտնուող բնակչութեան ողբերգական վիճակին վրայ : Նախագահը յայտարարած է «Թուրք բանակը կը ձերբակալէ եւ կ'աքսորէ բոլոր այրերը : Կիներն ու երախաները անպաշտպան ձգուած, յունական գօտի կը քշուին : Բազմաթիւ ոճիրներ, կիներու բռնաբարումներ, ինչքերու գըրաւումներ եւ թալաններ կան» :

Պարզ է որ այս պայմաններուն մէջ, Յունաստան կարծրացուցած է իր դիրքը եւ Գարամանլիս բացառիկ ժողով մը գումարած է զինեալ ուժերու Պետերուն հետ, Կիպրոսի կացութիւնը քննելու համար : Այս ժողովի ընթացքին որոշած է որ յոյն կառավարութիւնը պօյքոթի ենթարկէ Ժընեւի ժողովը (պէտք է բացուի Հինգշաբթի) եթէ մինչ այդ Թուրքիա չերաշխաւորէ որ իր զօրքերը պիտի քաշէ Յուլիս 30ին որոշուած գիծերուն վըրայ : Բ) Յունաստան միակողմանի կերպով կը դրժէ իր ստորագրութիւնը եթէ Թուրքիա անտեսէ յոյն պահանջները եւ նոր տագնապին պատասխանատուութիւնը կը թողու Անգարայի վրայ :

Գ) Միջոցներ կը նախատեսուին արգելք հանդիսանալու համար որ Թուրք գրաւումը հասնի այնպիսի սահմանի մը, որ սպառնայ Կիպրոսի նակախութեան :

Ասկէ զատ, Կիպրոսի նոր նախագահը Քլերիտէս տեսակցութեան մը ընթացքին, զոր տուած է Ֆիկարօ-ի կ'ըսէ թէ «դաշնակցային լուծումը անգործադրելի է» :

Գալով Մակարիոսի, Արեւմուտքը կարծես անուն ալ մոռցած է : Իւմանիթէ կը յիշատակէ սակայն թէ տեսակցութիւն մը տուած է Լիբանանեան էլ Անուար թերթին եւ ըսած է թէ Ժընեւի ժողովին չի մասնակցիր քանի որ ան կը խօսի յանցանքներու մասին, զորս չէ գործած : Աւելցուցած է թէ Քիսինճէր ըսեր է իրեն «Ամերիկան կը նախընտրէ իր դերը խաղալ շուքին մէջ» ու Մակարիոս պատասխաներ է «Այդ գործելակերպին արդիւնքները միշտ խաղաղութեան ի նպաստ չեն, ոչ ալ ի շահ կիպրացի ժողովուրդին» : Պրաւդա իր կարգին կը պարզէ Խորհ·տեսակէտը, որ ի դէպ, ամէնէն պարկեշտը եղաւ սկիզբէն ի վեր, Կիպրոսի դէպքերուն առընչութեամբ :

× Նիւ Եորք Թայմզ արձագանգ կը հանդիսանայ նաեւ Թրքական այլ ծրագիրներու մասին : Արդարեւ Թուրքիոյ վարչապետը եւ Ուժանիւթի նախարարը տեսնուած են եւ այդ մասին խօսած : Այսպէս կը նախատեսուի ուժի սարքաւորումներ կառուցանել, քարիւղային շտեմարան շինել ու նաեւ օդային եւ ծովային դիւրութիւններ ստեղծել Կիպրոսի մէջ, աւելի՝ ընդծովեայ խողովակներով ջուր փոխադրել Թուրքիայէն Կիւրենիա : Ամերիկեան թերթը կ'աւելցնէ թէ ոչ Ամերիկա ոչ ալ Ատլանտեան կազմակերպութիւնը կրնան ընդունիլ նման ծրագիր մը եւ անհրաժեշտ է որ առաջքը առնեն : Թէեւ երբ կատարուած իրողութեան առջեւ գըտնուին, իրենց օրհնութիւնն ալ կուտան Թուրքիոյ :

ԵՂԵՐՆԱՓՈՐՁ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

——o——

12 ՄԵՌԵԱԼ, 48 ՎԻՐԱՒՈՐ

Ոչ ոք տէր կ'ըլլայ այս տմարդի եղերնափորձին, որ տակնուվրայ ըրաւ Իտալիան : Ձախին եւ ազատականներուն համար ֆաշիստներուն գործն է, աջին համար՝ ծայրայեղ ձախերու կամ անիշխանականներու : Ամէն պարագայի մէջ եւ ով որ ալ ըլլայ հեղինակը, զզուելի արարք մըն է : Իթալիքիւս կառախումբը, որ Հռոմ – Մինխէն գիծը կ'ապահովէ, Կիրակի առտու մէկուկէսին կը մտնէր Ափէնինօ փապուղին երբ տեղի ունեցած է ահաւոր պայթումը : Կառախումբը կրակ առած է եւ հազիւ կրցած է կենալ, հասած առաջին փոքրիկ կայարանը՝ Սան Պենետեթթօ Վալ Տի Սամպրօ : Ռումբը հաւանաբար դրուած է Ֆիրէնցէի կայարանը :

× Երկուշաբթի, վերջին պահուն կը հաղորդուէր թէ ֆաշական «Սեւ Կարգ» կազմակերպութիւնը տէր կ'ըլլար արարքին :

Քանի մը տողով

ՔԱՆ-ՌԷՆ կառախումբը գիծէն ելած է Կիրակի իրիկուն, ուր մեռեալ կայ եւ շուրջ 30 վիրաւոր : Առաջին վկայութեանց համաձայն, կը թուի թէ կառախումբը անսովոր արագութեամբ կ'երթար բայց վաբոզը զոհերուն մէջն ըլլալով, առայժմ կարելի չէ ստոյգ բան մը ըսել :

«ՕՌՕՌ», «ՄԻՆԻՒԹ» թերթերու եւ Հրէական Միացեալ Կազմակերպութեան գրասենեակի առջեւ մեծ տարողութեամբ ռումբեր պայթած են Շաբաթ վաղ առաւօտեան : Յայտնի չէ թէ որո՞ւն գործն է քանի ոչ ոք տէր կ'ըլլայ բայց աւելի կը մտածուի պաղեստինեան կազմակերպութեանց մասին :

ԵԼՄՏԱԿԱՆ նախարարը յայտնած է Մոնթէ – Գարլոյի ձայնասփիւռէն թէ վերամուտին յաւելում պիտի կրեն ելեկտրականութիւնը, կազը, հեռաձայնը, դրոշմաթուղթը :

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԵՐՈՒ 1829-1830Ի ԳԱՂԹԸ ԴԷՊԻ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ա.

Ռուսեւթուրք 1828 – 1829ի պատերազմը ինչպէս ծանօթ է, վերջ գտաւ Ադրիանապոլսի դաշնագիրով, որ կնքուեցաւ 1829 Սեպտեմբեր 2ին: Համաձայնագիրին 4րդ յօդուածով Ռուսիոյ ձեռքը անցան Սեւ Ծովի արեւելեան ափերը՝ Անապայէն մինչեւ Փոթի նաւահանգիստը եւ Ախալցխայի փաշայութեան մէկ մասը՝ Ախալցխա եւ Ախալքալաք ամրոցներով: Արեւմտ. Հայաստան վերստին Սուլթանի իշխանութեան տակ մնաց: Թուրքիոյ վերադարձուեցան էրզրում, Կարս, Բայազէտ, Բաբերդ, Մուշ, Արտահան, Օլթի, Ալաշկերտ, Խնուս քաղաքները եւ հարիւրաւոր հայաբնակ գիւղեր, որոնց գրաւումը Ռուսերու կողմէ մեծ ուրախութիւն պատճառած էր արեւմտահայերուն:

Հաշտութեան դաշնագիրի ստորագրումէն ետք էրզրումի, Բայազէտի եւ Կարսի փաշայութիւններու մէջ ապրող հայութեան վիճակը կրկնակի ծանրացաւ: Պատերազմի ժամանակ Հայերը ուրախութեամբ ընդունած էին Ռուսերը եւ ամէն ձեւով օգնած էին անոնց: 1829 Յունիսին, օրինակ, 2000 Հայեր միանալով ռուսական բանակի հերոսաբար կռուած էին Թուրքերու դէմ եւ հարիւրաւոր զոհերու գինով պաշտպանած էին Բայազետը: Թուրք հրամանատարութիւնը Բայազետի եւ Կարսի մէջ կրած իր պարտութիւններուն պատասխանատու կը նկատէր Հայերու դաւաճանութիւնը: Հայերը պատճառ դարձած էին նաեւ, որ Թուրքերը էրզրումը յանձնեն առանց կռիւի: Թուրքերը աւելի գրգռուեցան, երբ քաղաքի հայութեան անունով Կարապետ Արք. եւ Գրիգոր Տաքարճեան էրզրումի դռներուն առջեւ, հանդիսաւոր կերպով, խաչով եւ խաչվառով դիմաւորեցին Պասկեւիչը: Եր, ռուս բանակը կը մօտենար էրզրումի, հոն կը հասնի Եփրեմ Կաթողիկոսի կոնդակը, որով կը յանձնարարուէր Կարնոյ Հայոց առաջնորդին՝ յորդորել իր հովուապետութեան ենթակայ Հայերուն՝ օգնել ռուս բանակին: Այդ կոնդակը Թուրք փաշաներու ձեռքը անցաւ: Սարսափելի կոտորած մը կը սպառնար էրզրումի Հայերուն: Այսուհանդերձ տեղի չունենար, որովհետեւ Կարապետ Արք. ճարպիկ կը գտնուի եւ կը կաշառէ թարգմանը: Այս վերջինը կ՚ազաւաղէ բնագիրը Թուրք փաշաներու ատեանին առջեւ:

Նիկոլա Ա.ի ուղղուած Պասկեւիչի 1829 Հոկտեմբեր 10ի զեկուցումէն յայտնի կը դառնայ, թէ Ադրիանապոլսոյ խաղաղութեան դաշնագիրը ի՛նչ տպաւորութիւն ձգած է արեւմտահայերուն վրայ: «Այն խաղաղութիւնը, որ Ձերդ Կայսերական Մեծութիւնը բարեհաճեցաւ շնորհել Բարձրագոյն Դրան, ձեր օգոստոսափառ անունին օրհնութիւն շնորհեց միլիոնաւոր մարդոց կողմէ, բայց հոս, Ասիոյ մէջ, ընդհանուր ուրախութեան մէջ, այդ հաշտութեան լուրը իրաւացի տրտմութիւն առեղծեց ժողովուրդին այն հատուածին մօտ, որ արժանի է մեր կարեկցութեան ե՛ւ մշտապէս իր կրած տառապանքներուն ու ռուսական զէնքի յաջողութեան ցոյց տուած իր նուիրումով, ե՛ւ այն դժբախտ պարագայով, որ կը սպասէ իրեն, եթէ Ձերդ Կայսերական Մեծութեան հզօր աջին հովանիին տակ ան չգտնէ ապահով ապաստան ընդդէմ հալածանքներուն ... Բայազետի մէջ 2000 Հայեր կռուեցան մեր բանակի շարքերուն մէջ, էրզրումի քրիստոնեայ բնակչութեան մեծ մասը իր քահանայապետին գլխաւորութեամբ մեր զինուորները դիմաւորեց, Կարսի մէջ Հայերէ կազմուած գումարտակ մը եւ 800 հեծեալներ պաշտպանեցին սահմանները յարձակումներու դէմ: Անխուսափելի վտանգ սպառնացող ընտանիքներու թիւը կրնայ մինչեւ տասը հազարի հասնիլ: Բարեհաճեցէք, ո՛վ ողորմած Թագաւոր, ձեր գթառատ ուշադրութիւնը սեւեռել այս դժբախտ զոհերուն վրայ եւ թոյլ մի տաք, որ Օսմանցիները վրէժ լուծեն անոնցմէ այն հաւատարմութեան համար, որ ցոյց տուին անոնք Ռուսիոյ հանդէպ»:

Այնուհետեւ Պասկեւիչ կը խնդրէր կայսրէն արտօնել, որ այդ դժբախտ քրիստոնեաները բնակութիւն հաստատեն Վրաստան, Հայկական մարզ, եւ անհրաժեշտութեան պարագային նաեւ Հիւս. Կովկաս: Գաղթականներուն օգնելու համար Պասկեւիչ կը խնդրէր, որ ամէն ընտանիքի 25 ռուբլիի նպաստ յատկացուի այն 100000 ոսկիէն, որ իր տրամադրութեան տակ կը գտնուէր Քիւրտերը սիրաշահելու համար, այդ գումարէն միայն 10·000 ոսկի ծախսած էր:

Ցարը կ՚ընդունի Պասկեւիչի խնդրանքները: Պատերազմի նախարարը՝ Չերնիշեւ 1829 Նոյեմբեր 18ի նամակով կը հաղորդէ, թէ Ցարը ընդունած է, որ 10·000 հայ ընտանիք գաղթէ եւ թէ անոնց ի նպաստ ծախսուի 90·000 ոսկին:

Ադրիանապոլսոյ պայմանագիրին 13րդ յօդուածով Թուրքիա բնակող Հայերը արտօնութիւն կը ստանային 18 ամսուան ընթացքին ծախել իրենց անշարժ գոյքերն ու կալուածները եւ առանց արգելքի գաղթել Ռուսիա:

Գաղթականներու մեծ զանգուածներու տեղաշարժը պէտք է սկսէր 1830ի գարնան: Այդ նպատակով 1829 Դեկտեմբեր 3ին Պասկեւիչ կը հրահանգէ Վրաստանի նահանգապետ Զավիլեյսկի, որպէսզի Թիֆլիսի մէջ Գաղթականական Կոմիտէ մը կազմուի՝ իր նախագահութեամբ (կազմուեցաւ 1830 Յունուար 28ին), կ՚ուղարկէ նաեւ 13 կէտերէ բաղկացած հրահանգ մը: Ըստ նոր հրահանգին արեւմտահայ արհեստաւորներն ու առեւտրականները պէտք է բնակէին քաղաքները, իսկ գիւղացիները՝ գիւղերը: Գիւղացիները պարտադրաբար պէտք է ընտրէին իրենց նախկին բնակավայրին դիրքին եւ կլիմային համապատասխան վայրեր: Կոմիտէն պարտաւոր էր գաղթականներուն հող տրամադրել՝ ընտանիքի անդամներու թիւին համապատասխան: Գաղթականները, 1819 Հոկտեմբեր 22ի օրէնքին համաձայն, հարկերէ զերծ կը մնային վեց տարի. նիւթական օժանդակութիւն կը տրուէր (ընտանիքին միջինը՝ 25 ռուբլի) անոնց որ պէտք ունէին, օժանդակութիւն կը կատարուէր բնակութիւն հաստատելէն 4 տարի ետք, 6 տարուան ընթացքին գումարը ետ վերադարձնելու պայմանով:

Արեւմտահայ գաղթականները երեք մեծ խումբերու կը բաժնուէին՝ էրզրումցիներ, կարսեցիներ եւ Բայազետցիներ: էրզրումցիներու գաղթին ներշնչողն ու առաջնորդն էր Կարապետ Արք., կարսեցիներունը՝ Ստեփան Եպս. Խաժակեան, իսկ բայազետցիներունը՝ Մկրտիչ Արծրունի:

Մեծ էր արեւմտահայերու գաղթելու ցանկութիւնը, բայց միաժամանակ դժուարութեան մատնուած էին իրենց անշարժ գոյքին ու կալուածները ծախելու գործին մէջ: Ռուս կառավարութիւնը համոզուած ըլլալով, որ արեւմտահայերը ինչ ալ ըլլայ պիտի գաղթեն, ոչ մէկ ջանք գործադրեց անոնց անշարժ գոյքը եւ կալուածները տնօրինելու գործին մէջ (ծախել կամ չափով մը հատուցանել): Այս տեսակէտէն ուշագրաւ է Վրաստանի ռուս նահանգապետ Զավիլեյսկի անմարդկային պատասխանը Կարսի Հայերուն: «Կարսի գաղթականները, կը գրէ ան, ոչ մէկ իրաւունք ունին պահանջելու ռուս կառավարութենէն, որ հատուցանէ իրենց կալուածներուն փոխարժէքը, քանի որ անոնք չեն գաղթեր հրամանատարութեան դրդումով, այլ իրենց փափաքով, որպէսզի փրկուին Թուրքերու կողմէ իրենց սպառնացող հալածանքներէն եւ այլեւայլ աղէտներէ»:

Ձմեռուան երկարատեւ նախապատրաստութիւններէ ետք 1830ի գարնան սկսաւ արեւմտահայերու զանգուածային գաղթը: Կարսեցիները, որոնք բնակութեան վայր ընտրած էին Շորագեալ եւ Փամբակ գաւառները, գարնան առանց մեծ դժուարութեան, իրենց միջոցներով տեղափոխուեցան իրենց նոր բնակավայրերը եւ սկսան տուներ կառուցանել եւ ցանք կատարել: Արագ եւ յաջող ընթացաւ նաեւ Բայազետցիներու գաղթը: Քանի մը օրուան մէջ Բայազետ քաղաքը եւ պատմական Կողովիտ գաւառը դատարկուեցան իրենց վաղեմի բնակիչներէն: Բայազետ լրիւ պարպուեցաւ, հոն մնացին միայն ընդամէնը 4 հայ ընտանիքներ:

Գաղթականներու ամէնէն մեծ խումբը կազմուած էր էրզրումցիներէ: Ասոնք ալ Կարապետ Արք.ի առաջնորդութեամբ 1830 Մայիս 10ին ձգեցին պատմական Բարձր Հայքը եւ բռնեցին անակնկալ դժուարութիւններով լի գաղթի երկար եւ տխուր ճամբան: Մայիս 15էն Յունիս 5ին պարպուեցան էրզրում, Բաբերդ, Կիւմիւշխանէ, Քղի քաղաքները եւ Դերջան, Թորթում, Վերին, Ներքին Բասէն, Սպեր, Թիքման գաւառները: Քիւրտ եւ Թուրք հրոսակներու յանկարծական յարձակումները կանխելու մտօք զօր. Պանկրատեւ իւրաքանչիւր խումբին տրամադրեց հայերէն գիտցող սպայ մը պահակախումբով:

Պատերազմի նախօրէին էրզրում մօտ 100·000 բնակիչ ունէր, որուն շուրջ 20·000ը (4000 ընտանիք) հայ էր: Ասոնցմէ էրզրում մնացին 128 ընտանիք:

Սայլերը բաւարար թիւ չներկայացնելով՝ էրզրումէն Կարս հասած հազարաւոր գաղթականներուն համար ծանր վիճակ ստեղծուեցաւ: Թուրք սայլապանները իրենց գիւղերը մեկնեցան, իսկ գաղթականները ստիպուեցան շաբաթներով ամիսներով անպատսպար տառապիլ Արփաչայ եւ Կարսաչայ գետերու հովիտներուն, ձորերուն մէջ: Ռուսերը Յուլիս 5ին Կարսը պէտք է յանձնէին Թուրքերուն, որով ռուս հրամանատարութիւնը էրզրումի գաղթականները տեղափոխեց Ախուրեանի ձախ ափը:

Կարս քաղաքի բնակիչները, աւելի քան 600 տուն, երեք մասի բաժնուեցան, առաջին երկուքը բնակութիւն հաստատեցին Մեծ Ղարաքիլիսա, Գիւմրի, իսկ երրորդը, հոգեւոր առաջնորդ Ստեփան Արք.ի գլխաւորութեամբ, հաստատուեցաւ Ղփչաղ (այժմ Հառիճ) պատմական գիւղը:

Մ. ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ

(Շար.)

Կարդացէ՛ք «ՅԱՌԱՋ»ը տարածեցէ՛ք

ՍԻԼԱ

Սկիւտարի Արասթա փողոցի պէթ բազարէն գործածուած հագուստ ծախող մը որ իր յաճախորդն էր, ամէն իրիկուն երկու երեք օթեկ հաց կը գնէր, երեսուն փարանոցներէն, զոյգ մը կօշիկ, զոյգ մը գուլպայ, ճերմակ շապիկ մը, բաճկոն մը, բանճոնակ տաբատ, ամէնուն յիսուն ղուրուշ ուզեց: Առաւ: Ամէնքն ալ մեծ եկան իրեն: Թող ըլլար: Նեղ չըլլային: Իր հիները նետեց, անոնք հագաւ: 650 ղրշ. ունէր: Տեղկեահի աշակերտ պատանի մը ամէն 2 ամիսը անգամ մը տանն ալ տասը մէճիտիյէ կը ղրկէր, առկէ աւելի ի՞նչ կրնայ ունենալ: Կիրասոն եղաւ: Զարեպան ալ վարձեց: Ատ փարայովը քալելով երկիր գնաց:

Վահան էր անունը: Սըլոյենց Վահանը: Սըլոյենց Պետրոս ամուին տղան: Հայրը իրեն յաջորդեց: Ան Ըստանպոլ եկաւ: Սկիւտար Արապա Մէյտանին Շէխճամիին առջեւը խանութ մը բանեց: Կերավաճառ եղաւ: Գարի, յարդ խոտ ծախեց:

Չորս տարի մնաց հարսին հետ: Տարիները ի՞նչ ալ շուտ կ՚անցնին: Նորէն պանդխտելու, նորէն Ըսթանպոլ երթալու կարգը իրեն եկաւ: Եղբայր մը ունէր, փոքր էր, 12 տարեկան էր, ան չէր կրնար երթալ: Ինք պիտի երթար ու հայրը պիտի ղրկէր: Հիմա քսանչորս տարեկան էր: Վահան չէին կանչեր այլեւս, իր մականունովը Սըլոյեան կը կանչէին: Հիմա ինչպէս գաւառին եօթը հայ գիւղերու երիտասարդութիւնը, միայն իրենց մականունները կը գործածէին, միայն Սըլոյեան էր, պեխերը ոլորուն, ծայրերը վեր, ինչպէս ամէն արու, ամէն երիտասարդ:

Ճամբայ ելաւ, Ըսթանպոլ եկաւ: Երիտասարդութեան ամէնէն ուժական տարիներն էին: Արիւնը կ՚եռար: Պատանութեանը այնքան չազդուեցաւ: Հիմա շատ ծանր եկաւ իր կնոջմէն բաժնուիլը: Ձիմառայի աղջիկ էր, Ձիմառացի էր, Արեգնազ էր անունը, Արեգ կը կանչէր, իր Արեգէն բաժնուիլը: Բայց ի՞նչ պիտի ընէր: Դրամ չկար երկիրը, յետին տասնոց մը անգամ: Նամակ մը մէկ ղուրուշ էր: Ատ մէկ ղուրուշը չկայ: Այգիներու պահապանին կոտ մը ալիւր ու երկու ղուրուշ պիտի տրուէր տարեկան: Ըստանպոլէն փարա գայ որ երկու ղուրուշը տային: Պետութեան տուրքերը հապա՞: Ամէն տուն, չունեւորները անգամ, չորս հինգ, ունեւորները տասը, տասնըհինգ եւ աւելի ոսկի տուրքի մը ենթակայ էին: Որո՞վ ինչո՞վ պիտի հատուցանէին: Հարկահանութիւնը ամէնէն դժնդակն էր տեսարաններուն: Պէտք էր պանդխտել, դրամ հասցնել: Բերքերը ուզող չկար, որո՞ւ տային:

Ֆէրիտպէյի Չոպան Օղլուի փուռը տեղկեահտար եղաւ: Սախպեց, համոզեց վարպետը ու ամէնէն խաս ալիւրները առնել տուաւ:

Այս պատմութիւնը 1890 – 1894 տարիներուն է: Այդ թուականներուն ինչպէս անկէ առաջ տարիներով հացագործութիւնը Եգէական կղզիներու Յոյներուն ձեռքն էր: Հայերը շատ վերջերը նախորդ դարու սկիզբները, յունական ապստամբութենէն յետոյ երբ Յոյները քշուեցան անոնց տեղերը գրաւեցին, ինչպէս հիմա ալ քաղաքին ամբողջ հացագործները Սեւ Ծովցի լազերը, Հեմշինցիներն են: Հայերն ալ Արմտանցի, Ձիմառացի, Կամացի, յետոյ Չմշկածագցի ու Արաբկիրցիներն էին: Այս վերջինները Պետութեան Խասգիւղի նաւարանին, Գասըմփաշայի, Ռումելի Գավագի, Պահրիյէյի փուռերուն հացերը կը հանէին: Իսկ քաղաքին ու արուարձաններուն հացագործութիւնը Հայերը ու Յոյները կը վարէին:

Երկրին մինչեւ Միապետութեան վերջաւորութիւնը Ըսթանպոլը իր հացերուն ալիւրը Վառնայէն, Իպրայիլէն, Օտեսայէն կը ներածէր: Սեւ ծովէն կուգար: Իր ներքին գաւառներէն, նոյնիսկ ամէնէն մօտականներէն անկարելի էր ալրանք փոխադրել: Ճամբայ չկար:

Ղազար աղային փուռը Օտեսայի Ռուբանական ամէնէն խաս ալիւրը սկսաւ բանիլ: Երկրորդական ալիւր մը չխառնեցին մէջը: Աչքերնուդ առջեւ բերեք խոշոր ճմերուկ մը, այնքան մեծ հացեր ելան փուռէն: Դիւրաբեկ կեղեւով, եփուն, մէջը ամենեւին խոնաւութիւն չկայ, վրայէն մատովդ ճնշես կ՚իջնայ ու մէկէն վեր կ՚ելլէ: Եւ ինչքան ճերմակ: Բանախանիա կարծես թէ կ՚ուտես, այնքան ախորժելի դիւրամարս կը լուծուէր ուտողին բերնին մէջ: Ֆէրիտպէյի փուռին համբաւը տարածուեցաւ շրջակայ թաղերը: Մինչեւ Այազփաշա, Ճիհանկիր, մինչեւ Թէփէպաշի, Այնալը Չէշմէ տուները Ղազար աղային փուռին հացերը կը պահանջէին իրենց նպարավաճառներէն, թաղլաքճաներէն: Գիշեր ցերեկ ամէն երեք ժամը փուռ մը հաց կ՚ելլէր:

ՅԱԿՈԲ ՄՆՋՈՒՐԻ

(2 – Շար.)

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԿԻՒՐՈՍ ԵՒ ՀԱՅ ԿԻՆԸ

Քսենոփոն, Կիւրոսի պատմութեան մէջ, սրտաշարժ դրուագ մը արձանագրած է հայ կեանքէ: Երուանդ Թագաւորը գլուխ կը քաշէ Պարսկաստանի մեծազօր իշխանը կայէն, որուն դաշնակցութիւն ուխտած, եւ պարսկական պատերազմներուն՝ զօրքով եւ դրամով օգնել խոստացած էր: Կիւրոս, հայ Թագաւորին վրայ կուգայ հզօր բանակով: Երուանդ ի վերջոյ կը բռնուի եւ հրապարակաւ հանդիսաւոր ատեանի մը մէջ կը դատուի:

Ինչո՞ւ դրժեցիր խոստումդ, կը հարցնէ Կիւրոս:

— Որովհետեւ ազատ ըլլալ ուզեցի, կը պատասխանէ՝ սուտ խօսիլ չգիտցող հայ թագաւորը:

— Ի՞նչ կ'ընէիր քու գերիշխանութեանդ տակ գտնուող թագաւորի մը, եթէ նոյն անհաւատարմութեան մէջ բռնէիր զայն քեզի դէմ:

— Մահուամբ կը պատժէի, կը պատասխանէ մահէն չվախցող հայ թագաւորը, Միջին Դարու ամէնէն ծաղկեալ շրջաններու Ասպետի մը չափ անըստգիւտ եւ անվեհեր:

Երուանդի հարցափորձէն ուշիմ Կիւրոս կը հասկնայ, որ հայ թագաւորը արժանիքի տէր անձնաւորութիւն մըն է եւ կ'որոշէ սիրաշահիլ զայն, բաւ համարելով փրկանք մը:

— Ի՞նչ կուտաս, որ թագուհիդ գերի չվաճառեմ, կ'ըսէ:

— Բոլոր ունեցածս կուտամ, կը պատասխանէ Երուանդ:

Ի՞նչ կուտաս, որ զաւակներդ գերի չըտանիմ:

— Ինչ որ ունիմ ան կուտամ:

— Մէկ մը տուիր, նորէ՞ն կուտաս ունեցածդ, վրայ կը բերէ Կիւրոս ժպտելով: Ապա դառնալով Հայոց գահաժառանգ իշխանին, Երուանդի որդի Տիգրանին, որ ահմանուած էր օր մը Տիգրան Ա. մեծանուն աշխարհակալ թագաւորն ըլլալու, Կիւրոս կը հարցնէ.

— Եւ դուն ի՞նչ կուտաս, որ նորապսակ կինդ աղախին չառնեմ:

Տիգրան պարզօրէն կը պատասխանէ.

— Կեանքս կուտամ:

Կիւրոս կը հաշտուի Հայոց արքունիքին հետ, եւ զինակցութիւնը կը նորոգէ Երուանդին ու Տիգրանին հետ: Պարսկաց եւ Հայոց զօրքերն խնկոյն միանալով՝ Կիւրոսի թշնամիներուն դէմ կը քալեն:

Ի նշան հաշտութեան, Կիւրոս նոյն երեկոյ հացկերոյթ մը կուտայ հայ թագաւորին, գահաժառանգին ու անոնց պարագաներուն:

Բոլոր ներկայք, Հայք, Պարսիկք, Քաղդէացիք եւ այլք կը դմայլին Կիւրոսի քաջութեան հաւասար վեհանձնութեան եւ

Ֆիզիքական գեղեցկութեան: Գիշերը երբ գահաժառանգն ու հարսը մինակ կը մընան, Տիգրան կը հարցնէ կնոջ.

— Ի՞նչպէս, դուն ալ գեղեցիկ չգտա՞ր Կիւրոսը, զօրաւոր, ազնիւ, վեհանձն չէ՞ր:

— Ես անոր նայած չունէի, կը պատասխանէ իշխանուհին:

— Հապա ուրո՞ւ կը նայէիր:

— Ես անոր կը նայէի, որ կ'ըսէր թէ իր կեանքը կուտայ՝ որպէսզի ես գերի չերթամ, որպէսզի ես աղախին չըլլամ պարսիկ ինքնակալին:

Զգացումներու այսչափ քնքուշ փափկութիւն, այնչափ նուրբ կենցաղավարութիւն պատիւ պիտի բերէին 20րդ դարու ամէնէն բարեկիրթ ամէնէն զարգացեալ տիկնոջ:

Եւ մտածել, որ իր պարզութեան մէջ վսեմ այս խօսքն բաղդ Հայուհին կ'արտաբերէր մեզմէ 2·500 տարի առաջ, նախ քան Քրիստոս վեցերորդ դարուն մէջ:

Ասպաքէն մեր պատմութեան ամէն դարաշրջանին մէջ կը հանդիպինք հայ կնոջ նշանաւոր դէմքերու, ոմն իր բարեպաշտութեամբ, ուրիշ մը իր քաջութեամբ, երրորդ մը մտքի ու մարմնի գեղեցկութեամբ համբաւաւոր, ինչպէս հաս մըն ալ կը յիշուի Կիլիկեան շրջանէն, Զարմանուհին: Հայուհւոյն քով ուրեմն կըրթուելու եւ զարգանալու յարմարութիւնը բնածին է, սերնդական, ժառանգական է, եւ մեզի կը մնայ միայն պատեհութիւն տալ իրեն կրթուելու եւ զարգանալու:

ԲՒՒԶԱՆԴ ՔԷՉԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՂԹԱՎԱՅՐԷՆ

Հերոսներու Օրը ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

—o—

ՎԻԷՆ («Յառաջ»). Այլեւս աւանդութիւն դարձած է ամէն տարի Յուլիսին, Խանասորի պատմական եւ հերոսական արշաւանքին օրը ոգեկոչել Սփիւռքի հայահոծ, նոյնիսկ փոքրաթիւ գաղութներու մէջ:

Յուլիս 21ին, Կիրակի օր, նախաձեռնութեամբ Հ.Յ.Դ. «Անի» Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ ապատրագձ Հայերու, Ժեմէնի գեղատեսիլ դաշտին վրայ ոգեկոչուեցաւ Խանասորի պատմական արշաւանքին 77րդ տարեդարձը: Կէսօրէն սկսեալ արդէն դալարագեղ դաշտին բարտիններուն վրայ զետեղուած էին գոյնզգոյն բարձրախօսները որոնք անընդմէջ յեղափոխական, տոհմիկ երգեր եւ պարեղանակներ կը սփռէին՝ մերթ զուռ եւ մերթ մելամաղձոտ ալիքներով, տօնական եւ բացառիկ օրուան մը բնոյթը տալով եւ միջոցը լեցնելով հայկական շունչով: Երեցները սեղաններու շուրջ բոլորուած, երիտասարդները իրենց կշռոյթաւոր պարերով խանդավառութիւն կը ստեղծէին:

Ժամը 16ին դաշտահանդէսին բացումը կատարեց ընկ. Ալպէր Բէյլէչեան եւ բարձրախօսին առջեւ հրաւիրեց Տիկին Ալիս Գալուստեանը, որ մեներգեց «Կարկուտ տեղաց»ը:

Խօսք առաւ ընկ. Միսաք Միրզէ, որ պարզ լեզուով եւ յստակ ոճով անդրադարձաւ նախայեղափոխական շրջանի հայ ժողովուրդի սարկամիտ հոգեբանութեան: Հարուածին հարուածով պատասխանելու տրամադրութիւն չկար: Սակայն շուշաւ այդ պրուն, պատուհասող օրհնեալ բազուկը՝ անակնկալի բերելով Սուլթանին վարձկան քիւրտ ցեղերը եւ, միաժամանակ, զարմանք պատճառելով Եւրոպայի հանրային կարծիքին. եւրոպական մամուլը արձագանգ հանդիսացաւ իր ժամանակին: Խանասորի դիւցազնական արշաւանքը մեր նորագոյն պատմութեան առաջին խիզախ եւ յանդգնաբեկ ձեռնարկը եղաւ եւ օրինակ հանդիսացաւ ապագայ դիւցազներգութիւններու: Կամաւոր Հայը դարձաւ յարձակող, վրիժառու: «Սակայն, սիրելի երիտասարդներ, Խանասորի ոգիով սկսած գործը Սարդարապատի արիւնալի կռիւով չէ վերջացած, որովհետեւ, այսօր, օտարութեան մէջ տարբեր ձեւի կռիւ կը մղենք, մեր գոյութեան յարատեւութեան կռիւն է այս, հայկական դիմագիծի պահպանութեան կռիւը: Պէտք է տոկանք բոլոր ափերու վրայ մինչեւ այն օրը, երբ միացեալ եւ անկախ Հայաստան մը իր մէջ ամփոփէ իր բոլոր զաւակները»:

Գեղարուեստական յայտագիր չկար, սակայն մէջ ընդ մէջ երգեցին տիկիններ Ալիս Գալուստեան, Վ. Թաշկեան, Օր. Քէչէճեան (Վալանսէ) եւ ուրիշներ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՊՈՒՏ՛Մ ԺՊԻՏ

Գործատիրոջ մը կինը, ուշադրութեամբ կարդալէ ետք, կը դոչէ Աստուածաշունչը եւ ամուսինը դառնալով կ'ըսէ.— «Նշանաւոր բան է, կ'անդրադառնա՞ս Աստուած միայն վեց օրուան մէջ ամբողջ աշխարհը ստեղծած է»:

— Այո՛, կը պատասխանէ ամուսինը, նոյն աշխատանքը եթէ այսօր ըլլար, գլխուն վրայ ամբողջ սենտիքաները ունենալով, առնուազն 6 ամիս պէտք էր»:

×

Հարաւային Ֆրանսայի փոքրիկ գիւղի մը դեղարանին մէջ նոր աշկերտ մը սկըսած է աշխատիլ: Զարս կոմը կը նայի ու յանկարծ ամանի մը կը տեսնէ, տեսակ փոշիով մէջը եւ կը հարցնէ դեղագործին.—

— Վարպետ, այս ամանին մէջ ի՞նչ կայ:

— Ատիկա, տղաս, կուտանք երբ խապէս անկարելի կ'ըլլայ դեղագիրը կարդալ:

×

Սարսափելի խուլ մարդ մը, ընդունելութեան մը ընթացքին կնոջ մը կը հանդիպի եւ կը հարցնէ.— «Երէկ իրիկուն թատրո՞ն գացիք»:

— Ո՛չ կը պատասխանէ տիկինը, յոգնած էի, կանուխէն անկողին մտայ:

— Ահ լաւ, կ'ըսէ խուլը, շատ մարդ կա՞ր:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՇԻՆԱՐԱՐԱԿԱՆ ՋՈԿԱՏՆԵՐԸ

Ինը տարիէ ի վեր ամէն ամառ Հայաստանէն ուսանողներ խումբերով Խորհ. Միութեան զանազան շրջանները եւ, յատկապէս, Կեդրոնական Ասիա կը մեկնին կուսակցական հրահանգով եւ կազմակերպութեամբ: Ինը տարի առաջ առաջին ուսանողական շինարար ջոկատը բաղկացած էր 200 երիտասարդներէ, իսկ անցեալ ամառ ասոնց թիւը հասած էր 5·600ի: Ասոնք գործօն մասնակցութիւն բերին Հանրապետութեան կարգ մը կարեւոր կառոյցներուն, ինչպէս Արփի — Սեւան, Թալինի խողովակաշարի շինարարութեան եւ այլն: Երկու հազար երիտասարդներ ալ ամրան եղանակին աշխատեցան Ղազախստանի Կոկչետաւի շրջանը: Բարձրագոյն ուսումնարաններէ եւ մասնագիտական դպրոցներէ աշակերտական խումբեր աշխատեցան Արխանգելսկի Մուրմանսկի, Օրենբուրգի, Սմոլենսկի շրջանները. կառուցանեցին անասնապահական շէնքեր, գիւղատնտեսական մըթերքներ վերամշակելու ձեռնարկութիւններ, դպրոցներ, հիւանդանոցներ, մանկապարտէզներ, աշխատեցան Թոլիաթիի ինքնաշարժի գործատունը: Այլ խումբեր ալ աշխատեցան Լեհաստան, Չեխոսլովաքիա, Հունգարիա:

Այս տարի արդէն աշխատելու մեկնած են՝ ուսանողական շինարարական ջոկատներու շարքերուն մաս կազմելով, 8·300 երիտասարդներ: Ասոնք մեծ մասով ներկայիս կ'աշխատին Կոկչետաւի, Օրենբուրգի, Մուրմանսկի շրջանները եւ Գագարին քաղաքը, ինչպէս նաեւ այլ շրջաններ: Պէտք է 17 միլիոն ռուբլի արժէքով շինարարական աշխատանքներ կատարեն:

Այս տարի տղոց հետ աշխատանքի մեկնած են 1800 աղջիկներ: Կ'աշխատին Խորհ. Միութեան պահածոներու գործատուներ, հիւանդանոցները եւ այլն:

Պատանիներն ալ կը մասնակցին աշխատանքներուն, Հայաստանի դպրոցներու բարձր դասարաններու 5000 աշակերտներ համայնական տնտեսութիւններու դաշտերու վրայ կ'աշխատին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

ԻՆՉՊԷՍ ԳՈՂՑԱՆ ՑԱՐԵՐՈՒՆ ԹԱԳԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆ ՄԸ

Եթէ պէտք ըլլար, կարելի էր զայն մեկուսացնել եւ անողոք կերպով կրկնուող ու շարունակուող հարցաքննութիւններով գլուխ ելլել անոր լռութեան հետ:

Սակայն ի՛նչպէս վարուելու է ծերունիի մը հետ, որուն մարմինը շատ տկար է, ինչպէս կ'երեւի:

Պ. Եոֆէ չափազանց շփոթած է, նոյնիսկ եւ միւս պատուիրակները:

Եւ բոլորն ալ արհամարհանքով խառն զթութեամբ լի նայուածքներ կը ձգեն կեղծաւոր եւ ստախօս ծերունիին վրայ որ կը շարունակէ քաշկռտուիլ իրենց ոտքին տակ, կուրծքը ծեծել հեծկլտալ:

Այդ վայրկեանին, Իվան Մինաքին, անշշուկ ոտքի կ'ելլէ այն աթոռէն, ուր խելօքիկ մը նստած էր մինչեւ այն ատեն եւ Պ. Եոֆէի առջեւ կը դնէ թուղթ մը, ուր քանի մը բառեր գրուած է:

Նախագահը կարդալէ վերջ այդ թուղթը, կուտայ իր շուրջիններու: Պատուիրակները կը կարդան, կը նային իրարու եւ գլխով հաւանութեան նշան կուտան: Պ. Եոֆէ Իվան Մինաքինին նայելով, նոյնպէս հաւանութիւն կուտայ:

Արդեօք ի՞նչ գրած է ոստիկանապետը: Պարզապէս հետեւեալը.

«Ես միջոց մը գիտեմ, որով այս մարդը ամբողջ գիտցածը պիտի խոստովանի:

«Ոչ մէկ բռնութիւն ի գործ պիտի դնեմ:

«Եթէ չեմ սխալիր, մեր գտածը շատ աւելի օգտակար պիտի ըլլայ, քան այն բոլոր խօսքերը, զորս պատուիրակութիւնը կ'ուզէ առնել վկային բերնէն:

«Եթէ խնդրանքս ընդունուի, կը բաւէ հաւանութեան նշան մը եւ ես արդէն գործի կը սկսիմ»:

Մարմիննին առջեւ հակած, Պ. Եոֆէ եւ իր աշխատակիցները, ամենարուան հետաքրքրութեամբ կը նային Իվան Մինաքինին:

Այս վերջինը կը մօտենայ քահանային և ականջէն վար կը փսփսայ.

— Խնդրեմ, ոտքի ելէք, տէր հայր, ոտքի ելէք...

Ծերունին կը շարունակէ հեծկլտալ տըղու մը պէս եւ գետնի վրայ քաշկռտուիլ: Այն ատեն հսկան կը բռնէ թեւերէն:

Ցուցադրիչ խօսքեր արտասանելով զայն կը նստեցնէ թիկնաթոռին վրայ, կը սրբէ անոր աչքերն ու դէմքը, կը շտկէ մազերը, մօրուքն ու հագուստները: Իր ապարէզին մէջ, այսպիսի դերի մը պատրաստուած չըլլալով, դէչ աղէկ կը յաջողի: Իր խնամքներուն շնորհիւ, Կրիկորին քիչ քիչ կը հանդարտի եւ ալ չի հեծկլըտար:

Իվան Մինաքի, շարունակելով հանդերձ իր հոգածութիւնը, ուժով մը իր ձախ ձեռքին ցուցամատը միջնամատին վրայ դնելով, աջ ձեռքին ցուցամատովն ու մատնեմատովը քահանային ծունկին վրայ խաչին նշանը կը շինէ:

Խաչին նշա՛նը:

Ծերունին կը սարսռայ:

— Մեր ամէնուս Հայրը, Ցարը չէ մեռած, կը մրմնջէ Իվան Մինաքին:

Իր վառայժ մատներով, Կրիկորին կը բռնէ ոստիկանապետին խաչաձեւ մատները եւ կը սեղմէ:

— Ի սէր Անոր, որ չէ մեռած, ի սէր ամենակարող Աստուծոյն, ազատեցէք զիս, կը պաղատի հեւալով: Մի թողլ տաք որ գիտցածներս բսելու ստիպուիմ:

Այն ատեն Իվան Մինաքին կը շտկուի, կը կենայ սեղանին առջեւ, երդում ընելու ձեւով աջ ձեռքը կ'երկարէ Պ. Եոֆէին եւ հանդիսաւոր հպարտութեամբ մը կ'ըսէ.

— Կ'երդնում հոգիիս եւ խղճիս վրայ թէ, այս մարդը անդամ է գաղտնի ընկերութեան մը որ նպատակ ունի դաւադրել ուս Պետութեան ապահովութեան դէմ, տապալել կառավարութեան ներկայ ձեւը եւ վերահաստատել կայսերական վարչութիւնը: Այս բանը ստուգելու համար, ձեր աչքին առջեւ ցոյց տալով այն նշանը, որով դաւադիրները զիրար կը ճանչնան: Իբրեւ պատասխան այս նշանին, այս մարդը ինծմէ խնդրեց որ զինքը ազատեմ եւ ընկեր պատուիրակներ, ձեզմէ խնդրեմ, որ զինքը չստիպէք իր գիտցածները ըսելու:

Կեղծ համեստութեամբ, Իվան Մինաքին կը նստի զարձեալ:

Պատուիրակներուն զարմացումն ու հետաքրքրութիւնը իր ծայրագոյն սահմանին հասած է:

Կրիկորին, զգալով որ ալ կորսուած է, դէմքը ձեռքերուն մէջ կուլայ:

Արդարեւ, Պ. Եոֆէի առանձնած գործը խիստ ծանր է: Սակայն, հակառակ իր զգուանքին կը զգայ թէ պիտի լուսաբանուի եւ ճիգ մը կ'ընէ առանց ընկրկելու շարունակել իր պաշտօնը:

Հիմա տարբեր շեշտով մը կը դիմէ ծերունիին:

— Փափ Կրիկորի, ի՛նչ պիտի պատասխանէք, երդումով բսուած այս խօսքերուն:

ՓՕԼ ՄՕՆՖԷՐՐԱՆ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Վասպուրականի Հայր․Միու- թեան Կեդրոնական վարչութիւնը Տէսինի եւ Վիէնի իր մասնաճիւղերով կ'ողբայ իր վաստակաւոր բարեկամին՝

ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

մահը։ Ողբացեալը երբեք չէր մերժած իր հովանաւորութիւնը շնորհել Վասպուրականի հերոսամարտի տօնակատարութեան։

×

Այս տխուր առթիւ, միութեան կեդր․ Վարչութիւնը 50 Ֆր․ կը նուիրէ «Յառաջ»ի ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ողբացեալ Անտոն Անտոնեանի մահ- ուան առթիւ Վալանսի Հայ Մարդական, Տէր եւ Տիկին Շաթաֆեան 50ական, Այրի Տիկ․ Պռնազեան 100 Ֆր․ Պ․ Նշան Կիւ- րեղեան 20, Տէր եւ Տիկին Տէր Միքթեան 20, Ալաչայեան ընտանիք 50, Տէր եւ Տիկին Տէմիրճեան 10, Այրի Տիկին Մա- րիձա Կիրակոսեան 50, Այրի Տիկին Ազա- նի Չէքմեան եւ որդիներ 100 Ֆր․ կը նը- ւիրեն Վալանսի Հայոց եկեղեցիին։

×

Ողբացեալ Վռամ Սուքիասեանի մահ- ուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Մար- սէյլէն Տէր եւ Տիկին Վարդեվառ Գամ- պերեան 20 Ֆր․ եկեղեցւոյ պայծառու- թեան, Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Վարդ- գէս Գողեան 50 Ֆր։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղը շը- նորհակալութեամբ ստացած է 20 Ֆր․ Տէր եւ Տիկին Թիւթելեանէ․ Կիւրեղ Խթա- եանի մահուան 20րդ․ տարելիցին առթիւ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Յուլիս14ի դաշտահանդէսին առթիւ Պ․ Վահրամ Թիրեաքեան տուփ բանալիք ե- լեկտրական գործիք մը նուիրած է։

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Մարսէյլէն Տիկին Արդարեան 30 Ֆր․ կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման իր իր քեռայրին Արշակ Մախտէսեանի մահ- ուան առթիւ։

Օր․ ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՍԱՐԱՖԵԱՆ
եւ
Պ․ ՍԱՐԳԻՍ ՇԱՄԼԵԱՆ
Ամուսնացած

Փարիզ, Օգոս․ 4 ․ 1974

NANE CARZOU

SIGNERA SON LIVRE

Voyage en Arménie

Couverture et photos de

CARZOU

Postface de Jean-Marie CARZOU

Le Samedi 10 Août
à partir de 18 heures
à l'Hôtel Royal
ÉVIAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Մահազդ	100 փր․
Հոգեհանգիստ	40 փր․
Ցաւակցութիւն	20 փր․
Փոխան ծաղկեպսակի	20 փր․
Հարսնիք, նշանտուք	40 փր․
Ծնունդ	40 փր․
Կը փնտռուի	20 փր․
Կ'ուզուի	30 փր․

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ։ Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել՝ թերթին վարչութեան։

A PARTIR DU 5 AOUT
EGLISE ST. JULIEN LE PAUVRE
(Tous les soirs sauf Samedi et Dimanche à 21 h. 30)
1, Rue St. Julien Le Pauvre

PASSION NOIRE

« Il y eut d'abord le poème « Lynch », que j'écrivis en 1954. Puis à la demande de Paul GILSON, pour ses « Soirées de Paris » à la radio, l'émission que j'intitulais « Passion Noire » où, en alternance avec les strophes de « Lynch », se faisaient entendre non pas chantés, mais dits, des blues choisis de telle sorte que l'ensemble forme une histoire, comme au long d'une veillée, racontée. Voici qu'aujourd'hui, grâce à la version scénique de Pierrette DAVID, vient témoigner et accuser la voix unanime partagée, de l'alliance du double horizon blanc et noir issue, pour communier dans la même douleur, le même amour et le même espoir ».

ROUBEN MELIK

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince — Paris (6e)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ
ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

6 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ – 21 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — 2 օր ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 13 օր ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ
Գին՝ 2720 փրանք

եւ յաւելուածական երկու ճամբորդութիւններ, ուղղակի՝ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ՄՈՍԿՈՒԱ
Ա․ ճամբորդութիւն՝ 2էն 15 Օգոստոս։ Գին՝ 2800 փրանք։ Բ․ ճամբորդութիւն՝ 6էն 19 Սեպտեմբեր։ Գին՝ 2780 փրանք։

Բոլոր ճամբորդութիւնները տեղի կ'ունենան երթ ու դարձ օդանաւով, «Արմենիա» կամ «Անի» հիւրանոցներու Առաջին կարգի երկու հոգինոց սենեակներու մէջ լոգարանով եւ մասնաւոր սպասարկութեամբ։ Այցելութիւններ՝ Երեւանի բոլոր տեսարժան վայրերն ու մշակութային հիմնարկները, ինչպէս եւ՝ Զուարթնոց, Սարդարապատ, Սեւան, Էջմիածին, Էրեբունի, Գեղարդ, Գառնի, եւայլն։

TRANSTOURS — 22, rue du 4 Septembre, PARIS (2e) — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է ներկայանալ Կ․ ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15–18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ․ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ՝
11, rue du Bassin - SAINT-JULIEN — Tél. : 93-04-90 et 66-38-92

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն․ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ — ԼԻՈՆ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ — ՏԷՍԻՆ՝ Կ․ ԳԱՐԱԵԱՆԻ — ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Ց․ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

Disques VOGUE

Le plus renommé producteur de disques Arméniens
Folkloriques, religieux, de musique Symphonique

réalisés par

Ara BARTEVIAN

FOLKLORE, ORCHESTRE et CHŒURS

No 526 CHANTS ET DANSES D'ARMENIE ET DU CAUCASE
527 ARMENIE, chants et danses
516 REFLETS D'ARMENIE, chants et danses
199 ARMENIE IMMORTELLE
596 PROMENADE EN ARMENIE
517 SOIREE ARMENIENNE
30152 CHANTS ROMANTIQUES ARMENIENS
30240 LEGENDES D'ARMENIE
30211 DOUZE DANSES ARMENIENNES
409 LE THAR (par Garékine)
182 LE CAUCASE

Musique Religieuse

No 442 MESSE, d'après Ekmalian
451 MESSE, d'après Komitas
454 TRESORS DE LA LITURGIE ARMENIENNE, Vol I
547 TRESORS DE LA LITURGIE ARMENIENNE Vol II
(Cantiques de Pâques et de Noël)

Musique Symphonique

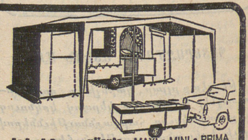
20176 Quatre pièces symphoniques
714 AU FIL DES SONGES (huit pièces)
par l'orchestre des concerts Colonne
790 DEUX TRIOS, pour flûtes, Clar.. Piano, Harpe

En vente chez l'auteur, 14, Rue Petit, Paris 19 — Tél. :208-99-22
Prix 30 Frs. Envoi contre remboursement, Frais en sus.
Demander le catalogue détaillé

Passez vos vacances en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST **la bohème** UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères

Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON T.490.17.79

NEUF–OCCASION–ACCESSOIRES–POSE D'ATTELAGES

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
7
MERCREDI
7 AOUT
1974

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 ֆր.	Վեցամսեայ 90 ֆր.
Արտասահման	Տար. 200 ֆր.	Հատը 1 ֆր.

50ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.082
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
50e ANNÉE — No 13.082

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՀԻՄՆԱՐԿ

—o—

Համազգայինի Պէյրութի Նշան Փալանճեան Ճեմարանի տնօրէնութիւնը իր տարեկան տեղեկագրին մէջ, որուն գլխաւոր կէտերը վերջերս հրատարակեցինք Յառաջի մէջ, ուրախութեամբ կը յայտնէր թէ յառաջիկայ Հոկտեմբերէն սկսեալ իրականութիւն պիտի դառնայ Համազգայինի Կեդրոնական Վարչութեան հիմնական հին մէկ ծրագիրը՝ Հայագիտական Բարձրագոյն Հիմնարկը:

Օգոստոս 3ին ալ հրատարակեցինք Հարցազրոյց մը Ճեմարանի տնօրէն Հրաչ Տասնապետեանի հետ, որ մանրամասնութիւններ կուտար հայ կրթական շարժումներու պատմութեան մէջ դարագլուխ մը կազմելու կոչուած եւ համահայկական հանգամանք ներկայացնող այս Հիմնարկին մասին:

Լիբանանէն եւ արտասահմանէն երկրորդական վարժարանէ մը վկայուած հայ տղաք ու աղջիկներ պատեհութիւն պիտի ունենան նորահաստատ Հիմնարկին մէջ բոլորելու հայեցի ուսման եռամեայ շրջան մը, դառնալու համար հայագէտ, ուսուցիչ, խմբագիր կամ հանրային գործիչ:

Անցեալին Ճեմարանը իր կրթական ընթացիկ ծրագրի կողքին ունեցած է բարձրագոյն աստիճանի հայագիտական դասախօսութեանց շարքեր, ուսանողներու ընդհանուր զարգացման համար, առանց յանգելու համալսարանական համապատասխան վկայականի մը՝ պետական աստիճանաչափով:

Այժմ հայագիտութեան ուսուցումը դրուած է աւելի լուրջ հիմերու վրայ: Մասնագէտներէ բաղկացած յանձնախումբի կազմած կրթական ծրագիրը ճշդած է երեք տարիներու ընթացքին աւանդուելիք նիւթերու մանրամասնութիւնները:

Ճեմարանը կառավարական հրամանագիրով իրաւունք ունի պահելու նախակրթարանէն սկսեալ մինչեւ համալսարան դպրոցական հաստատութեանց զանազան աստիճաններն ու պաշտօնական անունները:

Շրջանաւարտներուն տուած իր վկայականները պետութեան կողմէ կը ճանչցուին իբրեւ հաւասար կառավարական դպրոցներու տուածներուն:

Դիմումներ կատարուած են Լիբանանի կրթական նախարարին Հիմնարկի վկայականը պետութեան կողմէ ճանչցնել տալու համար հայագիտութեան մարզին մէջ իբրեւ համազօր լիբանանեան լիսանսին:

Ճեմարանի տնօրէնութիւնը նկատի ունեցած է չորրորդ տարի մը եւս աւելցնելու Հիմնարկին վրայ, եթէ պետութիւնը նախապայման համարէ տարին՝ լիսանսի [illegible] համազօրութեան համար: Հաւանական յաւելեալ տարուան ծրագիրը նախատեսուած է արդէն: Լիսանսի համազօր վկայական կրնան ստանալ Հիմնարկի այն շրջանաւարտները, որոնք արդէն բ. պաքալորէայի վկայական ունին:

Հիմնարկի առաջին տարուան դասընթացքները պարտադիր պիտի ըլլան բոլոր ուսանողներուն համար: Երկրորդ տարիէն կը սկսին մասնագիտական բաժանմունքները — Ա) Հայերէն լեզու եւ Հայ գրականութիւն, Բ) Հայոց պատմութիւն: Անմիջապէս որ հնարաւոր ըլլայ, առաջին բաժանմունքի Հայերէնի զուտ տեսական-լեզուաբանական ուսուցումը պիտի անջատուի Հայ գրականութեան ճիւղէն:

Երեք տարիներու կրթական ծրագիրներն ալ կը պարունակեն բոլորին պարտադիր եւ ընտրովի նիւթեր, համաձայն Ուսանողներու նախասիրած մասնագիտական պատրաստութեան:

Համազգայինի Բարձրագոյն Հայագիտական Հիմնարկի նպատակն է՝ Ա) Երկրորդական վարժարանէ շրջանաւարտ հայ տղոց ու աղջիկներուն տալ երեք տարուան դասընթացքով Հայերէնագիտական եւ Հայագիտական պատրաստութիւն՝ համալսարանական աստիճանաչափով:

Եռամեայ շրջանը աւարտողներէն փափաքողներուն գործնական եւ նիւթական դիւրութիւններ պիտի ընծայուին իրենց մասնագիտական ուսումը կատարելագործելու համար Հայաստանի կամ արտասահմանի Հայագիտական կեդրոններուն մէջ:

Բ) Պատրաստել համալսարանական չափանիշով գիտական եւ հայագիտական ուսում ստացած ուսուցիչ — ուսուցչուհիներ Հայկական վարժարաններու համար:

Գ) Ընդհանուր թէ գաղափարաբանական պատրաստութիւն տալ այն ուսանողներուն, որոնք կ'ուզեն նուիրուիլ հանրային ծառայութեան իբրեւ մամլոյ փորձ, հրապարակագիր, խմբագիր կամ հանրային գործիչ:

Բոլոր դասաւանդութիւնները պիտի ըլլան հայերէնով: Արտասահմանէն գալով եւ հայերէնի մէջ տկար ուսանողներուն համար Ճեմարանը արդէն ունի մայրենի լեզուի ուսուցման մասնաւոր դասընթացքներու դրութիւն: Հիմնարկի ուսումը ձրի է: Ուսանողներէն պիտի գանձուի 100 լիբան. ոսկիի խորհրդանշական գումար մը վարչական ծախքերուն համար:

Կարեւոր պարագայ մը: Ճեմարանը կրթաթոշակներ ապահոված է եւ պիտի ապահովէ՝ դիւրացնելու համար արտասահմանէն երթալիք ուսանող — ուսանողուհիներու կեցութիւնը:

Հիմնարկի դասընթացքները առ այժմ տեղի պիտի ունենան Ճեմարանի շէնքին մէջ, մինչեւ որ նոր գնուած հողին վրայ անիկա ունենայ իր սեփական շէնքը՝ օժտուած մատենադարանով, ամփիթէատրոնով, դասախօսութեանց սրահներով եւ բոլոր յարմարութիւններով:

Որակաւոր ուսուցչական կազմ մը նկատի առնուած է արդէն առաջին տարուան համար: Իր հարկին արտասահմանէն մասնագէտներ պիտի հրաւիրուին կարգ մը նիւթերու համար՝ որոշ ժամանակով:

Մեծապէս գնահատելի է Հիմնարկը, որ կոչուած է կարեւոր դեր մը կատարելու սփիւռքի մէջ, ուր հայագէտ մտաւորականներու, որակաւոր ուսուցիչներու, թերթի խմբագիրներու եւ հանրային գործիչներու պակասը զգալի կը դառնայ օրէ օր: Ներկայ նիւթապաշտ աշխարհին մէջ հրապուրիչ չեն անշուշտ այս ասպարէզները, որոնք ենթակայէն զոհողութեան ոգի կը պահանջեն գերազանցապէս:

Այդ ոգին մեռած չէ բոլորովին մեր գաղութին մէջ, ուր կը յուսանք թէ պիտի գտնուին երկրորդական ուսում առած գաղափարապաշտ քանի մը հայ տղաք ու աղջիկներ, որոնք պիտի ուզեն օգտուիլ ներկայացած այս բացառիկ առիթէն եւ ընծայած դիւրութիւններէն՝ նախ ուսանելու, յետոյ ազգին ծառայելու համար:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

"ՅԱՆՑԱՒՈՐ ԵՄ" Կ'ԸՍԷ ՆԻՔՍԸՆ

—o—

ՀՐԱԺԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ ՉԻ ԽՕՍԻՐ ՍԱԿԱՅՆ

«Ամբաստանեալ» Նիքսըն վերջապէս յօժարեցաւ իր Մեծ Քուլփան ընել ու ընդունեցաւ թէ յանցաւոր է, թէ սուտ խօսած է բայց թէ այդ ամբողջը ըրած է կանցառութեամբ, ինչ որ կը նշանակէ թէ մեղմացուցիչ պարագաներ ունենալ կը կարծէ:

Երկուշաբթի օր, արդէն, Ուաշինկթընի Փոսթ թերթը, որ առաջինը եղած էր Ուաթըրկէյթի գայթակղութիւնը հրապարակող, կը գրէր նաեւ թէ արդարադատութեան յանձնուած 64 ձայներիզները շատ ծանրակշիռ բնոյթ ունին նախագահին համար: Նոյն օրը Ծերակոյտի հանրապետական խմբակին պարագլուխին կցորդը՝ Կրիֆին, իր կարգին, լրագրողներու առջեւ կը յայտարարէր — «Ժամը հասած է, ուր երկրին շահերը եւ նոյնինքն նախագահին շահերը կը պահանջեն իր հրաժարումը»: Ասիկա շատ յատկանշական էր եւ ամբողջ շրջապատը կ'ուզէր հասկնալ պատճառը երբ նոր անակնկալ մը կը պատահէր: Նիքսընի բանբերը, ջնջելէ ետք իր ամենօրեայ զեկուցումը լրագրողներուն, անոնց կը յանձնէր գրաւոր յայտարարութիւն մը, որ ուրիշ բան չէր եթէ ոչ Նիքսընի մեղայագիրը:

Նիքսըն կը խոստովանի որ հրապարակային նախորդ ելոյթներուն մէջ, սուտ խօսած է, ձեւով մը «մոռցած» է շատ մը բաներ ըսել ու այսօր կը խոստովանի — «Ինչ որ ալ ըլլան գործած սխալներս Ուաթըրկէյթի հարցին մէջ, կը մնայ որ երբ դէպքերը իմ ուշադրութեանս յանձնուեցան, պնդեցի որ քննութիւն բացուի եւ բոլոր յանցաւորները դատի քաշուին: Համոզուած եմ որ ամբողջ դէպքերը, որոնցմով կը մեղադրուիմ չեն արդարացներ այնպիսի ծայրայեղ միջոցառում մը ինչպէս՝ ամբաստանութիւնը եւ պաշտօնազրկումը Միացեալ — Նահանգներու նախագահի մը:

Ուրեմն Նիքսըն կը խոստովանի որ 1972 Յունիս 23էն Ուաթըրկէյթի հարցին մէջ եղած քաղաքական պատասխանատուութեանց մասին խօսած է իր անձնական խորհրդատուին հետ: Կ'ընդունի որ սուտ խօսած է ժողովուրդին, երբ անցեալ Ապրիլ 30ին, ըսած է թէ այլեւս ամէն ինչ ըսած էր, չանդրադառնալով թէ 972 Յունիս 23ի իր զրոյցը (այսինքն ճիշդ չորս օր ետք Ուաթըրկէյթի շէնքը գիշերը մտնող իր ընտրական կոմիտէի գաղտնի գործակալներէն) այնքան մեծ տարողութիւն ունէր:

Ի՞նչ կը սպասէ Նիքսըն այս մետասաներորդ ժամու մեղայականով:

Կը թուի թէ դեռ յոյսը չէ կտրած եւ ի գին ամէն նախատինքի վճռած է աթոռէն չելլել:

ԿԻՊՐՈՍ

Միացեալ Ազգերու ինչպէս նաեւ Կարմիր Խաչի աշխատանքը շատ դժուարացած է Թրքական գօտիին մէջ, Թուրք բանակին պարտադրած սեղմումներուն պատճառաւ, կ'ըսէ ֆրանսական մամուլի գործակալութեան հեռագիրը, որ արձագանգ կը հանդիսանայ նաեւ երթալով սաստկացող բռնութիւններուն, զորս կը գործէ Թրքական բանակը յոյն Կիպրացի բնակչութեան դէմ: Բոլոր այրերը ժողվուած եւ անծանօթ ուղղութեամբ տարուած են մինչ կին, ծերունի եւ երախայ Թուրքերուն ձեռքն են ու ենթակայ ամէն տեսակ բռնութեանց:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յուլիս 31 Օգս. 1)

ՊԱՏԿԵՐԱՍՐԱՀԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

Երեւանի պատկերասրահի նորաստեղծ մասնաճիւղը՝ իբրեւ ճարտարապետական հետաքրքրական մտայղացումով կառուցուածք մը, դարձած է քաղաքը զարդարող գեղեցկութիւններէն մէկը:

Պատկերասրահի առաջին յարկը յատկացուած է քանդակագործական, իսկ երկրորդ եւ երրորդ յարկերը՝ գեղանկարչական աշխատանքներու ցուցադրութեան:

Հայ նկարիչներու աշխատանքներուն տարբեր ցուցադրութեան դրուած են նաեւ արտասահմանեան դասական եւ ժամանակից նկարիչներու գործերը:

Քանդակի սրահին մէջ ներկայացուած են Արա Սարգիսեանի, Երուանդ Քոչարի, Այծեմնիկ Ուրարտուի ստեղծագործութիւններէն:

Պատկերասրահին մէջ ցուցադրուած աշխատանքներու ընդհանուր թիւն է 300:

×

«ԳԻՔՈՐ» ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՕՓԵՐԱ

Յովհ. Թումանեանի ստեղծագործութիւնը, ինչպէս անցեալին, այսօր ալ կը շարունակէ ոգեւորել եւ ներշնչել երաժշտագէտները, նկարիչներն ու բեմադիրները:

Քանի մը տասնամեակներ՝ «Գիքոր»ը հնչած է բեմերուն վրայ իբրեւ արտասանութիւն, իբրեւ բեմական վերածում: 1934ին «Գիքոր»ը բեմէն անցաւ պաստառի վրայ: Անիկա հայ վերջին համր ժապաւէնն էր, զոր ներկայացուց բեմադիր Ամասի Մարտիրոսեան:

Օրերս Թումանեանի անմահ երկը ստացաւ նոր դրսեւորում մըն ալ: Խաղաշրջանը վերջացնելու շեմին Ալ. Սպենդիարեան օփերայի եւ պալէի թատրոնը ներկայացուց երաժշտագէտ Ստեփան Ջրբաշեանի «Գիքոր» օփերան՝ Նորայր Սարգիսեանի բեմադրութեամբ:

Հայկական նոր օփերայի ծնունդը արժանացաւ ունկնդիրներու եւ մասնագէտներու ջերմ ընդունելութեան:

×

«ԱՐԱՐԱՏ» — «ԿԱՅՐԱԹ» ՀԱՒԱՍԱՐ

Խորհրդային Միութեան ոտնագնդակի առաջնութեան երկրորդ խաղաշրջանի իր առաջին հանդիպումը «Կայրաթ»ի հետ (Ալմա — Աթայի մէջ) «Արարատ» աւարտեց հաւասար արդիւնքով (0 — 0):

«Արարատ» յաջորդ հանդիպումը կ'ունենար Օգոստոս 6ին, Տաշքենդի «Պախտակոր» խումբին հետ, «Հրազդան» մարզադաշտին վրայ:

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԵՐՈՒ 1829-1830Ի ԳԱՂԹԸ ԴԷՊԻ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Թուրք կառավարութեան համար խիստ մտահոգիչ երեւոյթ էր Էրզրումի, Բայազէտի, Կարսի, Բաբերդի, Արտահանի, ինչպէս նաեւ հրիւրաւոր հայաբնակ գիւղերու միաժամանակ պարպումը Հայերու կողմէ: Թուրքերը չէին կարծեր, թէ Հայերը այդպէս արագ եւ զանգուածաբար կը լքեն իրենց հայրենիքը, հարազատներու գերեզմանները, սրբավայրերը, եւ կը գաղթեն: Էրզրումի ռուս բանակի հրամանատարը՝ զօր. Պանկրատեւ 1830 Մայիս 29ին կը տեղեկացնէ Պասկեւիչի, թէ Կ. Պոլսոյ Թուրքերը բողոքած են Ռուսիոյ դեսպան Օռլովի, որ Էրզրումի ռուսական զօրքերը ճնշում ի գործ կը դնեն Հայերու վրայ,, կը խախտեն պայմանագիրը եւ բռնութեամբ կը գաղթեցնէն Հայերը: Պանկրատեւ կը տեղեկացնէ նաեւ, թէ այս ուղղութեամբ բողոքի նամակներ ստացած է Անատոլուի Սերասքեար Օսման փաշայէ եւ Էրզրումի Հաճի–Հասան փաշայէ: Պանկրատեւ, ի հարկէ, կը հերքէ ցոյց տալով, թէ Թուրքերն են, որ կը փորձեն արգելք հանդիսանալ Հայերու գաղթի տրամադրութեան:

Էրզրումի գաղթականներու առաջին խումբը, կտրելով մօտ 1000 քիլոմեթր ճամբայ եւ յաղթահարելով բազմաթիւ դժուարութիւններ, 1830 Յուլիս 1ին հասաւ Ախալցխա. «Մենք ազգովին, քահանայիւք եւ ժողովրդովք ելաք ի Կարնոյ ի Մայիս ամսոյ ըսկսեալ ի Ղարս եւ ի Գիւմրի օր անցուցանելով Յուլիսի ա առաք յԱխալցխայ գիւղական բազմութեամբ»: Էրզրումի գաղթականներու վերջին խումբերը, 2–3 ամիս տառապելով Գիւմրիի մէջ, Ախալցխա հասան Օգոստոս – Սեպտեմբերին:

Հակառակ Թուրքերու յարուցած բազմաթիւ արուեստական արգելքներուն եւ խոչընդոտներուն, 1829 – 1830 Էրզրումի, Կարսի, Բայազէտի շրջաններէն եւ Թուրքիոյ միւս գաւառներէն Արեւելեան Հայաստան գաղթեցին 14.044 ընտանիքներ կամ աւելի քան 100.000 հոգի:

Միայն Էրզրում քաղաքին եւ նահանգի գիւղերէն գաղթեցին 7298 ընտանիքներ որոնց մեծ մասը (500 ընտանիք) բնակութիւն հաստատեց Ախալցխա, Ախալքալաք քաղաքները եւ շրջակայ գիւղերը, 1050 հայ եւ յոյն ընտանիքներ հաստատուեցան Ծալկա եւ անոր շրջակայք, իսկ 1248 ընտանիք՝ Փամբակ եւ Շորագեալ գաւառները: Այս նոյն գաւառները հաստատուեցան նաեւ Կարսէ եւ անոր գիւղերէն գաղթած 2264 ընտանիք: Բայազէտ քաղաքէն եւ անոր գաւառէն գաղթած 4215 ընտանիք բնակութիւնհաստատեց Գեօղկա Ապարան, Դարաչիչակ եւ Սուրմալու գաւառները: Կարսէ 200 ընտանիք հաստատուեցան Թալին:

Հակառակ այն իրողութեան, որ մինչեւ արեւմտահայերու գաղթը 8 ամիս ժամանակ կար տուներ կառուցանելու համար, ռուս իշխանութեան ներկայացուցիչները ոչ մէկ նախապատրաստութիւն տեսած էին: Առանձնապէս ծանր կացութիւն ստեղծուած է Էրզրումէ Ախալցխա գաղթած Հայերուն համար: Որովհետեւ հին քաղաքը՝ Ռաբատ, աւերուած էր եւ կարելի չէր մէկ անգամէն 2500 ընտանիք տեղաւորել հոն, գաղթականական կոմիտէն կ'որոշէ Էրզրումցի արհեստաւորներուն եւ առեւտրականներուն համար նոր քաղաք մը հիմնադրել Փոցխով գետի աջ ափին: Քաղաքը հիմնադրուեցաւ 1830 Օգոստոս 15ին: 1831ին աւերուած Ախալքալաքի վայրին մէջ Ախալցխայէ տեղափոխուած չորս ընտանիքներ տուներ կը շինեն, արճարան եւ փուռ կը բանան. շուտով քաղաքը կը դառնայ բազմամարդ: Բայազէտ քաղաքէն գաղթած Հայերը պատմական Գառնի աւանին վայրին վրայ կը հիմնեն քաղաք մը, որ յետոյ կը կոչուի Նոր Բայազէտ: 1838 Հոկտեմբեր 4ին Կարսէն գաղթած Հայերու եւ Գիւմրի ժամանած Նիկոլա Ա.ի ներկայութեամբ կը հիմնադրուի նոր քաղաք մը եւ բերդ մը, որ Ցարին հրամանով կը կոչուի Ալեքսանդրապոլ:

Պարզ է, որ մէկ անգամէն 100.000 գաղթականներու տեղափոխութիւնը դէպի Անդրկովկաս ծանր վիճակ պիտի ստեղծէր թէ՛ գաղթականներուն, թէ՛ կառավարութեան համար: Գաղթականները իրենց նոր բնակավայրերը հասան այն ժամանակ, երբ գարնանացանը վերջացած էր եւ չէին կրնար ցանք կատարել: Գաղթականական կոմիտէն ստիպուած էր մինչեւ յաջորդ տարուան բերքահաւաքը, մօտ 12 – 14 ամիս, գաղթականներուն հայթայթել պարէն եւ սերմնացու: Նկատի առնելով այս ծախքերը, Պասկեւիչ 1831 Մարտ 26ին խնդրեց Ցարէն, որ իր տրամադրութեան տակ դրուի 380.000 ռուբլի (արծաթով եւս, քանի որ գաղթականներու նախատեսուած 90.000 ոսկին սպառած էր: «Գաղթականները, կը պատճառաբանէ Պասկեւիչ, աշխատասէր եւ արդիւնաբերող են: Այս ժողովուրդը, որմէ ափսոսանքով զրկուեցաւ Թուրքիա, կը պահանջէ սկիզբէն իսկ աջակցութիւն եւ ապահովութիւն, գոնէ ամէնէն կարեւոր բաներուն համար: Յետոյ, անկասկած, անոնք ամէն բան յաւելեալով կը հատուցանեն: Գաղթականները կը խնդրեն այժմ միայն նպաստ տալ իրենց, խոստանալով վերադարձնել այդ գումարը գանձատան, աւելի շուտ, քան կառավարութեան փափաքած ժամանակ...»:

Շնորհիւ այս եւ նախընթաց նիւթական նպաստներուն եւ այն հոգատարութեան, որ ցոյց տուաւ գաղթականական կոմիտէն, արեւմտահայ գաղթականները համեմատաբար քիչ ենթարկուեցան այն աղէտներուն եւ տառապանքներուն, որոնց ենթարկուած էին երկու տարի առաջ պարսկահայերը:

Արեւմտահայ գաղթականներու շնորհիւ կենդանացան Հայկական մարզի (Ռուսիոյ գրաւած արեւելեան հայաստանի մէկ մասը) այն գաւառները, որոնք ամբողջովին հայաթափ էին եղած կամ մասամբ դարձած մահմեդականաբնակ: Օրինակ, Սեւանի ամբողջ շրջակայքին մէջ հայաբնակ էին միայն Երանոս, Ապարանի մահալի մէջ՝ Մուղնի, իսկ Դարաչիչակ մահալի մէջ՝ Արզաքեանդ, Ծաղկունք, Բջնի, Նայջի եւ Գոմաձոր գիւղերը:

Գաղթականներու մօտ մէկ երրորդը (4800 ընտանիք) կը կազմեն Արեւմտեան Հայաստանի նշանաւոր առեւտրա – արհեստագործական կեդրոններու՝ Էրզրումի Բայազէտի ,Կարսի եւ այլ քաղաքներու բնակիչները, որոնք մեծ դեր կատարեցին ամբողջ Անդրկովկասի առեւտուրի եւ արհեստներու զարգացման գործին մէջ: Անոնց շնորհիւ հիմնադրուեցան Ախալցխա քաղաքի աջափնեայ մասը, Ախալքալաք, Ալեքսանդրապոլ եւ Նոր Բայազէտ քաղաքները:

Արեւմտահայերու զանգուածային գաղթին հետեւանքով հիմնովին փոխուեցաւ Արեւելեան Հայաստանի եւ Անդրկովկասի որոշ գաւառներու ազգային կազմը: Յիշատակենք միայն հետեւեալ ուշագրաւ փաստը. Արեւելեան Հայաստանը Ռուսիոյ կցուելէ առաջ 169.155 բնակիչ ունէր. 111.850ը կամ 66,2 տոկոսը մահմետական էր ,57.305ը կամ 33,8տոկոսը հայ էր. կցումէն ետք Հայերը կազմեցին բնակչութեան 58,8 տոկոսը (141.682), մահմետականները՝ 42,2 տոկոսը (99.460):

Մ. ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ

ԱՐԵՒ, ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԻՒՆ, ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆ

Ամրան օրերուն արե՛ւ ամբարեցէք ձեր մարմնին մէջ

Անհրաժեշտութիւն մըն է այդ ձեր յոգնած օրերուն համար, կամ՝ հիւանդութիւններու եւ մանրէներու պարագային: Օգտակարութիւն մը նաեւ այն երկար շաբաթներուն համար, որոնց ընթացքին պիտի բանտարկուիք յաճախ դէչ օդաւորուած գրասենեակներու մէջ, ուր արեւը շատ քիչ անգամ կը յաճախէ:

Այսօր կրնանք ունենալ հաճելիօրէն գունաւորուած եւ առողջ մարմին մը. բացօթեայ ապրելով եւ կիզիչ արեւի տակ մնալով հանդերձ՝ ունենալ գեղեցիկ ,վարդագոյն ու գաղցր մորթ մը:

Ասոր համար սակայն, պէտք է գայն խնամել:

Ուստի՝ դիմած ենք մորթի ծանօթ մասնագէտի մը ,որ շատ լաւ գիտէ ամրան եւ ձմրան արեւը:

Խնդրած ենք իրմէ որ մեզի ծանօթացնէ Թուխ, գեղեցիկ ու լերկադեղձի մը(պրիւնեօն) պէս Թարմ ըլլալու ներկայ միջոցները.

— Մեր մորթը հասարակ կեղեւ մը չէ ,– ըսաւ մասնագէտ բժիշկը: Զափազանց տաք երկիրներու բնակիչները շատ Թանձր մորթ մը ունին – ինչո՞ւ. որպէսզի անդադար արեւի ճառագայթներուն ենթարկուած իրենց մարմինը կարենայ պաշտպանուիլ: Հասարակածային, եւ նոյնիսկ Միջերկրականեան երկիրներու պտուղները՝ ր. նարինջ,լեմոն, անանաս, մանկա եւ ուրիշներ, Թանձր կեղեւով մը ծածկուած են ,որպէսզի իրենց հիւթոտ միսը որ ամէն կերպով մեր միսին հետ կրնանք բաղդատել, շատ մեծ տաքերու դէմ պաշտպանուի:

Մեր մորթը սակայն չի կրնար շատ զօրաւոր արեւի դէմ պաշտպանուիլ: Սորվինք, ուրեմն, ինքզինքնիս պաշտպանել մեր այնքան սիրած արեւին դէմ:

1.— Ամէն իւղ ամէն մորթի կը յարմարի՞.—

Շատ լաւ իւղ մը կրնայ յարմարիլ բոլոր վերնամաշկերուն. բայց ամէնէն առաջ պէտք է գիտնանք թէ ի՞նչ տեսակ երեսի մորթ ունիք: Կատարեալ առողջ ըլլալով հանդերձ ,ամէն երիտասարդ կին գոնէ 8–10 տարին անգամ մը մորթի մասնագէտին պէտք է դիմէ. այսպէսով խորշոմներու տարիքը շատ մը տարիներ ետ կրնայ երթալ:

Ինչպէս որ դերձակուհիին կարծիքը կը հարցնէք, գիտնալու համար թէ ի՛նչ տեսակ հագուստ եւ գլխարկ ձեզի լաւ կը վայելեն, նոյնն է պարագան ձեր գեղեցկութեան նիւթերուն համար ալ: Կան՝ որոնք ձեզի գտակար կրնան ըլլալ, իսկ ուրիշներ ընդհակառակն՝ աղէտալի:

Շատ մը ուսումնասիրութիւններէ եւ

ՍԻԼԱ

Առաւօտէն մինչեւ երեկոյ ալ ափսէ կուգար եփուելու համար: Մանաւանդ Շաբաթ, Կիրակիները: Ֆէրիտէէի բընակչութիւնը հայ ու յոյն ըլլալով կաղանդներուն, Հայերու Ծնունդին, Բարեկենդանին, Զատիկին Յոյներուն Ծնունդին, Բարեկենդանին ու Զատիկին հնդկահաւերուն, մսեղէններուն, խմորեղէններու ափսէներուն տեղ բանալու համար տեղկեահին հացերը ետ կը քաշէին, իրարու վրայ կը դիզէին: Մեղուները իրենց պարսերուն ինչպէս իրար կ'անցնին, անդադար փեթակ կը մտնեն ,դուրս կ'ելլեն, կիներ, այրեր, պատանիներ եփուած կամ եփուելիք ափսէները երկու ձեռքով բռնելով. մէկ մէկու ետեւէ փուռ կը մըտնէին կամ փողոց կ'ելլէին: Յոյներու տուներէն կամ յոյն ճաշարաններէն եկած ու եփուած ձկնեղէններուն համեղ հոտերը ամէնուն ախորժակները կը գրգռէին: Զատիկէն ետքը Հայերուն բէյնիրլի բիտէները կ'եփուէին հաւկիթով ,պանիրով ,պաստեղով ու սիպէրիական իւղով փայլփլուն: Մայիսներուն, Խըտըրէլէզներուն ամբողջական գառներ կը բերուէին ու կը տարուէին անցորդներուն աչքերուն առջեւէն:

Սըլոյեանը կը նայէր այս ափսէներուն: Տեղկեահտարին պարտականութիւնը չէր, հացեփերուն գործն էր: Բայց երկուքն ալ քնատ կ'ըլլային, գիշեր ցերեկ ոտքի վրայ ըլլալով քնանալու կ'երթային ու ան փուռը կը քշէր, կ'եփէր,, կը հանէր:

Ըստանպօլի բոլոր փուռերուն տեղկեահտարներուն շաբաթականը վաթսուն ղուրուշ էր Ղազար աղա 100 ղուրուշ ըրած էր: Եփողջէքները երեքի կը բաժնէին: Տեղկեհէն չորս ոսկի կ'առնէր, Երեք ոսկի, երբեմն աւելի ալ: Եփողջէքներէն եօթը ոսկիի կուգար իր ամսականը: Այդ թուականներուն մեծ գումար մըն էր: Պէյօղլըի Ալթընճը Տախրէի դայմադամի մը հաւասար ամսական մը:

Գործէն եկած օրը 150 ոսկի ունէր, հինգ Մահմուտիէ, հինգ Ռուպիյէի զարդոսկի, երեք ալ հինգըմէկնոց ոսկիներ որոնք իր կնոջը Արեգին համար էին: 150էն 30ը, 40ը հայրենիք տանելիք ապրանքներուն, սիլային ծախսէր, 120–110 ոսկի ալ տուն կը մտնէր: Այդ փարան երկիրը չորս տարի կը բաւէր իրեն, կ'աւելնար անգամ:

Ամէնքը եօթը հոգի էին սիլաճիները, Վէվէեանը, Բերդիկեանը, Մեծ Արմտանէն երկուքն ալ համեստագործ Թօփզափուէն, չորսն ալ իր գիւղէն, Պզտիկ Արմտանէն: Երկուքը պատանի էին, դպրոցական էին, Պէրպէրեանէն, Կեդրոնականէն, նշաներ էին, պիտի կարգէին, Յակոբ Հայրանեանց, Յակոբ Լուսինեանը, երկուքը տարեց էին, Կորջայենց Մինաս Պապան, Շեխենց Նիկողոս Աղան, մէկը տեղկեահտար էր Արխանեանին Շաթըրի փուռը, միւսը կերավաճառ էր ճամիի կիցը, երկուքն ալ Սկիւտարէն:

Այդ Երկուշաբթի Սըլոյեանը ճամբու պատրաստութիւններու սկսաւ: Այս սիլան իր քսան տարեկանի տղայութեան սիլային պիտի չնմանէր: Կիրասոնէն քալելով երթալուն, 650 ղուրուշով տուն մտնելուն: Հիմա Սըլոյենց տղան չէր, Վահանը չէր, մականունովը կը կանչուէր Սըլոյենց էր, երկիրը թէ Ստանպոլ իր հայրենակիցներէն : Հիմա տանը պետը ինք էր, տունը իրմէ կը սպասէր ամէն ինչը:

Կան մարդիկ որոնք շատ կանուխ ինքզինքնին հանգստեան կը կոչեն, ամէն բանէ կը քաշեն իրենց ձեռքը: Իր հայրը տանըմէ եղաւ, թէեւ ծեր ալ չէր ըսուեր դեռ:

Քանի՞ բեռով պիտի երթար: Իր հաշիւով երեք ջորիով, այսինքն վեց բեռով ամէնքը կը տարուէր: Ջորի մըն ալ իրեն հեծնելու, չորս ջորի: Բայց Սկիւտարէն իր սաները, Արխանեանները լուր ղըրկեցին որ երկու բեռ պիտի տային իրեն, իրենցմէ այս տարի երկիր գացող չկայ: Կը մերժուէ՞ր : Ընդունեց: Կ'ընդունէր: Ինք ընելիք մը չունէր որ արդէն տարը մէջ: Կրնային էմանէթճիի միջոցով ալ ղրկել եթէ ինք չուգէր:

Ասմա Ալթը պարսիկ Արբասէն վեց պարկ առաւ: Խարար էին, ամէնէն երկայններէն, դոյդ պարկերու մեծութիւնով Գիւղն ալ կը գործածէին, կալերէն մարագը յարդ կրելու համար: Խանութին աշկերտին հետ Ղալաթիա Կիմրիկ Խանին անպարը էմանէթճին՝ Սահակ Աղային յանձնեց որ Կիրասոնի Թոքաթլըեան Մաթոս Էֆէնտիին ներկայացուցիչն ու ընկերն էր: Բեռները ան պիտի կապէր ու Կիրասոն ղրկէր:

ՅԱԿՈԲ ՄՆՁՈՒՐԻ

(3 – Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

փորձերէ յետոյ կարելի է հաստատել թէ՝ երբ բացօթեայ օր մը կ'անցընէք, ձեր երեսին վրայ թարմ մածունի խաւ մը դրէք և պահեցէք կէս ժամ, երկնցած դիրքով:

Մածունը կը ջրայնէ (խոնաւեցնէ) ձեր մորթը, կը սնուցանէ զայն, կը զովացնէ, կ'իւղոտէ եւ վերջապէս կը մաքրէ:

Օրուան մէջ իւղոտ քրէմ մը, լաւ տեսակի իւղ մը անհրաժեշտ է. անով օծեցէք ի մասնաւորի աչքերու անկիւնը, կոպերը եւ ճակատը:

2.— Աւազը վերնամաշկին համար գըրգռի՞չ մըն է.—

Բացարձակապէս անվնաս ըլլալէ զատ, մեծապէս կը յանձնարարուի ընամաթիկ անեցողներուն համար: Երբեմն կրնայ պատահիլ որ քանի մը աւազի հատիկներով սկրթուք ունենաք. երբեմն ալ ծովափը պառկելու ատեն, աւազի պզտիկ հատիկներ կը փակին բացուածքներուն, կոնակին եւ սրունքներուն. զգուշացէք չոր լաթով ձեր մորթը սրբելէ, անմիջապէս մտէք տուշի տակ՝ եթէ կարելիութիւն կայ, թէ ոչ մխրճուեցէք ծովու ջուրին մէջ. կը մաքրուիք աւազի հատիկներէն:

3.— Ծովու լոգանքէ ետք, անոյշ ջուրը իրապէս անհրաժե՞շտ է.—

Ոչ միայն անհրաժեշտ, այլեւ կենսական է վերնամաշկին համար: Տեսած եմ ժամանակէն առաջ թօշնած երիտասարդ կիներ՝ աչքերնին խորշոմներով եզերուած, առանք առաւան ժամը 10էն մինչեւ իրիկուան 6ը ծովեզերքը մնացած են ամիս մը շարունակ, եւ երկարած՝ կիզիչ արեւին տակ: Այսպիսի պայմաններով մորթը խորունկէն կ'այրի եւ կը կորսնցնէ իր կակղութիւնը:

Երեք ժամէն աւելի արեւի տակ կենալու չէ, եւ ժամանակ առ ժամանակ երեսը պէտք է անոյշ ջուրսրսկել: Իտէալ բան է անշուշտ տուշ մը ունենալ եւ տակը կենալով մորթը ջրայնել. մորթը թանկագին եւ սակայն բեկանուտ հիւսկէններէ է կազմուած:

4.— Երբ արեւի լոգանք կ'առնուի օտը գոլներ կարելի՞ է գործածել.—

Այո՛, սակայն ուշադրութի՛ւն, միշտ եւ միայն տուշէ ետք, եւ երբեք արեւի լոգանքի ատեն:

Եթէ նորէն ծովափը պիտի երկննաք, նախապէս ամբողջ մարմինը եւ երեսը անոյշ ջուրով մաքրեցէք: Օտը գոլներ իր պարունակած Պերկամօթով վերնամաշկը զգայուն կը դարձնէ, եւ արեւի ազդեցութեան տակ ալ մորթին վրայ կըրնան կազմուիլ երբեմն նոյնիսկ անջնջելի կէտեր, կամ գունանիւթած տարածութիւններ:

Սքանչելի է լոգանքէ մը ետք մարմինը օ տը գոլոնեով շփել, բայց զգուշանալու է արեւի լոգանքէն առաջ:

5. Արեւը իւղոտ մորթերուն համար աւելի լա՞ւ է, քէ չոր մորթերուն.—

Անհուադն իւղոտ մորթերը աւռելիօրէն շաւբեր. ի դին ամէն բանի, պէտք է զգուշանալ դէմքի կծկիչներէ (սաթրենժան), եթէ չոր մորթ մը ունիք երբեք ձեզի չի յարմարիր: Եթէ մորթերնիդ իւղոտ է՝ օգտուեցէք արձակուրդներէն ձեր դէմքին արեւի լոգանք տալու. առաջին օրերը քանի մը վայրկեան միայն, այնուհետեւ առաջին շաբաթէն ետք կրնաք կէս ժամ ցուցադրել զայն. երբոր երկնցած դիրք մը ընտրած էք, գլուխնիդ յարդէ գլխարկ դրէք՝ երեսնիդ շուքի մէջ ձգելու համար:

Եթէ մորթերնիդ շատ ճերմակ է եւ կը կարմրիք, հրաժարեցէք թխանալէ: Եթէ ընդհակառակն դիւրութեամբ կը թխանաք, զգուշացէք աւելիէն. հաճելի չէ:

Եթէ արեւը նկատենք որպէս դեղ մը, պէտք է գիտնալ որ ան դեղ մըն է զօրաւոր, եւ ճիշդ չափը գիտնալը՝ խիստ կարեւոր:

6.— Որո՞նք են արեւին օգուտները.—

Արեւը կը սպաննէ մանրէները, վէրքերու ապխացումը կը փութացնէ, շատ մը մորթային հիւանդութիւններ որ դեղերով չեն բուժուիր՝ արեւը կը բուժէ. մարմնին մէջ կրածինի (գալսիոմ) փոխանակումին (էշանժ) կ'օժանդակէ: Արեւաբուժումը բաւարար կ'ըլլայ յաճախ ոսկրաթեքութենէ տառապող պզտիկներու կացութիւնը մեծապէս բարւոքելու:

Եթէ չափազանցութիւններ չըլլան, ոսկրային, գեղձային եւ փորամաշկային հիւծախտներու պարագային, արեւի բարերար ազդեցութիւնը շատ մեծ կրնայ ըլլալ:

7.— Քանի որ արեւը այսքան օգտակար է կրնա՞յ իսկապէս վտանգաւոր ալ ըլլալ:

Արեւի թերութիւնները իր բարիքներէն աւելի զօրաւոր են. այսպէս, օրինակ, արեւահարութիւն, այրուցք, ակնագօտի բորբոքում եւայլ:

Ըստ ներկայ գիտական ուսումնասիրութեանց, ուժգին ճառագայթում մը կ'ազդէ ջղային դրութեանց վրայ, արեան շրջանառային դրութեան վրայ (բազկէ–բակի արագացում, թանխոնի անկում): Մորթին վրայ արեւի ազդեցութեան տակ կարգ մը նիւթերու (մաղձաճարպ) կուտակումը մորթային խլիրդի ծագման կ'օժանդակէ:

Երբ թոքախտաւոր մը զօրաւոր արեւի տակ մնայ, կրնայ արիւնախառնում ունենալ, որուն իբր արդիւք յառաջ եկած արիւնահոսում մը կացութիւնը կրնայ վըտանգել:

Սիրտն ու երիկամունքը դէշ վիճակի մէջ եղողները, խակական վտանգի կըրնան ենթարկուիլ առանց զգուշութեան արեւին ցուցադրուելով:

8.— Ուրեմն առողջ մարդո՞ց ալ արեւի լոգանքը արգիլելու է.—

Անշուշտ թէ ո՛չ. բայց պէտք է նախապէս գիտնալ ինչ որ յարմար է եւ զգուշանալ վտանգաւոր սխալներէ: Օրինակ, երբեք պէտք չէ արեւի լոգանք առնել մարսողութեան ատեն. այլապէս մարսողութիւնը կը խանգարուի եւ զօրաւոր գլխու ցաւ մը ծայր կուտայ: Արեւահարութիւնը աւելի յաճախադէպ կրնայ ըլլալ մարսողութեան շրջանին. այն պարագային երբ ստիպուած էք ուտելէ ետք արեւի տակ մնալ, թեթեւ հագուստ մը հագէք, եւ գլուխնիդ գլխարկ մը դրէք:

9.— Ի՞նչ դիրքի մէջ աւելի լոգանք պէտք է առնել.—

Ինչպէս կը տեսնէք, ծովափը բոլոր լոգացողները փորի վրայ են երկնցած. այս դիրքը աւելի գործնական է անշուշտ կարդալու եւ քովինին հետ շաղակրատելու համար: Եւ երբ կռնակի վրայ դառնալ կը փորձես, արեւի ճառագայթները աչքերը կ'այրեն. արդիւնքը նոյնն է բոլորին համար. այսինքն կռնակը սքանչելի թուխ գոյն մը կը ստանայ, մինչդեռ կուրծք եւ փորը՝ ոչինչ: Գեղեցկագիտական եւ կամ այլ տեսակէտով ալ դէշ դիրք մըն է այս:

Որովհետեւ նախ դրեթէ չէք շնչեր այս դիրքով, քիթերնիդ աւազին մէջ, ճիշդ գետնին հաւասար. օդն ալ ցոլումով (ռեվերպերասիոն) չափազանց տաքցած է եւ աւելի ըլլալով չի շրջագայիր: Երբ արեւի երկար լոգանք մը պիտի առնէք, պէտք է ունենանք մասնաւոր կազմած մը ուր օդը շրջագայի, այնպէս ցոլման վըտանգին կրնաք ենթարկուիլ:

Նշմարեցիք անշուշտ թէ որքան արեւահարութիւնները յաճախադէպ եւ աւելի ծանր են ձիւնի, նաւու նաւակամուրջի եւ աւազի վրայ ցոլման ենթարկուողներուն մօտ: Այսպէսի վայրեր երբեք մի՛ պառկիք:

Նախ ընտրեցէք տեղ մը ուր խոտ կայ, կամ առնուազն յստակ գոյն չունեցող լոգանքի դորգ մը ունեցէք:

Այսպէսով մասամբ մը կրնաք խուսափիլ ցոլացնող ճառագայթներէ:

Զգոյշ եղէ՛ք.— Ծովեզրը երկար ժամերով անշարժ մի՛ մնաք, շարժումներ, վարժութիւններ ըրէք:

«ԲԺԻՇԿ»

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ՊՈՍԹԸՆԻ մէջ Յուլիս 21ին, 91 տարեկանին, մեռած է մեր վեթերան ընկերներէն Վալադ Վալադեան: Ծնած էր, Թիֆլիս, Վրաստան, 1883ին: Մեր վաստակաշատ ընկերը, իբրեւ գրագէտ, հըրապարակագիր եւ ազգային գործիչ, ամբողջ կեանքի ընթացքին ծառայած էր իր ժողովուրդին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին տակ: Եղած էր նաեւ խմբագիր, Մ. Նահանգներու մէջ, «Հայրենիք»ի եւ «Ասպարէզ»ի: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յուլիս 25ին, յանուն Ամերիկայի Հ. Յ. Դ– Կեդր. Կոմիտէի դամբանական խօսած է ընկ. Տօքթ. Ե. Խաթանասեան ընդգծելով ողբացեալ ընկերոջ ծառայութեան պատրաստակամ ոգին, իբրեւ ուսուցիչ, իբրեւ Ազգ. Խորհուրդի ներկայացուցիչ՝ Համազասպի գունդին մէջ, իբրեւ գրագէտ, հրապարակագիր եւ խմբագիր: «Հայ մտաւորականի տիպար մըն էր ան, շեշտած է ընկ. Խաթանասեան, որ իր ամբողջ կարողութիւնը տրամադրեց իր ժողովուրդին գոյութեան, բարգաւաճման»:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ մեռած է Արշակ Մահտէսեան: Ողբացեալը 30 տարի շարունակ ուսուցչական պաշտօն վարած է Աղեքսանդրիոյ ազգային վարժարանին մէջ. անկէ առաջ ալ նոյն պաշտօնը վարած է Պանտրմայի եւ այլ քաղաքներու մէջ:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ, Յուլիս 24ին, Գարեգին Արք. Սարգիսեան, ընկերակցութեամբ Նիւ Եորքի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Մուշեղ Քհնյ. Տէր Գալուստեանի եւ Ազգային Վարչութեան ատենապետ Մուշեղ Յարութիւնեանի, պաշտօնական այցելութիւն մը տուած է Մակարիոս Արք.ի, Քարլայլ պանդոկին մէջ: Գարեգին Արք. բաղձանք յայտնած է, որ Մակարիոս Արք.ի առիթ ընծայուի դարձեալ վերադառնալու Կիպրոս, որպէսզի ան կարենայ շարունակել իր օգտաշատ ծառայութիւնները Կիպրոսի ժողովուրդին:

Կարդացէք

«ՅԱՌԱՋ»ը

Տարածեցէք

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (37)

ԻՆՉՊԷՍ ԳՈՂՑԱՆ ՑԱՐԵՐՈՒՆ ԹԱԳԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆ ՄԸ

Ծերունին կը շարունակէ արտասուել: Ոչ մէկ բառ կ'արտասանէ:

— Փոփ Կրիկորի, ձեզ կը հրաւիրեմ պատասխանել: Գիտէք թէ ինչով ամբաստանուեցաք: Կրնա՞ք ուրանալ որ անդամ էք գաղտնի կազմակերպութեան:

Ամբաստանեալը — որովհետեւ քահանան այլեւս վկայ մը չէ — գլխով նշան կ'ընէ թէ չուրանար:

— Ուրեմն իրողութիւն է, կը շարունակէ Պ. Եոֆէ: Անկէ յետոյ, հաստատուած է որ դուք ինքզինքնիդ մատնելու երկիւղով է որ մինչեւ հիմա չէիք պատասխաներ մեր հարցումներուն: Հիմա որ դիմակազերծ ըրինք ձեզ, անօգուտ է յամառիլ եւ համոզուած ենք որ, դուք պիտի ըսէք ճշմարտութիւնը: Ձեզ մտիկ կ'ընենք, Փոփ Կրիկորի. խօսեցէ՛ք:

Երկար լռութիւն մը կը տիրէ:

Պ. Եոֆէ եւ իր աշխատակիցները աչքերնին յառած են սուրբ մարդուն, որուն յուսահատ տագնապը դգալիօրէն կը մեղմանայ հետզհետէ եւ որ կը ճգնի չունչ առնել:

— Որոշեցի՞ք յայտնել ամէն բան, կը հարցնէ Պ. Եոֆէ:

Կրիկորին գլխով հաստատական նշան մը կ'ընէ եւ ցաւատանջ ձայնով մը կը սկսի մանրամասնօրէն պատմել զօրավար Փոլիվանոֆի մահուան սենեակին անցուդարձերը:

— Բայց ուրեմն, կ'ընդմիջէ Պ. Եոֆէ ուժգնութեամբ, ուրեմն Մոսկուա ղրկածնիս, զօրավար Փոլիվանոֆի մարմինը չէ՞ր:

— Ոչ, պարոն նախագահ, կը թոթովէ Կրիկորին: Տեղացիին մարմինն է: Զօրավար Փոլիվանոֆի աճիւնները կը հանգչին Ռիկայի գերեզմանատան հասարակաց փոսին մէջ:

— Հապա արկղի՞կը:

— Արկղիկը կը գտնուի կաղնեփայտէ դագաղին մէջ, զօրավարին գլխուն ներքեւի բարձին տակ:

— Վստա՞հ էք որ նամակներ կը պարունակէ:

— Մառի Փոլիվանոֆը միայն արկղիկը ցոյց տուաւ ինծի. չրացաւ զայն եւ ես ալ երբեք չզգայ անոր:

— Արդեօք այս կինը ձեզի յայտնե՞ց իր ինքնութիւնը:

— Չեմ հասկնար, Պ. Նախագահ, կամ աւելի ճիշդ, չեմ հասկնար ձեր հարցումին պատասխանը:

— Այդ կինը, որուն օգնեցիք, Մառի Փոլիվանոֆը չէ. պարզ արկածախնդիր մըն է, որ զօրավարին աղջկան անունով գործած է:

Կրիկորի զարմացման ինքնաբուխ շարժում մը կ'ընէ, որուն անկեղծութեանը վրայ կարելի չէ տարակուսիլ:

Պ. Եոֆէ կը կարծէ թէ հարցաքննութիւնը պէտք է վերջ գտնէ: Ծերունին որոշապէս յայտնած է իր բոլոր գիտցածները: Անշուշտ որ տակաւին շատ բաներ կրնայ խոստովանիլ այն գաղտնի կազմակերպութեան մասին, որուն անդամներէն մէկն է ինք ալ:

Սակայն պատուիրակութիւնը, որ պաշտօն ունի կարելի արագութեամբ շարունակել խորհրդաժողովին աշխատանքները, որպէսզի խաղաղութիւնը կնքուի ձըմեռուընէ առաջ, ժամանակ չունի քննութիւն բանալու այդ դաւադրութեան մասին, որուն գոյութիւնը երեւան հանեց Իվան Մինսքին:

Իր պարտականութիւնն է անմիջապէս Մոսկուայի կառավարութեան տեղեկացնել իր երեւան հանած իրողութիւնները: Անկէ զատ, պաշտօն ունենալով քննութիւնները շարունակել, այս յաւելուածական աշխատանքն ալ լայնօրէն պիտի դրադեցնէ պատուիրակները:

Իւէն Շումոֆ սղագրած է բոլոր այն խօսքերը որոնք արտասանուած են նիստին սկիզբէն մինչեւ վերջ եւ որու իւրաքանչիւր բառը քիչ մը թեթեւցուցած է այն խորհուրդը, որուն մէջ կ'ապրի շաբաթէ մը ի վեր:

Հիմա ան գիտէ թէ Ալեքսէյ Քոլըսով մեղսակիցն է նախկին իշխան Ատամ Լատովսկիին: Գիտէ թէ անիկա, ինչպէս Փոփը եւ Մառի Փոլիվանոֆը, գաղտնի կազմակերպութեան մը անդամն են: Եւ գիտէ թէ, անիկա, իր բարեկամներուն հետ նետուած է ամէնէն յիմարական եւ ամէնէն մթին արկածախնդրութեան մէջ:

Նախագահը կը դառնայ իր աշխատակիցներուն.

— Հարցում մը ունի՞ք:

Պատուիրակներուն ժխտական պատասխանին վրայ կ'աւելցնէ.

— Փոփ Կրիկորի, ձեր հարցաքննութիւնը աւարտած է: Պիտի խորհրդակցինք հիմա թէ ձեր մասին ի՞նչ որոշում տալու է:

ՓՕԼ ՄՕՆՖԷՐՐԱՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Խորասանճեան (Պոլիս), Այրի Տիկ. Սուճուքեան եւ զաւակները, Պետրոսեան ընտանիքը, Այրի Տիկին Սերոբեան (Պոլիս) եւ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Կեդր. վարչութիւնը խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր, ազգականին եւ Միութեան վաստակաւոր անդամ՝

ՎՐԹԱՆԷՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոս. 3ին, 79 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Օգոս. 8, ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յով. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանթէօյի գերեզմանատունը։

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ողբացեալ Մկրտիչ Զօրպաճեանի թաղման առթիւ Կապոյտ Խաչի Սէն – Ժէրմէի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Խօրտէքեան ընտանիք 20, Այրի Տիկին Կիրակոսեան Կիրակոս 10, Տէր եւ Տիկին Պիւլկիւրեան 20 Ֆր։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՄԲ...

(Քերթուածներ)

Ընտիր տպագրութիւն

Գին 20 փր.

Դիմել՝ ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԷՐ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Նուպարեան Մատենադարանի վարչութիւնը, առ ի գիտութիւն կը հաղորդէ ընթերցասէր հասարակութեան թէ՝ ընդառաջելով Արտասահմանի եւ տեղւոյս ուսումնասիրողներու փափաքին, որոշած է Մատենադարանը բաց պահել Օգոստոս ամսուն։

Հետեւաբար Մատենադարանը փակ պիտի մնայ Սեպտեմբեր ամսուան ընթացքին տարեկան արձակուրդի առիթով։

Հասցէ.— Նուպարեան Մատենադարան 11, Սքուար Ալպոնի, Փարիզ 16րդ Երթեւեկի համար իջնել Մեթրօ Փասի

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Խմբագրատուն իրենց այցելութեան առթիւ, Տէսինէն, Տէր եւ Տիկին Ծերոնեան 50 Ֆր. կը նուիրեն

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուրկ. Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Վ. Գամպերեան 70, Յ. Յակոբեան 50, Տէր եւ Տիկին Փամպուքեան 30։ Սարաֆեանի հոգեհանգիստին առթիւ.— Տիկին Սարաֆեան 30, Մարգրիտ Արթինեանի հոգեհանգիստին առթիւ՝ Պ. Արթինեան 20։ Աթանաս Նիկոլեանի թաղումին .— Ղ. Կիւլեան 10, Տիկին Զ. Թիրէքեան եւ զաւակը 20, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Նիկոսեան 50, Տիկին Հ. Թիրէքեան 20։ Միհրան Կիրակոսեանի մահուան առթիւ.— Պ. Կիրակոսեան եւ զաւակները 10, Պօղոսեան մկրտութեան առթիւ Ղ. Պօղոսեան 100Ֆր։ (Շար)

NANE CARZOU

SIGNERA SON LIVRE

Voyage en Arménie

Couverture et photos de

CARZOU

Postface de Jean-Marie CARZOU

Le Samedi 10 Août
à partir de 18 heures
à l'Hôtel Royal

ÉVIAN

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Շաբաթ Նոյեմբեր 9ին, Շարպոնիէռի շքեղ սրահներուն մէջ։

×

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ երաժշտական յիսնամեայ գործունէութեան նուիրուած ցերեկոյթ, Սալ Կաւօ, Դեկտեմբեր 15ին, գեղարուեստական ճոխ յայտագրով։

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

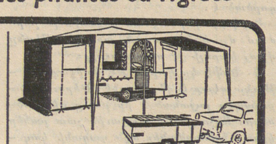
51, Rue Monsieur-le-Prince — Paris (6e)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ

Passez vos vacances en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST **la bohème** UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères

Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU
T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON
T.490.17.79

NEUF–OCCASION–ACCESSOIRES–POSE D'ATTELAGES

LE VOYAGE EN GRECE

n'hésitez pas, adressez-vous à

Mayda BERBERIAN

6, Rue de l'Echelle, PARIS (1er)
Tél. : 260-30-20 et 260-67-34
de 9 h. à 19 h. tous les jours

spécialiste de voyages en Grèce, Orient, Moyen-Orient
(Liban, Egypte etc...)

Les voyages à partir de 595 F.

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Դիմեցէ՛ք ՄԱՅՏԱ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԻ

LE VOYAGE EN GRECE

Ամէն օր ժամը 9էն 19

Ճամբորդութիւններ դէպի Յունաստան, Արեւելք, Եգիպտոս, Լիբանան

595 Ֆր.էն ՍԿՍԵԱԼ

A PARTIR DU 5 AOUT
EGLISE ST. JULIEN LE PAUVRE

(Tous les soirs sauf Samedi et Dimanche à 21 h. 30)

1, Rue St. Julien Le Pauvre

PASSION NOIRE

« Il y eut d'abord le poème « Lynch », que j'écrivis en 1954. Puis à la demande de Paul GILSON, pour ses « Soirées de Paris » à la radio, l'émission que j'intitulais « Passion Noire » où, en alternance avec les strophes de « Lynch », se faisaient entendre non pas chantés, mais dits, des blues choisis de telle sorte que l'ensemble forme une histoire, comme au long d'une veillée, racontée. Voici qu'aujourd'hui, grâce à la version scénique de Pierrette DAVID, vient témoigner et accuser la voix unanime partagée, de l'alliance du double horizon blanc et noir issue, pour communier dans la même douleur, le même amour et le même espoir ».

ROUBEN MELIK

VIENT DE PARAITRE

LES ARMÉNIENS CONNUS ET INCONNUS

DE NOE A NOS JOURS

par

HAGOP - KRIKOR

Editions LA PENSEE UNIVERSELLE

3 bis, Quai aux Fleurs
75004 - PARIS
Tél. : 325-85-44

Prix 20.33 F. TTC

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Արձակուրդի առթիւ, հասցէի փոփոխութեան դիմումները պէտք է ըլլան ԳՐԱՒՈՐ, փոփոխութենէն 3–4 օր առաջ, տալով ՀԻՆ եւ նոր հասցէները եւ կցելով 5 Ֆր.ի դրոշմաթուղթ։

Վարչութիւնս ցաւով կը յայտնէ սակայն թէ արձակուրդի առթիւ, հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունի ԻՏԱԼԻՈՅ համար, ուր թղթատարը շատ աւելի անկանոն ըլլալով քան Ֆրանսա, կարելի չէ դոհացում տալ բաժանորդներուն։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՍԵՐՈՎԲԷ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ՝

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒՆ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԸ

Գրական հայերէններու հարցերը շօշափող լեզուաբանական ուսումնասիրութիւն մը։

ԳԻՆ 15 ՖՐ.

Արտասահման 3 ՏՈԼԱՐ

Հետաքրքրուողները կրնան դիմել հետեւեալ հասցէին՝

V. ASSADOURIAN

23, Rue Pixérécourt — 75020, Paris (France)

Tél. 236-73-98 et 636-79-56

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. Վարչական ժողովը այսու կը հրաւիրէ Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գտնուելու 61րդ Ընդհ. ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ, Հոկտ. 19, 1974 առաւօտեան ժամը 10ին, Առաջնորդարանի Կիւլպապի Կիւլպէնկեան Մշակութային Կեդրոնի Գավուքճեան սրահին մէջ, 630 Սեքընտ Էվընիւ, Նիւ Եորք, Ն. Ե. ԱՄՆ։

Ներկայս 61րդ Ընդհ. ժողովին համար տրուած միակ հրաւիրագիրն է։ Կը խնդրենք հետեւաբար Միութեան յարգոյ իրաւասու անդամներէն որ անձնապէս ժողովին ներկայ ըլլան յիշեալ թուականին եւ կամ ամէնէն ուշը մինչեւ Սեպտ. 24, 1974, իրենց փոխանորդագրերը յանձնեն Հ. Բ. Ը. Միութեան Ընդհ. Տնօրէնին, կամ ղանոնք ղրկեն հետեւեալ հասցէին.—

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
628 Second Avenue,
New York, N. Y. 10016

Օրակարգ

1. Ներկայացում եւ վաւերացում 1973 տարեշրջանի ընդհանուր տեղեկագրի։
2. Ներկայացում եւ վաւերացում 1973 տարեշրջանի ընդհ. հաշուետուութեան։
3. Մասնակի ընտրութիւն Կեդրոնական Վարչական ժողովի։
4. Մասնակի ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի։
5. Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ։
6. Գրահատանքի բանաձեւեր։

Ի դիմաց Կեդր. Վարչ. ժողովի
Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, Ատենապետ
Ր. Ք. ԿՐԵԿԸՐԻ, Ատենադպիր

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
8

JEUDI
8 AOUT
1974

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար· 170 ֆր· Վեցամսեայ 90 ֆր·
Արտասահման Տար· 200 ֆր· Հատը 1 ֆր·

50 ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·083 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 50e ANNÉE — N° 13.083

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՆԱՀԱՆՋԸ

———0———

Տարասփիւռ Հայութիւնը տանջող ցաւերուն մէջ գլխաւոր, եթէ ոչ առաջին տեղը կը գրաւէ մայրենի լեզուի օրէ օր նահանջը :

Այս երեւոյթը հասկնալի է ու բացատրելի արեւմտեան երկիրներու համար ուր հայկական դպրոցները մատի վրայ կը համրուին :

Սակայն ի՞նչպէս չընդվզիլ, երբ մերձաւոր արեւելքի մեր հայաշատ գաղութներն ալ սկսած են տառապիլ նոյն ցաւէն : Հայկական դպրոցները չեն պակսիր այդ երկիրներուն մէջ, ուր զանգուածային կերպով գաղթած Հայերը տարագրութեան առաջին տասնամեակներուն ազատօրէն դպրոց բացին, մանկապարտէզէն մինչեւ երկրորդական վարժարան : Ու ընդգրկեցին կրթական ծրագիր մը յարմարեցուած երկրի մէջ կիրարկուածին :

Տարիներու հոլովումով եւ նորագոյն հիւրընկալ երկիրներու քաղաքականութեան մէջ առաջ եկած փոփոխութեանց հետեւանքով, հայկական վարժարաններու կրթական ծրագիրներն ալ փոխուեցան՝ պատշաճելու համար տուեալ երկիրներու պետական ծրագիրներուն :

Չենք ուզեր մտնել մանրամասնութեանց մէջ եւ ընդհանրացնել մեր խօսքը : Ըսենք միայն, որ պետական ծրագրերը գործադրելու պարտադրութիւնը մեծապէս վնասեց հայերէնի, հայ գրականութեան եւ Հայոց պատմութեան ուսուցման : Հայկական դպրոցները ստիպուեցան կրճատել այս նիւթերուն յատկացուած դասաժամերը, տեղ տալու համար պետական ծրագրի այլ նիւթերուն :

Հետեւա՞նքը : Հայերէնի նահանջը :

Այս մասին յաճախ դանգատներու կը հանդիպինք մերձաւոր արեւելքի մամուլին մէջ :

Հայ դպրոցներու վարիչները ամէն ճիգ ի գործ կը դնեն տեղական օրէնքներու խստութիւնները մեղմացնելու համար կարելիութեանց սահմաններուն մէջ : Սակայն ամէն բան իրենցմէ կախուած չէ անշուշտ :

Առաջին առթիւ աշակերտներու ծնողքներուն հայրենասիրական պարտականութիւնն է քաջալերել իրենց զաւակները, որ լուրջ կարեւորութիւն ընծայեն հայերէնի դասերուն : Զանտեսեն զանոնք իբրեւ երկրորդական, անկարեւոր՝ վկայական ստանալու համար :

Չենք խօսիր կարգ մը ծնողքներու Հայերը արհամարհելու եւ իրենց զաւակները օտար վարժարաններ ղրկելու մեծամտութեան մասին : Հայրենասիրութեան պակաս, որ աւելի չատ իմաստակութիւն կ'ենթադրէ :

Նիւթապաշտութիւնն է գիրենք առաջնորդողը : Հայերէնը ինչի՞ պիտի ծառայէ կեանքի մէջ դրամ շահելու համար : Բարեբախտաբար բացառութիւն կը կազմեն այսպէս մտածողները :

Հակառակ պետական սեղմումներուն, այդ երկիրներու հայ դպրոցներուն մէջ հայերէնի ուսուցման յատկացուած սահմանափակ ժամերը հնարաւորութիւն կ'ընծայեն աշակերտներուն եւ աշակերտուհիներուն բաւարար չափով սորվելու մայրենի լեզուն, եթէ բարեացակամութեամբ մօտենան հարցին եւ լրջօրէն աշխատին : Եթէ նահանջականութեան ոգին չխաթարէ իրենց եռանդը :

Արհամարհելի լեզու մը չէ Ոսկեդարէն մեզի ժառանգ հայերէնը, որ մինչեւ այսօր արեւմուտքի լեզուաբաններու ուսումնասիրութեան առարկայ է եւ որ կ'ուսուցուի Եւրոպայի եւ Ամերիկայի գլխաւոր համալսարաններուն մէջ : Մանաւանդ մեր ոսկեղենիկ գրաբարը կարեւոր բանալի մըն է հնդեւրոպական լեզուներու քննութեան եւ լուսաբանութեան համար :

Տարագիր Հայութեան հայրենասիրական պարտականութիւնն է թոյլ չտալ, որ նահանջէ մեր դարաւոր մեծաքանչը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

"ՉԵՄ ՀՐԱԺԱՐԻՐ" Կ'ԸՍԷ ՆԻՔՍԸՆ

———0———

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՅԱՄԱՌՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆՀԱՍԿՆԱԼԻ ԿԸ ՄՆԱՅ

———0———

Այլեւս ոչ ոք կը հասկնայ թէ մարդը ինչո՞ւ այսքան կը յամառի, այս ատեն փարկարեկուելէ ետք : Քանի առիթներ կորսնցուց առնուազն որոշ «պատիւով» դուրս ելլելու բեմէն, բայց չօգտուեցաւ եւ վճռած է երեւի միայն վռնտուելու պարագային քաշուիլ, ինչ որ այլեւս անխուսափելի կը նկատուի :

Արդարեւ Երեքշաբթի օր, նախագահը իր գրասենեակը ժողով գումարած էր իր նախարարներուն հետ եւ անոնց պարզած է ամէն ինչ : Այսինքն ճշդած է թէ չի հրաժարիր, թէ այլեւս ամէն ինչ ըսած է, ամէն բան խոստովանած եւ յանցանքները ընդունած :

Ըստ իրեն և նախագահը փաստաբան է, այդ յանցանքները չեն կրնար զինքը պաշտօնազրկման տանիլ : Բայց բոլորին, նոյնիսկ Հանրապետական իր վերջին բարեկամներուն համար, ելքը անխուսափելի է եւ չուտափոյթ :

ԿԻՊՐՈՍ

ԱՔՕՐԻ ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ

———0———

Մինչ կը սպասուի որ Հինգշաբթի օր բացուի Ժընեւի երրեակ ժողովը ՄԱԿի և մամուլի գործակալութեանց բանբերները սարսափազդու տեսարաններ կը նկարագրեն, որոնք նորութիւններ չեն անշուշտ Ալբրեան սերունդին համար : Կիներու եւ աղջիկներու բռնաբարումները եւ սպանութիւնները Թուրքերու կողմէ ցոյց կու տան նաեւ որ Թուրքը ոչ միայն չէ փոխուած այլեւ մեթոտներն իսկ չէ փոխած :

Այսպէս Տրաքոս անուն Յոյն մը որ կընոջը հետ կառքով փախիլ փորձած է Թըրքական յամաքահանման օրը, իր երկու տղուց և սլրացի զոյգի մըն ալ ընկերակցութեամբ, հալածուած է թրքական զինեալ խումբի մը կողմէ : Թուրքերը յաջողած են ժողվել անոնց դրամները ապա սկսած են ծեծել, յետոյ մարդուն աչքերուն առջեւ սպաննած են կինը, երկու տղաքը եւ զրացի զոյգը, երբ իր կարգը եկած է, Թուրք սպայ մը հասած ու վերջ տուած է սպանդին : Ուրիշ յոյն կիպրացի կին մըն է, 28 տարեկան, որ կը պատմէ թէ Թուրքերը տունը կոխած են, ամուսինը հայրը ու եղբայրը խեղդած իր աչքին առջեւ, ապա զինքը տարած ու բռնաբարած են, ատրճանակի սպառնալիքին տակ :

Օգոստոս 5ին, Յունաստանի, ու նաեւ Թուրքիոյ ներկայացուցիչները բողոքագիրներ տուած են ՄԱԿի, ուր մէկը միւսի գործած գազանութեանց մասին կը խօսի : Յոյն ներկայացուցիչը կ'ըսէ թէ ցարդ 530 յոյն կիպրացի կին եւ երախայ աքսորուած են եւ այրերը անծանօթ ուղղութեամբ տարուած : Այս ձեւով կ'ըսէ Յոյնը Թուրքերը կ'ուզեն արմատախիլ ընել յոյն Կիպրացիները իրենց հողերէն : Կը տեսնուի թէ երկնքին տակ նորութիւն չկայ, գոնէ անոնց համար, որ ծանօթ են Թուրքերուն : Գալով Թուրք ներկայացուցիչին, այսինքն Օլչայի, կը դանդատի որ 1700 Թուրք Կիպրացիներ իբրեւ պատանդ առնուած են Յոյներու կողմէ, Լիմասոլ եւ700 ուրիշներ ալ՝ Լարնաքա :

Ուաշինկթընէն կը հաղորդեն որ Ներկայացուցչական ժողովը առաջարկած է դադրեցնել Թուրքիոյ ընծայուած տնտեսական եւ զինուորական օժանդակութիւնը (քուէարկուած է ձեռնբարձ) եթէ Թուրքիա չերաշխաւորէ որ իր մշակած մեկոնը Ամերիկա պիտի չղրկէ : «Լուատեսները» կը խորհին թէ Ուաշինկթըն սուղ վճարել պիտի տայ Էճէվիտի, անոր «Ո՛չ»ը Ամերիկայի, կիպրական տագնապին առթիւ :

ԵՐԵՒԱՆ ⟺ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յուլիս 31 Օգս· 1)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԵԾ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆԻ 15ՐԴ ՀԱՏՈՐԸ

Մոսկուայի մէջ վերջերս լոյս տեսած է Խորհրդային Մեծ Հանրագիտարանի 15րդ հատորը, որուն մէջ կան նիւթեր Հայաստանի եւ Հայերու մասին : Հայաստանի վերաբերող նիւթերը կը սկսին Լոռի անունէն :

«Լոռիբերդը հայկական հնագոյն քաղաք է, —կը գրէ հանրագիտարանը, — Տաշիրի կամ Տաշրատափի կեդրոնը (Ներկայիս Ստեփանաւանի եւ Կալինինոյի շըրջաններու հողամասը) : Աւերակներու մընացորդները պահպանուած են Ստեփանաւանէն ոչ հեռու : Հիմնադրուած է Դաւիթ Անհող Թագաւորի (989 – 1048) կողմէ : Լոռիբերդը 1065 թուականէն Տաշիր–Ձորագետի թագաւորութեան մայրաքաղաքն էր 1118 թուականին Դաւիթ Շինարար Թագաւորը 1089 – 1125) զայն միացուցած է Վրաստանին : ԺԴ դարուն, Լէնկթէմուրի արշաւանքին հետեւանքով քաղաքը կործանած է :

Հանրագիտարանին մէջ նշուած են անունները՝ ակադեմականներ Յովհ· Մաղաքեանի, Ստեփան Մալխասեանի, Նիկոլա Մայուրեանի, Յակոբ Մանանդեանի, ճարտարապետ Միքայէլ Մազմանեանի, հայ գրողներէն Գուրգէն Մահարիի, Լեւոն Մանուէլեանի, բանաստեղծուհի Մարօ Մարգարեանի, որոնց հակիրճ կենսագրութիւններուն անդրադառնալէ ետք յիշատակուած են նաեւ անոնց գործերն ու դերը հայ մշակոյթի անդաստանին մէջ :

Առանձին յօդուած նուիրուած է ճարտարապետ Յովհաննէս Մարգարեանի (1901–1963), որ երկար տարիներ, մինչեւ իր կեանքին վերջը, եղած է Հայաստանի ճարտարապետներու միութեան նախագահը : Անոր նախագծած աշխատանքներէն են՝ Երեւանի քոնէակի գործարանը, ձայնասփիւռի կայանը եւ շարք մը կառուցումներ :

Մասիս անունի տակ նշուած է հետեւեալը· «Մասիսը Արարատի մեծ լերան անուանումն է, եւ այդ անունով կը կոչուի Հայաստանի շրջաններէն մէկը : Ութ հազար բնակչութիւն ունեցող քաղաքատիպ աւանին մէջ կան պահածոներու, խաւաքարտի գործարաններ, կը կառուցուի ստաղձագործական տարկաներու գործարան մը :

Հայաստանի նուիրուած վերջին յօդուածը կը ներկայացնէ Երեւանի Մատենադարանը, որ հին ձեռագիրներու գիտահետազօտական հիմնարկութիւնն է : Անիկա հայկական ձեռագիրներու՝ աշխարհի մեծագոյն կեդրոններէն մէկն է, ուր 1972 թուականի տուեալներու համաձայն՝ կը պահուին 12·960 հայերէն հազուագիւտ ձեռագիրներ, աւելի քան 100·000 արխիւային փաստաթղթեր, մօտ 2000 արաբերէն, պարսկերէն եւ այլ լեզուներով ձեռագիրներ :

×

ԱԼ· ՍՊԵՆԴԻԱՐԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ ՏՆՕՐԷՆԻՆ ՋԵԿՈՒՑՈՒՄԸ

Յուլիս 30ին, Երեւանի Ալ· Սպենդիարեան Թատրոնը իր 41րդ խաղաշրջանը աւարտած է աւանդական դարձած «Անոյշ» օփերայի ներկայացումով :

Անդրադառնալով անցեալ խաղաշրջանին արձանագրուած յաջողութիւններուն եւ ապագայ ծրագիրներուն՝ թատրոնի տնօրէնը, Սիլվա Մէքինեան ըսած է· «1973 – 74 թուականներու խաղաշրջանին թատրոնը ուրախացուց երաժշտասէրները իր նոր բեմադրութիւններով : Կը բաւէ նշել, որ Երեւանի բեմին վրայ առաջին անգամ իրենց մկրտութիւնն ունեցան Ս· Բալասանեանի «Լէյլի եւ Մէճնուն» պալէն, Ստեփան Զրբաշեանի «Գիքորը» օփերան, որոնք ջերմ ընդունելութեան արժանացան եւ հաստատուն տեղ գտան թատրոնի խաղացանկին մէջ :

Անցեալ թատերաշրջանին Երեւանի բեմին վրայ ելոյթ ունեցան օտար արուեստագէտներէն զատ նաեւ սփիւռքի հայ երգիչներ Ալիս Շահմիրեան եւ Ժիրայր Սերգոյեան, որոնց ելոյթները վերածուեցան երաժշտական իսկական տօնահանդէսներու :

Խօսելով յառաջիկայ խաղաշրջանի ծրագիրներու մասին՝ թատրոնի տնօրէնը ըսած է· «Առաջին առթիւ կ'ուզեմ յիշատակել «Դաւիթ բէկ» օփերայի նոր բեմադրութիւնը, որուն ձեռնամուխ եղած են ղեկավար Արամ Քաթանեան, բեմադիր Վարդան Աճէմեան եւ նկարիչ Խաչատուր Եսայեան :

Պիտի բեմադրենք նաեւ Պիզէ – Սքետրինի «Քարմէն – Սիւիթ»ը, Պէլլինիի «Նորմա» օփէրան, որոնք պիտի հարստացնեն անշուշտ մեր դասական բեմադրութիւններու խաղացանկը» :

ԵՐԲ ԵՏ ԿԸ ՆԱՅԻՆՔ...

(ԱՆՑՔԵՐ ՈՒ ԱՆՁԵՐ)

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՎԵՐԱԶԱՐԹՈՒՄԸ 11-14 ՐԴ. ԴԱՐԵՐՈՒՆ

—o—

ԼԱՍՏԻՎԵՐՏՑԻ՝ ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԵԱՑ ՓԱՌՔԻ ԱՆԿՄԱՆ ԵՒ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԱՊԱՐԱՐՈՅԱՑՄԱՆ ՈՂԲԵՐԳՈՒՆ

—o—

11րդ դարու բիւզանդական եւ սելճուկեան ասպատակութեանց պատմիչը՝ Արիստակէս Լաստիվերտցի, չափազանցութիւններ ունի անկասկած, երբ Հայոց ճակատագրուած տառապանքները կը նկարագրէ իր գործին մէջ:

Ինչպէս գիտել կուտայինք նաեւ 14 Յուլիսի մեր նշմարին մէջ՝ իր պատկերացումները գրական թռիչք առած են յաճախ, — ծանրաբեռն՝ արցունքով եւ ողբախառն մանրամասնութիւններով: Սակայն, գրեթէ մեր բոլոր մատենագէտներուն եւ պատմագիտական աշխատասիրութիւններով ծանօթ հեղինակութեանց կարծիքով, կարելի չէ ստորագնահատել պատմական վաւերականութիւնը ժամանակագրային դէպքերուն:

Հայրենասէր, հայ ժողովուրդի անցեալ փառքին ու յատկապէս Բագրատունեաց կողմէ խրագործուած քաղաքակրթական եւ մշակութային վաստակին խորագիտակ դէմք մըն է ան:

Քննական իր դատումներով յայտնի գրապատմագէտը՝ Մանուկ Աբեղեան անդրադառնալով Լաստիվերտցիի կրօնական աշխարհահայեացքին, հայրենասիրական յորդ զգացումներուն եւ գործի պատմական արժէքին՝ ուշագրաւ հետեւեալ հաստատումը կ՚ընէ.

— «Թէպէտ կրօնական ձեւի տակ, բայց արդէն ընդարձակւում է Արիստակէս Լաստիվերտցու պատմահայեացքը:

«Ազգի ուժը իր ներքին բարոյականութեան մէջ է: Եթէ չկայ այդ ներքին ուժը, ինչքան էլ նա փարթամացած լինի, պարիսպներով եւ աշտարակներով ամրացած շէն քաղաքներով հարուստ, նա անխուսափելի պիտի ընկի, ինչպէս Անին՝ որի համար գրում է՝ թէ ԱՐԿ ՏԷՐ Ի ՄԷՋ ՊԱՀԱՊԱՆԱՑ ԵՒ ԻՇԽԱՆԱՑՆ ԵՐԿՊԱՌԱԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՆՄԻԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ, ԱՄԲՈԽՈՒՄՆ ԵՒ ԲԱԺԱՆՈՒՄՆ. ԵՒ ԱՆԴԷՆ ԹՈՂԵԱԼ ԶԳՈՐԾ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ՝ Ի ՓԱԽՈՒՍՏ ԴԱՐՁԱՆ: Եւ այլապէս չէին կարող վարուել բարքերի ապականութեան ժամանակ հեշտասէր, ցոփ ու թուլամորթ մարդիկ:

«Ապաշխարել, ուրեմն ըստ Լաստիվերտցու, չի նշանակում ուրանալ աշխարհը ուրախ ու երջանիկ կեանք չվարել, այլ ապրել ինչպէս մի եգնաւոր. այլ մեծացնել ներքին բարոյական ուժը եւ դրանով միայն հնարաւորութիւն ունենալ պատերազմելու արտաքին թշնամիների դէմ եւ փրկուելու»:

Դատումի այս եղանակին տակ՝ Լաստիվերտցին պէտք է նկատել Բագրատունեաց փառքի անկման եւ մարդկային ապարարոյացման ողբերգուն:

Մինչ մէկ կողմէ մեր ներքին փտութիւնը կ՚ողբայ, միւս կողմէ զարհուրանքով կը պատմէ դրկից թէ հեռաւոր ժողովուրդներու անմարդկային վերաբերումը: Ասպատակ ու բարբարոս ուժերու թշնամական յարձակումները կը նմանցնէ գիակեր գայլերու եւ գիշակեր գազաններու գրոհին ու կ՚ողբայ ո՛չ միայն կոտորածներու սարսափը՝ այլեւ մանուանդ անլուր տանջանքի այն կերպերը, որոնք ի գործ կը դրուէին աշխարհիկ թէ կրօնական դասերուն վրայ.

— «...Պարզեալ զձեռսն ի ցիցս վարեալս՝ ի գետինն պնդէին, եւ կորզեալ զըմորթն եղնգամբքն հանդերձ, յայսկոյս եւ յայնկոյս ընդ բազուկ եւ ընդ թիկունս մինչեւ ի ծայրս ձեռինն երկրորդի բռնաբար քարշեալ եւ հանեալ, լար աղեղանացըն առնէին... Իսկ զերիցանցն եւ զկրօնաւորացն ո՞ր լսելիք տանին զնորանշան չարիսն զոր նոքա կրեցին. զորոց ի կրծիցն ի վեր քերթեալ զմորթս՝ տարեալ երեսօքն հանդերձ զգլխովն շրջէին, եւ այնպիսի դառն տանջանօք տանջեալ, յետոյ ապա սպանանէին. որ քան զայս զի՞նչ այլ ոք դառն անհնարին տանջանս իմանայցէ, որ ի սրբոց վկայութիւնս չերեւի ուրեք եղեալ»:

Մինչ սելջուկեան բարբարոսութեան այս ալիքը կը փշաքաղէ գինք, նուազ անդում չի նկատեր բիւզանդական սարսափն ու աւերը, երբ կը պատմէ Վասիլ Բ. կայսեր կողմէ 1025 թուականին Հայերու հասցուած չարիքը.

— «Թագաւորն ընդ կողմանս աշխարհին զօրս առաքէ, ասպատակ արձակէ, պատուէր տայ մեծասաստ հրամանաւ՝ մի՛ ողորմիլ ծերոյն եւ մի՛ երիտասարդին, մի՛ տղային եւ մի՛ հասակաւ կատարելոյն, մի՛ առն եւ մի՛ կնոջ, եւ մի՛ ամենեւին ամենայն հասակի: Եւ այսու ձեռնարկութեամբ, քանդեալ ապականէ գաւառս երկոտասան: Յորս էր տեսանել տեսութիւն ողորմելի եւ բազում արտասուաց արժանի, քանզի բարձրաձեղուն ապարանք արքունական տաճարաց որք մեծամեծ ծախիւք եւ հնարագիտութեամբ ճարտարաց՝ ի սքանչանս տեսողաց եւ ի վայելս ուրախութեան բնակողացն շինեալ էին, հրձիզք կորնչէին...

ղայրեացք անկեալ կործանեցան, եւ որք նոցին տեարքն՝ առ նմին սրակոտորք»:

×

Արցունքի եւ մահուան երգերը չենք սիրեր: Տառապանքով ու զրկանքով յագեցած է մեր հոգին: Սակայն յետադարձ ակնարկները էական կարեւորութիւն կը ստանան՝ երբ — ինչպէս կ՚ըսէ Աբեղեան — բարքերը կ՚ապականին, հեշտասիրութիւնը կը ծաւալի եւ ազգին բարոյականութիւնը վայրէջք կ՚արձանագրէ...

Մ. Թ.

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

—o—

Վերջերս Երեւանի «Լոյս» հրատարակչատունէն հրապարակ ելած է Փրոֆ. Լ. Գ. Խաչերեանի բազմամեայ հետազօտութիւններուն արդիւնքը եղող՝ Գլաձորի համալսարանը հայ մանկավարժական մտքի զարգացման *մէջ մեծադրականն աշխատութիւնը:*

Գլաձորը հայկական միջնադարուն հանրայայտ էր իբրեւ «գիտութեան եւ իմաստութեան մայրաքաղաք», «երկրորդ Աթէնք», «իմաստութեան դահ»:

Հեղինակը լուրջ քննութեան եւ ուսումնասիրութեան առարկայ դարձնելով հայագիտական բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ, եւրոպական լեզուներով միջնադարեան համալսարաններու վերաբերեալ եղած տեսական աշխատութիւններ, ինչպէս նաեւ ձեռագիր սկզբնաղբիւրներ՝ պատրաստած է իր աշխատութիւնը: Հայ Մշակոյթի մեծ կեդրոններէն մէկը հանդիսացող Գլաձորի մասին անդրադարձած են վաստակաւոր հայագէտներ Հ. Ղ. Ալիշան, Գ. Յովսէփեան Կաթողիկոս Ս. Տէր Ներսէսեան, Ա. Մովսիսեան, Լ. Խաչիկեան եւ Ա. Աւետիսեան: Բայց Գլաձորի համալսարանը, իբրեւ միջնադարեան բարձրագոյն կրթական հաստատութիւն, իր բոլոր առանձնայատկութիւններու եւ յատկանիշներու բացայայտումով, ամբողջական ու համակողմանի ընդգրկումով՝ կը տեսնուի Փրոֆ. Լ. Գ. Խաչերեանի նշուած աշխատութեան մէջ:

Անտարակոյս, Գլաձորի համալսարանը խիստ կարեւոր նշանակութիւն ունեցած է ոչ միայն միջնադարու հայ դպրութեան զարգացման, այլեւ ընդհանրապէս Հայ Մշակոյթի հարստացման գործին մէջ:

Հեղինակը ձեռագրական հարուստ փաստերու մանրակրկիտ ու ներհուն վերլուծութեամբ ներկայացուցած է միջնադարեան համալսարանի ստեղծման նախադրեալները, «Եօթը ազատ արուեստներով» պայմանաւորուած դասընթացքները, դասախօսական կազմը՝ ուսուցչապետներու ու դասախօսներու գիտա-մանկավարժական գործունէութեան արժէքաւորումով, ուսումնառութեան բնոյթը՝ զայն համեմատելով եւրոպական համալսարաններու ծրագրային բովանդակութեան հետ:

Հեղինակը գիտականօրէն կը հաստատէ որ Գլաձորի համալսարանը իր բոլոր յատկանիշներով կը համապատասխանէ միջնադարեան համալսարանական հաստատութիւններու բնոյթին ու մակարդակին, հաստատութիւններ, որոնք շատ կարեւոր դեր ունեցան Եւրոպայի մէջ վերածնունդի դարաշրջանը նախապատրաստելու եւ զարգացնելու գործին մէջ:

Աշխատութեան մէջ արտացոլուած են ոչ միայն Գլաձորի համալսարանին անմիջականօրէն առնչուող խնդութիւնները՝ ձեռագրական վկայութիւններու օգտագործումով եւ հայագիտական հարցերու արծարծումով, այլեւ մասամբ ուսումնագիտական կեանքի նախընթաց եւ յետընթաց հանգամանքները:

Անհրաժեշտ է նշել այն, որ բնագրագիտական քննութիւններու շնորհիւ հեղինակը յաջողած է պարզել համալսարանական դասագրքերն ու օժանդակ գիրքերը եւ անոնց հիման վրայ ճշգած է առարկայական դասընթացքներ: Միւս կողմէ, առանձին հատուածով մը յատուկ քննութեան ենթարկած է «Արուեստից փիլիսոփայութեան» ուսումնական հիմնական բովանդակութիւնը ներկայացնող «Եօթը ազատ արուեստներու» դասընթացքները, որոնք միաժամանակ միջնադարեան եւրոպական համալսարաններու հիմնական առարկաները եղած են: Կարեւորութեամբ նշենք որ դասընթացքներու դասակարգման այսպիսի ուրուագծումը եւ անոնց քննական բնութագրումը թանձրացեալ վերլուծումներով՝ առաջին ուշագրաւ եւ յաջողած փորձն է մեր դպրութեան տեսութեան մէջ: Կարեւոր է նկատել նաեւ, որ Գլաձորի համալսարանի ուսումնական բնագրերու շնորհիւ պատկերացում մը կ՚ունենանք միջնադարու հայ ուսանողի ձեռք բերած գիտելիքներու հանրագումարի մասին:

Գլաձորի համալսարանական մակարդակի փաստարկումին համար չափազանց համոզիչ է օգտագործուած ձեռնարկ-դասագրքերու վերլուծութիւնը: Այդ դասագրքերը պատմական տուեալ ժամանակաշրջանին կիրառութիւն ունեցած են նաեւ եւրոպական համալսարաններուն մէջ: Այդպիսի ընդհանրացման համար հիմք ծառայած է այն իրողութիւնը, որ «անտիկ աշխարհի մտածողներու աշխատութիւնները կամ անոնց վերաբերեալ գրուած մեկնութիւնները համընդհանուր ճանաչում գտած եւ շրջանառութեան մէջ դրուած հիմնական դասագրքերը եղած են

ՍԻԼԱ

Առաջին գործը չաքարն էր: Թախթադալէ գնաց չաքարագործներէն չաքար առնելու: Ինչքա՞ն պիտի առնէր: Իր հաշիւով հինգական օխանոց երկու տուփ, երեքական օխանոց քսան տուփ, երկուական օխանոց տասը տուփ, ամէնը լիրսուն տուփ: Թրքական բէնիր շէքէրէն առաւ: Երկիրը ասոնց վարժուած էին, ասոնք կը սիրէին: Բերանը հալելու էին: Աքիտէ չաքարը չգիտէին, առնելու ալ ըլլար պիտի չսիրէին: Յետոյ երեքական օխանոց ալ երկու տուփ շէրպէթի կարմիր չաքար առաւ: Ասոնք ուտուելու չէին: Տղաբերքի համար էին: Կը հալեցնէին, շէրպէթ կը շինէին, տղաբերողին կը տանէին, ազգական ըլլար թէ չըլլար, նոյնիսկ անծանօթ մը, օտարական մը ըլլար: Օգնութիւն մըն էր, որովհետեւ Ջուրի տեղ շէրպէթ խմելու էր, ալիւրով եփելու էին, տա ուտելու նէր:

Ամէնքը 96 օխա եղաւ, կշռեցին, տախտակէ հաստ ու կլոր տուփերու մէջ դրին, գամեցին ճամբան չբացուելու, չկոտրելու համար: Բատանպոլէն գացող ամէն սիլահէ ամէնէն առաջ չաքարի կը սպասէյին: Ամէն սիլահի այսքան չէր տաներ, բայց կային որ ասկէ ալ աւելի բեռնով ալ կ՚երթային: «Բերվան կուգայ ինչ խումաշի բեռներով, Արանիս ալ ինչ ծովերով, լեռներով»: Սըլոյեան չէր ուզեր անփառունակ սիլա մը ընել: Բեռներով գիւղ մտնելու էր: Պիտի խօսուէր, պիտի խօսէին:

Այսքան չաքարը միայն իր տանը չէր տաներ Մեծ տուփերը, հինգական օխանոցները երեքական օխանոց շէրպէթի չաքարները, միւսներուն ալ փոքր մէկ մասը իրեն պիտի մնային, միւս ամբողջը նուէր պիտի տար երեք գիւղերու իր ազգականներուն, բարեկամներուն:

Գիտեր որ ամէն հայրենակից մէկ, նոյնիսկ երկու, երեք տուփ պիտի բերէր իրենց տուներուն համար: Կ՚ըլլա՞յ որ ետ դարձնէր: Ոչ: Ամէն օր դուռ դուռի, երես երեսի կը նայէին: Իրենք պիտի ձգէր նոյնիսկ, անոնցինը պիտի ընդունէր:

Ամբողջ օրը այս չաքարով զբաղեցաւ, մինչեւ որ չաքարագործներու աշկերտներուն հետ կրելով Սահակ աղային անպարը տարին:

Հետեւեալ օրը, Երեքշաբթի, Գոց Շուկայի մէջ Հալէպցիներու շուկան մտաւ: Կարգով խանութներ էին, սուրիական հիւսուածեղէններ կը ծախէին: Առաջին խանութին առջեւը կեցաւ, ներս հրաւիրեցին: Պատերու երկայնքին, բաց դարակներու մէջ ցուցադրեր էին կեռմեսուտները, սեֆայիները, եանարսէօնէրները, զութնիները, մանուսաները: Կեռմեսուտ ու սեֆայի ուզեց: Դարակներէն իջեցուցին, տեզկեահին վրայ իր առջեւը դրին: Ինչ փայլփուն գոյներ տուեր էին Հալէպցի վարպետները այս կերպասներուն: Կեռմեսուտին կասկարմիրը, Սեֆային գոց կանանչը այնպէս բոցավառ կը շողային որ Սըլոյեանին աչքերը խաղտացուցին: Ոսկիի ցոլքեր տեսաւ:

Կեռմեսուտէն հինգ էնթարիցու իր կնոջը, տանը քրոջը, հարս գացած երկու քըրոջը, աղջկանը Մարանիկին, սեֆայիէն էնթարիցու մը մօրը համար ուզեց: Խանութպանները գիտէին էնթարիի մը չափը, իրենց Հալէպի կանգունովը չափեցին, կտրեցին, ծրարեցին:

Կարմիր ու գոց կանաչ չուխայ ուզեց ճիպպէի ու սալթայի համար: Երկու Ջուխաներն ալ վար առին, տեզկեահին վըրայ իր առջեւը դրին: Կարմիր չուխայէն չորս ճիպպէցու ու սալթացու կնոջը ու քոյրերուն, գոց կանանչ չուխայէն մէկ ճիպպէցու ու սալթացու մօրը առաւ: Գիտէին չափերը, կտրեցին ու ծրարեցին:

Սրմա առաւ: Այս սրման կնոջական զըլխարկներու վրայ պիտի բանէին: Ոսկեգոյն խայթան առաւ: Այս խայթանը էնթարիներուն, ճիպպէներուն, սալթաններուն գրպանները, քղանցքները, թեզանիքները, ոսկեգոյնով երիզելու համար էր:

Արիւնի գոյն, զմրուխտի գոյն, ոսկիի գոյն բուլ, Թաթռ, Թաթիկ, ուլունք առաւ: Իւրաքանչիւրէն երկու հարիւրական տիրհէմ, այսինքն կէսկէսական օխա: Ասոնք քէօսթէկներուն վրայ պիտի ասեղնագործէին քոյրերը: Քէօսթէկները ճիպպէներու եռեւը, կոնքէ կոնք պիտի կապուէին փէշերը ամփոփելու համար: Այս չորս գոյները պիտի ցոլցլային ամէն քայլափոխին:

Երկրորդ խանութը մտաւ: Սեւ թաւիշէ հինգ գլխարկ առաւ, հինգ ալ լաչակ, չորսը վարդագոյն, մէկը մանիշակագոյն: Այս լաչակները գլխարկներուն վրայէն մինչեւ թիկունքները պիտի իջնային: Հինգ ալ լայն թարապուլսի գօտի առաւ, էնթարիներու երկու փէշերը իրարու բերելով կապելու համար:

ՅԱԿՈԲ ՄՆՋՈՒՐԻ

(4 – Շար.)

ՁԵՅՆԵՐ ԳՈՒԻՍՌԻԷՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԵԼԻ ՕՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ («Յառաջ») .— Հարաւային կլիմայի նախախնամութեան ներքեւ, կատարելապէս պայծառ, անամպ, կապոյտ եւ բարձր երկինքի մը տակ, միշտ յորդող խանդավառութեան մը մէջ, բազմահազար ժողովուրդ ապրեցաւ ՅԻՇԱՏԱԿԵԼԻ ՕՐ մը Կիրակի 28 Յուլիսին Վալապրի անտառը:

Յիշատակելի՝ իր պատմա – քաղաքական իմաստով՝ նուիրուած Խանասորի հերոհերոսներուն եւ հերոսութեան:

Յիշատակելի՝ իր ժողովրդական աննախընթաց յաջողութեամբ:

Կատարեալ ուխտագնացութիւն մը ուր երախայ թէ ծերունի, պատանի թէ երիտասարդ, այր թէ կին նոյն շունչով, նոյն ոգիով, առաւօտեան առաջին ժամերէն մինչեւ ուշ գիշեր, մերթ երկիւղածութեամբ եւ վեհութեամբ ամփոփուեցաւ, ունկնդրեցին, հաղորդուեցան եւ մերթ ցնծութեամբ զուարճացին, երգեցին, պարեցին համաձայն յայտագրի տրամադրութեանց:

Ցայտագիր մը որ սկսաւ բայօթեայ պատարագով եւ հոգեհանգստեան կարգով ձօնուած համայն հերոսներու յիշատակին որոնք ինկան ազգային գերագոյն գաղափարներու իրագործման ճամբուն վրայ: Այս եկեղեցական հոգեպարար արարողութեանց մասնակցեցան Շահան Քհնյ. Տէոէեան եւ Նշան Քհնյ. Գույումճեան:

Ապա, տարիքի կամ նախընտրութիւններու համաձայն, համադէպ, դաշտի զանազան վայրերու մէջ կը սկսէին մանկական խաղերը, եւ պուլի մրցումները. մինչ բազմաթիւ բարձրախօսներ ցրուած ամէն անկիւն կը սփռէին հայրենաբաղձ եղանակներ եւ կեդրոնի բեմին առջեւ ծայր կուտային ամէն տեսակի հայկական գաւառական պարեր:

Միջօրէի ժամերուն արդէն, պատկառելի եւ վեհազդեցիկ կաղնիներու մագլցող ստուերներուն տակ կը բացուէին ու կը լարուէին սեղաններ հայկական աւանդական ճոխ եւ բազմապիսի ճաշերով:

Այսպէս Վալապրի դաշտը կը բուրէր հայկականութեամբ, կը բարձրանային տրամադրութիւնները, կը թնդային յեղափոխական երգերը, մինչ ամբոխը ալ աւելի բազմաթիւ, առանց ընդհատումի, պիտի բռէինք յամառօրէն, կը շարունակէր խուժել դէպի ուխտավայր:

Դժուար է թուարկել այս հսկայ ամբոխը, մատնանշենք միայն որ Մարսէյլի ամենակարեւոր օրաթերթը «Լը Փրովանսալ» Յուլիս 29ի իր թիւին մէջ լայն տեղ տալով Վալապրի դաշտահանդէսին կը խորագրէր՝

«5000 ՀԱՅԵՐ ՄԱՐՍԵՅԼԻ ԳԱՂՈՒԹԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԻՆ»:

Պաշտօնական յայտագիրը կը սկսէր «Կարկուտ տեղայ»ով եւ ապա Տիգրան Թագոյեան, օրուան նախագահ, պատմական ակնարկով մը վերյիշելէ ետք Խանասորի պատմական արշաւանքի պատճառները եւ դէպքը մարտական եւ յեղափոխական տեսանկիւններով, կը ծանրանար անոր նշանակութեան վրայ ըսելով թէ՝

«Հայ ազատագրական պատմութեան մէջ, Խանասորը կուգայ վերստին ամրապնդելու հայ ժողովուրդի բարոյական կորովը իր մէջ միշտ վառ պահելով Ազատութեան, Արդարութեան, Անկախութեան տենչը: Իր խօսքի աւարտին Տ. Թագոյեան պիտի ըսէր «Տարագիր Հայութեան ներկայ դըժուարին պայմաններու մէջ, Հ.Յ.Դ.ը Հայութեան յոյսն է իր ազգ. գոյութեան պահպանման եւ Հայկական Դատի հետապնդման տեսակէտներով»:

Առաջին բանախօսը Ժ. Մարտիրոսեան, ֆրանսերէն, պիտի ըսէր նախ թէ Խանասորի արշաւանքը եղաւ մտածումի եւ գործի ներդաշնակ միաւորման կատարեալ օրինակ մը: Յետոյ անդրադառնալով դէպքին չեչտեց որ հիմնական գրգռիչները ահ ու սարսափ սփռելով ամէն կողմ անհրաժեշտ էր զգացնել ջարդարարներուն որ կար վրիժառու բազուկ մը, որ գիտէր զարնել եւ զարնուիլ: Արդ՝ Խանասորը վըրէժխնդրութեան եւ գնդվզումի արարք մը նէ որ կը սկսէր փարատել հայ ժողովուրդի խուճապահար հոգիին առաջին ամպերը պատրաստելով վարդահեղեղ Արշալոյսը:

Ժ. Մարտիրոսեան գիտել տալով այսօրուան միջազգային քաղաքական կեանքի խաղերը որ եղեռնագործ Թուրքիան կը ձգեն անպատիժ, որ մեր պատմական բարգաւաճ հողերը կը մնան բռնագրաւած ամայութեան մէջ, կոչ պիտի ուղղէր երիտասարդութեան պատգամելով ողբացեալ Շ. Միսաքեանի հետեւեալ խօսքերը՝

«...հաւատք. կամք. յարատեւ աշխատանք... Ամէն սերունդ պիտի ունենայ կամաւորներ, ծառայելու համար իր ժողովուրդին եւ անոր միջոցաւ՝ ընդհանուր մարդկութեան... Երիտասարդութիւնը եթէ շարժում է, եթէ թարմութիւն եւ ուժ է, ամէնէն առաջ ինք պիտի ջանայ արժեցնել այդ շնորհները... Կարգը ձե՛րն է տղաք...»:

Երկրորդ բանախօսն էր Յակոբ Պալեան (Պէյրութէն): Ահաւասիկ իր ճառէն քանի մը մէջբերումներ՝

«Խանասորը երիտասարդական տօն է, երիտասարդ յեղափոխականներու տօն, որովհետեւ չէր մեկներ եղածը պահելու այլ մեծնալու, ամբողջական դառնալու, հայութիւնը անեղծ պահելու յստակ մըտադրութենէն: Խանասորի տօնակատարութիւնը կոչ է հայ մարդուն ուղղուած, ուղղուած մասնաւորաբար հայ երիտասարդութեան, յանձնառու ըլլալու, որպէսզի հայ ժողովուրդը տէրն ըլլայ իր իրաւունքին: Այդ յանձնառութիւնը կը պահանջէ նուիրում, զոհողութիւն, ոչ միայն մանրուքի, այլ եթէ հարկ ըլլայ յանձնառութիւն գերագոյն զոհողութեան»:

×

Գեղարուեստական բաժինը բաւական ճոխ էր եւ պատշաճ: Արտասանեցին՝ Ս. Մարգարեան, Թ. Խչուճեան, Մ. Գաբրիէլեան: Երգերու գեղեցիկ փունջ մը հրամցուց Տիկին Ալիս Գալուստեան (յատկապէս եւ սիրայօժար կերպով ժամանած Վիէննէն): Բոլոր ներկաներուն համար կատարեալ յայտնութիւն մը եղաւ Նիսի հայկական մշակութային Ակումբին տղոց եւ աղջիկներու ելոյթը որ ընտիր եւ խանդավառ մեներգներով, զուգերգներով, խմբերգներով եւ պարերով արժանացան երկարատեւ եւ ջերմ ծափահարութիւններու: Արժանի են գնահատանքի եւ շնորհակալական անվերապահ խօսքերու եւ երիտասարդները եւ իրենց ղեկավարները որոնք գեղեցիկ մտածումը ունեցած էին կազմակերպել այս արշաւը Նիսէն դէպի «Խանասորայ Դաշտը»: Մարսէյլի Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը պիտի պսակէր այս գեղարուեստական բաժինը հայկական պարերով: Օրուան խօսնակն էր Տ. Թրթռեան որ շատ ճեռնհաս կերպով կատարեց իր ծանր պարտականութիւնը: Ապա եւրոպական պարեր տեղ պիտի գըտնէին առաջնորդութեամբ Փարիզեան «Արմէնիըն Սընչայն» նուագախումբին:

Արդարեւ, եթէ սրտի ամենայն գոհունակութեամբ եւ խանդավառութեամբ կը նկարագրուի նման բացառիկ տեսարան մը, սակայն այսուհանդերձ բաւական դըժուար է տալ հարազատ պատկերը, առանց մոռացումներու, այնքան բացառիկ է իր տեսակին մէջ Մարսէյլի Խանասորի Արշաւանքի տարեդարձը կազմակերպուած Հ.Յ.Դ. Շրջ. Կոմիտէի կողմէ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ինչպէս Գլաձորի, այնպէս ալ եւրոպական համալսարաններուն մէջ»:

Փրոֆ. Լ. Գ. Խաչերեանի աշխատութիւնը զերծ չէ նաեւ մասնակի թերութիւններէ:

Նախ՝ շատ քիչ են համեմատութիւնները միջնադարու հայ ուսումնագիտական այլ կեդրոններու հետ: Մինչդեռ անոր անհրաժեշտութիւնը կը նկատուի Գլաձորի համալսարանի տեղն ու դիրքը հայ դըպրութեան պատմութեան մէջ առաւել ցայտուն դարձնելու համար: Այնուհետեւ, աշխատութեան մէջ փափաքելի էր տեսնել, թէ Գլաձորի համալսարանը ի՞նչ ազդեցութիւն ունեցած է յետագայ ժամանակաշրջանին մէջ՝ Հայաստանի ուսումնագիտական կեդրոնները դասախօսական կազմով ամբողջացնելու եւ անոնց ծրագիրները բարելաւելու իմաստով:

Նշուած թերութիւնները, սակայն, բընաւ չեն նսեմացներ մենագրութեան արժանիքները: Հայագիտական արժէքաւոր աշխատութիւն մը, արդարեւ, որ արժանի է գնահատանքի:

Գ. ՆԱԶԻԿԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԼ. ՍՊԵՆԴԻԱՐԵԱՆ ՏՈՒՆ – ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Ալ. Սպենդիարեան տուն – թանգարանը վերջերս հարստացած է մեծ արժէք ներկայացնող ցուցանմուշներով:

Անոնցմէ առաջինը Ալ. Սպենդիարեանի գրչին պատկանող, մինչեւ վերջերս անյայտ նամակի մը բնագիրն է, գրուած Եօթանասուն տարի առաջ (1904), հասցէագրուած Պոլսոյ Պատրիարք Օրմանեանին:

Սպենդիարեան զարասկիզբին Ռուսաստանի մէջ ապրող այն բազմաթիւ հայ մըտաւորականներէն մէկն էր, որոնք իրենց բողոքի ձայնը բարձրացուցած էին Արեւմտահայաստանին մէջ ծաւալող բռնութիւններուն դէմ:

Նամակին մէջ Մուշ քաղաքէն տեղահանուած Հայերու օգտին իր միջոցներով հարիւր ռուբլի ոսկեդրամ յատկացնելու վերաբերեալ յիշատակութիւնը երաժշտագէտի քաղաքացիական նկարագիրը բնութագրող ուշագրաւ մանրամասնութիւն մըն է:

Երկրորդ նուէրը 1920ական թուականներուն Սպենդիարեանի մշակած «Էնզելի» պարի երաժշտութեան վրայ նոյն տարիներուն ստեղծուած կանացի մենապարի մը բեմադրման շարադրանքն է:

Մեծանուն երաժշտագէտի տուն – թանգարանի մէջ պահուող անոր ստեղծագործութիւններու հաւաքածոն հարստացած է Հայաստանի եւ Խորհրդային երկրի տարբեր քաղաքներուն մէջ կատարուած ձայնագրութիւններու ստուար ձայնադարանով մը: Մասնաւոր հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ հայկական արուեստի առաջին տասնօրեակի օրերուն Մոսկուայի մէջ ներկայացուած «Ալմաստ» օփերայի ձայնագրութիւնը:

Կարդացէք
«ՅԱՌԱՋ»ը
Տարածեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (38)

ԻՆՉՊԷՍ ԳՈՂՑԱՆ ՑԱՐԵՐՈՒՆ ԹԱԳԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆ ՄԸ

Պ. Եոֆէ, Իվան Մինաքիին դառնալով, կը հրամայէ որ ծերունին դուրս տանի եւ զայն յանձնէ իր ստորադաս պաշտօնեաներու խիստ հսկողութեան:

Հսկան կը քաշէ կը տանի կրօնաւորը, որ դեռ կը հեծկլտայ: Դուռը գոցուելէն վերջ, նախագահը կ՚ըսէ.

— Ուրախ պիտի ըլլամ, եթէ ինծի հաղորդէք ձեր տպաւորութիւններն ու ձեր թելադրութիւնները: Կարծեմ ըրած են – թադրութիւնս իրականութիւն կը դառնայ: Սակայն իմաստութիւնը կը պահանջէ այս ենթադրութիւնը ընդունիլ մեծ խոհեմութեամբ եւ զայն ձեւաւորելէ առաջ հարցնել ձեր իւրաքանչիւրին կարծիքը:

Պատուիրակ մը խօսք կ՚ուզէ:

Պ. Եոֆէ խօսք կուտայ:

— Կրիկորիին վկայութեան ամէնէն ցայտուն իրողութիւնը, կ՚ըսէ պատուիրակը, սա է որ երեւան հանուեցաւ գաղտնի կազմակերպութիւն մը, որուն գոյութեան անտեղեակ էինք մենք եւ կը թուի թէ, Ժողովրդային Գործավարներու Խորհուրդն ալ ոչինչ գիտէ այս մասին:

Եթէ այս վկայութեամբ տակաւին չենք կրնար հաստատել որ մեր քննած երկու խումբ իրողութիւններու մէջ կապ մը կայ, գոնէ մեր ձեւակերպած ենթադրութիւնը մարմին կ՚առնէ:

Պ. Եոֆէ, որ մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւէր իր աշխատակիցին փաստարկութեան, գլխով կը հաստատէ անոր ըսածները:

Պատուիրակը կը շարունակէ.

— Եթէ տակաւին մեզի անծանօթ են այն պատճառները, որոնք Մառի Փոլիվանոֆը մղեցին այս մահաչուք կատակերգութիւնը խաղալու, գոնէ որոշապէս գիտենք թէ, անիկա անդամ է գաղտնի կազմակերպութեան մը, որ նպատակ ունի վերահաստատել ցարական իշխանութիւնը:

Շատ տրամաբանական ուրիշ ենթադրութիւն մըն ալ ընենք եւ ընդունինք որ... «Կայսերական Թագին գողութիւնը այս կազմակերպութեան գործն է. ուրեմն, եթէ Մառի Փոլիվանոֆը, ինք անձամբ չէ գողցած Թագը, գոնէ գողին կամ գողերուն մեղսակիցն է:

«Արդ, բնաւ չհետաքրքրուեցանք այն արկղիկին գոյութեամբը, որու մասին խօսեցան քիչ առաջ եւ զոր մեծ խնամքով պահած էին եւ վերջապէս թաղած Ռիկայի մէջ: Պէտք չէ՞ք զգար, գիտնալու թէ անիկա իրապէս սիրային նամակնե՞ր կը պարունակէր:

Պատուիրակը վայրկեան մը շունչ առնելէ ետք, բաց ձեռքը սեղանին զարնելէ վերջ, ուժգնութեամբ կ՚ըսէ.

— Ընկերներ, հապա եթէ անիկա ուրիշ բան մը պարունակէ, օրինակ, կայսերական Թագը:

Այս ճառը զգալացունց տպաւորութիւն կ՚ընէ:

Պ. Եոֆէ, որ իր աշխատակիցին իւրաքանչիւր նախադասութեան ուշադրութեամբ հետեւած էր եւ գլխու նշանով հաստատած էր զանոնք, կ՚ըսէ.

— Դուք սքանչելի կերպով արտայայտեցիք ինչ որ ես ալ կը խորհէի: Եւ ես վստահ եմ թէ, մեր բոլոր պաշտօնակիցներն ալ ինծի պէս, պիտի ընդունին ձեր եզրակացութիւնները:

Սրահին մէջ հաւանութեան մրմունջ մը կը բարձրանայ:

— Որովհետեւ դեռ երկու վկաներ եւս պիտի լսենք, կը վերսկսի Պ. Եոֆէ, կը խորհիմ որ պէտք է յետաձգել մեր այն որոշումը ըստ որում միջոցներ ձեռք պիտի առնենք արկղիկին պարունակութիւնը հասկնալու համար: Աւելի ուշ, եթէ կ՚ուզէք կը քննենք նաեւ Կրիկորիին պարագան: Անկէ զատ, կը խորհիմ որ մենք պէտք է զայն զաղտնաբար ղրկենք Մոսկուա, ուր աւելի լայն միջոցներ ունին տեղեկութիւններ քաղելու գաղտնի կազմակերպութեան մասին, որուն անխօս անդամներէն մէկն է այս խեղճ քահանան: Ձեր մէջէն կա՞յ մէկը, որ դիտողութիւն մը ունենայ Նիքոլա Քիքինի անմիջական ունկնդրութեան դէմ, Լաթվիացի անցագիրներու այն պաշտօնեան, ինչպէս կը յիշէք, որ մեզի յայտնած է դասալիք հարիւրապետ Ալեքսէյ Քոլըսովի ճեռնարկը:

Լսելով նախագահին վերջին բառը, Ալեքսէյ անունը եւ լսելով նաեւ անունը այն մարդուն, որ իր շատախօսութեամբ երեւան հանած է, Ալեքսէին Լիպաւայէն անցքը եւ հաստատած անոր մեղսակցութիւնը նախկին իշխան Աստամ Լատովսքիին հետ եւ որ թերեւս զայն ձերբակալելու միջոցներ ալ ցոյց պիտի տար, Իոէն Շումոֆ զգաց որ պիտի ուժաթափի, եւ հաւաքեց իր ամբողջ ուժը:

ՓՕԼ ՄՕՆՖԻՐՐԱՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Սիրարփի Սանթուրճեան
խոր ցաւով կը ծանուցանէ իր քրոջ՝
ԽԺԷՆԻ ՀԱԼԷՊԼԵԱՆԻ
անակնկալ մահը, որ պատահեցաւ Օգոստ. 6ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Օգոս. 9, ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ» — Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Սանթուրճեանի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուրկ. Օտառյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները —

Յովսէփ Տիրխճեանի հոգեհանգիստին առթիւ — Տիկին Մ. Գրիգորեան 50, Դաւիթ Մանուկեանի մահուան քառասունքին առթիւ — Պ. Խաչիկ Մանուէլեան եւ ընտանիքը 100 Ֆր, Թաղին ընդհանուր ննջեցելոց հոգեհանգիստին առթիւ — Տիկին Դ. Պետրոսեան 20, այրի տիկին Պալեան 30Ֆր, այրի տիկին Զարդարեան, Սիրունեան ընտանիք 100ական, այրի տիկին Այվազեան 50 Ֆր, այրի տիկին Քէնտէրճեան 30 Ֆր, այրի տիկին Պօղոսեան 10Ֆր, Տէր եւ Տիկին Քէօմիւրեան 50 Ֆր, այրի տիկին Թիճիրեան 20 Ֆր, այրի տիկին Երեցեան 50 Ֆր, Տէր եւ Տիկին Մուրատեան 20 Ֆր, Այրի տիկին Փիլիկեան 10 Ֆր, Այրի տիկին Գազանճեան 15, Այրի տիկին Ա. Սուքիասեան 10 Ֆր, Տէր եւ Տիկին Գէորգեան 100 Ֆր, Տէր եւ Տի-Պաղտասարեան 50 Ֆր, Այրի Տիկին Ժամկոչեան 50 Ֆրանք:

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Կրընօպլէն.— Տէր եւ Տիկին Տիպիտապեան, իրենց աղջկան Պեռնատէթի, որ դասատու է փարիզեան լիսէ մը՝ գրած հայերէն նամակներուն առիթով, իրենց զգացած հոգեկան գոհունակութիւնն արտայայտելու համար 100 Ֆր. կը նուիրեն Կրընօպլի Կապ. Խաչի դպրոցին՝ ուր սորված է իր հայերէն գրելն ու կարդալը. եւ 30 Ֆր. ալ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի. Հանգուցեալ Այրի Տիկին Մայրամ Տօտաքեանի յուղարկաւորութեան առթիւ Պ. Կարապետ Աւետիքեան 400 Ֆր, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Մելիքեան 50 Ֆր, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Կիրակոսեան 150 Ֆրանք:

NANE CARZOU

SIGNERA SON LIVRE

Voyage en Arménie

Couverture et photos de

CARZOU

Postface de Jean-Marie CARZOU

Le Samedi 10 Août
à partir de 18 heures
à l'Hôtel Royal

ÉVIAN

Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ
Օգոստոս 1էն 30
AGDE

Grande Fête Champètre le 15 août

— Հասցէ.— Camp du Nor Séround
Chalet St. Mathieu — Route de Bessan
34-Bessan (Hérault — Tél. (67) 94-10-52

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Մահազդ	100 փր.
Հոգեհանգիստ	40 փր.
Ցաւակցութիւն	20 փր.
Փոխան ծաղկեպսակի	20 փր.
Հարսնիք, նշանտուք	40 փր.
Ծնունդ	40 փր.
Կը փնտռուի	20 փր.
Կ'ուզուի	30 փր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել՝ Թերթին վարչութեան:

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԷՐ ՀԱՄԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Նուպարեան Մատենադարանի վարչութիւնը, առ ի գիտութիւն կը հաղորդէ ընթերցասէր հասարակութեան թէ՝ ընդառաջելով Արտասահմանի եւ տեղւոյս ուսումնասիրողներու փափաքին, որոշած է Մատենադարանը բաց պահել Օգոստոս ամսուն:

Հետեւաբար Մատենադարանը փակ պիտի մնայ Սեպտեմբեր ամսուան ընթացքին տարեկան արձակուրդի առիթով:

Հասցէ.— Նուպարեան Մատենադարան
11, Սքուար Ալպոնի, Փարիզ 16րդ
Երթեւեկի համար իջնել Մեթրօ Փասի

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՆՍՏԱՆԴԵԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՄԲ...

(Քերթուածներ)
Ընտիր տպագրութիւն

Գին 20 փր.

Դիմել՝ ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Շաբաթ Նոյեմբեր 9ին, Շարպոնիէռի չքեղ սրահներուն մէջ:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince — Paris (6e)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ
ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ

A PARTIR DU 5 AOUT
EGLISE ST. JULIEN LE PAUVRE
(Tous les soirs sauf Samedi et Dimanche à 21 h. 30)
1, Rue St. Julien Le Pauvre

PASSION NOIRE

« Il y eut d'abord le poème « Lynch », que j'écrivis en 1954. Puis à la demande de Paul GILSON, pour ses « Soirées de Paris » à la radio, l'émission que j'intitulais « Passion Noire » où, en alternance avec les strophes de « Lynch », se faisaient entendre non pas chantés, mais dits, des blues choisis de telle sorte que l'ensemble forme une histoire, comme au long d'une veillée, racontée. Voici qu'aujourd'hui, grâce à la version scénique de Pierrette DAVID, vient témoigner et accuser la voix unanime partagée, de l'alliance du double horizon blanc et noir issue, pour communier dans la même douleur, le même amour et le même espoir ».

ROUBEN MELIK

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Արձակուրդի առթիւ, հասցէի փոփոխութեան դիմումները պէտք է ըլլան ԳՐԱՒՈՐ, փոփոխութենէն 3-4 օր առաջ, տալով ՀԻՆ եւ նոր հասցէները եւ ղրկելով 5 Փր.ի դրոշմաթուղթ:

Վարչութիւնս ցաւով կը յայտնէ սակայն թէ արձակուրդի առթիւ, հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունի ԻՏԱԼԻՈՅ համար, ուր թղթատարը շատ աւելի անկանոն ըլլալով քան Ֆրանսա, կարելի չէ գոհացում տալ բաժանորդներուն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

6 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ - 21 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — 2 օր ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 13 օր ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ
Գին՝ 2720 փրանք

եւ յաւելուածական երկու ճամբորդութիւններ, ուղղակի՝ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ՄՈՍԿՈՒԱ. Ա. ճամբորդութիւն՝ 2էն 15 Օգոստոս: Գին՝ 2800 փրանք: Բ. ճամբորդութիւն՝ 6էն 19 Սեպտեմբեր: Գին՝ 2780 փրանք:

Բոլոր ճամբորդութիւնները տեղի կ'ունենան երթ ու դարձ օդանաւով, «Արմենիա» կամ «Անի» հիւրանոցներու Առաջին կարգի երկու հոգինոց սենեակներու մէջ լոգարանով եւ մասնաւոր սպասարկութեամբ: Այցելութիւններ՝ Երեւանի բոլոր տեսարժան վայրերն ու մշակութային հիմնարկները, ինչպէս եւ՝ Զուարթնոց, Սարդարապատ, Սեւան, Էջմիածին, Էրեբունի, Գեղարդ, Գառնի, եւայլն:

TRANSTOURS — 22, rue du 4 Septembre, PARIS (2e) — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15-18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ
11, rue du Bassin - SAINT-JULIEN — Tél. : 93-04-90 et 66-38-92

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ — ԼԻՈՆ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ — ՏԷՍԻՆ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ — ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Յ. ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

Passez vos vacances
en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST la bohème
UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères

Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON T.490.17.79

NEUF-OCCASION-ACCESSOIRES-POSE D'ATTELAGES

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
9
VENDREDI
9 AOUT
1974

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 ֆր.	Վեցամսեայ	90 ֆր.	
Արտասահման	Տար. 200 ֆր.	Հատը	1 ֆր.	

50րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.084

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

50e ANNÉE — N° 13.084

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՊԱ՞ ՊՈԼԻՍԸ

—0—

Իբրեւ հետեւանք ստեղծուած քաղաքական կացութեան, աւելի քան կէս դարէ ի վեր մեր մեծաքանչը կը նահանջէ նաեւ արեւմտահայ մշակոյթի երբեմնի հարուստ ու բարգաւաճ վառարան Պոլսոյ մէջ, ուր անիկա ծաղկեցաւ ու զարգացաւ հասնելով այսօրուան նախանձելի վիճակին:

1923 Յուլիս 24ի Լօզանի դաշնագիրը՝ փոքրամասնութեանց իրաւունքներուն վերաբերեալ 37 – 44 յօդուածներով՝ լեզուի, կրօնքի եւ մշակոյթի կատարեալ ազատութիւն կ'երաշխաւորէր նաեւ Թուրքիոյ Հայերուն:

Որոշ ատեն մը յարգուելէ ետք, այդ իրաւունքները կրճատուեցան հետզհետէ հանրապետական կառավարութեան կողմէ: Հայկ. դպրոցները բաց մնացին սակայն պետական խիստ հսկողութեան ենթարկուեցան: Իւրաքանչիւր հայ տնօրէնի կողքին նշանակեցին Թուրք փոխ–տնօրէն մը, որ տեւական եւ աչալուրջ հսկակշռի ենթարկեց հայկական վարժարանը: Պարտադիր դարձուցին պետական ծրագիրը, որով բոլոր նիւթերը պէտք է աւանդուէին Թրքերէնով: Հայերէնի դասաժամերը կրճատուեցան այն աստիճան, որ շրջանաւարտները մայրենի լեզուն կիսատ կերպով միայն սորվեցան:

Տարուէ տարի խստացուցին կրթական օրէնքները՝ հետեւելով «Թրքացման» նախագծուած ծրագրի մը: Փոքրամասնութիւնները ակամայ համակերպեցան պետութեան բոլոր կամայական կարգադրութեանց, տրուած ըլլալով որ Լօզանի դաշնագիրը ստորագրող պետութիւնները փոխանակ հսկելու այս վերջինի գործադրութեան վրայ, Պիղատոսի պէս իրենց ձեռքերը կը լուային՝ ապաստանելով օտար երկիրներու ներքին գործերուն չըխառնուելու փրկարար պատրուակին ետեւ:

Անգարայի կառավարութիւնը քանի մը տարի առաջ հրատարակեց կրթական նոր ծրագիր մը, որով հանգստեան կոչուեցան ուրակեալ եւ վաստակաւոր կրթական մըշակներ, ինչպէս Կեդրոնական վարժարանի տնօրէնը Հրանդ Տէր Անդրէասեանը: Յետոյ հայկական վարժարաններու մէջ պաշտօնավարելու իրաւունք տուին միայն այն ուսուցիչներուն եւ ուսուցչուհիներուն, որոնք պետական վարժապետանոց յաճախած, մանկավարժութեան հետեւած, քննութեան մասնակցած եւ վկայականի տիրացած են:

Ցիչողութեանց մէջ թարմ է տակաւին 1973ի դպրոցական վերամուտի նախօրեակին հրատարակուած այն զզուելի օրէնքը, որուն համաձայն հայկական վարժարան արձանագրուելիք ուղող աշակերտ–աշակերտուհիները պարտաւոր էին նախապէս ապացուցանել իրենց «Հայ» ըլլալը, յետոյ ստանալ կրթական տեսչութեան արտօնութիւնը...:

Մարմարայի Յուլիս 25ի թիւով տեղեկանք կը հնչեցնէին երկու աշխատակիցներ: Աստղիկ Քէհեաեան դիտել կուտայ թէ ներկայիս Պոլսոյ նախակրթարաններու ուսման մակարդակը խիստ անբաւական է: «Մանաւանդ մայրենի լեզուին ուսուցումը այնքան խղճալի չափով է, որ դպրոցէն վերջ չուտով մոռցուելու դատապարտուած է, հետեւաբար կ'արժէ որ ծնողքները զոհողութիւն ընեն եւ ջանան իրենց զաւակները գոնէ միջնակարգ վարժարան մը ղրկել»:

Վահրամ Պուրմաեան դիտել կուտայ, որ «դեռատի ուսուցչուհիներ, որոնցմէ շատեր թէեւ Օրթագիւղի ուսուցչանոցէն վըկայուած, չունին սակայն անհրաժեշտ փորձառութիւնն ու պատրաստութիւնը ընդհանրապէս իրենց աւարտած ճիւղերուն, բայց մանաւանդ աւելորդ է ըսել՝ հայերենէի» անբաղձալի կացութեան մէջ է հայերէնի ուսուցման գործը: Որովհետեւ, կ'ըսէ, այս նորաւարտ վարժուհիները հնարաւորութիւն չեն ունեցած իբր նախավարժութեան ներկայ գտնուելու հայերէնի կարող եւ փորձառու ուսուցիչներու դասաւանդութեան եւ մնացած են առհասարակ իրենց համբակ վիճակին մէջ: «Հետեւաբար ուսման միւս ճիւղերէն աւելի հայերէնը եղած է գլխաւոր տուժողը»:

Յօդուածագիրը յանուն արդարութեան կը պահանջէ չմեղադրել հայերէնի աղքատ պաշարով ներկայացող նորահաս վարժուհիները, «ցորչափ անոնք կամքէ անկախ պատճառներով մնացած են այս կացութեան մէջ, ըլլալով պարզապէս վըտիտ բերքերը ներկայ աննպաստ ժամանակներուն»:

Այսպէս ուրեմն հայկական մշակոյթի երբեմնի փառքն ու պարծանքը կազմող Պոլսոյ մէջ եւս մայրենի լեզուն օր ըստ օրէ կը նահանջէ, սրտցաւ հայրենակիցներու անզօր աչքերուն առջեւ:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԱԹԷՆՔԻ ԿՈՂՔԻՆ

—0—

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԱՒԵԼԻ ՏԵՂԱԻՈՐՈՒԵՑԱՆ ԿՂԶԻՆ ՄԷՋ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ «ԱՉՔ ԿԸ ԳՈՑԵՆ»...

Մինչ Թուրքերը օրէ օր կը տարածեն իրենց հակակշռի տակ եղած շրջանները եւ տուն տեղ կ'ըլլան կղզիին մէջ, Մոսկուա աւելի բացայայտ կերպով դիրք կը ճշդէ եւ կը թուի թէ զօրավիգ կը կենայ Աթէնքի:

Բաւան կռիւներէ ետք է, որ Չորեքշաբթի օր Թուրքերը գրաւած են Կիպրոսի յունական գիւղակները, ինչպէս՝ Աղիոս Վասիլիոս, Կիւրենիայէն 17 քիլոմեթր գործածելով իրենց հրետանին մինչ ՄԱԿի թիւն մը կը դառնայ եղեր գործողութեանց դաշտին վերեւ:

Այս կացութեան ի տես է հաւանաբար որ Խորհ. Միութիւնը որոշած է աւելի չեշտել իր դիրքը, հաւասարակշռելու համար կողմերը: Աթէնքի Խորհրդային դեսպանը գաղտնի խօսակցութիւններ ունեցած է Արտաքին նախարար՝ Մավրոսի հետ: Կ'ըսուի թէ Ռուսը յայտնած է Յոյնին թէ Խորհ. Միութիւնը այլեւս վճռած է դրական կերպով միջամտել Կիպրական հարցին եւ այդ առընչութեամբ յիշած է թէ Խորհրդային նաւատորմ կայ արեւելեան Միջերկրական եւ ի հարկին կրնայ միջամտել պաշտպանելու համար Յունաստանը եւ ի մասնաւորի յունական այն կղզիները, որոնք Թրքական ծովափին մօտ են, եթէ Անգարա դիմեալ ուժի դիմէ Աթէնքի դէմ: Գարամանլիս ինք դէմ է Կիպրոսի Յունաստանի կցման եւ ուրեմն կողմնակից է կղզիին անկախութեան: Այս է նաեւ խորհրդային տեսակէտը, ուրեմն տրամաբանական է որ Մոսկուա զօրավիգ կենայ Աթէնքի: Յոյները համոզուած են որ վերջին տարիներու Յունաստան պատահած բոլոր դէպքերը ՍԷ – Ի – Ա.ին գործն են: Ամերիկեան գաղտնի սպասարկութիւնն է որ կազմակերպած էր 1967 Ապրիլի պետական հարուածը Փափատոփուլոսը իշխանութեան գլուխ բերելու համար, կրկին ան է որ պատրաստած էր Մակարիոսի անկումը եւ զինուորական խմբակն ալ ծուղակը ինկած է: Այս ամբողջը նուաստացուցիչ կը նկատուին Յոյներուն կողմէ եւ Գարամանլիս շատ կողմնակից չէ եղած ամերիկեան տեւական միջամտութեան յունակ. ներքին գործերուն (Թաղաւորին օրով, մայր–Թագուհին շատ սերտ կապեր կը կապէր Սպիտակ Տան հետ): Այս պայմաններու մէջ, Մոսկուայի երկարած ձեռքը փրկութեան լաստ մըն է Գարամանլիսի համար:

Գալով Ամերիկայի, շատ յատկանշական է Ուաշինկթըն Փոսթի գրածը, զոր Ինթէրնէյշընըլ Հերըլտ Թրիպիւնը արտատպած էր Հինգշաբթի օր: Ամերիկեան թերթը չի վարանիր դատապարտելէ Թըրքական գրաւման, աքսորի, թալանի, աւեւանդման, ապանութեան, ջարդի, յառաջացման, տեղաւորման, վերջապէս բոլոր գործողութիւնները Կիպրոսի մէջ: Կը գրէ նաեւ թէ Թուրքերը միակողմանի ձեւով քաղաքականութիւն մը կը վարեն Կիպրոսի մէջ, տեղահան ընելով նաեւ յոյն – Կիպրացի բնակչութիւնը եւ արդէն իսկ ինքնավար վարչութիւն մը ստեղծած են: Թերթը կ'ըսէ թէ դժուար կըլլայ հասկնալ ամերիկեան քաղաքականութիւնը: Եթէ Ամերիկացիք փորձած են կասեցնել Թրքական ճնշումը կղզիին վրայ, պէտք է ըսել թէ ձախողած է: Եւ ամերիկեան թերթը վրդոված կը թուի ըլլալ վասնզի կ'ըսուի եղեր թէ լուռ համաձայնութիւն մը կայ Ուաշինկթընի եւ Անգարայի միջեւ, ըստ որուն Ամերիկա աչք պիտի գոցէ Թրքական յառաջխաղացման կղզիին մէջ եւ փոխարէն Թուրքերը պիտի վերահաստատեն մեկոնի մշակման դէմ դրուած արգելքը: Ու ամերիկեան թերթը կ'աւելցնէ թէ յոյս ունի որ նման ապաբարոյ կարգադրութիւն մը չկայ, տրուած ըլլալով որ երկու հարցերը իրարու հետ որեւէ կապ պէտք չէ ունենան: Մեզի համար զարմանալին ամերիկեան թերթին... զարմանալն է:

Քանի մը տողով

ՆԻՔՍԸՆԻ հրաժարումը շատ հաւանական կը նկատուէր Հինգշաբթի օր եւ մէկ ժամէն միւսը լուրին կըսպասուէր:

ՖՐԱՆՍԱ նեղ կացութեան մատնուած է Եգիպտոսի նախագահին, Սատաթի, յայտարարութենէն ի վեր: Արդարեւ Սատաթ յայտնած է թէ ֆրանսական միրաժ օդանաւները (զորս Ֆրանսա Լիբիոյ ծախած է) գործածուած են Եգիպտացիներու կողմէ Իսրայէլի դէմ Կիփուրի պատերազմի ատեն: Սատաթ աւելցուցած է թէ այդ օդանաւներէն դեռ կան Գահիրէ: Պարզ է որ անիկա դէշ կացութիւն մը կը ստեղծէ Ֆրանսայի համար, որ քանիցս հերքած է թէ Լիբիոյ ծախած իր օդանաւերը կրնան պատերազմիկ կողմերու փոխանցուիլ բայց եւ այնպէս Լիբիա կրնայ ճըշդում բանեցնել Ֆրանսայի վրայ քանի Քատաֆի քարիւղ կը հայթայթէ Ֆրանսայի ու նաեւ ազդեցութիւն ունի քարիւղ հայթայթող միւս երկիրներուն վրայ:

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ Խորհուրդը հրովարտակի եւ օրինագիծի կրկնակ ձեւերուն տակ յայտնեց բանտային բարեփոխման գլխաւոր կէտերը: Այսպէս բանտարկեալները աշխատանքի վկայականի իրաւունք պիտի ունենան երբ ազատ արձակուին, ուր պիտի ճշդուի արգելափակման իրենց ժամանակաշրջանը: Ընկերային օրէնքներէն պիտի օգտուին իրենք եւ իրենց ընտանիքները, դատական տեղեկագիրը (fiche judiciaire) այլեւս չի ներկայացուիր գործատիրոջ: Նոր միջոցներ ձեռք առնուած են նաեւ առանց փոխարժէքի չէ–քերու հարցին: 1976 Յունուար 1էն սանդ պատասխանատուն ուղղակի դրամատունը պիտի ըլլայ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ. (Արմէնփրէս, Օգոստ. 2 – 5)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Խորհրդային Միութեան 1973 թուականի գիւղատնտեսական արտադրութեան զարգացման գործին մէջ ձեռք բերած բարձր ցուցանիշներու համար Հայկական Հանրապետութիւնը պարգեւատրուած է ցուցահանդէսի երկրորդ աստիճանի վկայանով:

×

ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԸ

Լենինականի մէջ կազմուած է Յոբելենական Յանձնախումբ մը նշելու համար բանաստեղծ Աւ. Իսահակեանի ծննդեան 100ամեակը: Յանձնախումբը որոշած է բանաստեղծի կեանքին ու գրական գործունէութեան նուիրուած ձեռնարկներ կազմակերպել, ինչպէս՝ գրական – գեղարուեստական երեկոներ, գիտական նիստ, եւայլն: Բանաստեղծի բնակարանը պիտի վերածուի Տուն–Թանգարանի եւ Լենինականի մէջ պիտի դրուի անոր յուշարձանը:

×

ՆՈՐ ԳԻՐՔ ՄԸ՝ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Վերջերս Երեւանի «Հայաստան» հրատարակչատունէն լոյս տեսած է «Էրեբունի – Երեւան» անունը կրող հատորը: Հեղինակները՝ Վ. Ոսկանեան եւ Ս. Մուրատեան, արխիւային, թանգարանային, տեղական եւ արտասահմանեան թերթերու, ձայնասփիւռի ձայնադարանի եւ Երեւանի պատմութեան ու ներկայի վերաբերող նիւթերը բարեխղճութեամբ ներկայացուցած են աշխատութեան մէջ: Գիրքին մէջ զետեղուած են նաեւ հայ եւ օտար նշանաւոր դէմքերու տպաւորութիւնները Երեւանի մասին:

ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ԱՆՑԵԱԼԻՆ

Հայ ազգի միջնադարեան պատմութեան կրթական մարզին մէջ իրենց առանձին տեղը ունին մասնագիտական յատուկ դպրոնները. ասոնք հին դարերէն յարատեւած են մինչեւ միջնադար:

Այս դպրոցները ընդհանուր կրթական առաջադրանքներ ունենալէ զատ, յատուկ նպատակներ ալ ունեցած են, այն է՝ պատրաստել մասնագէտներ յատուկ ասպարէզներու համար եւ նպաստել համապատասխան գիտելիքներու տարածումին եւ գիտութիւններու զարգացումին Հայաստանի մէջ:

Մեր կարծիքով հայկական առաջին մասնագիտական դպրոցներն են եղած Արտաշէսեան եւ Արշակունեաց թագաւորութեանց ժամանակ գործող զինուորական-մարմնամարզական ուսումնարանները: Այդ դպրոցներուն մէջ աւագանիներու եւ ազատանիներու զաւակները զինուորական եւ ֆիզիքական դաստիարակութիւն կը ստանային դիխաւորաբար, այսպէս կը մարզուէին զինուորութեան մէջ, ինչպէս նաեւ ռազմախաղեր կը կատարէին, կը ծանօթանային ռազմավարութեան արուեստին՝ կազմակերպելով արշաւներ, զինախաղեր եւայլն:

Մասնագիտական դպրոց պէտք է համարել Մեսրոպ Մաշտոցի հիմնած առաջին հայկական դպրոցը, որովհետեւ անիկա ո՛չ թէ գրագիտութիւն տարածող դպրոց եղած է, այլ ուսուցիչներ պատրաստող ուսումնարան մը, ճեմարան մը: Յետագային ալ այս բնոյթի ուսումնարաններ կը հաստատուէին, սակայն սատիճանաբար կը դառնան բարձրագոյն միջնակարգ դպրոցներ (Վանական), ճեմարաններ, վարդապետարաններ եւ համալսարաններ:

Յաջորդական կարգով մասնագիտական դպրոց կարելի է համարել Անանիա Շիրակացիի բնագիտական-ուսողագիտական յատուկ դպրոցը: Ընդհանուր գիտելիքներու ուսուցման շարքին այս դպրոցին մէջ յատուկ ուշադրութիւն դարձուած է ուսողագիտութեան, աստղագիտութեան, բնագիտութեան, տոմարագիտութեան, այլ խօսքով ճշգրիտ գիտութիւններու ուսումնասիրութեան: Շիրակացիի դպրոցը այս ճիւղերուն մէջ մասնագէտներ պատրաստելով, զգալի կերպով զարկ տուած է այդ գիտութիւններու զարգացումին Հայաստանի մէջ:

Մասնագիտական դպրոցներ էին նաեւ Ստեփանոս Սիւնեցիի երաժշտական ուսումնարանը եւ Սահակադուխտ Սիւնեցիի երգ-երաժշտութեան դպրոցը Գառնիի մէջ: Երաժշտութիւն դասաւանդուած է նաեւ Սանահինի եւ այլ դպրոցներու մէջ: Նմանօրինակ կրթարաններու մէջ, ընդհանուր նիւթերէ զատ յատուկ դասընթացքներով երգ-երաժշտութիւն, երաժշտութեան տեսութիւն, երգերու ձայնագրութիւն, նոթագրութիւն եւայլն կը տրուէր ուսանողներուն:

Մասնագիտական յատուկ դպրոցներու շարքին պէտք է դասել նոյնպէս Մխիթար Գօշի իրաւաբանական դպրոցը Նոր-Գետիկի մէջ, ուր Գօշի աշակերտած են շատ մը ուշիմ երիտասարդներ, որոնք իրենց ուսուցիչին հետ նպաստած են իրաւագիտութեան տարածումին եւ զարգացումին Հայաստանի մէջ:

Մասնագիտական դպրոցներ էին բժշկական ուսումնարանները (բժշկանոցներ) ուր ուսանողները կը մասնագիտանային բժշկութեան մէջ: Բարձրագոյն բժշկանոցներու մէջ կը դասաւանդուէին բնագիտական նիւթեր, մարդակազմութիւն, բնախօսութիւն, դեղագործութիւն, ախտաբանութիւն, դիահերձում եւայլն: Իր ժամանակաշրջանի (ԺԳ. դար) յառաջադէմ միտքի, գիտութեան, արուեստի անուանի կեդրոն Հռոմկլայի դպրոց-բժշկանոցը բժշկական բարձրագոյն ուսումնարան մըն էր, ուր բժշկագիտական-դեղագործական նիւթերը կը դասաւանդուէին դիահերձումներու առընթեր. Նպատակն էր ուսումնասիրել մարդակազմութիւնը եւ վիրաբուժութեան միջոցներն ու ձեւերը: Հոս տեղին է ըսել, թէ բժշկութիւնը, դեղագործութիւնը մեր ժողովուրդին համար նոր գիտութիւններ չէին միջնադարուն. դեռ 66ին (Ք.Ա.) Տիգրան Բ.ի արքունի մատենադարանին մէջ կային բժշկա-դեղագործական բովանդակութեամբ գիրքեր («Գաղտնիք դեղերու»):

Մասնագիտական էին նաեւ Նարեկի, Կամրջաձորի, Սանահինի ճարտասանական դպրոցները (Ժ. — ԺԱ. դարեր), որոշ չափով նոյնպէս Անիի իմաստասիրական դպրոցը (ԺԱ — ԺԳ. դարեր), քանի որ այս դպրոցներուն մէջ ընդհանուր նիւթերու կարգին մասնաւոր ուշադրութիւն կը դարձուէր ճարտասանութեան, իմաստասիրութեան:

Սխալ պիտի չըլլար մասնագիտական դպրոց նկատել նաեւ ուսուցչուհի Աձիլի դեղագրութեան յատուկ կրթարանը Կիլիկիոյ մէջ:

Անկասկած, մասնագիտական էին գրչութեան արուեստի յատուկ դպրոցները, որոնք գոյութիւն ունեցած են Հայաստանի մէջ ամբողջ միջնադարին՝ բազմաթիւ վանքերու կողքին:

Աւելի ետք՝ ԺԶ — ԺԸ. դարերուն գործած են ուսողագիտութեան-հաշուապահութեան դպրոցներ. բաւական բարձր հիմերու վրայ դրուած էին ուսողագիտութեան, առեւտրա-իրաւագիտութեան, աշխարհագրութեան դասաւանդութիւնը: Նմանօրինակ դպրոցներուն մէջ փայլուն ներկայութիւն մը եղած է Նոր-Ջուղայի ուսողագիտութեան-հաշուապահութեան ուսումնարանը:

ԺԸ. դարուն ուսողագիտութեան դպրոց մը գոյութիւն ունեցած է նաեւ Նախիջեւան գաւառին մէջ. այս դպրոցը ունեցած է յատուկ կանոնագրութիւն, մշակուած օրէնքներ. ուսումը ձրի էր. ուշագրաւն այն է, որ պարտադիր էր նաեւ մարմնամարզութիւնը:

Տարբեր ժամանակաշրջաններու գործած են փիլիսոփայական, աստուածաբանական, քերթողական, նկարչական, մանրանկարչական ուսումնարաններ:

Յ. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԴՊԻՐ
(1683 — 1768)

———O———

Ծնած էր Կ. Պոլիս. իր ժամանակաշրջանի կրթական կեանքի ականաւոր դէմքերէն մէկը եղած է եւ իր ժամանակակիցներուն եւ աշակերտներուն կողմէ յիշատակուած է իբրեւ «բազմարդիւն դաստիարակ», «վարժապետաց վարժապետ»:

Պաղտասար Դպիր կրթութիւնը ստացած է Կ. Պոլիս, Աստուածատուր Ջուղայեցիի մասնաւոր դպրոցին մէջ. բայց իր հարուստ գիտելիքներն աւելի շատ ձեռք բերած է ինքնակրթութեամբ: Յետագային, շուրջ 57 տարի, զբաղած է ուսուցչութեամբ եւ հրատարակչական գործով:

1740ական թուականներու սկիզբին կը պաշտօնավարէ Մայր Դպրատան մէջ, որ մինչ այդ՝ Յովհաննէս Կոլոտի, Յակոբ Նալեանի, ապա Պաղտասար Դպիրի օրօք (յետագային ալ երկար տասնամեակներ) եղած է Կ. Պոլսոյ հայկական ամենակատարեալ ուսումնական հաստատութիւնը: Մայր վարժարանին մէջ անոր աշակերտած են շատ մը ականաւոր գործիչներ:

Պաղտասար Դպիր յայտնի քերականագէտ էր: Ուսանելի են անոր քերականութեան ձեռնարկները: Երկու հատորներէ բաղկացած «Պարզաբանութիւն քերականութեան» մեծարժէք գիրքը լոյս տեսած է Կ. Պոլիս, 1736 թուականին, ապա հրատարակուած՝ 1771թ. եւ 1791 թ.(վերջինս՝ Մադրասի մէջ):

Գրաբարի ուսուցումը դիւրացնելու նպատակով ան 1760ին կը հրատարակէ համառօտ եւ մատչելի, եւ որ կարեւոր է, աշխարհաբար, «գիրք քերականութեան» սորելին դասարաններուն համար:

Պաղտասար Դպիր հեղինակած է նաեւ «Համառօտ մեկնութիւն տրամաբանութեան», «բարեւագիրք »կամ «օրինակ բարեւագրաց» (1752 թ.) գիրք-ձեռնարկները: Վերջինը խառն հաւաքածոյ է. կը բովանդակէ նաեւ նամակներու եւ պայմանագրերու ձեւեր (գրելու ձեւի) ու բովանդակութեան ուսուցման նպատակով). անոնց բովանդակութիւնը ուսանելի են գիտելիքներ մատուցելու եւ բարոյական յատկութիւններ դաստիարակելու համար եւ ունին ուսուցողական նպատակներ եւ հանդէս կուգան «որպէս վարժիչ»,որ կըրնայ արդիւնք տալ «եթէ սէր ունիցիս քերականութեան արուեստին»:

Մեկնելով ժամանակի պահանջներէն, Պաղտասար Դպիր հեղինակած է նաեւ հայատառ թուրքերէնով. եւ այս՝ այն պատճառով, որ Թուրքիոյ որոշնահանգներուն մէջ հայ բնակչութիւնը բնի թելադրանքով կը խօսէր թուրքերէն, որով եւ կը խորթանար մայր ժողովուրդին ու կը կանգնէր ձուլման վտանգին առջեւ: Ան իր այդ գործերով կը ձգտէր վառ պահել ազգային զգացումները եւ պայքարիլ ուծացման դէմ:

Պաղտասար Դպիր ժամանակի դպրոցի, մշակոյթի, լուսաւորութեան, գրականութեան գիտութեան համբաւաւոր ներկայացուցիչներէն է, որ մեծ դեր ունեցած է հայ դպրոցի ու մանկավարժութեան պատմութեան մէջ:

Յ. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ համալսարանի հետազօտութեանց գրադարանին մէջ երեք ամիսէ ի վեր ցուցադրութեան դրուած է հայկական գիրքերու եւ ձեռագրերու ճոխ հաւաքածոյ մը:

Շնորհիւ Իւ.Սի.էլ.էյ.ի Հայոց պատմութեան եւ Հայոց լեզուի ամպիոններու ճիգերուն, ներկայիս համալսարանին մէջ հաւաքուած են մօտ 10.000 հատոր հայերէն գիրքեր, որոնց մէջ կը գտնուին 150 հազուագիւտ ձեռագրեր, եւ 1501 թուականէն առաջ հրատարակուած մօտ 1000 արժէքաւոր գիրքեր: Ցուցահանդէսին ներկայացուած են զանազան դարերու պատկանող գրական գործեր, հայ մանրանկարչութեան վարպետներու ծաղկեցուցած ձեռագրեր, հայերէնով տպուած Աստուածաշունչը (1666 թ.), արդի շրջանի գրական ու պատմական գործեր: Այցելողներու թիւը հասած է 8000ի:

ԹԵՀՐԱՆ ժամանած են Հայաստանի մարմնամարզութեան տղոց եւ աղջիկներու խումբերը մասնակցելու համար Իրան-Թէօրի-Հայաստան եռեակ մրցումին:

ՍԻՒԼԱ

Ջետուկ ծախողին խանութը մտաւ: Հալէպի գործ հինգ դեղին մորթէ, հինգ ալ Ըստանպոլի գործ կաշիէ չետուկ առաւ մեծերուն համար: Երկերկու զոյգ չետուկ աղջկանը ու տղուն, մէկ մէկ զոյգ ալ հօրը ու եղբօրը առաւ:

Կտաւեղէններու խանութը մտաւ: Վուշի գոյն քթան առաւ մարմինի վրայ հագնուելիք քթանէ շապիկ չինելու համար: Լման հակ մը սուրիական բամպակէ կտաւ առաւ անկողինի սաւաններու ու ճերմակեղէններու համար: Ծրարները ինչքան ալ ծանր էին: Երկուքը գունաւոր տօրունի կարմիր կտաւ էին: Արտերը, լեռները պառկելու, վերմակները սաւաններու համար: Ճերմակները կ'աղտոտէին գետիններէն:

Հօրը, եղբօրը, ու տղուն հագուստ առաւ Սուլթանհամամ հանդերձեղէններու վաճառատունէ մը: Դարձեալ Սուլթան Համամ մզկիթին փողոցը Հայու մը նեղ խանութէ մը, մկրատ, դանակ, ածելի կը ծախէր, կնիկ մարդու ածելի ուզեց: Երկիրը կիներուն համարպահանջ մըն էր ածելի մը: Տարուան ութը ամիսը, Մարտէն մինչեւ Հոկտեմբեր, տունը չէին, դուրսն էին, այգիները փորելու, ջրելու, բերք հաւաքելու, լեռը կանկառ, ձորերը ծներեկ ժողվելու, լեռները խոտ քաղելու, արտերը արտ քաղելու, ուր երթային կամ ըլլային, գրպանը ածելի մը ունենալու էին: Աղջիկ մը տասներկու տարեկան եղա՞ւ, ածելի կ'ուզէր: Ամէն Ըստանպոլէն եկողէ մը կնիկ մարդու չախու մը կ'ակընկալէին: Ակէն չերչիները կը բերէին, չէին հաւներ, փայտէ կոթով էին աղուոր չէին: Խանութպանինը տափակ կոթով, մէկ չեղբով, շատ սուր, անգլիական Շեֆիլտ էին, կոթերն ալ մետաղէ, արծաթի պէս կը փայլէին: Օղակ մըն ալ ունէին: Տասնհինգ հատ առաւ:

Տուր կա՞ր թէ չէր մնացեր, չէր գիտեր, Մըըր Զարշըըէն երեք օխա հինա առաւ: Թող գտնուէր: Սըլոյեան այդ օրը չորս անգամ Գոց Շուկայէն, Սուլթան Համամէն էմանէթճիին, Սահակ աղային անպարը գնաց ու եկաւ:

Զորեքշաբթի իր սանահայրը Արխանեան Հաճի Վարդան աղան եկաւ, ամառ ձմեռ կարմիր դէմքովը, մաշնեմատը ոսկի մատանիովը, ջաճկոնակը ոսկի շղթայովը ու ոսկի ժամացոյցովը: Երեք եղբայրներէն երրորդն էր: Իրմէ մեծը Հաճի Յարութիւն աղան էր: Իրմէ կրտսերը Հաճի Ճիվան աղան էր: Այս Արխանեանները Երուսաղէմ գացեր էին, մահտեսի էին, Երուսաղէմ գացեր էին: Իրենց հայրը որ գիւղն էր, Հաճի էր, Հաճի Սահակ աղան: Իր երեք տղաքը հաճի էին, իր թոռները, իր երեք տղոցը, երեք եղբայրներուն տղաքը, հաճի Գալուստը, հաճի Կարապետը, հաճի Գէորգը նոյնպէս Երուսաղէմ գացեր, իրենց պապուն, իրենց հայրերուն պէս հաճի եղեր էին: Իրենց կիներն ալ հաճի էին: Հաճի Սահակ աղային կինը հաճի Նախուշթն էր: Երեք եղբայրներուն կիները հաճի Եղսակը, հաճի Խուեաթը, հաճի Ղըլըճն էին: Անոնք հաճի եղեր, գիւղ դարձեր էին: Միայն այս երեք կեսուրներուն հարսները եւ անոնց մանուկները հաճի չէին: Սկիւտար փսապան էին, չորս փուռ ունէին, չորսն ալ կը բանեցնէին, Տեվեճիօղլուի փուռը, Ղըլլար Աղասիի, Շամըրի, Թէքքէդափուի փուռերը: Հարուստ էին: Ինչքան հարցնէիր փուռերու գործաւորներուն զումարը ոչ ոք գիտէր, համրելը անկարելի էր, այնքան շատ ոսկի ունէին, կը պատասխանէին: Եթէ ուզէին Սկիւտարի ամբողջ Իճադիէն, Ենիմահալլէն կը գնէին, բայց իրենց հայրը Հաճի Սահակ Աղան որ երկրէն կը կառավարէր իր տղաքը եւ անոնց գործերը, չէր արտօներ որ թաղերը բնակին եւ իրենց կիները Ըստանպոլ տանին, Ըստանպոլցի ըլլան: Իրենց փուռերը պիտի պահէին, հերթով պիտի գային, երկու երեք տարին անգամ մը իրենց կիներուն հետ պիտի մնային, սիլա մը պիտի ընէին, նորէն ամէնուն պէս պիտի դառնային, պիտի պանդխտէին: «Ի՞նչ գործ ունին մեր կիները Ըստանպոլ: Անոնք մեր տուները չէնցնողներն են, տուներուն հիմերն են: Առանց անոնց մեր տուները կը գոցուին: Կը փլին: Մենք գիւղացի ենք, քաղքըցի չենք: Անոնք ալ, մենք ալ չենք յարմարիր Ըստանպոլի նիստ ու կացին, վարք ու բարքին: Ո՞վ պիտի կթէ մեր այսչափ կովերը, այսչափ ոչխարը, ո՞վ պիտի անտեսէ անոնց կաթն ու կիթը, ո՞վ պիտի քաղէ մեր արտերը, կալերը, մեր եգիները, պիտի բովըկնայ ջրէ, թութերը, խաղողները չահ անցընէ: Այս ամէնը մեր կիները, մենք էրիկմարդիկս պիտի ընենք: Նայեցէք ձեզի օրինակ, Ակի Ժամկոչեանը, Տիվրիկի Հայրանեանը: Արաբկիրի Հանէսեանը, Զմշկածագի Կարմիրեանը, Գարահիսար Այնաճեանը, Երզնկա Տէր Ստեփանեանը այնքան հարուստ են, ինչո՞ւ չեն դաղթեր: Տուն մը ծառի մը կը նմանի: Ծառ մը հանես, ուրիշ տեղ մը տանիս դնես, հարիւրէն մէկը կը բռնէ, ինըսունինը կը չորնայ: Մենք մեր տունը չենք չորցներ, չենք գոցեր: Կ'անիծուինք, գերդաստանը ցանուցիր կ'ըլլայ, կը մարի» կ'ըսէր ու կը գրէր Հաճի Սահակ աղան, իրենց հայրը:

ՅԱԿՈԲ ՄՆՋՈՒՐԻ

(5 – Շար.)

ԷՋԵՐ ՀԱՅ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

ԴՊՐՈՑՆ ՈՒ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՄԻՏՔԸ 16-18 ՐԴ. ԴԱՐԵՐՈՒՆ

ԺԱ. դարէն կը սկսի հայկական վերածնունդը, որուն անմիջական հետեւանքը կ'ըլլայ զարգացումը մշակոյթի ու դպրոցի, մինչեւ ԺԵ. դարավերջը: ԺԱ – ԺԵ դարերուն կը հիմնուին քանի մը տասնեակ դպրոցներ ու կարգ մը համալսարաններ: Զգալիօրէն կը զարգանան գրականութիւնը, գիտութիւնը, արուեստը, ճարտարապետութիւնը:

ԺԶ — ԺԸ դարերու քաղաքական, տնտեսական, ընկերային ծանր պայմաններու հետեւանքով հայկական մշակոյթի յետագայ բարգաւաճումը եւ հասարակական մտքի զարգացումը լուրջ վտանգի կ'ենթարկուի: Կը փակուին հայկական շատ մը դպրոցներ: Առաքել Դաւրիժեցի այս շրջանի մասին կը գրէ, որ կարդացող չըկար, շատերը մոռցեր էին թէ ինչ է գիրքը եւ ինչ զօրութիւն ունի ան եւ որ գիրքերը ծածկուած էին հողով ու մոխիրով...:

ԺԶ եւ յետագայ ԺԷ – ԺԸ դարերուն, երբեմն որոշ ընդհատումներով, կը շարունակէին գործել Էջմիածնի, Հաղբատի, Սանահինի, Հաղարծինի, Վանի, Կարսի, Նարեկայ եւ քանի մը վանական այլ դպրոցներ ու կարգ մը ծխական ուսումնարաններ: Սակայն անոնցմէ շատեր կորսնցուցած էին իրենց վաղեմի փայլը եւ հիմնականին մէջ վերածուած սովորական գրաճանաչութեան տարրական դպրոցներու:

Գործող տարրական դպրոցներու կողքին ԺԷ դարասկզբին կը հիմնուին կարգ մը նոր դպրոցներ թէ Արեւմտ. եւ թէ Արեւելեան Հայաստանի մէջ:: Նոյն ժամանակաշրջանին դպրոցներ կը բացուին նաեւ հայկական գաղթավայրերուն մէջ՝ Կ. Պոլիս, Նոր–Ջուղայ, Վենետիկ, իսկ աւելի ուշ՝ 1763 թ. կը հիմնուի Էջմիածնի վանական դպրոցը: Այդ դպրոցները կը վերածուին լուսաւորական շարժման կեդրոններու:

Կ. Պոլսոյ դպրոցներուն մէջ մեծ դեր ունեցած է Յովհաննէս Կոլոտ պատրիարքի կողմէ հիմնուած մայր վարժարանը (Մայր Դպրատուն): Այս դպրոցը ղեկավարած է ինչպէս Կ. Պոլսոյ, այնպէս ալ այլ վայրերու դպրոցական գործը: Դպրոցին մէջ իրենց կրթութիւնը ստացած են շատ մը ականաւոր հասարակական գործիչներ, ուսուցիչներ, գրականագէտներ, կրօնաւորներ եւայլն:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՐՄՆԻ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ, ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԿԻՊՐՈՍԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ ՀԵՏ

Ընկ. Գէորգ Տօնապետեան Պոսթընէն կը հաղորդէ «Ազդակ»ի.

Հինգշաբթի, Յուլիս 25ին, նախապէս առնուած ժամադրութեամբ, Հայ Ազգային Մարմնի ներկայացուցիչները ընկերներ՝ Մ. Թոփալեան, Ե. Թերզեան եւ Գ. Տօնապետեան, հանդիպումներ ունեցան յաջորդաբար Յունաստանի, Կիպրոսի եւ Խ. Միութեան Մակի մօտ գտնուող լիազօր պատուիրակութեանց հետ:

Առաջին հանդիպումը տեղի ունեցաւ Յունաստանի ՄԱԿի գրասենեակին մէջ, ուր Հայ Ազգային Մարմնի ներկայացուցիչները ընդունեցան Յունաստանի ՄԱԿի լիազօր պատուիրակ Պ. Էմմանուէլ Մեկալոքինոսի եւ հիւպատոս Պ. Խրիսթոս Գարանծրձիասի կողմէ: Ազգ. Մարմնի ներկայացուցիչները ընդհանուր հայութեան եւ մասնաւորապէս ամերիկահայութեան անունով իրենց համակրական զգացումները յայտնեցին Թուրք ջարդարարներու դէմ Յունաստանի եւ հելլէն ժողովուրդի մղած պայքարին համար: Շեշտուեցաւ մասնաւորապէս հայ եւ հելլէն ժողովուրդներու պատմական կապերը եւ հասարակաց թշնամիին դէմ պայքարը սաստկացնելու անհրաժեշտութիւնը: Այնուհետեւ, Ազգային Մարմնի ներկայացուցիչները իրենց վրդովումը յայտնեցին Թուրք պատուիրակ Օսման Օլչայի կողմէ ցեղասպանութեան տեղեկագրի հայկական ջարդերու վերաբերող 30րդ պարբերութիւնը ջնջել տալու նախաձեռնութեան դէմ: Հելլէն պատուիրակը իր համամտութիւնը յայտնելով, խոստացաւ իր ամբողջական աջակցութիւնը՝ արծարծուած բոլոր հարցերուն շուրջ:

Երկրորդ հանդիպումը տեղի ունեցաւ Կիպրոսի ՄԱԿի մնայուն պատուիրակ Պ. Զենոն Ռոսիտեսի հետ: Հայ Ազգային Մարմնի ներկայացուցիչները յայտնեցին թէ այս օրերուն հայ ժողովուրդի բոլոր խաւերը անխտիր ցաւակից են յոյն ժողովուրդին՝ Թուրք ցեղասպաններու կողմէ Կիպրոսի մէջ գործուած աւերներուն համար. ապա պատրաստակամութիւն յայտնեցին կարելիութեան սահմաններուն մէջ օժանդակելու աղէտեալներուն:

Հայ Ազգ. Մարմնի ներկայացուցիչները արծարծեցին այնուհետեւ 30րդ պարբերութեան հարցը: Տրուած ըլլալով որ Կիպրոս անդամ է ՄԱԿի Մարդկային Իրաւանց Յանձնաժողովին, Պ. Ռոսիտեսի տրուեցան անհրաժեշտ տեղեկութիւնները: Իր պատասխանին մէջ, Պ. Ռոսիտես շնորհակալութիւն յայտնեց ցոյց տրուած ուշադրութեան եւ Հայերու կողմէ արտայայտուած զգացումներուն համար, աւելցնելով որ նոյն օրն իսկ Մակարիոս Արքեպիսկոպոսին եւ Կիպրոսի կառավարութեան պիտի փոխանցէ այդ արտայայտութիւնները: Պ. Ռոսիտես ապահովցուց նաեւ որ Կիպրոս զօրավիգ պիտի կանգնի հայ ժողովուրդի իրաւունքներուն եւ պիտի ընդդիմանայ Թուրք պատուիրակին 30րդ պարբերութիւնը ջնջել տալու փորձերուն:

Յայտնեմ որ նախընթաց օր, ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդի նիստին, Պ. Ռոսիտես հրապարակաւ ելոյթ ունեցած էր ու յայտարարած. «Բացէք բրիտանական համայնագիտարանը ու հոն պիտի գտնէք ջարդարար բառի սահմանումը,— ԹՈՒՐՔԻԱ»:

Հայ Ազ. Մարմնի երրորդ հանդիպումը տեղի ունեցաւ Խորհ. Միութեան ՄԱԿի գրասենեակին մէջ, ուր հայ ներկայացուցիչները ընդունեցան ՄԱԿի մօտ Խորհ. Միութեան այժմու լիազօր պատուիրակ Պ. Վասիլի Ստեփանովիչ Սաֆրոնչուքի եւ քաղաքական հարցերու պատասխանատու Պ. Տիմիթրի Պայքովի կողմէ: Մէկ ժամ տեւող հանդիպումը անցաւ սիրալիր մթնոլորտի մէջ և խօսակցութիւններու առանցքը կազմեց 30րդ պարբերութեան հարցը իր զանազան երեսներով:

Պ. Սաֆրոնչուք յայտնեց թէ ուշադրութեամբ կարդացած եւ ուսումնասիրած է Հայ Ազգ. Մարմնի յղած յուշագիրը եւ այդ մասին խորհրդակցութիւն ունեցած ՄԱԿի խորհրդային պատուիրակութեան կարգ մը անդամներուն հետ: Ապա, խոստացաւ թղթածրարը անմիջապէս ուղարկել Մոսկուա, ուրկէ կարեւոր կը նկատէ յուշագրով ներկայացուած բացատրութիւնները:

Նախապէս, վերոյիշեալ երեք երկիրներու ՄԱԿի պատուիրակութեանց ուղարկուած էին անհրաժեշտ նիւթերը, յուշագիրը եւ Թրքական ցեղասպանութեան շուրջ օտար հեղինակներու գործերուն եւ պետական արխիւներուն պիպլիոկրաֆին:

Հայ Ազգ. Մարմինը Կիպրոսի մէջ Թրքական բանակի գործած անմարդկային արարքներուն դէմ բողոքի հեռագիրներ յղեց ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղար Քուրթ Վալտհայմի, պետական քարտուղար տոքթ. Հէնրի Քիսինճէրի, ամերիկեան Ծերակոյտի եւ Քոնկրէի արտաքին յարաբերութեանց յանձնախումբերուն:

Յառաջիկայ Օգոստոս 5 – 23 ՄԱԿի Մարդկային Իրաւանց Յանձնաժողովի նիստերուն անդրադառնալով, ընկ. Գ. Տօնապետեան յայտնեց թէ ցեղասպանութեան շուրջ Նիքոտեմ Րուհաշիանքիքոյի տեղեկագրին պատմական բաժնին քննութիւնը պաշտօնական օրակարգի վրայ չի գտնուիր, այլ պիտի քննուի 1975ին Ժընեւի մէջ գումարուելիք ժողովի: Այսուհանդերձ, աւելցուց ան, ոեւէ մէկ անդամ կրնայ արծարծել նաեւ այդ հարցը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՈՍՏԻԿԱՆԱՊԵՏ ՄԸ Ի ՊԱՏՈՒԻ

ՆԻՍ (Յառաջ) Նիս – Մաթէնի Օգոս. 2ի թիւին մէջ հաճոյքով կարդացինք մեր վաղեմի բարեկամ, ոստիկանապետ՝ Ժէրար Մասպուրեան (սխալագրութեամբ Մէզպուրեանի) շնորհուած պետական նոր մէկ շքանշանը ի վարձատրութիւն զինուորական ու ոստիկանական ասպարէզներու մէջ մեր հայրենակցին ցոյց տուած գնահատելի գործունէութեան: «Ազգային Կարգի արժանեաց» շքանշանի Ներքին նախարարութեան այս տարուան փրոմոսիոնի ցանկին մէջ կը հանդիպինք Պ. Ժէրար Մասպուրեանի անունին:

Հեծելազօրաց նախկին փոխ–սպայ. Պ. Մասպուրեան, Գերմանիոյ դէմ տարուած 1939ի պատերազմին եւ 1940 զինադադարի շրջանին. գտնուած է մահասփիւռ բոլոր կռիւներուն մէջ: Գերի ինկած 23 Յուլիս 1940ին, փախուստ տուած է 3 Նոյ. 1941ին եւ 1942ին մաս կազմած է դիմադրական բանակի Պէ–Ա–Տէ–Ժէ–ին որ կը պատկանէր Ռընէ տը Փրովանսի խումբին:

1959էն ի վեր ոստիկանապետ, իսկ ընդհ. վաշտապետ 1960ին պաշտօն ստացած է կազմելու եւ ղեկավարելու Նիսի քաղաքային ոստիկանական վաշտին մասնաւոր բաժինը:

Երկար տարիներ նախագահ՝ ոստիկանութեան նախկին պատերազմիկներու միութեան եւ ներկայիս փոխ–նախագահ նոյն այդ ընկերակցութեան, Պ. Մասպուրեանի շնորհուած է արդէն զինուորական շքանշանը, պատերազմի խաչը, գերութենէ փախչողներու պատուանշանը, (մասնաւոր յիշատակութեամբ), կամաւոր դիմադրական մարտիկներու խաչը եւ ոստիկանութեան պատուոյ շքանշանը»:

Սոյն պատուաբեր գնահատանքը ուրախութիւն կը պատճառէ ոչ միայն իր պաշտօնակիցներուն եւ ֆրանսական նախկին մարտիկներու իր ընկերներուն, այլև զինքը ճանչցող բոլոր բարեկամներուն եւ այն բազմաթիւ ազգակիցներուն որոնք ամէն առթիւ նոյնիսկ աննշան խնդիրներու համար, իր դուռը ափ կ'առնէին եւ որոնց միշտ սիրայօժար իր ծառայութիւնները խապաս դրած, յաջողելով նպաստաւոր կարգադրութիւն մը ընել ամէն մէկուն:

Երկար ատեն եղած է նաեւ Նիսի Հայ մարզական միութեան կարեւոր նեցուկ մը եւ քաջալերող մը եւ պահ մը անոր նախագահած:

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (39)

ԻՆՉՊԷՍ ԳՈՂՑԱՆ ՅԱՐԵՐՈՒՆ ԹԱԳԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆ ՄԸ

Պատուիրակները Քիքինի անմիջական ունկնդրութիւնը պահանջելով, յիշեալը Իվան Մինսքի առաջնորդութեամբ ներս մտաւ:

Լաթվիացի պաշտօնատարը, որ նախորդ գիշեր, զուարճամոլի շողշողուն դէմքով կը պատէր, հիմա շատ բան կորսնցուցած է իր նախկին զուարթութենէն եւ հարուստի քմահաճոյքներէն:

Մազերը փուշերու պէս տնկուած են, պեխերը վար ինկած, եւ այտերը կարծես գլոտած են իր աւրուած մօրուքին տակ: Ներս մտնելուն կը սարսռայ — ոչ թէ վախէ, ինչպէս իր նախորդները — այլ ցուրտէն, որովհետեւ իր երկարատեւ խըրախճանքներուն յաջորդող գիշերը շատ կարճ տեւած էր:

Առանց դժուարութեան, տարտամ ձայնով ու շեշտովը այնպիսի մարդու մը, որ կ'ուզէ անկողին մտնել, կը կրկնէ ինչ որ արդէն խոստովանած էր Իվան Մինսքին, Ալեքսէյ Քոլըսովի ձեռնարկի մասին:

— Պարոն Նախագահ, անիկա իմ հին հրամանատարս էր... անիկա միշտ ինծի հետ ուղղամտօրէն եւ պատշաճօրէն վարուած է: Միթէ կրնայի՞ մերժել այն ծառայութիւնը, զոր այնքան ազնուաբար կը պահանջէր ինձմէ, ասկէ զատ ինծի յանձնելով նուէր մը եւ աղուոր նուէր մը... Ասոր համար ես ալ ընդունեցայ: Եւ ճշմարտութիւնը ըսելու համար, յայտնեմ թէ ես Ռիկա եկած եմ լաւ մը զուարճանալու համար այս դրամով, որ երկինքէն ղրկուած է ինծի: Ահա այն ատեն է որ այս պարոններուն հանդիպելով, գաղտնի կամ մեղադրելիք բան մը չունենալով, անոնց խոստովանեցայ թէ ինչպէս այդ դրամը ձեռք ձգեր էի: Ասոր վրայ, ասոնք ալ ինծի դրամ տուին, ճշմարիտը խօսելու համար, այս դրամն ալ ընդունեցայ: Երեւակայեցէք որ եթէ դուք տեղս ըլլայիք... Երբ սանտիմ մը չմնայ, այն ատեն Լիպաւա պիտի դառնամ:

Կեանքը իրաւ որ շատ պարզ է:

Երբ Քիքին իր մենախօսութիւնը կ'աւարտէ, Պ. Եոֆէ կը հարցնէ.

— Ուրիշ ըսելիք չունի՞ք:

— Չեմ կարծեր, պարոն Նախագահ:

Ալէքսէյ Քօլըսովի խօսքերը չէ՞ք յիշեր արդեօք եւ չէ՞ք կրնար մեզի ըսել: Ձեր յիշողութեան մէջ լաւ մը պրպտեցէք:

Նիքօլա Քիքին գլուխը քերելով, տախտակամածին կը սեւեռի:

— Աղէկ փնտռեցէք, կը կրկնէ Պ. Եոֆէ, որ կը զգայ թէ վկան տակաւին խոստովանութիւններ ունի: Ուրիշ ըսելիք մը չունի՞ք:

— Պ. Նախագահ, ինչ կայ գիտէ՞ք: Ամէն մարդ իր հասկցած եւ կրցած ձեւովը իր ապրուստը կը ճարէ. ես դրամ ստացայ, առաջին անգամ երբ իմացած մէկ պատմութիւնս կրկնեցի. աղէ՛կ. երկրորդ անգամ կրկին ստացայ, երբ յայտարարեցի թէ, իմ պատմածներս ներշնչուած էին իմ հրամանատարիս կողմէ, ա՛ռ ալ աղէկ. հիմա ձեզի կը հարցնեմ. կը կարծէ՞ք որ վնասակար է, երբ բան մը պահանջեմ ըսելիքներուս փոխարէն: Ես առուտուր կ'ընեմ. դուք որ հրահանգ ստացեր էք, դուք տեղս եղէք, պարոն նախագահ...

Պ. Եոֆէ կը ժպտի. պատեհ առիթը չի նկատեր այդ պաշտօնատարին բարոյագիտութեան դաս մը տալու եւ իրեն ցուցնելու որ իր պաշտօնին արժանաւորութեան մէջ արգիլուած է իրեն առուտուր ընել:

— Կատարելապէս իրաւունք ունիք, Նիքօլա Քիքին: Արդար է որ վարձատրենք ձեր թանկագին աշխատակցութիւնը: Եւ նշան մը կ'ընէ Իվան Մինսքիի, որ դրպանէն դրամապանակ մը հանելով, քանի մը դրամատոմսեր կը յանձնէ Քիքինին:

— Իրա՛ւ, կեանքը ի՛նչ պարզ է, կ'ըսէ Քիքին, մարդ միշտ անոր հետ հասկացողութեան կերպ մը կը գտնէ:

— Ի՞նչ գիտէք, կը հարցնէ Պ. Եոֆէ:

— Գիտցածս անմիջապէս պիտի ըսեմ ձեզի, քանի որ պարոնը այնքան ազնուօրէն վերաբերուեցաւ ինծի հետ:

Եւ տնկուելով Պ. Եոֆէի առջեւ, աչքը թարթելով եւ խորամանկ շեշտով մը կը խօսի.

— Ինչո՞ւ ինծի չհարցուցիք թէ ի՞նչ եղաւ Ալէքսէյ Քօլըսովը եւ թէ ո՞ւր գնաց ինծի դաս մը տալէ վերջ. ուրեմն չէ՞ք հետաքրքրուիր:

Իւէն Շումով որ կը շարունակէ գրել, կը զգայ որ սիրտը ուժգնօրէն կը բաբախէ կուրծքին տակ: Արդեօք այս զզուելի ու ծիծաղելի գինովը ի՞նչ յայտարարութիւն պիտի ընէ: Արդեօք Պ. Եոֆէին պիտի չըհայթայթէ՞ այնպիսի միջոցներ, որոնցմով իր սիրելի Ալէքսէյը պիտի փնտռուի, ձերբակալուի եւ Մոսկուա ղրկուի:

ՓՕԼ ՄՕՆՖԷՐՐԱՆ

(Տար.)

Գ. Նազարէթ Սըլըյեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Սըլըյեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Օհան Մելքոնեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Մելքոն Մելքոնեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Աննիկ Մելքոնեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Խորէն Գրիգորեան եւ զաւակները՝ Եսթէր եւ Շուշան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Կուլեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Այրի Տիկին Աննիկ Շամլեան եւ զաւակները՝ Արամայիս եւ Սոնա, Տէր եւ Տիկին Վարդերեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գարադոշ, Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Դաւիթեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Դաւիթեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Այրի Տիկին Տոստեան եւ զաւակները (Իտալիա) եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի կնոջ եւ մօրաքրոջ՝

ՓԵՐՈՒԶ ՍԸԼՈՅԵԱՆԻ
(Ծնեալ Մըշխեան, Սամսոնցի)

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստ. 2ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան, իր բնակարանը 11, Ալէ Ժանն, փափիյոն Սու Պուա:

Թաղումը կատարուեցաւ ընտանեկան մտերիմ շրջանակին մէջ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Երմօֆ – Ավեանի մահուան առթիւ (Յունիս 3) Տիկին Աստղիկ Ճանիկեան 10 ական Ֆր. կը նուիրէ Ազգատունիմի (սանալ. «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ի:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՎԱԼԱՆՍ · Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Աստուածածնայ վերափոխման տօնին առթիւ, Պատարագ և Խաղողօրհնութիւն, Կիրակի Օգոստ. 18ին:

Հինգշաբթի Օգոստ. 15ին, ժամը 10ին. Պատարագ եւ հոգեհանգիստ ի յիշատակ Բ. պատերազմի Վալանսի ամբակոծութեանց Հայ զոհերուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Գուրլ. Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Ընդհանուր հոգեհանգիստին առթիւ.— Վ. Եղոյեան 50 Ֆր, Այրի Տիկին Փափազեան 30, Այրի Տիկին Շ. Ժամկոչեան 30, Այրի Տիկին Ե. Մարտիրոսեան 20, Այրի Տիկին Ա. Ժամկոչեան 20 Ֆր, Վահան Յարութիւնեանի մահուան առթիւ, Յարութիւնեան ընտանիք 100 Ֆր, Մելքճեան ընտանիք 50 Ֆրանք: Եազուտ Հայրապետեանի հոգեհանգիստին առթիւ.— Տէր եւ Տիկին Յ. Հայրապետեան 20 Ֆր, Այրի Տիկին Տ. Պօղոսեան 10 Ֆրանք:

Ամերիկայէն Գ. Ս. Խողիկեան 50 Ֆր, Տիկին Խողիկեան 10 Ֆրանք: Նուբհա Ճէնտէրէճեանի Թաղման առթիւ, Տէր եւ Տիկին Վարպետեան 20, Գ. Գ. Ճէնտէրէճեան 50 Ֆրանք:

Ինճէեան մկրտութեան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Մ. Ինճէեան 50 Ֆր:

Աչոա Յակոբեանի հոգեհանգիստին առթիւ, Տէր եւ Տիկին Յ. Յակոբեան 50 Ֆր, Այրի Տիկին Ս. Յակոբեան եւ զաւակները 100 Ֆրանք:

Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

Օգոստոս 1էն 30
AGDE

Grande Fête Champètre le 15 août

– Հասցէ.– Camp du Nor Séround
Chalet St. Mathieu — Route de Bessan
34-Bessan (Hérault — Tél. (67) 94-10-52

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ.— Օգոստոս 15ի դաշտահանդէսին երթալու համար օթօքար մը վարձուած է որ կը մեկնի ժամը առաւօտեան 6.30ին Պուլվ. տ'Աթէնէն (ուր տէ Բոնվալէսանի վրայ): Նախապէս արձանագրուիլ.— Նոր Սերունդի Ակումբը 26 ռիւ տէ Բոնվալէսան ժամը 15էն 18 կամ թապա Գըլըճեան, 69 Լաքանըպէր ժամը 15էն 18:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince — Paris (6e)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ
ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԷՐ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Նուպարեան Մատենադարանի վարչութիւնը, առ ի գիտութիւն կը հաղորդէ ընթերցասէր հասարակութեան թէ՝ ընդառաջելով Արտասահմանի եւ տեղւոյս ուսումնասիրողներու փափաքին, որոշած է Մատենադարանը բաց պահել Օգոստոս ամսուն:

Հետեւաբար Մատենադարանը փակ պիտի մնայ Սեպտեմբեր ամսուան ընթացքին տարեկան արձակուրդի առիթով:

Հասցէ.— Նուպարեան Մատենադարան
11, Սճուար Ալպօնի, Փարիզ 16րդ
Երթեւեկի համար իջնել Մեթրօ Փասի

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՆՍՏԱՆԴԵԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՄԲ...
(Քերթուածներ)
Ընտիր տպագրութիւն

Գին 20 փր.

Դիմել՝ ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Արձակուրդի առթիւ, հասցէի փոփոխութեան դիմումները պէտք է ըլլան ԳՐԱՒՈՐ, փոփոխութենէն 3–4 օր առաջ, տալով ՀԻՆ եւ Նոր հասցէները եւ կցելով 5 Ֆր.ի դրոշմաթուղթ:

Վարչութիւնս ցաւով կը յայտնէ սակայն թէ արձակուրդի առթիւ, հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունի ԻՏԱԼԻՈՅ համար, ուր Թղթատարը շատ աւելի անկանոն ըլլալով քան Ֆրանսա, կարելի չէ դոհացում տալ բաժանորդներուն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

A PARTIR DU 5 AOUT
EGLISE ST. JULIEN LE PAUVRE
(Tous les soirs sauf Samedi et Dimanche à 21 h. 30)
1, Rue St. Julien Le Pauvre

PASSION NOIRE

« Il y eut d'abord le poème « Lynch », que j'écrivis en 1954. Puis à la demande de Paul GILSON, pour ses « Soirées de Paris » à la radio, l'émission que j'intitulais « Passion Noire » où, en alternance avec les strophes de « Lynch », se faisaient entendre non pas chantés, mais dits, des blues choisis de telle sorte que l'ensemble forme une histoire, comme au long d'une veillée, racontée. Voici qu'aujourd'hui, grâce à la version scénique de Pierrette DAVID, vient témoigner et accuser la voix unanime partagée, de l'alliance du double horizon blanc et noir issue, pour communier dans la même douleur, le même amour et le même espoir ».

ROUBEN MELIK

LE VOYAGE EN GRECE

n'hésitez pas, adressez-vous à

Mayda BERBERIAN
6, Rue de l'Echelle, PARIS (1er)
Tél. : 260-30-20 et 260-67-34
de 9 h. à 19 h. tous les jours

spécialiste de voyages en Grèce, Orient, Moyen-Orient
(Liban, Egypte etc...)
Les voyages à partir de 595 F.

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
Դիմեցէ՛ք ՄԱՅՏԱ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ
LE VOYAGE EN GRECE
Ամէն օր ժամը 9էն 19
Ճամբորդութիւններ դէպի Յունաստան, Արեւելք, Եգիպտոս, Լիբանան
595 Ֆր.էն ՍԿՍԵԱԼ

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. Վարչական Ժողովը այսու կը հրաւիրէ Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գտնուելու 61րդ Ընդհ. Ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ, Հոկտ. 19, 1974 առաւօտեան ժամը 10ին, Առաջնորդարանի Կիւլպէնկեան Մշակութային Կեդրոնի Գավուքճեան սրահին մէջ, 630 Սեքընտ Էվընիւ, Նիւ Եորք, Ն. Ե. ԱՄՆ:

Ներկայս 61րդ Ընդհ. Ժողովին համար տրուած միակ հրաւիրագիրն է: Կը խնդրենք հետեւաբար Միութեան յարգոյ իրաւասու անդամներէն որ անձնապէս ժողովին ներկայ ըլլան յիշեալ Թուականին եւ կամ ամէնէն ուշը մինչեւ Սեպտ. 24, 1974, իրենց փոխանորդագրերը յանձնեն Հ. Բ. Ը. Միութեան Ընդհ. Տնօրէնին, կամ ղանոնք ղրկեն հետեւեալ հասցէին.—

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
628 Second Avenue,
New York, N. Y. 10016

Օրակարգ

1. Ներկայացում եւ վաւերացում 1973 տարեշրջանի ընդհանուր տեղեկագրի:
2. Ներկայացում եւ վաւերացում 1973 տարեշրջանի ընդհ. հաշուեւտուութեան:
3. Մասնակի ընտրութիւն Կեդրոնական Վարչական Ժողովի:
4. Մասնակի ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի:
5. Առաջարկներ եւ Թելադրութիւններ:
6. Գրահատանքի բանաձեւեր:

Ի դիմաց Կեդր. Վարչ. Ժողովի
Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, Ատենապետ
Ր. Ք. ԿՐԵԿԸՐԻ, Ատենադպիր

Passez vos vacances
en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST
la bohème UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères

Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU
T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON
T.490.17.79

NEUF–OCCASION–ACCESSOIRES–POSE D'ATTELAGES

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Մահազդ	100 փր.
Հոգեհանգիստ	40 փր.
Ցաւակցութիւն	20 փր.
Փոխան ծաղկեպսակի	20 փր.
Հարսնիք, նշանտուք	40 փր.
Ծնունդ	40 փր.
Կը փնտռուի	20 փր.
Կ'ուզուի	30 փր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել՝ Թերթին վարչութեան:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՇԱԲԱԹ
ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
10-11
SAMEDI
DIMANCHE
10-11 AOUT
1974

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 ֆր.	Վեցամսեայ	90 ֆր.
Արտասահման	Տար. 200 ֆր.	Հատը	1 ֆր.

50րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13·085 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 50e ANNÉE — N° 13.085

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԸՆԴՀԱՏ ԵՒ ԱՆՆԱՀԱՆՋ

(Սեւրի տարեդարձին առթիւ)

—0—

Վաթսուն տարի առաջ այս օրերուն կը պայթէր առաջին աշխարհամարտը, որ նոր դարագլուխ մը պիտի կազմէր մարդկութեան ժամանակակից պատմութեան մէջ:

Աննոր փոթորիկը իր ամեհի ալիքներուն տակ պիտի խեղդէր հսկայ կայսրութիւններ, աւերակի պիտի վերածէր հարիւր հազարաւոր չէն քաղաքներ ու աւաններ, պիտի հնձէր տասնեակ միլիոնաւոր կեանքեր ու պիտի անճիտէր Հայութեան համրանքին կէսը:

Զօրաւոր մղձաւանջային տարիներու անհուն տառապանքը պահ մը մը պիտի մոռցուէր Զինադադարին, երբ, յաղթական դաշնակիցները արդար պատիժը կուտային պատերազմի հրձիգ պետութեանց, որոնց շարքին ցեղասպան Թուրքիոյ:

1920 Օգոստոս 10ին Սեւրի մէջ կնքուած դաշնագիրը արդարութեան յաղթանակն էր ոճիրին դէմ: Կը քայքայուէր օսմանեան հսկայ կայսրութիւնը, որուն փլատակներուն տակէն ազատ կեանքի կը կոչուէին միլիոնաւոր ոչ-Թուրք տարրեր, որոնք դարերով կեղեքուած էին սուլթաններու եւ ջարդարարներու բռնակալ վարչաձեւին տակ:

Հայկական համատարած ջարդերը վերջացած էին քաղաքակիրթ աշխարհի խիղճը: Դաշնակիցները կը յիշէին պատերազմի նեղ օրերուն «փոքրիկ դաշնակից»ին կատարած իրենց հանդիսաւոր խոստումները:

Սեւրի դաշնագիրը պաշտօնապէս կը ճանչնար Հայաստանը իբրեւ անկախ պետութիւն, որուն սահմաններուն մէջ պիտի մտնէին Վանի, Բիթլիսի, Էրզրումի եւ Տրապիզոնի նահանգներուն որոշ մասերը, ըստ նախագահ Ուիլսընի 22 Նոյեմբեր 1920ի իրաւարարական վճիռին:

Յաղթական դաշնակիցները կը հանդարտեցնէին իրենց խիղճը՝ հանդիսաւորապէս իրենց ստորագրութիւնը դնելով Սեւրի դաշնագրին տակ:

Այսքան միայն:

Քառասուն օր վերջ, երբ ժամը հնչեց գինու զօրութեամբ յարգել տալու իրենց ստորագրութիւնը, գինաթափ եղան բոլորն ալ: Նոյն ականջ ձեւացաւ նոյնիսկ Ժընեւի արիսպագոսը, որուն ի պաշտօնէ անդամ էր դարձած Հայաստանի Հանրապետութիւնը, ստորագրելով Սեւրի դաշնագիրը: Չէ՞ որ Գերմանիոյ, Աւստրիոյ, Հունգարիոյ եւ Պուլկարիոյ հետ կնքուած դաշնագիրներուն պէս Սեւրի դաշնագիրն ալ իբրեւ նախաբան կը կրէր Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտը:

Ճակատագրական վայրկեանին, երբ հայութիւնը իր նորազատ հայրենիքը ամրապնդելու եւ ամբողջացնելու համար պէտք ունէր իր մեծ դաշնակիցներու անվերապահ ու գործօն աջակցութեան, մնաց բոլորովին անպաշտպան: Ուրացուեցաւ ու լքուեցաւ բոլորովին:

Իսկ «խաչապաշտ քեռի»ն, որուն ուղղած էր դարերով գայն իր աչքը՝ անկէ յուսալով իր ազատութիւնը, միացաւ ցեղասպանին՝ մահացու հարուածը տալու համար Հայաստանի անկախութեան:

Անժամանցելի մուրհակ մըն է Սեւրի դաշնագիրը, որուն կառչած ենք ազգովին, իբրեւ հիմնաքարը մեր քաղաքական արդար պահանջներուն, զորս պիտի հետապնդենք անընդհատ եւ աննահանջ: Մինչեւ յաղթանակ:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

ՆՇԱՆԱԿՈՒԻ ՓՈԽ-ՆԱԽԱԳԱՀ

ՖՈՐՏ ԿԸ ՅԱՋՈՐԴԷ ՆԻՔՍԸՆԻ

Ստիպուեցաւ տեղի տալ, թէեւ 24 ժամ առաջ, դեռ կը յամառէր ու կը պնդէր որ պիտի չքաշուի:

Հինգշաբթի ամբողջ օրը, Սպիտակ Տան եռուզեռը չէր դադրեր եւ ամէն ոք այլեւս քաջ տեղեակ էր թէ մէկ ժամէն միւսը Նիքսըն պիտի հրապարակէր իր հրաժարականը:

Հինգշաբթի երեկոյեան 9ին էր, (ֆրանսական ժամով առաւօտեան 2ին) որ ամերիկեան հեռատեսիլները կը դադրեցնէին իրենց հաղորդումները ու Նիքսըն, Միացեալ Նահանգներու 37րդ նախագահը, 14 վայրկեան կը խօսէր իր ժողովուրդին: Ըստ տեսնողներուն, տպաւորութիւնները տարբեր են եւ եթէ լրագրողները կը հաստատեն թէ կային Ամերիկացիներ, որոնք յուզուեցան, կը թուի սակայն թէ մեծամասնութիւնը ընդհակառակն լայն շունչ մը քաշած է, այլեւս փրկուած մարդէ մը որ հասած էր վարկաբեկումի ծայր աստիճանին:

Նիքսըն կը յայտարարէր թէ միտք չէր ունեցած հրաժարելու: Այս «փաստաբանին» համար, երբ ամբաստանեալ մը իր մեղքը կը խոստովանի, այլեւս բարեացակամ վերաբերում պէտք է վայելէ եւ անպարտ արձակուի: «Պիտի նախընտրէի շարունակել հակառակ այն մարտիրոսութեան զոր կ'ապրիմ, բայց ազգային շահերը կը պահանջեն որ հրաժարիմ: Ղեկը կը յանձնեմ Ֆորտի, այսինքն Ամերիկան լաւ ձեռքերու մէջ է»:

Նիքսըն նաեւ իր գործունէութեան դրական հաշուեկշիռը ներկայացուց: Ինք է որ վերջ տուեր է Վիէթնամի պատերազմին, յարաբերութիւն հաստատեր է Չինաստանի հետ ու բարելաւեր է Մոսկուայի հետ յարաբերութիւնները: Բայց ի՞նչպէս կրնան այդ ստարները վստահիլ խօսքին մարդու մը, որ կը խոստովանի թէ սուտ խօսած է իր իսկ ժողովուրդին:

Պարզ է որ եթէ իր վերջին բարեկամները եւ մանաւանդ Ծերակոյտը գինքը լքած չըլլային,, մարդը կը մնար: Կարելի չէ անտեսել նաեւ նիւթական պատճառներ, զորս Լը Մոնտ կը պարզէ: Արդարեւ, քաշուելով Նիքսըն կը կորսնցնէ իր աշխատավարձքը, որ տարեկան 200 հազար տոլար է: Բայց կը պահէ կարգ մը նախագահական առաւելութիւններ, զորս կը կորսնցնէ սակայն եթէ դատուի, դատապարտուի եւ պաշտօնանկ ըլլայ: Այսպէս չի ստանար այլեւս հանդստեան թոշակը, որ տարեկան 60 հազար տոլար է եւ միշտ ենթակայ վերաքննութեան ըստ դրամին արժէքին: Առաւելագոյն գումար մըն ալ կը ստանայ, որ կը հասնի 96 հազար տոլարի, իր գրենական ծախքերուն համար, նաեւ կարելիութիւնն ունի դրասենեակներ ունենալու իր տրամադրութեան տակ, ձրի: Եթէ մեռնի, այրին տարեկան 20 հազար տոլար կ'առնէ: Իսկ եթէ պաշտօնանկ ըլլայ, ենթակայ է 1958ի օրէնքին, որ նախագահ մը կը զրկէ այս ամբողջէն: Կար տակաւին ուրիշ պարագայ մը, եթէ պաշտօնազրկուէր Ծերակոյտին կողմէ, հաւանաբար պիտի ստիպուէր ինք վճարել իր փաստաբաններուն տրուելիք գումարները եւ այլ ծախքեր:

Նիքսընի Գողգոթան կը սկսէր 1972 Յունիս 17ին, երբ նախագահական ընտրապայքարի նախօրեակին, Ուաթըրկէյթի շքեղ շէնքին գիշերուան պահակը անսովոր ձայներ կը լսէր: Անմիջապէս ոստիկանութիւն կը կանչէր եւ 5 հոգի կը ձերբակալուէին: Անոնց պաշտօնն էր միքրոներ զետեղել Դեմոկրատներու գրասենեակներուն մէջ: Այն օրերուն, դէպքը մեծ համեմատութիւններ չառներ: 1973 Յունուար 30ին է միայն որ աղմուկը կը մեծնայ երբ ձերբակալուածները դատի կը քաշուին:

Երեւան կ'ելլէ որ Հանրապետականները լրտեսական հսկայ ցանց մը պատրաստած էին Դեմոկրատներուն դէմ: Թերթերը, մանաւանդ Ուաշինկթըն Փոսթ. այլեւս չեն խնայեր ոչ ոքի եւ կը հրապարակեն բազմաթիւ փաստաթուղթեր, ուրկէ կը պարզուի թէ Նիքսըն անտեղեակ չէր անցուդարձէն, ընդհակառակն: Անկէ ետք, օրէ օր Նիքսըն պիտի ծանրացնէ իր պարագան, տեւական խուսընդտոներ, ստեղծելով և արգելք հանդիսանալով որ Արդարադատութիւնը իր պաշտօնը կատարէ: Սուտ պիտի խօսի նոյնիսկ իր փաստաբաններուն, պիտի ջղայնանայ, բարկանայ, պոռայ կանչէ թէ անմեղ է ու ի վերջոյ երբ տեսնէ թէ անխուսափելի է ելքը, Մէա քուլփաճ ընէ, կարծելով թէ պիտի բաւէ ողպէողի թողութիւն ստանայ:

Միացեալ – Նահանգներու 38րդ նախագահն է՝ Ճերըլտ Ֆորտ: Առաջինը՝ որ նշանակովի է: Արդարեւ Միացեալ Նահանգներու նախագահն ու փոխ – նախագահը կ'ընտրուին միասնաբար ու Նիքսընի հետ ընտրուած էր Անեու, որ ստիպուեցաւ հրաժարիլ այլ գայթակղութեանց պատճառով, ու Նիքսըն անոր տեղը նշանակեց Ճերըլտ Ռուտոլֆ Ֆորտը:

Շինարար պահպանողական մը կը նկատուի, մանաւանդ պարկեշտ մարդ մը, ինչ որ կարեւոր է Ամերիկայի իրաց ներկայ կացութեան մէջ: Իր կինը կ'ըսէ իրեն համար «հրաշալի մարդ է, աշխարհի լաւագոյն աման լուացողնէ» եւ տրուած ըլլալով որ աշխարհի ամէն կողմը բաւական աման կայ լուալիք, մաղթելի է որ կինը սխալած չըլլայ:

ԿԻՊՐՈՍ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԱՆԳԼԻԱՑԻ ԼՐԱԳՐՈՂ ՄԸ ՍՊԱՆՆԵՑԻՆ

5 ՈՒՐԻՇՆԵՐ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ

—0—

Դէպի Լափիթոս գացած առեն է որ բրիտանացի լրագրող մը սպաննուած է և հինգ ուրիշներ բաւական ծանրօրէն վիրաւորուած թրքական ականներէ եւ կրակէն: Վիրաւորուած լրագրողները թղթակիցներն էին Պի-Պի-Սիի, Կոււսրտիբնի, Նիւ – Եորք Թայմզի:

Հինգշաբթի օր Ժընեւի մէջ կը բացուէր երրեակ ժողովը, ուր կը թուի թէ Յունաստան աւելի վճռական պիտի ըլլայ քան անցեալ շաբթու: Գարամանլիս գիտեր թէ դնդապետներու հաշուեցոյցը դոնէ մասնքն ալ կը շարունակեն մինչ Կիւնէշ Ժընեւ հասած պահուն իսկ իր վրդովումը սամբ ինք պիտի վճարէ, բայց չի կրնար համաձայնիլ անշուշտ որ ամբողջը վըճարէ: Արտաքին նախարար՝ Մավրոս Ֆիկաւօ-ի տուած իր տեսակցութեան մէջ, յստակ կերպով կը պարզէ յունական տեսակէտը եւ կը ձաղկէ անգամ մը եւս թըրքական բռնաբարումները:

Արդարեւ Կիպրոսի մէջ, Թուրքերը երթալով տեղաւորուած են եւ հալածանք – յայտնած է այն «սուտի արշաւին դեր որ կը տարուի Թուրք զօրքին դէմ»:

Օռռոն էր միայն (Յուլիս 22, Ռիշար ստորագրութեամբ) որ համարձակեցաւ ըսել թէ Սիւքօ ի զուր չունէր հարցուց «քինախնդիր Թուրքիոյ մը դէմ, որ կ'երազէր բնաջնջել Յոյները ինչպէս անցեալին Հայ կը սպաննէր»:

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՑԻԻ ՄԸ ԹԱՆԿԱՐԺԷՔ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Զարմանալի գրադարան մը ստեղծած է 65ամեայ գաւրին՝ գրասէր Սենօ Աւագեան: Իր կեանքի 35 տարիները ան նուիրած է գրքահաւաքման գործին: Անոր գրադարանին մէջ կան Շէքսփիրի, Հայնէի, Պայրընի, Պուշկինի եւ համաշխարհային չափանիշով մեծ գրողներու եւ բանաստեղծներու ստեղծագործութիւններու հազուագիւտ հրատարակութիւնները:

Սակայն, գրասէր այս հայ գիւղացիի պարծանքը 15 հայկական գիրքերն են, որոնց մէջ կը գտնուին 900 տարի առաջ հրատարակուած «Կարմիր Աւետարան»ը, 1882ին լոյս տեսած Սայաթ – Նովայի խաղերու ժողովածուն, Վենետիկ եւ Կիլիկիա հրատարակուած գիրքերը: Հաւաքածոյին մէջ խնամքով պահուած է Հայ հնադարեան երգերու, շարականներու փոքր ժողովածու մը, որ բերուած է Էրզրումէն:

Ս. Աւագեան հին գիրքերը տեղաւորած է այն գրապահարանի կողքին, որու դարակներուն մէջ շարուած են տարբեր ժամանակներու հայ գրողներու երկերը, որոնք հրատարակուած են Երեւանի մէջ վերջին 50ամեակին՝ Նարեկացի, Քուչակ, Աբովեան, Րաֆֆի, Պատկանեան, Մուրացան եւ շատ ուրիշներ:

Ըստ գրադարակներու, հրատարակութիւններու հսկայական տպաքանակի, կարելի է տեսնել, թէ Սերունդներու հոգեւոր կեանքին մէջ ինչպիսի տեղ կը գրաւեն անցեալի մեծ գրողներն ու բանաստեղծները: Զարմանալին այն է որ այս մարդը, որուն մասնագիտութիւնը (Դարբին) հեռու է գրականութենէն, լաւապէս կը հասկնայ բանաստեղծութիւնն ու արձակը եւ որ, ուրիշ դասական հաւաքողներուն նման չէ, որոնք իրենց կիրքի առարկան կը պահեն «եօթ փականքի տակ»: Անոր տան դռները լայնօրէն բաց են բոլոր գրասէրներուն առջեւ:

Գրասէր այս Հայու բարեկամները, համագիւղացիներն ու ազգականները, անոր կը տանին հետաքրքրական հրատարակութիւններ, վստահ ըլլալով որ Սենոյի համար չկայ աւելի արժէքաւոր նուէր քան գիրքը: Գիրքը, — կ'ըսէ ան, – միշտ կը սորվեցնէ բարութիւն, հայրենասիրութիւն եւ կը սորվեցնէ նաեւ մարդ ըլլալ»:

Մեր Այցելուները

Խմբագրատուն այցելեցին.— Թաւրիզէն, տոքթ. Ռոպէր Յովհաննիսեան նախագահ Թաւրիզի Թեմական խորհուրդի եւ Տիկին տոքթ. Յովհաննիսեան, ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Վարուժան Առաքելեան, որ շրջապտոյտ մը կը կատարեն Եւրոպա:

ԵՐԲ ԵՍ ԿԸ ՆԱՅԻՆՔ...

(ԱՆՑՔԵՐ ՈՒ ԱՆՁԵՐ)

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՎԵՐԱԶԱՐԹՈՒՄԸ 11-14 ՐԴ ԴԱՐԵՐՈՒՆ

«ԼՌԵՑԻՆ ՁԱՅՆՔ ՔՆԱՐԱՑ, ԲԱՐՁՐԱՁԱՅՆ ԱՂԱՂԱԿՔ ԼԱԼԵԱՑ»...

—o—

Տասնըմէկերորդ դարու պատմիչ Արիստակէս Լաստիվերտցի, հայ մատենագրական վաստակին փոխանցած իր ժամանակագրային գործի յառաջաբանին մէջ յատկանշական եւ յուզիչ տողերով կուտայ բնութագիծը շրջանի հայ կեանքին – մնալով միշտ բարոյական ընդհանուր «ապականութիւնը» ողբալու դերի մը մէջ, — սակայն մանաւանդ սրտակեղեք պատկերացումներով կը պարզէ անլոյր չարիքը՝ որուն ենթարկուած է մեր ժողովուրդը, գրկից եւ ապատակող ուժերու բարբարոսութեանց հետեւանքով

— «Ժամանեցին մեզ աւուրք չարչարանաց,
Եւ գտին մեզ նեղութիւնք անհնարինք,
Քանզի լցեալ չափ մեղաց մերոց,
Եւ ել աղաղակ մեր առաջի Աստուծոյ...
Որոյ աղագաւ ա՛զգք օտարածնաց
Օտարացուցին զմեզ ի բնակութենէս մերմէ,
Եւ դարձաւ փառք մեր յապականութիւն,
Շունչ ի մեզ ո՛չ մնաց»...

Սա ութտողեան վկայութեան վերջին երկու տողերը կ'ակնարկեն անշուշտ մինչեւ Բագրատունեաց անկումը ծաղկող տնտեսական մեր կեանքին, առեւտրականօրէն բարձր կենսամակարդակին, — այն «փառք»ին՝ որուն հասած էինք ազգովին եւ որ սակայն «ապականեցաւ»՝ որովհետեւ կորսնցուցինք բարոյականութեան ներքին ուժը:

Արքունական, իշխանական եւ առհասարակ ղեկավարական դասու մէջ, դժբախտաբար նաե՛ւ եղբայր եղբօր դէմ դաւ ու նենգութիւն ծայր տուաւ, պառակտում եւ փոխադարձ անհանդուրժողութիւններ ստեղծուեցան...

— «Քանզի լցեալ չափ մեղաց մերոց»...

Ներքին ճակատի վրայ բարոյական այս փլուզումը չէր կրնար չանդրադառնալ մեր ճակատագրին, երբ մանաւանդ ֆիզիքական բնաջնջումի, աւերումի եւ քանդումի սպառնալիքը ցցուած էր մեր գլխուն վերեւ

— «Եւ կորեաւ ի հատման յուսոյ մերոյ:
Զօրացաւ մահ եւ եկուլ,
Եւ դժոխք շատ ասել ոչ կամեցան:
Ամենեցուն յարձակեցան ի մեզ ձեռք,
Եւ յանգման մեր ժամանակ ոչ ծանեաւ
Զմնացորդս պատուհասին վճարմամբ անցելոց:
Յաջորդք ի յաջորդաց փոխանակեցին,
Եւ նուազեաց արդիւն արծարծի շնչոյ կենդանութեան...
...Լռեցին ձայնք քնարաց
Լռեցին բոմբիւնք թմբկաց,
Բարձրացան աղաղակք լալեաց»...

Լաստիվերտցի գիտակ է իր գործին տխրունակ եւ հոգեբեկիչ մթնոլորտին: — «Քանի՛ դառն է պատմութիւնս եւ ողբոց արժանի», կ'ըսէ եւ կաւելցնէ.

— «Թերեւս ոք մեղադիր լինիցի մեզ, թէ մինչեւ ցե՞րբ զվշտաց եւ զնեղութեանց արկանես առաջի մեր զրոյցս»:

«Մեղադրողներ կրնան ըլլալ որ վշտի ու նեղութեանց մասին միայն կը խօսիմ» կը շեշտէ, եւ կը բացատրէ նաեւ իր մտահոգութիւնը այս առթիւ.

— «Որպէսզի ամենեցուն որք լսիցեն՝ շարժեցից արտասուս, թէ ո՞րքան դառն ժամանակի հանդիպեցաք ... Կործական եղեւ մեզ այս կեանքս... Աշխարհ ամենայն ի խաղաղութեան բնակէ եւ մեք գերիք եւ կալանաւորք, սրակոտորք եւ տնանկք եւ յընչից կողոպտածք»...

Շրջանի մեր անմխիթարական կացութիւնը պատկերացնող իր բոլոր գլուխներուն մէջ՝ մատենագիրը յաճախ կը կոչէ Աստուածաշունչին եւ պատշաճ մէջբերումներ կը կատարէ սուրբ գրքէն: Այս պատճառաւ ալ ընդհանրապէս կը ծանրաբեռնէ իր նկարագրականները, զանոնք պատմութեան սահմաններէն դուրս բերելով եւ վերածելով բանաստեղծական սեւեռումներու:

Մարդոց գործերէն դէպի անոնց խառնուածքը, նկարագիրն ու աշխարհայեացքը դիմելու տրամադիր ոեւէ անձ՝ հաճոյքով կը կարդայ Լաստիվերտցին, որովհետեւ ինչ որ շեղում է պատմական գործերու յատուկ առարկայականութենէն՝ կը նպաստէ պատմիչին բանաստեղծի խառնուածքը աւելի լաւ ճանչնալու:

Երբեմն գրաբարին քնարական շունչը կը ծաւալի խորհրդածական իր էջերէն, — երգի՛ մը չափ ազդու, յուզական եւ խորաթափանց. յաճախ պատկերային գիւտերու կը յանգին իր նկարագրականները. ու միշտ կը զգաս՝ որ սրտամորմոք իր ողբերուն եւս կայ պաշտամունքը Հայուն եւ հայ հողին:

Աւետիս Ահարոնեանի գրական վաստակին առթիւ յաճախ արտայայտուած այն կարծիքը՝ թէ ան, իբրեւ «Վշտի երգիչ», նաե՛ւ սրբազան ըմբոստութեան եւ յեղափոխական ծառացումի շեփորահարը կըրցած է ըլլալ, կրնան հաւանօրէն ի զօրու հռչակուիլ նաեւ Լաստիվերտցիի համար՝ որ, իր ողբին հետ, հայ ժողովուրդի ազնուագոյն իրագործումներուն փառքը կը պատմէ...

Մ. Թ.

ԱՌՕՐԵԱՅ ԽՈՀԵՐ

ԾԱՌԵՐՈՒՆ ԵՐԳԸ

—o—

Նստած եմ յաղթահասակ ծառերուն տակ: Շուրջս մանուկներ կը թռչկոտեն, կը խայտան, կ'աղմկեն: Ծերեր կը փսփսան իրարու: Նի՞ւթը՝ հաւանաբար երիտասարդներու մասին է, որոնք հետզհետէ կուգան լեցնելու Թաւրիզի Ազգային Առաջնորդարանին կանաչազարդ բակը, որ վերջին քանի մը տարիներուն դարձած է շրջանի Հայութեան ժամադրավայրը:

Արդարեւ, նստած՝ ծառերուն տակ, կը յիշեմ թէ ինչպէս քանի մը տարի առաջ՝ խումբ մը պատանի-պարմանուհիներ, ի մի հաւաքուելով՝ իրենց մտահոգութեան առարկան դարձուցած էին Թաւրիզի ազգային կեանքի վիճակը եւ նկատելով, որ անոր մէջ չկար այն հետաքրքիր աշխարհը, որ զիրենք կապէր հայ կեանքին, որ իրենց վստահէր դեր մը, որպէսզի յետագային ստանձնէին շրջանի ազգային կեանքի ղեկավարութիւնը:

Ու մտքիս մէջ յստակօրէն կը պայծառանայ այս պահուն այն հոգեպարար տեսարանը, որ ստեղծուած էր Թաւրիզի հայ օրուան պատանեկութեանկողմէ: Այդ խումբ մը պատանիները, ձեռք ձեռքի տըւած, դիմեցին օրուան ազգային իշխանութեան՝ տրամադրելու իրենց հաւաքավայր մը: Յաջողեցան պատանիները: Երկրորդ քայլը առին՝ հրաւիրել ղեկավար մը, որպէսզի առաջնորդէր իրենց սկսնակ երթը: Յաջողեցան անոնք այդ երկրորդ առաջադրութեան մէջ ալ: Պատանիներու ուրախութեան չափ – սահման չկար: Ի՜նչ գեղեցիկ համագործակցութիւն՝ մեծի ու փոքրի, ղեկավարի եւ հետեւողի:

Երրորդ քա՞յլը այդ միութեան:

Կարճ ժամանակուան մէջ, այդ պատանիներու ջանքերուն շնորհիւ, նորոգուեցաւ եւ ներկայանալի վիճակի մէջ դրուեցաւ իրենց յատկացուած հաւաքավայրը: Միութենական անդամներուն թիւը շատցաւ եւ մանաւանդ՝ գլուխ-գործոցը անոնց ջանքերուն, այսօրուան Ազգային Առաջնորդարանի բակը, որ դարձաւ Հայութեան ժամադրավայր – հաւաքատեղին, ուր, ամառուան շրջանին, ամէն իրիկուն կուգան գրեթէ բոլորը, հին ու նորը, մեծերն ու փոքրերը, երէկուան երիտասարդները՝ այսօր իրենց զաւակներուն հետ, կուգան ու քանի մը ժամ կը հանդիպին իրարու, օգտուելով նաեւ բակին մէջ կեանքի կոչուած Ակումբին բարիքներէն:

Ու այս բոլորը այս պահուն՝ իբրեւ հոգեպարար երեւոյթ եւ իրականութիւն, խնդութեամբ կը լեցնէ հոգիս:

Հաճելի է եղանակը. ամառուան շրջանին Թաւրիզի երեկոները օժտուած են թաւշահնչուն զեփիւռով մը, որ յաճախ կը վերածուի քամիի: Զեփիւռի մեղմ շրշունջներուն կը միաձուլուին ծառերու տերեւներուն սօսափիւնը եւ ծնունդ կ'առնէ հաճոյալուր մեղեդի մը, որ հետզհետէ կը վերածուի կարծէք ծանօթ երգի մը: Դժուար է անշուշտ բնորոշել երգը բուն էութեան: Գուցէ այդ երգը կը պատմէ քամին ի վեր բարձրացող ծառերուն սէրը, թերեւս ան զրոյց մըն է կամ փոխասացութիւն:

Կը բարձրացնեմ գլուխս վեր ու կը դիտեմ յաղթահասակ ծառերը Առաջնորդարանի բակին: Կ'ունկնդրեմ ծառերու երգին: Սիրո՞յ պատմութիւն: Օ՛հ, ո՛չ: Անոնց երգին մէջ ես կը գտնեմ անցեալ փառքի մը կորուստի ափսոսանքը: Կը խօսին, կը զրուցեն այդ ծառերը ու կը պատմեն իրարու Թաւրիզի Հայկ. կեանքի անցեալի մասին. կը յիշեն անոնք անցեալին իրենց հովանիին տակ հասակ նետած, քալած, ճգնած սերունդներն ու անոնց կատարած ազգօգուտ իրագործումները: Կը յիշեն անոնք՝ այդ ծառերը, թէ ինչպէս անցեալին, իրենց ստուերին տակ՝ Հայ երաժշտագէտ մը, Լեւոն Գրիգորեան, իր շուրջ հաւաքելով երկու սեռէ սիրողներ, երգչախումբ կազմած կը հնչեցնէր Հայ երգը, որուն մեղեդիներուն կը միախառնուէին ծառերու տերեւներուն ներդաշնակ ու համաչափ սօսափիւնը: Իսկ այսօր, կ'ափսոսան անոնք՝ այդ ծառերը որ անցեալի Հայ երգարուեստի փոխարէն՝ նորածին ու նորաբոյս երգիչներ, կ'աղաւաղեն Հայ երգին հմայքը: Անոնք՝ այդ ծառերը, իրենց յիշողութեան մէջ կենդանացնելով անցեալը, կը մտաբերեն թէ ինչպէս անցեալին, իրենց հովանիին տակ երթեւեկութիւն կ'ընէր գաղափարապաշտ ու նուիրեալ սերունդ մը, որ իր բոլոր կարելիութիւնները ի սպաս կը դնէր ազգային, կրօնական, դաստիարակչական կեանքի զարգացման ու բարձրացման նուիրական գործին: Իսկ այսօր, կարծէք

ՍԻՒԼԱ

Սըլոյեանը հաճի Վարդան աղան փուռին դէմի սրճարանը տարաւ, նստան:

Ես մեր երկու տէնկերը մեր տունը չեմ ղրկեր, կնքահայր, ըսաւ հաճի Վարդան աղան: Լիճքին ու Կամային քոյրերուն են, անոնք պիտի գան մեր տունէն առնեն: Քեզի քանի մէճիտիէ կուտամ, հօրս համար է, երկու ոսկի ալ կուտամ, էմանէթճիին ու Ջորեպանին դրամը: Ես մեր Օհաննէս վարպետն ու տղայ մը կը ղրկեմ, մեր բեռները թող պատրաստեն, էմանէթճիին անպայր յանձնեն: Ես երթամ կնքահայր: Դուն ճամբորդ ես, քեզ առնել նստեցնել չըլլար: Աչուրի մեծ եղբայրս հաճի Յարութիւն աղան պիտի գայ, կարգը իմս է, գալ տարի ես հայրենիք պիտի երթամ, սիւլա մը պիտի ընեմ: Հոն ամէն օր իրար կը տեսնենք: Մնաս բարով: Ե՞րբ ճամբայ կ'ելլէք: Ո՞ւր կը գտնեմ ձեզ որ երթաք բարով ըսելու գամ:

— Կիրակի ցերեկ ժամը վեցին նաւը ճամբայ կ'ելլէ: Մենք Ածպըտերցիներուն Ջախօ քեհեային սրճարանը կ'ըլլանք, ըսաւ Սըլոյեանը:

Այդ երկու օրը իր տէնկերը, Արխանեաններուն տէնկերը, միւս վեց ուղեկիցներունը կապուեցան, բեռնները կարուեցան: Էմանէթճին ամէնը առաւ, նաւ տարաւ, Ուրբաթ ապրանքները գացին:

Ածպըտերցիներուն Ջախօ քեհեային եղբայրը Շիրինին բանեցուցած Աշխարհացիներուն սրճարանը Կիւմրիւկ խանին ամբողջ տարածութիւնը գետնայարկ մըն էր: Առաւօտեան կանուխ ժամերուն Սըլոյեանը, Մինաս պապան, Նիկողոս աղան միայն կային: Վէվէյեանը, Բերդիկեանը, երկու Յակոբները դեռ չէին եկեր:

Ամէնքէն առաջ, ինչպէս միշտ, Վոսփորի առաջին շոգենաւով Պէյքօզի փուռին վարպետը Գէորգ աղան, Գանլըճայի փուռին վարպետը Նիկողոս աղան եկան: Անոնց ետեւէն Սարըեարի փուռին տեղկեահտարը Նազաչեանը, Պիւյիւքտէրէի, Ենիքիւղի, Էմիրկեանը փուռերուն վարպետները Պօղոս աղան, Թորոս աղան, Աստուր աղան եկան: Աղաները տարեցներն էն, մականուններովը երիտասարդներ էն: Դեռ նստած չէին, սիւլաճիները խումբով ու Աթրագարի համեստագործները Ակոբ աղան, Մարգարեանը, Խերեանը, Պետրոսեանը եկան: Անոնք ալ դեռ չնստած, Աւետեանը, Սըլոյեանին քենեկալը, Կոչեանը, Թեւոյեանը, Սըլոյեանին քեռայրները եկան: Սկիւտարէն Արխանեան երկու եղբայրները, հաճի Վարդան, հաճի Ծիլան աղաները ներս մտան: Անոնց ետեւէն Սկիւտարի Պալապան փուռին, Քէպապճիլարի փուռին Քերոբ աղան, հաճի Բարսեղ աղան եկան: Միասին Գէորգ էֆէնտին, որ թէ Պալապանի փուռը տեղկեահտար էր, թէ հուզուղ կը յաճախէր, փաստաբան պիտի ըլլար: Անոնց ետեւէն Սկիւտարի կերավաճառները Ծորքինց Սարգիս ամուն, Ծորդեանը եկան: Յետոյ Էյուպի, Զէօմլեկճիլէրի, Գատի Եռանի փապաները Նահապետեանը, Զէպճեանը, Կոկանեանը, Ագսարայի, Ալթը Մէրմէրի, Ակրատ Բազարի Կորեանը, Սալամանեանը ներս մտան:

Այս գիւղացիներուն սովորութիւններէն էր ամէն հայրենիքէն եկողները դիմաւորել, ամէն հայրենիք գացողներուն ողջերթ մաղթելը: Կը մեղադրուէին եթէ չգային: Արդէն միայն հայրենակիցներ չէին: Գրեթէ ամէնքը ազգականներ էին իրարու: Փեսայ, աներ, աներորդի, քեռի, քեռորդի, քեռայր, խնամի, հօրքուրայր, մօրքուրայր, հօրքուրորդի, մօրքուրորդի:

— Ակոբ աղա, դուն ե՞րբ պիտի երթաս, ըսաւ հաճի Վարդան աղան:

— Երկիրը փարայով կ'երթացուի, որո՞վ պիտի երթամ, ծերացայ հաճի պէկ:

— Քսանըհինգ տարին ալ անցաւ, Աթբաղարը եկար, ալ մնացիր: Տղայ ունեցար, տղադ կարգեցին, թոռ ունեցար, ոչ տղադ ոչ ալ թոռդ չես տեսեր, չես ճանչնար:

— Ամէն անգամ կ'ըսենք, աղբար ճամբուդ փարան մենք տանք նաւը դնենք քեզ, երկիր ղրկենք, ըսին իր արհեստակիցները, չերթար:

— Մէկն ալ մեր Կատարենց Գեւորգը չէ՞, ինձմէ ալ մեծ է, Սէլամսըզի յոյնին փուռը աշկերտ է, աղ տարիքովը չալակը հաց կը կրէ խանութները: Առած փարան ի՞նչ կ'ընէ չես գիտեր, ոչ երկիր կ'երթայ, ոչ ալ տունը փարա կը ղրկէ, տունը տանուման չկայ, ըսաւ Հաճի Ծիլան աղան իր ծանր առոգանութիւնովը:

— Երկրացի մը տեսնէ կը պահուի, չտեսնելու կուգայ, աւելցուց Նիկողոս աղան:

— Իր թէ իմ ալ քեռիս է, ըսաւ Ծորդեանը, լաւ որ տղան մեծցաւ, սազանդար եղաւ, ձայնն ալ աղուոր է, Խոչկիրիի Մուստաֆա փաշային ղոնախն է, տանը ան կը նայի:

Աւետեանը որ դիմացի նստարանին ամէնէն ծայրը Վէվէեանին հետ կը խօսէր, յանկարծ ընդհատեց, ներշնչուեցաւ, երգելու պէս, երկրին հարսներուն իրենց պանդուխտ էրիկներուն հարեններ սկսաւ արտասանել:

ՅԱԿՈԲ ՄՆՁՈՒՐԻ

(6 – Շար.)

ՍԿՈՎՏԻՈՅ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

Կիրակի իրիկուն, Օգոստ. 4ին, Հայ Արիներու Միութեան երկու խմբակները, որոնք հրաւիրուած էին մասնակցելու Սկովտիոյ միջազգային բանակումին, որ տեղի կ'ունենայ երկու տարին անգամ մը, վերադարձան Փարիզ եւ Լիոն, երեք շաբթուան յաջող եւ խանդավառ բանակումէ մը ետք:

1952էն ի վեր Ս կ ո վ տ ի ո յ Սկաուտական Միութիւնը կը կազմակերպէ այս բանակումը, խմբակներու դրութեամբ, սահմանափակ թիւով: Կը հրաւիրուին շատ մը երկիրներու սկաուտական կազմակերպութիւններ ղրկելու մէկ կամ երկու խմբակ: Մասնակցողներուն թիւը պէտք չէ անցնի 600ը:: Բոլոր մասնակցողները հիւրը կ'ըլլան սկովտական խմբակներու, այսպէսով կը կազմուին խառն խմբակներ:

Հայ Արիներու Միութիւնը քանի տարիէ ի վեր շարունակ մասնակցած է այս բանակումներուն, միշտ հրաւիրուած ըլլալով ղրկելու մէկ կամ երկու խմբակ: Փափաքելով որ Հայ Արիներու Միութեան Լիոնի շրջանն ալ մասնակցի, այս տարի հայկական պատուիրակութեան մէկ խմբակը կազմուած էր Լիոնի շրջանի Հայ Արիներէն, որոնք, 1974 Յունուարէն ի վեր մաս կազմելով Հայ Արիներու Միութեան, առաջին անգամ ըլլալով կը մասնակցէին սկովտական միջազգային բանակումի մը:

Լիոնի սկաուտները Փարիզ հասան Յուլիս 14ին եւ հիւրը եղան Փարիզի տղոց. կազմուեցան խառն խմբակներ, որոնք ընդհուաքոյթէ մը վերջ միութեան պետին հետ, Յուլիս 15ին մեկնեցան Սկովտիա:

Բանակումը բացուեցաւ Յուլիս 16ին: Կը մասնակցէին 15 ազգեր, որոնց մէջ կային Ամերիկայէ, Ճափոնէ, Ֆրանսայէ, Պելժիայէ, Ափրիկեան երկիրներէ եկած խմբակներ:

Բացումը կատարուեցաւ պաշտօնապէս եւ սկովտական կայմին վրայ բարձրացան մասնակցող ազգերու դրօշակները: Հայկական Դրօշակը անգամ մը եւս գտաւ իր պատուոյ տեղը՝ միւս ազգերու դրօշակներու կողքին:

Հայ մասնակցողներէն երկու պետեր՝ Ժայռ Պասմա (Փարիզ) եւ Յակոբ Մողեան (Լիոն), մաս կազմեցին կեդրոնական մարմնին, իսկ հայկական խմբակները կը ղեկավարէին Միքայէլ Մեծատուրեան եւ Հրաչ Պամաճեան (Փարիզ):

Կարդացուեցաւ Հայ Արիներու Միութեան ընդհանուր պետին ուղերձը՝ բոլոր մասնակցողներուն, իր հին բարեկամներուն եւ հայկական պատուիրակութեան ուղղուած:

Ամբողջ տասը օր խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ տեղի ունեցան մրցումներ, խաղեր, պտոյտներ, բանակումի կրակներ եւ ուրիշ շատ մը հաւաքոյթներ:

Լիոնի Հայ Արիները, հակառակ իրենց առաջին մասնակցութեան նման բանակումի մը, ունեցան շատ գովելի գործունէութիւն մը, որ նոր ոգի բերաւ հայկական պատուիրակութեան:

Հայկական խմբակները շատ անգամ շահեցան առաջնութիւն: Բոլոր պետերը հրաւիրուեցան հայկական խմբակներու կողմէ, որոնցմէ շատեր կը յիշէին նախորդ տարիներու հաւաքոյթները, ուր հայկական պատուիրակութիւնները միշտ ալ սիրուած եղած են իրենց սկաուտական ոգիին համար:

Բանակումը վերջացաւ հսկայական բանակումի կրակով մը եւ Յուլիս 26էն սկսեալ բոլոր մասնակցողները շաբաթ մը հիւրը եղան սկովտական ընտանիքներու մօտ, երկրին զանազան շրջանները, ուր անցուցին դրախտային կեանք մը, ամէն տեղ հանդիպանալով հայութեան դեսպանները:

Միջազգային Եղբայրութեան, բարեկամութեան Սկովտիոյ տղոց հետ, հայկական պատուիրակութիւնը, անգամ մը եւս ցոյց տուաւ իր կենսունակութիւնը եւ բարձր հասկացողութիւնը: Իսկ Լիոնի եւ Փարիզի տղոց ստեղծած մտերմութիւնը եւ բարեկամութիւնը լաւագոյն արդիւնքներէն մին եղաւ այս ամառուան ընթացքին: Բոլորն ալ մեծ խանդավառութեամբ պիտի շարունակեն իրենց գործունէութիւնը եւ վստահ ենք թէ յառաջիկայ տարի Օգոստոս ամսուն Նորվեկիոյ համաշխարհային ճեմպորիին, Հայ Արիները մեծ պատուիրակութեամբ պիտի ներկայանան սկաուտական աշխարհին:

Իրենց վերադարձին Փարիզ, վերջին հաւաքոյթէ մը վերջ՝ ցրուեցան մեր տղաքը, Լիոն եւ Փարիզ: Լիոնի տղաքը կը մեկնին իրենց շրջանային բանակումին՝ Արտէշի շրջանը, իսկ Փարիզի շրջանի խմբապետուհիներն ալ Օգոստոս 9ին կը մեկնին «Կիլվէլ», Լանտոնի մօտ, մասնակցելու համար խմբապետական բանակումին, ուր տասը օրուան հաւաքոյթէ մը յետոյ պիտի ստանան իրենց «վկայեալ խմբապետուհի»ի աստիճանը:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

Նախասան անոնք՝ այդ ծառերը, որովհետեւ Թուրքիոյ հայկ. կեանքին մէջ շատ նուազ է նման նուիրեալներու թիւը, սեբունդի դաստիարակութեան գործը դժբախտաբար ենթարկուած է անտարբերութեան...

— Բարի երեկոյ, — կ'ընդմիջէ խոհերս, -վաղեմի ընկերս:

— Բարեւ — կը պատասխանեմ:

Ըստ երեւոյթին, հեռուէն նկատած էր նստած գիրքս եւ հետաքրքրութենէ մղուած՝ կը հարցնէ պատճառը: Կը պարզեմ իրեն ունեցած խոհերս եւ վերլուծումս՝ ծառերու երգին մասին:

Ժամը 10·30 է: Լուսինն ալ տարօրինակ hայեացք մը սեւեռած է վրաս: Կը հեռանամ զրուցակից Հայ ծառերէն, որոնք տակաւին կը շարունակէին փսփսալ...

Ի՞նչ կ'ըսէին արդեօք:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

Լենինականի Ֆիլհարմոնիայի դահլիճին մէջ երկու համերգներով ելոյթ ունեցած է երգչուհի Լուսինէ Զաքարեան: Ան մեծ յաջողութեամբ մեկնաբանած է միջնադարեան շարականներ, հոգեւոր երգեր ու մեղեդիներ, սփիւռքի հայ երգահաններ՝ Գուրգէն Ալէմշահի, Համբարձում Պէրպէրեանի ստեղծագործութիւններէն, Կոմիտասի նորայայտ «Օրօր»ը եւ ժողովրդական հարսանեկան երգերէ նմոյշներ:

Համերգին մասնակցած է նաեւ երգիչ Խորէն Պալեան, Ալան Յովհաննէսի, Կոմիտասի, Կանաչեանի, Եկմալեանի, Պէրպէրեանի եւ Դ. Ղազարեանի երգերով:

Երգողներուն վարպետօրէն ընկերակցած է դաշնակահարուհի Մարիաննա Յարութիւնեան:

×

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՒՄ

Հայաստանի գիւղական շրջաններուն մէջ կատարած ուղեւորութենէն Երեւան վերադարձած է ժողովրդական երգեր հաւաքող խումբ մը երաժիշտներու արշաւախումբը, որ Եղէգնաձորի, Մարտունիի եւ Աշտարակի շրջաններու գիւղերուն մէջ ձայնագրած է աւելի քան 200 հին ու ժամանակից աշխատանքի եւ ծիսական երգեր::

ՄՏՔԵՐ

Ձեմ վախնար անոնցմէ որ վրաս կը յարձակին, բայց գէս կը մտահոգեն անոնք որ գէս կը պաշտպանեն:

Ա. ԺԻՏ

×

Գրականութեան մէջ յաջողիլը չէ որ դժուար է, այլ՝ արժանի ըլլալ այդ յաջողութեան:

Ա. ԺԻՏ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Պատանեկան Միութեանց տարեկան բանակումը տեղի ունեցած է Յուլիս 20 – 28ի ընթացքին, Այնճարի մէջ: Ուխթօրեայ բանակումին մասնակցած են 14 մասնաճիւղերէ 150 պատանիներ: Բանակումի առօրեայ զբաղումները եղած են ազգային – դաստիարակչական եւ ընկերային նիւթերու շուրջ պատրաստուած դասախօսութիւններ, մարզական խաղեր, ցերեկային եւ գիշերային արշաւներ եւ ժապաւէններու ցուցադրութեան:

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ

Մարդ մը կը ծեծէր իր կինը: Դրացին կը հասնի օգնութեան:

Ա՛յ մարդ, ի՞նչ պատճառ կայ, ինչո՞ւ կը ծեծես այդ խեղճ կինը:

— Պատճառ ըլլար՝ կը սպաննէի:

×

«Արարատ»ի 1973 Թուականի բաժակի աւարտական խաղէն ետք գինով մարդ մը կ'ուզէր առիւծի արձանը տեղահան ընել:

— Ծօ՛, ի՞նչ կ'ընես, խենթեցա՞ր...

— Այս առիւծին տեղը Իշտոյեանի արձանը պիտի դնեմ:

— Ալ ինչո՞ւ կը հանես, մէջքին ութը գրէ, վերջացուր...

×

Ուսուցիչը կը դիմէ Վարդանիկին.

— Ես միայն մէկ հարցում կ'ընեմ, եթէ ճիշդ պատասխանես՝ հինգ կը նշանակեմ: Առաջին մարդը ազգութեամբ ո՞վ եղած է:

— Հայ:

— Ուրկէ՞ գիտցար:

— Ատիկա արդէն երկրորդ հարցում մըն է:

×

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ

× 1512 Թուականին Յակոբ Մեղապարտ հիմնեց գրքի տպագրութեան գործը: Հայ առաջին գիրքը՝ «Ուրբաթագիրքը», ծնունդ առաւ Վենետիկի մէջ:

× Այժմ աշխարհի մէջ կան հայկական շուրջ 25·000 ձեռագիրներ, որոնց 15·000ը կը պահուին Երեւանի Մատենադարանին մէջ:

× «Հայաստան» հրատարակչութիւնը ամէն տարի լոյս կ'ընծայէ շուրջ 500 անուն գիրք՝ հինգ միլիոն ընդհանուր տպաքանակով:

× Հայաստանի մէջ ամէն տարի կը հրատարակուի հազարէ աւելի անուն գիրք՝ 10 միլիոն ընդհանուր տպաքանակով:

× Հայաստանի մէջ կը բանին 3·340 գրադարաններ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (40)

ԻՆՉՊԷՍ ԳՈՂՑԱՆ ՅԱՐԵՐՈՒՆ ԹԱԳԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆ ՄԸ

— Եթէ չէք հետաքրքրուիր, կ'ըսէ Նիքօլա Բիքին կատակելով այս անգամ, ես ինծի կը պահեմ տեղեկութիւններս:

— Խօսէ՛ տեսնենք, կ'ըսէ Պ. Եօֆէ վճռական շեշտով.. մենք ուրիշ գործեր ալ ունինք, ժամանակ չունինք ձեր զուարճութիւնները լսելու:

— Մի՛ բարկանաք, Պ. նախագահ, մի՛ բարկանաք, ինքնաբերաբար պիտի ըսեմ ձեզի ամէն բան:

— Արդ, երբ պարոն հարիւրապետը աւարտեց այն պատմութիւնը, զոր ես պէտք է կրկնէի, ինծի հարցում մը ուղղուած միջոցին, աւելցուց. «Հիմա պէտք է ինծի Լաթվիացի անցագիր մը գտնել բարեկամի մը համար, երբ մանաւանդ մարդ անցագրի պաշտօնեայ է: Եւ հայթայթեցի իրեն պէտք եղած թուղթը:

— Ե՞ւ, կը հարցնէ Պ. Եօֆէ:

— Եւ այդ գիշերն իսկ, դայն պատշաճօրէն տեղաւորեցի այն շոգենաւին մէջ որ Մէմէլ պիտի երթար, եւ որ ներկայիս շատ հեռուները ըլլալու է:

Եթէ Նիքօլա Բիքինը չի ստեր, ուրեմն Ալէքսէյ Բօլբսովը յաջողած է փախչիլ, հակառակ Լիպաւա գտնուող այն ռուս պաշտօնեային որ հրաման ունէր հսկելու նաւերու վրայ:

Սենեակին անկիւնէն, ուր կ'աշխատի Իւէն Շումով տկար հեծեծանք մը կը բարձրանայ:

Պ. Եօֆէ եւ իր պաշտօնակիցները սեղանին առջեւէն ելլելով, աճապարանքով կ'ուղղուին դէպի մանկամարդ աղջիկը:

Վերջին բառերը լսելուն պէս, աղջիկը նուաղած էր: Իր գեղեցիկ խոպոպները կը ծածկեն այն էջը, ուր կը սղագրէր ան:

ԳՆԴ. ՎԼԱՏԻՄԻՐ ՓՕՓՕՖ

Իւէն Շումովի նուաղումին պատճառած յուզումը կարճ տեւեց:

Մանկամարդ աղջիկը, իր սենեակը փոխադրուելէն քիչ վերջ սթափած էր արդէն:

Պատուիրակները, սեղանին շուրջ իրենց տեղերը գրաւեցին, ապահով ըլլալէ վերջ անոր առողջական վիճակի մասին. (այս նուաղումը վերագրուեցաւ չափազանց աշխատութենէն յառաջ եկած յոգնութեան եւ ճաշարանին մէջ տիրող տաքութեան):

Պատուիրակութեան մեքենագիր աղջիկներէն մին, հիմա պիտի փոխանորդէ իրեն:

Վլատիմիր Փօփօֆի ունկնդրութեան սկսելէ առաջ, կ'որոշուի հարցնել Իվան Մինսկիէն թէ ինչպէս երեւան հանած է գաղտնի ընկերութիւնը եւ ինչէ՞ն գիտէր թէ Փօփ Կրիկօրին կը պատկանէր այդ կազմակերպութեան:

Ոստիկանապետը, սեղանին առջեւ ոտքի կեցած, կուրծքը դուրս տնկած, ինքնավստահ մարդու կեցուածքով. կարեւոր անձ մը ըլլալու գիտակցութեամբ կը յայտարարէ.

— Ընկեր պատուիրակներ, քանի մը օր առաջ, Մոսկուայէն եւեւէս ղրկուած թղթատարին մէջ գտայ անստորագիր նամակ մը, որուն թուղթէն, գրուածքէն ու անուշահոտութենէն հասկցայ թէ կնոջ մը կողմէ ղրկուած էր ինծի:

Այս նամակին մէջ ինծի կը յայտնէին գաղտնի կազմակերպութեան մը գոյութիւնը, որուն մասին պատիւ ունեցայ քիչ առաջ ձեզի խօսելու:

«Եթէ անծանօթ կինը շուզեց ինծի ըսել դաւադիրներուն անունը, գոնէ յայտնեց այն նշանը, որով անոնք զիրար կը ճանչնան»:

Իվան Մինսկի խաչի նշանը կ'ընէ եւ կը շարունակէ.

— Այդ կինը կ'աւելցնէր որ, ատենօք գիս ճանչցած ըլլալով Փեթրոկրատի մէջ, ուր կ'երեւի թէ մեծ ծառայութիւն մը մատուցեր եմ իրեն, չէ մոռցած զրածս, եւ կատարելապէս տրամադրութեանս տակ կը դնուէր եթէ ես ուզէի ամբողջական տեղեկութիւններ ունել այս կազմակերպութեան եւ անդամներուն գործունէութեան մասին: Եւ վերջապէս, Կոստանդնուպոլսոյ մէջ ինծի հասցէ մը կուտար, ուր «Լիւտմիլա» անունին կրնայի գրել:

ՓՕԼ ՄՕՆՖԷՐՐԱՆ

(Շար.)

Կարդացէք
«ՅԱՌԱՋ»ը
Տարածեցէք

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Յովհաննէսեան, Պ. Կարապետ Փափազեան եւ ընտանեկան համայն պարագաները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, նամակով կամ հեռագրով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր՝

Այրի Տիկին ԲԱՐԹՈՂ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ մահուան տխուր առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Մարիամ Մուրատեանի (ծնեալ Եղիայեան) մահուան առթիւ, ոմն, Տրակինեանէն 1000 Փր. կը նուիրէ Դպրոցասէր վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 Փր. «Յառաջ»ի:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՎԱԼԱՆՍ. Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Աստուածածնայ վերափոխման տօնին առթիւ, Պատարագ եւ Խաղողօրհնութիւն, Կիրակի Օգոստ. 18ին:

Հինգշաբթի Օգոստ. 15ին, ժամը 10ին. Պատարագ եւ հոգեհանգիստ ի յիշատակ Բ. պատերազմի Վալանսի ռմբակոծութեանց Հայ զոհերուն:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Առնուվիլի Վարդանայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ մէջ Օգոստոս 18, Կիրակի Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ հանդիսաւոր Պատարագ կը մատուցուի, եւ յաւարտ Պատարագի կը կատարուի աւանդական խաղողի օրհնութիւն: Կը հրաւիրուի Առնուվիլի եւ շրջանի հայ հասարակութիւնը:

Սկիզբ ժամերգութեան 9.45

Սուրբ Պատարագ 11.00

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Վարչութիւնս կը տեղեկացնէ մերայն ժողովուրդին թէ Աստուածածնի վերափոխման տօնին առթիւ կը կատարուի Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր Ս. Պատարագ եւ աւանդական խաղողօրհնէք:

Ի ԼԱՍԻՕԹԱ 15 Օգոստոսին Հինգշաբթի Ս. Կարապետ Մատրան մէջ. 30 ռիւ Լըտրիւ Ռօլէն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՄԷՋ

Կիրակի Օգոստոս 18ին

Պատարագները կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

Սկիզբ ժամերգութեան 8.30 Ս. Պատարագ 10 քարոզ 11. խաղողօրհնէնք 11.40ին:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ի յիշատակ «Յառաջ»ի վաղեմի աշխատակից՝ Արշաւիր Խանճեանի մահուան քառասունքին, Պ. Շաւլ Գասպարեան 500 Փր, կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

«ՅԱՌԱՋ» կը նուիրեն

Պ. Սանփալ Հէլվաճեան այս տարի եւս մէկ տարեկան «Յ ա ռ ա ջ» կը նուիրէ Պ. Լորիս Բարսնեանի:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Արձակուրդի առթիւ, հասցէի փոփոխութեան դիմումները պէտք է ըլլան ԳՐԱՒՈՐ, փոփոխութենէն 3–4 օր առաջ, տալով ՀԻՆ եւ նոր հասցէները եւ կցելով 5 Փր.ի դրոշմաթուղթ:

Վարչութիւնս ցաւով կը յայտնէ սակայն թէ արձակուրդի առթիւ, հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունի ԻՏԱԼԻՈՅ համար, ուր թղթատարը շատ աւելի անկանոն ըլլալով քան Ֆրանսա, կարելի չէ գոհացում տալ բաժանորդներուն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Օգոստ. 17, ամբողջ օրը, Պելֆոնթէնի կայանը:

Ճաշ տեղւոյն վրայ:

Գեղարուեստական բաժին մանուկներու կողմէ:

Անոնք որ կ'ուզեն նախապէս սեղանակ ապահովել կրնան հեռաձայնել տնօրէնութեան.—

16-82-609-111 ապա ուզել՝ 5 Պելֆոնթէն:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՆՍՏԱՆԴԵԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՄԲ...

(Քերթուածներ)
Ընտիր տպագրութիւն

Գին 20 փր.

Դիմել՝ ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

Օգոստոս 1էն 30
AGDE

Grande Fête Champètre le 15 août

– Հասցէ.– Camp du Nor Séround
Chalet St. Mathieu — Route de Bessan
34-Bessan (Hérault — Tél. (67) 94-10-52

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ.— Օգոստոս 15ի դաշտահանդէսին երթալու համար օթոքար մը վարձուած է որ կը մեկնի ժամը առաւօտեան 6.30ին Պուլվ. տ'Աթէնէն (ռիւ տը Քոնվալէսանի վրայ): Նախապէս արձանագրուիլ.— Նոր Սերունդի Ակումբը 26 ռիւ տէ Քոնվալէսան ժամը 15էն 18 կամ թապա Գըլըճեան, 69 Լաքանըպիէռ ժամը 15էն 18:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince — Paris (6e)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր 13ին Սալ տէ Ֆէթ տը Սեւրան:

×

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ երաժշտական յոբելինական գործունէութեան նուիրուած ցերեկոյթ, Սալ Կաւօ, Դեկտեմբեր 15ին, գեղարուեստական ճոխ յայտագրով:

EGLISE ST. JULIEN LE PAUVRE
(Tous les soirs sauf Samedi et Dimanche à 21 h. 30)
1, Rue St. Julien Le Pauvre

PASSION NOIRE

« Il y eut d'abord le poème « Lynch », que j'écrivis en 1954. Puis à la demande de Paul GILSON, pour ses « Soirées de Paris » à la radio, l'émission que j'intitulais « Passion Noire » où, en alternance avec les strophes de « Lynch », se faisaient entendre non pas chantés, mais dits, des blues choisis de telle sorte que l'ensemble forme une histoire, comme au long d'une veillée, racontée. Voici qu'aujourd'hui, grâce à la version scénique de Pierrette DAVID, vient témoigner et accuser la voix unanime partagée, de l'alliance du double horizon blanc et noir issue, pour communier dans la même douleur, le même amour et le même espoir ».

ROUBEN MELIK

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՇՈՒՆ. 1974

ՏԱՍԸ ՕՐ
2100 Ֆէն ՍԿՍԵԱԼ

ՄԵԿՆՈՒՄ ԱՄԷՆ ԱՄԻՍ — ԱՄԲՈՂՋ ՏԱՐՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ —

ՓԱՐԻԶԷՆ ԵՒ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

«Յատուկ երիտասարդներու» համար (16էն 35 տարեկան)

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4էն 21

×

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 7էն 21
ՓԱՐԻԶ - ՓԱՐԻԶ 2920 Ֆ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 6էն 19
ՄԱՐՍԷՅԼ - ՄԱՐՍԷՅԼ 2950 Ֆ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 5էն 19
2550 Ֆ

Յաւելեալ երրորդ Շաբաթ մը եթէ 15 հոգի կայ.— Յաւելեալ՝ 750 Ֆր. 15հոգիէն պակաս յաւելեալ՝ 950 Ֆր.

LIC. A. 72
Demander notre brochure détaillée

Դիմել գրասենեակ՝ մանրամասնութեանց եւ պայմաններու համար:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE
MONDOTOURS

2, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 073-30-64
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE

agence de voyages SEVAN

50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. : 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS

87, La Canebière, Marseille 1er Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

Passez vos vacances en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST la bohème UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomiac
THOMASSIAN Frères

Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU
T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON
T.490.17.79

NEUF–OCCASION–ACCESSOIRES–POSE D'ATTELAGES

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
13
MARDI
13 AOUT
1974

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 ֆր. Վեցամսեայ 90 ֆր.
Արտասահման Տար. 200 ֆր. Հատը 1 ֆր.

50րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.086 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 50e ANNÉE — No 13.086

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Նորին Սրբութիւն Մոսկուայի եւ Համայն Ռուսիոյ Տ. Պիմէն պատրիարքի եղբայրական հրաւէրով Յուլիսի 16էն 22ը Մոսկուայում եւ ապա 23էն 25ը Կիեւում էր գտնւում Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Տ. Տ. Վազգէն Ա.ը՝ մասնակցելու Ս. Սերգէյ Ռադոնեժսկու տօնակատարութեանը։

Նորին Սրբութիւն Տ. Պիմէն պատրիարքը անձնապէս հրաւիրել էր նաեւ Երուսաղէմի Հայոց պատրիարք ամենապատիւ Տ. Եղիշէ արքեպիսկոպոսին։

Հայ եկեղեցու պատուիրակութեան կազմում էին նաեւ Արարատեան հայրապետական թեմի փոխանորդ Տ. Կոմիտաս արք. Տէր-Ստեփանեանը, Հարաւային Ամերիկայի հայրապետական պատուիրակ և Արգենտինայի Հայոց առաջնորդ Տ. Բարգէն արքեպ. Ապատեանը, Հիւսիսային Կովկասի եւ Մոսկուայի Հայոց առաջնորդ Տ. Պարգեւ Եպս. Գէորգեանը, Միացեալ-Նահանգաց արեւմտեան թեմի առաջնորդ Տ. Վաչէ Եպս. Յովսէփեանը եւ Երուսաղէմի Հայոց պատրիարքարանի դիւանապետ Տ. Շահէ արքեպ. Աճեմեանը։

Յուլիսի 16ին Մոսկուայի Դոմոդեդով օդանաւակայանում Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին եւ հայ եկեղեցու բարձրաստիճան հիւրերին դիմաւորում է Նորին Սրբութիւն Տ. Պիմէն պարտիարքը՝ ընկերակցութեամբ Մոսկուայի Ռուսաց պատրիարքարանի արտաքին յարաբերութիւնների բաժնի նախագահ Տ. Յուվենալի միտրոպոլիտի, Խատոնիայի եւ Տալինի միտրոպոլիտ Ալեքսիի, միտրոպոլիտ Սերգէյի եւ բարձրաստիճան այլ հոգեւորականների։

Հայ եկեղեցու պատուիրակութեանն օդանաւակայանում դիմաւորում է նաեւ ՍՍՀՄ Մինիստրների սովետին առընթեր կրօնական պաշտամունքների խորհրդի նախագահի տեղակալ Պ. Վ. Մակարցեւը։

Յուլիսի 17ին, Չորեքշաբթի օրը, Հայ եկեղեցու պատուիրակութիւնը ժամանում է ռուսական Զագորսկ վանք։ Ժամը 15ին երկու Հովուապետներն իրենց շքախմբերով ներկայ են լինում Ս. Երրորդութիւն տաճարում երեկոյեան Հսկման ժամերգութեանը Ս. Սերգէյի աճիւնների առաջ։

Յուլիսի 18ին, Հինգշաբթի օրը, Ս. Համբարձման տաճարում հայ եկեղեցու պատուիրակութիւնը ներկայ է լինում հանդիսաւոր Ս. Պատարագին, որը մատուցում են Տ. Պիմէն եւ Ալեքսանդրիայի Յունաց Տ. Նիկոլա Զ. Սրբազան Պատրիարքները։

Յաւարտ պատարագի Ռուսաց եւ Հայոց եկեղեցիների Հովուապետները հանդէս են գալիս եղբայրական փոխադարձ սիրոյ եւ յարգանքի խօսքերով։

Ս. Պատարագից յետոյ Զագորսկի Վեհարանի սրահում, ի պատիւ հայ եկեղեցու պատուիրակութեան, տրւում է հանդիսաւոր ընդունելութիւն, որին ներկայ է լինում նաեւ ՍՍՀՄ Մինիստրների սովետին առընթեր կրօնական պաշտամունքների խորհրդի նախագահի տեղակալ Պ. Վ. Մակարցեւը։

Ընդունելութեան ժամանակ ջերմ ուղերձներով հանդէս են գալիս Տ. Պիմէն սրբազան Պատրիարքը եւ Տ. Եղիշէ սրբազան պատրիարքը։

Յուլիսի 19ին, Ուրբաթ օրը, առաւօտեան ժամը 10ին, Ամենայն Հայոց Տ. Տ. Վազգէն Ա. կաթողիկոսը, Տ. Կոմիտաս արքեպիսկոպոսի ուղեկցութեամբ, Մոսկուայում այցելութիւն է տալիս ՍՍՀՄ մինիստրների սովետին առընթեր կրօնական պաշտամունքների խորհրդի նախագահ Ա. Կուրոյեդովին։

Նոյն օրը, ժամը 17ին, նախագահ Ա. Կուրոյեդովին քաղաքավարական այց է տալիս նաեւ Երուսաղէմի Հայոց Տ. Եղիշէ պատրիարքը՝ ընկերակցութեամբ Տ. Շահէ արքեպ. Աճեմեանի։

Ժամը 15ին Վեհափառ Հայրապետը եւ Երուսաղէմի Հայոց պատրիարքը իրենց շքախմբերով այցելում են Մոսկուայում Հայաստանի կառավարութեան ներկայացուցիչ Պ. Սուրէն Մելքոնեանին։

Յուլիսի 20ին, Շաբաթ օրը, առաւօտեան ժամը 10ին, հայ եկեղեցու պատուիրակութիւնն այցելում է Ռուբլիովի անուան եւ Տրետիակովեան պատկերասրահները։

Երեկոյեան ժամը 18ին Հայոց Հայրապետի գլխաւորութեամբ հայ եկեղեցու պատուիրակութիւնը ներկայ է լինում Մոսկուայի Ս. Յարութիւն տաճարում, Կազանի Ս. Աստուածածին նշանաւոր սրբանկարի տօնին նուիրուած Հսկումին։ Սրբազան արարողութեան ժամանակ Երուսաղէմի Հայոց Տ. Եղիշէ սրբազան պատրիարքը ռուս հաւատացեալ ներկայ ժողովրդին է բերում օրհնութիւն Երուսաղէմից եւ Փրկչի լոյս գերեզմանից՝ բարեմաղթելով, որ միշտ անսասան մնան հայ եւ ռուս եկեղեցիների եւ ժողովրդների դարաւոր եղբայրակցութիւնը Քրիստոսի Աւետարանի փառքի եւ աշխարհում քրիստոսաւանդ խաղաղութեան յաղթանակի համար։

Յուլիսի 21ին, Կիրակի օրը, առաւօտեան ժամը 10ին, Մոսկուայի Ելոխովսկեան պատրիարքական տաճարում մատուցւում է հանդիսաւոր Ս. Պատարագ՝ ներկայութեամբ նաեւ հայ եկեղեցու պատուիրակութեան։ Ս. Պատարագի աւարտին Տ. Պիմէն պատրիարքը եւ Ամենայն Հայոց Տ. Տ. Վազգէն Ա. կաթողիկոսը հանդէս են գալիս ողջոյնի եղբայրական ուղերձներով։

Ժամը 15ին Ռուսաց սրբազան պատրիարքի կողմից, ի պատիւ Ամենայն Հայոց Հայրապետի եւ հայ բարձրաստիճան հոգեւորականութեան, տրւում է ողջերթի ընդունելութիւն։ Ողջերթի ճաշկերոյթին ներկայ է լինում նաեւ ՍՍՀՄ Մինիստրների սովետին առընթեր կրօնական պաշտամունքների խորհրդի նախագահ Ա. Կուրոյեդովը եւ նախագահի տեղակալ Պ. Վ. Մակարցեւը։ Ճաշկերոյթի ընթացքում ճառեր են արտասանում Տ. Պիմէն սրբազան Պատրիարքը, Տ. Տ. Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը, Տ. Եղիշէ սրբազան պատրիարքը եւ Կալիֆորնիայի Հայոց թեմի առաջնորդ Տ. Վաչէ Եպս. Յովսէփեանը։

Ողջերթի սեղանին հայ եկեղեցու բարձրաստիճան հիւրերին ողջունում եւ բարի ճանապարհ է մաղթում նաեւ ՍՍՀՄ մինիստրների սովետին առընթեր կրօնական պաշտամունքների խորհրդի նախագահ Ա. Կուրոյեդովը։

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ
(ԿՆԻՔ)

31 Յուլիս 1974

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԴԵՌ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՆ

—0—

ԺԸՆԵՒԸ ԿՐՆԱՅ ՁԱԽՈՂԻԼ

Թուրքերը, որոնք Կիպրոսի հարցին սկիզբէն ի վեր երես առին, այլեւս պատճառ չունին անհրեսութիւնը չշարունակելու գլուխ բռնելով աշխարհի։ Ժընեւի մէջ, արդէն տարակարծութիւնները սկսած են։ Թուրքերը նախապայման դրած են, որ «Կիպրոս» կամ «կիպրական Հանրապետութիւն» արձանագրութիւնը կրող ցուցատախտակներ չդրուին Կիպրոսի Թուրք եւ յոյն պատուիրակութեանց առջեւ ու երկար վիճաբանութիւններէ ետք ձեւ մը գտնուած է։ Թուրքերը կ՚ուզէին որ յոյն Կիպրացիներու առջեւ գրուի՝ «Յոյն — Կիպրական համայնք» եւ «Թուրք — կիպրական համայնք» Թուրքերուն առջեւ ինչ որ անշուշտ նուիրագործումը կը նշանակէ անկախ պետութեան մը Թաղումին ու կը հաստատէ նաեւ ինչ որ Թուրքը կը ծրագրէ՝ դաշնակցային լուծում մը։ Յոյները եւ յոյն — Կիպրացիները տեղի չեն տուած ու ի վերջոյ Կիպրոսի ներկայ նախագահը առաջարկած է որ Թուրք եւ յոյն Կիպրացի կոյս ցուցատախտակներու եւս նըստին, ինչ որ առաջին անգամ կը պատահի միջազգային ժողովի մը մէջ։

Միւս կողմէ սակայն Թուրքիոյ Արտաքին նախարարը տեսակցութիւն մը տուած է Ֆիկարօ-ի, ուր կը շեշտէ առաջին իսկ վայրկեանէն. —«Անպայման Ժընեւի ժողովի միջոցաւ չէ որ կրնանք լուծում մը գտնել կիպրական հարցին։ Թուրքը չի ծածկեր իր միտքը, խօսելու տեղ Ժընեւի մէջ, կ՚ուզէ զէնքով խօսիլ Կիպրոսի մէջ եւ տեսակցութենէն դուրս ալ Ֆիկարօ կ՚ըսէ թէ շշուկներ կան ըստ որոնց Թուրքիա Կիպրոսի Բ. ճակատամարտ մը կը պատրաստէ։ Լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն Թրք. զօրքը Ատտիղասի «երկու ճամբաներէն» մէկը պիտի առնէ։ Երկուքն ալ կը կրեն Հոնքերու պետին անունը։ Դաշտը կ՚երկարի մինչեւ Նիկոսիա եւ Լառնաքա հարաւէն եւ մինչեւ Ֆամակուսթա՝ արեւելքը։ Մէկ ճամբան հիւսիսէն կը մեկնի ու Լեֆքայէն անցնելով Նիկոսիա եւ Ֆամակուսթա կը հասնի, միւսը՝ նոյն գիծն ունի մինչեւ Նիկոսիա բայց անկէ կ՚երկարի դէպի Լառնաքա։

Գալով Թուրք Արտաքին նախարարին, կ՚ըսէ Ֆիկարոյին թէ Յոյները սուտեր կը տարածյնեն Կիպրոսի ներկայ անցուդարձին մասին։ «Շատ — շատ կարելի է ափսոսալ քանի մը միջադէպերու համար, որոնք անխուսափելի են նման պայմաններու մէջ»։ Թուրքին համար միշտ «միջադէպ» կը նկատուի ջարդ, աւար, թալան, սպանդ։

Քանի մը տողով

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Հանրապետութեան նախագահը անակնկալօրէն երկու բանտ այցելեց առջի օր, Քափ Ֆեռա արձակուրդի մեկնելէ առաջ, քանի մը օրուան համար։

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐԻ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

—0—

Ցաւով կը հաղորդենք թէ անցեալ Երեքշաբթի վաղ առաւօտեան, մեր անզուգական գրագէտը թեթեւ կաթուած ունեցաւ եւ այժմ կը գտնուի դարմանումի տակ։

Այս առթիւ, կը խնդրուի որ ցնոր տնօրինութիւն իր հասցէին դադրին նամակագրութիւն եւ որեւէ թղթակցութիւն։ Այս սեղմումը, իր իսկ փափաքով, չի վերաբերիր սակայն մամուլին, բացի հայաստանեան մամուլէն որ անընթեռնլի է։ Բայց Սփիւռքի մեր հարազատ մամուլին ամէնէն համեստ թիւն իսկ կ՚ընդունուի սիրով եւ շնորհակալութեամբ։

Այս դժբախտ արկածին առաջին շաբաթըն իսկ, գգալի բարելաւումներ տեղի ունեցան և ի սրտէ կը մաղթենք թէ շուտ, շատ շուտ, մեր մէջ վերադառնայ մեր այնքան սիրելի «Անառակ Որդին», որ դեռ ըսելիքներ ունի մեզի։

Կը վստահեցնենք իր բոլոր բարեկամներն, ծանօթներն, ու իր գրականութեամբ շնչողները, թէ Շահնուր կը խնամուի լաւագոյն պայմաններու մէջ եւ թէ ոչ մէկ ջանք կը խնայուի որպէսզի ժամ առաջ վերադառնէ իր ուժերը։ Ցնոր տնօրինութիւն, իրեն վերաբերեալ որեւէ հարցի համար, դիմել միայն «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Օգոստ. 6 — 8)

«ԱՐԱՐԱՏ»ի յաղթանակը

—0—

«Հրազդան» մարզադաշտին վրայ «Արարատ» յաղթած է Տաշքենտի «Պախտակոր» խումբին 3 — 1 արդիւնքով։ Տաշքենտցի մարզիկները՝ խաղի սկիզբէն իսկ անցնելով լարուած պայքարի եւ անընդհատ շարժումի, 5րդ վայրկեանին նշանակած են առաջին կոլը։

Այնուհետեւ, Արարատցիներ իմաստուն կերպով կազմակերպելով իրենց խաղը կրցած են հետզհետէ տկարացնել հիւրերու անընդհատ շարժումը եւ առաջին կիսախաղի վերջին վայրկեանին Անդրէասեան 25 մեթրէն գնդակը ղետեղած է Տաշքենտցիներու ցանցի մէջ։

Երկրորդ կիսախաղին «Արարատ»անցնելով հակագրոհի կրցած է հակառակորդ խումբին համար ստեղծել բազմաթիւ վտանգաւոր պահեր, որոնք ի վերջոյ արդիւնաւորուած են եւ Իշտոյեանի արձանագրած երկու կոլերով խաղը վերջացած է «Արարատ»ի յաղթանակով՝ 3 — 1։

Այժմ «Արարատ» 18 կէտով կը գրաւէ 6րդ տեղը։ Յաջորդ հանդիպումը տեղի կ՚ունենայ Օգոստոս 13ին՝ Մոսկուա, տեղւոյն «Սպարտակ» խումբին հետ, որմէ ետք Արարատցիներ կը մեկնին Գանատա եւ Միացեալ Նահանգներ, ուր կը մրցին զօրաւոր խումբերու հետ։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴԻՒԱՆԻ ՄՆԱՑՈՐԴՆԵՐԸ ԴՈՒԻՆՈՒՄ

ԽՄԲ.— Փրոֆ. Կ. Ղափադարեան «Պատմա – բանասիրական հանդէս»ի մէջ շահեկան ուսումնասիրութիւն մը լոյս ընծայած է Դուինի պետական դիւանին, եւ պեղումներու ընթացքին յայտնաբերուած դիւանի բեկորներու մասին: Կը ներկայացնենք ուսումնասիրութիւնը յապաւումներով:

×

Հայ միջնադարեան մատենագիր Սեբէոս (Է. դար) իր «Պատմութեան» մէջ գրում է, որ պարսկական լծի դէմ Հայերենի 572 թուականի ապստամբութիւնից առաջ, մինչեւ իշխան Վահանը ցանկանալով Սիւնիքն անջատել Հայաստանից, գիմում է պարսից Խոսրով արքային (531-579), որպէսզի նա թոյլ տայ Սիւնիքին վերաբերող դիւանի մասը Դուինից տեղափոխել Փայտակարան: Սեբէոսի տուեալներից անկախ, գիտական լայն շրջաններին ծանօթ էր նաեւ «Գիրք թղթոց» կոչուող փաստաթղթերի ժողովածուն ,որ դժբախտաբար տպագրուած է բազմաթիւ վրիպակներով եւ այլ կարգի սխալներով: Այդ գրքի մէջ հաւաքուած են դաւանաբանական եւ եկեղեցական հարցերին նուիրուած փաստաթղթեր, որոնք կարեւոր նշանակութիւն ունեն միջնադարի պատմութեան համար սկսած Զ. դարից: Ժողովածուն ժամանակին կազմուել է Դուինի կաթողիկոսական դիւանի փաստաթղթերի հիման վրայ եւ յետագայում ստուարացել է նորանոր նիւթերով:

Եթէ մինչեւ այժմ կաթողիկոսական դիւանի վերաբերեալ Դուինում կատարած մեր որոնումները շօշափելի արդիւնք չեն տուել, հաւանաբար այն պատճառով է, որ Հայոց կաթողիկոսութիւնը Դուինից փոխադրուելու ժամանակ (893) դիւանն էլ տեղափոխել են նոր կեդրոնները, միւս կողմից պետական դիւանի մնացորդների մասին այժմ որոշ բան գիտենք եւ կարող ենք մեր ընթերցողներին ներկայացնել այն քիչը, ինչ որ հասել է մեր ձեռքը վերջին տարիների պեղումների ժամանակ:

Դիւանի ընդարձակ սրահում պահպանուել էին միայն մի քանի տասնեակ կնքադրոշմներ, որոնք ժապաւէնով կապուած են եղել փաստաթղթերին, իսկ բուն փաստաթղթերը կրակի ճարակ են դարձել: Կնքադրոշմները շատ են եղել, բայց հազարաւոր օրինակներ սրահի մոխրի մէջ տրորուել են թշնամու ոտքերի տակ եւ ոչնչացել: Պահպանուածները ,որ մենք կարողացել ենք տեղում հաւաքել, կարեւոր նշանակութիւն ունեն հայկական կնքադրոշմների մասնագիտական ուսումնասիրութեան համար, որ մինչեւ այժմ չի կատարուել:

1961 թուականին միջնաբերդի պեղումների ժամանակ Արշակունեաց գահասրահի կողքին մի ընդարձակ սենեակ բացուեց, որտեղ կաւէ մի քանի տասնեակ կնքադրոշմներ գտնուեցին մոխրի վերածուած ինչ–որ նիւթի ստուար շերտի մէջ: Այդ կնքադրոշմները կաւից էին պատրաստուած, փոքր եւ մեծ չափերի: փոքրերն ունէին իրենց վրայ մէկ, երկու կամ երեք կնիքի դրոշմ, իսկ շատ մեծերից մէկը ունէր մօտ 40 դրոշմ, միւսը 20: Բոլոր կնքադրոշմները մի երեսանի են, այսինքն բոլոր կնիքները գրուած են կաւէ գնդուածի միայն մի երեսի վրայ, իսկ հակառակ երեսին այն անցքերն են երեւում, որոնց միջոցով կնքադրոշմը ժապաւէնով կապուած է եղել փաստաթղթին: Ուրեմն կաւէ գնդուածը դեռեւս խոնաւ եւ փափուկ ժամանակ ժապաւէնով կապուել է մագաղաթին, յետոյ կնքուել իշխանական մատանիներով, եւ կնքադրոշմը չորացնելուց յետոյ փաստաթուղթը մտել է ուժի մէջ, որովհետեւ չորացած կնքադրոշմի վրայի նշաններն այլեւս փոփոխել կամ կեղծել հնարաւոր չէր:

Հնում իշխանները եւարքնահարքային հոգեւորականներն ունեցել են իրենց անձնական կնիքը, որ փորագրուած է եղել նրանց մատանու ակի վրայ: Այդ մատանին նրանցից անբաժան է եղել եւ հարկ եղած դէպքում նրանով կնքել են կարեւոր փաստաթղթեր:

Հետաքրքիրն այն է, որ կնքադրոշմների վրայ երեւում են տարբեր տեսակի թռչունների, չորքոտանի կենդանիների պատկերներ, որոնք ըստ երեւոյթին կապ են ունեցել տիրող տոհմանշանի հետ, թէեւ կան տարբեր տեսակի խաչերի պատկերներ, որ անպատճառ հոգեւոր անձանց են պատկանել:

Այժմ դժուար է մատանիների կնքադրոշմի միջոցով որոշել տոհմիկ իշխանների անձնաւորութիւնները, որովհետեւ մի քանի անգամ երկիրը տակն ու վրայ է եղել, եւ կապը հնի հետ կտրուել է: Հին իշխանական տները ոչնչացել են, նորերն են պատմական ասպարէզ իջել, որոնցից շատերը կապ չեն ունեցել հին տոհմերի հետ: Այնուամենայնիւ, կարծում ենք, որ այդ ուղղութեամբ կատարուող մանրազնին ուսումնասիրութիւնները, որոնք նոր են սկսուել (քանի դեռ ստորագրութիւններով եւ կնքադրոշմներով օժտուած փաստաթղթեր չեն գտնուել), կարող են որոշ չափով այդ խնդրի լուծմանն օժանդակել ,եթէ հաշուի առնուեն նաեւ մատենագրական տեղեկութիւնները, ճարտարապետական յուշարձանների վրայ եղած գիտնականների քանդակները եւ այլ օժանդակ աղբիւրներ:

Ինչպէս արդէն ասացինք, այն սենեակը, ուր գտնուեցան կնքադրոշմները (որի ճիշտ չափերն անգամ որոշելը անհնարին է), յատկացուած է եղել պետական դիւանին, եւ հաւանաբար հանդիսացել է նրա գլխաւոր գրապահոցը, որի կողքին, դէպի հարաւ, գոյութիւն է ունեցել կնիքներ պատրաստող վարպետի արհեստանոց: Այնտեղ գտնուեցին քարերի վրայ փորագրուած խակական կնիքներ, մատանու ակի համար պատրաստուած քարեր, ոսկու ձոյլ կտոր, բազմաթիւ մանր անմշակ քարեր, որոնք արհեստանոցում պահուել են կնիքների համար:

Արհեստանոցում գտնուեց նաեւ թրծած կաւից պատրաստուած, իր առանցքի շուրջը պտտուող մի առարկայ, որ փորագրելու գործիք է եղել: Նման գործիքներ օգտագործել են մօտ անցեալում եւս:

Կաւէ կնքադրոշմների գործածութիւնը Հայաստանում շատ հնից է գալիս, ուրարտական պետութեան ժամանակներից: Այն ժամանակ էլ լայնօրէն օգտագործել են կնիքները՝ կաւէ տախտակներ եւ փակ դռներ կնքելու համար: Միայն թէ ուրարտական կնիքները ոչ թէ մատանու ակի վրայ են փորագրուած եղել, այլ կաւէ գլանաձեւ կախիկների վրայ, որոնք իրենց ծայրին եւ փորին փորագրութիւն են ունեցել: Այդպիսի կնիքներ շատ են գտնուել Երեւան քաղաքի սահմաններում պեղուող Թեյշեմբայինի և Էրեբունի ամրոցներում:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՈՉ ԸՆԴՎԶՈՒՄ, ԱՅԼ ԳԻՏԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

———o———

Միացեալ Նահանգներու արեւելեան շրջանի Հ. Յ. Դ. 81րդ Պատգամաւորական ժողովի անունով, 50 հոգինոց պատուիրակութիւն մը Ուաշինկթընի մէջ հանդիպում մը ունեցած է Արտաքին Նախարարութեան պատասխանատու պաշտօնատարներու հետ, արծարծելու համար Հայ Դատի առընչուող այժմէական կարգ մը հարցեր:

Հ. Յ. Դ. պատգամաւորութեան հետ տեսակցած են պետական Արտաքին Նախարարութեան Թրքական բաժնի վարիչը, կազմակերպութեանց բաժնի տնօրէնը (ՄԱԿի հարցերով զբաղող) եւ Հարաւային Եւրոպական հարցերու ճիւղի տնօրէնը, որ նաեւ կը զբաղի Թուրքիոյ վերաբերող հարցերով:

Ամերիկացի քաղաքագէտները մերժած են Արեւմտահայաստանի հարցը արծարծել, առարկելով, թէ ներկայիս Մ. Նահանգներու եւ Հայ ժողովուրդի շահերը խստոր կը համեմատին իրարու եւ թէ Մ. Նահանգները սկզբունքով կ՚ընդգրկեն «ոչ – միջամտութեան» քաղաքականութիւնը եւ չեն կրնար ընդունիլ երկիր մը անդամահատել՝ ուրիշ ժողովուրդի մը ազգային իրաւունքները վերադարձնելու համար: ՄԱԿի Մարտ 6ի ժողովի ընթացքին Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչին ուղեղըրծ թրքանպաստ դիրքին առնչութեամբ ըսուած է, թէ այդ կէտը մօտերս լայնօրէն պիտի պարզաբանուի:

Այս սեղմ տողերը Մ. Նահանգներու արտաքին քաղաքականութիւնը պիտի չըքննադատեն, այդ գործը աւելի լայն ծաւալի վրայ եւ անշուշտ առաւել հմտութեամբ, ամերիկացի քաղաքական տեսաբաններ պիտի կատարեն:

Մեզ հետաքրքրողը հայ ժողովուրդի քաղաքական հասունութեան ուղին է: Ամերիկահայ պատգամաւորները, իբրեւ Հայ Դատի պահանջատէր ներկայացան Արտաքին Նախարարութեան: Զգացական ելոյթներ տեղի չունեցան: Խնդրագրեր չներկայացուցուեցան:

Սկսած են ընտելանալ քաղաքական մթնոլորտին եւ գործելակերպին: Մթնոլորտ մը, որ հակառակ տիրող կարծիքին, չոր, ցամաք, բայց ուղիղ ճշմարտութիւններ ալ կը բովանդակէ:

Ամէն բանէ աւելի համբերութիւն կը պահանջէ Հայ Դատի հետապնդման այս փուլը: Գիտակցութիւն՝ թէ ստացուած «այո»ն կամ «ոչ»ը շուտով կրնան փոխուիլ Քաղաքական կեանքի վերիվայրումները բազմաթիւ են: Ձախողութիւնները կրնան յաջորդաբար աւելի զօրաւոր ըլլալ եւ պատճառ դառնալ, որ յուսալքութիւնը եւ զզուանքը անբաժան ըլլան մեր կեանքէն: Բայց քաղաքականութեան անտըրոշ ապագան զօրաւոր յոյսեր կը ներշնչէ եւ խթան կը դառնայ որ հետապնդենք մեր դատը եւ փորձառութիւն քաղենք մեր ձախողութիւններէն:

Ինքնին մեծ անդրադարձ մը կրնայ չունենալ այս տեսակցութիւնը:

Սակայն հայ ժողովուրդը հասաւ Մ. Նահանգներու Արտաքին Նախարարութեան դուռը: Հայ Դատը ներկայացաւ հոն, ուր «կը լուծուին» բոլոր դատերը: Անկէ ետք, եթէ հնարաւոր է, պէտք չէ Հայ Դատը հետապնդել աւելի ցած մակարդակի վըրայ:

Միացեալ Նահանգներու քաղաքագէտները «սրտաբացօրէն» մօտեցած են հարցին: Երեւակայութիւններ չեն գրգռած, անպատասխանատու յայտարարութիւններ չեն ըրած: Ընտրապայքարի մը յետին նըպատակներ որոնող համաձայնութիւններ ալ չեն առաջարկած: Քաղաքագէտի մը շատ սիրելի «շահեր» ու հարցը արծարծած են: Մեզի կը մնայ շարունակել ա-

ՍԻՒԼԱ

«Զարկեր կրակ տուիր, աղաս, կերիմ, կը վառիմ, Ջուրի պէս ծարըցեր եմ, աղաս, ճամբուդ կը նայիմ»:

«Քներ եմ խոշ եմ եղեր, աղաս, սիբոյդ սերխոշ եմ եղեր, Հերու շատ աղէկ էի, աղաս, աս տարի ի՞նչ եմ եղեր»:

«Հաներ եմ կապոյտս, աղաս, հագեր եմ ալը,, Ես քենէ կարօտ եմ, աղաս, ի՞նչ ընեմ մալը»:

«Շըլէ ես չըլլայի, աղաս, քու սիրած եարը, Շըլէ խս չի բերէր աղաս, խս բերող մարը»:

«Տուն եկուր աղաս, ելիր տուն եկուր, Արմուղանդ չեմ ուզեր, աղաս, արեւդ առ եկուր»:

Թուրքերէնները շարունակեց.

«Պու կէճէ ույմամըշըմ, աղա, պաշ – եէրէ գոյմամըշըմ, Կէչմիշ եարըն քէրփանը,, աղաս, ույումուշ կէօրմէմիշէմ»:

«Քարշըմա կէլ քի կէօրէմ, աղաս, էլին ուզամ կիւլ վէրէմ, Արամըղտս քարըը տաղ, աղաս, պէն սէնի նա՞սըլ կէըէմ»:

Այս հարէնները Արմտանի հարսներուն առեղծապործութիւններն էին: Անոնք կը հաւաքուէին ու կը յօրինէին: Աղան, որ Պարսկաստանէն եկեր է մեզի, ուր ամենամեծ տիտղոս մըն է, մենք որեւէ տաբեցի մը ի յարգանս կը գործածենք, միակ տառի մը յաւելումով չեշտը կը փոխուի: Մեր հարսներուն «աղաս»ը կամ Անջրդիի, Ակընիկի, Բազմաշէնի զըլըլպաշ կիներուն «աղամ»ը երիտասարդներուն, քանէն քառասուն տարեկան իրենց էրիկներուն միայն կ՚արտասանուէին: Կարօտի, պաշտամունքի հաւատք սիրոյ մը արտայայտութիւնն է:

— Ան ո՞վ է մեր հարսներուն հարէններ կ՚ըսէ, կնքահայր, հարցուց հաճի ծիփան աղան:

— Թեզուտցի է, Աւետեանն է, ըսաւ Սըլոյեանը խնդալով, քենիս առած է, քենեկալս է: Երկիրէն խօսք բացուի, երկիրը միտքը ինկնայ, մեր հարսներուն կը կանչէ:

Կոչենց Սարգիսը, Կոչենց Պետրոսը, Պաւլենց Թադոսը եկան բարեւեցին, Սըլոյեանին առաջքը կայնեցան: Սարբեարէն վար, Բումելի Գավաքէն կուգային: Պահըրեէին փուրը կ՚աշխատէին :Աշկերտ էին:

— Երկուական մէճիտիյէ, մէկ մէկ ալ կնիկ մարդու ըմելի բերինք, մերիններուն կուտաս, չըլլա՞ր, աղաչեցին Սըլոյեանին: Կ՚ամչնային հարսներուն, մեր կիներուն ըսելու:

— Օր առաջ ինչո՞ւ չբերիք, բեռներուն մէջ կը դնէինք, ըսաւ Սըլոյեանը:

— Մեր տեղկեահտարը Սերոբ աղան չձգեց, ըսին տղաքը: Ասօր թողուց որ եկանք: Բան մը ըրէ, ինչ կ՚ըլլայ, դըրպաններդ դիր:

— Տուէք նայիմ, ըսաւ Սըլոյեանը: Թադոս, դուն նոր եկար, քու փարադ ուրկէ՞ է:

— Փոխ առի, չարաթականէս վար պիտի դնեն:

— Ինչո՞ւ եկար, մէկ տարուան կարգուա՞ծն ալ կուգայ: Տարի մըն ալ թող կենայիր: Առածդ ո՞վ է, որո՞ւ աղջիկ է:

— Վարի գեղէն է, Քարամենց Կոնիկի պապային, ուր է Խրիմեան հայրիկ կը կանչեն, անոր թոռն է, հայրը Վաանս է:

— Ան պըտըլտիկ աղջիկ մըն էր, Մասուր Ջորի մեր եզիէն գիտեմ, ե՞րբ մեծցաւ ու հարս եղաւ:

— Էհ, մեծցաւ քիչ մը, ըսաւ:

— Թադոս ծօ, իր տեղէն Աւետեանը ձայնեց, մեծցաւ քիչ մը ի՞նչ ըսել է, մեծցաւ ըսէ:

Ամէնքը խնդացին:

— Էէ… դուն ալ… լեզուիս անանկ եկաւ, անանկ ըսի, բարկանալով պատասխանեց ու աւելցուց, փարան մօրս չտաս, հարսը փարան ի՞նչ պիտի ընէ կ՚ըսէ ու չի տար:

— Երեքիդ փարան հարսներուն կուտամ հոգ մի ընէք :

— Վարպետնիդ ո՞վ է, հարցուց հաճի Վարդան աղան տղոցը:

— Արաբկիրցի է, Ճիգմէճեան Ակոբ աղա կ՚ըսեն:

Ու վախնալով թէ նաւը կը փախցնեն, երեքը իրարու ետեւ վազելով գացին:

— Սըլոյեան, Վէքէեան, չելլէ՞ք չերթաք: Ճամբորդը ճամբան ըլլալու է: Ժամը չորսը անցաւ: Վեցի՞ն պիտի երթաք որ նաւը տեղ չգտնէք, ձեզ ամէնէն տակի տնպարը իջեցնեն, ըսաւ Աւետեանը, Սըլոյեանին քենեկալը, տղոցը երթալէն ետքը:

— Այս, այս, ձայնեցին ամէնքը:

Ու սրճարան մը բազմութիւնը ոտքի ելաւ: «Երթաք բարով… բարի ճանապարհ… մեր բարեւները տարէք ամէնուն մեզ հարցնողներուն, հայրենիքին լեռներուն, ձորերուն» ըսին ճամբորդներուն: Անոնք ալ «Մնաք բարով ամէնուդ… տարար ձեզի որ դուք ալ գաք» պատասխանեցին ու բաժնուեցան:

Կիւմրիւկ խանին Աշխարովացի Զադոյին, Շէրենին սրճարանը պարպուեցաւ: Կիրակի էր: Գործի օր չէր, արմտանցիներն ալ որ դացին ո՞վ կը մնար:

ՅԱԿՈԲ ՄՆՁՈՒՐԻ

(7 Շար.)

ԵԱԶԼՈՎԵՑԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

ԽՄ.—Երեւանի Մատենադարանի պատմաբան Վարդան Գրիգորեան, երկար տարիներ զբաղած է Լեհահայ գաղութի պատմութեան ուսումնասիրութեամբ: Արմէնփրէսի թղթակցի հետ ունեցած իր զրոյցին մէջ՝ Եազլովեց քաղաքի Հայ Գաղթօջախի ունեցած դերի մասին Լեհահայ Գաղութի եւ Լեհաստանի տնտեսական եւ քաղաքական կեանքին մէջ, այսպէս կը ներկայացնէ Եազլովեցի Հայ Գաղութը:

×

Առեւտրական ճանապարհի վրայ գտնուող Եազլովեց քաղաքը եղած է նաեւ Պոտոլիա հասած հայ գաղթականներու սիրուած վայրը: Եազլովեցի Հայ Գաղութը ունեցած է ինքնավարութեան իրաւունք եւ Կամենեց — Պոտոլսկիէն ետք ամենամեծ հայկական գաղթօճախն էր ամբողջ Պոտոլիոյ մէջ: Այստեղ կը գործէին հայկական եկեղեցիներ, աշխարհիկ եւ հոգեւոր Դատարաններ, Դպրոց, Եղբայրութիւններ: Քաղաքին մէջ գրուած եւ նկարազարդուած են կարգ մը հայկական Գրչագրեր: Հայ եւ օտարազգի քանի մը գիտնականներ իրենց աշխատութիւններու մէջ խօսած են Եազլովեցի Հայերու մասին, տալով շարք մը խնդիրներու հետաքրքրական պարզաբանումներ, բայց գաղութի ամբողջական պատմութիւնը տակաւին բաւարար չափով չէ ուսումնասիրուած:

Մինչեւ այժմ պարզուած չէ, թէ Հայերը երբ հաստատուած են Եազլովեց. ճշդուած չէ նոյնիսկ բնակավայրի հիմնադրման ժամանակը: Պահպանուած տեղեկութիւնները, որոնք գլխաւորապէս խարսխուած են բանաւոր զրոյցներու վրայ, այնքան ալ համոզիչ չեն: Կարգ մը գիտնականներու կարծիքով Եազլովեցի մէջ արդէն 1250ին կար հայկական եկեղեցի մը, զոր հիմնած էին Ղրիմէն գաղթած Հայերը: Ուրիշ մասնագէտ մը, այդ փաստը առասպել նկատելով, միաժամանակ կը բերէ այլ աւանդութիւն մը, որ Եազլովեցի հիմնադրումը կը վերագրէ Հայերուն, սակայն 15րդ դարուն:

Եազլովեցի Հայերու իրաւական վիճակն արտացոլող հնագոյն փաստաթուղթը Եան Էյի Բատզիվիչի 1615ի Դեկտ. 15ի արտօնագիրն է ուր մասնաւորապէս ըսուած է. «...Մենք կուտանք Հայերուն արտօնագիրներ եւ նոյն ատեն կը հրամայենք մեր պաշտօնեաներուն, որ ոչ ոք համարձակի վնաս հասցնել այս տեղերուն: Մենք թոյլ կուտանք Հայերուն ունենալ իրենց համքարները եւ դատաստանական գործերուն մէջ Կամենեցի նման ղեկավարուիլ իրենց օրէնքներով: Այս արտօնագրով մենք ազատ կը ձգենք անոնց տուները հարկերէ եւ կը հրամայենք, որ մեր պաշտօնեաներէն ոչ մէկը համարձակի նեղել զանոնք առեւտուրի մէջ, որու համար մենք կը նշանակենք շուկաներու մէջ Հայերուն ազատ տեղեր, ուրկէ անոնք դերծ մնան հալածանքներէ. աւելի զատ, մենք կը թոյլատրենք Հայերուն ունենալ իրենց գինետուները ազատ եւ առանց հարկի եւ որ ոչ մէկ պարտաւորեցուցիչ գործ ունենան քաղաքին մէջ եւայլն, եւայլն»:

Ասիկա ինքնին կը վկայէ որ Եազլովեցի մէջ Հայերուն լայն իրաւունքներ կը տրուէին. անոնք ունենալու էին իրենց ինքնավարութիւնը՝ ընտրովի վոյթով (Միջնադարեան Լեհաստանի մէջ այդպէս կը կոչուէր քաղաքային իշխանութեան պետը), դատաւորներով եւ «քառասուն երըայրներ» Խորհուրդով: Այս արտօնութիւններէ կ՚օգտուէր նաեւ Կամենեց — Պոտոլսկիի Հայկական Գաղթօճախը: Հայերուն վերապահուած էր արտօնութիւնը գրագելու սեփական շինարարութեամբ, զարգացնելու տնտեսութիւնը, իրենց մօտ հրաւիրելու հարազատները, առով խոկ նպաստելով քաղաքի զարգացման: Հայերու հոսանքը դէպի Եազլովեց շարունակուած է երկար տարիներ: Հոս կուգային ինչպէս Ղրիմէն ու Մոլտավիայէն, այնպէս ալ Փոքր Ասիոյ հայաշատ կեդրոններէն ու բուն Հայաստանէն գաղթած Հայերը: Հայկական թաղամասը կը գտնուէր քաղաքի կեդրոնական մասը: Այդտեղ կար նաեւ հայկական Ս. Աստուածածին Եկեղեցին, որու ճակատին փորագրուած է անոր կառուցման թուականը՝ 1551:

Ինչպէս Կամենեցի, այնպէս ալ Եազլովեցի մէջ Հայեր մասնակցած են քաղաքի շուրջը պաշտպանական ամրութիւններու կառուցման: Եազլովեցի ամրոցին մէջ, որու հնկայ պարիսպները պահպանուած են մինչեւ օրս, կարելի է տեսնել քանդակազարդ մուտք մը, որ առաջին իսկ հայեացքէն կը մատնէ իր Հայկական ծագումը:

Գաղութի հասարակական կեանքին մէջ մեծ դեր կը խաղային Եղբայրութիւնները, որոնցմէ Հայ Երիտասարդաց «Կարիճաւորաց Եղբայրութիւնը» կը համախմբէր Հայ երիտասարդները Հայկական Եկեղեցւոյ շուրջ, միաժամանակ նպաստելով անոնց դաստիարակութեան եւ կը մարզէր զանոնք, ուրկէ պէտք եղած ատեն մասնակցին հայրենի քաղաքի պաշտպանութեան գործին: Հայ երիտասարդներ բերած են իրենց մասնակցութիւնը քաղաքի պաշտպանութեան, այդ մասին կը վկայէ Լեհ Թագաւոր Եան Սոպեսկիի 1685 Յունիսի գրութիւնը. «Պէտք է, որ մենք յիշենք հայ ազգին պատկանող մարդոց կտրիճութիւնն ու քաջագործութիւնը, որ անոնք ցոյց տուած են այնքան դարեր տեւող մեր համակեցութեան ընթացքին Կամենեցի, Եազլովեցի եւ Լվովի, ինչպէս նաեւ միւս սահմանային բերդերու պաշտպանութեան գործին մէջ» :

Եազլովեցի կրթական օճախներու մասին տեղեկութիւնները սահմանափակ են: Մեզի հասած Ձեռագրերու վկայութեամբ, Եազլովեցի մէջ ապրած ու ստեղծագործած են գրչութեան արուեստի վարպետ անձեր, որոնց մեծ մասը դուցէ հոն գաղթած է ուրիշ վայրերէ եւ ունեցած իր աշակերտներն ու հետեւորդները: Մատենադարանի մէջ պահուող մագաղաթէ «Աւետարան»ի (կրկնօրինակուած՝ 1618ին) գրիչ եւ ծաղկող Յովհաննէս Եւդոկացին ձեռագրի յիշատակարանին մէջ գրած է, որ ինք մեծապէս կ՚աղաչէ յիշել իր մեծ ուսուցիչը, իր մօրեղբայրը՝ Պալին Թոխաթցին ,որ իր բազմաթիւ ջանքերով սորվեցուցած է իրեն գրչութեան արուեստը: Դատելով ձեռագրի գեղեցիկ մանրանկարներէն ու գիրերէն, կարելի է ըսել, որ իր գործին մէջ շատ հմուտ եղած է այդ ուսուցիչը եւ հաւանաբար, Յովհաննէսէն զատ, ունեցած է նաեւ ուրիշ աշակերտներ:

ԺԷ. դարու վերջերուն Թրքական արշաւանքներու հետեւանքով Եազլովեց կը կորսնցնէ առեւտրական կեդրոնի իր դերը: Քաղաքի իշխանութիւնները ճիգեր կը գործադրեն Եազլովեցին վերադարձնելու իր վաղեմի նշանակութիւնը, բայց չեն յաջողիր: Հետզհետէ Հայեր կը գաղթեն իրենց համար հարազատ դարձած քաղաքէն եւ ԺԹ. դարու 50ականթուականներու վերջերուն քաղաքին մէջ այլեւս ոչ մէկ հայ կար:

ԱԶԳԱԿԱՆԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐ

Քիչ են այն լեզուները որոնք մեզի պէս ճոխ ու մանրամասն անուններ ունին, ազգականական կապերը ճշդելու համար. սակայն ցաւը կը դնենք որ գիտցողները յիշեն, չգիտցողներն ալ սորվին եւ օտար բառեր չգործածեն:

Սկսինք հարսէն.

Հարսը երբ փեսային տունն երթայ, անոր հայրը պիտի կոչէ Կեսրայր, մայրը՝ Կեսուր, եղբայրը՝ Տագր, քոյրը՝ Տալ, եղբօր կինը՝ Ներ:

Փեսան պիտի կոչէ հարսին հայրը Աներ, մայրը՝ Զոքանչ եղբայրը՝ Աներձագ, քոյրը՝ Քենի, քրոջ ամուսինը՝ Քենեկալ:

Հիմա մտնենք հայկական ազնուր տուն մը, մանչերով, հարսերով եւ թոռներով լեցուն, խօսք տանք մանչերուն կամ աղջիկներուն՝ որոնք շրջապատուած են ոչ միայն ծնողքներով, այլ դեռ աւելի ծերուկներ կան. ի՞նչ պիտի կոչեն իրենց հօրն ու մօր ծնողքները, կամ այլ ազգականները:

Անոնք պիտի կոչեն իրենց ծնողքներուն հայրը՝ Մեծ հայր կամ Պապ, մայրը՝ Մեծ մայր կամ Հանի, մօր եղբայրը՝ Քեռի, կինը՝ Քեռեկին կամ Քեռկին, հօր եղբայրը՝ Հօրեղբայր կամ Հօրար մօր եղբայրը՝ Մօրեղբայր կամ Մօրար, հօր քոյրը՝ Հօրքուր, մօր քոյրը՝ Մօրքուր:

Հօրաքրոջ կամ մօրաքրոջ զաւակները պէտք է կոչեն Զարմիկ, Զարմուհի: Իսկ եթէ, դժբախտաբար խորթ հայր կամ մայր ունին՝ Հօրու կամ Մօրու կ՚ըսուին, բայց աղնիւ չէ գործածել, լաւ է Հայրիկ կամ Մայրիկ կոչել:

Տան մը մանչն ու աղջիկը դեռ ըսելիք — ներ ունին: Իրենց քրոջ ամուսինը պէտք է Փեսայ կոչեն, իսկ իրենց եղբօր կինը (աղջիկներու յատուկ է) Նու պէտք է կոչեն, բայց երեսին Նու չէ կարելի ըսել, այլ երրորդ անձի մը խօսքն ուղղելով. տան մէջ լաւագոյն է փաղաքշական ձեւով Բոյրիկ կոչել:

Ամուսնութեամբ է որ երկու տարբեր ընտանիքներ իրարու ազգական կը դառնան եւ մենք Խնամի կը կոչենք:

Ունինք նաեւ Կաթնեղբայր կամ Կաթընկեր, երբ երկու տարբեր ծնողներէ զաւակներ՝ նոյն մօր կաթը ծծած են:

Հին ժամանակ կար նաեւ Աւետարանի եղբայր կոչումը, երբ երկու սրտագին ընկերներ Աւետարանի վրայ երդում կ՚ընէին իրր հարազատ եղբայր ըլլալ:

Մկրտութեան աւազանն ալ հոգեւոր ազգականութիւն կը ձեւացնէ, որով ունինք Կնքահայր, Կնքամայր. իսկ անոնք կ՚ունենան Սանիկ կամ Սանուհի, երբ մկրտութեան ժամանակ նորածինը իրենց գիրկը կը դրուի:

Պսակի ժամանակ հարսին քով կեցողները (ընդհանրապէս իր ազգականներէն կ՚ըլլան) Հարսնեղբայր կը կոչուին. իսկ փեսային քով կեցողները Փեսաւեր անունը կ՚առնեն: Իրենց գլխուն խաչ բռնողը Խաչեղբայր անունը կ՚առնէ եւ ընդհանրապէս ապագայ զաւակներու ընտանեկան կնքահայր կ՚ըլլայ:

Հ. Ա. Ա.

խատանքը, ուրկէ օր մը Մ. Նահանգներու եւ Հայ Ժողովուրդի շահերը «նոյնանան»:

Հայ Ժողովուրդը քաղաքական դատի մը լուծումը կը պահանջէ: Այլեւս յագեցած է «Արարատ»ը նշող բանախօսութիւններէ, ոսկեայ մետալներէ եւ անգործածելի քարտէսներէ: Գործնական գաղափարներու փոխանակում կ՚որոնենք: Քաղաքական զրոյցը երկուստեք անընդհատ շարունակելու մարմաջն է, որ համակած է մեզ:

Կանգնած ենք քառուղիի մը վրայ: Բոլոր ճամբաներն ալ մեր դատի լուծման կ՚առաջնորդեն: Ո՞րն է ամենակարճը եւ ամենագործնականը, այդ մէկը ժամանակը պիտի որոշէ: Այս հարցին մէջ ոչ ոք պիտի ուզէ կամ պիտի կարենայ մեզի օգտակար ըլլալ:

Հայ դատի հետապնդման ներկայ փուլին մէջ, հայ ժողովուրդը, հաւաքաբար եւ անհատաբար, քաղաքական նոր մտայնութեան մը առաջնորդելու նպատակը առաւել եւս կենսական կը դառնայ:

Քաղաքական գործունէութիւնը ինքնուրոյն ոճ մը կը պահանջէ: Խորունկ հետաքրքրութիւն մը, որ անցեալը լաւ սերտելէն առաջ կուգայ:

Պատահականութեան չենք կրնար թողուլ Հայ Դատը: Մեր հետաքրքրութիւնները անպայման քաղաքական պիտի ըլլան: Իւրաքանչիւր քաղաքական նորութիւն, որքան ալ մեզմէ հեռու եւ անկարեւոր ըլլայ, կրնայ օգտակար ըլլալ մեր դատին, մեր շահին: Մ. Նահանգներու Արտաքին Նախարարութեան պատասխանատու պաշտօնատարներու ժխտական կեցուածքի ու արտայայտութիւնները անգամ մը եւս մեր ուշադրութեան յանձնեցին այն հարցը, թէ Հայ Դատը միայն ու միայն հայ ժողովուրդի շահու հարցն է, հետեւաբար պէտք է ստեղծել պարագաներ, որոնք մեզի նպաստաւոր ըլլան:

Ա. ՍԻՐԴԻԽԲԵԱՆ

Պէյրութ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (41)

ԻՆՉՊԷՍ ԳՈՂՑԱՆ ՑԱՐԵՐՈՒՆ ԹԱԳԸ

ԳՆԴ. ՎԼԱՏԻՄԻՐ ՓՕՓՕՖ

«Կը խոստովանիմ թէ, խառնուածքով թերահաւատ եւ արհեստով՝ կասկածոտ ըլլալով, նախ կարծեցի թէ կատակի մը զոհն եմ: Սակայն այն նամակը ստացած ըլլալով ,Լատովսքին փնտռելու յանձն առնելէս եւ Լիպաւայի գործը երեւան հանելէս վերջ, սկսայ քիչ մը լրջութեամբ նկատի առնել զայն: Վերջապէս վրայ հասաւ կեղծ Մառի Փօլիվանօֆի անյայտացումը. Այս բոլոր խորհրդաւոր և եզական իրողութիւնները կը լուսաբանուէին, երբ ընդունէի անծանօթ բարեկամուհիիս յայտնած դաւաճանի կազմակերպութեան գոյութիւնը:

Ասոր վրայ, անստորագիր երկտող մը գրեցի իրեն, յայտնելով որ ստացեր եմ իր նամակը, եւ շնորհակալութիւն յայտնելէ վերջ, կը խնդրէի որ կրկին գրէ ինծի եւ եթէ կարեւոր բան մը կայ, նոյնիսկ հեռագրէ: Յետոյ, առիթը մը սպասեցի, ուրկէ փորձ մը կատարեմ ինծի հաղորդած տեղեկութիւններու մասին: Քիչ առաջ, այդ առիթը շնորհեցիք ինծի, ընկեր պատուիրակներ, երբ թելադրեցիք որ ներկայ ըլլամ Կրիկորիի հարցաքննութեան: Երբ տեսայ որ անիկա վրդոված է, կը թոթովէ, կը մերժէ պատասխանել եւ կատակերգութիւն մը կը խաղայ, անմիջապէս հասկցայ թէ ծածկելիք բան մը ունի: Այն ատեն ,ցարական կազմակերպութեան մասին խորհելով փորձը կատարեցի եւ յաջողեցայ: Ուրախ եմ ասոր համար:

Այս ըսելէ վերջ, Իվան Մինսկի կը նստի եւ կ՚ուզէ ինքզինքը զգացուած ցոյց տալ այն բարեացակամ խօսքերէն ,զորս կ՚ուղղէ իրեն Պ. Նախագահը, իր անունով, ամբողջ պատուիրակութեան ,որ պիտի դիտնայ գնահատել անոր թանկագին աշխատակցութիւնը:

Նախագահը կ՚աւելցնէ.

Հիմա պիտի լսենք գնդապետ Վլատիմիր Փօփօֆի տեղեկատուութիւնը: Հեծելազօրքի պահակներէն մին թող երթայ լուր տալու որ կը սպասենք իրեն, իսկ դուք կրնաք դուրս երթալ. Իվան Մինսկի, երբ պէտք ունենանք ձեզի, կը կանչենք:

Պ. Եօֆէ, արդարացի չի գտներ որ ոստիկանապետը ներկայ գտնուի գնդապետին վկայութեան, քանի որ գնդապետը կ՚ամբաստանուի թէ պէտք եղած աչալրջութիւնը ցոյց տուած չէ իր պաշտօնին մէջ:

Կրնայ ըլլալ որ սպան գէշ կացութեան մը մատնուի, թերեւս ամբաստանուի, ուրիշ անհասկնալի է որ անիկա տեղեկութիւն ունեցած չըլլայ Մառի Փօլիվանօֆի արգելափակման մասին:

Արդ, ըստ օրինի, զինուորական մը չի կրնար հարցաքննուիլ իր ստորադաս պաշտօնեայի մը ներկայութեան:

Հետեւաբար Իվան Մինսկին դուրս կ՚ելլէ այն սենեակէն, ուրկէ քանի մը վայրկեան վերջ գնդապետը ներս կը մտնէ: Այս վերջինը կ՚ուղղուի դէպի սեղան, քայլ մը հեռու կը կենայ, զինուորականի դիրքով, կուրծքը դուրս տնկած եւ ձեռքերովը կը բարեւէ:

Պ. Եօֆէ իր բարեւին կը պատասխանէ գլուխի շարժումով մը:

— Հաճեցէք նստիլ, գնդապետ, կ՚ըսէ քաղցրութեամբ, ցոյց տալով թիկնաթոռ մը:

ՓՕԼ ՄՕՆՖԷՐՐԱՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Մաքսիմէ Պզտիկեան, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Վահան Պզտիկեան, Այրի Տիկին Շահինեան եւ համայն ազգականները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, մեծհօր եւ եղբօր՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ՊԶՏԻԿԵԱՆԻ

(73 տարեկան)

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 10ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Օգոստոս 13 առաւօտեան ժամը 10·30ին, Իսի լէ Մուլինոյի Հայ Աւետարանական եկեղեցին, 28, Ավընիւ Վիքթոր Կրէն, Իսի լէ Մուլինօ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իսիի գերեզմանատունը, ուր տեղի կ'ունենայ թաղումը:

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԺԻՒԱՆ – ԼԷ – ՓԷՆ.– Պ. Օհաննէս Ղազարեան, Տէր եւ Տիկին Մինաս Պօղոսեան եւ զաւակները, Պ. Ժան Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս (Սերժ) Պօղոսեան եւ զաւակները եւ բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

Այրի Տիկին ՅԱԿՈԲ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

(Ծնեալ Վարդենիկ Պօղոսեան)

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստ. 11ին Ժիւան – Լէ – Փէն:

Թաղումը կը կատարուի, այս Երեք – շաբթի, Օգոստ. 13, ժամը 16·30ին Անթիպի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԺՈՂՈՎՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

83, ռիւ Լուի – Պլան

Կիրակի 18 Օգոստոս Վերափոխում Աստուածածնի. ձայնաւոր Ս. պատարագ ժամը 10·30ին: Յետ Պատարագի՝ խաղողօրհնէք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ կրօնական Ընկերակցութեան Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է եկեղեցւոյ պայծառութեան համար եղած փոխան ծաղկեպսակի եւ ուրախ առիթներով հետեւեալ նուէրները.—

Պ. Կարօ Ծաղիկեանի ընդ. օրդ. Լիլեան Միւզիքեանի ամուսնութեան ուրախ առիթով Տէր եւ Տիկին Ժիլպեր Միւզիք – եան 3000 Ֆր. Պ. Հայկ Ահարոնեանի ընդ. օրդ. Սեդա Մըսըրեանի ամուսնութեան ուրախ առիթով Պ. Հայկ Մանուկեան – կնքահայր – Ն. Պ. 300, դպրոցին 200, Դպրաց դասին 100, –«Յառաջ»ին 200, Ս. Թ. Ծերանոցին 200, Տէր եւ Տիկին Գալուստ Ահարոնեան Ն. Պ. 100 Ս. Թ. Ծերանոցին 100, Տէր եւ Տիկին Հայկազուն Մըսըրեան Ն. Պ. 100, «Աշխարհ»ին 100, Տէր և Տիկին Ժորժ Զարուկեան Ն. Պ. 100:

(Շար.)

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՎԱԼԱՆՍ. Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Աստուածածնայ վերափոխման տօնին առթիւ, Պատարագ և Խաղողօրհնութիւն, Կիրակի Օգոստ. 18ին:

Հինգշաբթի Օգոստ. 15ին, ժամը 10ին. Պատարագ եւ Հոգեհանգիստ ի յիշատակ Բ. պատերազմի Վալանսի ամբակոծումեանց Հայ զոհերուն:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ մէջ Օգոստոս 18, Կիրակի Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ Հանդիսաւոր Պատարագ կը մատուցուի, եւ յաւարտ Պատարագի կը կատարուի աւանդական խաղողի օրհնութիւն: Կը հրաւիրուի Առնուվիլի եւ շրջանի հայ հասարակութիւնը:

Սկիզբ ժամերգութեան 9·45
Սուրբ Պատարագ 11·00

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Վարչութիւնս կը տեղեկացնէ մերայն ժողովուրդին թէ Աստուածածնի վերա – փոխման տօնին առիթով կը կատարուի Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր Ս. Պատարագ եւ աւանդական խաղողօրհնէք:

Ի ԼԱՄԻՕԹԱ 15 Օգոստոսին Հինգշաբթի Ս. Կարապետ Մատրան մէջ. 30 ռիւ Լըտրիւ Ռօլէն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ
Կիրակի Օգոստոս 18ին

Պատարագները կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

Սկիզբ ժամերգութեան 8·30 Ս. Պատարագ 10 քարոզ 11·խաղողօրհնէնք 11·40ին:

×

ՍԷՆ ԼՈՒԻ ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի 18 Օգոստոս, Աստուածածնայ վերափոխման տօնին առթիւ, Պատարագ եւ խաղողօրհնութիւն:

Կը պատարագէ Շահան Քհնյ. Տէտէեան

×

ԼԻՈՆ Ս. ՅԱԿՈԲ

Կիրակի, Օգոստոս 18, առաւօտ հանդիսաւոր պատարագ եւ խաղողօրհնու – թիւն: Կը պատարագէ տեղւոյս հոգեւոր հովիւ ԳԵՂԱՄ Ծ. Վ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Օգոստ. 17, ամբողջ օրը, Պելֆոնթէնի կայանը:

Ճաշ տեղւոյն վրայ:

Կը պատարագէ եւ խաղողը կ'օրհնէ՝ ԴԱՒԻԹ Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ, Ժընեւի հոգւոր հովիւ:

Գեղարուեստական բաժին մանուկներուկողմէ:

Անոնք որ կ'ուզեն նախապէս սենեակ ապահովել կրնան հեռաձայնել տնօրէնութեան.—

16–82–609–111 ապա ուզել՝ 5 Պելֆոնթէն:

Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

Օգոստոս 1էն 30
AGDE

Grande Fête Champêtre le 15 août

– Հասցէ.– Camp du Nor Séround

Chalet St. Mathieu — Route de Bessan
34-Bessan (Hérault — Tél. (67) 94-10-52

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ.— Օգոստոս 15ի դաշտահանդէսին երթալու համար օթոքար մը վարձուած է որ կը մեկնի ժամը առաւօտեան 6·30ին Պուլվ. տ'Աթէնէն (ռիւ տէ Քոնվալէսանի վրայ): Նախապէս արձանագրուիլ.— Նոր Սերունդի Ակումբը 26 ռիւ տէ Քոնվալէսան ժամը 15էն 18 կամ բապա Գըլըճեան, 69 Լաքանըպէռ ժամը 15էն 18:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՆՍՏԱՆԴԵԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
(Քերթուածներ)
Ընտիր տպագրութիւն

Գին 20 ֆր.

Դիմել՝ ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

EGLISE ST. JULIEN LE PAUVRE
(Tous les soirs sauf Samedi et Dimanche à 21 h. 30)
1, Rue St. Julien Le Pauvre

PASSION NOIRE

« Il y eut d'abord le poème « Lynch », que j'écrivis en 1954. Puis à la demande de Paul GILSON, pour ses « Soirées de Paris » à la radio, l'émission que j'intitulais « Passion Noire » où, en alternance avec les strophes de « Lynch », se faisaient entendre non pas chantés, mais dits, des blues choisis de telle sorte que l'ensemble forme une histoire, comme au long d'une veillée, racontée. Voici qu'aujourd'hui, grâce à la version scénique de Pierrette DAVID, vient témoigner et accuser la voix unanime partagée, de l'alliance du double horizon blanc et noir issue, pour communier dans la même douleur, le même amour et le même espoir ».

ROUBEN MELIK

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince — Paris (6e)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

6 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ – 21 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — 2 օր ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 13 օր ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ

Գին՝ 2720 ֆրանք

եւ յաւելուածական երկու ճամբորդութիւններ, ուղղակի՝ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ՄՈՍԿՈՒԱ Ա. ճամբորդութիւն՝ 2էն 15 Օգոստոս: Գին՝ 2800 ֆրանք: Բ. ճամբորդութիւն՝ 6էն 19 Սեպտեմբեր: Գին՝ 2780 ֆրանք:

Բոլոր ճամբորդութիւնները տեղի կ'ունենան երթ ու դարձ օդանաւով, «Արմենիա» կամ «Անի» հիւրանոցներու Առաջին կարգի երկու հոգինոց սենեակններու մէջ լոգարանով եւ մասնաւոր սպասարկութեամբ: Այցելութիւններ՝ Երեւանի բոլոր տեսարժան վայրերն ու մշակութային հիմնարկները, ինչպէս եւ՝ Զուարթնոց, Սարդարապատ, Սեւան, Էջմիածին, Էրեբունի, Գեղարդ, Գառնի, եւայլն:

TRANSTOURS — 22, rue du 4 Septembre, PARIS (2e) — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15–18

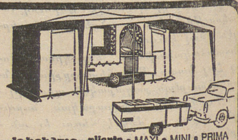
ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ՝
11, rue du Bassin - SAINT-JULIEN — Tél. : 93-04-90 et 66-38-92

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ — ԼԻՈՆ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ — ՏԷՍԻՆ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ — ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Յ. ՓՕՅԱՃԵԱՆԻ

Passez vos vacances
en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST
la bohème
UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères

Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON T.490.17.79

NEUF–OCCASION–ACCESSOIRES–POSE D'ATTELAGES

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
14
MERCREDI
14 AOUT
1974

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMÉRO 1 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 ֆր.	Վեցամսեայ	90 ֆր.	
Արտասահման	Տար. 200 ֆր.	Հատը	1 ֆր.	

50ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.087

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

50e ANNÉE — No 13.087

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ

ՅՈՅՆԸ ՉԻ ԿՐՆԱՐ ԸՆԴՈՒՆԻԼ ԹՈՒՐՔԻՆ ՈՒԺԱԾԸ

—0—

ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ ՁԷ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

Խաւլերու գլոյց մըն է որ տեղի կ'ունենայ Լեմանի ափին եւ բրիտանացի նախարարը կը փորձէ փրկել ժողովը, հաշտեցնել ինչ որ չի կրնար հաշտուիլ եւ այս ամբողջը, պահպանելով մանաւանդ բրիտանական շահերը:

Յոյները առաջին օրէն իսկ բարեկամեցողութիւն ցոյց տուին, ազատ արձակելով Թուրք 13 գերիները: Բայց ինչպէս գիտել կուտար Մոնտի խմբագիրը Երկուշաբթի իրիկուն, Ժընեւի մէջ ալ երկու չափ, երկու կշիռ կայ եւ միշտ Յոյներն է որ տեղի պիտի տան մինչ ոչ ոք կը խօսի Թուրքերու ամրապնդած դիրքերու մասին: Ի վերջոյ Գարամանլիս չի կրնայ Գանոսա երթալ եւ այդ իսկ պատճառով Մավրոս պարտի ուշադիր ըլլալ Ժընեւի մէջ, Թրքական ծուղակ մը չիյնալու համար: Անգլիոյ Արտաքին նախարարը «Հըրանշք – լուծում» մը գտնողի գոհունակութեամբ կ'առաջարկէր Կիպրոսի համար դաշնակցական դրութիւն մը: Այլ խօսքով, ներշնչուելով Զուիցերիոյ սահմանադրութենէն Կիպրոսի մէջ ալ նահանգներ ստեղծել, ոմանք Թրքական, ոմանք յունական: Յունաստանի Արտաքին նախարարը սակայն զգաց որ այդ լուծումը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ կղզիին բաժանումը ինչ որ անընդունելի է Աթէնքի համար եւ կը նշանակէ նաեւ վերջ տալ կղզիին անկախութեան եւ տեսակ մը Թրքական հովանաւորութիւն մը մէջ տեղ բերել: Մնաց որ Անգարա ալ գոհ չէ եւ իր կարծիքով նման դրութիւնով մը համայնքները հարկ եղածին չափ պաշտպանուած չեն ըլլար: Բայց Թուրքերը քիչ մը խորհելէ ետք կը ներշնչուէին այդ ծրագրէն: Բայց ոչ Կիպրոսի նախագահը, ոչ ալ Գարամանլիս կրնան որեւէ ձեւով ընդունիլ կղզիին բաժանումը: Ոչ Յոյները ոչ յոյն – Կիպրացիները կը ներեն նման անձնատուութիւն մը: Մավրոսի համար Ժընեւի ժողովին խզումը անխուսափելի է մինչ Կիւնէշի համար «դանդաղ մահ» մը կ'ապրի:

Մոնտի մէջ Երկուշաբթի իրիկուն Դիմիտրի Կոլաթոս խիստ շահեկան յօդուածով մը կ'ըսէր սակայն թէ թող աշխարհ չանգիտանայ որ այսօր Յոյնը պատրաստ է «Մեռնիլ Կիպրոսի համար»:

Քանի մը տողով

ՄԻԱՑԵԱԼ – ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Նոր նախագահը իր առաջին ճառը խօսեցաւ եւ պարզեց քաղաքական իր ծրագրին չորս գլխաւոր կէտերը՝ միասնականութիւն, պարկեշտութիւն, չարունակականութիւն եւ խստակեցութիւն: Առաւելաբար կ'ուզէ պայքարիլ դրամահոսութեան դէմ:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ կը զգուշացնէ արաբական երկիրը խարայէլեան անմիջական յարձակման մը դէմ:

ՔՈՐՍԻՔԱՅԻ մէջ հսկայ հրդեհներ, որոնց կէսը չարամտօրէն վառուած են, աւեր գործեցին չարաթավերջին:

ԿԻՆԷ – ՊԻՍԱՈՒ փորթուկալեան նախկին գաղթավայրը, ՄԱԿի 136րդ անդամը պիտի դառնայ:

ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՖՈՒՇԷ, նախկին նախարար, նախկին Թեկնածու Հանրապետութեան նախագահութեան, ամէնէն ուղղափառ կօլիստը, մեռաւ առջի օր սրտի տագնապէ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ մեռած է հիթլերական Երիտասարդութեանց նախկին պետը՝ Պալտուր Ֆոն Շիրաք, 68 տարեկանին: 1966ին ազատ կ'արձակուէր (20տարուան դատապարտուած էր Նիւրըմպէրկի զինուորական Ատեանին կողմէ):

ԼԵՒՈՆ ՓԱՇԱ
(ՇԱՂՈՅԵԱՆ)

Յապաղումով կ'իմանանք, «Ազդակ»ի Օգոստ. 8ի թիւէն թէ Օգոստ. 6ին Պաղտատի Սէն – Ռաֆայէլ հիւանդանոցը իր մահկանացուն կնքած է Լեւոն Շաղոյեան, աւելի ծանօթ՝ Լեւոն փաշա անունով:

Ողբացեալը, շուրջ 80 տարեկան, ծնած էր Շատախ: Իր կարեւոր մասնակցութիւնը բերած է Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտին, ղեկավարելով Շատախի ապստամբութիւնը: 1918ի սկիզբը երբ կը սկսի մեծ նահանջը եւ Թուրքերը և սպառնան կոտրել Հայերու ճամբան, Լեւոն Շաղոյեան Մելքոն Գասպարեանի եւ Ռուբէն Ժամհարեանի հետ կը կազմակերպէ Ոստանի ճակատին վրայ դիմադրական շարժումը: Հոն է որ ծանրօրէն կը վիրաւորուի եւ Վան կը փոխադրուի, ապա՝ Ջանիկ: Մարտ 28ին սակայն իր առաջնորդութեամբ կը սկսի նահանջը եւ հաբիւրաւոր Հայերու գլուխն անցած, ճամբայ կ'իյնայ Պարսկաստանի ճամբով դէպի Միջագետք, որ այն ատեն անգլիական գրաւման տակ էր: Բոլորը ապահով կը հասնին Պաքուպա, ուր Բրիտանացիք ժամանակ մը ապաստան կուտան ու կը կերակրեն, մինչ Պաղտատի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ կից որբանոց մը կը բացուի: Երկու տարի Պաքուպա մնալէ ետք, 1920ին բրիտանական իշխանութիւնները այս վրանաքաղաքը կը փոխադրեն Հարաւային Իրաք՝ Նահր Էլ Օմար, որ այդպէս կը մնայ մինչեւ 1921 երբ Անգլիացիք կը հրամայեն գաղթականներու ցրւումը եւ երկու ամսուան ընթացքին 8000 գաղթականներ Հայաստան կը փոխադրուին, 1200 Պարսկահայեր կ'անցնին Պարսկաստան, եւ ուրիշ հազարաւորներ կը ցրուին Իրաքի զանազան քաղաքները՝ Պասրա, Հապպանիէ, Քէրքիւք, Մուսուլ եւ մանաւանդ Պաղտատ: Այդ շրջանին, Վրանաքաղաքի ղեկն ու հոգատարութիւնը Անգլիացիներու կողմէ յանձնուած էր Լեւոն փաշա Շաղոյեանի, որ առաջին օրերէն իսկ Թանկագին ծառայութիւններ մատուցած է բոլոր գաղթականներուն:

Լեւոն Շաղոյեան կանուխէն մտած էր Հ. Յ. Դ. շարքերը եւ 1933էն մինչեւ 1967 մասնակցած է Ընդհ. Ժողովներուն իբրեւ պատգամաւոր իր շրջանի: 1950ական թըւականներուն Իրաքէն անցած է Լիբանան ուր քանի մը տարի մնալէ ետք, կրկին կը վերադառնար Պաղտատ:

1918ի հերոսական կռիւներու ժամանակ է որ Լեւոն Շաղոյեան, Փաշա անուանուած է:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Օգոստ. 9ին:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Յուլիսի 22ին, Երկուշաբթի օրը, Հայ եկեղեցու պատուիրակութիւնը ժամանում է Կիեւ:

Մոսկուայի Վնուկովոյի օդանաւակայանում Հայոց Հայրապետին, Երուսաղէմի Հայոց պատրիարքին եւ հայ բարձրաստիճան հոգեւորականութեանը ճանապարհում է, որպէս Իր Թանկագին հիւրերի, Տ. Պիմէն սրբազան պատրիարքը՝ շրջապատուած ռուս բարձրաստիճան հոգեւորականներով:

Հայ եկեղեցու պատուիրակութեանը ճանապարհում է նաեւ ՍԱՀՄ Մինիստրների սովետին առընթեր կրօնական պաշտամունքների խորհրդի նախագահի տեղակալ Պ. Վ. Մակարցեւը:

Կիեւի օդանաւակայանում Հայոց Հայրապետին եւ նրան ուղեկցող բարձրաստիճան հիւրերին ողջունում եւ բարի գալուստ է մաղթում Ուկրայինայի էկզարխ Ֆիլարետ միտրոպոլիտը՝ իր բարձրաստիճան հոգեւորականներով:

Հայ եկեղեցու պատուիրակութեանը ողջունում է նաեւ Ուկրայինական ՍԱՀ Մինիստրների սովետին առընթեր կրօնական գործերի խորհրդի նախագահի տեղակալ Պիլիպենին:

Յուլիսի 23ին, Երեքշաբթի օրը, Հայ եկեղեցու պատուիրակութիւնն այցելում է Կիեւի նշանաւոր Ս. Սոֆիա տաճար եւ Պեչերեան եւ Պոկրովկի կուսանոցվանքերը: Նոյն օրը Ամենայն Հայոց Հայրապետը եւ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքը, շքախմբի անդամներով, Կիեւի «Փառք» այգում ծաղկեպսակ են դնում սովետական Անյայտ զինուորի յուշարձանին:

Յուլիսի 24ին, Չորեքշաբթի օրը, առաւօտեան ժամը 10ին, Ս. Օլգայի տօնի առթիւ, Ս. Վլադիմիր տաճարում մատուցւում է Ս. պատարագ՝ ներկայութեամբ Հայ եկեղեցու պատուիրակութեան: Տ. Ֆիլարետ միտրոպոլիտը եւ Տ. Տ. Վազգէն Ա. կաթողիկոսը ողջոյնի ճառեր են փոխանակում:

Ժամը 15ին, ի պատիւ Հայոց Հայրապետի, Տ. Եղիշէ պատրիարքի եւ հայ եկեղեցու պատուիրակութեան, ողջերթի ընդունելութիւն է կազմակերպւում, ուր ճառեր են փոխանակում Ֆիլարետ միտրոպոլիտը, Տ. Տ. Վազգէն Ա.ը եւ Տ. Եղիշէ պատրիարքը: Ողջոյնի խօսքով հանդէս է գալիս նաեւ Ուկրայինական ՍԱՀ Մինիստրների սովետին առընթեր կրօնական գործերի խորհրդի նախագահի տեղակալ Պիլիպենին:

Յուլիսի 25ին, Հինգշաբթի օրը, Հայոց Հայրապետը, Տ. Եղիշէ սրբազան պատրիարքը եւ հայ եկեղեցու պատուիրակութիւնը հրաժեշտ են առնում Կիեւից եւ վերադառնում Մայր Աթոռ:

Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Տ. Տ. Վազգէն Ա.ի Երուսաղէմի Հայոց պատրիարք Տ. Եղիշէ արքեպիսկոպոսի եւ հայ եկեղեցու բարձրաստիճան հոգեւորականութեան այցելութիւնը Մոսկուա եւ Կիեւ, հանդիսացաւ երկու քոյր եկեղեցիների եւ եղբայրական ժողովրդների միջեւ գոյութիւն ունեցող դարաւոր բարեկամութեան վառ արտայայտութիւնը, որը շարունակւում է նաեւ այսօր էկումենիկ ոգով, եւ որի զարգացման ու ամրապնդման համար աշխատում են երկու Հովուապետները:

Երկու Հայրապետների հանդիպումը մի անգամ եւս եկաւ հաստատելու, որ եկեղեցիների կոչումն է՝ հանգցնել գոյութիւն ունեցող պատերազմի օճախները, պահպանել աշխարհի խաղաղութիւնը եւ ամրապնդել եղբայրութիւնը եւ բարեկամութիւնը ժողովրդների միջեւ:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ
(ԿՆԻՔ)

31 Յուլիս 1974

ԵՐԵՒԱՆ ⟺ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Օգոստ. 6 — 8)

ՀՆԱԳՈՅՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՄՆԱՑՈՐԴՆԵՐ

Քէթի գիւղէն ոչ հեռու հողային աշխատանքներու ընթացքին յայտնաբերուած է ընդարձակ դերեզմաննոց մը: Մասնագէտներու վկայութեամբ գտնուած առարկաները պատկանած են Ուրարտական շրջանին: Այդ վայրերէն բերուած աւելի քան 80 կտոր խեցեղէն առարկաներ յանձնուած են Լենինականի շիրակի պատմութեան Թանգարանին: Վերջերս հնագոյն մշակոյթի մնացորդներ յայտնաբերուած են նաեւ Երազգաւորս գիւղին մէջ: Մեւրուժան Պապիկեանի տնամերձ հողամասին մէջ բացուած հնադարեան կառանոյին մէջ գտնուած են լաւ պահպանուած կուժ ամաններ, յեսաններ եւ երկաթէ գործիքներ:

×

ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ՝ ԱԻՍՏՐԻԱ

Աւստրիոյ մայրաքաղաքի մեծագոյն սրահներէն մէկուն մէջ Յուլիս 23էն ի վեր տեղի կ'ունենայ ցուցահանդէս մը, ուր կը ներկայացուին Հայաստանի նկարիչներէն Մինաս Աւետիսեանի եւ Յակոբ Յակոբեանի գործերը:

Ցուցադրութեան դրուած 52 գործերը տարբեր շրջաններու ստեղծագործութիւններ են՝ Հայաստանի բնանկարներ, դիմանկարներ, նաթիւր մորթեր, յօրինումներ: Աւստրիական թերթեր մատնանշած են գեղանկարիչներու ստեղծագործութեան մէջ միջավայրի արտացոլման միջոցներու բազմազանութիւնը, ընդգրկման լայնութիւնը:

Ցուցահանդէսը պիտի փոխադրուի նաեւ Վիեննայի «20րդդարու Թանգարան»ը:

×

ՍՊԵՆԴԻԱՐԵԱՆԱԿԱՆ ՏԱՆՈՐԵԱԿ

Հրազդանի մէջ բացուած է շրջիկ ցուցահանդէս մը նուիրուած Ալ. Սպենդիարեանին: Շրջանի մշակութային հաստատութիւններու, ակումբներու, դրոսայգիներու մէջ կը թեւածեն «Ղրիմեան էսքիզները», «Երեւանեան էտիւտները», «Ալմաստ» օփերայի մեծ ժողովրդականութիւն վայելող մեներգներն ու գործիքային հատուածները: Տանորեակի ընթացքին կը տրուին դասախօսութիւններ եւ զրոյցներ երաժշտագէտի կեանքին ու գործունէութեան նուիրուած:

«ԽՈՐՀՐԴԱՆԻՇ՝ ԱՊԻԿԱՐՈՒԹԵԱՆ»...

—o—

«Հայրենիք»ի Յունիս եւ Յուլիս ամիսներու կարգ մը թիւերուն մէջ, միշտ հետեւողական մնալով Փարիզի մեր պաշտօնակից «Յառաջ»ի կողմէ հաղորդուած պաշտօնական եւ անպաշտօն լուրերու, նոյնութեամբ ընթերցողին փոխանցեցինք տարկայական պատկերը կացութեան մը՝ որուն մատնուած է Փարիզի հայութիւնը, Հայ Տան շուրջ ստեղծուած փոթորիկ – կով։

Կուտանք այսօր մեր պաշտօնակցին 27 Յունիս 1974ի խմբագրականը եւս ու չենք խորհրդածեր հարցի էութեան մասին, նըկատելով որ պարտն ու պատճառը բուռ՞ծ է արդէն լուսաբանականներու կողմէ եւ մենք — եթէ բսելիք ունեցած ըլլայի՞նք ալ, — ճիշդ պիտի չնկատէինք միջամտել այլ գաղութներու տեղական ցաւերուն...

Մեր պաշտօնակիցը «ԱՊԻԿԱՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՆԻՇ» մը կը նկատէ 2000 քառակուսի մեթր հողային տարածութեամբ այդ փառաւոր կալուածը, որ, 1948էն ի վեր, փոխանակ պատիւ բերելու Փարիզի Հայութեան (իբրեւ ազգային կեդրոնատեղիի), դարձած է պարբերաբար կոտտացող վէրք...

Ինչո՞ւ։

Ի վիճակի չենք Փարիզի պարագան քննելու, պատասխան մը գտնելու համար մեր «ինչո՞ւ»ին, սակայն «ապիկարութեան» այն ընդհանուր երեւոյթը որ կայ հանրային – հասարակական մեր կեանքի բազմաթիւ մարզերուն մէջ, համագաղութային անդրադարձումի պարտք մը կը դնէ բոլորիս վրայ (մամուլ թէ ընթերցող)։

Դարմանելի վիճակներէ եւ անտաքընութեան կարօտ վէրքերէ շատեր հետեւանք են մե՛ր իսկ անլուրջ եւ անպատասխանատու գործունէութեանց։

«Կալուած»ային հարցերու մասին չէ մեր խօսքը։ Նիւթական հաւանական կորուստներու վտանգը չէ մեր մեկնակէտը։

Յանձնապաստան, ինքնագլուխ եւ անհակակշիռ քայլերու առատութի՛ւնն է որ կը մտահոգէ մեզ ամէն տեղ, եւ բացակայութիւնը ղեկավարական այն լայնատեսութեան՝ որով օժտուած մարդիկ կամ մարմիններ պիտի մղուէին գիտակցելու թէ զիրենք պատասխանատու աթոռներու վրայ բերող հանրային կամքը պայմանաւորականօրէն իրենց վրայ կը դնէ չըրջահայեաց գործունէութեան մը պարտադրանքը, խորհրդակցելու, լուսաբանելու եւ լուսաբանուելու, ժողովրդական ըմբռնումներով գործելու հարկադրա՛նք մը՝ առանց որուն ամէնէն իմաստուն մարդն իսկ հակամէտ է սխալելու եւ սայթաքելու։

Գաղութէ գաղութ էական կարեւորութիւն ներկայացնող հարցեր կան, ընդհանուր կամ պարագայական լուծման կարօտ խնդիրներ, որոնք սերտօրէն կապուած են տեղական կամ համահայկական շահերու։ Օրուան հանրային մարմինները պարտաւոր են գիտակցելու թէ իրենք գործադիր իշխանութիւններ են, ու երբ կը ծագին խնդիրներ՝ որոնք ուղղակիօրէն կամ անուղղակի կրնան ազդուիլ բովանդակ համայնքի կեանքին, ապագայ շահերուն, նիւթական կամ բարոյական ապահովութեան ու ներքին թէ յարաբերական բարգաւաճութիւններուն՝ պիտի չգոհանան ինքնագլուխ կարգադրութիւններով։

Եթէ նոյնիսկ հարցը հանրային կարծիքին ենթարկելու սովորութիւն մը չի տեսնուիր, առնուազն պիտի դիմեն խորհրդակցական ժողովներու քայլին՝ ճըշդելու համար թէ կրցա՞ծ են արդեօք համակողմանի քննութեան առարկայ դարձնել խնդիրը. չկա՞ն խակ ու սխալ ձեւակերպուած կէտեր. մարդկօրէն թոյլ ու տկար չե՞ն գտնուած հարցի մէկ կամ միւս երեսը քննութեան առարկայ դարձուցած ատեն։

Մօտաւոր անցեալի մէջ, երբ համայնական մեր ժողովներէն ու մարմիններէն ներս աթոռ գրաւած էին պատկառելի դէմքեր, եփուն ու հասուն գործիչներ, մտքով եւ հոգիով հարուստ ղեկավարներ, խորհրդակցական ժողովները ընթացիկ երեւոյթ էին։ Այսօր, երբ հիմնովին փոխուած են պայմանները ու ներքին ճակատներու վրայ պատահականութիւնը աւելի՛ յաճախադէպ է քան երբեք, մարդիկ ինքնաբաւութեան եւ մեծամտութեան ախտէն կը տառապին կարծես՝ լուռ արհամարհանքով հանդէպ հանրային կեանքի եւ այն անյատա՛կ յանձնապաստանութեամբ թէ ժողովական խուցերէ դուրս արժէք չէ մնացած...

Հետեւա՞նքը, — ԽՈՐՀՐԴԱՆԻՇ ԱՊԻԿԱՐՈՒԹԵԱՆ»։

Աղետալին ա՛յն է որ գործուած սխալներ անդարմանելի դարձած կ՚ըլլան այլեւս ու մեռասաններորդ վայրկեանի ահազանգները... մեռելական ղօղանջներու կը վերածուին։

×

Համայնական մեր կեանքի բոլոր ճակատներուն վրայ ճարճատիւններ կան։ Եթէ ո՛չ բոլորը, մեծ մասը հետեւանք՝ խորհրդակցութեան պակասի։

Վտանգը Փարիզի Ազգային Տունով պէտք չէ չափել։ Հաւանօրէն փոքրագոյն վնասներէն մէկը ըլլայ ատիկա՝ եթէ չյաջողին հարթել թիւրիմացութիւնները։

Խնդրոյ առարկայ են Արտասահմանի ազգային կազմակերպումին եւ ընկերային վերականգնումին սպառնացող վտանգներ։ Եւ եթէ չխելաբերինք՝ վերջին վայրկեանի ափսոսանքը պիտի դառնայ անիմաստ ողբ ու կական...

Մ. Թ.

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴԻՒԱՆԻ ՄՆԱՑՈՐԴՆԵՐԸ ԴՈՒԻՆՈՒՄ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Դուինում, ինչպէս եւ ենթադրւում էր, պետական դիւանի կողքին գոյութիւն է ունեցել նաեւ կաթողիկոսական դիւան։

Այդ մասին են վկայում փաստաթղթերից մէկի մէջ գրուած հետեւեալ տողերը.

«Եւ կնքեցաք գձեռնարկս այս եւ եդաք ի սուրբ եկեղեցիս Դուինայ»։

Ինչպէս արդէն նշեցինք, կաթողիկոսական դիւանը դեռեւս չի գտնուած եւ գտնելու էլ մեծ յոյսեր չկան, բայց մեր արշաւախումբը այդ ուղղութեամբ աշխատում է։ Դուինում, կեդրոնական թաղում, որտեղ տեղաւորուած է եղել կաթողիկոսարանը եւ գլխաւոր եկեղեցին, գետնի երեսին ոչինչ չի մնացել, որոնումները կատարում ենք գետնի տակ, որտեղ ի յայտ են եկել ստորգետնեայ թաղստոցներ։ Այդ թաղստոցներից շատ սպասելիքներ ունենք, եթէ ոչ մագաղաթներ, գոնէ այլ առարկաներ կարող են գտնուել, որոնք այս կամ այն չափով կը հարստացնեն մեր գիտելիքները միջնադարի պատմութեան վերաբերեալ։

Բացի կնքադրոշմներից; Դուինում գտնուել են նաեւ իսկական կնիքներ, որոնք փորագրուած են քարերի եւ այլ նիւթերի վրայ։ Այդ կնիքների մէջ կան ոչ միայն միջնադարեան, այլեւ աւելի հին ժամանակների առարկաներ։ Դուինում կնքաքարեր եւ կնքադրոշմներ գտնուել են նաեւ կեդրոնական թաղում եւ միջնաբերդում այլ տարիների պեղումների ժամանակ, որոնց մէջ ի թիւս այլոց կան նաեւ կաւէ կնքադրոշմներ խաչի նշանով եւ մեծ կնիքներ՝ երկրաչափական ձեւերով։ Այս յատուկ կնիքները, որոնք տարբերւում են սովորականներից, կարծում ենք, որ կաթողիկոսինը կարող են լինել։ Այդպէս կարծելու համար մենք հիմք ունենք այն, որ այդ մեծադանդուած կընիքները միեւնոյն ձեւերն ունեն, հետեւաբար միայն մի մարդ է ունեցել խաչի նըշանով այդ կնիքը, իսկ այդ մարդը կարող էր լինել կաթողիկոսը եւ ոչ այլ ոք։

Պղնձէ կնիքը, որ երկրաչափական ձեւեր ունի, դժուար է ասել, թէ ում է պատկանել, բայց որ այդ կնիքը եւս բացառիկ է բոլոր մնացածների մէջ, նրանցից զգալի կերպով մեծ եւ հանդիսաւոր է, ցոյց է տալիս, որ նա եւս պատկանել է հաւանաբար աշխարհիկ մեծ իշխանի. թէ որին, դժուար է ասել։

Պետական դիւանի կնքադրոշմները, որոնց վրայ պատկերուած են թռչուններ եւ չորքոտանի այլ կենդանիներ, կարծում ենք պատկանել են աշխարհիկ իշխանների։ Եթէ մեր այդ ենթադրութիւնը ճիշտ է, նշանակում է որ կրօնական գործերի մէջ աշխարհիկ իշխաններն աւելի մեծ մասնակցութիւն են ունեցել, քան թէ աշխարհիկ (պետական) գործերում հոգեւորականները, որոնց ճանաչելի կնիքները խաչի նշանով խիստ սակաւաթիւ են։ Պէտք է ենթադրել, որ միայն խաչի նշան ունեցող կնքադրոշմները չեն, որ հոգեւոր հայրերին են պատկանել, քանի որ նախարարական տների եպիսկոպոսները իրենց նախարարների տոհմից էին նշանակւում, հետեւապէս նրանք եւս իրաւունք ունէին ինչ-որ տարբերութեամբ կրելու տոհմանիշ ունեցող կնիքներ։

Ինչպէս ասել ենք, Դուինի պետական դիւանի գոյութեան մասին (մարզպանութեան շրջանում) յիշատակութիւն ունի Է. դարի մատենագիր Սեբէոսը։ Կնիքների եւ կնքադրոշմների մնացորդներից երեւում է, որ առաջ էլ, Արշակունեաց թագաւորութեան շրջանում, դիւանը գոյութիւն է ունեցել, հաւանաբար շատ աւելի վաղ ժամանակներից, քան թէ կարծում ենք։ Կնիքների մնացորդները մեզ տանում հասցնում են մեր թուականութեան առաջին դարը, բայց ինչ խօսք, որ Զ – Է դարերուն գործածութեան մէջ եղող առաջին դարի կնիքը չի կարող սահման լինել պետական դիւանի սկզբնաւորութեան։ Միայն այնքանը գիտենք, որ քրիստոնէութեան մուտքից առաջ թագաւորական գործերը, որոնք դատական բնոյթ էին կրում, սպասրող նոտարների կողմից գրի էին առնւում օտար լեզուներով, քանի որ ազգային գիր ու գրականութիւն չունէինք։ Այդ մասին մէկից աւելի տեղեկութիւններ կարելի է գտնել մեր հին մատենագրութեան մէջ։

Փրոֆ. Կ. ՂԱՖԱԴԱՐԵԱՆ

ՍԻԼԱ

Ջորս օրէն նաւով Կիրասոն եկան։ Եօթը օրէն ալ հայրենիք հասան։ Կապուտ Լուսի Բարս աղբիւրը եկան։ Տեղացիներուն Մանզուր պապա Տաղլարը, մեզ Հայերուս Մրգայ լեռը, Մնձուրի լեռը երեւցաւ, որ Քեմախէն շարունակուելով Պեհրէ Պէլի Խոզա Պելի կիրճերովը Զմշկածագի բարձունքներէն հարաւ Ակնոյ ուղղութեամբ կ՚ընթանայ։ Ջորիներուն վրայ երեք անգամ խաչակնքեցին։ Երկիր եկեր էին, իրենց ճամբորդութիւնը վերջացեր էր։ Երկու գիւղին երիտասարդութիւնը իրենց կը սպասէր, նախընթաց օր սինաճիներուն գալը գիտէին։ Միժակէն գացած էր։ Արմտաանցիներուն Բարս աղբիւրը նման բազմութիւն մը չէր տեսած։ Մեծ գիւղէն էլպակեան մը, Նահապետեան մը, Պզտիկ Գիւղէն Արիստեան մը հարուստ էին, Ըստանպոլի մէջ փուռերու տէր էին, վեց եօթը, ութը ջորեբաներով կուգային երկիր, կը խօսուէին միայն։ Սըլօյեան մը ի՞նչ էր, փուռի մը տեղկեահատար մը, բայց թէ Ըստանպոլ հայրենակիցներու միջեւ, թէ հայրենիքը եօթը հայ գիւղերու մէջ ոչ մէկը անոր ժողովրդականութիւնը ունէր։ Ամէնուն սիրելին էր։«Բարի եկաք, ամէնքդ ալ, բարի եկաք» պոռացին, «Բարի եկար Սըլօյեան» կրկնեցին ու զինքը շրջապատեցին։

Ջորիներէն վար ցատկեցին, իրար գըրկեցին, իրար համբուրեցին, քրտինքները վազեցին ամէնուն ճակատէն։

Կարաւանին զանգակներուն ձայները հնչեցին, ծփացին միջոցին մէջ, տարածուեցան ճամբաներուն վրայ, թնդացուցին լեռները, ձորերը, դողացուցին սրտերը, երկու գիւղին աչքերը Կապուտլուս նայեցան։ Դաշտ իջան։ «Տղաք, մենք ձեզի ինչպէ՞ս շնորհակալ ըլլանք» ըսաւ Սըլօյեանը։ «Ինչո՞ւ շնորհակալութիւն պիտի ընէք... կեցցէ Սըլօյեանը» պոռացին, պատասխան մը տուած ըլլալու համար։

Վէմկեանը, Բերտիկեանը Մեծ գիւղէն էին։ Թէրզոնց, Խարիպենց տներէն թեքուեցան։ Սըլօյեանը իր չորս ընկերներով արտերու ճամբան եկաւ։ Ինչքա՞ն հեռու էր արդէն իր գիւղը, Պզտիկ Գիւղը։ «Նա... դէմն էր» տասը վայրկեան չկայ, եօթը վայրկեան։ Ճամբուն երկու կողմը, աջը, ձախը, դէպի վեր, դէպի վար, մինչեւ շուրջանակի բլուրներու ստորոտը ցանուած էին, ափ մը պարապ գետին չկար։ Ամբողջ ցորենի արտեր էին։ Մէջ ընդ մէջ գարիի ու վիկի, այսինքն վայրիոսպի։ Ամէնքն ալ մաս մաքուր էին, ամէնուն քաղհանքը եղած էին, մէկ հատ խոտ չկար։ Բայց դեռ կափկանաչ էին, ամիսէն աւելի կ՚ուզէր հնձուելու համար։ Վիկերը կը հնձէին։ Ոչ մէկին մէջ այր կար։ Վիկը կամ խոտ քաղելը կիներուն գործն էր, այրերը արտերը կը հերկէին, աշունը ցանուելու համար։ Ճամբուն առաջին այրերը ՄեծԳիւղինն էին, յետոյ խառն էին, երկու գիւղինն էին, աւելի անդին Պզտիկ Գիւղին էին։ Սըլօյեանը ճամբուն ձախը իր արտին քովէն անցաւ։ Մէջը մտաւ, ցօղունները մինչեւ կուրծքը թաղեցին, հասկ մը քննեց, մէջի ալիւրը թոյլ էր։ Ճամբուն աջը, բայց հեռուն, երկու արտ ունէին, անոնք ալ ցորեն էին։ Գարին հողին ուժը կ՚առնէ կը տկարացնէ, վիկը կը պարարտացնէ։ Հետեւցուց թէ Առվրտակի արտերը այս տարի վիկի յատկացուցեր էին ուժովցնելու համար գանոնք։

Վիկ քաղողները ամէնէն հեռուներէն անգամ վազեցին Ըստանպուլցիները տեսնելու համար։ Աղջիկ, աղջնակ, ու հարս էին։ Ջհամարձակեցան խօսիլ, միայն դիտեցին։ Պարտէզները եկան։ Ճամբու ձախը, վարէն առաջին պարտէզը Սըլօյեանինն էր։ Փայտէ սողնակը քշուած էր, դուռը գոց էր։ Պատէն նայեցաւ, ծառերուն տակի խոտերը քաղած ու տարած էին։Թթենիներուն թութերը ճերմկեր հասեր, գետինները թափեր էին։ Մոլերը կը կքէին թութերու ծանրութենէն, ծիրանները, սալորները խոշորցեր էին, խակ էին, չէին ուտուեր,խնձորները մանր էին, չէին խոշորցեր անգամ։

Գիւղին երեք փողոցներուն առաջքը եկան։ Մաչիկանց տուներունը, կեդրոնի Գալենց տուներունը, երրորդը Սուրբ Եղիայի առջեւէն դարձողը։ Սըլօյեանին տունը գիւղին վերի գլուխն էր։ Ընկերներէն զատուեցաւ, երրորդ փողոցով գընաց։ Բակին երկու մասով դուռը երկու կողմին վրայ բացեր էին։ Զանգակներուն ձայները աւետեցին գալուստը։ Մայրը Աննուն, երեք քոյրերը, Ագապին, Նարօն, Մարօն վազեցին։ «Վահան եկար... աղբար եկար...» գոչեցին եւ գրկուեցան։ Վրայի տունը կը բնակէին։ Ջորիները հողէ սանդուխէն ախոռին երդիքը ելան, հայրենական դրան առաջքը բեռերը վար առնուեցան։ Ագապին, մեծ քոյրը, Նարօն, իրմէ պզտիկը, բեռերուն երկու ծայրերէն բռնելով ներս տարին։ «Ի՞նչ ալ ծանր է» ըսաւ Նարօն։ «Դուն ինծի ձգէ, Նարօ, կեցիր ես բռնեմ» ըսաւ Սըլօյեանը, քոյրերը չթողին։

ՅԱԿՈԲ ՄՆՁՈՒՐԻ

(8 – Շար.)

ՓԱՆԱՄԱՆ

ԱՆՑԵԱԼԻՆ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

—o—

Ա.

Հիւսիսային ամերիկեան ցամաքամասին, հիւսիսային ամբողջ կէսն է Գանատան եւ իր 10 հազար քառակուսի քիլոմեթր տարածութեամբ, Խորհրդային Միութենէն ետք, աշխարհի երկրորդ մեծ երկիրն է:

Գանատայի լիճերը, մնացեալ աշխարհի բոլոր լիճերէն աւելի շատ են:

Գանատայի հարաւային մասը, տաք կլիմայ ունի եւ աշխարհի արմտիքի արտադրութեան ամէնամեծ վայրն է:

Հիւսիսային մասը սակայն, ձիւնով ծածկուած ու դեռ կոյս հողամաս է:

Այս շրջաններուն մէջ, ամառնային եղանակին, ցերեկը 24 ժամ կը տեւէ, իսկ, ձմրան եղանակին, ամբողջովին խաւար է:

Գանատան հակառակ իր հսկայ տարածութեան, միայն 21 միլիոն բնակչութիւն ունի:

Անցեալին, բրիտանական կայսրութեան մէկ մասը կը կազմէր, սակայն հիմա, անկախ երկիր մըն է, բայց, դարձեալ անդամ է բրիտանական համագործակցութեան եւ Անգլիոյ Էլիզապէթ թագուհին կը ճանչնայ իբրեւ Գանատայի թագուհին:

Գանատայի տեղացի բնակիչները, կարմրամորթ Էսքիմոներն են: Իսկ, 10րդ դարուն, Գանատա առաջին եւրոպացի այցելուները Վիքինկները եղած են:

Կ'ըսուի թէ Վիքինկներու այս այցելութիւնը, պարզ ու ձեւական եղած է — ապա մոռցուած է:

1497ին, Անգլիացի Ճոն Գաբոթ, գտնելով Գանատական երկրամասը, հոն կը հնչակէ անգլիական դրօշը մը:

Այս թուականներէն սկսած է փնտռտուքներու արշաւ մը: Եւրոպայի զանազան վայրերէն, անվախ ծովահէններ եւրախտախնդիր նաւաղներ, անտեսնելով ճամբորդութեան դժուարին պայմանները, կուգան Ամերիկաներու այս նոր աշխարհները, ոսկիի հանքերու փնտռտուքներ կատարելու համար ու նաեւ հաւատալով՝ թէ պիտի կարենան բանալ, արեւելեան Հնդկաստան անցնելու, նշանաւոր «հիւսիսարեւմուտք» անցքը:

Ասոնցմէ մէկն էր, Հենրի Հըտսըն՝ որ գտաւ այն գետն ու խարսխավայրը, որոնք մինչեւ այսօր կը կրեն իր անունը:

Գանատայի համար մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց տուին նաեւ Ֆրանսացիները:

1534 – 1541 թուականներու միջեւ, Ֆրանսայի երկրախոյզ Ժագ Գարթիէ, Գանատայի արեւելեան մեծ մասին մէջ փնտռտուքներ կատարելով, նաւակներով անցաւ Սուրբ Լորանի գետը եւ տեղւոյն հնդիկ բնակիչներէն իմացաւ թէ՝ բնիկներուն լեզուով շրջանը կը կոչուի Քեպէք, որ կը նշանակէ «Նեղուցներու վայր»: Հոն Ֆրանսացիք կառուցանեցին քաղաք մը եւ անոր տուին Քեպէք անունը: Աւելի վերջ, ամբողջ երկիրը առաւ Հնդիկներու կոչած «Գանատա» անունը:

Գարթիէ, իր փնտռտուքներու շրջանին, բլուրի մը վրայէն շուրջը դիտած պահուն, հիանալով տեսարանին վրայ, կը կոչէ «Մոն Ռուայալ» (Թագաւորական լեռ): Յետագային, հոն կառուցուած քաղաքը, կը ստանայ «Մոն Ռուայալ» անունը: Սակայն, կամաց կամաց, ժամանակի ընթացքին այս անունը աղաւաղուելով կը վերածուի «Մոնթրէալ»ի:

Ֆրանսական Գանատայի հիմնադիրներէն մէկ նաւ եղած է Սամուէլ Սապլէնը:

17րդ դարու սկզբնական շրջանին, Ֆրանսացի այս հետախոյզը, Գանատայի բնիկ հնդիկներուն հետ իր ունեցած առեւտրական շփումներու ընթացքին, հոն կառուցանեց շատ մը փոքր գաղութներ: Այսպէսով, փնտռտուքները շարունակուելով, տարածուեցան նաեւ, վայրի կենդանիներու որսորդութեամբ եւ անոնց մորթերու եւ մուշտակներու վաճառականութեամբ: Սակայն, այս շահաբեր վաճառականութիւնը, արթնցուց նաեւ Անգլիացիներու հետաքրքրութիւնը:

1670ին, Անգլիացիք Գանատայի մէջ, կառուցանեցին Հըտսըն խարսխավայրի ընկերութիւնը:

18րդ դարու տեւողութեան սակայն, ծայր տուաւ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ պատերազմ մը եւ 7 երկար տարիներ տեւելէ վերջ, տարածուեցաւ նաեւ Գանատայի մէջ, ֆրանսական եւ անգլիական գաղութներու միջեւ:

Այս պատերազմի մէջ վերջնական յաղթականը Անգլիան ըլլալով, ֆրանսացիք կորսնցուցին Գանատայի մէջ իրենց ունեցած գաղթավայրերու տիրապետութիւնը:

Սակայն, Գանատան այսօր ալ տակաւին երկտարր ազգ մըն է, ֆրանսախօս եւ անգլիախօս շրջաններով եւ Գանատայի մէջ, այս երկու լեզուներն ալ, երկրին ազգային լեզուներն են:

Գանատական երկրամասը կը բաղկանայ 10 նահանգներէ եւ երկրին հիւսիսային մասի 2 մեծ տարածութիւններէ:

Արեւելեան ափունքներու շրջանները եւ «իշխան Էտուըրտ» կղզին, անտառներով ծածկուած ըլլալով հանդերձ, ձկնորսութեան մեծ կեդրոններ են: Իսկ, Գանատական ցամաքամասի կէսը, ծածկուած է անծայրածիր անտառներով, որոնցմէ արտադրուած ատաղձը կ'արտածուի աշխարհի բոլոր կողմերը:

Թրգմ. Կ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

—o—

ԽՄԲ.—Պէյրութի «Ազգ» օրաթերթի խմբագրուհին Շահանդուխտ, տեսակցութիւն մը ունեցած է Լոս Անճելըսի Ֆերահեան վարժարանի հիմնադիր – տնօրէն Գաբրիէլ Ինճեճիկեանի հետ, մասնաւորաբար յիշեալ դպրոցի եւ ընդհանրապէս Ամերիկայի հայկական դպրոցներու մասին: Կուտանք գրոյցին հիմնական մասերը:

×

Ներկայիս Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ կան ինը հայկական դպրոցներ. 3ը Լոս Անճելըս, 2ը Տիթրոյիթ, 1 դպրոց Պոսթըն 1 դպրոց Ֆիլատելֆիա եւ 2 դպրոց Գանատա:

Այս դպրոցներուն մէկ մասը մանկապարտէզ է, մէկ մասը նախակրթարան, իսկ մէկ մասն ալ ունի երկրորդական բաժին: Յառաջիկայ տարի Մեսրոպեան վարժարանը (Գալիֆորնիա) եւս պիտի ունենայ երկրորդականի իր շրջանաւարտները, իսկ քանի մը տարիէն Տիթրոյիթի Գաբրիէլ Ինճեճիկեան դիտել կուտայ. նայ իր երկրորդականի առաջին շրջանաւարտները:

Մ. Նահատակաց Ֆերահեան վարժարանի (Լոս Անճելըս) աշակերտութեան թիւն է 124: Վարժարանի հիմնադիր – տնօրէն Գաբրիէլ Ինճեճիկեան դիտել կուտայ. «հիմա դպրոցներու մէջ տեղ չունինք: Սկիզբի օրերուն մենք կը պաղատէինք ծնողքներուն, որպէսզի իրենց զաւակները յանձնեն հայկական վարժարան: Հիմա իրենք կը պաղատին որ ընդունինք զանոնք, բայց երբեմն կը ստիպուինք մերժել տեղի չգոյութեան պատճառաւ: Ֆերահեան վարժարանին կից հողաշերտ մը գնեցինք, որուն վրայ պիտի կառուցանենք 350 աշակերտ պարփակող երկրորդական վարժարան մը»:

Անդրադառնալով Ամերիկայի մէջ հայ դպրոցներու բերած նպաստին՝ Գ. Ինճեճիկեան կ'ըսէ.— «Մայրենի լեզուն խօսողներուն թիւը աւելցաւ, երկրորդ, որ քիչ կարեւոր չէ, Հայու ապրումները անդային գիտակցութիւնը զօրացաւ: Խառն ամուսնութիւնները, որ այնքան շատ են, հայկական դպրոց յաճախողներուն մօտ կը նուազի, ուրեմն կը նպաստենք ձուլումի հեռանալուն»:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀՈՂՎԱՐՏԻՔ

ՆՈՒՊԱՐ ՊՈՏՈՒՐԵԱՆԻ ԵՒ ԿԻՒԼՊԷՆԿ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Առհասարակ գարունը իրեն հետ կը բերէ լաւագոյն օրեր, բայց այս տարուան գարունը ինծի վիշտ ու կսկիծ բերաւ:

Զէր բաւեր Մայիս 29ին «Մօթօ»ի արկածի զոհ դարձած քսանամեայ մանչուս մահուան կսկիծը, քանի մը օր ետք «Յառաջ»ի միջոցով իմացայ ցաւալի մահը երկու պատուական ընկերներու՝ Նուպար Պոտուրեանի եւ Կիւլպէնկ Զարդարեանի:

1927–1928 թուականներուն էր որ ճանչցայ Նուպար Պոտուրեանը, որ միջին Ֆրանսայի կուսակցական, Նոր – Սերնդական, Հ. Մ. Ը. Մ.ական շարքերուն մէջ սիրուած անձերէն մէկն էր: 1926էն ի վեր մինչեւ իր կեանքին վերջը, սիրելի Նուպարը եղաւ հաւատարիմ ու անկեղծ զինուորը Հայ երիտասարդութեան, որուն նուիրուեցաւ իր բոլոր միջոցներով, որովհետեւ կը հաւատար որ անոնք մեծ դեր ունէին կատարելիք հայապահպանման գործին մէջ:

Թող այս քանի մը տողերը, որոնք արտայայտութիւնն են անկեղծ բարեկամի մը զգացումներուն, ըլլան փունջ մը անթառամ շիրիմին վրայ դրուած:

×

Երկրորդ կորուստը, զոր ունեցանք, Կիւլպէնկ Զարդարեանն էր: Մանկութենէն իսկ իրեն վիճակուեցաւ ապրիլ որբութիւնը իր եղբայրներուն եւ քրոջ հետ: Կանուխէն կորսնցնելով նաեւ մայրը, Կիւլպէնկ իբրեւ երէց զաւակը տան, իր ուսերուն առաւ ընտանիքի գոյապրուստը հայթայթելու հոգը: Տարիներ ետք, կազմեց իր ընտանեկան բոյնը:

Արդէն պատանի, ան կը մտնէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական խումբի մէջ: 1947 ի պատերազմէն ետք՝ Վիէնի մէջ, Կիւլպէնկ կազմակերպողներէն մէկը կ'ըլլայ ստնագնդակի միութեան եւ մինչեւ իր կեանքին վերջ կը մնայ գործունեայ վարիչը Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի:

Համեստ ու ազնիւ, զուարթ ու աշխոյժ բնաւորութեան տէր մարդ մըն էր մեր սիրելի «Կիւլ»ը:

Հողդ թեթեւ, սիրելի ընկեր:

Ա. ՀԵԼՈՅԵԱՆ

ՄԵԾԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

Հռոմի հռչակաւոր զօրավարներէն՝ Լուկուլլոս անմրցելի շատակեր էր: Օր մը, անձնական խոհարարը իմանալով որ զօրավարը հիւրեր պիտի չունենայ, բազմազան կերակուրներ չպատրաստեց:

— Ինչո՞ւ սովորական ձեւով կերակուրներ չես պատրաստած, բարկացած հարցուց զօրավարը խոհարարին:

— Որովհետեւ գիտէի թէ առանձին պիտի ճաշէք:

— Ի՞նչ, չէի՞ր գիտեր որ Լուկուլլոսը պիտի ճաշէ Լուկուլլոսին հետ, գայրոյթով աւելցուց անուանի զօրավարը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (42)

ԻՆՉՊԷՍ ԳՈՂՑԱՆ ՅԱՐԵՐՈՒՆ ԹԱԳԸ

ԳՆԴ. ՎԼԱՏԻՄԻՐ ՓՕՓՕՖ

Եւ համառօտ կերպով սպային յիշեցնելէ վերջ իրեն յանձնուած պաշտօնը, նախագահը կ'ըսէ.

— Ձեր առաջին տեղեկագիրներէն մէկուն մէջ, կ'ըսէք թէ նախկին իշխան Լատովքին ձեր ժամանումէն առաջ, արդէն իսկ անցած է եղեր Լաթվիոյ սահմանէն ներս:

— Ճիշդ է:

— Ի՞նչպէս ստուգեցիք այս իրողութիւնը:

— Սահմանապահներուն հարցնելով եւ թղթատելով այն տոմարները, ուր անոնք կը գրեն իրենց ներկայացող անձերուն անունը, մականունը եւ հանգամանքը: Սակայն պատ անոնք են որ անցագիրները վիզէ կ'ընեն:

— Ինչ ապացոյց ունիք:

— Ինչի՞ մասին, կը պատասխանէ գնդապետը բարձրաձայն:

— Ձեր ըսածներուն մասին:

Գնդապետը դողահար ոտքի կ'ելլէ:

Աչքերը կը փայլատակեն, շրթունքը կը դողդղայ, եւ ամբողջ արիւնը դէմքը կը խուժէ:

— Տեղեկագրիս մէջ յիշատակած իրողութիւններուն ապացոյցը անկարելի է տալ:

— Ինչո՞ւ...

— Որովհետեւ այդ պարագային պէտք է որ սահմանապահներուն տոմարները ձեռք ձգեմ: Չէի գիտեր թէ պաշտօն ունիմ գողութիւն ընելու: Ասկէ զատ, կը կարծեմ թէ բարձրաստիճան սպայի խօսքս կը բաւէ: Գիտցէք որ ես թոյլ չեմ տուած եւ երբեք թոյլ պիտի չտամ որ մարդ կասկածի այս մասին:

Պ. Եոֆէ ձեռքով հանդարտութեան կը հրաւիրէ դիւրաբորբոք գնդապետը:

— Ձեզ կը հրաւիրեմ նստելու, կ'ըսէ ան մեղմ բայց վճռական ձայնով, նստեցէք եւ թոյլ տուէք որ հանդարտօրէն լսենք ձեր վկայութիւնը:

Գնդապետը կը նստի թիկնաթոռին մէջ:

— Կ'ընդունինք, կ'ըսէ նախագահը, թէ դուք չէք կրնար ապացուցանել որ իշխան Լատովքին սահմանէն անցեր է:

Սպան ձեռքով անտարբեր շարժում մը կ'ընէ:

Պ. Եոֆէ կը հարցնէ.

— Կրնա՞ք մեզի ըսել թէ ինչ պարագաներու տակ Մառի Փոլիվանոֆը ձեզի ներկայացաւ, եւ ի՞նչպէս ինքզինքը ծանօթացուց:

— Այս բոլորը արձանագրուած է թիւ 3 տեղեկագրիս մէջ:

— Ձեզ առեան հրաւիրած ենք, որպէսզի մեր ներկայութեան բարձրաձայն կրկնէք այդ տեղեկագիրը:

— Ատեա՛ն, կը պատասխանէ գնդապետը խստութեամբ:

— Այո, ատեանի հրաւիրուած էք, կը կրկնէ Պ. Եոֆէ մեծ հանդարտութեամբ: Պիտի պատասխանէ՞ք հարցումիս:

Սպան վարանելէ վերջ կ'ըսէ.

— Շատ լաւ: Ձեր պատգամաւորներէն մին ինծի հաղորդած ըլլալով որ Մառի Փոլիվանոֆը պիտի ներկայանար Լաթվիոյ սահմանագլուխի պահականոցներէն մէկուն, անմիջապէս որոշեալ վայրը գացի եւ հոն սպասեցի մանկամրդ աղջկան: Երբ ինծի ներկայացաւ, քննեցի իր դիւանագիտական անցագիրը, եւ ձեր հրահանգներուն համաձայն, տրամադրութեանս տակ դրուած ինքնաշարժով մը գինքը Ռիկա փոխադրեցի:

— Այսքա՞ն:

— Այսքան:

— Գնդապետ Փոփոֆ, դուք, անձնապէս դո՞ւք էք որ սահմանագլուխ գացիք Մառի Փոլիվանոֆը ընդունելու համար:

Գնդապետը լուռ է:

Սակայն ծայրայեղ բարկութենէն, բուռն կերպով գրգռուած է: Դէմքը կաս-կարմիր կտրած, քունքերուն եւ ճակատին երակները ուռած, բազկաթոռին յենակներուն վրայ ձեռքերը կը գալարուին:

Բոլոր պատուիրակները անձկութեամբ խառն ուշադրութեամբ կը դիտեն այս հսկան, որ կատաղի գազանի մը պէս, կարծես կը գալարուի ինքնիր վրայ, կեդրոնացնելու համար իր ամբողջ ուժը եւ խորտակելու համար իր վրայ ինկող թակարդին օղակները:

Սրտայոյզ է պահը: Պ. Եոֆէ, տենդայոյզ վիճակի մէջ, — ինչ որ կը յայտնուի թուղթերուն վրայ գրուած մատներէն — եւ տարտամ ձայնով մը, կը հարցնէ.

— Կ'ուզէք որ հարցումս կրկնեմ, գնդապետ Փոփոֆ:

Սպան ոտքի կը կանգնի:

Կատաղի խելագարի մը կերպարանքն ունի:

ՓՕԼ ՄՕՆՖԷՐՐԱՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Թագուհի Արապեան, Օր. Լուսածին Արապեան, Տէր եւ Տիկին Արման – Նուպար Արապեան, Պ. Արամանեակ Արապեան, Այրի Տիկին Ժերմէն Արապեան, Պ. Պերճ Բարսեղեան (Հիւս. Ամերիկա) Պ. Յակոբջան Ժամկոչեան, Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Կէլիպօլեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Մելքոնեան եւ զաւակները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, տագրոջ, մօրեղբօր, զարմիկին եւ ազգականին՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ԱՐԱՊԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ Քրէթէյի հիւանդանոցը, Կիրակի Օգոստ. 11ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Օգոստ. 16, ժամը 16ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Օրմէսոն Սիւր Մառնի գերեզմանատունը:

Մահագդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, 18 Օգոստոս տօն է վերափոխման Սուրբ Աստուածածնի:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի Եպիսկոպոսական Պատարագ:

Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին. Սուրբ Պատարագ՝ ժամը 10ին:

Երկուշաբթի, 19 Օգոստոս յիշատակ է Մեռելոց:

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի Սուրբ Պատարագ, եւյաւարտ Ս. Պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

×

ՎԱԼԱՆՍ. Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Աստուածածնայ վերափոխման տօնին առթիւ, Պատարագ և Խաղողօրհնութիւն, Կիրակի Օգոստ. 18ին:

Հինգշաբթի Օգոստ. 15ին, ժամը 10ին. Պատարագ եւ հոգեհանգիստ ի յիշատակ Բ. պատերազմի Վալանսի ռմբակոծու – թեանց Հայ զոհերուն:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ մէջ Օգոստոս 18, Կիրակի Ս. Աստ – ուածածնայ տօնին առթիւ հանդիսաւոր Պատարագ կը մատուցուի, եւ յաւարտ Պատարագի կը կատարուի աւանդական խաղողի օրհնութիւն: Կը հրաւիրուի Առնուվիլի եւ շրջանի հայ հասարակութիւնը:

Սկիզբ ժամերգութեան 9·45
Սուրբ Պատարագ 11·00

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Վարչութիւնս կը տեղեկացնէ մերազն ժողովուրդին թէ Աստուածածնի վերա – փոխման տօնին առիթով կը կատարուի Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր Ս. Պա – տարագ եւ աւանդական խաղողօրհնէք:

Ի ԼԱՍԻՕԹԱ 15 Օգոստոսին Հինգշաբթի Ս. Կարապետ Մատրան մէջ. 30 ռիւ Լըտրիւ Ռօլէն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

Կիրակի Օգոստոս 18ին

Պատարագները կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

Սկիզբ ժամերգութեան 8·30 Ս. Պատարագ 10 քարոզ 11·խաղողօրհնէնք 11·40ին:

×

ՍԷՆ ԼՈՒԻ ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի 18 Օգոստոս, Աստուածածնայ վերափոխման տօնին առթիւ, Պատարագ եւ խաղողօրհնութիւն:

Կը պատարագէ Շահան Քհնյ. Տէտէեան

×

ՍԷՆ – ԺԵՐՈՄ

Այս Կիրակի առաւօտ հանդիսաւոր պատարագ եւ յաւարտ պատարագի խաղողօրհնէք:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Սուրէն Մինասեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Թորոսեան 50 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի:

ՆՈՒԷՐ

Պ. Ռոժէ Զրբաչեան 200 Ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի օգափոխութեան կայանին (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Յովհաննէսեանի եւ զաւակներուն, ինչպէս նաեւ Պ. Կարապետ Փափազեանի եւ բոլոր պարագաներուն իրենց մօր եւ մեծ–մօր՝

Այրի Տիկին Բարթող Փափազեանի

մահուան առթիւ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Օգոստ. 17, ամբողջ օրը, Պելֆոնթէնի կայանը:

Ճաշ տեղւոյն վրայ:

Կը պատարագէ եւ խաղողը կ'օրհնէ՝ ԴԱՒԻԹ Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ, Ժընեւի հոգեւոր հովիւ:

Գեղարուեստական բաժին մանուկներուկողմէ:

Անոնք որ կ'ուզեն նախապէս սենեակ ապահովել կրնան հեռաձայնել տնօրէնու – թեան.—

16–82–609–111 ապա ուզել՝ 5 Պելֆոնթէն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ կրօնական Ընկերակցութեան Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է եկեղեցւոյ պայծառութեան համար եղած փոխան ծաղկեպսակի եւ ուրախ առիթներով հետեւեալ նուէրները.—

Պ. Ռընէ Քրիտիքեան – Մատրիտէն — սրահի շինութեան 1500 Ֆր. Պ. Կարապետ Թուրսարգիսեան Արժանթինէն – եկեղեցին այցելութեան առթիւ 100, Ֆրէտէրիք Իւմիտեանի մկրտութեան առթիւ Պ. Ժան – Ժաք Իւմիտեան 50.:

Զարեհ Հէլվաճեանի մահուան առթիւ Վերապատուելի Յ. Հէլվաճեան 50, նաեւ Հայկուհի Խազինէճեանի հոգեհանգիստին առթիւ 30,: Սիրական Լուսարարեանի թաղման առթիւ Փ. Ծ. Պ. Ա. Կալօլեան 50, Պ. Վ. Լուսարարեան 30, Պ. Յ. Տէրոյեան 20, Մ. Գարաքաշեան, Խ. Համբարձումեան 10ական: Աբրահամ Թուն – կուրեանի թաղման առթիւ ընտանիք 50, Պ. Շ. Ճէրճէրեան 150, Պ. Ա. Փրօֆէթա 100, Վ. Դանիէլեան, Տէլիպոյաճեան ընտանիք, Ժ. Պօտոսի, Յ. Մալխասեան 50–ական, Յ. Յակոբեան 30, Մ. Մինասեան, Գ. Վարդպետեան, Թ. Պապանեան 20ական, Տիկին Ն. Կիրակոսեան 10:

×

ԼԻՈՆ Ս. ՅԱԿՈԲ

Կիրակի, Օգոստոս 18, առաւօտ հանդիսաւոր պատարագ եւ խաղողօրհնու – թիւն: Կը պատարագէ տեղւոյս Հայերոր հովիւ ԳԵՂԱՄ Ծ. Վ. ՉԱՔԱՐԵԱՆ:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Աստուածածնայ տօնին առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ Կիրակի Օգոստոս 18ին:

Ըլլալով նաեւ եկեղեցւոյս անուանակոչման տօնը, կը կատարուի աւանդական մատաղ եւ խաղողօրհնէք, նաեւ հոգեհանգստեան պաշտօն բազում ազգակիցներու յիշատակին:

Կը խնդրուի խճողումի տեղի չտալու համար, նուիրատուութիւններու նման – նաւանդ հոգեհանգիստներու համար նախօրոք արձանագրուիլ վարչութեան մօտ:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՈՐ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԸ

(Հայկ. Տնօրէնութիւն)

LA CAPPADOCE

3, Rue Marivaux

(derrière l'Opéra-Comique, Métro Richelieu-Drouot) Tél. 742-83-65

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ 18ԷՆ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 3

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Աստուածածնայ տօնին առթիւ պատարագ կը մատուցուի այս Կիրակի առաւօտ:

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԺՈՂՈՎՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

83, ռիւ Լուի – Պլան

Կիրակի 18 Օգոստոս վերափոխում Աստուածածնի. ձայնաւոր Ս. պատարագ ժամը 10·30ին: Յետ Պատարագի՝ խաղողօրհնէք:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր 13ին Սալ տէ Ֆէթ տը Սեւրան:

×

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Շաբաթ Նոյեմբեր 9ին, Շարպոնիէռի շքեղ սրահներուն մէջ:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

LE VOYAGE EN GRECE

n'hésitez pas, adressez-vous à

Mayda BERBERIAN

6, Rue de l'Echelle, PARIS (1er)
Tél. : 260-30-20 et 260-67-34
de 9 h. à 19 h. tous les jours

spécialiste de voyages en Grèce, Orient, Moyen-Orient
(Liban, Egypte etc...)
Les voyages à partir de 595 F.

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Դիմեցէ՛ք ՄԱՅՏԱ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

LE VOYAGE EN GRECE

Ամէն օր ժամը 9էն 19

Ճամբորդութիւններ դէպի Յունաստան, Արեւելք, Եգիպտոս, Լիբանան

595 Ֆր.էն ՍԿՍԵԱԼ

Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

Օգոստոս 1էն 30

AGDE

Grande Fête Champètre le 15 août

– Հասցէ.– Camp du Nor Séround

Chalet St. Mathieu — Route de Bessan
34-Bessan (Hérault — Tél. (67) 94-10-52

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ.— Օգոստոս 15ի դաշտահանդէսին երթալու համար օթոքար մը վարձուած է որ կը մեկնի ժամը առաւօտեան 6·30ին Պուլվ. տ'Աթէնէն (ռիւ տէ Քոնվալէսանի վրայ): Նախապէս արձանագրուիլ.— Նոր Սերունդի Ակումբը 26 ռիւ տէ Քոնվալէսան ժամը 15էն 18 կամ քապա Գըլըճեան, 69 Լաքանըպէռ ժամը 15էն 18:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
15
JEUDI
15 AOUT
1974

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար· 170 ֆր· Վեցամսեայ 90 ֆր·
Արտասահման Տար· 200 ֆր· Հատը 1 ֆր·

LE NUMERO 1 F.

50ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 13·088 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 50e ANNÉE — N° 13.088

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ԱՂԷՏԸ(*)

—0—

Ընդվզեցուցիչ է ինչ որ տեղի կ'ունենայ շաբաթներէ ի վեր Կիպրոսի մէջ եւ Լեմանի ափերուն վրայ, ուր Թուրքերն կոկորդիլոսի կը յօխորտան, յաւակնելով պարտադրել իրենց անընդունելի պահանջները՝ զէնքի զօրութեամբ:

Ժընեւի մէջ անհաշտ ու սպառնական գիրք կը բռնեն՝ վստահելով երեսուն հազար «մէհմէտճիկ»ներու վրայ, որոնք բռնագրաւման տակ կը պահեն Կիպրոսը:

Անմրոնելի էր եւ ցարդ խորհրդաւոր քօղով մը ծածկուած է Նիկոսիոյ Յուլիս 15ի պետական հարուածը: Ինչպէս ըսուած ենք, աւելի անխելք ու ձախաւեր քայլ մը կարելի չէր երեւակայել:

Ի՞նչ էր այդ ձեռնարկին միտ բանին: Ո՞վ էր կամ որո՞նք էին անոր բուն հեղինակը, յղացողն ու դրդիչը:

Եթէ նպատակն էր Կիպրոսի կցումը Յունաստանի, շատ սխալ էր ծրագիրը եւ անժամանակ՝ այն պահուն, երբ բուռն վէճ էր ծագած Եգէականի մէջ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ:

Ցիւրիխի 1959ի եւ Լոնտոնի 1960ի զոյգ դաշնագիրներով Յունաստան, Թուրքիա եւ Անգլիա կ'երաշխաւորէին Կիպրոսի անկախութիւնը: Հետեւաբար սխալ էր «էնոսիս»ը խնդրոյ առարկայ դարձնել՝ առանց բռնաբարելու պաշտօնական դաշնագիրները:

Կիպրոս անկախ հանրապետութիւն էր դարձած եւ հաւասարազօր անդամ՝ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան:

Մակարիոս արքեպիսկոպոս, որ նախապէս պայքարած էր Անգլիացիներուն դէմ եւ թունդ ջատագով էր եղած կղզիին Յունաստանի կցումին, ի վերջոյ հաւանած էր անոր անկախութեան, անվիճելի վարիչն էր դարձած նորաշատ փոքրիկ պետութեան, որ հետզհետէ պատուաբեր տեղ մըն էր գրաւած ՄԱԿի մէջ:

Զօր· Կրիվաս Տիղէնիս, ԷՕՔԱյի հիմնադիրն ու ղեկավարը, Անգլիացիներու մեկնումէն վերջ պայքարը ուղղած էր Մակարիոսի դէմ, որ կը ներկայանար իբրեւ ախոյեան Կիպրոսի անկախութեան, հետեւաբար եւ հակառակորդ «էնոսիս»ի:

Կրիվաս, որ մեռաւ այս տարուան Յունուարին, իր պայքարի ամէնէն բուռն օրերուն անգամ մտքէն չանցուց պետական հարուածով մը տապալել իր քաղաքական հակառակորդը եւ ձեռք առնել կղզիին իշխանութիւնը, յաջորդ քայլով մը զայն կցուած հռչակելու համար Յունաստանի:

Անշուշտ պիտի պարզուին Նիկոսիոյ պետական հարուածին ներքին ծալքերը: Երեք ենթադրութիւններ արձագանգ գտան միջազգային մամուլին մէջ այս առթիւ, առանց համոզիչ փաստերու:

Առաջին մեղադրանքը կ'ուղղուի Աթէնքի զինուորական վարիչներուն, որոնք 1967էն ի վեր մենատիրական իշխանութիւն էին հաստատած երկրին մէջ: Կիպրոսի զինուորական պահակագունդին սպաները կը պատկանէին հելլենական բանակին, ղրկուած Յունաստնէն, հետեւաբար եւ կողմնակից «էնոսիս»ի:

Մակարիոս ուզելով ձերբազատիլ Աթէնքի կառավարութեան հովանաւորութենէն, ըսելու համար ճնշումէն, մանաւանդ վերջնապէս ապահովելու համար կղզիի բացարձակ անկախութիւնը, ծրագրած էր անոր զինուորական ուժերը դնել կիպրացի սպաներու հրամանին տակ: Վերջնագիր տուեր էր հելլէն սպաներուն մինչեւ Յուլիս 20 հեռանալու կղզիէն եւ վերադառնալու Յունաստան:

ԱՆԸՆԴՈՒՆԵԼԻ ՎԵՐՋՆԱԳԻՐԷ ՄԸ ԵՏՔ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՅԱՐՁԱԿՄԱՆ ԱՆՑԱՆ ՕԴԻՆ ԵՒ ՑԱՄԱՔԷՆ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ՔԱՇՈՒԵՑԱՒ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԺԷՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԽՈՒՃԱՊ՝ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

Անգլիոյ Արտաքին նախարարն ալ ստիպուեցաւ ընդունիլ թէ Ժընեւի ժողովի խզումի ամբողջ պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ Թուրքերուն վրայ: Արդարեւ ոչ ոք կրնայ այլեւս ուրանալ թէ Անգարա որեւէ ձեւով չէր ուզեր որ կարգադրութիւն մը ըլլայ եւ քաջ գիտեր թէ անընդունելի էր իր 24 ժամուան պայմանաժամով վերջնագիրը:

Ի՞նչ կ'ուզէին Թուրքերը: Պարզապէս կղզիին բաժանումը գործնական գետնի վրայ, յետագային ձգելով դաշնակցային դրութեան մը վերջնական հաստատումը:

Էճէվիթի յայտարարութիւնը յստակ էր: Երեքշաբթի օր, ժամը 12ին կը յայտնէր թէ մինչեւ ժամը 22 կը սպասէ յունական պատասխանի մը: Անգլիոյ Արտաքին նախարարը կ'առաջարկէր 48 ժամով յետաձգել Ժընեւի ժողովը: Յոյները կ'ընդունէին, Թուրքերը կը մերժէին: Յոյները 36 ժամ պայմանաժամ կ'ուզէին իրենց պատասխանը տալու համար: Թուրքերը նորէն կը մերժէին: Մնաց որ ,սկիզբէն իսկ պարզ էր թէ Թուրքերը որոշած են, դիւրին յաղթանակէ մը ետք, իրենց կամքը պարտադրել զէնքի զօրութեամբ: Արդարեւ, եթէ այս չըլլար բուն նպատակը, Անգարա չէր առաջարկեր անկարելի ծրագիր մը: Թրքական ծրագրի գլխաւոր կէտերն էին.— Ժընեւի ժողովին մասնակցողները կ'ընդունին, որ կիպրական Պետութեան Սահմանադրութիւնը հիմնովին փոխուի: Կիպրոսի Հանրապետութիւնը կը բաղկանայ դաշնակցային երկու պետութիւններէ, որոնք պէտք է իրենց ամբողջական ինքնավարութիւնն ունենան: Երկու պետութիւնները հաւասարապէս կը նշանակեն դաշնակցային իշխանութիւնը: Թուրք կիպրական Պետութիւնը կղզիին 33 առ հարիւրը կը կազմէ, առաւելագոյն հինգ նահանգներու մէջ ցրուած: Ասոնց գլխաւորը կղզիին տարածութեան 17 առ հարիւրը կը գրաւէ:

Աւելորդ է ըսել թէ Գարամանլիսի կառավարութիւնը չի կրնար այս ձեւով ծունկի գալ Թուրքին առջեւ եւ ընդունելով նման կարգադրութիւն մը, վերջնապէս վերջ տալ նաեւ Հելլէնականութեան եւ ուրեմն հրաժարիլ բոլորովին Կիպրոսը Յունաստանի կցելէ ապագային:

Ուրեմն Ժընեւի ժողովը կը ձախողէր Երեքշաբթի գիշեր իսկ երբ Կլինէչ կը մերժէր յունական 36 ժամուան պայմանաժամը եւ դուրս գալով, կը ձգէր կ'երթար: Այս եղելէն հազիւ 75 վայրկեան ետքն է, առաւօտեան երկուքէսին, որ թրքական օդուժը կը սկսէր իր ռմբակոծութիւնները նախ Նիկոսիոյ օդակայանին, ձայնասփիւռկայանին (որ Չորեքշաբթի առտու կը դադրեցնէր իր հաղորդումները) եւ յոյն կիպրական պահակազօրքին կեդրոնատեղիին վրայ:

Թուրքերը կոչ կ'ընէին որ ոչ ոք դիմադրէ իրենք «խաղաղութիւն կը բերեն»: Չորեքշաբթի առտու կորսուած էին նաեւ հեռաձայնի գիծերը, մինչ կռիւները կը շարունակուէին կղզիին մէջ:

× Թուրքիոյ կառավարութիւնը պատերազմական վիճակ հռչակեց բովանդակ երկրի մէջ:

× Յունաստան քաշուեցաւ Ատլանտեան Ուխտէն, այսինքն կազմակերպութենէ մը որ ի վիճակի իսկ չէ արգելք հանդիսանալու երկու անդամ Պետութեանց զինեալ բախումներուն: Անդամ կը մնայ սակայն քաղաքական մարմնին: Մավրոսի համար Ատլանտեան կազմակերպութիւնը գոյութիւն չունի:

× Ապահովութեան խորհուրդը որ արտակարգ նիստ գումարած էր Չորեքշաբթի վաղ առաւօտեան, կռիւները դադրեցնելու հրահանգ տուաւ:

× ·Անգլիոյ Արտաքին նախարարը խոստովանելով թէ անկարող է այլեւս բան մը փրկելու հարցը յանձնեց Քիսինկէրի:

× Աթէնքէն ֆրանսական մամուլի գոր-

Թէ ո՛րքան «դիւանագիտական» էր այս վերջնագիրը,յետագայ դէպքերը ցուցաց
վերջնագիրը, յետագայ դէպքերը ցուցացան տալու անոր պատասխանը: Եղբայրասպան արիւնալի կռիւները, որոնք հետեւեցան անխորհուրդ ու յախուռն պետական հրուծին, ցոյց տուին որ ի՛նչ աննպատասխանատու մրդոց անմիտ ու անգիտալի հետեւանքներ կրնան ունենալ անհեռատես քայլերը:

Աթէնքի զինուորական կառավարութեան մեղսակցութիւնը լռելեայն հաստատուեցաւ, երբ անիկա իշխանութիւնը յանձնեց Կոստանդին Գարամանլիսի, իբրեւ հետեւանք Կիպրոսի պետական հարուածի ձախողութեան, մանաւանդ եղբայրասպան կռիւներուն, որոնց երկուստեք զոհ գացին քանի մը հարիւր Յոյներ, ի մեծ ուրախութիւն կղզիի Թուրքերուն եւ Անգարայի կառավարութեան:

Երկրորդ եւ երրորդ ստորճանի վրայ կը մեղադրուին նաեւ Անգլիա եւ Ամերիկա, իբրեւ դրդիչ Յուլիս 15ի պետական հարուածին եւ Մակարիոսի անկումին: Կարգ մը երեւոյթներ որոշ չափով կը հաստատեն այս ենթադրութիւնները:

«Բաժանեա՛ զի տիրեսցես»ի քաղաքականութի՛ւն:

Իսկական աղէտ մըն է, որ պայթեցաւ Կիպրոսի գլխուն:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

(*) Այս խմբագրականը շարուած էր երբ պատերազմը պայթեցաւ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Օգոստ· 9 – 12)

«ԱԼԱԳԵԱԶ» ԵՐԳԻՊԱՐԻ ՀԱՄՈՅԹԸ

Ապարանի «Ալագեազ» երգիպարի համոյթը մասնակցած է Մոլտավիոյ Քիշնեւի մէջ տեղի ունեցած համամիութենական երրորդ փառատօնին: Համոյթը յաջողութեամբ հանդէս եկած է փառատօնի բացման և արժանացած՝ մոլտովացի հանդիսատեսներու ջերմ ընդունելութեան: Խումբը համերգներ տուած է մայրաքաղաքի քան իմը գործատուներու բանուորներու եւ տարբեր շրջաններու աշխատաւորներու առջեւ: «Ալագեազ» երգիպարի համոյթի ելոյթներու մասին գրւատական յօդուածներ նուիրած են տեղական թերթերը: Ապարանցիներու կատարած «ձախ պարը» դատական կազմի որոշումով հանդիսացած է լաւագոյնը եւ արժանացած վկայականի:

×

ԾԱՂՐԱՆԿԱՐԻՉ ԳԷՈՐԳԻ ԵԱՐԱԼԵԱՆ

Ծաղրանկարիչ Գէորգի Եարալեանի ծիծաղաշարժ նկարները յաճախ կ'երեւին Հայաստանի պարբերական հրատարակութիւններու ռուսկ· ու գերման· երգիծական հանդէսներու էջերուն մէջ: Ծաղրանկարիչը ունի սքանչելի տարբերակներ ստեղծելու հմտութիւն:

Այս մասին կը վ կ ա յ ե ն նորաձեւութեան սիրահարներու մասին հեգինակի նովէլներու շարքը, որսորդներու կեանքէն վերցուած զուարճալի դրուագները, կենդանիներու կեանքէն քաղած տեսարանները: Եարալեանի երգիծանկարները ցուցադրուած են միջազգային ցուցահանդէսներու մէջ եւ արժանացած՝ բարձր գնահատանքի: Ներկայիս «Հայաստան» հրատարակչութիւնը լոյս կ'ընծայէ Եարալեանի «ընկերական կատականկարներ» պատկերագիրքը, որուն մէջ զետեղուած են 100 նկար նուիրուած Հայաստանի երաժշտագէտներու, գրողներու, բեմադիրներու, նկարիչներու եւ արուեստագէտներու:

ծակալութեան Թղթակիցը կը հաղորդէ որ զարմանք եւ վրդովում է ամբողջ երկրին մէջ: Արդէն Երեքշաբթի օր, երբ դեռ ժողով կար Ժընեւի մէջ, Անգարա կը կանչէր Աթէնքի Թուրք դեսպանը խորհրդակցութեան համար եւ մանաւանդ մասնակցելու նախարարաց խորհուրդի մը, որ ի վերջոյ տեղի իսկ չէր ունենար:

Քանի մը տողով

ՅԱՒԵԼՈՒՄՆԵՐ իրարու պիտի յաջորդեն Օգոստոսէն Սեպտեմբեր: Այսպէս Օգոստ· 14էն իսկ կը բարձրանայ Ֆիէլի գինը 8 առ հարիւր: Սեպտեմբեր 16ին նամակներու դրոշմաթուղթերու գինը 50էն կանցնի 80 սանթիմի մեծ արագութեան համար եւ 30էն 60 սանթիմի փոքր արագութեան համար (այլ խօսքով 100էն 100 յաւելում այս վերջինին համար) :Հեռաձայնի սակերը առայժմ չեն փոխուիր:

ԱՍՏՈՒԱԾԱՄԱՅՐ տօնին առթիւ, «Յառաջ» լոյս չի տեսներ Հինգշաբթի օր (Ուրբաթ Թիւ): Մեր յաջորդ թիւը՝ Շաբաթ 17:

ՄԵՍՐՈՊ ԹԱՂԻԱԴԵԱՆ

(1803 — 1858)

—— o ——

«Մայրը՝ ըլլալով իր զաւակներու առաջին սնուցողն ու դաստիարակչուհին, պէտք է նախ ինք ըլլայ ուսեալ եւ դաստիարակուած, որպէսզի կարենայ ղեկավարել կրթուած, բարոյապէս կայուն ընտանիք մը»։

Այս է ահա հիմնական թէզը այն մանկավարժին, որ ԺԹ. դարու առաջին կէսին, եղաւ Հայ մտաւոր կեանքի անդրանիկ լուսաւորիչներէն։

Ծնած է 1803ին՝ Երեւան։ Տասը տարեկանին կը ղրկուի Էջմիածին, ուր Տէր-Թողիկեան խիստ պայմաններու մթնոլորտին մէջ կը ստանայ իր նախնական կրթութիւնը։

Թաղիադեանի ճամբորդական կեանքը կը սկսի 13 տարեկանէն։ 1816ին կ'ուղեւորուի դէպի Արարատեան նահանգի պատմական վայրերը եւ ապա Հայաստանի գրեթէ բոլոր գաւառները։ Այս ուղեւորութիւնները հայրենասէր Թաղիադեանին առիթներ կ'ընծայեն մօտէն ճանչնալու իր հայրենիքը, ժողովուրդն ու անոր կեանքի պայմանները։

1821ին Շուշի է։ Եփրեմ կաթողիկոսի ձեռամբ դպիր ձեռնադրուելով կը դառնայ անոր կոնդակագիրը։

Օտար աշխարհներ ճամբորդելով բարձր ուսում ստանալու տենչով 1823ին քսանամեայ այս անխոնջ ու յանդուգն դպիրը՝ չհանդուրժելով վանական նեղ ու սահմանափակ շրջապատին՝ ճամբայ կ'ելլէ դէպի Հնդկաստան, ուր կը հաստատուի Կալկաթա քաղաքը եւ կը մնայ մինչեւ 1831 թուականը։

Այդ տարիներուն Թաղիադեան իր բարձրագոյն ուսումը կը ստանայ Կալկաթայի Անգլիական Եպիսկոպոսական Ճեմարանին մէջ, միաժամանակ պաշտօնավարելով Հայոց Մարդասիրական Ճեմարանէն ներս իբրեւ հայերէն լեզուի ուսուցիչ։ Ուսանողական եւ ուսուցչական այս ժամանակաշրջանին Թաղիադեան կը սորվի ու կը տիրապետէ բազմաթիւ լեզուներու՝ պարսկերէն, հնդկերէն, թուրքերէն, եբրայերէն, լատիներէն, յունարէն եւ անգլերէն։

1827ին Անգլիական Ճեմարանի տպարանին մէջ՝ Հայկական նորաբաց բաժնի վարիչ նշանակուելով՝ կը սկսի հրատարակել հայկական գիրքեր։

1828ին Արեւելեան Հայաստանի՝ Պարսիկ լուծէն ազատագրուելով ռուսական տիրապետութեան տակ մտնելու առթիւ, Թաղիադեան կը գրէ Երեւանցիներուն ուղղուած նամակ մը, որ մեծ արժէք կը ներկայացնէ ժամանակի մեր ժողովուրդի դրութեան, ազգապահպանման հզօր ազդակ հանդիսացող Հայ Դպրոցի առաքելութեան որով եւ Հայ ժողովուրդի մտաւոր զարգացման ապահովութեան տեսանկիւններէն դիտած։ Այդ նամակը կարեւոր փաստաթուղթ մըն է, որ կը պատկերացնէ հայրենասիրական եւ լուսաւորական գաղափարներով տոգորուած Թաղիադեանի խոր մտածումներն ու ազնիւ ձգտումները։

1831ին կը հրաւիրուի Նոր-Ջուղա՝ նորաբաց դպրոցը կազմակերպելու առաքելութեամբ։ Հոս, հոգաբարձուներու անտարբերութիւնն ու նիւթական նեղ պայմանները պատճառ կը դառնան, որպէսզի Թաղիադեան լքէ Նոր-Ջուղան եւ երթայ Էջմիածին, ուր 3 տարի նուիրուելէ վերջ հայ դպրոցի ու գրականութեան ծառայութեան, հանդիպելով հոգեւորականութեան ոխէն ու անհանդուրժելի վերաբերումին, 1834ին կը վերադառնայ Նոր-Ջուղայ եւ կը ստանձնէ տեսչի պաշտօնը։ Հոս, ան կ'ունենայ կրթական եւ հասարակական բեղուն գործունէութիւն մը, որ սակայն, կ'ընդհատուի դարձեալ դպրոցի հոգաբարձուներու հետ ունեցած տարակարծութեանց եւ ընդհարումի պատճառով եւ Թաղիադեան լքելով Նոր-Ջուղան կ'անցնի Թաւրիզ։

Այս տեղափոխութիւնները տեղի կ'ունենային անոր համար որ ազգանուէր մանկավարժը կը փնտռէր մշակութային աշխատանքի համար յարմարագոյն վայրեր եւ նպաստաւոր պայմաններ։

1839ին Թաղիադեան կը մեկնի Հնդկաստան, ուր կը մնայ շուրջ 20 տարի։ Այդ ժամանակաշրջանին ան կ'արտադրէ և կը հրապարակէ իր գրական, պատմական եւ թարգմանական գործերը։ 1845ին Կալկաթայի մէջ կը հիմնէ «Արարատեան Ընկերութիւնը», որու հրատարակած «Ազգասէր» թերթի խմբագրութիւնը կը յանձնուի իրեն։ Թաղիադեան իր հանգամանքէն օգտուելով՝ «Արարատեան Ընկերութեան» օժանդակութեամբ կը հիմնէ Ս. Սանդխտեան դպրոցը (Կալկաթա), որ իր գոյութիւնը պահեց մինչեւ 1857ը։

1848ին յիշեալ Ընկերութեան քայքայումով «Ազգասէր» թերթի հրատարակութիւնն ալ կ'ընդհատուի և Թաղիադեան առանձին կը շարունակէ հրատարակութիւնը այդ թերթի, վերակոչելով զայն «Ազգասէր Արարատեան» անունով, մինչեւ 1852։

Այնուհետեւ վաստակաւոր եւ երախտաշատ այս մանկավարժը կ'իյնայ ծանր թշուառութեան մէջ. կը քայքայուի անոր առողջութիւնը եւ յուսահատ՝ 1857ին ճամբայ կ'ելլէ դէպի Նոր-Ջուղայ։ 1858 Յունիս 10ին Թաղիադեան կը մեռնի Պարսկաստանի Շիրազ քաղաքին մէջ։

Թանկագին է Թաղիադեանի ձգած գրական ժառանգութիւնը՝ յատկապէս նկատի ունենալով իր ժամանակաշրջանը։ Զարթօնքի նախապատրաստական շրջանի լուսաւոր փարոսներէն էր ան։ Արդիւնաւոր գրիչ ունէր։ Անոր ստեղծագործական վաստակը կը բովանդակէ ինքնուրոյն եւ թարգմանական հարուստ գրականութիւն մը։ Գրական գործերն են՝ «Վէպ Վարդգիսի» (1846), «Սօս եւ Սօնդիպի» (1847), «Վէպ Վարսենկան» (1847), պատմական գործերը՝ «Դիւցաբանութիւն» (1830) «Պատմութիւն հին Հնդկաստանի» (1841), «Պատմութիւն Պարսից» Ա. հատոր (1846) «Ճանապարհորդութիւն ի Հայս», Ա. հատոր (1847), Դասագիրքերը՝ «Մեսրովբայ Այբբենարան» (1840), «Թութակ Թաղիադեանց» (1847) եւայլն։

Ինչպէս կ'երեւի, Թաղիադեանի գրական գործունէութիւնը պտղաբերած է 1840-ական թուականներուն։ Անոր գրիչը կըրցաւ երեւան հանել իր ժամանակաշրջանի ազգային իրականութեան մէջ գոյութիւն ունեցող բազմապիսի դառն իրողութիւններ եւ կատարել դաստիարակչական կարեւոր աշխատանք մը։ Անոր մանկավարժական տեսութիւններուն հիմքը կը կազմէր ոչ միայն տղոց, այլեւ աղջիկներու կրթութեան եւ հասարակական դաստիարակութեան հարցը։ Նկատի ունենալով որ աղջիկը (ապագայի մայրը) առաջին դաստիարակչուհին պիտի ըլլայ իր ապագայ զաւակին, Թաղիադեան շեշտը կը դնէ անոր կրթութեան եւ դաստիարակութեան վրայ, որպէսզի ամուր ու վստահելի հիմքերու վրայ դրուի ընտանիքը։

Թաղիադեանի գրիչը երգած է նաեւ սէրը. սիրոյ վսեմութիւնն ու բարոյական վեհութիւնը, որոնցմով հիւսուած է «Սօս եւ Սօնդիպի» սիրավէպը։ Հարուստ ու գեղեցիկ նկարագրութիւններով, հերոսներու կենդանի պատկերացումներով, գաղափարներու հարուստ բովանդակութեամբ եւ վսեմ բարոյականութեամբ օծուն աշխատութիւն մըն է Թաղիադեանի «Վէպ Վարսենկան» գործը։

«Ճանապարհորդութիւն ի Հայս» պատմական գործին մէջ կարելի է գտնել Հայաստան աշխարհի գաւառական ժողովուրդի կենցաղի, պատմական վայրերու, Էջմիածնի կացութեան մասին լայն տեղեկութիւններ, որոնք կրնան իբրեւ աղբիւր ծառայել պատմագիրներու ուսումնասիրութեանց։ Այս գործը արժէքաւոր է նաեւ ԺԹ. դարասկիզբի Թիֆլիսի հայ ազգային-հասարակական կեանքի ընդհանուր պատկերը ներկայացնող իր հանգամանքով։

Այսուհանդերձ, Թաղիադեանի պայքարունակ և աննկուն ոգին լաւագոյն արտայայտութիւնը կը տեսնուի «Ազգասէր» թերթի խմբագրութեան մէջ։ Ան ոգի ի բռին կը ջանար յիշեալ թերթի էջերը լեցնելու հետաքրքրական եւ դաստիարակչական նիւթերով։ Ան «Ազգասէր»ի միջոցով կը ներշնչէր Հնդկահայ գաղութի ներաշխարհին մէջ ազգասիրութեան եւ հայրենասիրութեան գեղուն զգացումներ, որպէսզի անոնք անաղարտ մնալով ձուլման հաւանական վտանգէն՝ երջանիկ օր մը համախմբուին Հայու վերջնական հանգրուանը հանդիսացող հայրենի երկրին մէջ։ Ըստ հայրենասէր Թաղիադեանի, հայ անհատի մարդկային երջանկութեան գրաւականը կը հանդիսանայ հայրենիքի երջանկութեան ապահովումը. «Ով կամի երջանիկ կալ, նախ պիտի իր հայրենեաց երջանկութեան միտ դնի», *— կը գրէ ան։*

Թաղիադեան եղած է շատ ընդունակ, մեծ ձիրքի տէր մարդ մը, խիզախ եւ հայրենասէր։ Ան եղաւ իր ժամանակի լուսաւորական շարժման պայծառ դէմքերէն մէկը, որ ամբողջութեամբ նուիրուեցաւ Հայ ժողովուրդի ազատութեան եւ յառաջդիմութեան նուիրական գործին։

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ԷՋԵՐ ՀԱՅ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

ՀԱՅ ԿՐԹԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ԺԹ. ԴԱՐՈՒ ԱՌԱՋԻՆ ԿԷՍԻՆ

—— o ——

ԺԹ. դարու 30ական թուականներուն, Հայ ժողովուրդի կեանքին մէջ ստեղծուեցան որոշ աշխուժութիւն եւ մշակութային զարթօնքի նպաստաւոր պայմաններ։ Հայ մտքի անուանի շատ մը գործիչներ նուիրուեցան գիտութեան, գրականութեան, արուեստի, հայ մշակոյթի զարգացման ու բարգաւաճման գործին։

Ընդհանուր այս շարժումին մաս կազմեցին նաեւ ուսումնական հաստատութիւններու ցանցի ընդլայնումը, ուսուցչական քադրերու պատրաստումը, կրթութեան տարածումը ժողովրդական լայն խաւերու մէջ։ Ու այս բոլորը դարձաւ Ընկերութիւններու եւ Եկեղեցւոյ, պարբերական մամուլի ու ժամանակի գրեթէ բոլոր գործիչներու հոգատարութեան առարկան ու գործունէութեան մարզը։

Դժուար է երեւակայել ԺԹ. դարու առաջին կէսի ընդհանուր Զարթօնքը *և երկրորդ կէսի սահմանադրական ազատագրական շարժումը, եթէ հաստատուած չըլլային Հայ Նոր կրթական կեդրոնները՝ Մոսկուայի* Լազարեան Ճեմարանը (1815), *Կալկաթայի* Մարդասիրական Ճեմարանը (1821), *Թիֆլիսի* Ներսիսեան դպրոցը (1824), *Կ. Պոլսոյ* Սկիւտարի Ճեմարանը (1838), Մխիթարեան Վարժարանները (1830ական թուականներուն) *և տակաւին՝ Վենետիկի* Մուրատ-Ռափայէլեանը, *Կարինի* Սանասարեան վարժապետանոցը, *Պոլսոյ* Կեդրոնականը, Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանը *եւ այլ ուսումնական հաստատութիւններ, որոցմէ տարուէ տարի շրջանաւարտ պիտի ելլէին լուսաւորեալ սերունդներ՝ քաղաքական, հասարակական, կրթական եւ կրօնական մարզերու մէջ, եւ որոնք՝ օժտուած տոհմային արժէքներով եւ ազգային իտէալներով, իրենց կեանքն ու գործունէութիւնը ամ-*

ՍԻԼԱ

Ամէնքէն առաջ Ակօբիկը, տղան, աղջիկը Մարանիկը ներս մտան, զարմացած աչքերով իրենց հօրը նայեցան։ Իրենց ետեւէն ալ գեղեցերքը, Խորունկնալը, Խաստխրիւրը տղայ, աղջիկ, քանի հատ կային բերին, մէկ երկու ետեւէ, իրարու փակուելու պէս կայնեցան։

— Ո՞ւր էիր ծօ... ըսաւ մամը Ակօբիկին, իրիկունն ալ կը պարծենայիր, հայրիկին առջեւը պիտի երթամ կ'ըսէիր... Ա՞ս էր երթալդ... Ավըդնին Ջօրը թթու սալորները ուտելու գացիք...։ Զպագնէ՞ք հայրիկին ձեռքը։

— Անոնք թթու չեն, անուշ են, դեղին սալորները թթու են, ըսաւ Ակօբիկը։

— Աս ի՞նչ վրայ գլուխ է, հողերուն մէջ, ոտքերնին բոպիկ, կօշիկ չունի՞ն ատնք, չըլչըներ տուեր էք ոտքերնին, անոնց ալ կէսը կայ, կէսը չկայ, նետեցէք ատնք վաղը, ըսաւ հայրերնին, ու ոտքի ելաւ, բեռի մը բերանը բացաւ, չաքարի տուփ մը հանեց։ Մարօյին դարձաւ. «Մարօ, ուրագնիդ ո՞ւր է» ըսաւ, Մարօն ուրագը բերաւ, տուփը բացաւ։ «Եկէք նայիմ» ըսաւ տղոցը։ Շրթունքնին սեղմած, իրարու փակած տղաքը մէկ մէկ զատուեցան եկան, իւրաքանչիւրին երկուական բուռ Ըստանպօլի չաքար տուաւ. «Հայտի գացէք» ըսաւ։

— Ո՞ւր պիտի երթան ըսաւ մայրը, իրիկուն է, ալ աս ատենո՞ւրպիտի երթան, հայտի տղաք, դուք տուներնիդ գացէք, իր թոռներուն ալ, դուք ալ կեցէք որ ճաշէք ու պառկիք։

Դրացիները, Կատարենց Հայանը, Ահարոնին Մարօն, Դպրենց երկու տուներուն երկու ներերը, Ուզգա Մարօն, Բրօնը, իրենց ետեւէն Մինասենց երեք տուներուն Մարգրիտը, Բնարը, Հայօցը եկան։ Մօր տարեկիցներն էին։ «Աչքդ լուս Գալենց Աղջիկ, տղադ եկաւ... բարի եկար Վահան» ըսին ու արմտանցի կիներուն բարեւելու կերպովը բթամատը, ցուցամատը միջնամատը միացուցին Սըլոյեանին ձեռքին գպցուցին, իրենց բերնին ու ճակատին տարին։ Զնստան։ Իրիկուն էր, կովերը, ոչխարը արօտէն եկեր էին, պիտի կթուէին, ընթրիք պիտի պատրաստէին, որովհետեւ չմթնած, լուսաչքով կը ճաշէին։

Վարի թաղէն Մաչիկանց, Թումասենց փողոցներուն կիներն ալ եկան, մօրը աչքը լուսեցին ու գացին։ Անոնցմէ վերջը գերդաստանին երեք տուներուն մեծերը, պապերն ու մամերը ներս մտան։ Սըլոյեանին պապն ու մամը մեռած էին։«Մեր հարս... Գալենց աղջիկ... Աչքդ լուս... Վահանը եկաւ։ «Բարի եկար Վահան» ըսին ու նըստան։ Գրեթէ նոյն պահուն Տէր Պօղոսը, Տէր Պապը, որ Սըլոյեանին մամուն եղբայրն էր, Տէր Քեռի կը կանչէին, ու մօրը եղբայրը, իր քեռին ու քեռկինը եկան ու նոյնպէս նստան։

«Ապաշխարանք ըլլայ» ըսին, որ պանդխտութենէ դարձողներուն կ'ըսուի, իրենց տղաքը ու Ըստանպօլ իրենց տղոցը պէս պանդուխտ բոլոր տղաքը հարցուցին ու հետաքրքրուեցան։ Ամէնէն քիչ խօսողը Սըլոյեանին հայրը եղաւ։ Ամէնքը խօսեցան, ան մտիկ ըրաւ։ Քովը ընաւ չելողը իր կինը Արեգնազն էր։ Զէր կրնար գալ։ Անպատշաճ էր։

Գիրդորը, Սըլոյեանին փոքր եղբայրը օղի, սեր ու մեղր հրամցուց։ Հարս ու կեսուր եւ տանը աղջիկները ճաշ պատրաստեցին։ Իւղ հալեցուցին, հօտը տարածուեցաւ տանը, հաւկիթով ջրվրայ ու բրլաւ եփեցին, սոխրացը իւղին մէջ կարմրցուցին ու բիլաւին խառնեցին։ Աթոռակի մըվրայ պղնձէ սինին դրին, խոշոր թասերով թան բերին։ Էրիկմարդիկը բոլորուեցան, կերան։ Կիները յաջորդեցին, անոնք ալ կերան։ Ամառ էր, չարդախը, տանը ամէնէն ընդարձակ մասն էր, հոն կը նըստէին, հոն կը ճաշէին։ Մթնեց։ Երկու տեղ լոյս վառեցին ու դրին։ Սիլաճին Ըստանպօլէն բերած բեռերը պիտի բացուէին ամէնէն մօտ ազգականներուն ներկայութեանը։

Շաքարի բեռերէն պիտի սկսուէր։ Փայտէ կլոր տուփերով էին, ամէնքն ալ կափարիչովը գամուած։ Ամէնուն վրայ տէրերուն անունը գրուած էր։ Սըլոյեան տուփ մը բացաւ որուն շաքարները առաջին անգամն էր որ կը տեսնէին։ Գունաւոր էին, կարմիր, կանանչ, դեղին, խըմորի պէս ալ կակուղ։ Թէ կերան, թէ ըսին. «Աս ինչ աղուոր շաքարներ են, չըծամած կլլէ, հալեցան բերաններուս մէջ»։ «Անուշ ըլլայ, հրամմեցէք» ըսաւ Սըլոյեանը, ու մէկ մէկ, մէկ մէկ տուփերը հանեց։ «Անոնք մերն են, ըսաւ, կինը Արեգնազը կանչեց, ներսը սնտուկներուն սենեակը տար»։ Երկերկու գրկեց ու տարաւ կինը։ Տասնըհինգ տուփ նորէն հանեց։

ՅԱԿՈԲ ՄՆՁՈՒՐԻ

(Շար. — 9)

բողջութեամբ պիտի նուիրէին հայ ժողովուրդի ընկերային, տնտեսական, մշակութային կեանքի բարելաւման ու զարգացման գործին:

Յիշեալ ուսումնական հաստատութիւնները ունէին իրենց համեմատաբար բարեկարգ ու յարմարաւէտ դպրոցական շէնքերը՝ անհրաժեշտ կահաւորումով. ուսումնական եւ կրթական կեանքը դրուած էր ամուր հիմքերու վրայ, դասաւանդող ուսուցիչներն ունէին մասնագիտական լաւ կրթութիւն եւ մանկավարժական պատրաստութիւն, որոնցմով կը կիրարկէին ուսումնա – դաստիարակչական աշխատանքներու բազմաբնոյթ մեթոտներ:

Ցիշատակութեան արժանի են այդ շրջանին լուսաւորական – մանկավարժական գործունէութիւն ունեցած երախտաւորներէն՝ Ներսէս Աշտարակեցին, Ց. Ալամդարեան, Մ. Թաղիադեան, Խ. Աբովեան եւ ուրիշներ, որոնք ամէն կերպ աշխատեցան լուսաւորութիւն տարածել Հայաստանի մէջ, կրթել ժողովուրդը, զինել գիտելիքներով եւ արթնցնել անոր հոգիին մէջ Ազգային Գիտակցութեան ոգին:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹԵՔՍԱՍԻ Սան Անթոնիօ քաղաքին մէջ Օգոստոս 4ին իր մահկանացուն կնքած է վեթերան զինուորական գնդապետ Արթըր խոկարեան՝ սրտի տագնապի մը հետեւանքով, եւ յուղարկաւորութիւնը կատարուած է զինուորական կարգաւ՝ Օգոստոս 8ին: Ողբացեալը ծնած է 1919 Ապրիլին, Քընեթիքէթի մէջ (Նիւ Պրիթըն), 1934ին միացած է Հայ երիտ. Դաշնակցութեան շարքերուն եւ մաս կազմած է այդ կազմակերպութեան գործադիր վարչութեան: 1942էն ի վեր մաս կը կազմէր ամերիկեան բանակին (օդանաւային ճիւղ): Արժանացած է, իր քաջութեամբ եւ արտակարգ ծառայութեամբ, զինուորական մանուար շքանշաններու: Մասնակցած է համաշխարհային Բ. եւ Քորէական պատերազմներուն, իբրեւ օդուժի սպայ: Ընթացաւարտ Քընեթիքէթի Սթորս համալսարանէն, եւ մագիստրոսութեան աստիճան ստացած է հոգեբանութեան ճիւղէն՝ Պրուքլինի մէջ:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ տեղի ունեցած մարմնամարզական մրցումներուն՝ Իրան Քէօլն-Հայաստան խումբերու միջեւ, Հայաստանի մարզիկները առաջնութիւն շահած են բոլոր ճիւղերուն մէջ:

Մրցումները տեղի ունեցած են «Արիամեհր» 12.000 հոգինոց մարզաւանին մէջ:

ԳԱՆԱՏԱՆ

ԱՆՑԵԱԼԻՆ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

—o—

(Բ. եւ վերջ)

Գանատայի ամէնամեծ շրջանը, Քեպէքի Փրանսախօս շրջանն է, յետոյ կուգայ Օնթարիօ, Մանիթոպան եւ Ալպըրդան ,որոնք, երկրի ամենաբարեբեր շրջաններն են:

Եուքոն եւ հիւսիս – արեւմտեան շրջանները, մաս չեն կազմեր Գանատայի տասը նահանգներուն. անոնք բեւեռային շրջաններու մէջ, «կէս – պարապ» վայրեր են:

Գանատացիք կ'ըսեն թէ՝ այս շրջաններուն մէջ, շատ փոքրաթիւ բնակչութիւն մը կայ, որ շատուոր է,80 տարի առաջ, այս անհիւրընկալ վայրերը հաստատուած ոսկիի հետախոյզներուն:

Այսօր, երկրաբանները կը հաստատեն թէ՝ Գանատայի հիւսիսային մասերուն այս ձիւնով ծածկուած հողամասերուն տակ կը «քնանան» զանազան մետաղներու, մանաւանդ ոսկիի, արծաթի, բլաթինի (լուսնոսկի), եւ ուրանիումի եւ մեծ քանակութեամբ քարիւղի խաւեր:

Սակայն, ասոնց օգտագործումը ներկայիս բաւական դժուար եւ անկարելի է, նկատելով որ տեղւոյն յաւիտենական սառոյցներու հաստ խաւերը, սառեցուցած են նաեւ ընդերկրեայ հողերը եւ ամէնակարեւորը, որպէսզի արժէքաւորուին այս շրջանները, հարկ է որ բացուին ու կառուցուին արդիական ճամբաներ ու քաղաքներ եւ այս բոլորը հսկայ եւ աննախընթաց գումարներու կը կարօտին:

Այս պատճառով է որ Գանատայի հիւսիսային մասերուն մէջ կը շարունակեն ՝ իշխել էսքիմոները, որոնց թիւը 15.000 հոգի կը հաշուուի եւ որոնք կ'ապրին այնպէս, ինչպէս որ կ'ապրէր մարդկութիւնը նախնական տարիներուն: Սաւառնակներու միջոցաւ եղած այցելութիւններու ընթացքին, էսքիմոները հասկցած են թէ, իրենց հարաւակողմը կայ, մեծ ու արդիական քաղաքակրթութիւն մը:

Այսօր, Գանատացին միացեալ երկրի մը ազգային ներկայացուցիչը չէ: Կան երկու տեսակ Գանատացիներ: Մէկը տարբեր միւսէն: Գանատայի հիւսիս – արեւելեան շրջանի, Քեպէքի Փրանսախօս գանատացին տարբեր է Թորոնթոյի անգլիախօս գանատացիէն: Այս երկու գանատացիներու ընդհանուր միակ յատկանիշը, իրենց ազգութիւնն ու ազգայնականութիւնն է: Երբ հարցնէք երկուքին ալ, «Գանատացի եմ» կը պատասխանեն: Սակայն, հոս է տարբերութիւնը: Թէ՛ լեզուն, թէ կրօնքը, թէ ուսումը եւ թէ սովորութիւններն ու կեանքի պայմանները: Բոլորն ալ տարբեր են իրարմէ եւ դեռ մինչեւ հիմա՝ հակառակ այս ուղղութեամբ թափուած ճիգերուն, չեն կրցած այս տարբերութիւնը հարթելով ազգային մէկ միաւորի մը վերածել:

Սակայն, թափուած ճիգերն ալ արմատական ու զանգուածային միջոցառումներ չեն եղած, մանաւանդ Քեպէքի Փրանսախօս գանատացիներուն համար, որոնք, յիշեալ իրողութիւններէն զատ, քաղաքական կողմնակցութիւններ ալ ունին:

Անջատ այս բոլորէն, Գանատայի մէջ, կեանքը եւ իր պայմանները բոլորովին տարբեր են բոլոր միւս երկիրներու կեանքէն ու պայմաններէն:

Գանատան կը նկարագրեն «մեծ» և «անծայրածիր» բայց ասոնք, իրականութեան չեն համապատասխաներ:

Գանատան, անվերջանալի դաշտերու եւ անտառներու դանդուած մըն է: Հարուստ բնական ակերով, գետերով եւ լիճերով: Ունի հսկայ արօտավայրեր եւ պտղիկ ագարակներ: Մեծ եւ արդիական կառուցուածքով քաղաքներ ու նաեւ, փայտահատներու եւ հանքագործներու համար փայտերէ կառուցուած պարաքաներու թաղամասեր: Սակայն, պէտք չէ զարմանալ, երբ քանի մը տարի վերջ, այս փոքր թաղամասերը, փոխարինուած ըլլան ուղիղ յատակագիծերու վրայ բարձրացած շքեղ երկնաքեր շէնքերով:

Հակադրութիւններու երկիր մըն է Գանատան: Բայց, պէտք չէ մոռնալ որ այսօրուան Գանատան այսպէս «ծնաւ» եւ իր ինքնատիպ երեւոյթն է որ ձեւափոխած է բնակչութեան կեանքի ընդհանուր կերպը եւ հոգեբանութիւնը:

Սակայն, անջատ այս բոլորէն, կարելի է անվարան յայտարարել թէ անցեալին, 19րդ դարուն, Գանատան եղած է յաաջդիմութեան երկիր մը: Ներկայ 20րդ դարուն, պիտի ըլլայ «Աւետեաց երկիր» մը:

Ակնարկ մըն ալ, Գանատուհիներուն վրայ:

Այսօր, գանատուհին, թէ Փրանսական եւ թէ անգլիական շրջաններուն մէջ ,երկրին բացարձակ ազատութիւնը վայելող եւ նորոյթներուն հետեւող, արդի կնոջ երեւոյթն ունի:

Երբ պատահի որ, գանատուհի մը ամուսնանայ օտարի մը հետ, տեղւոյն օրէնքներուն համաձայն, կը կորսնցնէ իր տեղացիութիւնը: Ընդհակառակն եթէ օտար կին մը ամուսնանայ գանատացիի մը հետ, կինը պարտադրաբար կը ստանայ իր ամուսնոյն ունեցած տեղացիական իրաւունքները, պայմանաւ սակայն, որ այս վերջիններս իրարու հետ, տարի մը հաշտ կեանք մը վարեն եւ ամրապնդեն իրենց ամուսնութեան հիմերը...:

Գանատայի անգլիախօս շրջաններու եւ Մանիթոպայի շրջանի գանատուհիները, աւելի յառաջադէմ եղած են եւ 1916–էն սկսեալ, ունեցած են քուէարկութեանց մասնակցելու իրաւունքը, մինչ Քեպէքի շրջանի Փրանսախօս գանատուհիները, այս իրաւունքին տիրացած են 1940ին:

Բոլոր գանատացիներուն համար, մինչեւ 16րդ տարիքը ուսանիլը պարտաւորիչ է: Անցեալին, ուսանելու նախապատուութիւնը տրուած էր միայն տղոց, բայց հիմա, միացեալ օրէնք է երկու սեռերուն համար:

Այս օրէնքի փոփոխութիւնը, պատճառ դարձաւ որ՝ գանատուհիները զանգուածովին մուտք գործեն ամէն կարգի ուսումնարաններէ ներս: Ու նշանակալից արդիւնքը ա՛յն եղաւ, որ ժամանակի ընթացքին, աւելի մեծ թիւով գանատուհի, աղջիկ թէ կին, սկսին «գրաւել» այր մարդոց ամէն տեսակի գործերը:

Այսօր, Գանատայի 22 միլիոն բնակչութեան թիւէն, 3 միլիոնը աշխատող կիներ են եւ ասոնց ալ 25 առ հարիւրը մայրեր են: Բայց ո՞վ կ'ընէ տան գործերը: Պարզ է: Նկատելով որ ամէն ինչ ծայր աստիճան կատարելագործուած է եւ շնորհիւ մեքենաներու ընծայած դիւրութիւններուն տանտիկնութիւնը անհետացած է եւ ամէն ինչ ինքնիրենը կ'ըլլայ այս պատճառով է որ, այսօր, ոչ մէկ գանատուհի կը դադրի աշխատելէ ամուսնացած ու նաեւ զաւակներ ունեցած ըլլալուն համար, նկատելով որ երկրին ընկերային խնամատարական սպասարկութիւնները, բացառիկ հոգածութիւն ցոյց կուտան ու պաշտպան կը կենան աշխատող դասակարգի բոլոր կիներուն:

Ցայտնեք նաեւ թէ գանատուհին ու Գանատացին, կը վարձատրուին հաւասարապէս ու կը վայելեն նաեւ ընկերային ապահովագրութեան ընծայած բոլոր բարիքները. մայրերը իրենց ունեցած ամէն մէկ զաւակին, մինչեւ 16 կամ 17 տարեկան ըլլալը կը ստանան յաւելեալ օգնութեան թոշակ մը: Իսկ իրենց 18րդ տարիքին աղջիկ թէ մանչ, կը ստանան «պատանեկան ամսաթոշակ» մը ,իրենց «խենթ» ծախսերը հոգալու համար ու տակաւին երբ գանատուհի մայր մը տարուան 12 ամիսներուն ալ աշխատի, կը ստանայ 12 շաբաթուան յաւելեալ «հանգստեան թոշակ »մը:

Ինչպէս բսինք, գանատուհիներուն խօսած լեզուն, (փրանսերէն կամ անգլերէն) կրօնքը, (Կաթողիկէ կամ Բողոքական) ու բոլոր միւս սովորութիւններով,, կին մըն է որ ամբողջացուցած է իր «տիրապետութիւն»ը եւ իր երկրին մէկ հպարտ ներկայացուցիչն է:

Թրգմ. Կ. ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ

Կարդացէք «ՅԱՌԱՋ»ը Տարածեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (43)

ԻՆՉՊԷՍ ԳՈՂՑԱՆ ՑԱՐԵՐՈՒՆ ԹԱԳԸ

ԳՆԴ. ՎԼԱՏԻՄԻՐ ՓՕՓՕՖ

Բոլոր պատուիրակներն ալ հիմա ոտքի վրայ են սեղանին եւեւ, պատրաստ՝ պաշտպանելու իրենց նախագահը գնդապետին հաւանական եւ բուռն մէկ արարքին դէմ: Նախագահը, միշտ հանդարտ, բնաւ նայուածքը չի դարձներ անկէ որ, հիմա որոտագին ձայնով մը կ'աղաղակէ.

— Կը մերժեմ պատասխանել ձեր հարցումներուն, կ'արհամարհեմ եւ կ'ատեմ ձեզ: Դուք հայրենիքիս թշնամիներն էք, դուք զայն կ'առաջնորդէք դէպի կործանում եւ դէպի անպատուութիւն: Եթէ ձեր ոճրապարտ եւ անգթամ վարչապետութեան յարեցայ, եթէ ձեզի ծառայեցի, բոլորն ալ կեղծ էր. ես կը յուսայի թէ, օր մը, երբ ձեր վստահութիւնը շահած ըլլայի, ես պիտի կարենայի ինքզինքս զոհել միապետութեան արդար դատին համար, որուն հաւատարիմ զինուորը մնացեր եմ միշտ:

«Սուրբ Ռուսիոյ եւ միապետութեան սիրոյն համար, ես հարիւր անգամ վտանգեցի կեանքս պատերազմի դաշտերուն վրայ: Աշխարհի մէջ չկայ մէկը որ մահը իրեն այնքան մօտիկ զգացած ըլլայ: Երբեք մահէն չեմ վախցած:

«Նայեցէք ինծի:

«Եւ դուք ըսէք, այս մարդը որ իր արհամարհանքը կը թքնէ ձեր երեսին, կրնա՞յ դողալ:

Գնդապետը սուր քրքիջ մը արձակելէ վերջ կը շարունակէ.

— Ինչ որ ես կատարեցի Լաթվիոյ սահմանագլուխին վրայ, այն վայրկեանէն սկսեալ, երբ դուք ապուշութիւնը ունեցաք ինծի վստահելու, ատիկա իմ գաղտնիքս է: Ձեր նենգապատիր հարցումներէն եւ դատախազի ճարտար հարցաքննութիւններէն, որոնցմով ուզեցիք լուսաբանութիւններ առնել ինձմէ, անմիջապէս հասկցայ որ ծանօթ էք ճշմարտութեան մէկ մասին: Սակայն միայն մէկ մասը եւ հաւատացէք, ամէնէն անկարեւոր մասն է ատիկա:

«Գիտցէք որ այն միւս մասը... մնացեալը, զոր երբեք պիտի չիմանաք իմ բերնէս... զոր թերեւս աւելի ուշ իմանաք երբ արդէն մեր ձեռնարկը յաջողած ըլլայ, այդ մասը իրապէս զգայացունց բան մըն է:

«Եւ գիտցէք որ ես երջանիկ կը մեռնիմ, քանի որ միշտ հաւատարիմ մնացի մեր սուրբ դատին և անոր յաղթանակին համար հոգեվին աշխատեցայ»:

Երբ վերջացուց իր յանդուգն խօսքերը, որոնք կարծես թէ հանդարտեցուցին զինք, գնդապետ Վլատիմիր Փօփօֆ, պաղարիւնութիւնը վերստացած, գրպանէն ասըրճանակ մը դուրս հանեց:

Մեծ իրարանցում մը տիրեց սրահին մէջ եւ աթոռները իրար անցան, բոլոր պատուիրակները սպային վրայ վազեցին.

— Ո՛չ մէկ շարժում, ո՛չ իսկ քայլ մը, որոտաց գնդապետը այն շեշտով, որով կը հրամայէր իր զինուորներուն:

«Այս ատրճանակին մէջ վեց փամփուշտ կայ. մէկը կը բաւէ՛ ինծի: Անձնասպան ըլլալէ առաջ. կրնամ ձեզ նման հինգ շուն սպաննել: Ձեր մէջէն ո՞վ կը համարձակի մօտենալ ինծի:

Պատուիրակները անշարժ կը մնան.

Գնդապետը սարսափելի քրքիջ մը կ'արձակէ.

— Ոչ ո՞ք:

Եւ զէնքին փողը քունքին կը դնէ.

— Կեցցէ՛ Ռուսիա... Կեցցէ՛ Ցարը, կը գոչէ:

Պայթիւն մը եւ գնդապետ Վլատիմիր Փօփօֆ գետին կը տապալի:

ՑԱՐԸ ՉԷ՛ ՄԵՌԱԾ

Կ. Պոլսոյ մէջ:

Բերա Փալասի յարկաբաժիններէն մէկուն՝ փոքր դահլիճին մէջ, իշխանուհի Սօնիա Քարամսէն հրաւիրած էր քանի մը մարդիկ, որոնք իրեն պէս Թուրքիոյ մայրաքաղաքը ապաստանած էին, իրենց երկիրը աւերող յեղափոխութենէն վերջ:

Իշխանուհին չափազանց գեղեցիկ էր, բարձրահասակ եւ թխադոյն. կլոր դէմքին վրայ քիչ մը ցցուած այտեր: Սրտագրաւ գոյն մը, դմայլելի բերան մը եւ բաց գորշագոյն աչքերու այնպիսի արտայայտութիւն մը, որ միանգամայն ափինքնող էր եւ խռովիչ:

Հրաւիրեալներէն մէկուն դառնալով, իշխանուհին ըսաւ.

— Կոմս Օսթրովսքի, խօսքը ձերն է:

Կ. Պոլսոյ Ցարական Միութեան պետը, վայրկեան մը ինքնամփոփուելէ վերջ, դանդաղօրէն ըսաւ.

— Աւա՜ղ, շատ ճիշդ է որ մեր սիրեցեալ միապետը՝ Նիքօլա Բ. կայսրը կորսուած է ամբողջ ընտանիքին հետ: Եթէ Եքատէրինպուրկ քաղաքին մէջ Իպատիէֆ տան վայրագ ոճրերգութեան պատմութիւնները տարբեր են մեր գիտցածներէն, գոնէ ստոյգ է որ, աւկէ յետոյ ոչ մէկ յոյս կրնանք սնուցանել...

(Տար.) ՓՕԼ ՄՕՆՖԷՐՐԱՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սարգիս Տէօքմէճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խորէն Մարկոսեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, այս երկուշաբթի, Օգոստ. 19 (Մեռելոց) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօրեղբօր եւ մեծ մօր-եղբօր՝

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՓԻԼՈՍԵԱՆԻ

(Մեռած Երեւան, 1973, Ապրիլ 3ին Բաբերդի Ս. Թորոս գիւղէն, Պաքումի նախկին Բաբերդցիներու Ընդհ. Միութեան նախագահ) յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՆՈՒԷՐ

Թարասքոնէն Տիկին Հեղինէ Աստուրեան 1915ի իր նահատակ ընտանիքին եւ Մ. Աստուրեանի մահուան 10րդ տարելիցին ի յիշատակ 80 Ֆր. կը նուիրէ Շաւարշ Միսաքեան սրահի բարեզարդման (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Երուանդ Պզտիկեանի մահուան առթիւ Շահպեան ընտանիքը, փոխան ծաղկեպսակի 50 Ֆր. կը նուիրէ Աղքատախնամին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 Ֆր. «Յառաջ»ի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ կրօնական Ընկերակցութեան Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է եկեղեցւոյ պայծառութեան համար եղած փոխան ծաղկեպսակի եւ ուրախ առիթներով հետեւեալ նուէրները.—

Հրաչեայ Գրիգորեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Գրիգորեան, Տօքթ. Ե. Տիկիրեան 100ական, Պ. Ս. Տէր Զաքարեան Մարգարեան եղբայրներ 50ական: Աշխէն Հայրապետեանի հոգեհանգիստին Տիկ Մ. Հայրապետեան 50: Նուարդ Վարժապետեանի հոգեհանգիստին Տէր եւ Տիկին Ժ. Մ. Լօէչ 50: Արմենուհի Գարակէօզեանի հոգեհանգիստին Պ. Վ. Գարակէօզեան 50, Տէր եւ Տիկին Պ. Արսլանեան 30: Թադէոս Տալոյեանի թաղման առթիւ Պ. Հ. Կիւլիւսաէր 50, Պ. Զ. Կօրկիս 20, Սիրանոյշ Կօրկիսի հոգեհանգիստին Տիկին Զ. Անթապլեան (Փարիզէն) 50 Ֆր. Էլիզ Լուսարարեանի հոգեհանգիստին Տէր եւ Տիկին Յ. Հաթէմեան Տիկին Տ. Մարաշլեան 50ական:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Արձակուրդի առթիւ, հասցէի փոփոխութեան դիմումները պէտք է ըլլան ԳՐԱՒՈՐ, փոփոխութենէն 3-4 օր առաջ, տալով ՀԻՆ եւ Նոր հասցէները եւ կցելով 5 Ֆր.ի դրոշմաթուղթ:

Վարչութիւնս ցաւով կը յայտնէ սակայն թէ արձակուրդի առթիւ, հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունի ԻՏԱԼԻՈՅ համար, ուր թղթատարը շատ աւելի անկանոն ըլլալով քան Ֆրանսա, կարելի չէ գոհացում տալ բաժանորդներուն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ալֆորվիլէն Պ. Սարգիսեան 30 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի անոր հիմնադրութեան տարեդարձին առթիւ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Պ. Օննիկ Նաչալեան իր կնոջ Մարի Նաչալեանի յիշատակին, անոր անուանակոչութեան տօնին առթիւ, կը նուիրէ 500 Ֆ. Իսիի Եկեղեցւոյ Շինութեան ֆոնտին, 500 Ֆր. Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, 200 Ֆր. Կարմիր Խաչին, 100 Ֆր. Կապոյտ Խաչին, 100 Ֆր. Աղքատախնամին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆր. «Յառաջ»ի:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Աստուածածնայ տօնին առթիւ պատարագ կը մատուցուի այս Կիրակի առաւօտ:

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԺՈՂՈՎՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

83, ռիւ Լուի – Պլան

Կիրակի 18 Օգոստոս վերափոխում Աստուածածնի. ձայնաւոր Ս. պատարագ ժամը 10.30ին: Յետ Պատարագի՝ խաղողօրհնէք:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր 13ին Սալ տէ Ֆէթ տը Սեւրան:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Օգոստ. 17, ամբողջ օրը, Պելֆոնթէնի կայանը:

Ծաչ տեղւոյն վրայ:

Կը պատարագէ եւ խաղողը կ'օրհնէ՝ ԴԱՒԻԹ Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ, Ժընեւի հոգեւոր հովիւ:

Գեղարուեստական բաժին մանուկներու կողմէ:

Անոնք որ կ'ուզեն նախապէս սենեակ ապահովել կրնան հեռաձայնել տնօրէնութեան.—

16-82-609-111 ապա ուղել՝ 5 Պելֆոնթէն:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, 18 Օգոստոս տօն է վերափոխման Սուրբ Աստուածածնի:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի Եպիսկոպոսական Պատարագ.

Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին. Սուրբ Պատարագ՝ ժամը 10ին:

Երկուշաբթի, 19 Օգոստոս յիշատակ է Մեռելոց:

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի Սուրբ Պատարագ, եւյաւարտ Ս. Պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգստեան համօրէն ննջեցելոց:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ մէջ Օգոստոս 18, Կիրակի Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ հանդիսաւոր Պատարագ կը մատուցուի, եւ յաւարտ Պատարագի կը կատարուի աւանդական խաղողի օրհնութիւն: Կը հրաւիրուի Առնուվիլի եւ շրջանի հայ հասարակութիւնը:

Սկիզբ ժամերգութեան 9.45

Սուրբ Պատարագ 11.00

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Վարչութիւնս կը տեղեկացնէ մերազն ժողովուրդին թէ Աստուածածնի վերափոխման տօնին առիթով կը կատարուի Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր Ս. Պատարագ եւ աւանդական խաղողօրհնէք:

Ի ԼԱՍԻՕԹԱ 15 Օգոստոսին Հինգշաբթի Ս. Կարապետ Մատրան մէջ. 30 ռիւ Լըրրիւ Ռօլէն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

Կիրակի Օգոստոս 18ին

Պատարագները կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

Սկիզբ ժամերգութեան 8.30 Ս. Պատարագ 10 քարոզ 11. խաղողօրհնէնք 11.40ին:

×

ՎԱԼԱՆՍ. Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Աստուածածնայ վերափոխման տօնին առթիւ, Պատարագ և Խաղողօրհնութիւն, Կիրակի Օգոստ. 18ին:

Հինգշաբթի Օգոստ. 15ին, ժամը 10ին. Պատարագ եւ հոգեհանգիստ ի յիշատակ Բ. պատերազմի Վալանսի ռմբակոծութեանց Հայ զոհերուն:

×

ՍԷՆ ԼՈՒԻ ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի 18 Օգոստոս, Աստուածածնայ վերափոխման տօնին առթիւ, Պատարագ եւ խաղողօրհնութիւն:

Կը պատարագէ Շահան Քհնյ. Տէօլէեան

×

ՍԷՆ – ԺԵՐՈՄ

Այս Կիրակի առաւօտ հանդիսաւոր պատարագ եւ յաւարտ պատարագի խաղողօրհնէք:

×

ԼԻՈՆ Ս. ՅԱԿՈԲ

Կիրակի, Օգոստոս 18, առաւօտ հանդիսաւոր պատարագ եւ խաղողօրհնութիւն: Կը պատարագէ տեղւոյս հոգեւոր հովիւ ԳԵՂԱՄ Ծ. Վ. ՔԱՔԱՐԵԱՆ:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Աստուածածնայ տօնին առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ Կիրակի Օգոստոս 18ին:

Ըլլալով նաեւ եկեղեցւոյս անուանակոչման տօնը, կը կատարուի աւանդական մատաղ եւ խաղողօրհնէք, նաեւ հոգեհանգստեան պաշտօն բազում ազգակիցներու յիշատակին:

Կը խնդրուի խճողումի տեղի չտալու համար, նուիրատուութիւններու նմանօրինակ հոգեհանգիստներու համար նախօրօք արձանագրուիլ վարչութեան մօտ:

LE VOYAGE EN GRECE

n'hésitez pas, adressez-vous à

Mayda BERBERIAN

6, Rue de l'Echelle, PARIS (1er)

Tél. : 260-30-20 et 260-67-34

de 9 h. à 19 h. tous les jours

spécialiste de voyages en Grèce, Orient, Moyen-Orient

(Liban, Egypte etc...)

Les voyages à partir de 595 F.

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Դիմեցէ՛ք ՄԱՅՏԱ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

LE VOYAGE EN GRECE

Ամէն օր ժամը 9էն 19

Ճամբորդութիւններ դէպի Յունաստան, Արեւելք, Եգիպտոս, Լիբանան

595 Ֆր.էն ՍԿՍԵԱԼ

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

EGLISE ST. JULIEN LE PAUVRE

(Tous les soirs sauf Samedi et Dimanche à 21 h. 30)

1, Rue St. Julien Le Pauvre

PASSION NOIRE

« Il y eut d'abord le poème « Lynch », que j'écrivis en 1954. Puis à la demande de Paul GILSON, pour ses « Soirées de Paris » à la radio, l'émission que j'intitulais « Passion Noire » où, en alternance avec les strophes de « Lynch », se faisaient entendre non pas chantés, mais dits, des blues choisis de telle sorte que l'ensemble forme une histoire, comme au long d'une veillée, racontée. Voici qu'aujourd'hui, grâce à la version scénique de Pierrette DAVID, vient témoigner et accuser la voix unanime partagée, de l'alliance du double horizon blanc et noir issue, pour communier dans la même douleur, le même amour et le même espoir ».

ROUBEN MELIK

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՈՐ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԸ

(Հայկ. Տնօրէնութիւն)

LA CAPPADOCE

3, Rue Marivaux

(derrière l'Opéra-Comique, Métro Richelieu-Drouot) Tél. 742-83-65

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ 18ԷՆ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 3

ՇԱԲԱԹ
ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
17-18
SAMEDI
DIMANCHE
17-18 AOUT
1974

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 ֆր. Վեցամսեայ 90 ֆր.
Արտասահման Տար. 200 ֆր. Հատը 1 ֆր.

50ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.089 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 50e ANNÉE — No 13.089

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՖԱՄԱԿՈՒՍԹԱՆ ԳՐԱՒԵՑԻՆ

ԿՂԶԻՆ ԲԱԺՆԵՑԻՆ ԲԱՑԸ
ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆ ԻՐԵՆՑ
ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԷ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

ՅՈՅՆԵՐԸ ԴԱՌՆԱՑԱԾ ԵՆ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ ՄԵԶԻ ՀԵՏ ԵՆ Կ'ԸՍԷ ԷՃԷՎԻՏ

Թուրքերու յախուռութիւնը այլեւս չափ ու սահման չունի եւ արդէն իրաց այս կացութեան մէջ ինչո՞ւ պիտի ունենար: Անգամ մը եւս ամբողջ աշխարհի քիթին խնդաց եւ անգամ մը եւս, արար-խարայէլեան կռիւներէն ետք, պարզուեցաւ թէ Ապահովութեան Խորհուրդը ոչ մէկ ապահովութիւն կրնայ ապահովել եւ թէ ինչ որ ալ ընէ Թուրքիա միշտ Ջուրին երեսը կ'ելլէ քանի իր շահերը եւ ամերիկեան շահերը միշտ կը նոյնանան: Պարզ է որ շատ «գեղեցիկ» չէ այն դերը զոր Ամերիկան խաղաց կիպրական այս աղէտին մէջ, առաջին օրէն իսկ, նախ անուղղակի զօրավիգ յոյն գնդապետ-ները եւ Մակարիոսի տապալումը կազմակերպելով, ապա երբ ամէն ինչ ձախողեցաւ կռնակ դարձնելով Յոյներուն:

Ուրեմն Թուրքերը, զինու զօրութեամբ ձեռք ձգեցին ինչ որ չէին կրնար բանակցութեամբ ձեռք ձգել, շնորհիւ ամերիկեան «օրհնութեան»: Էճէվիտ, տեսնուելէ ետք Անգարայի ամերիկեան դեսպանին հետ, կը յայտարարէր «ամերիկեան եւ թրքական տեսակէտները նոյնն են» (Եւ ըսել թէ դեռ մեր մէջ երանելիներ կան, որոնք կը սպասեն որ օր մը, ամերիկեան եւ հայկական շահերը նոյնանան...):

Ուրբաթ օր այլեւս Կիպրոսի բաժանումը կատարուած իրողութիւն էր: Թրքական ուժերը ցամաքէն եւ օդէն անդադար ռմբակոծած էին եւ յոյն-կիպրական պահակազօրքին հերոսական դիմադրութիւնը չէր կրնար կացութիւնը փրկել: Գործադրելով իրենց ծրագիրը, Թուրքերը կը հասնէին Ֆամակուսթա, կը գրաւէին Նաւահանգիստը Կիւրենիայէն Ֆամակուսթա գիծը հաստատելով, հասնելու համար իրենց նպատակին՝ գրաւել կղզիին 30 առ հարիւրը: Հակառակ իրենց յայտարարութեանց թէ Թուրքիա ծաւալապաշտական նպատակներ չունի եւ յարձակումը պիտի դադրեցնեն երբ որոշուած մասերը գրաւեն, Ուրբաթ առտու, ռմբակոծութիւններն ու կռիւները կը շարունակուէին նոյն սաստկութեամբ:

Ֆրանսա, կարճ զեկոյցով մը, զոր էլիզէ հրապարակեց Հինգշաբթի իրիկուն, վճռապէս դատապարտեց Թուրքան, շեշտելով.— «միայն Ժընեւի բանակցութիւնները, առանց զինուորական գրաւումներու, կրնան արդար լուծումի մը յանգիլ, համապատասխան այն սկզբունքներուն, որոնք պէտք է տնօրինեն եւրոպական Պետութեանց միջեւ յարաբերութիւնները: Ֆրանսա, որ կը հասկնայ այն դղրդատաճառը, որոնք ներշնչեցին յոյն կառավարութեան որոշումը, կը մաղթէ որ խնդրոյ առարկայ Պետութիւնները ներշնչուին այդ սկզբունքներէն:»: Աւելի ուշ Արտաքին նախարար՝ Սօվանեարգ յայտարարութեամբ մը դատապարտեց Թուրքիան: Նոյնը կ'ընէր Զորեքշաբթի իրիկուն Մոնտը «ծանր հետեւանքներով արկածախնդրութիւն» որակելով թրքական նախաձեռնութիւնը:

Օռոռ Հինգշաբթի օր, իր խմբագրականով իրաւացի կերպով կը յայտնէր թէ.— «խաղաղութիւնը չի կարգադրուիր հեռաձայնով, կամ նոյնիսկ մէկ մայրաքաղաքէն միւսը երթալով մինչեւ այն ատենը երբ զինադադար մը ձեռք կը ձգուի, շնորհիւ մաշեցումի, ամերիկացի Մեթերնիխը, մէկ բան մոռցած է, այն է որ դարաւոր ատելութիւնները չեն դարմանուիր հանդարտեցուցիչ դեղերով»:

Ի՞նչ կը խորհին Յոյները: Պարզ է որ դառնացած են եւ ինչ որ չեն կրնար զէնքով ընել կը փորձեն դիւանագիտական գետնի վրայ ընել:

Քաշելէ ետք զինեալ ուժերը Ատլանտեան Ուխտէն, Արտաքին նախարար՝ Մավրոս մերժեց Քիսինկէրի հրաւէրը՝ Ուաշինկթըն երթալու, մինչ յունական բոլոր քաղաքներուն մէջ հակամերիկեան ցոյցերը կը շարունակուին և դեռ երէկ պառակտուած Յունաստանը, այսօր մէկ մարդու պէս կեցած է Գարամանլիսի ետին:

Կը մնայ գիտնալ թէ ի՞նչ կը բանի Մոսկուա: Պարզ է որ Ատլանտեան Ուխտի երկու անդամներու այս բախումը իւղ կը քսէ իր հացին, բայց կը թուի թէ որոշ ապահովութիւն տուած է Աթէնքի: Պրաւդա կը դատապարտէ «Ատլանտեան կազմակերպութեան յարձակումը կիպրացի ժողովուրդին վրայ»: Խորհրդային 3 ռազմանաւեր Վոսփորը անցան առջի օր:

× Ապահովութեան Խորհուրդը նոր հրահանգ մը տուաւ կռիւները դադրեցնելու:

× Թուրքերը, հիմա որ կղզիին մէկ երրորդը գրաւեցին, պատրաստ են եղեր, բանակցութիւնները վերսկսելու Ժընեւի մէջ: Ուաշինկթըն տրամադիր է նուիրագործելու Թուրքերուն ըրածը եւ ընդունելու կղզիին բաժանեալ կացութիւնը: Դաշնակցային այս դրութիւնը սակայն կը պարտադրէ նաեւ բնակչութեանց տեղահանութիւններ կամ տեղափոխութիւններ, քանի որ Թուրք եւ Յոյն ցրուած են կղզիին զանազան մասերուն մէջ եւ համախմբուած չեն:

Յիշենք, ինչպէս յիշեց Գարամանլիս որ Կիպրոս 60 քիլոմեթր է Թուրքիայէն եւ 700՝ Յունաստանէն:

Անշուշտ ողբերգական է նաեւ յոյն կիպրացի բնակչութեան վիճակը: Գաղթականներու կարաւանները կը փախին Թուրքերէն մինչ Թալան, ռումբ, սպանդ կը շարունակուին:

×Զորեքշաբթի կէսօրէ ետք Փարիզի Կիպրոսի դեսպանը մամուլի ասուլիս մը կուտար, ուր ներկայ էր նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրութեան ներկայացուցիչը: Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով:

ԵՐԱԺՇՏԱԳԷՏ ՎԱՐԴԱՆ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Երեւանի մէջ իր մահկանացուն կնքած է երաժշտագէտ Վարդան Տիգրանեան, զաւակը՝ յայտնի երաժշտագէտ Արմէն Տիգրանեանի:

Ծնած է 1906ին՝ Ալէքսանդրապոլ (Լենինական): Ընտանեկան յարկէն ներս տիրող երաժշտական մթնոլորտը իր մէջ արթնցուցած է սէր երաժշտութեան հանդէպ: Առաջին ուսուցիչը եղած է հայրը: 1930ին ան ուսանած է Երեւանի երաժըշտանոցին մէջ. երկու տարի վերջ տեղափոխուած է Լենինկրատ: 1941ին աւարտելով Լենինկրատի երաժշտանոցը (աշակերտած փրոֆ. Բ. Բուշնարեանին), կը վերադառնայ Երեւան:

Վարդան Տիգրանեան հեղինակն է երաժըշտական տարբեր սեռերու բազմաթիւ ստեղծագործութիւններու՝ երգեր, վիպերգեր, խմբերգներ, «Պօէմ սէնֆոնիկ նուագախումբի համար», գրած է երաժըշտութեան շարժանկարի եւ թատերական ներկայացումներու համար, կատարած է ժողովրդական ու գուսանական երգերու մշակումներ: Սակայն երաժշտագէտի սիրած մարզը երաժշտական թատրոնն էր, Օփերան ու յատկապէս օփերէթը եւ երաժշտական կատակերգութիւնը: Ան գրած է «Սօս եւ Վարդիթեր» օփերան (ըստ Պ. Պռոշեանի), շարունակելով Ա. Տիգրանեանի «Անոյշ»ի աւանդութիւնները:

Հայկական օփերէթի եւ երաժշտական կատակերգութեան զարգացման գործին մէջ մեծ վաստակ ունի Վ. Տիգրանեան: Այդ մարզին երկերէն մասնաւոր յաջողութիւն ունեցած են «Աղբիւրի մօտ» երաժշտական կատակերգութիւնը եւ «Մեծ հարսանիք» օփերէթը: Վերջինս բեմադրուած է նաեւ Խորհրդային Միութեան կարգ մը քաղաքներու եւ սփիւռքի մէջ, ամէն տեղ արժանանալով մամուլի գրուատանքին:

Վ. Տիգրանեան զբաղած է նաեւ երաժշտական – հասարակական գործունէութեամբ: Ան եղած է տնօրէն Պարոնեան երաժշտական կատակերգութեան թատրոնի եւ երկար տարիներ աշխատած է բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտական կրթութեան նախարարութեան մէջ իբրեւ երաժշտական բաժնի աւագ տեսուչ եւ կարգաւորող:

Et les Arméniens?

—o—

N.D.L.R. — La lettre que nous reproduisons ci-dessous a paru dans le courrier du dernier numéro du «Nouvel-Observateur» (N° 509, du 12-18 août).

Je me permets de vous écrire cette lettre à la suite de l'émission « Ouvrez les guillemets » et du débat auquel vous avez participé à propos de Soljenitsyne.

En tant qu'Arménienne, je m'étonne que, quand vous faites l'énumération des holocaustes et massacres de ce siècle, vous ne mentionniez jamais le génocide des Arméniens commis par les Turcs au cours de la Première Guerre mondiale, auquel Hitler se référait en disant, au seuil de son immense entreprise d'extermination des juifs : « *Qui se souvient encore du massacre de deux millions d'Arméniens ?* ».

Oui, qui s'en souvient, sinon trois générations qui, l'une après l'autre, ont connu le génocide, l'exode, la condition de travailleurs immigrés, disséminés dans tous les pays du monde, la condition de déracinés et d'apatrides ? Qui s'en souvient, sinon les Arméniens d'Arménie soviétique qui ont subi, après le carnage turc, les camps staliniens ? Qui s'en souvient, sinon la jeune génération — apparemment intégrée aux différentes terres d'acceuil — dans l'écoute quotidienne et obsédante des horreurs vécues par leurs parents et grands-parents ?

Quand vous parlez de vingt millions d'individus, en ce qui concerne les Soviétiques, j'ai envie de dire quatre-vingt ou cent millinos, car chaque être mutilé traîne avec lui les séquelles dont il contamine ses enfants, contre l'oubli.

Les Arméniens ne sont jamais d'actualité car il semble aux yeux du monde qu'il n'y ait plus de problème arménien, depuis que l'Arménie est soviétique (celle-ci représentant un sixième des territoires de l'Arménie d'avant le génocide, les cinq sixièmes étant actuellement des terres turques où les jeunes Arméniens voient, aujourd'hui encore, de jeunes enfants turcs jouer au football avec les ossements des corps enterrés vivants dans les déserts d'Anatolie (ce n'est pas une image !).

Mais l'Arménie, en tant qu'Arménie soviétique (si elle a ses problèmes d'actualité comme pays socialiste), a aussi le problème de sa diaspora.

ARAXIE DREZIAN

Քանի մը տողով

ՊԵԼԺԻՈՅ մէջ Շառլրուա – Անվերս կառախումբը գիծէն ելած է: 17 մեռեալ կայ, շուրջ 100 ծանր վիրաւոր եւ բազմաթիւ անհետացողներ: Կառախումբի 3 – 4 կառքեր ջուրը ինկած են երբ կառախումբը գիծէն ելած է կամուրջը անցած ատեն:

ՆԻՒ – ԵՈՐՔԻ մէջ, 75 քիլօ հերոյին գրաւուած է եւ 5 հոգի ձերբակալուած են:

ԼԻԶՊՈՆի մէջ ցոյցեր տեղի ունեցած են Անկոլայի անկախութեան ի նպաստ եւ ոստիկանութիւնը կրակ բացած է: Մէկ մեռեալ կայ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախաշարարապետը՝ Շիրաք Փրովանսի մէջ (Սէն – Ռաֆայէլ, Թուլոն եւայլն) ողեկոչեց Դաշնակիցներու ցամաքահանման երեսնամեակը եւ այդ առթիւ շեշտեց թէ պատերազմի առաջքն առնելու լաւագոյն միջոցը տարհամոզման բաւարար հիւլէական ուժն ունենալն է: Նոյն ատեն Աւստրալիոյ Արտաքին նախարարը կը յայտարարէր թէ Ֆրանսա հիւլէական նոր ռումբ մը պայթեցուցած է:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահը՝ Ֆորտ յայտնեց թէ մինչեւ տարւոյս վերջ, Ամերիկացիք պիտի կարենան ազատօրէն ոսկի գնել ու ծախել: Արգիլուած էր 1934էն ի վեր: Նոր նախագահը կը պատրաստուի նաեւ ճամբորդութիւն մը կատարելու այս աշնան, Ճափոն եւ Եւրոպա:

ԾՈՒԷՆՆԵՐ ԱՆՑԵԱԼԻ ՅՈՒՇԵՐԷՍ

ՄԵՐ ՎԻՊԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԸ

«Սա իրիկուան ըլլայի՛ ես՛
Մ. ՄԵԾԱՐԵՆՑ

Սկիւտա՛ր: Կախարդական եւ առինքնող բան մը ունէր այս բառն անցեալին մէջ, եւ կը յիշեցնէր՝ մշուշի մէջ պարուրուած Վոսփորի մէկ անկիւնը, այնքան հմայիչ, այնքան հոգեթով:

Սկիւտա՛ր. հէքեաթ մըն է դարձած այսօր, եւ անծանօթ վայր մը՝ արդի սերունդներուն: «Եղէգնեայ գրիչով» պիտի ուզէի երգել զայն՝ քերթողի մը հանգոյն:

Վիպական բան մը ունէր անցեալին մէջ Դուրեանի ծննդավայրը. ակամայ, բանաստեղծ կամ վիպասաց կը ծնանիս հոն,, թերեւս նկարիչ եւ երաժիշտ իսկ եւ կամ այս ամէնը միանգամայն. օդէ՞ն է թէ ջուրէն՝ չես գիտեր: Աւանդավէպ մըն է դարձած այսօր ան՝ իր քերթողներով, իր վիպասաց, խորհրդապաշտ եւ քնարերգակ բանաստեղծներով, իր ծանօթ եւ անծանօթ երաժիշտներով, իմաստասէրներով, իր մանկավարժներով, լոյսի վառարաններով, եկեղեցիներով եւ իր բազմադիմի երեսակներով:

Գարնան անուշահոտ բոյր մը կը սփռէին անոր լեռներն ու մարմանդները, խունկի գուլաներով լի էին եկեղեցիներու կամարները իսկ դասերը հովանաւորուած սրբապատկերներու եւ արժէքաւոր եկեղեցականներու՝ ծաղկեայ վեղարներով:

Նոճեստանները իսկ այնտեղ խորհրդաւոր տեսք մը կը պարգէին, կիպարիսներու բարձրաբերձ գագաթներով ու կը սփռէին եթերին մէջ՝ իրենց հծծիւններն անճանաչ, կամ երգ մը հոգեթով, պատմելով «նոճեստանի» հէքեաթներ անցեալի օրերէն, որոնք մեզ կը շահագրգռէին՝ անհունօրէն: Այս նոճիներն Ինտրայի՝ անցեալի կիպարիսներն էին:

Հապա Ջամլըճայի բարձունքը, ուր պարմանի քերթողներ, իրենց յոյզերն եւ առաջին ներշնչումները՝ թղթեակներու վրայ դրոշմել կը ջանային: Սկիւտա՛ր. որքան անսովոր աշխարհ մըն էր ան մեզի համար, եւ այսօր իսկ երեւակայութեանդ մէջ տարբեր չի ներկայանար ան: Արշալոյսին ներմղում մը կը զգայիր՝ արեւածագը բարձունքէ մը դիտելու եւ ապա ծառի մը զով շուքին ներքեւ նստած՝ տերեւներու խորհրդաւոր խարշափին մէջ, քանի մը տողեր մրոտելու, քերթուած մը յօրինելու, հակառակ որ բառամթերքդ աղքատ էր եւ մուսաներու հետ բարեկամութիւն մշակելու արուեստին՝ անտեղեակ էիր դեռ:

Գեղեցի՛կ էր այնտեղ գարունը եւ այնքան հոգեթով, որ Մեծարենց մը պիտի յօժարէր երգել զայն՝ իր իսկ յօրինած բառերով «Ինչ արբեցութեամբ ամէն մէկ արօտ, ամէն մէկ բլրակ, իր կանանչ ճակտին՝ կը կապէ երփնած, ծաղիկէ նարօտ»:

Այո, այդպէս էր անոր գարունը, բայց հրապոյր ունէր մանաւանդ ամառն՝ իր արեւահամ պտուղներով:

«Ի՜նչ արբեցութեամբ» քերթողներ, ծառի մրհովանիին ներքեւ՝ տողեր կը ծնանէին: «Ինչ արբեցութեամբ» ծաղիկներ իրենց յօղաթուրմ աչքէն՝ լոյսին կը բանային: Հապա, ոտքերուդ ներքեւ օձապտոյտ անցնող՝ հոսանուտ նեղուցի կապտաւուն հմայքը, հապա Ջամլըճայի բարձունքներէն երեւցող եւ իր շամանդաղէ անկողնին մէջ ննջող՝ հեռակայ կղզիներու խումբը: Հապա իր խորհրդաւոր երեկոները, օծուն՝ մայրամուտի շողերով եւ պատուհաններու բոցավառ ճաճանչներով, եւ վերջապէս իր գիշերները՝ եթերային քաղցըր ջերմութեամբ եւ բացխփիկ խաղացող օդապար փոսուռաններով:

Այս ամէնը, ամէնը որքա՛ն խորհրդաւոր, որքան գեղեցիկ էին, եւ մենք զմեզ երջանիկ կը զգայինք՝ բնութեան պարգեւներն լիովին վայելելով: Աննման էին եւ Սկիւտարի քաղցրահամ ջուրերը եւ արեւով խայծած՝ ջրալիր պտուղները:

Ահա տեսարան մը եւս. ածխաբարձ սայլերու լծուած եզներ, որոնք անկիւն մը ծուարած իրենց շոլիքը կը կաթեցնեն՝ նկարիչի մը պաստառին՝ նիւթեր հայթայթելով: Կ'արժէ այժմ, անցեալի յուշերուն վերեւ սաւառնելով՝ շրջիլ գիշերով անոր կիսամութ փողոցներուն մէջ:

Ո՞վ է սա,, որ պլպլացող կանթեղի մը ամոյն ցոլքերուն ներքեւ, գրի կ'առնէ իր մէկ գողտրիկ ներշնչումը, կամ սա գալկահար քերթողն, որ կը ձայնէ իր օրհասական մահիճին մէջէն «Ապրի՛լ կ'ուզեմ ես»: Ո՞վ է սա ալեւոր դաստիարակն, որ հակառակ իր տկարացած աչքերուն՝ գրի կ'առնէ իր հիւթեղ ատենախօսութիւններէն մին՝ անոնց զոհելով քուն եւ հանգիստ: Ո՞վ է վերջապէս սա կրակոտ ու խոստմնալից պարմանին, որ ստեղնաշարին առջեւ նստած կը վերանայ ու կը վերացնէ զքեզ Լիսթի կամ Շոբէնի մը պալլատներով ու փոթորկող մեղեդիներով: Անոր աչքերուն մէջ կը նշմարես կայծ մը անցեալէն եւ նշոյլները՝ փայլուն ապագայի մը հեռանկարին:

Կ'արժէ եւ այցելել Սկիւտարի սրբատաշ եւ օծուն քարերով կառուցուած տաճարները, որոնք դարերով աղօթք են բուրեր կամ իր թատրոնները, որոնք մեր լեզուն են կոկեր եւ պատիւ են բերեր մեր մշակոյթին: Կ'արժէ եւ վերյիշել ու վերակենդանացնել՝ երբեմնի մեր անուանի դերասաններն, որոնք մերթ արտասուքի կայլակներ, եւ մերթ խնդուքի հեղեղներ են յառաջացուցեր՝ մեր նախնիքներուն մէջ: Այո, կ'արժէ նոյն իսկ եւ շրջիլ Սկիւտարի կիսամութ փողոցներուն մէջ, ուր օդային կազի լապտերներ՝ անվերջ կը պլպլան, կառկայծին ու բացառիկ կը խաղան՝ գիշերուան դիւթական խաւարին մէջ:

Ահա վերակենդանացած՝ բայց միշտ թարմ մնացած յուշեր, եւ մեր անրջանքը կ'աւարտի այստեղ: Ասոնք ամէնը ամէնը անցեալին կը վերաբերին այսօր: Բայց մի՞թէ եւ մենք անցեալին չե՞նք վերաբերիր: Եւ մենք բախտն ունեցանք այդ հոգամասին վերջին բեկորները հանդիսանալու եւ վայելելու լիաթոք, մաքրամաքուր բնութիւնն՝ անյագօրէն

Գալով մեր արդի սերունդին, հակառակ որ ան բնութեան սիրահար է՝ անժխտելիօրէն, ան ի՞նչ կը վայելէ արդեօք այսօր: Դժբախտաբար ան հեռու կը մնայ բնութեան պարգեւած բարիքներէն, իր ժամանցը կը գտնէ յաճախ շարժանկարի եւ տիսքօթէքի սրահներուն մէջ, եւ ուր ապականուած մթնոլորտի մը՝ արտաշնչուած գուլաներուն հետ, կ'ածծէ եւ նեխած բարոյականութիւն: Եւ ամէնէն ցաւալին, այսօրուան սերունդը դժբախտաբար կը զեղծանի բնութեան պարգեւներով:

Բնութիւն, որքան գեղեցիկ ես դուն: Եթէ այսօրուան երիտասարդութիւնը գիտնա՛ր օգտուիլ անկէ, եւ կամ գիտնա՛ր լաւագոյնս օգտուիլ անկէ:

ԾՐԱՐՈՒՆԻ

ՍԻԼԱ

Երեքական օխանոց էին: Ասոնք ալ մերն են, երկու հատը չերպեթի կարմիր շաքար են, ըսաւ, կինը առաւ որ պիտի տանէր, ամէնքը մի տանիր, սա հինգ հատը Տէր Քեռիին, Միքայէլ քեռիին, երեք պապերուս առջեւը դիր, իմ նուէրներս են» ըսաւ: Երրորդ անգամ ինչքան կար հանեց պարպեց պարկը: «Ամէնքը մերը չեն» Զատեց: «Աս երկու տուփը Լճացի Գուլպեաննցն է, աս երեքը Լճացի Արտակեաննցն է, աս երկուքը Լճացի Համլենցն է: Աս երկուքը Դար գլխի ղըղըլպաշ Տէտէին է, Մարօ, դուն ալ ասոնք սա պատին տակը շարէ, միւսները ներս, սընտուկներուն սենեակը տարէք»: «Դուն Դարգլուխի ղըղըլպաշներուն Տէտէն ո՞ւրկէ կը ճանչնաս» հարցուցին: «Տղան կը ճանչնամ, Աբբասը, մեր փուռին փողոցը խանի մը օտապաշին է, բերաւ, աղաչեց, ի՞նչ պիտի ընես, մերժէ՞ի»:

Երկրորդ բեռը բացաւ, բոլորը դուրս հանեց: «Արեգ, աս մերն է ըսեմ ներս կը տանիս, մեր չեղածներն ալ Մարօ հոս կը դնես» ըսաւ ու սկսաւ. «Աս հինգ տուփը վարպետիս Ղազար աղային է, վաղը, միւս օր Զմշկածագէն կուգան կը տանին, սա երկուքը մերն են, աս երեքը Թերզոնց Բեբոր աղային է, Մեծ Արմաշու: Աս երկու մեծերը Զիմառացիներուն է, Մարտենց Ակոր աղային է, անոնք ալ կուգան կը տանին: «Ինչքան ալ ծանր է» ըսաւ Մարոն: «Ութնական օխա ծանր է, սասնըութը հոգի են տունը, աղջափ մարդուն չաքա՞ր կը դիմանայ» ըսաւ Սըլոյեանը: «Աս երկուքը մերն է Աս երեքը Թեզուտի քրոջն է: Աս ալ Արեգ ներս տար: Աս երկուքը Խաչմանենց է: Աս ալ Ապուշտայի Նշանինն է: Աս մերն է, աս չորսն ալ մերն է: Աս Թումասենց մօրքուրին է: Աս Մաշիկանցն է: Աս երեքը Բարնակ աղային է: Աս երեքը Կամիլցի Էգիզոյին է: Աս երեքն ալ Պապիի ղըղըլպաշներուն Տէտէինն է: Մնացածը ամէնքն ալ մերն են, ըսաւ: Աս Պապիի Տէտէն Արաբկիրի, Ակի, Տիվրիկի, Ղուրուչայի ամէնէն մեծն է: Ես չեմ ճանչնար, տղան Խուրշիտը կը ճանչնամ, Ղալաթիա խանի մը օտապաշին է, Աբբասին հետ բերին, աղաչեցին: Էգիզոն կը ճանչնաք: Արտ արտին քովն է, դըրացի ենք, վաղը,, արտքաղին, քուրտերուն կնիկներուն հետ գիշեր ցերեկ միասին պիտի ըլլանք, մերժէ՞ի, ըսաւ Սըլոյեանը:

Երրորդ բեռը բացաւ: «Ամբողջը կտաւ է, Հալեպի կտաւ է, ըսաւ Սըլոյեանը: Կտաւնիս չմնաց, հատաւ չըսէք: Նայեցէք, ինչ դիմացկուն, ինչ ճերմակ է»: «Քթան ալ առի՞ր, չապիկցու քթան ալ կա՞յ» հարցուց մայրը: «Առեր եմ, պատասխանեց Սըլոյեանը, ծրարներէն երկուքը կարմիր կտաւ է, ճերմակ չէ, արտերը, եզները, լեռ պառկելիք վերմակներուն կ'անցընէք, չեն աղտոտեր հողերէ, խոզաններէն»:

Հալեպի կերպասներուն բեռը բացաւ, կարմիր կեամեսուանները, կարմիր չուխաները, գոց կանաչ սեֆայիները, գոց կանաչ չուխաները, էնթարի, ճիպպէ, սալթա շինելու համար, սեւ թաւիշէ գլխարկները, վարդագոյն լաչակները, գլխարկներուն վրայ կրելու համար, ոսկեգոյն ատմանները, խայթանները, էնթարիները սալթաները, ճիպպէները ոսկերիզելու համար, արիւնի գոյն, գմրուխտի գոյն, ոսկիի գոյն արծաթի գոյն բուլերը, թաթիկները, թոթոնները, ուլունկները, քէօսթէկները ասեղնագործելու համար, թարապուլուս գօտիները, Հալեպի գործ գեղին մորթէ, Ըստանպոլի գործ սեւ կաշիի չետուկները: Աղջիկները հաւաքուեցան, բռնեցին, մատներով շօշափեցին, հիացան. «Ինչ աղուոր են, աս ինչ աղուոր են» բացագանչեցին, ցնծացին: «Սըլոյենց աղջիկներ, մի կենաք ու խնդացէք» ըսին մամերն ու պապերը: Սըլոյեանին կինը, Արեգնազը ամէնը կրեց, սընտուկներուն սենեակը տարաւ: Անոնք տանը աղջիկներն էին, չէին քաշուեր, ինք հարս էր, տանը հարսն էր, կեսրոջը կեսուրներուն, կեսրայրներուն առջեւը կըրնա՞ր ուրախանալ:

Զմելլիներուն կապոցը հանեց: Քոյրերը հեռացեր էին, քովը եկան, քակել տըւին, մէկ հատը առին, նայեցան, քննեցին, շեղը բացին: «Աս ինչ աղուոր է, ինչ սուր է, ածելիի պէս, երեսն ալ օղակ կայ, կոթն ալ արծաթի պէս կը փայլի: Ակէն, Երզնկայէն կը բերեն, խենթ մենթ զմելլիներ են» ըսին: «Աղբար, աս մէկը ես կ'առնեմ» ըսաւ մեծ քոյրը, Ագապին: «Մենք ալ կ'ուզենք ըսին միւս քոյրերը: «Ես ալ կ'ուզեմ Վահան» ըսաւ Նարվերցի մամը, իմ զմելլիս մեր Ներոն պռաց, կանչեց, ձեռքէս առաւ տարաւ կորսնցուց»: Սըլոյեանը երեք մամերուն, քեռկինին մօրը, երեք քոյրերուն մէկ զմելլի տուաւ, եօթը հատ մնաց, անոնք ալ կնոջը տուաւ որ տանի:

Հինայի ծրարն ալ տուաւ որ տանի: Ամէնէն ետքը պարկին տակը երկու տոպրակ կային, անոնք հանեց: Մէկը մեծ ու ծանր էր, միւսը փոքր ու թեթեւ էր: «Աս մէկը հինգ հարիւր մէճիտիյէ, ըսաւ, երեք գիւղի, երսուն տան փարա կայ ասոր մէջ: Իրենց տուներուն պիտի տամ: Աս փարաներուն մէջ դուք ալ, ամէնքդ ալ, աղջիկներ դուք ալ, տասնական մէճիտիյէ ունիք, տղաքը տուին: Մէջը տուն մը յիսուն մէճիտիյէ կայ: Գիտցէք նայիմ ո՞վ ղրկեց: Ո՞ր տունն է: Արխանե՞նց» հարցուցին: «Ոչ»: «Գալե՞նց»: »Ոչ»: «Բարնակ աղայի՞ն»: «Ոչ»: Մօրը դառնալով. «Մօր քուրարիդ Թումասենցն է, մօրքուրորդիներդ Սարգիսն ու Յարութիւնը տըւին, եզ չունին, երկու եզ պիտի առնեն»:

«Աֆերիմ տղաք, մօրքուրս եկաւ ու գընաց, գիտնայի աչքը կը լուսէի» ըսաւ մայրը: «Աս պզտիկ տոպրակն ալ դարդոսկի է, 125 Ռուպիյէ, Մահմուտիյէ է, հարսերուն աչքը լուս, էրիկներնին ղըրկեցին, մէջը քանըհինգը Աւետեանը տըւաւ, Թեզուտի քրոջը է», ըսաւ կնոջը:

«Հա... շարունակեց Սըլոյեանը, գըրպաններս երկուական մէճիտիյէ ու մէկմէկ զմելլի կայ, Կոչենց Սարգիսն ու Պետրոսը, Պառվենց Թադոսը տուին: Ճամբայ ելեր էինք, նաւ կը նստէինք, բերին հասցուցին, օր մը առաջ բեռերը ղրկեր էինք, վրաս առի, աղաչեցին, ի՞նչ պիտի ընես: Միայն թէ զմելլիները, փարաները կեսուրներուն պիտի չտաք, հարսերուն պիտի տաք, ադ ալ Թադոսը աղաչեց, մօրըս չտաս ըսաւ, հարսը փարան ի՞նչ պիտի ընէ կ'ըսէ, չտար»: «Նայէ, նայէ, ըսին պառաւները, ինչ եաման տղայ է, գնաց չգնաց կնկանը Քարամինց աղջկանը փարա ղրկեց»: «Տուր ինծի, ըսաւ քոյրը, Նարոն, ես զմելլիներն ալ, փարաներն ալ հարսներուն կուտամ, կեսուրներուն չեմ տար»: Եղբայրը Նարոյին տուաւ:

«Աս երկու բեռերն ալ, աւելցուց Սըլոյեանը, մէկը գորգ ու կապերտ է, մէջը երկուքը մերն են, միւսը վարպետիս Ղազար աղային է, Զմշկածագ պիտի երթայ, պիտի գան ու տանին: Միւսը ահուէ հնդական օխանոց քըլէ չաքար է, մեր ու ձեր հինգ տուներուն է: Սնտուկ մը ճերմակ բարաամաչէթ մոմ ու խունկ է, ժամուն բերի: Երկու սնտուկ ալ Մայրենի լեզու, քերական, հեգարան, տետրակ, գրիչ են, դպրոցի տղոցն է, փարա հաւաքեցինք ու առինք:

Պապերը, քեռիները ոտքի ելան: «Աչքերնիդ լուս Պետրոս, Գալենց աղջիկ, Վահանը եկաւ... Վահան բարի եկար, ապաշխարանք ըլլայ» ըսին: Մամերն ալ «օրերնին շատ ըլլայ, ղրկողներուն ալ, բերողներուն ալ» ըսին ու գացին:

Ամէնքը պառկեցան: «Մենք երկուքս մնացինք» ըսաւ Սըլոյեանը: «Այո, ըսաւ կինը խնդալով, այս սենեակը քեզի տուին, հոս պիտի պառկիս»: Զարդախին ձախը էրիկմարդոցը սենեակն էր: Կինը լոյսին մէկը մարեց, միւսը ձեռքը՝ բացաւ դուռը, ներս մտան: Ամառ ըլլալով գորգերը վերցուցեր էին: Կինը արագացուց շարժումները, կապերտ մը փռեց մէջտեղը, գետինը, բուրդէ դօշակ մը բերաւ, երկրորդ մը եւս, վրայ վրայի դրաւ, սաւանով մը սաւանեց: Գլուխը երկու բարձ դրաւ ու հիւրերու համար պահուած գինեգոյն երեսով վերմակով մը ծածկեց անկողինը: Երկու երեք վայրկեան տեւեց: Սըլոյեան բաճկոնը հանեց, բաճկոնակին կոճակները քակեց, մէջի գրպանէն ոսկի շղթայով մը երեք հատ հինգըմէկնոց դարդոսկիները կնոջը տուաւ. «Քեզի իմ նուէրս, ըսաւ, տեսնեմ պիտի ուրախանա՞ս»: Արեգ «Ա՛սաա... բացագանչեց, ասոնք ինծի՞ բերիր, ի՜նչ եարս ես» փաթթուեցաւ, առաւ ձեռքէն: «Մինակ ասոնք չէն, երկու ոսկի ապարանջան, ոսկի մատնի մըն ալ բերեր եմ քեզի» ըսաւ: Արեգ հըրդոպեց իր ուրախութիւնը, յափշտակուեցաւ ոսկիներէն որոնք ճրագին լոյսէն կը փայլային ձեռքին մէջ: Սըլոյեան հանուեցաւ, երկնցաւ անկողնին վրայ, հետեւեցաւ կնոջը շարժումներուն, «Ի՞նչ կը խաղաս ոսկիներուն հետ, ալ հերիք նայիս, չգա՞ս, չհանուի՞ս, լոյսը չմարե՞ս» ըսաւ, Զարա – Զիմարա – Թամզարա – իլլէ Զիմարա... զիմարցիութիւն մի ըներ, արմտանցիութիւն ըրէ»: Կինը խնդաց: Մէկ մըն ալ մէկալները, ապարանջանները, մատնին տեսնեմ կ'ըսեմ, ո՞ւր են, գրպաննե՞րդ են, ըսէ, ո՞ւր դրեր ես, ըսէ տեղը երթամ գտնեմ»: «Անոնք ալ վաղը կը տեսնես» ըսաւ Սըլոյեանը, ոտքի ցատկեց, լոյսը մարեց ու նորէն երկնցաւ անկողնին վրայ: «Ինչ անհամբեր ես» ըսաւ կինը:

ՅԱԿՈԲ ՄՆՋՈՒՐԻ

(ՎԵՐՋ)

ՇԱՀՈՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Շահ, շահ եւ միայն շահ։

Իրողութիւն մը, որուն ականատես կ'ըլլանք ամէն օր եւ որուն համար կ'անտեսուին խաչեր, սկզբունքներ եւ բարձր նպատակներ։

Քաղաքական իրականութիւնը եւս այդ ցոյց կուտայ եւ մենք կը տեսնենք, թէ պետութիւններու արտաքին քաղաքականութիւնը հիմնուորուած է միայն փոխադարձ շահերու վրայ։ Հետեւաբար, յարաբերութիւններու մշակումը, դաշինքները, համաձայնութիւնները եւ ատոնց արդիւք փոխադարձ զիջումները կը հետապնդեն հասարակաց մէկ նպատակ, իրենց երկրի շահը, որ կրնայ նիւթական կամ ռազմական ըլլալ։

Արաբական երկիրներու ստեղծած քարիւղի տագնապը ունեցաւ իր անդրադարձները եւ Միացեալ Նահանգները ստիպուած՝ միջամտեցին եւ իրաւարարի դերը ստանձնեցին արար – իսրայէլեան հարցի բարւոք լուծման, որովհետեւ ներկայ դարու ուժանիւթի զօրաւորագոյն աղբիւրը «քարիւղը» պարտադրեց ինքզինք եւ վտանգեց Մ. Նահանգներու եւ այլ բազմաթիւ երկիրներուն պետական շահերը։

Կիպրոսի աշխարհագրական բացառիկ դիրքը կը հետաքրքրէ մեծ պետութիւնները, որոնք չվարանեցան միջամուխ ըլլալ անոր ներքին գործերուն եւ տագնապներուն, իրենց հասկցած ձեւով լուծում գտնելու հեռանկարով։

19րդ դարու Հայ ժողովուրդի զարթօնքին հետ, հայ ղեկավարները դիմեցին քրիստոնեայ ցարական Ռուսիոյ, որպէսզի թիկունք կանգնի Հայերու իրաւունքներուն, բայց քրիստոնեայ Ռուսը ոչ միայն հետաքրքրութիւն ցոյց չտուաւ, այլեւ ուզեց Հայաստան մը առանց Հայու։

Յուսախաբ ցարական Ռուսիայէն, Հայեր իրենց աչքերը սեւեռեցին այս անգամ Արեւմտեան երկիրներու պետութեանց եւ յատկապէս՝ Անգլիոյ, որպէսզի սատարէ Հայաստանի անկախութեան կերտումին։ Առ այդ, Անգլիոյ վարչապետը առիթով մը շատ բացայայտօրէն պատասխանեց թէ անգլիական նաւերը Արարատի գագաթը չեն կրնար բարձրանալ...

Ու երբ Մ. Նահանգներու Արտաքին Նախարարութեան պաշտօնատարները վերջերս կը յայտարարեն ամերիկահայ պատուիրակութեան մը, թէ «այս միջոցին ամերիկեան շահերը չեն ներդաշնակուիր հայ ժողովուրդի շահերուն հետ», պէտք չէ զարմանալ եւ ոչ ալ անսպասելի պէտք է թուի ամերիկեան նման յայտարարութիւն մը։

Երէկ, Նախագահ Ուիլսընի օրով, ամերիկեան շահե՞րը թէ անոնց հայ ժողովուրդի հանդէպ տածած համակրանքն էր, որ Ուիլսընը կը մղէր Ազատ եւ անկախ Հայաստանի մը սահմանները որոշելու։

Երէկ էր միայն։

Այսօր, այս միջոցին, անոնց շահերը չեն ներդաշնակուիր մեր շահերուն հետ։

Այո, չեն ներդաշնակուիր, որովհետեւ երբեմնի Արեւմտահայաստանի հայաբնակ հողերուն վրայ, այսօր ամերիկեան զինուորական խարիսխներ հաստատուած են, մինչդեռ հայութիւնը ցրուած է ի սփիւռս աշխարհի։

Չեն ներդաշնակուիր այնքան ատեն, որ ռազմական գետնի վրայ Մ. Նահանգները Թրքական պետութենէն շահեր ունին։

Ամերիկեան պաշտօնատարութիւնը երկդիմութիւն ցոյց կուտայ այսօր։ Թուրքիոյ կողմէ Հայերու եւ փոքրամասնութեանց վրայ ի գործ դրած ճնշումներուն եւ սեղմումներուն հանդէպ եւ կը հակրուի Պոլսոյ Հայոց պատրիարքին, որ Թուրքիոյ մէջ ապրելով հանդերձ այդ ճնշումներու եւ սեղմումներու իբր հետեւանք՝ բողոք կը ներկայացնէ նոյնինքն Թրքական պետութեան։ Եւ աւելին, անոնք կը յայտարարեն, որ ոչինչ կ'ուզեն կամ կրնան ընել այդ կացութեան փոփոխութեան համար...

Ի՞նչ սպասել աւելի։ Թրքական շահերը գերադաս են մեր շահերուն եւ կը ներդաշնակուին ամերիկեան շահերուն հետ...

Նոյն այդ պաշտօնատարներու յայտարարութեամբ, Ուաշինկթընի քաղաքականութիւնը հետամուտ է երկիրներու ներկայ դոյավիճակի պահպանման սթաթու քուօ եւ ոչ թէ՝ «երկիրներու անդամահատման»։

Վերջին 30 տարիներու դէպքերը սակայն, հակոտնեայ գործունէութեան մը փաստերն են։ Արդարեւ, Արեւմտեան եւ Արեւելեան Գերմանիաները, Հիւսիսային եւ Հարաւային Քորէաները, Հիւսիսային եւ Հարաւային Վիեթնամները Մ. Նահանգներու կողմէ որդեգրուած «անդամահատման» քաղաքականութեան մէկական փաստերն են։ Եւ շարունակել յայտարարել, թէ հետամուտ չեն երկիրներու անդամահատման եւ ոչ ալ միջամտութեան... մեզ կը մղեն հաւատալու, թէ խօսքերու եւ խոստումներու վրայ պէտք չէ հիմնուէինք մեր դատը, այլ՝ ըլլանք աւելի իրապաշտ, հարցերուն մօտենանք աւելի առարկայօրէն, անվհատ շարունակենք յանուն Հայ Դատի մեր պայքարը։

ՉԱՐԵՀ ՏԵՐՎԻՇԵԱՆ

Կարդացէք
«ՅԱՌԱՋ»ը
Տարածեցէք

ՆԱՆ ԳԱՌԶՈՒԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

ԽՄԲ.— Նան Գառզուի այս հատորը, որու մասին գրեցինք առենին, մեծ ընդունելութիւն գտաւ ֆրանսական մամուլի մօտ, մինչեւ իսկ պելժիական, ուր գնահատական շատ գեղեցիկ յօդուած մը լոյս տեսաւ։ Ֆիկառօ, Օգոստ. 3ին Մօրիս Շափըլէնի ստորագրութեան տակ, գրախօսական մը նուիրած է, զոր կուտանք ստորեւ։

Շքանշան կրող անհատ մըն է Ֆրանսացին, որ նուազ հաց կ'ուտէ քան ատենօք, բայց կը շարունակէ չգիտնալ աշխարհագրութիւն։ Ահա թէ ինչու Նան Գառզու լաւ ըրած է յաջող նախաբան մը նուիրելով Հայաստանի աշխարհագրութեան եւ իր քաջ այլ դժբախտ ժողովուրդի պատմութեան, մեզի յանձնելէ առաջ «գրուած օրը օրին, առանց կանխամտածութեան ու առանց յաւակնութեան», ճամբորդութեան նկարագրութիւնը զոր կատարած է 1966ին իր ամուսնոյն հետ, ծագումով Հայ հռչակաւոր նկարիչ՝ Ժան Գառզու, հիւրը Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութեան։

Իրենց մեկնումէն, Հոկտեմբեր 3, եւ մինչեւ Նոյեմբեր 10, վերադարձի թուականը, Նան Գառզու արձանագրած է օրը օրին, նոյնիսկ կարելի է ըսել ժամը ժամին, տեղեկութիւններ, ծանօթութիւններ քաղուած տեղւոյն վրայ առօրեայէն, զարմանալի արդարութեամբ եւ ինքնավստահութեամբ։

Նան Գառզու կ'արտայայտուի հոգեկան թարմութեամբ, ազնուութեամբ եւ համակրելի խանդավառութեամբ մը՝ «շատ աղուոր բան է նկարչութիւնը երբ դրամ բերէ »կը բացագանչէ Փարիզ – Մոսկովսկայի «յարկարաժիններուն »առջեւ։

Ոչ մէկ բան կը խուսափի իր աչքէն՝ կայարաններ, համալսարաններ, թեատրոններ, այլ ճամբորդներու վարուելակերպը եւայլն...։ Մոսկուայի մէջ, Կրեմլինի թատրոնը, կանացի իր աչքերը կը նշմարեն որ «հասարակութիւնը բաւական տարօրինակ կերպարանք ունի» ։Կը տեսնուին ժանեակներով զարդարուած զուլպաներ, սրածայր կօշիկներ ,երկու կամ երեք կոճակը բաց պատմուճաններ։ Այսուհանդերձ ընդհանուրը բաւական խեղճ է։ Փոխարէն, հացը համեղ է, սեւ եւ ճերմակ հաճար կարկանդակի համով։

Ապա, շոգեկառքի յիսուն ժամերն են, որ կը փոխադրեն զինքը Մոսկուայէն, Հայաստանի մայրաքաղաքը՝ Երեւան, անցնելով՝ Օռէլ, Կուրսկ, Բիէլկորոտ, Խարքով, Կրասնոտար... Ուղեգիծը լեցուն համայնավար գրութիւններով եւ Կ. Մարքսի ու Լենինի նկարներով։

Գառզուի կը վերապահուի յաղթական ընդունելութիւն (կը բերէ իրեն հետ ազատութեան շունչ մը) եւ այցելութիւնը կը դառնայ յոգնեցուցիչ, անվերջ հարկադրուած ըլլալով խմել ու ուտել, վազել բնակարանէ բնակարան, եկեղեցիէ թանգարան, թատրոն եւայլն...։

Գառզու կ'ընդունուի նկարչութեան նահապետէն՝ Մարտիրոս Սարեան որ կը նմանի Շակալի։ «Շակալի մօտ, կ'աւելցնէ Նան, շատ մը շարժուձեւեր, շատ մը ժպիտներ, սակայն գաւաթ մը ջուր իսկ չի տար» ։Կը տեսնուի հարկ եղած ատեն թէ մեր հեղինակը չի վարանիր խիստ ըլլալու։

Հոս, սակայն, նշանաբանն է «ջերմութիւն, եւ համակրութիւն»։

Ճամբորդութեան պսակումը պիտի ըլլայ անշուշտ Գառզուի հոյակապ ցուցահանդէսը։

Այս բոլորը, անշուշտ, չի պատմուիր եւ կ'արժեւորուի միայն իր մանրամասնութեանց ճշգրտութեամբ, իրական եւ փոքր դէպքերու առատութեամբ որ մեզ կը տանին տեսարաններու, բայքերու, մարդոց եւ իրերու սիրտը։

Նան Գառզու, ի զուր չէ որ մեծ արուեստագէտի մը կինն է։ Գրիչը ձեռին, կը վկայէ որ ունի նկարիչի աչք մը եւս։

Որքան կենդանի, որքան հաճելի, որքան նկարչական ըլլայ, այս երկը նաեւ ճիչ մըն է ի նպաստ հայկական դատին, որովհետեւ զգալի է որ հոն կը տրոփէ սիրտը այս հրաշալի եւ հինաւուրց հողին որուն կը տիրապետէ Արարատը եւ որուն զաւակները, ցրուած աշխարհի չորս ծագերուն կը պանծացնեն հայ հանճարը զանազան մարզերու մէջ։ Վկայ՝ Ազնաւուր, Սարոյեան, Խաչատրեան... եւ Գառզու։

Կինը եւ ինքը, գիտե՞ն որ «տարիներէ ի վեր ամերիկեան լեզուաբաններ, ի տես Եսբերանթոյի բացայայտ ձախողանքին, Հայերէնը կ'առաջարկեն իբր տիեզերական լեզու, հաստատելով որ Հայերէնը կատարեալ, հարուստ եւ ճկուն լեզու մըն է»։

Իբր վերջաբան այս գեղեցիկ ճամբորդութեան, Ժան Մարի Գառզու, զաւակը Նան եւ Ժան Գառզուի, երկու գրութիւններով ուժգնօրէն կը տանի դատը Հայոց, Հարաւ – արեւմտեան Ասիոյ այս Լեհերը, ալ աւելի խղճալի։

Ափսո՛ս. մեծ պետութիւններու անձնասիրութիւնը ականջ չունի։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (44)

ԻՆՉՊԷՍ ԳՈՂՑԱՆ ՅԱՐԵՐՈՒՆ ԹԱԳԸ

ՅԱՐԸ ՉԷ՛ ՄԵՌԱԾ

— Սակայն, ընմիջեց իշխանուհին, Ռուսիոյ եւ արտասահմանի մեր բազմաթիւ բարեկամները հակառակը կը պնդեն։ Անոնց ըսածին նայելով, մեր Հայրը դեռ կենդանի է։ Անիկա կրցած է փախչիլ, եւ ներկայիս ապահով վիճակի մէջ, կը սպասէ որ իր գործելու ժամը հնչէ։ Անոր հաւատարիմ հպատակները վստահ են թէ, մօտ ատենէն, անիկա դուրս պիտի ելլէ իր առանձնարանէն եւ իր շուրջ պիտի հաւաքէ բոլոր վստահելի տարրերը։

«Մեր հայրը կոչ պիտի ուղղէ կայսրութեան դիւանագիտական ներկայացուցիչներուն, որոնք դեռ կապուած են իրենց պարտականութեան։ Եւ օրակարգ մը պիտի յղէ այն սպաներուն եւ զինուորներուն, որոնք հիմա օտար երկիրներու մէջ թշուառ կեանք մը կ'անցնեն։

«Պիտի անցնի անոնց գլուխը, եւ պիտի վերադառնայ սուրբ Ռուսիա։ Եւ այն ատեն, սուրբ Ռուսիան, մեր քաղցր հայրենիքը պիտի ազատուի»։

Մանկամարդ կինը, ջերմութեամբ եւ գրեթէ կրօնական խանդավառութեամբ մը խօսած էր։

— Հակառակ ամէն հաւանականութեան տակաւին ձեր հոգին յոյսով լեցուն է, ըսաւ զօրավար Սթանքիօֆ։

Զօրավարը բարձրահասակ ծերունի մըն էր։ Արծաթափայլ գեղեցիկ կիսամօրուս մը կը շրջանակէր իր դէմքը, ինչ որ իր հպարտութիւնը կը կազմէր։

Ոսկեեղջիւրի վրայ նայող պատուհանի մը առջեւ, թիկնաթոռի մը մէջ բազմած, զօրավարը մտադրաղ երեւոյթով չեղակի կը նայէր առեւտրական խոշոր նաւերուն եւ համաձայնական մարտանաւերուն, որոնց շուրջ, արեւուն տակ փայլփլող ծովուն մէջ, բազմաթիւ նաւակներ կ'երթեւեկէին կարմիր ֆէսեր դրած բազմութիւն մը տեղափոխելով։

Զօրավարը շարունակեց իր խօսքը.

— Ամբողջ սրտովս եւ ամբողջ հոգիովս շատ պիտի ուզեմ մասնակից ըլլալ ձեր լաւատեսութեան, Տիկին Սօնիա։ Սակայն անկարելի է։ Կոմս Օսթրովսքիի եւ մեր բոլոր ողջամիտ բարեկամներուն հետ, ես հիմա համոզուած եմ որ մեր սիրելի Հայրը պիտի տեսնենք ոչ թէ այս աշխարհիս վրայ, այլ անդենականին մէջ։

Աջ ձեռքովը, որուն ցուցամատին վրայ կը տեսնուէր խոշոր զմրուխտէ մատանի մը, իշխանուհին ջղաձգօրէն կը խաղար մարգարիտէ եռաշար մանեակի մը հետ, որ վիզէն մինչեւ գօտին կ'երկարէր։

— Ես չէ՛մ ուզեր ողջմտօրէն մտածել, ըսաւ ան ոգեւորութեամբ. չէ՛մ ուզեր ողջմիտ ըլլալ. ես կը հաւատամ եւ կը յուսամ։

— Հաւատքն ու յոյսը մեր գործունէութեան ծրագրին չեն համապատասխաներ, մեղմօրէն ըսաւ Կոմս Օսթրովսքին։ Անոնք չեն բաւեր մեզի, մենք որ անհամբերութեամբ, եռանդով եւ բուռն ցանկութեամբ կ'ուզենք բան մը ընել Ռուսիոյ համար եւ ամէն միջոցաւ, եթէ Աստուած ուզէ, կ'ուզենք զայն փրկել։

— Իմ ծրագիրս է անայլայլ վստահութեամբ հաւատալ եւ յուսալ, պատասխանեց իշխանուհին։

Եւ վայրկեան մը շունչ առնելէ վերջ, շարունակեց.

– Ռուսիա՛ն, սուրբ Ռուսիան չի կրնար մեռնիլ։

— Անշուշտ, անշուշտ, գոչեց զօրավարը. հակառակ ներկայ դժբախտութեանց, հակառակ զինքը կառավարող մարդոց չարութեան, անիկա անմա՛հ է։ Ռուսիան պիտի ապրի. սակայն աւա՛ղ, իր կայսրը ալ չապրիր այս աշխարհին մէջ։

— Հայհոյա՛նքէ, հայհոյա՛նք է, գոչեց իշխանուհին բարկութեամբ, հայհոյա՛նք է ձեր ըրածը զօրավա՛ր. մեր Հայրը դեռ կ'ապրի։ Անկէ զատ, եթէ ան մեռած է, Ռուսիան ալ մեռած է, որովհետեւ առանց իր Ցարին, իր հօրը, առանց իր կայսեր, Ռուսիան չի կրնար ապրիլ։

— Այս մասին ամէնքս ալ համաձայն ենք, ըսաւ կոմսը։ Այս սկզբունքը իբր հիմ բռնելով գործունէութեան ծրագիր մը պատրաստած եմ, ահա ատոր համար է որ այսօր, հոս հաւաքուած ենք, իշխանուհի։ Ես կը խօսիմ յանուն մեր Կոմիթէին։

Այս վերջին նախադասութիւնը արտասանած ատեն, կոմսը խաչին նշանը ըրաւ։ Բոլոր ներկաներն ալ լռութեամբ խաչակնքեցին։

— Յարգանքով պիտի ունկնդրեմ ձեզի, ըսաւ իշխանուհին այնպիսի մեղմ եւ համակերպող ձայնով մը, որ տարօրինակ հակադրութիւն մը կը կազմէր քիչ առաջուան իր խրոխտ եւ սուր շեշտին հետ։

Եւ ադամանդեայ թագով մը դրուագուած ոսկիէ ծխատուփէ մը սիկառ մը հանելով, շրթունքին դրաւ ու վառեց։

ՓՕԼ ՄՕՆՖԷՐՐԱՆ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մաքսիմէ Պզտիկեան, զաւակներն ու թոռները ինչպէս նաեւ ըն տանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեց իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր եւ եղբօր՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ՊԶՏԻԿԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը իր բոլոր ընկերուհիներով ցաւակցութիւն կը յայտնէ Այրի Տիկին Սաթենիկ Ճինտոյեանի եւ զաւակներուն իրենց ամուսնոյն եւ հօր Վարդան Ճինտոյեանի մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Պերճ Օզերման 150 Ֆր. կը նուիրէ Կարմիր Խաչին Տիկին Նոյեմի Մատթէոսեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Աստուածածնայ տօնին առթիւ պատարագ կը մատուցուի այս Կիրակի առաւօտ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր 13ին Սալ տէ Ֆէթ տը Սեւրանի:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՆՍՏԱՆԴԵԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

(Քերթուածներ)
Ընտիր տպագրութիւն

Գին 20 փր.

Դիմել՝ ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. Վարչական Ժողովը այսու կը հրաւիրէ Միութեան բոլոր իրաւատու անդամները ներկայ գտնուելու 61րդ Ընդհ. Ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ, Հոկտ. 19, 1974 առաւօտեան ժամը 10ին, Առաջնորդարանի Կիւլպէնկեան Մշակութային կեդրոնի Գալուքճեան սրահին մէջ, 630 Սեքընտ Էվընիւ, Նիւ Եորք, Ն. Ե. ԱՄՆ:

Ներկայս 61րդ Ընդհ. Ժողովին համար տրուած միակ հրաւիրագիրն է: Կը խնդրենք հետեւաբար Միութեան յարգոյ իրաւատու անդամներէն որ անձնապէս Ժողովին ներկայ ըլլան յիշեալ թուականին եւ կամ ամէնէն ուշը մինչեւ Սեպտ. 24, 1974, իրենց փոխանորդագրերը յանձնեն Հ. Բ. Ը. Միութեան Ընդհ. Տնօրէնին, կամ ղանոնք ղրկեն հետեւեալ հասցէին.—

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
628 Second Avenue,
New York, N. Y. 10016

Օրակարգ

1. Ներկայացում եւ վաւերացում 1973 տարեշրջանի ընդհանուր տեղեկագրի:
2. Ներկայացում եւ վաւերացում 1973 տարեշրջանի ընդհ. հաշուետուութեան:
3. Մասնակի ընտրութիւն Կեդրոնական Վարչական Ժողովի:
4. Մասնակի ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի:
5. Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ:
6. Գրահաստանքի բանաձեւեր:

Ի դիմաց Կեդր. Վարչ. Ժողովի
Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, Ատենապետ
Ր. Ք. ԿՐԵԿԸՐԻ, Ատենադպիր

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Օգոստ. 17, ամբողջ օրը, Պելֆոնթէնի կայանը:

Ճաշ տեղւոյն վրայ:

Կը պատարագէ եւ խաղողը կ'օրհնէ՝ ԴԱՒԻԹ Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ, Ժընեւի հոգեւոր հովիւ:

Գեղարուեստական բաժին մանուկներուկողմէ:

Անոնք որ կ'ուզեն նախապէս սենեակ ապահովել կրնան հեռաձայնել տնօրէնութեան.—

16-82-609-111 ապա ուզել՝ 5 Պելֆոնթէն:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, 18 Օգոստոս տօն է վերափոխման Սուրբ Աստուածածնի:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի Եպիսկոպոսական Պատարագ:

Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն:

Սկիզբ Ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին. Սուրբ Պատարագ՝ ժամը 10ին:

Երկուշաբթի, 19 Օգոստոս յիշատակ է Մեռելոց:

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի Սուրբ Պատարագ, եւյաւարտ Ս. Պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ մէջ Օգոստոս 18, Կիրակի Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ հանդիսաւոր Պատարագ կը մատուցուի, եւ յաւարտ Պատարագի կը կատարուի աւանդական խաղողի օրհնութիւն: Կը հրաւիրուի Առնուվիլի եւ շրջանի հայ հասարակութիւնը:

Սկիզբ ժամերգութեան 9.45
Սուրբ Պատարագ 11.00

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի Օգոստոս 18ին

Պատարագները կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

Սկիզբ ժամերգութեան 8.30 Ս. Պատարագ 10 քարոզ 11. խաղողօրհնէնք 11.40ին:

×

ՎԱԼԱՆՍ. Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Աստուածածնայ վերափոխման տօնին առթիւ, Պատարագ և Խաղողօրհնութիւն, Կիրակի Օգոստ. 18ին:

×

ՍԷՆ ԼՈՒԻ ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի 18 Օգոստոս, Աստուածածնայ վերափոխման տօնին առթիւ, Պատարագ եւ խաղողօրհնութիւն:

Կը պատարագէ Շահան Քհնյ. Տէտէեան

×

ՍԷՆ - ԺԵՐՈՄ

Այս Կիրակի առաւօտ հանդիսաւոր պատարագ եւ յաւարտ պատարագի խաղողօրհնէք:

×

ԼԻՈՆ Ս. ՅԱԿՈԲ

Կիրակի, Օգոստոս 18, առաւօտ հանդիսաւոր պատարագ եւ խաղողօրհնութիւն: Կը պատարագէ տեղւոյս հոգեւոր հովիւ ԳԵՂԱՄ Ծ. Վ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Աստուածածնայ տօնին առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ Կիրակի Օգոստոս 18ին:

Ըլլալով նաեւ եկեղեցւոյս անուանակոչման տօնը, կը կատարուի աւանդական մատաղ եւ խաղողօրհնէք, նաեւ հոգեհանգստեան պաշտօն բազում ազգակիցներու յիշատակին:

Կը խնդրուի խճողումի տեղի չտալու համար, նուիրատուութիւններու նամանաւանդ հոգեհանգիստներու համար նախօրօք արձանագրուիլ վարչութեան մօտ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Մահազդ	100 փր.
Հոգեհանգիստ	40 փր.
Ցաւակցութիւն	20 փր.
Փոխան ծաղկեպսակի	20 փր.
Հարսնիք, նշանտուք	40 փր.
Ծնունդ	40 փր.
Կը փնտռուի	20 փր.
Կ'ուզուի	30 փր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել՝ թերթին վարչութեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շաւիլէն Պ. Շմաւոն Պալեան 30 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի:

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԺՈՂՈՎՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

83, ռիւ Լուի - Պլան

Կիրակի 18 Օգոստոս վերափոխում Աստուածածնի. ձայնաւոր Ս. պատարագ ժամը 10.30ին: Յետ Պատարագի՝ խաղողօրհնէք:

EGLISE ST. JULIEN LE PAUVRE
(Tous les soirs sauf Samedi et Dimanche à 21 h. 30)
1, Rue St. Julien Le Pauvre

PASSION NOIRE

« Il y eut d'abord le poème « Lynch », que j'écrivis en 1954. Puis à la demande de Paul GILSON, pour ses « Soirées de Paris » à la radio, l'émission que j'intitulais « Passion Noire » où, en alternance avec les strophes de « Lynch », se faisaient entendre non pas chantés, mais dits, des blues choisis de telle sorte que l'ensemble forme une histoire, comme au long d'une veillée, racontée. Voici qu'aujourd'hui, grâce à la version scénique de Pierrette DAVID, vient témoigner et accuser la voix unanime partagée, de l'alliance du double horizon blanc et noir issue, pour communier dans la même douleur, le même amour et le même espoir ».

ROUBEN MELIK

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՇՈՒՆ. 1974 | **ՏԱՍԸ ՕՐ 2100 Ֆէն ՍԿՍԵԱԼ**

ՄԵԿՆՈՒՄ ԱՄԷՆ ԱՄԻՍ — ԱՄԲՈՂՋ ՏԱՐՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ —

ՓԱՐԻԶԷՆ ԵՒ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

«Յատուկ երիտասարդներու» համար (16էն 35 տարեկան)

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4էն 21

×

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 7էն 21
ՓԱՐԻԶ - ՓԱՐԻԶ 2920 Ֆ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 6էն 19
ՄԱՐՍԷՅԼ - ՄԱՐՍԷՅԼ 2950 Ֆ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 5էն 19
2550 Ֆ

Յաւելեալ երրորդ Շաբաթ մը եթէ 15 հոգի կայ.— Յաւելեալ՝ 750 Ֆր. 15հոգիէն պակաս յաւելեալ՝ 950 Ֆր.

LIC. A. 72
Demander notre brochure détaillée

Դիմել գրասենեակ՝ մանրամասնութեանց եւ պայմաններու համար:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
MONDOTOURS
2, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 073-30-64
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. : 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
20
MARDI
20 AOUT
1974

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 ֆր.	Վեցամսեայ	90 ֆր.	
Արտասահման	Տար. 200 ֆր.	Հատը	1 ֆր.	

50րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.090 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 50e ANNÉE — N° 13.090

EDITORIAL

Vive la France, Monsieur KISSINGER !

Victrix causa diis placuit, sed victa Catoni
LUCAIN

Depuis des jours, on attendait. Et l'attente souvent mène au désespoir. Puis, enfin, une voix s'éleva, celle de la France. Il était normal, il était bon, il était réconfortant que ce soit la France, notre France, qui condamne l'agression turque. Bien sûr, tout le monde n'était pas d'accord. Il y avait l'Américain, il y avait le Russe. Alors la France, par deux fois dut mettre de l'eau dans son vin et remanier sa résolution, qui dans sa forme première condamnait séverement et nommément la Turquie. Et dans sa forme définitive le nom de la Turquie resta sous-entendu. La Résolution fut votée par onze voix contre zéro, la Biélorussie, l'Irak et l'URSS s'abstenant. On lira plus loin le texte de cette résolution qui attira, sur la France, les foudres du délégué turc, M. Olcay. Dans son intervention hystérique, le délégué turc, prouva, s'il en était encore besoin, que sous des dehors de diplomate d'une Turquie moderne, l'héritier de Talaat n'était pas mort. Au contraire, il lui en faut très peu pour refaire surface.

Ecoutons-le, sans sourire. — « *Je déplore l'état d'esprit de ceux qui dans leur tour d'ivoire parisienne, ont adopté une attitude aussi partiale, déséquilibrée, injuste, inéquitable et impérialiste. La France dans une de ses lubies de grandeur, a subitement décidé de jouer un rôle de juge et lorsqu'il lui arrive de descendre de la grandeur à la mesquinerie, elle le fait à fond* ». M. Olcay ne s'arrête pas là et fait le pocès de la France depuis les bombardements de Sakiet - Sidi - Youssef à l'opération de Suez ! Il faut vraiment qu'un Turc ait une bonne dose d'inconscience politique pour donner des leçons à quiconque, et surtont à la France !

Le choix de la France, aujourd'hui, nous permet de ne pas désespérer du bourbier qu'est devenu le monde politique. Ce choix était ingrat, car il n'est pas facile de choisir le vaincu. M. Ecevit peut se féliciter des dix coups de téléphone par jour de M. Kissinger et de la bénédiction américaine dans son injustifiable opération, il n'en reste pas moins vrai, que même à l'ère nucléaire, au-delà des intérets inavouables de tout un chacun, depuis Washington jusqu'à Moscou, il y a encore des avocats pour les causes justes. « *Le Monde* » rappelait samedi soir que tout cela n'arrangerait surement pas les relations franco - turques «*d'autant plus que la dispute actuelle s'ajoute à d'autres frictions plus anciennes. En février 1973, l'ambassadeur de Turquie en France, avait été rappelé dans son pays à la suite de l'inauguration à Marseille, en présence d'un membre du gouvernement français, d'un monument à la mémoire des Arméniens massacrés il y a bientôt soixante ans dans l'empire Ottoman. Depuis lors l'ambassadeur n'a pas été remplacé, et si, en principe, l'incident pouvait être considéré comme clos à la suite d'une rencontre que Monsieur Sauvagnargues avait eue en juin dernier avec son homologue turc M. Gunès, on peut se demander si l'ambassadeur récemment désigné, M. Ehrez, pourra gagner son poste dans les circonstances présentes*».

Voilà où en sont les choses, mais le vrai problème n'est pas là. Que M. Ehrez reste là où il est, la France ne s'en portera pas plus mal. Le vrai problème est ailleurs. C'est un nouveau drame. Celui d'un peuple meurtri sur les routes d'une île d'amour, où la haine a semé la terreur. Et puis le drame hellénique. Cette Grèce trahie, abandonnée lâchement par son allié américain. Plus que quiconque, l'Arménien, qui connut le goût aigre de la trahison, comprend cette tragédie qu'Homère ne pourra décrire Et voilà pourquoi, aujourd'hui, plus qu'hier, la France nous est chère. Elle a su rester fidèle à une cause juste, comme Caton l'était resté à Pompée, battu par César.

Choisir le vaincu, ce n'est pas l'affaire de tout le monde, M. Kissinger, mais cela nous permet de crier une nouvelle fois, Vive la France !

«HARATCH»

ԹՐՔԱԿԱՆ ԿԱՏԱՂԻ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՎՐԱՅ

ՖՐԱՆՍԱ ԿԸ ԶԻՆԷ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԸ

ՄԵՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ ԺԱՄՈՒՆ
ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԳՐԱՒԱԾ ԵՆ ԿՂԶԻԻՆ 40 %Ը

Ֆրանսա ստիպուեցաւ երկու անգամ բարեփոխել իր ներկայացուցած բանաձեւը, Ապահովութեան Խորհուրդին, որպէսզի ընդունուի, քանի Անգարայի բացայայտ եւ ծածուկ բարեկամները (Ամերիկա եւ Խորհ. Միութիւն) չէին ընդուներ իրենց համաձայնութիւնը տալ:

Իր վերջնական ձեւին մէջ քուէարկուած ֆրանսական բանաձեւը հետեւեալն է.— «Ապահովութեան Խորհուրդը յիշեցնելով 353, 354, 357 եւ 358 թիւ իր բանաձեւերը, նկատելով թէ բոլոր Պետութիւնները հաստատեցին իրենց յարգանքը Կիպրոսի Հանրապետութեան գերիշխանութեան, անկախութեան եւ հողային ամբողջականութեան համար, խորապէս մտահոգուած Կիպրոսի կացութեան վատթարացումէն, այնպէս ինչպէս հետեւեցաւ զինուորական նոր գործողութիւններէն, վատթարացում որ շատ լուրջ սպառնալիք մըն է արեւելեան Միջերկրականի խաղաղութեան եւ ապահովութեան համար:

Ա) Վճռապէս կը դատապարտէ զինուորական միակողմանի գործողութիւնները որ կը տարուին Կիպրոսի Հանրապետութեան դէմ:

Բ) Կը հրաւիրէ կողմերը որ յարգեն նախորդ բոլոր բանաձեւերու տրամադրութիւնները, մէջն ըլլալով ան որ կը վերաբերի Կիպրոսի Հանրապետութենէն բոլոր օտար զինուորական ուժերու անմիջական քաշուիլը:

Գ) Կը հրաւիրէ կողմերը անմիջապէս վերսկսելու բանակցութիւնները, պահանջուած թիւ 353 բանաձեւով, շինարար գործակցութեան մթնոլորտի մը մէջ, բանակցութիւններ որոնց եզրակացութիւնը պէտք չէ խանգարուի ոչ ալ նախապաշարուի զինուորական գործողութեանց գրաւականներով:

Դ) Կը դիմէ ընդհ. քարտուղարին որ տեղեկագիր մը ներկայացնէ իրեն, երբ հարկ ըլլայ, ձեռք առնելու համար նոր միջոցներ որոնք պիտի նպաստեն խաղաղ պայմաններու վերահաստատման:

Ե) Կ'որոշէ միշտ օրակարգի վրայ ունենալ հարցը եւ նիստ գումարել որեւէատեն քննելու համար միջոցները զորս կը պահանջէ կացութեան ընթացքը»:

Այս բանաձեւը կը քուէարկուէր 11 ձայնով գերոյի դէմ բայց Խորհ. Միութիւն, Իրաք եւ Բելօռուսիա ձեռնպահ կը մնային:

Բանաձեւերը շատ բան չեն փոխեր անշուշտ եւ Օռռռ, որ սադնալին սկիզբէն հակաթուրք ընթացք բռնեց, Շաբաթ օր «Ատտիլաս-ի վերադարձը» յատկանշական խորագրով իր խմբագրականը կը վերջացնէր հետեւեալ ձեւով.— «Ամէն պարագայի մէջ, Միացեալ Ազգերու բանաձեւը չէ որ պիտի կեցնէ Ատտիլասը»:

Թուրքերը յաղթանակ կը պոռան եւ փառք կուտան Ալլահին եւ Ամերիկացիներուն: Կիրակի օր, Էճէվիտ իր ճառին մէջ չէր ծածկեր որ օր եղած է որ 10 անգամ ձախողած Մեթերնիխը որ է Քիսինկէր, իրեն հեռաձայնէ:

Գալով Յոյներուն, պարզ է դառնացած են: Հակամերիկեան ցոյցերը կատաղի են ամբողջ երկրին մէջ, ու կառավարութիւնը խնդրոյ առարկայ կ'ընէ մինչեւ իսկ ամերիկեան զինուորական խարիսխներու պահպանումը:

× Կրետէի մէջ զիւղացիներու խումբ մը փորձած է ամերիկեան կայանը մտնել եւ կրակի տալ: Ոստիկանութիւնը դժուարաւ զսպած է:

×

Ֆրանսա որոշած է արագացնել դէպի Յունաստան զէնքերու առաքումը, արդէն 12 միռաժ օդանաւեր հասած էին Շաբաթ օր:

Մետասաներորդ ժամուն, երբ գործը գործէն անցած է այլեւս եւ Թուրքիա գրաւած է կղզիին շուրջ 40 առ հարիւրը, իր 18 առ հարիւր բնակչութեան համար եւ կը շարունակէ յառաջանալ, Ամերիկացիք ազդարարութիւն մը տուին Թուրքիոյ:

Ի ՆՊԱՍՏ ՅՈՅՆ - ԿԻՊՐԱՑԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

———o———

Պատերազմներու ամէնէն մեծ ողբերգութիւնն է գաղթականներու պարագան: Շուրջ 200 հազարի կը հասնի այսօր յոյն-կիպրացի գաղթականներու թիւը, որ տուն տեղ ձգած փախած է Թուրքէն: Փարիզի կիպրական դեսպանատունը կոչ մը ըրած է բոլորին եւ մարդասիրական կազմակերպութեանց որպէսզի օգնութեան փութան:

Աւելի քան ուեւէ անհատ, Հայը գիտէ թէ ինչ է գաղթականութիւնը եւ եթէ այսօր տեղահանուած վիճակէն, իրերու բնական ընթացքով, հասած է տեղաւորուած վիճակի մը, այդ չի նշանակեր թէ կրնայ անտարբեր մնալ որեւէ գաղթականութեան նկատմամբ, մանաւանդ երբ ենթական կը հալածուի Թուրքէն:

Առ այդ, «Յառաջ» հանգանակութիւն մը կը բանայ ի նպաստ յոյն- Կիպրացի գաղթականներուն եւ կոչ կ'ընէ բոլորին, ոչ միայն Ապրիլեան Սերունդի ժառանգորդներուն այլեւ բոլոր կազմակերպութեանց, քաղաքական թէ բարեսիրական որ իրենց մասնակցութիւնը բերեն:

Քանի մը օրէն, կը հրատարակենք առաջին ցանկ մը:

×

POUR LES RÉFUGIÉS CHYPRIOTES GRECS

Un drame atroce, celui des réfugiés. Un drame que connait bien l'Arménien, chassé de ses terres, de son foyer par les mêmes hordes turques. Un drame auquel personne ne peut rester indifférent. C'est pourquoi « *Haratch* » ouvre une souscription en faveur des réfugiés chypriotes grecs.

Պաշտպանութեան նախարարը կ'ըսէ թէ Թուրքերը այլեւս «շատ հեռու կ'երթան» եւ կառավարութիւնը պիտի քննէ եղեր:

Կղզիին մէջ կացութիւնը շատ ծանր է: Օռռռի թղթակիցը կը գրէ թէ ռմբարկումները եւ չարչարանքները սարսափելի են: Յոյն - Կիպրացի ծեր կիներ լաած են «Մարիամ Աստուածածին, ի՞նչ պատահեցաւ մեզի: Մեր մանչերը սպաննեցին, աղջիկները անպատուեցին, գրեցէք, աշխարհ պէտք է գիտնայ»: Դեռ յոյն մամիկը միամիտ է ու կը խորհի թէ բան մը կը փոխուի եթէ աշխարհ գիտնայ բայց աշխարհ 60 տարի է գիտէ: Ի՞նչ օգուտ:

Եւրոպա Մէկ կայանը կ'ըսէր Կիրակի թէ չի նկարագրեր թրքական սպանդն ու բռնաբարումները չխանդարելու համար Ֆրանսացիներու արձակուրդները:

Թուրքերը կը շարունակեն յառաջանալ, պաշարած են Նիկոսիան եւ քաղաքը ջուրէ զրկած:

× Ֆիկառօ եւս Երկուշաբթի օր կը յիշէր ֆրանքօ-թրքական յարաբերութեանց առթիւ, Մարսէյլի Ապրիլեան յուշարձանը: Թրքական մամուլը իր կարգին բուռն յարձակումի անցած է Ֆրանսայի դէմ մինչ Պոլսոյ ֆրանսական հիւպատոսարանին վրայ ցուցատախտակներ կախուած են ուր կը կարդացուի «յիշէ' Տառտանէլը», «Աշխարհ չէ մոռցած Ափրիկէի ջարդերը» եւայլն եւայլն:

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ՔԱՐ ԳԼՈՐԵԼՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿ ՉԷ(*)

———o———

Կարգ մը խորհրդածութիւններ եւս Փարիզի արաբերէն թերթին գրգռիչ տեղեկութեան առթիւ, զոր թարգմաներ էինք երէկ:

Տարօրինակ է որ այսքան տարի Եւրոպա բնակելէ վերջն ալ, չսորվեցանք թէ լեռը չենք: Ոչ ալ անմատչելի կղզի մը կ'ապրինք:

Բարեկամ թէ թշնամի մեր քայլերուն կը հետեւին ամէն տեղ: Օրուան բոլոր ժամերուն:

Երբ կ'օրօրուինք յօրանջելով կամ քնաթաթախ, երանաւէտ երազներ հիւսելով, մի' կարծէք թէ ուրիշներն ալ կը քնանան:

Մեր ներքին վէճերն անգամ կ'արձանագրուին օրը օրին, ի հարկին օգտագործուելու համար:

Անշուշտ վախնալու պատճառներ չունինք, երբ խիղճը հանդարտ, հայրենասիրական աշխատանքներ է որ կը կատարենք:

Դժբախտաբար սանձարձակ ազատութիւնը յաճախ դուռ կը բանայ զանազան փորձութեանց: Եւ թիւրիմացութիւններ կը ծագին պարբերաբար, այս կամ այն գաղութին մէջ:

Միջոցներ չեն պակսիր, երեւան հանելու համար «Էլ – Արաբ»ի տեղեկութեանց աղբիւրները:

Բայց, բուն հարցը այդ չէ:

Ահաւասիկ անգամ մը եւս կը հաստատուի թէ որքան դիւրին է պղտորել ջուրերը, հիմնուելով զանազան սաէ-կօսէներու կամ չարժուձեւերու վրայ:

Եւ երբ խնդիրը կապ ունի արեւելեան երկիրներու հետ, գիտենք թէ ո'ւր կրնայ յանգիլ որեւէ պղտոր հոսանք, թերթէ թերթ սողոսկելով:

Մանաւանդ այս օրերուն, երբ չարախինդ հարեւաններ աչք ու ականջ կտրած են, միտքերը թունաւորելու համար:

Քար գլորելու ժամանակ չէ ոչ աջին, ոչ ալ ձախին համար:

Ընդհակառակն, ժամանակն է ճամբուն վրայ գլգրուած քարերը ժողվելու եւ մէկդի նետելու, որպէսզի մեր գլխուն կամ ոտքերուն չզարնուին:

Եթէ առաւել կանուխ արթնցողը քաղաքականութիւն պիտի վարէ, «Էլ – Արաբ»ներ միշտ ալ պիտի գտնուին, առասպելներ պատմելու եւ միտքերը գրգռելու համար:

Զափազանց եռանդը որեւէ մէկուն իրաւունք չի տար թիւրիմացութիւններ ստեղծելու օտար շրջանակներու մէջ:

Աւելի քան երբեք ժամանակն է ամփոփուելու եւ ծրագրեալ աշխատանքի վարժութիւն մը փորձելու, յանուն գաղութներու ապահովութեան եւ ինքնապաշտպանութեան:

Միայն այս հողը բեռ մը ծրագիր կ'արժէ:

Ի՞նչպէս կը յաւակնինք Հայկ. Դատ հետապնդել արտասահմանի մէջ, երբ նորանոր ճեղքեր կը բացուին ամէն տեղ, իբրեւ հետեւանք թերխաչ մարզանքներու:

Գոնէ ուրիշներէն դաս առնէինք:

Խաղաղութեան եւ բարօրութեան պայքարին մէջ, ամէնէն զօրաւորներն անգամ նախ եւ առաջ կ'աշխատին կարգի դնել իրենց տունը:

Ցետին անձարը կը նորոգէ իր տանիքը, որպէսզի ջուր չհոսի: Կամ դուռ – պատուհան կը գոցէ, որպէսզի չարագործներ եւ գաւազիրներ չսողոսկին, վտանգի պահուն:

Իսկ մեր մէ՞ջ: Ահա կը տեսնէք: Անտիրութիւն, անիշխանութիւն: Ներսէն թէ դուրսէն:

Պատմական Բիւզանդիոնին խումբ մը կայսրեր տուած ըլլալու մե՞ղքն է որ կը քաշենք, բիւզանդարանութիւնները փոխանցելով երկիրէ երկիր...

Մինչեւ ե՞րբ իւրաքանչիւր անհատ կամ խմբակ ինքնիշխան ուժ մը պիտի նկատէ ինքզինքը, հոգեչահ քարոզներ կարդալու եւ փրկութեան նաւահանգիստներ փնտռելու կամ ցուցնելու համար:

Նոր գիտերէն եւ ծրագիրներէն առաջ, բոլորիս պարտքն է անկարելին փորձել, զօրացնելու համար տարագիր բազմութեանց ինքնապաշտպանութեան ցանցերը:

Այդ բազմութիւնները խրատ եւ ծրագիր չէ որ կը սպասեն մեզմէ, այլ սրբտցաւ եւ յարատեւ աշխատանք:

Մեր կամքէն եւ գործունէութենէն կախուած են շահն ու վնասը:

Օտարին հին մեղքին դիմաց տասը գործած պիտի ըլլանք մեր ձեռքով, եթէ չըմբռնենք օրուան պահանջները եւ մեր պարտականութիւնը:

Շ.

1951 Մայիս 23

———

ԽՄԲ. — Թէեւ – իր ատենին – այս խմբագրականին խորհրդածութեանց տունտուողը եղած է Փարիզի արաբական Էլ-Արաբ թերթի մէկ գրգռիչ յօդուածը, բայց եւ այնպէս այս հին խօսքերը, միշտ նոր կը մնան, դժբախտաբար...

Կարդացէք
«ՅԱՌԱՋ»ը
Տարածեցէք

ԵՐԲ ԵՏ ԿԸ ՆԱՅԻՆՔ...

(ԱՆՑՔԵՐ ՈՒ ԱՆՁԵՐ)

•

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՎԵՐԱԶԱՐԹՈՒՄԸ 11-14ՐԴ ԴԱՐԵՐՈՒՆ

———o———

ՊԵՏՐՈՍ ԳԵՏԱԴԱՐՁ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
(1019 — 1054)

Իրեն վերագրուած կարգ մը շարականներով, իբրեւ «Հոգեւոր երգիչ»ի՝ 11րդ դարու մատենագրական մեր վաստակին մէջ կը յիշատակուի անունը Պետրոս Գետադարձ կաթողիկոսի, որուն Հայրապետական գահակալութեան շրջանը կը զուգադիպի 1019 – 1054 տարիներուն:

Թէեւ կենսագրական այլ տեղեկութիւններ կը պակսին իր մասին, սակայն ժամանակակից գրիչներու եւ յետագայ դարերուն ապրած կարգ մը դէմքերու վկայութեանց համաձայն ծանօթ է եղած ո'չ միայն հայ եկեղեցապետութեան եւ հայկական ուսումներու, այլեւ մասնաւորաբար հելլենական գիտութեանց:

Համապարփակ իր հմտութեան մասին իբրեւ հաւաստի վկայութիւն նկատի կ'առնուին յատկապէս Գրիգոր Մագիստրոսի կողմէ իրեն ուղղուած ինը նամակներ, որոնցմէ մէկուն մէջ բնորոշիչ է հետեւեալ տողը. «Որ ամենայնի ես բաւական եւ զանապատն հեղուս գիտութիւն եւ շնորհի»...

Իրմէ հայ մատենագրութեան փոխանցուած գործերը, սակայն, չեն արդարացներ Գետադարձի վերագրուած այս համբաւը:

Հաւանական է որ ան պատասխանած ըլլայ Գրիգոր Մագիստրոսի կողմէ իրեն ուղղուած նամակներու. սակայն իր այդ «թուղթ»երը չեն հասած մեզի: Չկան նաեւ այն «ճառերը»՝ որոնց իբրեւ հեղինակ ճանչցուած է, ենթադրաբար:

Իրեն կ'ընծայուին «մարտիրոսաց», «ննջեցելոց», «հանգստեան» եւ «մանկունք» վերադիրներով յայտնի շարականները՝ որոնց մասին վկայութիւններ կան Գրիգոր Տաթեւացիի «Գիրք Հարցմանց» անուն գործին (1729), էջմիածնայ մէջ 1861ին հրատարակուած «Շարական հոգեւոր երգոց» հատորին եւ Կ. Կոստանեանցի «Տ. Պետրոս Գետադարձ» անուն աշխատասիրութեան մէջ (1897, Վաղարշապատ):

×

Մաղաքիա արք. Օրմանեան, «Ազգապատում»ի Ա. հատորին մէջ մեծադիր 32 էջ յատկացուցած է Գետադարձի կաթողիկոսական տարիներու քաղաքական անցուդարձներուն, եկեղեցական իրադարձութեանց եւ յարաբերական այն պայմաններուն՝ որոնց մէջ ապրած են Հայ Եկեղեցին եւ հայ արքունիքը. սակայն ծաւալուն այս մենագրութիւնը եւս ստոյգ ու վճռական տեղեկութիւններ չի տար շարականագիր Հայրապետի անհատական կեանքի մասին:

Հոն մէկտեղուած վիճելի թէ հաւանական վկայութիւններու մէջ ստոյգ կը նկատուի ա'յն՝ որ Պետրոս Գետադարձ եղած է թունդ բիւզանդասէր կաթողիկոս մը եւ իր անունը դժբախտաբար սերտօրէն կապուած է Անիի անկման:

Այս մասին յստակ են նաեւ Մանուկ Աբեղեանի եւ Յակոբ Մարթայեանի եզրակացութիւնները:

Յակոբ Մարթայեան, իր «Համապատկեր հայ մշակոյթին» անուն ստուարածաւալ աշխատասիրութեան մէջ համադրելէ ետք 1019 – 1058 թուականներու պատմական դէպքերը եւ եկեղեցական իրադարձութիւնները, կը կեդրոնանայ Անիի անկման յանգող անցուդարձներուն վրայ եւ կը վկայէ.

— «Գետադարձի կաթողիկոսութիւնը զուգադիպեցաւ Արծրունիներու՝ Սենեքերիմ, եւ Բագրատունիներու՝ Յովհաննէս-Սմբատ թոյլ եւ ապիկար թագաւորներու գահակալութեան շրջանին. մանաւանդ՝ Գագիկ Բ.ի նման պատանի ու անփորձ թագաւորի մը օրերուն: Արդ ապիկարութիւնն ու անփորձութիւնը պատճառ եղան որ մրոտի նաեւ Գետադարձի հոմբաւը:

Եթէ Գետադարձի նկարագիրը ըլլար կորովի եւ ունենար հեռատեսութիւն եւ պատասխանատուութեան գիտակցութիւն՝ հաւանաբար իրեն խնայուէին ժխտական եւ ստորնացուցիչ որակականներ: — Թէեւ քիչ մեղքուի պատասխանատուութեան իր բաժինը՝ Սենեքերիմ թագաւորի արարքին մէջ, որով Վասպուրականը յանձնուեցաւ Բիւզանդացիներու: Սակայն Յովհաննէս – Սմբատի արարքին մէջ մեծ է Գետադարձի պատասխանատուութիւնը:

«Իր գիտակցութեամբ եւ հաւանութեամբ էր որ Հայոց թագաւորը իրեն ժառանգորդ կը կարգէր Բիւզանդիոնի կայսրը: Դարձեալ, Գագիկ Բ. թագաւորի բացակայութեան՝ Պետրոս Գետադարձն էր որ Անիի բանալիները կը դրկէր Բիւզանդիոնի կայսեր:

« Շատեր կը ջանան չքմեղել Գետադարձի այս արարքը եւ փրկել զինք պարսաւ ու դատապարտութենէ, սակայն ի զուր: Պատմութեան վճիռը անողոք է եղած իր մասին, իբրեւ վերջին դերակատարը Անիի անկման»: (*Տե՛ս* Մարմարա» 14 *Յուլիս* 1962):

Մաղաքիա արք. Օրմանեան, Գետադարձի յունասիրութեան յատկացուցած վկայութեանց եւ մէջբերումներու կարգին, նո'յնքան վճռականօրէն կը հաստատէ.

— «Յունական քաղաքականութեան ծառայել եւ յունական ազդեցութիւնը զօ-

ՄԻՋՕՆ

Այն տարին կենդանիներու համաճարակ կար. եզներ, լուծքերուն տակ, կովեր նախիրին մէջ կ'իյնային: Այն տարին, չգիտես, ո՞ր ցաւով մեռաւ նաեւ Լօլիկ Օվանը:

Լօլիկ Օվան, երբ մեռաւ, իր ետեւ թողուց խարխուլ տնակ մը, կեռասի փայտէ չինուած լաւ ծխամորճ մը, կին մը, կռնակը նաչխուն կով մը ու տասնչորս տարեկան զաւակ մը, — Միջօն:

Հօր մեռնելէն յետոյ Միջօն դարձաւ գիւղին ստահակ պատանին, որ կը հագնէր պատռտուն ու կարմիր վարտիկ: Ամառները գրեթէ կիսամերկ էր, իսկ ձըմեռ ժամանակ վրան կը ձգէր իր կռնակին յարմարցուցած հօրը ապան:

— Ախ, Միջօ, Միջօ, տնաւեր Միջօ, մասըը դատարկ էդ կովն անօթի ոտքե՞րը կրծէ. ոտքերդ կրծես, տնաւեր Միջօ:

Միջօ՝ կովը դաշտէն նոր տուն բերած՝ այս անգամ տանիք ելած էր, իրենց ծխնելոյզին ներքեւ թառ եկող ճնճղուկները քարոտելու:

Միջօն կը լսէր ծխնելոյզէն ծուխի պէս ելած իր մօր անէծքը: Վար կ'իջնէր ու կովն ու Միջօն միասին դաշտ կ'երթային: Կովը՝ առջեւէն, ծոյլ ծոյլ, պոչը կողերուն ծեծելով. Միջօն՝ ետեւէն, երգ մը սուլելով:

Գարուն որ կը բացուէր, Միջօն կը դառնար դաշտերուն պանը, եթէ միայն այծի ոտքեր ունենար: Սուրբ Սարգիսի լեռան մէջքէն անցնող քաղքի ճամբորդներ, յաճախ կը տեսնէին, որ ան վարը հովտին մէջ, կովին չուքին ներքեւ ազուաւի մը գլուխը կը քաշքշէր եւ կամ արեւին տակ, կուռքի պէս կանգնած, ականջներէն կախ նապաստակ մը կը չարչրկէր:

Երեկոյին, երբ դաշտի մշակները՝ տուն վերադարձած՝ լուծքերը վար ու եզները ներս կ'առնէին, ուշ ատեն, կը տեսնուէր Միջօն,, որ՝ կովին վրայ հեծած՝ գիւղ կը մտնէր: Արեւէն այրուած մերկ սրունքները կախ, ուսին երկնցուած փայտի մը ծայրէն այս անգամ կախած էր անծեղ մը՝ սեւ ու սպիտակ:

Միջօի այդ օրուան զոհը անծեղ մըն էր, որ միջօրէի շողուն մի քանի անգամ ուզած էր թառիլ կովին կռնակին վրայ՝ սեւ ու սպիտակ:

Միջօն թեթեւ սուլելով կովէն վար կը ցատկէր: Իր շուրջը կը հաւաքուէին տարեկից պատանիներ՝ եկեղեցիէն նոր ելած, նաեւ մշակներ՝ դաշտէն նոր դարձած:

— Միջօ, պայխուշն ինտո՞ր կըձէնէ — կը խօսէր մշակ մը:

Միջօն կը կծկուէր պատին տակ, աչքերը կը բանար ու կը կանչէր լուսնին նայող բուին պէս:

— Միջօ, ձեր կովն ինտո՞ր կը պոռայ մէջ կ'իյնար ուրիշ մը:

Միջօ երկու ձեռքերը ոտքեր կ'ընէր, քիթը կը տնկէր ու կը պոռար ճիշդ ալ իրենց կովին պէս — Մօ՛, մօ՛:

Միջօ գետին կը պառկէր ու կը նմանեցնէր նապաստակին քնանալը, ակիւսին ընկոյզ ուտելը, կը նմանեցնէր թռչուններու զանազան ձայները: Մինչ անդին, կովը համբերանքի տէր, գլուխը կը շանչէր, կռնակը կը լիզէր ու սպասէր՝, մինչեւ որ վերջի վարագոյրն իջնէր:

— Ախ, Միջօ, Միջօ, հողդ ես փորեմ: Տնաքանդ Միջօ, ժամուորներն ելան, էս մութը կոխեց, կողն ո՞ւր թողուցիր: Ես ըլ կը սպասեմ, որ կովը կթեմ:

Մայրն էր որ փողոցներն ինկած կ'անիծէր, Միջօն կը փնտռէր: Միջօն հեռուէն երբ լսէր իր մօր անէծքը, կը կորսուէր յանկարծ:

Այդ գիշեր Միջօն այլեւս տուն չէր երթար:

Գիշերները շատ ուշ ատեն, երբ գիւղացիները յոգնած, ճակատնին ասղերուն՝ տանիքներու վրայ կը քնանային անխռով, Միջօն Մրտօենց տան քովի պարտէզէն վար կը ցատկէր, յետոյ վեր կը մագլցէր թթենիէն ու կամաց մը կ'անցնէր Մրտօենց չարտախը ու հոն կակուղ ցախերուն մէջ շունի մը պէս ծուարած կը քնանար:

.

Քլինկ, քլինկ, քլինկ:

Ջրաղացքին դրան առջեւ, ջաղջիպան Նաւօն գործին մժղլած քարը կը կռանէր. եւ նայեցաւ, երբ ցըւիքէն վար թոփ բան մը վար ցատկեց, — Միջօն էր:

— Հէր օրհնած, այդ դո՞ւ ես, Միջօ — խօսեցաւ Նաւօն. ես ալ կարծեցի ազուէս էր փախաւ: Եկ նատէ, Միջօ, տես քարն ինտո՞ր կը տաշեմ: Սովրէ, Միջօ, հայրդ իմ լաւ բարեկամն էր. հա՛, տես, էսպէս, նատէ հոս:

Ու ջրաղացպանը նորէն մժղլած կը տաշէր:

Քլինկ, քլինկ քլինկ:

Ցաջորդ առաւօտ, մութն ու լուսուն, ծեր ջրաղացպանը Լօլիկ Օվանենց դուռը կը թակէր:

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(Շար. – 1)

ԱՌՕՐԵԱՅ ԽՈՀԵՐ

ՍՐԲԱԶԱՆ ԽԵՆԹԸ...

Սրբազան խենթեր շատ ունեցած է մեր ժողովուրդը իր պատմութեան ընթացքին: Ցեղին յաւերժութեան ձայնին արձագանգները իրենց սրտին մէջ, անոնք՝ այդ խենթերը սրբազան, խաչուող թէ սուրով, գրիչով թէ բահով, իրենց կեանքն իսկ ստոյգ վտանգի տակ դնելով ընդվզած ու պաշտպանած են հայրենիքի ու ազգի գոյատեւումը:

Կը բաւէ յետադարձ ակնարկ մը՝ Հայ ժողովուրդի դարաւոր անցեալի վրայ, հաստատելու համար գոյութիւնը սրբազան խենթերու փաղանգի մը, որոնք, առանց կամ նուազ չափով, իրենց ստեղծագործական եւ հերոսական իրագործումներով հարստացուցած են մեր ժողովուրդի պատմութեան, գրականութեան եւ արուեստի էջերը:

Թէ ինչո՞ւ վերոյիշեալ խորհրդածութիւնը:

Կը յիշեմ տակաւին այն պահուն, թէ ինչպիսի դժուարութիւններով երեք տարի առաջ՝ խումբ մը ուխտաւորներով գացած էինք Ատրպատականի պատմական հայ վանքերէն մէկը, Ստեփանոս Նախավկայի վանքը: Մեր այցելութեան ընթացքին ականատես եղած էինք ճարտարապետական այդ գեղակերտ կառոյցին փլուզման հաւանական վտանգի ենթակայ ըլլալու դառն իրականութեան: Ու միօրեայ ուխտագնացութենէն վերադարձին՝ ուժ ուխտաւորներս ուխտեցինք կարելիութեան սահմաններուն մէջ աշխատանք տանիլ, որպէսզի յիշեալ հոյակերտ վանքը փրկուի իր հաւանական փլուզումէն:

Ուստի, վանքի օրուան կացութիւնը յանձնուեցաւ Ատրպատականի Թեմական Խորհուրդի ուշադրութեան: Երկու հարցեր կը յառաջանային. մէկը՝ ճանապարհաշինութիւն, միւսը՝ վանքի նորոգութիւն: Զոյգ հարցերու իրագործումը կապուած էր հսկայ գումարներու հետ, բան մը, որ բացակայ էր: Սակայն ներկայ էր Հայուն հաւատքը դէպի իր մշակութային արժէքներն ու հաւատքի բերդը: Ներկայ էր նաեւ մեր ժողովուրդի նուիրաբերութեան ոգին, որ ինչե՜ր չէ բրած դարերու ընթացքին:

Ու հազիւ քանի մը ամիս անցած, տեղի ելաւ Թեմական Խորհուրդը կարեւոր որոշումով՝ բանալ ճամբան ու հասնելով Վանք փրկել զայն փլուզումէ...

Զեմ գիտեր թէ ինչու ժպիտ մը ուրուագծուեցաւ սա պահուն դէմքիս վրայ:

Ռոմանթիզմ է:

Որքա՜ն դիւրին է ըսել՝ որոշեց բանալ ճամբան: Բայց՝ ո՛չ: Ռոմանթիզմի հարց չկար հոս, այլ կար Հայու անխորտակ կամքը, որով յառաջիկայ ամիսներու ընթացքին Հայը պիտի պայքարէր, պիտի պայքարէր հսկայ ժայռերու, լեռնանման հողաթումբերու եւ բնութեան տարերքի դէմ, մինչեւ որ հասնէր Ս. Ստեփանոս Նախավկայի պատմական վանքն ու Հայկական ճարտարապետական այս հոյակերտ Տաճարը, եւանգամ մը եւս ցոյց տար Հայու ստեղծագործ ու շինարար ոգին:

Ու յիշողութեանս մէջ կը կենդանանայ այժմ դէմք մը, լի՝ ուրախութեան ժպիտով հոգեկան անհուն բերկրանքով ու գոհունակութեամբ, որովհետեւ ան հանդիսացաւ կենսագործ ուժը այդ բոլոր աշխատանքներուն: Ան, ամիսներ շարունակ, ամէն օր ամէն ժամ հոն էր, Արաքսի ափը, ապառաժներու դէմ մղուող հերոսական պայքարի առաջին գիծին վրայ, իբրեւ ղեկավարի:

Արդի՞ւնքը...

Այսօր՝ վանքի ճամբան բաց է բոլորին առջեւ.

Այսօր՝ Հայ ուխտաւորներ ազատօրէն, խումբ – խումբ կ'երթան հոն.

Այսօր՝ վանքը դուրս եկած է իր մենաւոր վիճակէն:

Իսկ վաղը՝

Վանքը՝ ենթարկուելով անհրաժեշտ նորոգութեան, կը վերադառնայ իր նախկին առողջ ու կանգուն վիճակը ու կը դառնայ Հայութեան գոյատեւելու կամքի ու հաւատքի հիմնաքարերէն մէկը եւ ներշնչարանը:

Ժողովուրդը երախտագիտութեամբ պիտի յիշէ բոլոր անոնք, որոնք, նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւններով, իրականութիւն դարձուցին Ս. Ստեփանոս Վանքի ճանապարհաշինութիւնը:

Իսկ այդ բոլոր աշխատանքները կենսագործող ուժը հանդիսացած Հայուն հանդէպ երախտագիտութեան զգացումէն մեկնելով՝ մէկ գնահատանք կ'ուզէի ընել: Դասել զինք մեր սրբազան խենթերու շարքին եւ մկրտել նոր անունով:

Այդ սրբազան խենթն է՝ ճարտ. Վարուժան Առաքելեան:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

բացնել՝ Պետրոս իր այս միտումը մինչեւ իսկ իր հայրենեաց դէմ գործեց եւ բացարձակապէս յունական շահերուն պաշտպան եւ գործակից ըլլալու հասցուց»:

×

կեանքին, գործին եւ եկեղեցական գործունէութեան մասին այլ մանրամասնութիւններ՝ առանձնապէս:

Մ. Թ.

ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ - ՌՈՍՏՐՈԲՈՎԻՉ(*)

Շաբաթ, Օգոստոս 7ին տեղի ունեցաւ Մոնաքոյի Իշխանական Պալատին մէջ նուագահանդէս մը Արամ Խաչատրեանի ղեկավարութեամբ:

Ունկնդրեցինք Մօնթէ – Գարլոյի նուագախումբին մասնակցութեամբ՝ Երկրորդ սէնֆոնին, Քոնչերթօ – Ռափսատին Թաւջութակի համար, որ առաջին անգամ կը նուագուէր Ֆրանսայի մէջ՝ հանրածանօթ Ռոստրոբովիչի կողմէ, երեք կտոր «Սպարտաքուս» բեմապարէն: Ժողովուրդի խանդավառ ծափերու տարափին տակ Ա. Խաչատրեան ստիպուեցաւ կրկին նուագել տալ իր հեղինակութիւններէն՝ երեք կտոր «Գայանէ» բեմապարէն, սուրերու պարը եւ Մասքարատի վալսը:

Յաջորդ օրը Մանթօնի փառատօնին, Ռոստրոբովիչի նուագահանդէսէն յետոյ, Գործակցութեան նախարար Պ. Ապլէն պարգեւատրեց Խաչատրեանն ու Ռոստրոբովիչը դրականութեան եւ արուեստներու հրամանատարի խաչով:

Այս յարգանքը կը պատկանէր ոչ միայն այդ օրուան ներկայ Հայ հասարակութեան, այլեւ ամբողջ Հայութեան, որովհետեւ Խաչատրեանի գործերը կը ցոլացնեն Հայու հոգին:

Ինչպէս այդ իրիկուն յայտարարեց ինծի Խաչատրեան՝ Հայկական խորագիծներ մի փնտռէք գործերուս մէջ, այլ իմացէք թէ իմ էութիւնս շաղախուած է Հայ երգերով, եւ պարզ է բոլոր գրածներուս մէջ պիտի գտնէք Հայկական եղանակներուն խորքը:

ԻՐՄԱ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

(*) ԽՄԲ. «ՅԱՌԱՋԻ».— Մէկ կողմ դրնելով մեր ազգային զգացումները, առարկայական մօտեցում մը մեզ կը ստիպէ ըսել թէ խաչատրեանի վերոյիշեալ գործերը ընդհանրապէս խիստ քննադատութեանց արժանացան օտար մամուլի կողմէ: Զուզեցինք նախապէս յիշել թէ մանաւանդ *Ֆիկառօ* քննադատութիւնը հասցուց ··· չարդի: Գիտենք որ Քլարանտոն մասնաւոր *ալեռժի* մը ունի խաչատրեանի երաժշտութեան հանդէպ եւ իր ծայրայեղութիւններն իսկ ցոյց կուտան թէ գրածը կողմնակալ եւ անարդար է: Երբ կը գրէ թէ խաչատրեանի երաժշտութիւնը այն է երաժշտութեան համար ինչ որ գծագրուած – պատմուածքները (*պանտա-տէսինէ*) են՝ վէպին, մեզի կը մնայ աւելցնել թէ իր գրածն ալ այն է՝ քննադատութեան ինչ որ է աժան «ղազեթաճիութիւնը» լուրջ հրապարակագրութեան: բայց պէտք է ընդունինք թէ այս անգամ մինակ չէր եւ *Ինթերնէշընըլ Հէրըլտ Թրիպիւն* ալ շատ խիստ էր, մինչ կարգ մը այլ թերթեր նախընտրած էին չանդրադառնալ խաչատրեանի եւ ծանրանալ միայն Ռոստրոբովիչի վրայ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՅՈՎՀ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ ՏՈՒՆ ԹԱՆԳԱՆԸ

Էջմիածնի կեդրոնական հրապարակին՝ Կոմիտասի յուշարձանէն դէպի աջ, կանաչախիտ պարտէզին մէջ կը գտնուի հընաշէն երկյարկանի տնակ մը: Վաղարշապատ կոչուող պատմական քաղաքի այս տնակին մէջ ծնած է եւ իր կեանքի մեծ մասը անցուցած հայ նշանաւոր բանաստեղծ Յովհ. Յովհաննիսեան, որուն մահէն ետք տունը վերածուած է Տուն – Թանգարանի:

Թանգարանի միջանցքի մուտքի աջ պատին վրայ զետեղուած մարմարեայ տախտակի վրայ փորագրուած են բանաստեղծին հետեւեալ տողերը.

Միայն այն կ'ապրի որ միշտ է անմահ.
Սուրբ գեղեցկութիւն և սուրբ գաղափար,
Վեհ միտքը ազատ, կենդանի կը մնայ
Ու սէրն անձնազոհ՝ խեղճ եղբօր համար··

Թանգարանին մէջ ցուցադրուած են բանաստեղծի ծնողքներու, ուսուցիչներու, Լազարեան ճեմարանի 1883ի շրջանաւարտներու լուսանկարները, անոր առաջին բանաստեղծութիւններու տպագիր օրինակները, որոնք լոյս տեսած են զանազան պարբերականներու մէջ: Հոն ցուցադրուած են նաեւ Յովհ. Յովհաննիսեանի բանաստեղծութիւններու առաջին եւ երկրորդ ժողովածուներու օրինակները, որոնք հրատարակուած են 1887ին Մոսկուա եւ 1908ին՝ Վաղարշապատ: Առաջին գրքին վերաբերեալ ողջոյնի խօսքեր ըսած են Ղազարոս Աղայեան, Պերճ Պռօշեան եւ Հ. Ղեւոնդ Ալիշեան: Գրքերու կողքին ներկայացուած են նշանաւոր «Գիւղի ժամը», «Քեզ սպասող չմնաց», «Ալագեազ բարձր սարին» եւ միւս բանաստեղծութիւններու լուսապատճէնները:

Թանգարանին մէջ առանձին բաժինով ցուցադրուած են Հայ երաժշտագէտներու այն ստեղծագործութիւններու օրինակները, որոնց համար որպէս հիմք ծառայած են Յովհ. Յովհաննիսեանի բանաստեղծութիւնները: Հոն տեղաւորուած են նաեւ կարգ մը թարգմանական նմոյշներ՝ Հայնէէ, Կէօթէէ, Շէքսփիրէ, Շիլլերէ, Լերմոնտովէ, ինչպէս նաեւ հատուած մը «Իլիական»էն: Ինչպէս ծանօթ է՝ Յովհ. Յովհաննիսեան մտադիր էր ամբողջութեամբ թարգմանել Հոմերոսի հանճարեղ ստեղծագործութիւնը, սակայն չէ յաջողած նիւթական անապահովութեան պատճառով:

Տուն – Թանգարանին մէջ նոյնութեամբ պահպանուած է բանաստեղծի աշխատասենեակը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (45)

ԻՆՉՊԷՍ ԳՈՂՑԱՆ ՑԱՐԵՐՈՒՆ ԹԱԳԸ

ՑԱՐԸ ՉԷ՛ ՄԵՌԱԾ

— Պիտի ունկնդրեմ եւ պիտի հնազանդիմ ձեզի, քանի որ մեր քոմիթէն ներկայիս Պոլիս գտնուող Ռուսերուն վրայ ձեզ պետ կարգած է:

Կոմս Օսթրովսքի խոնարհութիւն ըրաւ եւ ըսաւ.

— Մեր Միութեան վարիչ մարմինները երէկ ինծի ղրկած էին սուրհանդակ մը, որ ինքզինքը ծանօթացնելէ վերջ, յայտնեց թէ հրահանգ ստացած է ինծ հաղորդել ստիպողական հրամաններ, որոնց մասին ո՛չ ես ո՛չ ալ հրամանիս տակ գտնուող ոեւէ անհատ իրաւունք ունի վիճարանիլ: Անկէ զատ, շատ երկար, շատ հետաքրքրական եւ շատ ծանրակշիռ տեղեկութիւններ յայտնեց ինծի, մտադիր եմ ձեզ յայտնելու կարեւոր մասերը, կամ գոնէ անոնք, զորս գաղտնի պահելու հրաման չէ տրուած:

Սօնիա Քարամսէն իշխանուհին եւ իր հիւրերը, բոլորն ալ ծռեցան դէպի կոմսը: Իրենց դէմքերը յանկարծ անձկագին եւ խիստ ուշադիր արտայայտութիւն մը առին:

— Ամէն առենէ աւելի, վերսկսաւ կոմսը, մեր քոմիթէն վճռած է գործել Ռուսիան ազատելու համար, վճռած է վռնտել զինքը ճնշող եւ քայքայող տարրերը, վերահաստատելու համար այն միակ իշխանութիւնը, որով պիտի կարենայ ապրիլ եւ բարգաւաճիլ: Ի՜նչ փոյթ պարտութիւնները անոնց, որոնք կայսրութեան նախկին բանակին բեկորներով, պոլշեւիզմի դէմ ելան: Ի՜նչ փոյթ թէ Քոլչաքը, Եուտենիչն ու Տէնիքինը պարտուեցան: Եւ ի՜նչ փոյթ եթէ Վրանկէլ, որ ներկայիս իր ամբողջ բանակովը Ռուսիոյ կեդրոնը կը յառաջանայ, չյաջողի իր ձեռնարկին մէջ:

Ծերունի զօրավարը յանկարծ ընդվզեցաւ:

Կոմս Օսթրովսքին զինք հանդարտեցնելու համար ձեռքը երկարեց եւ սկսաւ շարունակել.

— Վաղը, միւս օր, ուրիշներ պիտի ելլեն եւ Աստուած պիտի ընտրէ ան, որ սուրին ուժով պիտի վերանորոգէ Ռուսիան: Եւ այս բանին ամէնքս ալ թէ Ռուսիոյ եւ թէ արտասահմանի Ռուսերը պէտք է բացարձակապէս համոզուած ըլլանք:

Կոմսը այնպիսի ջերմութեամբ եւ այնպիսի յուզումով խօսած էր որ ներկաները բոլորն ալ հաղորդուեցան այդ յուզումին եւ միաբերան մաղթանք մը ընելու չէչտով կրկնեցին.

— Ռուսիան, սուրբ Ռուսիան, մեր մայրը պիտի ազատի Աստուծոյ ընտրեալին ձեռքով:

Կոմսը վերսկսաւ.

— Ուզեցի սուրհանդակէն հասկնալ թէ մեր քոմիթէին պետերը կը հաւատա՞ն Վրանկէլի յաջողութեան:

— Ի՞նչ պատասխանեց, միաժամանակ հարցուցին իշխանուհին եւ զօրավարը:

— Սուրհանդակը լռութիւն պահեց: Սակայն արժանահաւատ եւ ստոյգ աղբիւրէ առած տեղեկութեանց համաձայն, շատ յուռետեսութիւն կը տիրէ այս մասին եւ նոյնիսկ սպասելու ենք որ քանի մը շաբաթէն, թերեւս քանի մը օրէն, Վրանկէլը ծով թափուի: Մեծ բարեբախտութիւն է, եթէ կարենայ իր բանակը նաւ նստեցնել:

Բոլոր ներկաները ընկճուած՝ գլուխնին ծռեցին: Այն ատեն, կոմսը, յուսադրելու համար իր բարեկամները, աւելի ուժեղ ձայնով մը խօսեցաւ:

Եւ ձայնը հրամայական շեշտ մը ունէր:

— Ի՜նչ փոյթ այս նոր պարտութիւնը, դառնութեանց այս նոր բաժակն ալ. կը նշանակէ թէ փորձութեանց շրջանը չէ աւարտած: Կը կրկնեմ, վաղը, զինուոր մը, նոր հերոս մը մէջտեղ պիտի ելլէ եւ Աստուծոյ օգնութեամբ, պիտի յաջողի այն ձեռնարկին մէջ, ուր այնքան ուրիշներ ձախողեցան:

Եւ մեր քոմիթէն մեզ կը հրաւիրէ պատրաստ սպասել յաղթանակի այդ մեծ օրուան: Պէտք է որ, մեր ուխտերը պսակող այդ յաղթական զօրավարը, զոր ամենակարող Աստուածը պիտի ընտրէ, ճամբայ բանայ անո՛ր, որ մեր ամենուս աչքին, պիտի ըլլայ մեր սիրեցեալ վեհապետը, մեր հայրը, եւ մեր սուրբ ու փառահեղ կայսրը Նիքոլա Բ.:

Բոլոր ներկաները զարմացկոտ շարժում մը ըրին, իրար նայեցան եւ նայեցան կոմս Օսթրովսքիին: Ոչինչ կը հասկնային:

Կոմսը շարժումով մը պահանջեց որ աւելի ուշադրութեամբ մտիկ ընեն իրեն:

— Աղէկ հասկցէք զիս, ըսաւ ան: Ռուսիոյ յարութեան համար ցար մը անհրաժեշտ է: Ահա թէ ինչու, վճռուած է որ ասկէ յետոյ, մեզ ամենուս համար մեր սիրեցեալ Ցարը՝ Նիքոլա Բ. չէ՛ մեռած:

ՓՕԼ ՄՕՆՖԷՐԱՆ

(Շար.)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Արշաւիր Խանէտանեան եւ զաւակները իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝
ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆԻ
մահուան քառասունքին յիշատակին 250 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Նուպար Ալիքսանեանի (որդին տա – ղանդաւոր դերասան՝՝ ողբացեալ Յարու– թիւն Ալիքսանեանի) մահուան տխուր առ– թիւ, Օր. Զարուհի Թորոսեան փոխան ծաղկեպսակի 50 փր. կը նուիրէ «Յա – ռաջ»ի :

ՆՈՒԷՐ

Օր. Մարի Նալպանտեան՝ ի յիշատակ Տաւուտեան եւ հանի Յակոբեան գերդաս– տանի 18 նահատակներու՝ Տուճէի լերան վրայ, կընուիրէ Կապոյտ Խաչին 20Ֆր. Աղքատախնամին 15 Ֆր. (տանալ «Յա– ռաջ»էն) եւ 15 Ֆր. «Յառաջ»ի :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե – ղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալու– թեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.–

Բարեպաշտ Տիկին մը 100 , Տիկին Տ. Ստեփանեան 20 , Տիկին Նազիկ Մինասեան 10 , Խօսրովեան ընտանիք 50 , Տէր եւ Տի– կին Վահրամ Միսթիք 10 , Տէր եւ Տիկին Նալվարեան (Քալիֆօրնիայէն) 115, Պ. Գէորգ Տ. Մեսրոպեան 10 , Տիկին Աննա Շամիրեան 100 Ֆր , Ոսկեան ընտանիք50 :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Խմբագրատուն իր այցելութեան առթիւ, Մարսէյլէն ընկ. Յակոբ Էսկիճեան 25 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Սէն – Մօրիսի վարչու– թիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հե– տեւեալ գումարները ի նպաստ ղպրոցին :

Ոմն Լիոնէն 300 Ֆր , Տէր եւ Տիկին Քա– լոյեան 150 Ֆր , Տէր եւ Տիկին Էմրանեան 20 , Տիկին Մեսցեան 25 Ֆր , Օրիորդ Ճէ– լոյեան 20Ֆր , Տէր եւ Տիկին Գէւոյեան 50 Ֆր , Տէր եւ Տիկին Մեսցեան 20 Ֆր , Տէր եւ Տիկին Յերփոյեան 20 , Տէր եւ Տի– կին Մինասեան 30 , Տէր եւ Տիկին Յերփոյ– եան 20 , Տէր եւ Տիկին Փաշանեան 20 , փոքրիկն Ճէլոյեան 10 , Տիկին Ստեփան– եան 20Ֆր , Տէր եւ Տիկին Մեսցեան 50 , Պ. Տէմիրճեան 10 , Տէր եւ Տիկին Քամ – պարեան 20 , Տէր եւ Տիկին Արմուտեան 20 , Տէր եւ Տիկին Պայրամեան 50Ֆր , Տիկին Յովհաննէսեան 10Ֆր , Տէր եւ Տի– կին Կանանեան 35 Ֆր , Տէր եւ Տիկին Ա– րամ Ճէլոյեան կը նուիրեն 100 ֆրանք իրենց մեծ մօր հոգւոյն համար :

Պ. Յովհաննէս Ճէլոյեան կը նուիրէ 100 Ֆր. իր հօր յիշատակին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր 13ին Սալ տէ Ֆէթ տը Սեւրան :

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Արձակուրդի առթիւ, հասցէի փոփո – խութեան դիմումները պէտք է ըլլան ԳՐԱՒՈՐ , փոփոխութենէն 3–4 օր առաջ, տալով ՀԻՆ եւ Նոր հասցէները եւ կցելով 5 Ֆր.ի դրոշմաթուղթ :

Վարչութիւնս ցաւով կը յայտնէ սա – կայն թէ արձակուրդի առթիւ, հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունի ԻՏԱԼԻՈՅ համար, ուր թղթատարը շատ աւելի ան– կանոն ըլլալով քան Ֆրանսա , կարելի չէ գոհացում տալ բաժանորդներուն :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՆՍՏԱՆԴԵԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՄԲ...

(Քերթուածներ)

Ընտիր տպագրութիւն

Գին 20 փր.

Դիմել՝ ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Մահազդ	100 փր.
Հոգեհանգիստ	40 փր.
Ցաւակցութիւն	20 փր.
փոխան ծաղկեպսակի	20 փր.
Հարսնիք, նշանտուք	40 փր.
Ծնունդ	40 փր.
Կը փնտռուի	20 փր.
Կ'ուզուի	30 փր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատա– րակելի եւ սովորական ծաւալով ազ– դերու համար են, չորրորդ էջ : Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել՝ Թերթին վարչութեան :

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

EGLISE ST. JULIEN LE PAUVRE
(Tous les soirs sauf Samedi et Dimanche à 21 h. 30)
1, Rue St. Julien Le Pauvre

PASSION NOIRE

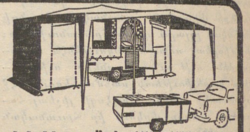
« Il y eut d'abord le poème « Lynch », que j'écrivis en 1954. Puis à la demande de Paul GILSON, pour ses « Soirées de Paris » à la radio, l'émission que j'intitulais « Passion Noire » où, en alternance avec les strophes de « Lynch », se faisaient entendre non pas chantés, mais dits, des blues choisis de telle sorte que l'ensemble forme une histoire, comme au long d'une veillée, racontée. Voici qu'aujourd'hui, grâce à la version scénique de Pierrette DAVID, vient témoigner et accuser la voix unanime partagée, de l'alliance du double horizon blanc et noir issue, pour communier dans la même douleur, le même amour et le même espoir ».

ROUBEN MELIK

Passez vos vacances
en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST
la bohème
UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères

Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU
T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON
T.490.17.79

NEUF–OCCASION–ACCESSOIRES–POSE D'ATTELAGES

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince — Paris (6e)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

6 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ – 21 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — 2 օր ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 13 օր ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ
Գին՝ 2720 փրանք

եւ յաւելուածական երկու ճամբորդութիւններ, ուղղակի՝ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ՄՈՍԿՈՒԱ.
Ա. ճամբորդութիւն՝ 2էն 15 Օգոստոս : Գին՝ 2800 փրանք : Բ. ճամբորդութիւն՝ 6էն 19 Սեպտեմբեր : Գին՝ 2780 փրանք :

Բոլոր ճամբորդութիւնները տեղի կ'ունենան երթ ու դարձ օդանաւով, «Արմե– նիա» կամ «Անի» հիւրանոցներու Առաջին կարգի երկու հոգինոց սենեակներու մէջ լողարանով եւ մասնաւոր սպասարկութեամբ : Այցելութիւններ՝ Երեւանի բոլոր տեսարժան վայրերն ու մշակութային հիմնարկները, ինչպէս եւ՝ Զուարթնոց, Սարդարապատ, Սեւան, Էջմիածին, Էրեբունի, Գեղարդ, Գառնի, եւայլն :

TRANSTOURS — 22, rue du 4 Septembre, PARIS (2e) — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ , ամէն Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15–18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ՝
11, rue du Bassin - SAINT-JULIEN — Tél. : 93-04-90 et 66-38-92

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ — ԼԻՈՆ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ — ՏԷՍԻՆ՝ Կ. ԳԱՐՍԵԱՆԻ — ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Յ. ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

Disques VOGUE

Le plus renommé producteur de disques Arméniens

Folkloriques, religieux, de musique Symphonique

réalisés par

Ara BARTEVIAN

FOLKLORE, ORCHESTRE et CHŒURS

No 526 CHANTS ET DANSES D'ARMENIE ET DU CAUCASE
527 ARMENIE, chants et danses
516 REFLETS D'ARMENIE, chants et danses
199 ARMENIE IMMORTELLE
596 PROMENADE EN ARMENIE
517 SOIREE ARMENIENNE
30152 CHANTS ROMANTIQUES ARMENIENS
30240 LEGENDES D'ARMENIE
30211 DOUZE DANSES ARMENIENNES
409 LE THAR (par Garékine)
182 LE CAUCASE

Musique Religieuse

No 442 MESSE, d'après Ekmalian
451 MESSE, d'après Komitas
454 TRESORS DE LA LITURGIE ARMENIENNE, Vol I
547 TRESORS DE LA LITURGIE ARMENIENNE Vol II
(Cantiques de Pâques et de Noël)

Musique Symphonique

20176 Quatre pièces symphoniques
714 AU FIL DES SONGES (huit pièces) par l'orchestre des concerts Colonne
790 DEUX TRIOS, pour flûtes, Clar., Piano, Harpe

En vente chez l'auteur, 14, Rue Petit, Paris 19 — Tél. : 208-99-22

Prix 30 Frs. Envoi contre remboursement, Frais en sus.

Demander le catalogue détaillé

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
21
MERCREDI
21 AOUT
1974

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 ֆր. Վեցամսեայ 90 ֆր.
Արտասահման Տար. 200 ֆր. Հատը 1 ֆր.

50ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.091
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
50e ANNÉE — N° 13.091

ԿԻՊՐՈՍԻ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԴԵՍՊԱՆԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

ՔԻՍԻՆԿԸՐ ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ ԿԸ ՄՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ՄԻՇՏ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ԺԸՆԵՒ ԵՐԹԱԼ

Յոյներու մօտ հակամերիկեան զգա-ցումները կատաղի բնոյթ առած են եւ զսպելն խիկ դժուար է այլեւս:

Երկուշաբթի օր, Նիկոսիոյ մէջ շուրջ 12 հազար յոյն – Կիպրացիներ յարձա-կած են ամերիկեան դեսպանատան վրայ եւ գրաւած ամբողջ մը, խուժած է շէն-քին վրայ: Երբ դեսպանը պատշգամ ելած է, անմիջապէս առած է քանի մը գըն-դակ եւ ծանրօրէն վիրաւորուած փո-խադրուած է հիւանդանոց, ուր մեռած է:

Պարզ է որ Գարամանլիս, առաջինը, դատապարտեց այս արարքը եւ կարգ մը խիստ միջոցներ ձեռք առաւ, առաջքն առ-նելու համար յետագայ նման դէպքերու: Գարամանլիս նաեւ պաշտօնազրկեց 4 զըն-դապետ եւ բարեփոխեց բանակի հրամա-նատարութիւնը:

Ամէն պարագայի խրաց այս կա-ցութեան մէջ, որեւէ ձեւով հաւանական չի թուիր որ Ժընեւի ժողովը վերսկսի: Կիպրոսի ներկայ նախագահը՝ Քլերիտէս յայտարարած է «բանակցութիւն չկայ եթէ Թրքական պայմանները վերջնագրի ձեւով կը ներկայացուին»: Գալով Քի-սինկէրի, մամուլի ասուլիս մը տուած է, ուր որեւէ ձեւով ցաւ չի յայտներ եղածին համար: Ընդհակառակն, նախ հերքեց նա-խորդ օրուան Պաշտպանութեան Նախա-րարին յայտարարութիւնը, հաստատելով թէ որեւէ ձեւով Ամերիկա միտք չունի դադրեցնելու զէնքի առաքումը Թուր-քիոյ: Յետոյ, բաւական ամբարտաւան ձեւով ձշդեց թէ աշխարհ պէտք չէ սպա-սէ, որ ամէն անգամ երբ տեղ մը տագնապ մը ծագի, Ամերիկայի Արտաքին նախա-րարը գործ բան ձգէ եւ հոս – հոն եր-թայ: Ի վերջոյ եղածը ի՞նչ է, ժողովուրդ մը կը ճզմուի ոմանց մեղսակցութեամբ, ուրիշներու անտարբերութեամբ, բայց չի բաւեր որպէսզի Պ. Քիսինկէր իր հան-գիստը խանգարէ, մանաւանդ որ հեռա-ձայնի գիծը չէ դադրած բանելէ Ան-գարայի հետ: Քիսինկէր յայտնեց նաեւ թէ ապահովութիւն առեր է Թուրքիայէն թէ ան այլեւս վերջ պիտի տայ կռիւ-ներուն եւ չեշտեց «կը խորհինք թէ ան-հրաժեշտ է Թուրքիա, հողին վրայ աւե-լի զօրացած ճկունութիւն ցոյց տայ եւ նկատի առնէ յոյն դիւրագրգռութիւննե-րը ինչ կը վերաբերի թէ հողամասին եւ թէ կղզիին մէջ զինուորական ուժերու քա-նակին»: Մարդ առնուազն հիմնուած պէտք է ունենայ «յունական դիւրագրգռու-թեանց» մասին խօսելու համար:

Թուրքերը գրաւած են կղզիին 40 առ հարիւրը եւ ըստ Թրքական «Թուաբանու-թեան» արդար է եւ հաշիւն ալ՝ ճիշդ: Արտաքին նախարար՝ Կիւնէշ այսպէս յայտարարած է ամերիկեան Թայմ պար-բերականին: Երբ բնակչութեան մը 18 առ հարիւրը կը կազմեն, պէտք է հողամա-սին 40 առ հարիւրին տիրանան (կ'ըսուի նոյնիսկ թէ գրեթէ կէսը գրաւած են):

× Յոյն – Կիպրացի գաղթականները ահաւոր նկարագրութիւններ կ'ընեն Թըր-քական բռնաբարումներու: Բռնաբարուած են նաեւ անգլիացի կին մը: Բայց Թուրք ոստիկանապետը, յայտարարած է թէ Թուրքերը ոչ մէկ չարութիւն կ'ընեն փա-սընգի Աստուծմէ կը վախնան ... եւ Ալլահ ըսած է եղեր որ եթէ մէկը կռնակէն զար-նես, աղջիկդ կամ տղադ ձեր մեղքը կը քաշեն...:

× Փարիզի մէջ շուրջ 200 – 300 Յոյներ ցոյց մը ըրին, ցուցատախտակներով, ուր գրուած էր «Քիսինկէր՝ պատերազմի Նօ-պելեան մրցանակակիր», «Կիպրոս, արիւ-նոտ կղզի», «Քիսինկէր՝ ոճրագործ» ե-ւայլն, եւայլն:

× Աթէնական լաւատեղեակ աղբիւրներու մէջ կ'ըսուի թէ Կիպրոսի բաժանման Թրքական ծրագիրը աւելի «բիրտ» ձե-ւով կրկնութիւնն է ծրագրի մը, որ 1964ին առաջարկուեցաւ Թրքական Հանրապետու-թեան նախագահ զօրավար Ճեմալ Կիւր-սէլի եւ կղզիի Թուրք փոքրամասնութեան ղեկավար տոքթ. Ֆազըլ Քիւչիւքի կողմէ:

Այն ատեն, ինչպէս Երկուշաբթի օր Ժը-նեւի ժողովին ներկայացուցած քարտէ-սին վրայ, բաժանման գիծը կ'անցնէր 35րդ զուգահեռականի հիւսիսէն: Այս ծը-րագիրը եղակիօրէն կը գէր պետական քարտուղար Տին Էչիսընի կողմէ թելադ-րուած ծրագիրը, որ Թուրքիոյ կըշնորհէր կղզիի հողամասին մէկ ութերորդը եւ որ մերժուած էր:

Ժընեւի Թրքական պատուիրակութեան ծրագրին նման, Կիւրսէլի ծրագիրը բա-ժանման գիծը կը ճշդէր Քոերոսի արե-ւելեան կողմը (կղզիի հիւսիսային ափե-րուն վրայ), կը պարփակէր Լեֆքան եւ Նիկոսիոյ մէկ մասը, արեւելեան կողմը յանգելով Ֆամակուսթա:

Նկատառելի է որ այս ծրագիրը Թրքա-կան գօտիին մէջ կ'առնէր կղզիին հիւսիս-արեւելքը, Սուրբ Անդրէաս յունական ուխտատեղի վանքը տանող ճամբուն վրայ գտնուող հայկական եւ լիբանանեան մա-րոնի վեց գիւղեր:

1960 իմարդահամարի ազգաբնակչու-թեանց չափանիշներուն հիման վրայ, այս ծրագիրը Թրքական հակակշռի տակ կը դնէր հողամաս մը, որ 75 առ հարիւր հա-մեմատութեամբ բնակուած է յոյն կիպ-րացիներէ եւ հինգ առ հարիւր համեմա-տութեամբ Հայերէ եւ մարոնի լիբանա-ցիներէ, ու քսան առ հարիւր համեմա-տութեամբ՝ Թուրքերէ:

Բանի մը տողով

ԱԴՐԲԷՋԱՆԻ մէջ երկու պետական պաշ-տօնեայ գնդակահարուած են «պետութեան ինչքերը չորթած ըլլալով տարիներէ ի վեր»:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ ձերբակալուած է յոյն կաթողիկէ արքեպիսկոպոսը (ծա-գումով սուրիացի), որ զէնք կը հայթայ-թէր պաղեստինեան ահաբեկչական կազ-մակերպութեան մը:

ՊԻՏԻ ԻՅՆԱՍ

Թուրքին

Պիտի իյնաս այս անգամ, եւ ալ ի սպառ, անյարիր
Պիտի մընաս գետնին վրայ՝ ճանկըռ-տելով հողը դեռ,
Եւ դեռ երկա՛ր չըմեռնիս պիտի եւ տուներդ մոխիր,
Եղած՝ ծածկէ պիտի քեզ, երբեմնի տունդ եռուզեռ...:

Հերիք որքան աշխարհի ցաւ ու չարիք հասցուցիր.
Որքան ի սուգ թաթխեցիր քաղաք ու գիւղ. դաշտ ու լեռ.
Հերիք մայրերը լացին բոյներուն վրայ ցանուցիր
Եւ մեր սիրող սրտերուն մէջ լեցուցի՛ր ոխ ու հեռ...:

Պիտի իյնաս, կ'իյնաս ա՛լ... Բայց որ-պէսզի դեռ ճանչնաս
Քու անարգ սիրտըդ ծակող մեծազոյն ցաւը վերջին՝
Պիտի զարնեն քեզ անո՛նք որ քեզ յա-նախ փրկեցին...:

Եւ չըմեռած՝ դեռ տեսնե՛ս պիտի, ար-դար պատուհաս,
Ծաղկիլը մեր աշխարհին զոր թողուցիր աւերակ,
Ու ցնծութիւնը մերին՝ քու ըստրուկիդ աչքիդ տակ...:

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

EN FAVEUR DES RÉFUGIÉS CHYPRIOTES-GRECS

N.D.L.R. — A la suite de notre appel en faveur des réfugiés chypriotes-grecs, nous avons reçu la lettre suivante de S. E. l'ambassadeur P. Modinos.

×

AMBASSADE DE CHYPRE
EN FRANCE

MADAME ARPIK MISSAKIAN
Directrice du Journal Haratch
83, rue d'Hauteville
75010 - Paris

Paris, le 19 Août 1974

Madame,

Je vous remercie de votre appel émouvant en faveur des réfugiés chypriotes grecs.

En adressant ma lettre à un membre éminent de la Communauté Arménienne je n'ai aucun besoin de lui décrire la cruauté des Turcs et les atrocités commises par leur armée. Vous en avez souffert dans votre sang et vos martyrs se comptent par millions. C'est tout dire.

Veuillez agréer, Madame,
mes respectueux hommages.

Polys Modinos

ԿԻՊՐԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՂԲԵՐԳԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Սրտաճմլիկ լուրեր կը հասնին Կիպ-րոսէն, ուր թրքական վայրագութիւն-ներու զոհ քաղաքայիններու շարքին, կը գտնուին բազմահարիւր Հայեր, որոնք ի բենց տուներէն տեղահան, կ'ապրին ան-ստոյգ ապագայի մը անձկութիւնը:

Այս առիթով, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Խորէն Ա. կաթողիկոս, Հոգեւոր Պետի իր հանգամանքով, երէկ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան ընդհանուր քարտու-ղար Քուրթ Վալտհայմին ղրկեց հետեւ-եալ հեռագիրը որուն պատճէնները յանձ-նուեցան լրատու բոլոր գործակալութիւն-ներուն:

Թրքական բանակներու ներխուժման հե-տեւանքով, Կիպրոս կղզին թատերա-վայր դարձաւ կղզիի բնակիչներուն դէմ գործուած բարբարոսական արարքներու: Այդ բնակիչներու շարքին կը գտնուին հայ համայնքին անդամները, որոնց ֆի-զիքական եւ նիւթական վնասները անհաշ-ուելի են:

Խորապէս յուզուած մեր հաւատացեալ-ներուն անձկութեամբ, մեր խոր մտահո-գութիւնը կը յայտնենք ապագային հան-դէպ համայնքի մը, որուն անդամները դեռ չեն մոռցած 1915ի զանգուածային կոտորածներն ու տեղահանութիւնները, որոնց ընթացքին աւելի քան մէկուկէս միլիոն Հայեր զոհ գացին անպատիժ մը-նացած ցեղասպանութեան մը:

Կիպրոսին վերջին դէպքերը կը հանդի-սանան ակնբախ բռնաբարումը մարդու հիմնական իրաւունքներուն, որոնք սահ-մանուած են ՄԱԿի Ուխտին մէջ, եւ կը ներկայացնեն մեծ վտանգ մը Կիպրոսի երիտասարդ Հանրապետութեան ամբող-ջականութեան եւ անկախութեան:

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսու-թեան աթոռին պատկանող Հայերու Հո-գեւոր Պետի մեր հանգամանքով, կու-զանք ձեզմէ հանդիսաւորապէս պահան-ջելու որ միջազգային բարձրագոյն մարմ-նի ընդհանուր քարտուղարի ձեր հան-գամանքին ամբողջ հեղինակութիւնը ի գործ դնէք՝ վերջ տալու համար Ապահո-վութեան Խորհուրդի որոշումներուն բա-ցայայտ բռնաբարումներուն, պահանջէք կղզիին խաղաղութիւնը, անկախութիւնը եւ ամբողջականութիւնը ու յարգել տաք հայ համայնքին, անոր հաստատութեանց, վանքերուն, դպրոցներուն եւ եկեղեցինե-րուն իրաւունքները:

ԽՈՐԷՆ Ա.
Կաթողիկոս Մեծի Տանն
Կիլիկիոյ

15 Օգոստոս 1974
Անթիլիաս — Պէյրութ

"ԱՐԱՐԱՏ"Ի ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Օգոստոս 13ին Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցած մրցումին, «Սպարտակ» – «Արա-րատ» ոտնագնդակի խումբերու միջեւ, «Արարատ» պարտուած է 1 — 0 արդիւն-քով:

ՕԳՈՍՏՈՍԵԱՆ ԱՂԱՂԱԿՆԵՐ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ԱՓԵՐԷՆ

—o—

Սիրելի «Յառաջ», օգտուելով արձակուրդի շրջագայութենէ, կը փութամ գծել որոշ պատկերը, Փրանսայի Հայութեան Հարաւային շրջանի մէկ համեստ գաղութին, իր ծոցին մէջ շնչող հայրենակիցներու համրանքով, անոնց զբաղումներով ու նաեւ իր ազգային կեանքով: Տեղեկութեան նիւթ մը՝ այնքան սիրելի, էր երբեմն, յաւէտ ողբացեալ խմբագրապետիս համար: Լա Սիոթա: Մարսէյլէն երեսուն քիլոմեթր հեռու, դէպի արեւելեան եզերքը տանող ճամբուն վրայ, ծովեզերեայ ժողովրդական այս սիրուն ամարանոցը, ուր հոծ թիւով Հայեր եւս եկած են, օգափոխութեան այս եղանակին: Անարդար պիտի չըլլար ենթադրել որ, Միջերկրականեան եզերքներու կամ ոչ այնքան հեռաւոր ցամաքներուն ծնած ու ապրած Հայերուս սրտին աւելի կը խօսի, մեր ճաշակին կամ հոգեբանութեան աւելի եւս կը պատշաճի, այս ափերուն ջերմիկ եւ դիւրահաղորդ մթնոլորտը, որ զունազեղ համաստեղութիւն մը կը պարզէ, իր ընդհանրապէս ,ջինջ կապոյտ երկինքով, իր ծովուն յստակ կապոյտով եւ իր հաւատարիմ ոսկեճաճանչ արեգակով ու նաեւ երփներանգ ծաղիկներու եւ վարդերու բուրաստաններով: Երեսուն հազար բնակչութիւն հաշուող այս քաղաքը ոչ միայն արձակուրդի սփոփավայր մըն է, այլեւ շատ կարեւոր կեդրոն մը՝ նաւային շինութեանց ճարտարարուեստի, որ առաջին գծի վրայ կը կանգնի, եւրոպական նոյնանման հաստատութեանց կողքին եւ որուն մասնաւոր արտադրութիւնն է քարիւղատար նաւերը, որոնց ծանրութիւնը կը հասնի մինչեւ 200.000 հազարաքիլօ (թօն): Ներկայիս հինգ հազար անձեր կ'աշխատին այդ նաւաշինարաններուն մէջ, որոնք կ'ապահովեն ապրուստը բնակչութեան գրեթէ մեծամասնութեան: Արտագաղթի առաջին տարիներուն, երբ Հայ գաղթականութիւնը ապաստան կը գտնէր այս ասպնջական երկրին զանազան քաղաքներուն կամ գիւղերուն մէջ, բազմութիւն մըն ալ այս քաղաքին մէջ բոյն կը դնէր եւ առաջին իսկ օրէն իր քայլերը կ'ուղղէր դէպի նոր այդ նաւաշինարանները, իրենց օրապահիկը ճարելու անհրաժեշտութեամբ: Լա Սիոթայի հայ բնակչութիւնը կը բաղկանայ մօտաւորապէս հարիւր ընտանիքէ, ամբողջութիւնը երեք հարիւր յիսունէ աւելի անձ: Ընդհանրապէս Մշեցիներ, Պուրսացիներ, Կեսարացիներ եւ քիչ մըն ալ այլ շրջաններէ: Կ'արժէ յիշել Սասունցի ընտանիք մը ,տէր 12 զաւակներու: Նաւային շինութեանց աշխատանոցներուն եւ զբաղեալներուն մէջ կը գործեն քառասունէ աւելի հայրենակիցներ:

Նախապէս անոնց թիւը անշուշտ շատ աւելի էր: Երիտասարդ հայուհի մը առաջին քարտուղարուհին է ընդհանուր տնօրէնութեան: 5 երիտասարդներ կը վարեն բարձր պաշտօններ, գործնագիտական զանազան ճիւղերու մէջ եւ կան նաեւ երեք կարեւոր վերակացուներ: Երեսունէ աւելի տարեցներ կոչուած են հանգստեան: Այդ հաստատութիւններէն դուրս, այլուր կան տասնի չափ երիտասարդներ, ելեկտրագիտական կամ մեքենագիտական ասպարէզներու մէջ: Կայ հաղորդիչ – պատկերահան մը: Բժիշկ մը որ կը բնակի Մարսէյլ եւ որ կը գործէ Լա Սիոթայի մէջ:

Ներկայացուցիչ – մը երկաթեղէնայ բարձր մասնագիտութեամբ,որ պաշտօնական ներկայացուցիչն է Մեծն Բրիտանիոյ, այս տեղի եւ յարակից շրջաններուն համար: Երիտասարդ մը՝ վկայուած բազմարուեստից վարժարնէն: Գոյութիւն ունի հայկական պաշտօնատեղի մը, պողպատի, երկաթի եւ այլ մետաղական գործածութեանց առնչութեամբ:

Կան 8 առեւտրականներ նպարեղէնի կամ մրգեղէնի: Մսագործի չորս խանութներ: Կօշիկի երկու վաճառատուներ: Արանց եւ կանանց վարսայարդարի երկու առաջնակարգ սրահներ: Հինգ հայեր տէր եւ տնօրէնն են հինգ պանդոկ – ճաշարաններու, որոնց երկուքը շատ անուանի տեղւոյն վրայ: 1964էն 1970, քաղաքապետական խորհրդատուի աթոռ ձեռնհասօրէն գրաւած է հայրենակից մը՝ Լեւոն Մնացականեան, այժմ մահացած: Գալով ազգային կեանքին, ցաւալիօրէն կանգ է առած ան. արդէն քանի մը տարիներէ ի վեր:

Կը գտնուի կարի հայ հաստատութիւն մը կանանց շրջազգեստի, ուր կ'աշխատին 25ի չափ բանուորուհիներ:

Ազատագրումէն վերջ, հիմնուած է փոքրը եկեղեցի մը ուր ներկայիս պատարագ կը մատուցուի միայն տօնական օրերուն:

Սկզբնական շրջաններուն եւ անկէ տարիներ վերջ, գոյութիւն ունեցած է հայկական որոշ գործօն կեանք մը, ազգային, կուսակցական եւ հայրենակցական կազմակերպութիւններու ղեկավարութեամբ, բայց քանի մը տարիներէ ի վեր բոլորովին ամլութեան է դատապարտուած ան: Տխուր երեւոյթ մը ափսո՜ս: Մաղթենք որ նոր ճիգերով ,այս թմրութիւնը փարատի եւ նոր քայլերով վերսկսի ազգապահպանումի գործունէութեան ,մանաւանդ ստեղծուի հայերէնի դէթ համեստ դասընթացք մը փոքրերուն համար, որոնք այնքան բազմաթիւ են նաեւ հոս: Ինչպէ՜ս չհիանալ սքանչելի Տէսինին, ուր յանուն սերունդի փրկութեան երիցս ծափահարելի միջոցներ կը գործադրուին, որոնց գլխաւորը իր հայերէնի ամենօրեայ վարժարանն է որ ամօթով իսկ պէտք է թողու հայկական մեծ Փարիզը...:

Հանդիպեցայ սակայն տարեց հայրենակիցներու, անհատապէս աւցուն ազգային զգացումներով, հայերէնի յիշատակներու կայծը դեռ անշէջ իրենց սրտերուն: Տեսայ նաեւ երիտասարդներ որոնք ամէն պարագայի մէջ հպարտութեամբ կ'արտայայտուէին որպէս հայ. սրտապնդիչ պարագայ մը մեզի հիներուս համար. ո՜հ, ինչ հեգնութիւն, հիներ կ'ըսեմ մեզի համար որ դեռ երէկ էր գուցէ թէ նորեր էինք մենք մեր կարգին ու այսօր դարձեր հիներ. Աստուած իմ, որքան ալ շուտ սահեցան տարիները, խելացնոր թաւալումով: Անէծք քեզ, անգութ, դաւաճան ժամանակ: Գրիչս յոգնեցաւ, սիրելի Յառաջ, ուզեցի դադար մը տալ անոր ու կը բանամ ձայնասփիւռը. ի՞նչ կ'իմանամ. 12 աստիճան միայն Փարիզի մէջ. մինչ հոս, արեւը իր տաքուկ ճառագայթներով կը շարունակէ օրերէ ի վեր շռայլօրէն ողողել մեզ, հոդ, ամրան այս օրերուն, աշնանային պաղութիւն. բայց ոչինչ զարմանալի, յաճախակի է Փարիզի նեխեալ գարունն ու ամառ:

Կ'ողջամ քեզ, Փա՛րիզ, դուն որ կը հպարտանաս որպէս թագուհի մայրաքաղաքներուն, որ կը պարծենաս աշխարհի ամէնէն գեղեցիկ քու պողոտայովդ, որ կը յոխորտաս ճարտարապետութեան իսկապէս գլուխ գործոց քու հոյակապ կոթողներովդ, ընդ որս աշտարակդ երկնաքաց եւ այլ ճոխութիւններով, կ'ողջամ դարձեալ քեզ սակայն Փարիզ, քանի երկինքդ է մռայլ, ու արեւդ՝ խաբուսիկ, ու նաեւ քանի զուրկ ես յաւիտեան սա հրաշալիքէն որ ծով կը կոչուի. եւ թողեր ես որ գետի մը միայն պղտոր ջրերը քեզ զգուեն...:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ԼՈՒՉԻԱ

—o—

Որպէսզի, օր մը, քեզ երգելու փոխան սիրեմ, օր մը, Լուչիա, պիտի տանիմ քեզ Պօս:

Երեւակայէ մեր պտոյտը Պօսի անծայր դաշտերուն մէջ: Երեւակայէ մեր մենութիւնը՝ երբ համայնական է լռութիւնը ու կ'արգիլէ խօսիլ:

Կ'ուզեմ որ այդ օրը աշնանամուտի գաղջ իրիկուն մը ըլլայ եւ անձրեւէ, կարմիր հերկերուն վրայ անձրեւէ՜: Հորիզոնը բոլորուած նոյն գորշ եւ խորասոյզ տըխրութեամբ: Հոս ու հոն աշնանային սեւ թռչուններ՝ որպէսզի բնանկարը ամբողջանայ: Եւ ուրիշ ոչինչ: Գորշ, անվերջ, պարզ գիծեր: Ահա թէ ինչո՛ւ կը սիրեմ Պօսը եւ կ'ուզեմ քեզ տանիլ հոն:

Հոն, Լուչիա, դուն մերկ պիտի ըլլաս: Քեզ պիտի դիտեմ, կ'ուզեմ դիտել քեզ՝ մերկ Լուչիա, իմ էգ. դու նմերկ պէտք է ըլլաս Պօսին մէջ. այդպէս ներդաշնակ է բնութիւնը. այդպէս կը ցանկայ բանաստեղծ արուն:

Իբրեւ երազ, իբրեւ սիրած բանաստեղծութիւնս պիտի կենաս այդպէս, աշնանամուտի գաղջ իրիկուն մը,Պօսին մէջ: Մազերդ արձակ պիտի թափին ուսերդ ի վար ու հասնին մէջքիդ. եւ մազերուդ վըրայ անձրե՛ւ պիտի իջնէ, անձրե՛ւ պիտի իջնէ: Պիտի անձրեւէ աչքերուդ վրայ, աչքերուդ մէջ: Անձրեւը պիտի ծեծէ ստինքներդ եւ կուրծքդ ուռեցնէ սարսուռով. ջուրը սողալով պիտի հոսի մէջքէդ վար, զիստերէդ վար՝ մինչեւ մատները բոպիկ ոտքերուդ, մինչեւ ակօսը հողին:

Օ՜ Լուչիաս, որքան, որքա՜ն գեղեցիկ պիտի ըլլաս՝ կեցած այդպէս դաշտերուն մէջ, ուր քեզմէ զատ ոչինչ, ոչինչ պիտի տեսնեմ: Ոչիսկ թռչուն մը, օրը այնքա՜ն իրիկնացած պիտի ըլլայ, աչքերուդ գոյնով որոնց հեշտանքը նուաղում է բերած, հեւք է բերած, տենդ է բերած, ու կը ցանկան, վայրագօրէ՜ն կը ցանկան զիս: Եւ Լուչիաս, երկինքին տակ, անձրեւող, անհունացող սրտիս մէջ միայն դուն, եւ ուրիշ ոչինչ, եւ ուրիշ ոչինչ:

Օ՜ լռութիւնը՝ երբ երեւակայութիւնը կանգ կ'առնէ այլեւս, գեղեցկութիւնն իր լրումին է հասած: Միացած են երկինք ու երկիր ու դաշտ՝ անձրեւին անպարագիծ տխրութեան անձնատուր, մութին մէջ: Ոչ մէկ լոյս: Աչքերը աւելորդ են երբ հոգիները կը ստեղծեն գոյն ու ձեւ, երբ սրտերը կը դիտեն: Ցանկութիւնը հեշտ է ու սպառիչ, բայց աւելի քաղցր, քա՜ղցր պիտի հնչէ ջուրին շափշափը ստինքներուդ վրայ, ափերուս մէջ:

Օ՜ Լուչիա, որքա՜ն գեղեցիկ պիտի ըլլաս երբ այլեւս սպառած՝ պիտի փռուիս, պիտի գալարուիս ակօսներուն մէջ, գաղջ ջուրերուն մէջ. պիտի դառնանք սողուն, պիտի դառնանք սողուն՝ երբ հեւքը պիտի վերածուի կտղուցքի ճիչերու, երբ պիտի սիրենք զիրար ինչպէս սիրուեցան երկինք ու երկիր ու դաշտ՝ անձրեւին անպարագիծ տխրութեան անձնատուր, մութին մէջ:

ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

Կարդացէ՛ք «ՅԱՌԱՋ»ը Տարածեցէ՛ք

ՄԻՋՕՆ

— Աչի Սառիկ,

— Ի՞նչ է, Նաւ ամու:

— Երէկ էդ Միջօն թութունիս տարբակըն ու չպուխս գողցաւ: Լաւ չպուխ էր, Սառիկ, քսան տարի էր քովս էր: Առանց չպուխիս չեմ կրնար մնար: Ես ինտո՞ր գիտնամ, ես քար կը տաշէի, Միջօն քովս նստեր էր: Հեզ մ'ալ նայեցայ՝ նէ՛ չպուխ կայ, նէ՛ Միջօ:

— Ախ, Միջօ, Միջօ եօթն օր հողի տաս, տնաւեր Միջօ, — կ'անիծէր մայրը:

— Մ'անիծեր Սառիկ, նահիլութիւն է:

— Ինտո՛ր չ'անիծեմ, ղուրպան Նաւ ամու. երէկըլ էդ քէլ Ղուկասը եկած էր. մեր մարդուն մեռնելէն ասդին, էդ մարգը իմ տունը մտած չէր:

— Աչի Սառիկ:

— Ի՞նչ է Ղուկաս:

— Էդ Միջօն ո՞ւր է:

— Տեսնէիր մէյ մը Նաւ ամու, հերսոտ, քէլը տաքցեր էր:

— Առաւօտ կանուխ, հաւերը արթընցած, Միջօն կ'երթայ էդ Ս. Սարգիսի լեռնէն քէլ Ղուկասին դուզախը կը գողնայ: Ես ինտո՞ր ընեմ, ղուրպան Նաւ ամու. գիշերները տուն չի գար: Անցեալ օր քարն ինծի նետեց, քիչ մնաց գլուխս ծակէր:

Մինակ Նաւօն չէր որ գանգատի եկած էր, ոչ ալ քէլ Ղուկասը: Օր չէր անցնէր, որ Լօլիկ Օվանին դուռը չթակէին, Սառիկին չպռռային դռնէն:

Բէնճպէրները կուգային Միջօն կը փնտռէին, երբ իրենց նոր ցանուած արտերուն մէջ կովի ոտքերու հետքեր գտնէին: Խաթուն Մաման կուգար, երբ իր հաւերէն մէկուն ճուտ կորած տեսնէր:

Ջաղջիպան Նաւօն հագիւ փողոցի անկիւնը անցած էր, հեզ մ'ալ տեսնես՝ ներս մտաւ Մանան պաճին:

— Աչի Սառիկ, մուրս գլխիդ, էդ Միջօն ո՞ւր է:

— Ի՞նչ է Մանան պաճի:

— Աչի, էդ ձեր տղան, աղբիւրին ճամբան, մեր նոր հարսին կուժն է կոտրեր: Նոփ–նոր, կարմիր կուժ էր, Սառիկ, քարը որ կը նետէ հարսին ուսին. ջախ, վար կը ձգէ: Խեղճ հարսը տուն եկաւ վրան գլուխը ջուրին մէջ: Զահար, դուն կ'րսես, տղայ ունիմ:

— Ես տղայ չունիմ, Մանան պաճի, ես էդպէս տղայ չեմ ուզեր, Սառիկը կը խօսէր լալով.— Ես ինչ գլուխս լամ, թող էս բրիչակը գլխիս փլէր, որ էս օրերը չտեսնայի: Ախ Միջօ, Միջօ, հարամ իմ կաթը,, էդ պոյըդ առնես ու գետին մըտնես, տնաւեր Միջօ :

— Մի նեղուիր, Սառիկ Սառիկ, տահա պզտիկ է, վաղը էդպէս չմնար: Աշունը կուգայ, դպրոցը որ բացուի, տղադ դըպրոց դիր որ գիր սորվի, տիրացու ըլլի, — թելադրեց Մանան պաճին:

Մանան պաճուն թելադրութիւնը նոր չէր: Լօլիկ Օվանին ողջ եղած պահուն յաճախ բսած էր Սառիկին.

— Սառիկ, դատինք, բանինք մեր զաւակը դպրոց դնենք, որ գիր սորվի, չոպան չմեծնայ:

Էրկան մեռնելէն յետոյ, ամէն աշունին, երբ դպրոցը կը բացուէր, Սառիկ ի զուր կը փորձէր Միջօն դպրոց ղրկել:

Աշուն էր: Կալի աշխատանքները գրեթէ լմնցած էին, թռչուններու գունաւոր թեւերը վաղուց անցած էին երկնքի կապոյտէն:

Կիրակէ մը, Սառիկ եկեղեցիին վերնատունէն լսեց նոր շարական երգողի մը ձայնը: Եկեղեցին լմնալէ յետոյ Սառիկ տեսաւ, որ դուռի վրայ փանդալօն հագած, դրած՝ երկար գլխարկ մը առանց առախչիի, տարիքոտ, ուսերը կլորայ, ծխախոտի շատ գործածութենէն պեխերը դեղնցած մէկը, երէցփոխին հետ տուն կը քալէր:

Անտարակոյս գիւղին նոր վարժապետն էր:

Յաջորդ օրը, Սառիկ աւելի կանուխ, կոչնակէն առաջ արթնցաւ: Տակաւին մութ էր փողոցին մէջ, երբ դուրս նայեցաւ ու տեսաւ Մխսի աղբարը, որ էշին վրայ բամպակ բեռցուցած ու առաւօտեայ աղօթքը «Տէր գի բագում»ը խօսելէն քաղաք կ'երթար:

— Մխսի աղբար, ղուրպան հոգուդ, էդ տարը փարան տամ, մեր Միջօին քերակն մը բեր, — խօսեցաւ Սառիկ:

Այդ երեկոյ, երբ կովն ու Միջօն դաշտէն տուն դարձան, մայրը քերականը Միջօին տալով պատուիրեց, որ վաղը փոխանակ կովը դաշտ տանելու, կանուխ եկեղեցի երթայ, անկից ալ դպրոց: Ու ինք ալ դրադուեցաւ ճրագին առջեւ Միջօի դպրոցին մինտէրը կարելով: Սառիկ խօսած պահուն կը ջանար իր լեզուին մէջ քաղցրութիւն դնել, խոստումներ ընել, որ Միջօն չնեղանար, չփախչէր տունէն:

Միջօ նայեցաւ քերականին, որ նոփնոր կանանչ կողքերով գրքոյկ մըն էր, ու ճրագին առջեւ ոտքերը ծալլած սկսաւ թերթատել. անոր քով նոյնպէս ոտքերը ծալլած նստած էր այդ տարուայ ծնած հորթը:

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(2 – Շար.)

ՓԱՐԻԶԻ ԿԻՊՐԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Չորեքշաբթի, Օգոստ. 14ին, կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, Փարիզի կիպրական դեսպանատան մէջ տեղի ունեցաւ մամլոյ ասուլիս մը, որուն հրաւիրուած էր նաեւ «Յառաջ»:

Դեսպան Փոլիս Մօտինոս, ներկայացնելէ ետք Կիպրոսի վերջին դէպքերը, շեշտեց ընելէ Դաշնագրի բացայայտ բռնաբարումը Թուրքերու կողմէ եւ աւելցուց. «Թրքական յարձակումը ծրագրուած էր կանխաւ: Անկարելի էր որ Յուլիս 15ի եւ 20ի միջեւ քանի մը օրերու ընթացքին Թուրքիա կարենար այդպիսի ցամաքահանում մը կատարել, վստահաբար լաւ կանխամտածուած էր այդ, ինչ որ կը քօղարկէ Թուրքերուն նպատակը»:

Այնուհետեւ տեղի ունեցաւ հարցապրոյցը: Կուտանք հարցումներն ու պատասխանները իրենց հիմնական գիծերուն մէջ:

Հարց.— Կ'ըսուի թէ Կիպրոսի պետական հարուածը Ամերիկայի գործն է. ի՞նչ կը մտածէք այդ մասին:

Պատ.— Այդ հարցումին թող պատասխանեն աւելի ձեռնհաս մարդիկ, որոնք «տախկանական հարցաքննութիւններ» կը կարդան:

Հարց.— Գո՞հ էք Ամերիկեան կեցուածքէն:

Պատ.— Առանց վարանելու պիտի պատասխանեմ՝ Ոչ: Պիտի չուզեմ ըսել ինչո՞ւն, բայց երբ Ամերիկան ինքզինք կը յայտարարէ աշխարհի ամենամեծ պետութիւնը եւ Քիսինճըրի նման մեծ դիւանագէտով չի կրնար վերջ դնել այս ոճրային յարձակումին՝ սիրոյ եւ գեղեցկութեան կղզիին վրայ, այս բոլորը կուգան մեզի ըսելու որ անոնք՝ Ամերիկացիները, իրենց պատասխանատուութիւնն ունին:

Հարց.— Ի՞նչպէս կը տեսնէք ապագան. կը վստահի՞ք Ապահովութեան Խորհուրդին:

Պատ.— Կը հաւատամ ժողովուրդի բարոյականին: Կը կարծեմ որ հակազդեցութիւնը որ ծայր տուած է պետութիւններու մէջ, փրկարար պիտի ըլլայ: Կիպրոս կրնայ ոտքի կենալ միմիայն այդ պետութիւններու պաշտպանութեան շնորհիւ:

Հարց.— Ի՞նչ է ֆրանսական կառավարութեան դիրքը այս առթիւ:

Պատ.— Ֆրանսական կառավարութիւնը անձկութեամբ եւ մտահոգութեամբ կը հետեւի Կիպրոսի դէպքերուն: Այսօր ընդունեցայ Արտաքին Նախարարութեան գրասենեակը, ուր ըսուեցաւ ինծի. «Եթէ բախումները վերսկսին, Նախայարձակ պետութիւնը ենթակայ է պատասխանատուութեան: Չմոռնանք որ Կիպրոս երեք դարեր եղած է ֆրանսական թագաւորութիւն մը եւ ֆրանքօ-կիպրական յարաբերութիւնները ունին դարաւոր պատմութիւն մը»:

Հարց.— Ուրեմն կը դատապարտէք Ամերիկեան պետութիւնը:

Պատ.— Չեմ ուզեր դատապարտել, քանի մեր միջոցները շատ համեստ են նման դատապարտութիւն մը ընելու համար, ինչ որ արտայայտեցի՝ միայն ցաւ էր:

Հարց.— Ի՞նչ է ձեր կարծիքը Խորհ. Միութեան կեցուածքի մասին:

Պատ.— Խորհ. Միութեան եւ Կիպրոսի յարաբերութիւնները սերտ են:

Հարց.— Ի՞նչ կը մտածէք Մակարիոսի վերադարձի մասին:

Պատ.— Կ'ուզէի քանի մը ճշդումներ ընել այդ մասին: Մակարիոս միշտ նախագահն է Կիպրոսի Հանրապետութեան ու կը մնայ նաեւ Արքեպիսկոպոսը Կիպրոսի, ընտրուած կղերականութեան եւ աշխարհականութեան, ինչպէս նաեւ ժողովուրդին կողմէ: Եւ այս՝ երեք անգամ: Տակաւին, Մակարիոս ունի ուժը՝ համաձայն Սահմանադրութեան Երդ յօդուածի տրամադրութեան, ըստ որու, «...Առժամեայ բացակայութեան ատեն՝ խորհրդարանի նախագահը կը սանձնէ երկրին ղեկը»: Ուրեմն Մակարիոս երբ վերադառնայ՝ երկրին պետն է:

Հարց.— Ո՞վ կրնայ ետ կանչել Մակարիոսը:

Պատ.— Ոչ ոք: Եթէ ինք ուզէ՝ կրնայ գալ, պայմանով որ ինք յարմար նկատէ այդ օրը եւ կը կարծեմ որ շատ լաւ ընդունելութեան ալ կ'արժանանայ անոր վերադարձը:

Հարց.— Կը կարծէք որ վաղն իսկ կրնա՞յ վերադառնալ:

Պատ.— Այդ բանը պիտի չընէր, որպէսզի այդ քայլով աւելի պատրուակ չտայ Թրքական բանակին՝ աւելի յարձակողական դառնալու:

Հարց.— Ի՞նչու հանրային կարծիքը չյուզուեցաւ այս դէպքերուն առթիւ:

Պատ.— Երկար ժամանակ Թուրքերը աշխատեցան համոզել հանրային կարծիքը, որ իրենք՝ իբրեւ փոքրամասնութիւն երկրին մէջ, միշտ ալ ճնշումի ենթակայ եղած են եւ զրկուած՝ իրաւունքներէ: Մինչդեռ Յոյները իրենց տասնեակ թիւով աւելի փոքրամասնութիւն են, քան Թուրքերը (110.0009, որոնց ետին կը գտնուի 30 միլիոննոց Թուրքիան: Իբրեւ հանրային կարծիքի վրդովում պէտք է յիշել Կարմիր Խաչը որ դատապարտեց Թրքական յարձակումը:

Հարց.— Կարելի՞ է տեղեկութիւններ ունենալ Թուրքիոյ յոյն փոքրամասնութեան վիճակի մասին:

Պատ.— Թուրքերը չնչեցին Թուրքիոյ յոյն փոքրամասնութիւնը, զոր վտարեցին երկրէն՝ քանի մը տարի առաջ, հակառակ ատոր՝ Յունաստանի մէջ կան բաւական թիւով Թուրքեր, որոնց հանդէպ նոյն վերաբերումը չկայ:

Հարց.— Արդեօք Փարիզի թուրք դեսպանը Փարի՞զ կը գտնուի, տրուած ըլլալով որ Հայկական Ցեղասպանութեան նըւիրուած Մարսէյլի յուշարձանի ծանօթ խնդրի պատճառով վերադարձած էր Թուրքիա:

Պատ.— Ոչ մէկ մեկնաբանութիւն:

Մեր այն հարցումին, թէ Թուրքերը առիթէն օգտուելով կրնան իրենց վրէժը լուծել նաեւ Կիպրոսի Հայերէն, հետեւաբար ի՞նչ է կացութիւնը Կիպրահայ փոքրամասնութեան, դեսպանը պատասխանեց. «Այո, ծանօթ եմ Հայերու պարագային: Հայեր Կիպրոսի մէջ նկատուած են իբրեւ եղբայրներ: Երբ կազմուեցաւ նշանաւոր Սահմանադրութիւնը, այս փոքրիկ փոքրամասնութեան տրուեցաւ ամէն իրաւունք ինքզինք արտայայտելու: Ուրախ եմ յայտնելու որ այս դէպքերուն առթիւ Հայեր իրենք զիրենք յայտարարեցին Յոյն եղբայրներու կողքին»:

Մօտ մէկուկէս ժամ տեւող մամլոյ ասուլիսի վերջաւորութեան, Կիպրական դեսպանը կոչ ըրաւ, որպէսզի վերջ տրուի Կիպրոսի մէջ կատարուող ճշմարիտ ցեղասպանութեան:

Հ. Ա.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

42 ՀԱԶԱՐ ՏՈԼԱՐ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՀԱՄԱՐ

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ «Հիլթըն» պանդոկին մէջ՝ Յուլիս 27ին, տեղի ունեցած է ճաշ մը, կազմակերպութեամբ Հ.Յ.Դ. Գալիֆորնիոյ Հայ Դատի Յանձնախումբի, ի նպաստ Հայ Դատի աշխատանքներուն եւ Ապրիլեան Եղեռնի վաթսունամեակի ելոյթներու կազմակերպումին: Ճաշին ներկայ գտնուած են Առաջնորդ Սմբատ Եպիսկ. Լափաճեան, Եփրեմ վրդ. Թապագեան, Պետրոս վրդ. Պէրպէրեան, փրոֆ. Սանճեան, Ընկ. Անդրանիկ Ուրֆալեան (Լիբանանէն), Պ. Ճորճ Մանտոսեան՝ Ռամկավար Ազատեան կուսակցութեան ներկայացուցիչ, ընկ. Մխիթար Մինասեան՝ Հ.Յ.Դ. Գալիֆորնիոյ Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչ: Գալիֆորնիոյ Հայ Դատի Յանձնախումբի ներկայացուցիչ ընկ. Ջաւէն Կիրակոսեան խօսք առնելով ընդգծած է անհրաժեշտութիւնը համախմբելու համահայկական մեր ուժերը, ներկայանալու համար իբրեւ միակամ հաւաքականութիւն, եթէ կ'ուզենք մեր խօսքը լսելի դարձնել: Օրուան առթիւ խօսք առնողներ շեշտած են նաեւ թէ ներկայիս գործակցութեան դաշին մը ստեղծուած է Հայ կուսակցութեանց համար, քանի տարակարծութիւններ գոյութիւն չունին անոնց միջեւ, երբ հարցը կը վերաբերի Թուրքերու կողմէ բռնագրուած հայկական հողերը հայ ժողովուրդին վերադարձնելուն եւ Թուրքին կողմէ Հայութեան հանդէպ գործուած ոճիրը դատապարտելուն:

Այնուհետեւ տեղի ունեցած է հանգանակութիւն ի նպաստ Հայ դատի հետապնդման աշխատանքներուն: Հանգանակութիւնը բացուած է Նիւ-Եորքէն Պ. Հրայր Յովնանեանի 25 հազար տոլարի նուիրատուութեամբ: Ստեղծուած խանդավառութեան մէջ տեղւոյն վրայ գոյացած է նաեւ 17 հազար տոլար, ընդհանուր գումարը հասցնելով մօտ 42 հազար տոլարի:

×

ՈՒՐՈՒԿՈՒԷԻ մայրաքաղաք Մոնթէվիտէօյի մէջ՝ Յուլիս 19էն 21 տեղի ունեցած են Հարաւային Ամերիկայի Արծուիկներու միջ-մասնաճիւղային երկրորդ հանդիպումները, նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Օ. Մ.ի եւ Արմենիա Երտասարդաց Միութեան, եւ մասնակցութեամբ Պուէնոս Այրէսի, Գորդոպայի եւ Մոնթէվիտէօյի երկու հարիւր արծուիկներու եւ պատանիներու: Երեք օրուան մարզական եւ մշակութային հանդիպումները մեծ խանդավառութիւն ստեղծած են Գաղութին մէջ եւ զարգացուցած են երեք տարբեր շրջաններու մէջ ծնած հայորդիներու ընկերային փոխ-յարաբերութիւնները: Հանդիպումները վերջ գտած են Ողիմպիական Ջահի Մարաթոնով մը՝ մայրաքաղաքի երեք գլխաւոր պողոտաներուն վրայ:

ԻՆՉՊԷՍ ԳՈՂՑԱՆ ՑԱՐԵՐՈՒՆ ԹԱԳԸ

ՑԱՐԸ ՉԷ՛ ՄԵՌԱԾ

Մեր քօմիթէին վարիչ մարմինները, խտիւ կը հրամայեն մեկնանիւլիճելիօրէն եւ իբրեւ ճշմարտութիւն ընդունիլ եւ խօսքով ու գրիչով ամէն տեղ տարածել այս վերապրումի լուրը,, զոր քիչ առաջ իշխանուհի Սօնիա Բարամսէն կ'ընդունէր այնքան ջերմութեամբ, այնքան խանդավառութեամբ եւ յուզումով: Պիտի գայ այն օրհնեալ օրը, երբ մեր սպասած զօրավարը պիտի փրկէ Ռուսիան սուրին ուժով: Եւ մեր քօմիթէին կողմէ ընտրուած մարդը, հանդուցեալ Նիքոլա Բ.ի, մեր սիրելի հօր անուանովը իշխելու և Ռուսիոյ ցարը ըլլալու համար, թագը գլխին զօրավարին ետեւէն պիտի մտնէ անսահմանն Ռուսիոյ մէջ, ու ամբողջ ժողովուրդը պիտի ծնրադրէ անոր առջեւ:

Իշխանուհին Սօնիա Բարամսէն մեծապէս ջղայնացած էր: Դէմքը արտակարգօրէն տժգունած էր:

— Եթէ երդում ըրած չըլլայի Սուրբ Կոյսին վրայ, ըսաւ իշխանուհին, թէ երբեք պիտի չվիճարանիմ քօմիթէի հրամաններու մասին, եթէ հանդիսաւորապէս ընդունած չըլլայի կուրօրէն հպատակիլ բոլոր որոշումներուն, պիտի ըսէի. «Ասիկա խաբեբայութիւն մըն է»:

Կոմսը չնչատակի անոր նայեցաւ.

— Սակայն դուք երդուընցած էք Ս. Կոյսին վրայ, իշխանուհի. ամէն պարագայի պէտք է հնազանդիք եւ սակէ վերջ ամէնուս պէս պէտք է համոզուած ըլլաք որ մեր վեհապետը, Նիքոլա Բ. Ցարը չէ մեռած:

Ասկէ զատ, ըստ մեր մեծերուն հրամանին, պէտք է ամէն միջոցաւ տարածէք այս տեսութիւնը: Ասկէ կախում ունի մեր սիրեցեալ հայրենիքին, Սուրբ Ռուսիոյ փրկութիւնը:

Իշխանուհին գլուխը ծռեց. համակերպած էր:

Կոմսը շուրջանակի ակնարկ մը պտըտցուց, բոլոր ճակատներն ալ վար հակած էին:

Այն ատեն, իր ճառը աւարտեց այս խօսքերով.

— Սուրբ Ռուսիոյ փրկութեան համար, պէտք է որ այսպէս ըլլայ: Մեր ժողովուրդը, առժամապէս մոլորած թէեւ, սակայն հաւատարիմ կը մնայ հին հաւատալիքներուն եւ ամէն ատենէ աւելի հրաշքներու ծարաւի է: Մեզի, իր տէրերուն կը մնայ հրաշքներ տալ իրեն. իր բաղձանքները իրականացնելու համար ի՞նչ լաւագոյն միջոցներ կրնանք ունենալ: Ասկէ զատ, մեր հետապնդած նպատակը ազնիւ է, քանի որ իր երջանկութեամբ է որ կը զբաղինք: Անիկա կ'ողբայ իր սիրեցեալ հայրը եւ մենք պիտի ըսենք իրեն. «Մխիթար հօրդ վրայ, քանի որ անիկա կենդանի է: Ահաւասիկ, ծնրադրէ անոր առջեւ: Մի հեծեծեր սուրբ հայրենիքիդ դժբախտութիւններուն վրայ, քանի որ անիկա ազատած է»: Այն ատեն ռուս ժողովուրդը պիտի ծնրադրէ առջեւը այն մարդուն, որ իր կայսեր արտաքինը, դէմքն ու կեցուածքը պիտի ունենայ եւ իր ճակատը պիտի պսակուի սուրբ ցարերու իրական թագով:

— Այն ատեն պէտք պիտի ըլլայ որ այդ թագը մեր քօմիթէին ձեռքը անցնի, գիտել տուաւ զօրավար Սթանքիօֆ: Արդ մեր ունեցած ստոյգ տեղեկութեանց համաձայն, մեր հայրենիքին ներկայ տէրերը այդ թագը կը պահեն Մոսկուայի մէջ, դայն զարդարող թանկագին քարերը ծախելու համար:

Կոմս Օսթրովսքին, թողուց որ զօրավարը աւարտէ իր խօսքը, յետոյ ամէնէն անկարեւոր լուր մը հաղորդելու շեշտով ըսաւ.

— Սուրբ Կայսրերուն թագը այլեւս չի գտնուիր Մոսկուայի արտաքին գործոց նախարարութեան արկղերուն մէջ, հակառակ որ շաբաթ մը առաջ հոն էր տակաւին: Մեր բարեկամներէն մին, իշխան Ասամ Լատովսքին յաջողած է ձեռք անցընել: Երբ Ռուսիոյ փրկութեան ժամը հնչէ, անիկա պիտի դրուի անոր գլխուն, որ Ցար Նիքոլա Բ.ի անունով պիտի յարգուի ու պատուուի Ռուսիոյ բոլոր զաւակներուն կողմէ:

— Թոյլ կու տա՞ք, վրայ բերաւ իշխանուհին, հարցնել թէ արդեօք քօմիթէն արդէն ընտրա՞ծ է այն մարդը, զոր իբրեւ ցար պիտի նկատենք:

— Քօմիթէին ընտրութիւնը վճռուած է:

— Կարելի՞ է գիտնալ թէ ի՞նչ ծագում ունի, ներկայիս ո՞ւր կը գտնուի եւ ե՞րբ պիտի յայտնուի մեզի, մենք որ ամէնէն առաջ պիտի ծրադրենք իր առջեւ:

— Տիկի՛ն Սօնիա, քիչ առաջ ըսի որ, հրաման ունիմ տակաւին գաղտնի պահել քանի մը բաներ, ըսաւ կոմսը ծանրութեամբ:

ՓՕԼ ՄՕՆՖԷՐՐԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ըստ փափաքաց Օր. Անահիս Արզումանեանի. կիրակի 25 Օգոստոս Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյն մէջ. յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իր եղբօր՝

ԱՍԱՏՈՒՐ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

հոգւոյն համար, որ վախճանեցաւ 14 Յուլիս 1974ին Ամերիկայի Հարթֆորթ քաղաքին մէջ:

Այս տխուր առթիւ, յիշատակութիւն կը կատարուի նաեւ Արզումանեան եւ Տէրտէրեան ընտանիքներու համայն ննջեցելոց համար:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն – Ժերոմի եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը ողբացեալ Շապուհ Համբարձումեանի մահուան առթիւ.—

Տէր եւ Տիկին Արշամ Պապայեան 100, Տէր Հմայեակ Համբարձումեան Քահանայ 50, Պ. Նիկողոսեան Օննիկ 50, Տէր և Տիկ. Պիպերեան 10, Աբրահամ Մանկասարեան 10, Գրիգոր Մանուկեան 10, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Ենովքեան 50, Տէր եւ Տիկին Պերճ Կարապետեան 50, Կարպիս Աճէմեան 10, Պօղոս Ակոբեան 10, Մինասեան Եղբարք գպրոցին 20Ֆր:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Արձակուրդի առթիւ, հասցէի փոփոխութեան դիմումները պէտք է ըլլան ԳՐԱՒՈՐ, փոփոխութենէն 3-4 օր առաջ, տալով ՀԻՆ եւ նոր հասցէները եւ կցելով 5 Ֆր.ի դրոշմաթուղթ:

Վարչութիւնս ցաւով կը յայտնէ սակայն թէ արձակուրդի առթիւ, հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունի ԻՏԱԼԻՈՅ համար, ուր Թղթատարը շատ աւելի անկանոն ըլլալով քան Ֆրանսա, կարելի չէ դոհացում տալ բաժանորդներուն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՆՍՏԱՆԴԵԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

(Քերթուածներ)

Ընտիր տպագրութիւն

Գին 20 ֆր.

Դիմել՝ ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Շաբաթ Նոյեմբեր 9ին, Շարպոնիէռի չքեղ սրահներուն մէջ:

×

ԱՐՍ. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ երաժշտական յիսնամեայ գործունէութեան նուիրուած ցերեկոյթ, Սալ Կավօ, Դեկտեմբեր 15ին, գեղարուեստական ճոխ յայտագրով:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Հայկական ճաշարանի մը մէջ սպասարկելու համար կ'ուզուին երիտասարդ մը եւ Օրիորդ մը, որոնք հայերէնի եւ ֆրանսերէնի վարժ ըլլան:

Դիմել՝

ՂԱՐԻՊԵԱՆ
3, rue de Turin
75009 Paris

ԿՈՉ

ԳԻՐՔ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Քամփ. Ֆրէզի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ վարչութիւնը ծրագրած է ընդարձակ գրադարան մը ստեղծել Մարսէյլ Հայ գաղութէն ներս մերազն ժողովուրդին եւ Հայ մանկտւոյն մատչելի պայմաններով:

Ուստի այս նպատակով կոչ կ'ուղղենք Ֆրանսահայ մեր ազնիւ ու նուիրատու ժողովուրդին նուիրել իրենց ամէն տեսակի եւ լեզուի գիրքերը եկեղեցւոյս գրադարանին:

Փափաքելի է նուիրած գիրքերը մակագրել Ս. Կարապետի անունով եւ նուիրատուին ստորագրութեամբ:

Մեր հասցէն.—

Eglise Arménienne St. Garabed
Camp. Frèze-St. Antoine
13015 Marseille — tél. 51 28 06

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. Վարչական Ժողովը այսու կը հրաւիրէ Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գտնուելու 61րդ Ընդհ. Ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ, Հոկտ. 19, 1974 առաւօտեան ժամը 10ին, Առաջնորդարանի Կիւլպապի Կիւլպէնկեան Մշակութային Կեդրոնի Գավուքճեան սրահին մէջ, 630 Սեքընտ Էվընիւ, Նիւ Եորք, Ն. Ե. ԱՄՆ:

Ներկայս 61րդ Ընդհ. Ժողովին համար տրուած միակ հրաւիրագիրն է: Կը խնդրենք հետեւաբար Միութեան յարգոյ իրաւասու անդամներէն որ անձնապէս Ժողովին ներկայ ըլլան յիշեալ Թուականին եւ կամ ամէնէն ուշը մինչեւ Սեպտ. 24, 1974, իրենց փոխանորդագրերը յանձնեն Հ. Բ. Ը. Միութեան Ընդհ. Տնօրէնին, կամ ղանոնք ղրկեն հետեւեալ հասցէին.—

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
628 Second Avenue,
New York, N. Y. 10016

Օրակարգ

1. Ներկայացում եւ վաւերացում 1973 տարեշրջանի ընդհանուր տեղեկագրի:
2. Ներկայացում եւ վաւերացում 1973 տարեշրջանի ընդհ. հաշուետուութեան:
3. Մասնակի ընտրութիւն Կեդրոնական Վարչական Ժողովի:
4. Մասնակի ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի:
5. Առաջարկներ եւ Թելադրութիւններ:
6. Գրահասանքի բանաձեւեր:

Ի դիմաց Կեդր. Վարչ. Ժողովի
Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, Ատենապետ
Ր. Ք. ԿՐԵԿԸՐԻ, Ատենադպիր

LE VOYAGE EN GRECE

n'hésitez pas, adressez-vous à

Mayda BERBERIAN
6, Rue de l'Echelle, PARIS (1er)
Tél. : 260-30-20 et 260-67-34
de 9 h. à 19 h. tous les jours

spécialiste de voyages en Grèce, Orient, Moyen-Orient
(Liban, Egypte etc...)

Les voyages à partir de 595 F.

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Դիմեցէ՛ք ՄԱՅՏԱ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

LE VOYAGE EN GRECE

Ամէն օր ժամը 9էն 19

Ճամբորդութիւններ դէպի Յունաստան, Արեւելք, Եգիպտոս, Լիբանան

595 Ֆր.էն ՍԿՍԵԱԼ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Մահագդ	100 ֆր.
Հոգեհանգիստ	40 ֆր.
Ցաւակցութիւն	20 ֆր.
Փոխան ծաղկեպսակի	20 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	40 ֆր.
Ծնունդ	40 ֆր.
Կը փնտռուի	20 ֆր.
Կ'ուզուի	30 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել՝ Թերթին վարչութեան:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր 13ին Սալ տէ Ֆէթ տը Սեւրան:

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԷՐ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Նուպարեան Մատենադարանի վարչութիւնը, առ ի գիտութիւն կը հաղորդէ ընթերցասէր հասարակութեան թէ՝ ընդառաջելով Արտասահմանի եւ տեղւոյս ուսումնասիրողներու փափաքին, որոշած է Մատենադարանը բաց պահել Օգոստոս ամսուն:

Հետեւաբար Մատենադարանը փակ պիտի մնայ Սեպտեմբեր ամսուան ընթացքին տարեկան արձակուրդի առիթով:

Հասցէ.— Նուպարեան Մատենադարան
11, Սքուար Ալպոնի, Փարիզ 16րդ
Երթեւեկի համար իջնել Մեթրօ Փասի

Disques VOGUE

Le plus renommé producteur de disques Arméniens

Folkloriques, religieux, de musique Symphonique

réalisés par

Ara BARTEVIAN

FOLKLORE, ORCHESTRE et CHŒURS

No	526	CHANTS ET DANSES D'ARMENIE ET DU CAUCASE
	527	ARMENIE, chants et danses
	516	REFLETS D'ARMENIE, chants et danses
	519	ARMENIE IMMORTELLE
	596	PROMENADE EN ARMENIE
	517	SOIREE ARMENIENNE
	30152	CHANTS ROMANTIQUES ARMENIENS
	30240	LEGENDES D'ARMENIE
	30211	DOUZE DANSES ARMENIENNES
	409	LE THAR (par Garékine)
	182	LE CAUCASE

Musique Religieuse

No	442	MESSE, d'après Ekmalian
	451	MESSE, d'après Komitas
	454	TRESORS DE LA LITURGIE ARMENIENNE, Vol I
	547	TRESORS DE LA LITURGIE ARMENIENNE Vol II
		(Cantiques de Pâques et de Noël)

Musique Symphonique

20176	Quatre pièces symphoniques
714	AU FIL DES SONGES (huit pièces) par l'orchestre des concerts Colonne
790	DEUX TRIOS, pour flûtes, Clar., Piano, Harpe

En vente chez l'auteur, 14, Rue Petit, Paris 19 — Tél. :208-99-22
Prix 30 Frs. Envoi contre remboursement, Frais en sus.

Demander le catalogue détaillé

Passez vos vacances en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST
la bohème
UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères

Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU
T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON
T.490.17.79

NEUF–OCCASION–ACCESSOIRES–POSE D'ATTELAGES

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
22
JEUDI
22 AOUT
1974

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 ֆր.	Վեցամսեայ	90 ֆր.
Արտասահման	Տար. 200 ֆր.	Հատը	1 ֆր.

50ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.092 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 50e ANNÉE — N° 13.092

ՈՉ ԵՒՍ Է

1903 1974

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Սրտի անհուն կսկիծով կը հաղորդենք թէ Երեքշաբթի օր, Օգոստ. 20, ժամը 15ին՝ Սէն – Ռաֆայէլի հիւանդանոցը, ուր փոխադրուած էր ճիշդ երկու շաբաթ առաջ, իր մահկանացուն կնքած է մեր անզուգական գրագէտը՝ Շահան Շահնուր:

Ծնած էր Պոլիս՝ 1903 Օգոստ. 3ին եւ փայլուն շրջանաւարտներէն էր Պէրպէրեան վարժարանի: 1923ին կը հասնէր Փարիզ, երբ տարագիր Հայութիւնը չունչ ու քրտինք կը հատցնէր ցամաք հացի մը համար: Ինք ալ, ուրիշներու նման, օրերը երկուն պիտի ընէր չարաչար աշխատելով: Լուսանկարչի մութ սենեակի մը մէջ գլուխը կախած ռըթուշներու վրայ, միաժամանակ աշխատակցելով Ֆրանսական պարբերաթերթի մը՝ Շ ա հ ն ո ւ ր Քերեսթեճեան պիտի ապրէր Փարիզի լքծուն պողոտաներուն իրականութիւնը:

1929ին է որ Յակոբ Տէր Յակոբեանի կը կարդար ձեռագիր մը՝ Նահանջը առանց երգի: Տէր Յակոբեան զայն կը յանձնէր Շաւարշ Միսաքեանի, որ անմիջապէս «Յառաջ»ի իր սիւնակները կը բանար գրական աշխարհի այս անծանօթ երիտասարդին առջեւ՝ տալով իր հոտառութեան եւ գրական զգայնութեան մէկ սուր ապացոյցը: Վէպը յաջողութիւն գտնելով հանդերձ պիտի բախէր կարգ մը ընթերցողներու բողոքներուն, իր համարձակութեանց համար, եւ պիտի պահանջուէր նոյնիսկ անոր դադարումը: Շաւարշ Միսաքեան անդրդուելի պիտի մնար իր ընտրութեան մէջ եւ թերթօնը պիտի յանգէր իր ճշգրիտ աւարտին:

1929 Մայիսին էր ուրեմն որ Արեւմտահայ Գրականութիւնը իր ծոցը կ'ընդունէր Շահան Շահնուրը, որ մինչեւ իր մահը պիտի մնար եզակի գրիչ մը:

«Նահանջ»ին պիտի յաջորդէին կարգ մը աննման պատմուածքներ, որոնք գիրքի վերածուելէ առաջ լոյս պիտի տեսնէին «Յառաջ»ի մէջ: Անոնց դռհարն է Պճեղ մը անուշ սիրտը, Բայց նուազ յաջող չէն Առաւօտեան շէփորը, Զաքոսքէն, Յառալէզներու Դաւաճանութիւնը, որ պիտի ըլլար նաեւ հատորին խորագիրը:

Պատերազմի նախօրեակին սակայն անողոք հիւանդութիւնը բոյն պիտի դնէր եւ այդ թուականէն պիտի սկսէր Շահնուրի տաժանելի կեանքը՝ հիւանդանոցէ Սանա, Սանայէ հիւանդանոց, մինչեւ 1959ը, երբ պիտի հաստատուէր Սէն – Ռաֆայէլի հանգստեան տունը:

Այդ շրջանը որ կ'երկարի 1940էն մինչեւ 1958 Շահնուր արդար դառնութեամբ պիտի հեռանար Հայ Գրականութենէն եւ Արմէն Լիւպէն ստորագրութեամբ դառնար ֆրանսագիր փնտռուած բանաստեղծ մը: Գնահատուած էն–էռ–էֆ եւ Կալիմարի խստապահանջ շրջանակներէն, իր հատորները՝ Սէնթ – Փասիանս, Լէ Օթ Թերաս, Թրանսֆեր Նոէքիւրն, եւ վերջինը՝ Ֆէօ Քոնթրը Ֆէօ, պիտի արժանանային գրական զանազան մրցանակներու: Իր ֆրանսացի բարեկամներու շարքը կ'երկարի Մաքս Ժաքոպէն մինչեւ Անրի Թոմա, Ժան Ֆոլէն, Ժագ Պոէնէր, Ժան Ֆրէօսթիէ եւ այլն:

Շահան Շահնուր սակայն չէր կրնար վերջնապէս Արմէն Լիւպէն մնալ եւ 1957 Յունուարին Շ. Միսաքեանի մահուան առթիւ «Յառաջ»ի պիտի տար պատմուածք մը՝ Սիրտ սրտի: 1958ին եւ 1968ին Պէյրութի մէջ լոյս պիտի տեսնէին երկու հատոր՝ Թերթիս Կիրակնօրեայ թիւը (հին գրութիւններ) եւ Զոյգ մը Կարմիր տետրակներ (Նոր գրութիւններ):

1970ի սկիզբը Ազատն Կոմիտասի վերհրատարակութիւնը Պէյրութի «Սփիւռք» շաբաթաթերթին կողմէ՝ առանց աղբիւրի յիշատակութեան, անորակելի եւ անճոռնի ազմուկ մը պիտի բարձրացնէր Երեւանէն սփիւռք, իբրեւ հետեւանք Վահագն Դաւթեանի մէկ տմարդի գրութեան: Ասիկա թէեւ խթան մը եղաւ որ Շահնուր կրկին հրապարակ իջնէ եւ 1970էն 1974 «Յառաջ»ի մէջ լոյս տեսած իր բոլոր գրութիւնները վերածուին նաեւ երկու հատորի՝ Բաց Տոմարը (1971) եւ Կրակը Կողքիս (1973), զորս լոյս ընծայեց «Յառաջ» մատենաշարը:

Իր վերջին եւ բացառիկ գրութիւնը լոյս կը տեսնէր հազիւ ամիս մը առաջ՝ «Բայց Երազն էր Գերհզօր» («Յառաջ», Յուլիս 27):

Մեր խոր ցաւին մէջ, թող ներուի մեզի, եթէ այսօր աւելին չենք կրնար ըսել: Օգոստոս 6ին Շահնուր կաթուածի հետեւանքով հիւանդանոց կը փոխադրուէր եւ ճիշդ 15 օր ետք իր մահկանացուն կը կնքէր: Քանի մը օր առաջ, բացարձակ տէրը իր իմացական բոլոր կարողութիւններուն, ժամերով կը խօսէր մեզի, կը թուէր թէ կ'ուզէր պարպուիլ, կ'աճապարէր ու պատմելով իր անողոք կեանքը կ'ըսէր.— «մէկ հոմանուհի ունեցած եմ՝ գրականութիւնը»:

Շահան Շահնուրի մահով Արեւմտահայ գրականութիւնը կը կորսնցնէ իր վերջին անզուգական գրիչը եւ «Յառաջ» չուզեր յառեւես ըլլալ Արեւմտահայ մշակոյթի ապագային համար, գիտէ սակայն թէ բացը, զոր Շահնուր կը թողու, չի գոցուիր:

«Յառաջ» ասկէ 45 տարի առաջ առաջինը եղաւ հանրութեան ներկայացնելու Շահան Շահնուրը, այսօր անողոք պարտականութիւնն ունի նաեւ առաջինը ըլլալու հաղորդելու իր դառն կորուստը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Օգոստ. 23, ժամը 16ին՝ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փէռ Լաշէզի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար Շաւարշ Միսաքեանի դամբարանը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԱՃԱՐԱԿԻ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ ԿԻՊՐՈՍԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Համեմատաբար աւելի խաղաղ անցան Կիպրոսի մէջ վերջին 24 ժամերը, մինչ Թուրք միաւորներ կը հաստատուէին Տալի մէջ՝ Նիկոսիայէն 16 քիլոմեթր դէպի հարաւ՝ հաւանաբար Նիկոսիա – Լիմասոլ ճամբուն տիրելու նպատակով: Թուրք այլ միաւորներ դիրք կը բռնէին ՄԱԿի կայաններուն մէջ՝ Նիկոսիոյ օդակայանին շուրջ:

Կիպրոսի մէջ իրապէս մտահոգիչ է սակայն գաղթականներու վիճակը: Կլիմայական բացառիկ տաք այս միջոցին, հրատապ դարձած է մանաւանդ ջուրի եւ պարենաւորման հարցը, մանաւանդ որ թիֆոյիտի դէպքեր նշմարուած են եւ առողջապահական պայմանները՝ գաղթակայաններուն մէջ՝ կը ներկայանան իրապէս ցաւալի:

Իրաց այս կացութեան մէջ, իրապէս անկարելի է սպասել որ Ժընեւի բանակցութիւնները շուտով վերսկսին: Ամերի –

(Շար. տես 4րդ էջ)

«Յառաջ» խոր վիշտով կը ծանուցանէ իր հարազատին՝ վաստակաւոր գրագէտ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստ. 20ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Օգոստ. 23, ժամը 16ին՝ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փէռ Լաշէզի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար Շաւարշ Միսաքեանի դամբարանը:

ՄԻՔԱՅԷԼ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

(1829 – 1866)

———o———

Ծնած է 1829ին, Նոր Նախիջեւան: Նախնական կրթութիւնը կը ստանայ Գաբրիէլ Քհյ. Պատկանեանի անձնական դպրոցին մէջ, ուր հիմնական կրթութիւն ստանալէ զատ պատանի Նալպանտեանի ներաշխարհը կը տոգորուի ազգային, հայրենասիրական զգացումներով: Կարճ ժամանակուան մէջ ան կը դառնայ Նոր Նախիջեւանի ազդեցիկ դէմքերէն մէկը: Կը հրաւիրուի Առաջնորդարանի քարտուղարի պաշտօն ստանձնելու, զոր կը վարէ հինգ տարի: Այս ժամանակամիջոցին, Նոր Նախիջեւանի մէջ կային երկու հակառակորդ հոսանքներ, որոնց հակամարտութեանց գլխաւոր պատճառը Ազգային Առաջնորդարանի նիւթական արկղի ծախքերու հաշուետուութիւնն էր, զոր կը մերժէր կատարել տեղւոյն անուանի ազգայիններէն քաղաքապետ Խալիպեան: Այս դասն իրականութեան դէմ հակառակորդ հոսանքին (Հայրապետեանի գլխաւորութեամբ) կը խառնուի նաեւ Նալպանտեան եւ բուռն պայքար կը շղթայազերծէ գոյութիւն ունեցող անիրաւութեան դէմ, մինչեւ որ հաւանական հալածանքէ ազատելու միտումով կը փախչի Մոսկուա, 1853ին:

Մոսկուայի մէջ կը սկսի Նալպանտեանի կեանքի երկրորդ եւ բեղուն շրջանը: Ան կը պաշտօնավարէ Լազարեան Ճեմարանին մէջ եւ մտերմութիւն կը հաստատէ Ս. Նազարեանցին հետ եւ յետագային՝ «Հիւսիսափայլ»ի հրատարակութեան մէջ կը միանայ Նազարեանցի եւ իր փոթորկոտ ներաշխարհը արտայայտող յօդուածներով ազգային գաղափարներ կը ներշնչէ «Հիւսիսափայլ»ի ընթերցողներու հոգիներուն մէջ եւ կ'արժանանայ հասարակութեան անվերապահ գնահատանքին:

Այնուհետեւ, Նալպանտեան յատուկ առաքելութեամբ կը մեկնի Հնդկաստան՝ Նոր Նախիջեւանի Հայոց համար յատկացուած կտակները ապահովելու: Այս երկարատեւ ճամբորդութեան ընթացքին ան հանդիպելով Հայկական զանազան գաղութներ, ամէն տեղ իր քարոզչական եւ կազմակերպչական աշխատանքներով ձեռք կը բերէ մեծ ժողովրդականութիւն եւ ազատական գաղափարներու ներշնչմամբ կ'արթնցնէ Հայ ժողովուրդին միտքը: Լոնտոնի մէջ սերտ յարաբերութիւններ կը մշակէ նշանաւոր Ռուս յեղափոխական ներու հետ, ինչ որ պատճառ կը դառնայ, որ ան 1862 Յուլիս 14ին, ձերբակալուելով ոստիկանութեան կողմէ, իբրեւ քաղաքական – յեղափոխական գործիչ նետուի Փեթերսպուրկի բանտը, ուր կը մնայ երեք տարի, ծանր պայմաններու մէջ եւ ի վերջոյ հիւծուած՝ կը մեռնի 1866ին աքսորավայրի մէջ: Աճիւնը կը փոխադրուի Նոր Նախիջեւան եւ կը թաղուի մեծ շուքով, Ս. Խաչ վանքին մէջ:

Մ. Նալպանտեանի գրական վաստակը կը բովանդակէ գրական, քննադատական եւ թարգմանական բազմաթիւ գրութիւններ, որոնցմէ յիշատակելի են՝ «Կոմս Էմմանուէլի յիշատակարանները», որու մէջ կ'անդրադառնայ հեղինակը ազգային-եկեղեցական բազմաթիւ խնդիրներու մասին, յատկապէս շեշտելով ժամանակի եկեղեցականներու տգիտութիւնը՝ կ'առաջարկէ կրթել զանոնք եւ զարգացնել:

Երկրորդ նշանաւոր գրուածքն է՝ «Երկրագործութիւնը որպէս ուղիղ ճանապարհ», որու մէջ Նալպանտեան ջերմօրէն կը պաշտպանէ երկրագործութեան եւ հողի անհրաժեշտութեան գաղափարը: Ան կ'ըսէ, որ «Ազգի փրկութեան միակ ուղիղ ճանապարհը եւ անոր յենարանը հողագործութիւնն է. այն ազգը, որ չունի հող եւ երկիր, երբեք չյուսայ, որ պիտի հարատանայ, ատիկա անբնական բան մըն է, իսկ յուսալը՝ խելագարութիւն»:

Նալպանտեանի միւս գրուածքներն են՝ «Մինին խօսք, միւսին հարսն» (վէպ), «Ցիսուսեանք» պատմական լուրջ աշխատութիւնը, «Մխիթար Սեբաստացի եւ Մխիթարեանք», «Մեռելահարցուկ» թարգմանական աշխատանքներէն՝ «Թափառական Հրեան»: Ունի նաեւ բազմաթիւ բանաստեղծութիւններ ազգային, հայրենասիրական, երգիծական եւ քաղաքական բովանդակութիւններով, որոնցմէ յիշենք «Ազատութիւն»ը, «Մեր հայրենիք»ը, «Մանկութեան Օրեր»ը, եւայլն: Բանաստեղծութիւններուն մէջ գլուխ – գործոց կը նկատուի «Ազատութիւն» քերթուածը, որ առաջին անգամ լոյս տեսաւ 1859ին՝ «Հիւսիսափայլ» ամսագրին մէջ եւ այնուհետեւ տպուեցաւ կարգ մը թերթերու մէջ, լայն տարածում ունեցաւ, ձայնագրուեցաւ ու երգուեցաւ: Այս ոտանաւորին մէջ Նալպանտեան Ազատութիւնը կը նկատէ մարդկային երջանիկ կեանքի ամենակենսական պայմանը, մարդուն համար ոչինչ այնքան նուիրական է, որքան ազատութիւնը: Սակայն ոսոխը միշտ ոտնակոխ ըրած է մարդուն ազատութիւնը եւ անոր վրայ դրած է բռնութեան ու ստրկութեան անարգ լուծը: Այդուհանդերձ մարդուն մէջ ոչ մէկ ատեն չի մեռնիր ազատութեան ոգին, մարդը միշտ կը ձգտի հասնիլ անոր: Ազատասէր մարդը չի վախնար ոչ մէկ բանէ:

Մեծ է դերը Մ. Նալպանտեանի ԺԹ. դարու երկրորդ կէսի Հայ կեանքին մէջ, իր մանկավարժական տեսակէտներով, Հայ զանգուածներէն ներս յեղափոխական գաղափարներ ներմուծելու իր ջանքերով: Մանկավարժ Նալպանտեան կոչ կ'ուղղէ Հայ ընտանիքին՝ հասունցնել գաղափարական, անձնազոհ, ազատասէր նոր սերունդ մը, իսկ Հայ ժողովուրդին՝ արթննալ խոր քունէն եւ շարժիլ յառաջ դէպի վերածնունդ: Ժան Ժագ Ռուսոյի նման Նալպանտեան եւս կը հաւատար թէ մարդիկ չար չեն ծնիր, այլ միջավայրն ու ընկերութիւնն է, որ կ'ապականէ զիրենք: Պէտք է ուրեմն միջավայր ստեղծել:

Նալպանտեանի կարծիքով ժողովուրդի բարօրութեան համար անհրաժեշտ է ոչ միայն տնտեսական ապահովութիւնն ու մտքի եւ խղճի ազատութիւնը, այլեւ լուսաւորութիւնը: Կը թելադրէ ազգի կարող, բանիմաց եւ ուսեալ անձերուն պայքարիլ տգիտութեան եւ խաւարի դէմ եւ լուսաւորութիւն տարածել ժողովուրդին մէջ, կրթել անոր միտքն ու հոգին: Նալպանտեան լուսաւորութեան տարածման հիմնական միջոցը կը նկատէ ազգային դպրոցը, այսինքն՝ այն կրթական հաստատութիւնը, ուր ուսումը կը կատարուի մայրենի լեզուով: Ցատկանշական է այս առթիւ Նալպանտեանի տեսակէտը մայրենի լեզուի կարեւորութեան մասին Հայ մնալու հարցին մէջ: Ան կ'ըսէ.—

«Դպրոցի ազգութիւնը կախուած չէ աշակերտների եւ վարժապետների լոկ հայութիւնից. լեզուն է, որ կարող է միմիայն այդ վերնագիրը դնել դպրոցի ճակատին: Անհիմն պատճառ է, թէ օտար լեզուներ խօսեցնելով ազգի զաւակներին՝ պիտի վարժեցնել նոցա այդ լեզուների մէջ. առաջին հարկաւոր բանը չէ, որ ազգի զաւակը ուսանի օտար լեզուներ, դորա հակառակ՝ պարտական է նա ճաջանալ իւր լեզուի մէջ: Հայերը դեռ խօսիլ չգիտեն, թող ուրեմն հայ մանուկը նախ եւ առաջ, որպէս հայի զաւակ, ուսանի իւր սեփական լեզուն եւ ապա օտարինը... Այս ճշմարտութիւնն ուրացողը ուրացող է ազգութեան»:

Մ. Նալպանտեան հանդիսացաւ ԺԹ. դարու մեր ազգային վերածնունդը կերտող ռահվիրաներէն մէկը: Ան իր ամբողջ կեանքն ու գրականութիւնը ի սպաս դրաւ ազգային եւ համամարդկային անարդարութիւններու դէմ բողոքելու եւ պայքարելու գործին:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ԷՋԵՐ ՀԱՅ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

ՀԱՅ ԿՐԹԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ԺԹ. ԴԱՐՈՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ԿԷՍԻՆ

———o———

Արեւմուտքի եւ Ռուսաստանի մէջ իրագործուող արմատական փոփոխութիւններու իբրեւ հետեւանք՝ ԺԹ. դարու երկրորդ կէսին, Հայ ժողովուրդի կեանքին մէջ տեղի ունեցաւ շրջադարձ մը՝ տընտեսական, քաղաքական եւ մշակութային մարզերէ ներս: Մշակութային այս ընդհանուր շարժումէն ու պայքարէն, բնականաբար, ետ չէին կրնար մնալ նաեւ Հայ Դպրոցն ու դաստիարակութիւնը:

ԺԹ. դարու երկրորդ կէսին Արեւմտեան եւ Արեւելեան Հայաստանի մէջ, յատկապէս Հայկական գաղթօճախներու ու հայաշատ վայրերու մէջ զգալի զարգացում ապրեցան Հայ մշակոյթն ու Հայ Դպրոցը: Կարեւոր աշխատանքներ տարուեցան տարական, իգական եւ երկսեռ դպրոցներու կազմակերպման մարզին մէջ: Ծայր տուաւ դպրոցաշինութեան արշաւ մը: Տըւեալ ժամանակաշրջանին ծաւալուն աշխատանք տարին կարգ մը Օրինրդաց Դպրոցներ, ինչպէս՝ Կ. Պոլսոյ Մեզպուրեան, Թիֆլիսի Գայանեան ու Ցովնանեան, Նոր Ջուղայի Կատարինեան եւ այլ վարժարաններ: Նոյն շրջանին կարեւոր դեր ունեցան նաեւ Վանի, Կարինի, Պաքուի, Նոր Նախիջեւանի, Կ. Պոլսոյ, Թիֆլիսի, Ալուլիսի եւ ուրիշ վայրերու արական եւ երկսեռ վարժարանները:

Դպրոցաշինութեան այս ընդհանուր շարժումին՝ հոգեպարար երեւոյթի կողքին կային կարգ մը լուրջ թերութիւններ, որոնք կը վերաբերէին ուսուցչական քաղերու պատրաստութեան, դպրոցական շէնքերու թէ՛ ուսումնա – կրթական աշխատանքներու կազմակերպման եւ թէ՛ յատկապէս առողջապահական յարմարութիւններուն:

Այս բոլոր դժուարութիւնները հարթելու, թերութիւնները վերացնելու եւ կրթական-մանկավարժական գործը ամուր հիմքերու վրայ խարսխելու հարցը դարձաւ ժամանակի մանկավարժ–գործիչներու կեանքի ու գործունէութեան ուղեցոյցը: Ցատկանշական երեւոյթներէն մէկն ալ տուեալ ժամանակաշրջանի Հայ կրթական կեանքին մէջ՝ դպրոցներու ղեկավարութիւնը աշխարհիկ ներկայացուցիչներէն ընտրուած հոգաբարձուներուն ձեռքը անցնիլն է, որու պատճառով ալ նպաստաւոր պայմաններ ստեղծուելով աշխարհիկ կրթութեան համար, աշխարհիկ ոգին հետզհետէ դարձաւ դերիշխող:

Այդ շրջանին Հայ մանկավարժական մտքի զարգացման գործին մէջ բացառիկ դեր կատարեցին Մ. Նալպանտեան, Մ. Մամուրեան, Րաֆֆի, Պռոշեան եւ ուրիշներ, որոնք Հայ մանկավարժութեան մէջ սկիզբը դրին յեղափոխական մտքի, որ հետզհետէ պիտի զարգանար, ծաւալէր ու ոտքի կանգնեցնէր Հայ զանգուածները՝ ապահովելով Հայ ժողովուրդի գոյատեւումը:

ՄԻՋՈՆ

Քերականին կողքին վրայ կար Սուրբ Մեսրոպի նկարը, լայն, լուսապսակ ճակատով. աջ ձեռքը ձախ կուրծքին վրայ՝ խոշոր ու բաց աչքերը դէպի երկինք իր գիւտին համար լոյս կ'աղերսէր: Երկրորդ էջին վրայ Միջոն տեսաւ քառաթեւ խաչ մը: Աւելի թերթատեց եւ ի՛նչ տեսնէ ճիշդ ու ճիշդ քէլ Ղուկասին դուզախը: Տեսաւ Խաթուն Մամային կուււթը՝ ձագերը թեւերուն տակ առած:

Քերականը Միջօի աշխարհն էր. տեսաւ թռչունի բոյներ, նապաստակներ, նաեւ Թաթօենց շունը, Բոմոն:

Միջոն սիրեց քերականը, մի քանի անգամ թերթատեց պատկերները ու, բարձի վրայ դնելով, քնացաւ:

Գիշերը Միջոն երազին մէջ տեսաւ, որ իր կանանչ կողքերով քերականը՝ իր կանանչ թեւերը բացած՝ հովերին մէջէն կը թռէր: Ու կոյն ու ինք քերականին թռիլն ու եկեղեցիի գմբէթին վրայ թառիլը կը դիտէին:

Առաւօտ կանուխ, Միջօ կիրակնօրեայ էնթարին հագաւ եւ, միճտէրն ու քերականը անութին տակ, ուղիղ եկեղեցի գնաց: Եկեղեցիին մէջ, Միջոն միճտէրն ու քերականը անութէն վար չդրաւ, միւս ձեռքով ալ ժիր բռած էր ֆէսը ու բարձր ձայնով կը խօսէր իրենց դրացի Մանուէլին հետ ըսելով, որ քէլ Օվանին դուզախը իր քերականին մէջն է:

Միջօին բարձր ձայնով խօսիլը, խաչ չհանելը, միճտէրն ու ֆէսը վար չդնելը, նոյնիսկ աշակերտ ըլլալու երեւոյթը բաւական էր, որ աշակերտներուն մէջ ինյար խնդուք մը: Ոմանք եկեղեցիին մէջ, իրենց խնդուքը զսպելու համար, ձեռքերնին բերաններուն կը սեղմէին:

Եկեղեցիէն յետոյ, աշակերտները դիբար հրմշտկելով ուղիղ դպրոց ելան: Անոնց հետեւեցաւ Միջոն ու գնաց իրենց դրացի Մանուէլին քով միճտէրը փռեց նստեցաւ: Հեղ մ'ալ, տեսնես, ժամկոչին տղան մօտեցաւ Միջօին.

— Հէյ, Միջօ, էս իմ տեղս է, ելիր տեղէն:

Միջոն իր տեղէն հեշտ ելլողներէն չէր, նոյնիսկ կը պատրաստուէր ժամկոչի տըղուն զարնել արմուկով, եթէ վարժապետը ներս չմտնէր ու աշակերտները չլռէյին յանկարծ:

Ժամկոչին տղան ուղիղ վարժապետին գնաց գանգատելով.—

— Վարժապետ, Միջոն տեղս է առեր:

Վարժապետին համար բոլորովին նոր անուն մըն էր:

— Միջոն ո՞վ է, — հարցուց վարժապետը:

— Լօլիկ Օվանենց Միջոն:

Վարժապետը տեսաւ սիւնին մօտ նորեկ տղայ մը, որ բարձր ձայնով կը խօսէր ու իր քերականին պատկերները Մանուէլին կը թերթատէր:

— Հոս եկուր նայիմ, տղայ, — խօսեցաւ վարժապետը Միջօին:

Միջոն՝ իր քերականին պատկերներով գրաւուած՝ բնաւ չնկատեց, որ վարժապետը իր հետ կը խօսէր, մինչեւ որ իր մօտի աշակերտները հրմշտկեցին արմուկներով:

Միջոն իր տեղէն ելած պահուն տեսաւ, որ միճտէրը իր ետեւէն կը վազէր: Աշակերտներուն մէջ ինկաւ բարձր քրքիջ մը: Միջօ գրեթէ շուարած էր:

— Այդ ո՞վ բրաւ, — հարցուց վարժապետը:

— Մկրրը, — մատնեց տղայ մը անկիւնէն:

Անկասկած Միջօի ձախ կողմը նստող կուզ Մկրրին գործն էր, որ միճտէրը, կամաց մը գնդասեղով Միջօի փէշին փակցուցած էր:

— Մկրրը ոտքի, — պոռաց վարժապետը:

Ոտքի կանգնեցաւ հիւանդոտ, գրեթէ կանանչ աչքերով տղայ մը:

—Ձեռքդ բաց:

Մկրրը վախվխելէն բացաւ իր ձեռքը ու վարժապետը անոր ափերուն զարկաւ փայտի երկու հարուածներ:

— Ըսէ, տեսնեմ, անունդ ի՞նչ է, — խօսեցաւ վարժապետը, Միջօին դառնալով ու դէմքը հետզհետէ խստացնելով:

— Միջօ, պատասխանեց համարձակ:

Աշակերտները նորէն խնդացին, որովհետեւ Միջօ սովորականէն շատ բարձր ձայնով պատասխանեց:

— Լռեցէք, — պոռաց վարժապետը աշակերտներուն, ձեռքի փայտը մի քանի անգամ սեղանին զարնելով:

— Ի՞նչ է մականունդ:

— Միջօ, Միջօ, — կրկնեց Միջոն աւելի բարձր ձայնով:

— Ես քեզի մականունդ կը հարցնեմ:

— Օվանեան,— խօսեցաւ տղայ մը անկիւնէն:

— Այդ ով էր, — դարձաւ վարժապետը:

— Կրպօն, — մատնեց ուրիշ մը:

— Կրպօն ոտքի:

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(3 – Տար.)

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ
ԱԶԳԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԻՆ ՄԷՋ

Ժողովուրդներու մշակութային կեանքին մէջ մատենադարաններու գրաւած դիրքը ճանչնալ՝ հետաքրքրական նիւթ է. որովհետեւ մատենադարանները կարեւոր են ո՛չ պարզապէս իրենց պատմական արժէքով, այլ մանաւանդ քաղաքակրթութեան զարգացման ու պահպանման մէջ իրենց կատարած դերով զարերու ծանօթութեանց փոխանցման, դպրոցական ուսման ու ժողովրդային դաստիարակութեան տեսակէտէն։

Մատենադարանները միտքի թանգարաններ չեն միայն՝ հին սերունդներուն իմացական հարստութիւնը պահելու սահմանուած, այլեւ գործօն ուժ՝ քաղաքակրթութեան կերտումին մէջ։

Արդի երկրորդական վարժարաններուն մէջ, ու մանաւանդ գոլէճական կամ համալսարանական ուսման մէջ, գիտական տարրալուծարաններու չափ կեդրոնական տեղ կը գրաւեն մատենադարանները։ Կարելի է ըսել, որ ներկայ դպրոցներու մէջ ուսումը «դասագրքային» կամ «դասարանային» ըլլալէ աւելի՝ մատենադարանային ուսում մըն է։

Նոյնպէս, բանաստեղծներու, պատմագիրներու կամ ուսումնասիրական գործ կատարող ուեւէ մտաւորականի համար, անհրաժեշտ սկզբնաղբիւր է մատենադարանը։ Իւրաքանչիւր պատմագիրք խտացումն է ամբողջ մատենադարանի մը։ Առանց մատենադարանին անկարելի պիտի ըլլար սերունդէ – սերունդ մշակոյթ փոխանցել։

Ժողովրդային դաստիարակութեան տեսակէտէն եւս՝ մատենադարանը լուրջ ուշադրութեան առարկան է արդի քաղաքակրթութեան մէջ։ Արդիական ամէն քաղաք, իր Թանգարաններու եւ Երաժշտանոցներու եւ Թատրոններու ու Հանրային պարտէզներու շարքին, եւ առնուազն ո՛չ նուազ փառաւոր, ունի հանրային մատենադարանը, իր «Գիրքի Պալատը», որպէս բերդ միտքի հարստութեան եւ որպէս կեդրոն մշակոյթի եւ աշխատանոց մտաւորականներու։

Միջազգային չափի վրայ եւս, կարեւոր հաստատութիւններ են մատենադարանները։ Ժընեւի մէջ նախկին «Ազգերու Լիկան» ունէր ճոխ մատենադարան մը իր կազմութեան առաջին տասնամեակին։ Ցեառյ Գառնեկի Հիմնադրութիւնը 5 միլիոն տոլար ծախսով շինել տուաւ փառաւոր մատենադարան մը։ Իսկ ներկայ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը Նիւ Եորքի մէջ ունի կազմակերպուած հարուստ իր մատենադարանը։ Եւ Իւնեսքօն ամէն երկրի մէջ իր մշակութային յայտագրին մաս ըրած է կանոնաւոր մատենադարաններու կազմութիւնը։

Ժողովուրդի մը քաղաքակրթութեան աստիճանի բարձրութեան յայտարար չափանիշ մըն է անոր կառուցած եւ կազմած մատենադարանը։ Հաստատութիւն մը, որ կրնայ երեւան գալ միայն բարձր մշակոյթի ընդունակ ու մտային զարգացման որոշ աստիճանի մը բարձրացած, հոգիով ծաղկած ազգերու մէջ։

Ուրեմն ճանչնալ մատենադարանները կը նշանակէ ճանչնալ ժողովուրդներու քաղաքակրթութեան աստիճանը եւ իմացական ստեղծագործ ուժը։

ԲԻՒԶԱՆԴ ԵՂԻԱՅԵԱՆ

(Շար. — 1)

ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄԵԾ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Եթէ հետեւինք 15րդ դարէն մինչեւ այսօր Թուրքիոյ եւ իր շուրջ գտնուող ժողովուրդներու քաղաքական կեանքին, պիտի նկատենք որ այդ ժողովուրդները շարունակ զոհերը դարձած են Թուրք ջարդարարներու. Թերթենք էջերը պատմութեան ու պիտի տեսնենք որ Թուրքերը միշտ օգտագործած են քրիստոնեայ ազգերու անհամաձայնութիւնները եւ առիթէն օգտուելով քանդած են Բիւզանդական Կայսրութիւնը։ Հակառակ անոր որ Թուրքերը միշտ պատուհաս եղած են Հայերու, Յոյներու, Պուլկարներու, Եուկոսլաւներու եւ Ռումէններու գլխուն, տակաւին կան իրենք զիրենք Արդարութեան ախոյեաններ նկատող Ազգեր, որոնք լայնօրէն կը վարձատրեն Թուրք ջարդարարները, դատապարտելով ջարդուողները։

Կիպրոսի հարցը լաւագոյն ապացոյցն է վերոյիշեալ մեր տեսութեան։ Թուրքերը չեն փոխուած։ Միշտ նոյնն են անոնք։ Հայ ժողովուրդը, իրեն վիճակուած ճակատագրի բերումով, ուեւէ ազգէն աւելի լաւ կը ճանչնայ Թուրքերը։ Գիտենք, որ միւս ազգերն ալ շատ լաւ կը ճանչնան զանոնք, սակայն անոնք իրենց անձնական շահերը կը գերադասեն զոհուող ազգերու կենսական գոյութենէն։

Ինչո՞ւ Թուրքերը յարձակեցան Կիպրոսի վրայ։ Դժուար չէ անշուշտ պատրուակ մը գտնելը։ Իբրեւ թէ Թուրքերը կը չարչարուին եղեր յոյն մեծամասնութիւններու կողմէ։ Ասիկա ներհակ է իրականութեան։ Փոքրամասնութիւններու վրայ ճնշում բանեցնելը Թուրքերուն գործն է։ Բռնի կրօնափոխութիւն, հարստահարում, բռնաբարում, ասոնք Թուրքերուն վերապահուած գործեր են։ Ընդամենը կէս միլիոն ժողովուրդ ունեցող փոքր եւ անզէն ժողովուրդի մը վրայ նորագոյն զէնքերով, եւ Ատլանտեան Ուխտի պաշտպանութեան համար իրենց տրուած օդանաւերով, ռազմանաւերով եւ քսան հինգ հազար զօրքով Թուրքերը ի՛նչ մեծ քաջագործութիւն ըրին։ Անզէն ժողովուրդներ ջարդել մասնագիտութիւնն է Թուրքերու։

Եւ այս բոլորը տեղի կ'ունենան արդարութեան եւ խաղաղութեան անունով խօսող պետութիւններու դեսպաններու աչքերուն առջեւ։

Մինչեւ ե՞րբ մենք զոհերը պիտի ըլլանք Ազգերու քաղաքական խաղերուն։ 1918ին Պրեստ Լիթովսկի դաշնագրութեամբ, 1920ին՝ Սեւրի Դաշնագրով Անկախ ճանչցուած Հայաստանի վրայ երբ յարձակեցան Թուրքերը, նոյնը եղաւ դիրքը այն պետութիւններուն, որոնք հաստատած էին յիշեալ դաշնագիրները։

Ահա այս է եղած թէ՛ արեւելեաններու եւ թէ արեւմտեաններու քաղաքականութիւնը։

Մենք համոզուած ենք որ տարբեր արդարութեամբ մը պիտի տիրանանք մեր բռնագրաւուած հողերուն եւ թափուած արեան հատուցման եւ կը հաւատանք որ երբ գայ այդ օրը, ոչ մէկ ուժ պիտի կարենայ կասեցնել մեզ մինչեւ որ տիրէ ճշմարիտ արդարութիւնը եւ հաստատուի բոլոր Ազգերու Ազատ եւ Անկախ ապրելու իրաւունքը։

ՏԻԳՐԱՆ ՍԱՆՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄՐՑԱՆԱԿ՝ ՀԱՅ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՆԵՐՈՒՆ

Երեւանի քաղաքաշինութեան նուիրուած համամիութենական մրցումին որուն մասնակցած էին Մոսկուայի, Լենինկրատի, Կիեւի, եւ Երեւանի նախագծային հիմնարկները, առաջնութեան մրցանակը շահած է «Երեւան նախագիծ» հիմնարկի ներկայացուցած աշխատանքը։ Նախագծի հեղինակներն են ճարտարապետներ Գրիգոր Աւագեան, Արծուին Գրիգորեան, Արմէն Զարեան, Ֆելիքս Մարկոսեան, Գրիգոր Մորզան եւ Եդուարդ Պապեան։

ՔԱՆԴԱԿԱԳՈՐԾ ԵՈՒՐԻ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Հայ քանդակագործներու մէջ Եուրի Սիմոնեան կը նկատուի կոթողային դիմաքանդակի սեռի հետաքրքրական ներկայացուցիչներէն մէկը։ Անոր ստեղծագործութիւններն այժմ ներառուած են Հայաստանի, ինչպէս նաեւ Մոսկուայի, Լենինկրատի թանգարաններու եւ պատկերասրահներու ցուցահանդէսներու մէջ։

Ե. Սիմոնեան քանի մը տարի յաճախած է նկարիչ Երուանդ Քոչարի արուեստանոցը։ Այնուհետեւ երիտասարդ քանդակագործը ընդունուած է գեղարուեստա–թատերական հաստատութիւն, ուր կը սկսի գործնական մասնակցութիւնը զանազան ցուցահանդէսներու։ Ան չսահմանափակուելով քանդակագործութեան շրջանակին մէջ՝ հանդիսատեսներուն կը ներկայացնէ նաեւ գեղանկարչական ստեղծագործութիւններ։ «Այնշտայն», «Սալմէ», «Դերասանուհին», «Նկարիչն ու Մուսան» եւ ուրիշ կտաւներու մէջ պատկերուած են մարդկային հոգիի տրամադրութիւններու փոփոխութիւնը, մտքի խաղը, զգացումի նրբերանգները։ Որմնանկարի սեռին մէջ ան կատարած է «Զինար» խճանկարը Հայկական բնական քարէ, «Երկուորեակներ» խճանկարը, որ կը գտնուի պետական համալսարանի առջեւի պարտէզին մէջ։

ԵՐԵՒԱՆԻ ԱԼԻՒՄԻՆԻՈՒՄԻ ԳՈՐԾԱՏԱՆ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ

Երեւանի ալիւմինիումի գործատան պարախումբը ծանօթ է Խորհրդային Միութեան շատ մը քաղաքներու, ինչպէս նաեւ Հունգարիոյ, Աւստրիոյ եւ Ռումանիոյ բնակիչներուն։ Ազգային գունագեղ տարազներով յլուն պատանիներ ու աղջիկներ հանդիսականներուն կը ներկայացնեն հայ պարարուեստի նմոյշները։ Պարի համոյթի խաղացանկին մէջ ընդգրկուած են Սիւնիքի, Լոռիի, Շիրակի եւ Արարատեան դաշտի պարերը։ Հանրածանօթ պարուսոյց արուեստագէտ Վանուշ Խանամիրեան այսպէս կ'արտայայտուի գործատան պարախումբի արուեստին մասին. «Համոյթը կ'առինքնէ ամէն բանով՝ բեմադրումներու թարմութեամբ ու գունագեղութեամբ, պարի իւրատեսակ զարդագրուանդներով, մեծ ճաշակով կարուած տարազներով»։

Այժմ պարախումբը կը պատրաստուի մեկնելու Զուիցերիա։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻԱՅ մէջ, Յունիս 13ին, իր մահկանացուն կնքած է Քոյր Վալանթին Ճենանեան, 50 տարուան միաբանակից Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու Միաբանութեան։ Ծնած է Մարզուան 1904ին։ Մանուկ հասակին կը կորսնցնէ նաեւ իր ազգականներուն հետքերը, մինչեւ որ մօրաքոյրը կը յաջողի գտնել զինք։ 1920ին, իրքրոջ եւ մօրաքրոջ Ամերիկա մեկնումէն վերջ, Քոյր Վալանթին կը մնայ Պոլիս եւ կ'անդամակցի Անարատ Յղութեան Հայ քոյրերու Միաբանութեան։ Իբրեւ ուսուցչի անձնուիրաբար պաշտօնավարած է Հալէպ, Քեսապ եւ Պէյրութի Հոփիսիմեանց վարժարանին մէջ։ 1963ին ան կը մեկնի Ֆիլատելֆիա, ընկերակցութեամբ Քոյր Հոփիսիմէի եւ Քոյր Արուսեակի, հիմնելու համար Քոյրերու Վարժարանը Միաբանութեան առաջին ամէնօրեայ վարժարանը Ամերիկայի մէջ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (47)

ԻՆՉՊԷՍ ԳՈՂՑԱՆ ՅԱՐԵՐՈՒՆ ԹԱԳԸ

ԿՆՈՋԱԿԱՆ ՄՐՑԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Իշխանուհի Սօնիա Քարամսէն, ձգելով Բերա Փալասի իր յարկաբաժինը, գացած տեղաւորուած է Պէշէքլի փոքրիկ ապարանքի մը մէջ։

Արեւելեան սիրուն բնակարան մըն է, ամբողջովին ճերմակ մարմարէ շինուած եւ շրջապատուած ծաղկեան պարտէզներով։ Տան դարատափը, որ ծածկուած է բաղեղատունկերու կանաչ զորգով մը, ուր տեղ տեղ վարդափունջեր կ'երեւին, կը նայի Վոսփորի վրայ։ Այս դարատափէն եւ ապարանքի պատուհաններէն կը տեսնուին սպիտակ առագաստանաւեր եւ հանդիպակաց եղերքին՝ Կէօք–Սուի ջուրերը։

Բնակարանին բացումը կատարելու համար, իշխանուհին երեկոյթ մը կուտայ, որուն հրաւիրուած են Կ. Պոլսոյ ցարական կազմակերպութեան պատկանող բարձրաստիճան Ռուսեր։

Գիշեր է։

Օդը այնքան մեղմ է որ կիները, լանջամերկ շրջազգեստներով կ'երթեւեկեն դահլիճներուն մէջ եւ դարատափին վրայ։

Լիալուսինը ծաթած է ասիական եզերքին վրայ եւ ծովուն մէջ կը սփռէ իր շողերը, որոնք մէկ եզերքէն միւսը կը ծփծփան եւ արծաթէ զանակներով ու սաթի երանգներով կը պսպղան։

Նուագախումբ մը պարի եղանակ մը կը հնչեցնէ եւ զոյգերը դահլիճներէն պարտէզ կ'իջնեն։ Ստուերներու պաշտպանած իրարու կ'ուղղեն, պաղատագին, գորովի եւ երբեմն յանդուգն բառեր։

Ձեռք սեղմումներ կը փոխանակուին, թերեւս նաեւ համբոյրներ։

Մեղմ գիշերուան մէջ, մօտակայ դաշտի մը մէջ մշակուած պուլկարական վարդեր, քաղցրօրէն կը բուրեն։ Եւ այս նրբոյն ու քիչ մը բարբարոս պարերը չափազանց կ'ազդեն կանանց ջիղերուն վրայ։

Եւ այդ կիները թարմատի են ու գեղեցիկ։

Ասկէ զատ, ռուս կին մը հակառակ բուռն կերպով սիրած Հայրենիքին դժբախտութեան. Հակառակ անձնական տատապանքներուն, հակառակ յաջորդ օրուան անստուգութեան, եւ իր վտանգուած ցեղակիցներուն հանդէպ զգացած անձկութեան, անյագ տենջանքը ունի երաժշտութեան, պարի, Փլիրթի եւ սիրոյ։

Ռուս կինը, նոյնիսկ կարափնատ առաջնորդուած ատեն, կողմնակի շարժում մը պիտի ընէր եւ եղանակ մը պիտի մըրմնջէր, եթէ իր անցքին վրայ երդ մը իմանար եւ անցորդ մը նուագարան մը հնչեցնէր այդ պահուն։

Իշխանուհի Սօնիա Քարամսէն, իր հրաւիրեալները ընդունած է զուարթ ու ջերմագին եռանդով մը. Հագած է սպիտակ ժանեակէ շրջազգեստ մը որ բաց կը ձգէ իր թեւերն ու պարանոցը։ Մազերուն, ձեռքերուն, դաստակներուն եւ լանջքին վրայ կը փայլին մարգարիտներ, ադամանդներ, զմրուխտներ եւ յակինթներ։ Հիմա որ ալ բարիգալուստ մաղթած է իր հիւրերուն եւ կատարած տանտիրուհիի իր պարտականութիւնը, ինք ալ կը մասնակցի երեկոյթին։ Եւ իբրեւ խանդավառ եւ անխոնջ պարուհի, կը յանձնուի պարի յորձանքին։

Այրերը, բոլորն ալ կ'ուզեն անոր հետ պարելու պատիւն ունենալ, եւ ասիկա ոչ թէ որովհետեւ իրենց հիւրընկալն է։ Չէ՞ որ ան ամէնէն գեղեցիկն է, ամէնէն պայծառադէմն ու ամէնէն դիւրաշարժը։ Եւ անիկա կը պարէ այնպիսի՜ խանդով, այնպիսի շնորհով ու լքումով, զոր ներկայ կիներէն ոչ մէկը կրնայ արտայայտել։

Իրեն շուրջ շրջանակ մը կազմուած է։

Եւ իշխանուհին վարժուած է այս պատիւներուն, այս հիացումներուն ուր որ ալ գտնուի, բարեկամուհիներուն կամ իր տանը մէջ ու միշտ անյագ է եւ միշտ կը գինովնայ յարգանքի այս ցոյցերէն։

Պարի մէջ այնքան ոգեւորութիւն ու տոկունութիւն ցոյց կուտար որ զինքը շնորհաւորողներուն կ'ըսէր.

— Այո, կը հաւատամ թէ ես պարելով պիտի ներկայանամ Աստուծոյ առջեւ։ Եւ եթէ, ինչպէս որ կը բաղձամ արդէն, երիտասարդ տարիքիս մէջ մեռնիմ, տակաւին չկորսնցուցած ամբողջ շնորհս ու թեթեւաշարժութիւնս, վստահ եմ թէ Աստուած թողութիւն պիտի տայ մեղքերուս։ Եւ այդ օրը, ես պիտի պարեմ մեր սիրելի երկրին, ռուսական պարերը։

Յանկարծ բաժնուելով իր բարեկամներէն, թեթեւօրէն ու ժպտուն կ'անցնի խումբերուն քովէն,, կը հասնի նուագախումբին եւ հրամայական շարժումով կը դադրեցնէ նուագը։

— Ալ կը բաւէ այս երաժշտութիւնը, կ'ըսէ ան, նուագեցէք ռուսական եղանակներ, անդադար, եռեւ եռեւ, որքան որ ուժ ունենանք եւ որքան ատեն որ ձեզի չհրամայենք լռել։

ՓՕԼ ՄՕՆՖԷՐՐԱՆ

(Շար.)

(Շար. Ա. էջէն)

կա, իր ձախող եւ Թրքանպաստ դիրքա-ւորումէն ետք, նախաձեռնութիւնը կը Թուի յանձնած ըլլալ Անգլիոյ: Յոյներուն համար սակայն, այս պայմաններուն մէջ, բանակցութեան հարց չի կրնար ծագիլ: Մինչ Գարամանլիս իբրեւ նախապայման կը պահանջէ որ Թրքական բանակը քաշուի նախկին դիրքերուն վրայ, Կիպրոսի նախագահ Քլերիտէս, խօսելով Լարնաքա ապաստանած գաղթականներուն, կը յայտարարէր.— «Ստորագրեալ ոչ մէկ լուծում՝ եթէ երբեք չէ նախատեսուած իրապէս ապահով պայմաններու մէջ ձեր բնակարաններուն վերադարձը:

Մինչ այդ, Անգարայի մէջ կը խօսուի կղզին երկու անկախ գօտիներու վերածելու մասին միայն: Տէնկթաշ, Էճէվիթի հետ տեսակցելէ ետք, ամբարտաւանօրէն կը յայտարարէր. «Յոյները մեծ սխալ մը կը գործեն մերժելով բանակցիլ: Եթէ խաղաղութիւնը չվերահաստատուի անմիջական բանակցութիւններու ճամբով, կացութիւնը կրնայ յանգիլ երկու անջատ եւ անկախ հանրապետութիւններու ստեղծման: Շատ չենք կրնար սպասել»:

× Յունաստան «անընդունելի» կը նկատէ Քիսինկէրի յայտարարութիւնները՝ Ատլանտեան ուխտէն իր քաշուելուն շուրջ: «Յունաստան որեւէ յետին նպատակ չի հետապնդեր: Ատլանտեան Ուխտէն քաշուեցաւ, որովհետեւ հաստատեց թէ ան ի վիճակի չէ իր անդամներէն երկուքին միջեւ ծագած վէճերն իսկ լուծելու», կ'աւելցնէ նոյն պաշտօնական աղբիւրը:

Քանի մը տողով

ՆԱԽԱԳԱՀ ՖՈՐՏ Միացեալ Նահանգներու փոխ-նախագահ նշանակեց նախագահութեան նախկին Թեկնածու եւ Նիւ Եորքի կառավարիչ Նելսըն Ռոքֆէլէրը: Միացեալ Նահանգներու մէջ առաջին անգամ ըլլալով նշանակովի են նախագահ եւ փոխ-նախագահ միաժամանակ:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ նախագահ ընտրուեցաւ Ֆահրուտին Ալի Ահմէտ, որ Տիկ. Կանտիի կուսակցութեան պաշտօնական Թեկնածուն էր: Երկրագործութեան նախկին նախարար, համաշխարհային երկրորդ պատերազմին Անգլիացիներու կողմէ բանտարկուած, Ալի Ահմէտ Հնդկաստանի երկրորդ մահմետական նախագահն է:

ՆԵՐՔԻՆ նախարար Փոնիաթովսքի ջնջեց Ֆրանսայի պանդոկներուն մէջ յատուկ հարցատոմսեր լեցնելու օրէնքը՝ որ երկու դարէ ի վեր ի զօրու էր Ֆրանսայի մէջ:

ՍՈՒՐԻՈՅ արտաքին նախարարը Ուաշինկթըն մեկնեցաւ՝ Ժընեւի մէջ խաղաղութեան բանակցութիւններու վերսկսելուն շուրջ Քիսինկէրի հետ տեսակցելու համար:

Տէր եւ Տիկին Խորէն Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Վարդան Փափազեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժան Փափազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժագ Թօրանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հանրի Փափազեան եւ զաւակները եւ համայն ազգականներն ու բարեկամները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԱՒԵՏԻՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ
(Արճէշցի)

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստ. 20ին յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Օգոստ. 23, առաւօտեան ժամը 9ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանիէօ Քոմինալի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր 13ին Սալ տէ Ֆէթ տը Սեւրան:

×

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Շաբաթ Նոյեմբեր 9ին, Շարպոնիէռի չքեղ սրահներուն մէջ:

×

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ երաժշտական յիսնամեայ գործունէութեան նուիրուած ցերեկոյթ, Սալ Կաւօ, Դեկտեմբեր 15ին, գեղարուեստական ճոխ յայտագրով:

EGLISE ST. JULIEN LE PAUVRE
(Tous les soirs sauf Samedi et Dimanche à 21 h. 30)
1, Rue St. Julien Le Pauvre

PASSION NOIRE

« Il y eut d'abord le poème « Lynch », que j'écrivis en 1954. Puis à la demande de Paul GILSON, pour ses « Soirées de Paris » à la radio, l'émission que j'intitulais « Passion Noire » où, en alternance avec les strophes de « Lynch », se faisaient entendre non pas chantés, mais dits, des blues choisis de telle sorte que l'ensemble forme une histoire, comme au long d'une veillée, racontée. Voici qu'aujourd'hui, grâce à la version scénique de Pierrette DAVID, vient témoigner et accuser la voix unanime partagée, de l'alliance du double horizon blanc et noir issue, pour communier dans la même douleur, le même amour et le même espoir ».

ROUBEN MELIK

ԿՈՉ

ԳԻՐՔ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Քամփ. Ֆրէզի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ վարչութիւնը ծրագրած է ընդարձակ գրադարան մը ստեղծել Մարսէյլ Հայ գաղութէն ներս մերազն ժողովուրդին եւ Հայ մանկտւոյն մատչելի պայմաններով:

Ուստի այս նպատակով կոչ կ'ուղղենք Ֆրանսահայ մեր ազնիւ ու նուիրատու ժողովուրդին նուիրել իրենց ամէն տեսակի եւ լեզուոյ գիրքերը եկեղեցւոյս գրադարանին:

Փափաքելի է նուիրած գիրքերը մակագրել Ս. Կարապետի անունով եւ նուիրատուին ստորագրութեամբ:

Մեր հասցէն.—

Eglise Arménienne St. Garabed
Camp. Frèze-St. Antoine
13015 Marseille — tél. 51·28 06

«ՅԱՌԱՋ»ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Մահազդ	100 փր.
Հոգեհանգիստ	40 փր.
Ցաւակցութիւն	20 փր.
Փոխան ծաղկեպսակի	20 փր.
Հարսնիք, նշանտուք	40 փր.
Ծնունդ	40 փր.
Կը փնտռուի	20 փր.
Կ'ուզուի	30 փր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել՝ Թերթին վարչութեան:

LE VOYAGE EN GRECE

n'hésitez pas, adressez-vous à

Mayda BERBERIAN
6, Rue de l'Echelle, PARIS (1er)
Tél. : 260-30-20 et 260-67-34
de 9 h. à 19 h. tous les jours

spécialiste de voyages en Grèce, Orient, Moyen-Orient
(Liban, Egypte etc...)
Les voyages à partir de 595 F.

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
Դիմեցէ՛ք ՄԱՅՏԱ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԻ
LE VOYAGE EN GRECE
Ամէն օր ժամը 9էն 19
Ճամբորդութիւններ դէպի Յունաստան, Արեւելք, Եգիպտոս, Լիբանան
595 Ֆր.էն ՍԿՍԵԱԼ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Արձակուրդի առթիւ, հասցէի փոփոխութեան դիմումները պէտք է ըլլան ԳՐԱՒՈՐ, փոփոխութենէն 3-4 օր առաջ, տալով ՀԻՆ եւ նոր հասցէները եւ կցելով 5 ֆր.ի դրոշմաթուղթ:

Վարչութիւնս ցաւով կը յայտնէ սակայն թէ արձակուրդի առթիւ, հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունի ԻՏԱԼԻՈՅ համար, ուր թղթատարը շատ աւելի անկանոն ըլլալով քան Ֆրանսա, կարելի չէ գոհացում տալ բաժանորդներուն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՆՍՏԱՆԴԵԱՆ
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՄԲ...
(Քերթուածներ)
Ընտիր տպագրութիւն
Գին 20 փր.
Դիմել՝ ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

6 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ - 21 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — 2 օր ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 13 օր ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ
Գին՝ 2720 փրանք

եւ յաւելուածական երկու ճամբորդութիւններ, ուղղակի՝ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ՄՈՍԿՈՒԱ
Ա. ճամբորդութիւն՝ 2էն 15 Օգոստոս: Գին՝ 2800 փրանք: Բ. ճամբորդութիւն՝ 6էն 19 Սեպտեմբեր: Գին՝ 2780 փրանք:

Բոլոր ճամբորդութիւնները տեղի կ'ունենան երթ ու դարձ օդանաւով, «Արմենիա» կամ «Անի» հիւրանոցներու Առաջին կարգի երկու հոգինոց սենեակներու մէջ լողարանով եւ մասնաւոր սպասարկութեամբ: Այցելութիւններ՝ Երեւանի բոլոր տեսարժան վայրերն ու մշակութային հիմնարկները, ինչպէս եւ՝ Զուարթնոց, Սարդարապատ, Սեւան, Էջմիածին, Էրեբունի, Գեղարդ, Գառնի, եւայլն:

TRANSTOURS — 22, rue du 4 Septembre, PARIS (2e) — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15-18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ՝
11, rue du Bassin - SAINT-JULIEN — Tél. : 93-04-90 et 66-38-92

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ — ԼԻՈՆ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ — ՏԷՍԻՆ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ — ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Յ. ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

Passez vos vacances en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST la bohème
UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères

Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON T.490.17.79

NEUF-OCCASION-ACCESSOIRES-POSE D'ATTELAGES

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
23
VENDREDI
23 AOUT
1974

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 170 ֆր.	Վեցամսեայ	90 ֆր.
Արտասահման Տար. 200 ֆր.	Հատը	1 ֆր.

50ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.093

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

50e ANNÉE — N° 13.093

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒԻ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

—o—

Թուրքերը տակաւ կը հաստատուին գրաւեալ գօտիին մէջ, մինչ Յոյները իրենց գաղթականները կը հաշուեն, կը խնամեն: Լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն Թուրք հազարաւոր մասնագէտներ Կիպրոս կը փութան՝ կազմակերպելու գրաւեալ շրջանը, ուր Թրքական դրամը ի զօրու է արդէն: Կիպրոսի Թուրք Համայնքին պետը, Տէնքթաշ, առջի օր կրկին կը յայտարարէր. «Եթէ Յոյները բանակցութիւններու սեղանին շուրջ նստելու պիտի ուզանան, մենք մեր անջատ պետութիւնը պիտի հաստատենք»: Իր կարգին, Թուրքիոյ վարչապետ Էճէվիթ, կը նշէր. «Այնքան ատեն որ վերջնական լուծում մը չյանգինք, Կիպրոսի մէջ տիրող քաոսէն տուժողը Թուրքերէն աւելի Յոյները պիտի ըլլան»:

Կիպրոսի Յոյները առայժմ մտահոգուած են աւելի իրենց գաղթականներով, որոնք բնակչութեան աւելի քան մէկ երրորդը կը կազմեն: Վերջին տեղատարափ անձրեւները աւելի կը դժուարացնեն հազարաւոր գաղթականներու վիճակը, որոնք բացօդեայ տեղաւորուած են: Տակաւին հազարաւոր յոյն Կիպրացիներէ լուր իսկ չկայ: Նախագահ Քլերիտէս ի զուր կը փորձէր, ՄԱԿի միջոցով, լուր ստանալ աւելի քան 30.000 Յոյներու մասին, որոնք չէին կրցած խոյս տալ Թրքական բանակի յառաջխաղացումէն: Հակառակ իրապէս ողբերգական այս վիճակին, նախագահ Քլերիտէս իր դիրքին վրայ կը մնայ սակայն հաստատ. չուզեր բանակցիլ ոչ մէկ ձեւի կարգադրութեան մասին, մինչեւ որ գաղթականները, լաւագոյն և ւմստահ պայմաններու մէջ, իրենց բնակարանները չվերադառնան:

Դիւանագիտական գետնի վրայ ոչ մէկ նորութիւն: Յունաստան, արդարօրէն, իր դիրքին վրայ կը մնայ անդրդուելի: Աթէնք որոշ նախընտրութիւն մը ցոյց կուտայ Նուկոսլաւիոյ փորձերուն, որու հետեւելէն Յոյն Արտաքին նախարար Մավրոս կը յայտնէր, թէ Յունաստան պիտի փափաքէր որ օր մը Կիպրոսի ապահովութեան պատասխանատուութիւնը յանձնուէր Ապահովութեան Խորհուրդի անդամ հինգ պետութիւններուն եւ վեցերորդի մը՝ որ կրնայ Նուկոսլաւիան ըլլալ: Մինչ այդ, իրաց այս կացութեան մէջ, հակառակ արտաքին բազմաթիւ միջամտութիւններու Քլերիտէս կը մերժէ որեւէ բանակցութիւն, և Անգարա, իր կարգին, կը մերժէ ճանչնալ «կիպրական իշխանութիւն» մը եւ կ'ուզէ բանակցիլ Աթէնքի հետ միայն. իբրեւ թէ կղզին բաժնած ըլլար արդէն:

× Յուլիս 20էն ի վեր Կիպրացի Յոյները տուած են 4000 մեռեալ եւ 12000 վիրաւոր:

× Ֆրանսա Միացեալ Նահանգներու որոշած գումարով, 2.500.000 Ֆրանք, կը

Ի ՆՊԱՍՏ ՅՈՅՆ - ԿԻՊՐԱՑԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԽՄԲ.— Հակառակ արձակուրդի շրջանին, «Յառաջ»ի կոչը անմիջական արձագանգ գտաւ արդէն եւ այսօր իսկ կուտանք առաջին ցանկ մը.—

Բամպակեան եղբարք. (Միլանօ)	2.000 Ֆր.
Տէր եւ Տիկին Արշամ Պապայեան	2.000 Ֆր.
Պ. Մուշեղ Պետրոսեան	2.000 Ֆր.
Տէր եւ Տիկին Աւլէն Փափազեան	1000 Ֆր.
Տէր եւ Տիկին Տարօն Պօղոսեան	1.000 Ֆր.
Տէր եւ Տիկին Արծրունի Ջրբաշեան	1000 Ֆր.
Տէր եւ Տիկին Ռոժէ Ջրբաշեան	1000 Ֆր.
«Յառաջ»	500 Ֆր.
Ալֆորվիլի Հայկ. Դպրոցի աշակերտներ	500 Ֆր.
Մարսէյլի Ապրիլեան Յուշարձանի Յանձնախումբ	300 Ֆր.

մասնակցի Կիպրացի գաղթականներու օգնութեան, եւ, իբրեւ այժմու նախագահ Իններու Նախարարաց Խորհուրդին, պիտի առաջարկէ որ այս վերջինը իր միացեալ նպաստը բերէ Կիպրացիներուն:

× Թրքական բանակը ՄԱԿի ուժերէն պահանջած է որ հեռանան Ֆամակուսթայէն, յայտնեց Նիկոսիոյ մէջ ՄԱԿի բանբերը:

Քանի մը տողով

ՍՊԻՏԱԿ ՏԱՆ բանբերը յայտարարեց թէ նախագահ Ֆորտ իբրեւ թեկնածու պիտի ներկայանայ 1976ի նախագահական ընտրութեանց:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Սայտա քաղաքը առջի օր չորս ժամ գրաւուած մնաց պաղեստինցի ֆետայիներու կողմէ: Ասիկա իբրեւ պատասխան Լիբանան ոստիկանութեան, երբ օր մը առաջ ցոյցի մը ընթացքին Պաղեստինցի մը կը սպաննուէր:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարար՝ Սովանեարկ պաշտօնապէս Յորդանան պիտի այցելէ Դեկտեմբերի վերջը, ըստ «Ատտեսթուր» օրաթերթին: Ամմանի մէջ լուրը թէեւ չէ հաստատուած, բայց Փարիզի մէջ կը նշեն թէ Արտաքին նախարարը, որ վերոյիշեալ թուականին Լիբանան պիտի գտնուի, կրնայ, նոյն առիթով, Միջին Արեւելքի այլ երկիրներ եւս այցելել:

ՆԱԽԱԳԱՀ Ժիսքար տ'Էսթէն գալ շաբթու հեռատեսիլէն կարեւոր յայտարարութիւններ պիտի ընէ:

ՍԻՏ - ՈՒԱՆԱԹԻԻ եւ Սանթըր Լըքլէրի կողմնակիցներուն միջեւ առջի օր ծանր բախումներ տեղի ունեցան եւ Ռոշըֆորի մէջ, որու ընթացքին ժերար Նիքու վիրաւորուած է: Ուրիշ բազմաթիւ վիրաւորներ կան:

ՎԵՐՋԻՆ ՆԱՀԱՆՋԸ

—o—

Հանգիստ իր տառապած ոսկորներուն, իր հոգիին, իր տառապած հայութեան: Հասած է հիմա հոն՝ ուր «Նահանջ»ը կանգ կ'առնէ: Պիտի մնայ «Երգ»ը:

Նահանջողը այսօր մեր ամբողջ Արեւմտահայ գրականութիւնն է, որուն երկրպագուն էր Շահան Շահնուր: Բիչերուն տրուած էր արժանիքը Հայ Գրականութեան անդաստանին գլխաւոր դարպասէն ներս մտնելու: «Նահանջը առանց երգի»ն հանգիտացաւ իր վկայականը՝ բազմելու համար այն պանթէոնին մէջ, որ վերապահուած է իսկական արժէքներուն:

Արեւմտահայութիւնը կրնայ պարծենալ իրմով: Իր կողքին քիչեր լաւագոյնս ապրեցան սփիւռքն ու անոր դալկոտ ապագան: Ոչ մէկ գիրք աւելի այժէական մընաց՝ որքան իր «Նահանջ»ը՝ քառասունեւվեց տարիներ ետքն իսկ:

Ցարգանքը, զոր կը տածէր հանդէպ հայ գիրին ու գրականութեան, դարձուցած էր գինքը ժլատ՝ իր արտադրութենաց մէջ: Կը գրէր՝ երբ ըսելիք ունէր: Որչափ հեռացաւ հայրենիքէն, որքան բացուեցաւ իմացական անջրպետը սփիւռքի եւ հայրենիքին միջեւ, որչափ տարածուեցաւ սփիւռքը՝ վերածելով մեր յոյսերը աղօտ պատկերներու, Շահան Շահնուր զգաց որ մայրենիքը միակ փրկարար կայծն է՝ ովկիանոսի յորձանքներուն մէջ նետուած վերջին լաստը, հայրենազուրկ բազմութիւններուն վերջին լոյսը: Փարեցաւ անոր կիրքով. ծառայեց անհուն գուրգուրանքով ու խոր ակնածանքով:

Այսօր սուգի մէջ է հայ մշակոյթը ու սգաւոր մանաւանդ անոնք՝ որոնք համոզուած են թէ սին պոռոտախօսութիւններով ու աժան իմաստակութեամբ չէ որ իմաստ կը գտնէ սփիւռքի մեր տարապայման գոյութիւնը, այլ մշակոյթով:

Սուգ ու արցունք մեր աչքերուն՝ երբ կապարի ծանրութեամբ նստած է մորմոքը մեր սիրտերուն մէջ: Ահաւոր հեռանկար մը, իր միագաղաղ տափակութեամբ կը պարզուի մեր աչքերուն եւ կը զգանք որ այլեւս անկարող պիտի ըլլանք «Երգ» մ'իսկ հիւսելու մեր անհերքրայ նահանջին համար: Շահան Շահնուրի մահով ոգակն է որ կը մեկնի ու քանակը, աւաղ, կը մնայ ու կը ծաւալի: Շահան Շահնուրի անդարձ մեկնումով, երգն է որ իր նուրբ ու ազնիւ մեղեդիով խոյս կուտայ ու կը մնայ ժամերգութիւնը՝ իր ձանձրացուցիչ միօրինակութեամբ:

Շահան Շահնուրի մահով, սփիւռքը կը կորսնցնէ իր գրագէտը: Զոհրապէն եւ Օտեանէն ետք, չարունակել բարձր պահել Արեւմտահայ Գրականութեան ու մասնաւորաբար Կ. Պոլսոյ մէջ ղարբնուած ոճն ու ոգին գործ մըն էր՝ զոր կրնար շարունակել լաւագոյն գրիչը միայն: Անզուգական այդ գրիչն է որ կը փշրուի այսօր, կ'անէանայ: Գրիչ մը որ քառասունեւվեց տարի առաջ, ի տես կորսուող հայութեան, կը մարգարէանար, գրելով հետեւեալ տողերը. «... Պարպուեցաւ Հայոց եկեղեցին, Պոլիս մեկնող նամակներուն թիւը պակսեցաւ ու անտեղ մայրեր լացին»:

Փարիզի գորշ սալայատակներուն վրայ թափած մեր արցունքները անկասկած պիտի չզովացնեն իր տառապած հոգին: Բայց եւ այնպէս, երբ խոցութիւնը միշտ ցուրտ պիտի մնայ ու աւելի չեզոքի, իր յիշատակը գոնէ՝ երբ նահանջողները պիտի հեռանան այլեւս՝ քիչ մը ջերմութիւն բերէ մտահոգ հոգիներուն:

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐԻ

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Օգոստ. 23, ժամը 16ին՝ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փէռ Լաշէզի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար Շաւարշ Միսաքեանի դամբարանը:

Ես Իր Ծուրջը Ոչինչ

Զունենալով ոչ տուն, ոչ օթեւան,
Ոչ սենեակ՝ ուր ոտքի կենայի,
Շինեցի պատուհան մը ինծի.
Եւ իր շուրջը ոչինչ:

Պատուհան, որ նիւթը կ'ընդգրկէ
Իր ծիրին փափկերանգ գիծերով.
Կը բացուի՝ թարթիչի մը նման.
կը գոցուի. եւ իր շուրջը ոչինչ:

Սէրերն հին պարպուած են արդէն,
Բայց պատուհանն ապակեզուրկ
Կը բարձրանայ ու կը ճօճի
Շրջանակովն իր եզական,

Որ մարմին չէ, եւ ոչ ալ փայտ,
Կը պահպանէ բայց ձեւը ճիշդ,
Աչքի մը՝ որ կը դիտէ պիշ
Նուանեալ երկինքն ու ժամանակը
ջնջուած:

Ու կը մնամ փախչող շրջանակէն
առկախ,
Ես՝ իր արցունքը ամէնէն անյետք,
Որ գոց գիշերին, վաղ արշալոյսին
Կը բացուի ինծի. եւ շուրջը ոչինչ:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(Թարգ. «Ձէօ քոնթըր Ձէօ»էն)

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉ ՆԻԿՈԼԱ ՄԻԱՆՍԱՐԵԱՆ

Թիֆլիսի Հայ նկարիչ Նիկոլա Միանսարեանի գործերը ծանօթ են Խորհ. Միութեան մէջ: Ան նոր աւարտած է «Հայաստան»կտաւը, որով մայրամուտի բոսոր գոյնով մը կարծես կ'ընդգծէ Արարատի վեհութիւնը: Խօսելով Միանսարեանի արուեստի մասին՝ նկարիչ Ալէքսանտր Մելիքեան ըսած է. «Այդ մարդու մէջ գիտ միշտ զարմացնողը եղած է տեսնելու կարողութիւնը այն ամէն ինչի, որ մասնէլի չէ ուրիշի համար»: Արուեստագէտ նկարիչը իր կտաւներուն մէջ գունագեղ երանգներով կը պատկերացնէ հին Թիֆլիսը՝ իր անկրկնելի նեղլիկ փողոցներով, տուներով, շրջիկ երգեհոնահարներով: Ունի նաեւ նաթիւր մորթներ, բնանկարներ, դիմանկարներ:

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՎԵՆԵՏԻԿԷՆ ԱԹԷՆՔ

(Դրուագ մը ճամբորդի հին յուշերէս)

—o—

Նաւը իր ետեւ թողուց Վենետիկը, ալիքներով եւ ասողերով խեղդուած քաղաքը, ուր տարիներ երազեցի եւ մտածումներս նկարել սորվեցայ. երբ Ադրիականի Թագուհին հետզհետէ իր մարգարտայեռ զղանցքները կը հաւաքէր նայուածքներուս առջեւէն եւ հորիզոնին ետեւ կ'աներեւութանար՝ հոգիս անհուն տրտմութեամբ մը համակուեցաւ, եւ որպէսզի ան, յուշերուս մէջ անմահօրէն բիւրեղանայ՝ որոշեցի – օր մը – իր համապատկերը վրձնել ընդարձակ քերթուածի մը, գուցէ վէպի մը մէջ։

Առաջին անգամ Գորֆու կղզին մէջ էր՝ որ հին քաղաքակրթութեան հողը համբուրեցի։ Այդ կղզին ամէնէն առաջ տիրապետուած է Փիւնիկեցիներէն։ Անոնք Վենետիկցիներէն աւելի մարդկային ըլլալով՝ փոխանակ ի խնդիր Ափրիկէի ափունքներուն ճոխացման՝ կղզին կողոպտելու իր բնական զարդերէն, զայն աւելի բեղմնաւորած և ճոխացուցած են։ Իրենց վաճառականութիւնը հողին բնածին հարստութեան վրայ բարդած է դրացի երկիրներու գանձերը, և այդ երջանիկ՝ բայց կարճ շրջանին՝ Գորֆուի ափունքներուն վրայ՝ ծովուն ալիքներուն հետ՝ մեղր ու կաթ հոսած է իբրեւ նախասնունդ ապագայ Հելլէն աստուածներուն։

Նոյն այս կղզին մէջ էր՝ որ Ոդիսեւս իր արկածալից ճամբորդութեան ժամանակ, Ա լ ս ի ն ո ո ս թագաւորէն ընդունելութիւն գտաւ, եւ յետոյ բեռնաւորուած թանկագին նուէրներով, նաւերու ճանճեմական բազմութեան անվերջանալի կտաւը կը հիւսէր. դրուագ մը՝ զոր Հոմերոսի էջերուն մէջ՝ կանգ առած նաւուն ցռուկին վրայ՝ այնքան հաճոյքով կարդացի իր վայրին մէջ իսկ։ ԺԵ.րդ դարուն Գորֆուն Վենետկոյ հասարակապետութեան ներքեւ ինկաւ, եւ այսօր այդ իսկ պատճառով է՝ որ բնակիչները գրեթէ բոլոր իտալերէն խօսելու դիւրութիւնն ունին։ Իսլամը հոն մզկիթ չէ կառուցած բնաւ։ Գորֆուցիին հոգին խոլոտ է, եւ սրտակցում չի ճանչնար։ Հիւսիսային Իտալիոյ բնական ճոխութիւնը՝ դեռ մտքիս մէջ թարմ ըլլալուն՝ այս կղզին բուսաբերութեանը բաղդատմամբ՝ աղքատ գտայ. թէպէտ իր պատմութենէն աւոր հակառակը կը հետեւի։ Հին յիշատակներէն շատ բան կանգուն մնացած չէ հոն. նախ Խաչակիրներն ու Վենետիկցիները եւ յետոյ Անգլիացիները կողոպտած են անկէ շատ նուիրական իրեր, սիւներ, արձաններ, գերեզմաններ, որոնք ընիկ հողին վրայ, այն լոյսին ներքեւ՝ որմով սնած հանճարը իրենց ծնունդ տըւաւ, աւելի եւս գեղեցիկ ու տպաւորիչ պիտի ըլլային անշուշտ...։ Այսօր մեր թանգարաններուն մէջ ո՜րքան յուշարձաններ կան՝ որոնց առջեւէն կ'անցնինք հնախօսի, եթէ ոչ անկարեկիր, բայց անյագ հոգիով. մինչդեռ անցեալին այդ բեկորները՝ աւերակներու ամայութեան մէջ, իրենց այրած փոշիներուն զովացման համար իսկ՝ մեր աչքերէն ի՜նչ չափ արցունքներ պիտի քամէին. եւ զիրենք շրջապատող տեսարաններուն եւ հնադոյն միջավայրին զօրութեամբ՝ ի՜նչ լուսաւոր դարերու մէջ պիտի ընկղմէին մեր սիրտը, սի՜րտը՝ որուն տարիքը եւ արժէքը յիշատակներով միայն կարելի է չափել։

Գորֆուէն մինչեւ Բիրէ գրելու մասնաւոր բան մը չունեցայ։ Մեր նաւը միմիայն Բաթրասի առջեւ կեցաւ, գիշեր առեն, հետեւաբար ելլել դուրս եւ այցելել անկարելի եղաւ ինծի։ Այդ ճամբուն վրայ ամէնէն ուշագրաւը Կորնթոսի ջրանցքն է՝ ուրկէ անցանք։ Այս ջրանցքը խրամատած են 1893ին. գործին ձեռնարկող ընկերութեան հոգին եւ ներշնչողը գրեթէ յունացած հունգարացի մըն է եղած, — Դուր զօրավարը։ Ջրանցքը անձուկ բացուած է նիւթական անձկութեան պատճառաւ, ամբողջ լայնութիւնը 20 մեթր է։ Ամէնէն հետաքրքրիրը անցորդին վրայ ներգործած տպաւորութիւնն է։ Երկու ափերուն վրայ լերկ սարահարթներ կը բարձրանան, որոնց մէջքին, վերէն, ձգուած է երկաթեայ կամուրջ մը։ Նաւը երբ իր կայմին ամբողջ բարձրութեամբ այն կամուրջին ներքեւէն կը վարգէ, մարդ այն ատեն միայն կ'ըմբռնէ ափերուն իրական բարձրութիւնը, որոնց մէջտեղէն ջրանցքը կապոյտ ժապաւէնի մը պէս կ'երկարի միշտ նեղնալով յետոյ վերջնականապէս բացուելու համար աւելի լայնօրէն, աւելի անհունօրէն՝ այն լազուրադեղ ծովուն վրայ՝ որ մեզ պիտի առաջնորդէ Սալամինայի հնաշխարհիկ ծոցը, ծոց մը՝ որուն ջրերուն գեղեցկութիւնը անպատում է։ Արդեօք նախապաշարումէ՞ս էր — չեմ գիտեր – կարծես այդտեղ ալիքներուն կապոյտը երկնային թափանցկութիւն մը՝ երազային գեղեցկութիւն մը կը զգենու, նման կնոջ մը խաժ աչքերուն՝ որոնք իր հոգւոյն լոյսերով ողողուած են։ Ցիրաւի՝ այդ ջուրերը միայն արժանի են Աստղիկներ ծնելու, այդ ջուրերը լոկ կրնան Դիցուհիին ծոցը վայելչօրէն յօրինել։ Ծովախորշը ամբողջովին շպարուած է Ատտիկէի հզօր արեւով։ Իր հեզուկ մարմնոյն հեշտութիւնը, փափաշոտ կնոջ մը պէս, կը տարածէ իր աւազանին բոլոր լայնութեամբը, իր կապոյտ մորթը մեղմիկ քամիին տակ կը ծալծալի յարաճուն փոթերով, որուն վրայէ անընդհատ պսպղուն մարգարիտներ կը հոսին եւ այնքան կը փոխուին, ամէն բարձունք լոյսի մէջ է, իրենց ելեւէջը, թեքումը, խորացումը կամ վերասլացքը յայտնող ամէն գիծ այնքան պայծառ, այնքան որոշ է՝ որ կարծես յատկապէս քանոնով գծուած ըլլան։ Միթէ այդ տեսարանները, արեւու այդ տիրապետումները չե՞ն՝ որոնք Հելլէնական արուեստը ըրին յստակ եւ իրապաշտ։ Եթէ յանկարծ, այդ լոյսով ողողուած, լեռներուն ծոցն ի վեր կոյսի մը բարձրանալը տեսնէի, եւ դեռ նախապաշարումը ունենայի Աստուածուհի մը կարծելու՝ անշուշտ է որ զայն պիտի քանդակէի քրոջ մը բոլոր պարզութեամբ, բոլոր մտերմիկ գիծերով եւ բնական կիրքերով, առանց Նորմանտիայի անտառներուն խորհուրդը հագցնելու անոր եւ առանց Ասորեստանի խորխորատներուն հրէշածին խաւարը։ Այսպէս ըրին արդէն Հելլէնները՝ երբ իրենց մտքին յաւերժացման համար, եւ իրենց սրտին կիրքերուն ամոքման ի խնդիր՝ ստեղծեցին ու կաղապարեցին իրենց աստուածները դեբաղանդօրէն մարդկայնական։ Նաւը քանի յառաջանար՝ սիրտս այնքան կը տրոփէր յուշերովը հին մեծութիւններուն՝ զոր Յունաստանի պայծառատես խորհողները մեզի աւանդեցին։ Յուզումս մեծ եղաւ՝ երբ Սալամինայի պատերազմին վայրէն քիչ մը հեռու ցոյց տուին Թեմիստոկլէսի գերեզմանը։ Երբեմն այդ տեղ կը հսկէր մարմարեղէն առիւծ մը, պահապան ծովէն դալիք վտանգներուն։ Այսօր այդ առիւծը Վենետիկ է, Նաւարանին մէջ, ուրիշ չորթուած հնութիւններու հետ։

Այսօր ալիքները չեն լուար անոր բաշերը եւ ոչ ալ իրենց անդնդագոռ մռունչները փոխ կուտան անոր գեղակերտ մռթներուն. ալ չի նայիր ան դէպի ակնախտիղ հորիզոնը՝ ուր Քսերքսեսի ստուերը կը տարածուէր ու ժիր Յոյները կը խմբուէին։

Այժմ նոր Եուճանն է՝ որ շոգենաւերու մէջ իր արծաթները բեռցուցած՝ զարշ ծուխով մը ողողելով այդ հորիզոնը՝ կ'անցնի կ'երթայ առանց անգամ մըն ալ բարձրանալ կարենալու իր պապերուն հանճարին սիւնին վրայ Յոնիական։

Ժամը իրիկուան հինգն էր՝ երբ ժամանեցինք Բիրէի նաւահանգիստը։ Բիրէն Ատտիկէի աւերակներուն առաջինն եղած է՝ զոր Յունաստանի ազատագրումէն յետոյ վերաշինած են։ Անոր վրայ հնութեան ոչ մէկ հետք կը նկատէ մարդ։ Եւրոպայի ծովեզերեայ քաղաքներուն սովորական տեսարանն է՝ զոր ան կը ներկայացնէ, եւ որուն ճամբորդը սաէպ կը հանդիպի Մարսիլիայի, Անվերսի, Աղեքսանդրիայի եւ այլ նման քաղաքներու մէջ։ Շոգենաւերու բազմութիւն մը, անդրդուելի կերպով խարսխուած. ոմանք ծխաշունչ, ոմանք ամայօրէն հանդարտ՝ կարծես յոգնած երկար ճամբորդութիւններէ. անոնց ներքեւ նաւակներու վխտում մը, անդին սոսկալիթխար բեռնարարձի մը աղմուկը, ուրկէ հակերը սպառնանքի մը պէս կը կախուին, նաւաստիներ՝ որ կայմին պարաններէն վեր կը սողան եւ թռչարանին վրայ կը տնկեն դրօշակն հողմածիլիկ. եւ ասոնք մի՛շտ, եւ ասոնք գիշեր ու ցորեկ. Ջուրերը շողխացնող անողորմ արեւուն տակ, ոչինչ ունին հնօրեայ, որոնց որմերուն վրայ ներկածեփը դեռ թարմ է, կարծես չէ չորցած տակաւին եւ դարերէն չէ՝ աղճատուած, աւելցուցէք նորակերտ քաղաքի մը բոլոր դաւակերջիկ ծեքծեքումները եւ կ'ունենաք այլափոխուած այսօրուան Բիրէն, այն երբեմնի նուիրական քաղաքը՝ որուն առջեւ դարեր առաջ չորս հարիւր ցռկանաւեր Փռիւգիացի եւ Պահլաւունի գերիներուն թիերուն թափով ծովը կը փրփրէին կաթնադեռ կաթսայի մը պէս, եւ այսպէս սպառազէն՝ աստուածային Աթենասին պաշտպանութեան ներքեւ ամբողջ Աթէնքն էր՝ որ կը դիմէր զսպելու բարբարոսները, կամ ծաղկեցնելու գաղութները այն ափունքներուն՝ ուր օր մը տարաբախտ Տրոյեան իր պարիսպները կանգնեց։

Հազիւ նաւերնիս Բիրէի առջեւ խարիսխ կը նետէ, ինքզինքս մակոյկի մը կը յանձնեմ՝ մտնելու համար անմահներու երբեմնի հայրենիքին։ Զգիտեմ ինչո՞ւ ներսէս անդիմադրելի մղում մը կը զգամ թեւս նաւակէն կախ ձգելու եւ ջուրին ոսկեթափանց էութիւնը ձեռքիս մէջ կըռուելու. ալիքները լոյծ սատափներու պէս կը խուսափին մատներուս մէջէն՝ կարծես զուելու, տարրադադրուելու համար իրենց լուսեղէն էութենէն. մերթ փրփուրը՝ Անցեալը խորհրդանշելով՝ ձեռքիս մէջ ալիողորմ կը նուաղի, եւ մերթ զեփիւռին շունչէն խլուած կուգայ իր աղերով օծել երազներու զարձած աչքերս։ Երբ ջուրին զով հեշտութիւնը աւելի խոր զգալու համար կոպերս կը փակեմ՝ յանկարծ նաւավարը մակոյկը մերձեցուցած եպրասանճաններուն ցեցին՝ կը հրաւիրէ զիս ցամաք ելլել։ Ճամբայ կ'ելլեմ դէպի Աթէնք...։ Ի՞նչպէս պատմել քու փառքդ, ո՛վ աստուածային Ոստան, որ դեռ աւերակներուդ մէջ իսկ անմահ է մնացած։

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

1911

ԵՒՐՈՊԱՆ ԵՒ ԻՐ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—o—

Միքէլէ Ծանեթթի կամ «փոքրամասնութիւններու մարդը»։ Այսպէս ճանչցուած է Եւրոպայի մէջ, Թրիէսթէի համալսարանի դասախօս, 34ամեայ, կաթոլիկ մտաւորական իտալացին։

Միքէլէ Ծանեթթի Եւրոպայի փոքրամասնութիւններու միջազգային համագումարի գլխաւոր յղացողը եւ կազմակերպողն էր, իսկ այն յանձնախումբը, որ կոչուած էր կազմակերպելու համա-

ՄԻՋՕՆ

Ոտքի կանգնեցաւ գիրուկ, կարճ հասակով տղայ մը։

— Բաց ձեռքդ. եսքեզի չհարցուցի, այնպէս չէ՞։

Ու փայտի երկու հարուած տալով, դարձաւ Միջօին.

— Ըսել կ'ուզեմ ինչ եա՞ն էք. հօրդ անունը ի՞նչ է.

— Լօլիկ Օվան, — պատասխանեց Միջօն։

— Լաւ. բաց տեսնեմ քերականդ, Միջօ, — խօսեցաւ վարժապետը, ճակատին կնճիռները քակելով։

Միջօ ձախ ձեռքի բթամատը բերանին քսեց ու բացաւ այն էջը, ուր կար քէլ Ղուկասին դուգախը։

— Չէ, այդտեղ չէ, սկիզբը բաց։

Վարժապետը բացաւ անտեղը, ուր կար խաչը ու անոր տակ շարուած էին Մեսրոպեան երկաթագրերը։

— Ըսէ Ա, — սկսաւ վարժապետը, վեր վար ճեմելով։

— Ա, կրկնեց Միջօ՝ մատը առաջին գիրին վրայ դրած։

— Բ։

Բ։

Միջօն կը կրկնէր տառերը մեքենաբար ու միեւնոյն ատեն վարժապետին երեսը կը նայէր, կարծես վարժապետին երեսին վրայ գրուած ըլլար։

Միջօ, վարժապետի վեր վար քալուածքին հետեւելով, վարժապետին հետ արտասանեց ԵՒ, Օ, Ֆ, մինչ մատը տակաւին Ձին վրայ էր։

— Լաւ, եկուր այս անկիւնը նստէ, — խօսեցաւ վարժապետը, — կը տեսնեմ, որ բաւական հասակ առած ես, բայց Ա, Բ, Գ չգիտես դեռ։

Միջօ միևտէրն առաւ կուզ Մկրրին դիմաց նստեցաւ։

Հազիւ ժամ մը անցած էր, երբ ճիշդ քովը նստող փոքրիկ Մինասը վարժապետին քով գանգատի գնաց։

— Վարժապետ, Միջօն ինծի կը զարնէ։

— Միջօն ոտքի։ Բաց ձեռքդ։

Միջօ առաջին օրն ու առաջին անգամն էր որ կերաւ փայտի երկու հարուածներ։

Այդ օր Միջօն իր քերականին կանաչ կողքերը պատռած էր արդէն։

Երկրորդ օրը ձախ կողմի տղան էր որ գանգատեցաւ։

— Վարժապետ, Միջօն գրիչս գողցաւ։

— Վարժապետ, Միջօն ինծի հայհոյեց, վրաս բերաւ ուրիշ մը։

Երրորդ օրը Միջօն սկսած էր իր քերականին լուսանցքներուն վրայ թռչունի պատկերներ գծել, որոնք աւելի մկրատի կը նմանէին։

Կէսօրի մօտ էր։ Միջօն տեսաւ, որ արեւի պատառ մը պատուհանին ճեղքէն ուղղակի ձեռքին վրայ ինկաւ. ա՜խ, որքան գեղեցիկ էր։ Միջօի աչքին՝ արեւը հետզհետէ շնչաւոր էակ կը դառնար։ Լոկ փոքրիկ պատառ մը արեւի, իր ձեռքին վրայ։ Սակայն դուրսը, հովտին մէջ, արեւի ծով կար, ուր Միջօն կրնար արեւի լողանք առնել։

Միջօն ինքնիրմէ կ'ելլէր, մանաւանդ երբ դպրոցի պատուհանին քովէն թռչունի շուք մը քսուելէն կ'անցնէր։ Միջօ երեւակայեց դուրսը, գեղեցկութիւնը աշունին։ Երեւակայեց տերեւները, որ ճամբաներուն վրայ կը վազէին ու կամուրջներուն վրայ խելագար պար կը դառնային. երեւակայեց ծառերը բոցի գոյնով բռկած ու կարծես լսեց չոր բարտիի մը գագաթէն, հովէն տարուբեր, ագռաւի մը կռինչը։ Ու ինք, աշունի այդ համերգութեան մէջէն չէր անցներ հովին ու կովին հետ։

Դպրոցին պատերը հետզհետէ կը թանձրանային, աւելի կը թանձրանային կարծես վարժապետին յօնքերը։

— Էհ, մարդիկ ի՜նչ անգութ են։

Միջօն դպրոցին մէջ բանտեցին, իսկ կովն՝ ախոռին։

Կովն ալ, անդին, ախոռին մէջ, կը մորմոքար եւ մինչեւ վերջը աչքերը ախոռին փոքրիկ երդիքին յառած՝ կը բառաչէր։ Փոքրիկ երդիք մը, ուրկէ շատ բարակ շող մը միայն օրուայ որոշ ժամին, սարդի թելերուն մէջ կ'իյնար։ Ու Միջօի ու կովին մէջ կ'ապրէր միեւնոյն անխառն զգացումը։

Միջօ մտադրեց վաղը դպրոց չմտնել, մանաւանդ որ իր դէմ նստած էր կուզ հիւանդ Մկըրը ու զինք բարկացնելու համար լեզուն կը հանէր։

Երկու օր էր որ Միջօն կորսուած էր։ Աշակերտներէն ոմանք տեսած էին զայն՝ ծառի մը վրայ ելած՝ թռչունի մը բոյնը կ'աւերէր։ Ուրիշներ չային մէջ լողնալը տեսած էին։

Երրորդ օրը, մայրը, Սաւիկ՝ Միջօն իր կռնակին վրայ առած՝ դպրոցին դռներէն մտաւ ու ծրարի պէս թըփ վարժապետին առջեւ ձգեց։ Միջօի վրան գլուխը փակած էին սարդի թելեր ու ցախեր։

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(4 – Շար.)

գումարը, բաղկացած էր քաղաքական բոլոր տեսակի հոսանքներու ներկայացուցիչներէն, ի բաց առեալ ֆաշիստները:

Համագումարը տեղի ունեցաւ 10 — 14 Յուլիսին, Թրիեսթէի մէջ, Իտալիա: Եուկոսլաւիոյ հետ սահմանակից Թրիեսթէ կոչուած է եւ կը մնայ տակաւին այն խորհրդաւոր քաղաքը, ուր իտալական, սլաւական եւ գերմանական երեք մեծ մշակոյթներ կը միանան: Եւրոպական եւ համաշխարհային գետնի վրայ կռիւներու պատճառ ըլլալէ զատ, եղած է նաեւ խորհրդաւոր քաղաք մը իբրեւ կեդրոն ֆաշիզմի եւ ազգայնականութեան, իսկ մշակութային եւ տնտեսական այն փոխադարձ յարաբերութիւնները, որոնք գոյութիւն ունին Թրիեսթէի փոքրամասնութիւններու միջեւ, զինք կը դարձնէին համագումարի յղացման եւ գումարման լաւագոյն եւ իտէալ վայրը, Եւրոպայի փոքրամասնութիւններու կատարելիք դերին մէջ:

Ֆրանսան նկատի ունենալով օքսիթանիներու եւ Պրըըթոններու «ազգայնական» ճգտումները, իսկ Աւստրիան՝ Կարինթիայի Սլաւներունը, կը նախնտրէին, որ տեղի չունենար այդ համագումարը: Իրաքեան կառավարութիւնը տնտեսապէս կը սպառնար Իտալիոյ, եթէ Թրիեսթէի համագումարին քրտական պատուիրակութեան մը մասնակցութիւնը ընդունուէր: Քիւրտերն ալ իրենց կարգին կը պնդէին ներկայ գտնուիլ իբրեւ դիտող, որովհետեւ աշխարհագրականօրէն դուրս կը մընային համագումարէն:

Համագումարին մասնակցած են 400է աւելի պատուիրակներ եւ 150 լրագրողներ: Պատուիրակներու կէսէն աւելին եղած են համալսարանական մասնագէտներ, իսկ մնացեալը՝ զանազան փոքրամասնութիւններու գաղափարախօսներ եւ ղեկավարներ:

Համագումարին ներկայ գտնուած են Իտալիոյ փոքրամասնութիւններէն Սլաւները, Թիրոլները, Ֆրիուլանները, Վալտոստանները եւ ուրիշներ, որոնց կարգին նաեւ Ալպանացիներ: Եուկոսլաւիայէն՝ Մակեդոնացիներ, Իտալացիներ, Ալպանացիներ, Հունգարներ եւ Մահմետականներ: Մեծն Բրիտանիայէն՝ Իռլանտական Ազատագրական Շարժման ներկայացուցիչները, Սելթերը, Կալերը եւ Սկովտիացիները: Սպանիայէն՝ Պասքերը, Քաթալանները եւ Կալլեկիները: Ֆրանսայէն՝ Օքսիթանները, Պրըըթոնները եւ Քորսիքացիները: Պելճիքայէն՝ Վալոնները: Եւրոպայի այլ երկիրներէն ներկայ եղած են զանազան ուրիշ փոքրամասնութիւններ, որոնց կարգին նաեւ գընչուները:

Փոքրամասնութիւնները ցեղային այն խումբերն են, որոնք բնակելով հանդերձ տարբեր երկիրներու մէջ, մաս կը կազմեն ազգի մը կամ ցեղի մը, որոնք առնուազն մասամբ կը նոյնանան ճանչցուած պետութեան մը մէջ:

«Փոքրամասնութիւն» սահմանումով կը հասկցուին նաեւ այսպէս կոչուած «արգիլուած ազգերը»:

Եւրոպայի մէջ գոյութիւն ունին 15«արգիլուած ազգեր», որոնց մեծագոյնը կը կազմեն «Օքսիթանիա» կոչուող հողամասին վրայ բնակող մարդիկ: Այդ հողամասը կը գտնուի Ֆրանսայի հարաւը եւ կ՚ընդգրկէ ոչ միայն Թուլոնի, Պորտոյի, Քլերմոն – Ֆերրանի, Նիսի և Մարսիլլիոյ նման քաղաքներ այլ նաեւ Մոնաքոյի իշխանութիւնը եւ իտալական ու սպանական հողամասերէն մասեր:

«Օքսիթանիա» ունի իւրայատուկ լեզու, որ ներկայիս կը խօսուի բնակչութեան 10 առ հարիւրին կողմէ միայն: 1968 Մայիսի դէպքերէն ետք, Ֆրանսա մտահոգ է Օքսիթաններու ազգային ձգտումներու զարթօնքով: Նոյնինքն Փոմփիտու Օքսիթան էր, ինչ որ չէր պահեր:

Եւրոպայի «արգիլուած ազգեր»ու մաս կը կազմեն Իտալիոյ Ֆրիուլանները, Սարտինացիները, Ֆրանսայի Պըըըթոնները, Սպանիոյ Պասքերը եւ Քաթալանները, Մ. Բրիտանիոյ Սկովտիացիները, Կալերը, Սելթերը, ինչպէս նաեւ Ֆրիզինները, որոնք կը բնակին Հոլանտայի Դանիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ:

«Արգիլուած ազգեր»ու հողամասեր են նաեւ Ման կղզին, գերմանական Ֆայէր կղզիները եւ Տոլոմիթիներու լատին փոքր ժողովուրդը:

Ֆրանսա, որ սքանչելիօրէն կը ներկայանայ իբրեւ «ազգային պետութիւն» մը, կը հաշուէ.—

30 միլիոն Ֆրանսացիներ, 11.650.000 Օքսիթաններ, 3.200.000 Պըըըթոններ, 2.450.000 Ալզաս – Լորէնի գերմանացիներ, 300.000 Քաթալաններ, 250.000 Պասքեր, 100.000 Ֆլամաններ եւ առնուազն 1.800.000 գաղթականներ, որոնք Ֆրանսա հաստատուած են աշխատանքի համար:

Դար մը առաջ Իտալիա իր փոքր պետութիւններով կը նկատուէր «արգիլուած ազգ» մը: Ներկայիս Իտալիոյ հիւսիսարեւելեան շրջանը բնակող Ֆրիուլանները անվիճելիօրէն նկատուած են «արգիլուած ազգ» մը եւ տարածուած՝ Ուտինէ, Փորտինունէ եւ Կորիցիա քաղաքներու նահանգներու մէջ, ուր անխտիր կը խօսուի Ֆրիուլեան ազգային լեզուն:

Թրիեսթէի եւ Կորիցիաի Սլաւ փոքրամասնութիւնը, Ֆրիուլեաններու կողմէ պաշտօնապէս իբրեւ փոքրամասնութիւն չէ ճանչցուած, հակառակ այն իրողութեան, որ Թրիեսթէի մէջ ունին դըպրոցներ, թերթեր, թատրոն:

Համագումարի գլխաւոր նիւթերը կը կը ներկայացնէին Եւրոպայի փոքրամասնութիւններու լեզուական, ընկերային, տնտեսական, իրաւական եւ ուսումնական հարցերը, ինչպէս նաեւ ցեղասպանութիւնը, ձուլումի զանազան ձեւերը, բանուորներու գաղթը դէպի յառաջադէմ այլ երկիրներ, ինչ որ «ներքին գաղթարարութեան» ծանր երեւոյթներ կ՚առաջացնէ:

Համագումարը հասաւ այն համոզումին թէ փոխադարձ պարտաւորութեամբ պէտք է ուսումնասիրուին զանազան պետութիւններու միջ – ցեղային եւ միջ – նահանգային տեղեկագիրները: Համագումարի ընթացքին յարատեւօրէն կ՚իշխէր գաղափարական առողջ մտածում եւ մօտեցում

Հետեւաբար, փոքրամասնութիւններու ցեղային, լեզուական եւ տնտեսական հարցերը այսուհետեւ միայն արտաքին երեւոյթն են այն վախազդեցիկ հարցին, որ «բազմակողմանի յարձակում»ով կը յանկանչուի:

Բայց այդ չէր համագումարին հիմնական աշխատանքը. այլ՝ ի տես ներկայ իրականութեան, լեզուներու եւ գաղափարներու գոյակցութեան, պատրաստութիւնը առաջարկներու եւ պարտաւորութիւններու, ներկայացնելու համար ծըրնեւի մէջ կայանալիք Եւրոպայի Ապահովութեան Համագումարին:

Փոքրամասնութիւնները կը յուսան, որ ժողովը միայն ի շահ մեծամասնութիւններու որոշումներ չառներ, որպէսզի փոքրամասնութիւնները չստիպուին այլ բիրտ միջոցներու դիմելու: Եւրոպայի փոքրամասնութեանց համագումարը կը հաւատայ, որ եթէ ի նպաստ իրենց որոշումներ տրուին, ռումբերու գործած նիւթական եւ ֆիզիքական աւերներէն շատ աւելի արդիւնաւէտ կ՚ըլլայ:

ԶԱՐԵՀ ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ ԱԶԳԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԻՆ ՄԷՋ

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

—0—

Արեւելեան Միջերկրականի ափերուն, Հելլենիզմի մեծագոյն կեդրոնը, Աղեքսանդրիա մայրաքաղաքը կը պարծենար, ինչպէս իր նաւերով ու հրաշակերտ փարոսներով, նոյնպէս իր մեծ մատենադարանով: Պտղոմէական շրջանին, Աղեքսանդրիոյ մատենադարանը, Թանգարանի կողքին, նման չտեսնուած հաստատութիւն մըն էր: Պետական խնամքի տակ էր ան, եւ բոլոր գիրքերու օրինակները կը պատրաստուէին պետական ծախսով: Եթէ որեւէ ճանապարհորդ նոր գիրք տանէր Եգիպտոս, հարկ էր նախ զայն յանձնէր մատերադարանին, որպէսզի անոր մէկ օրինակը ձեռագրել տրուէր մատենադարանին համար: Այս խնամքով, աշխարհի բոլոր գիրքերէն օրինակներ կային այնտեղ, կ՚ըսուի շուրջ 700.000 հատոր:

Գիտնականները քաջալերող հաստատութիւն մըն էր Աղեքսանդրիոյ մատենադարանը. գիւրութիւն կուտար – բնակարան սնունդ, հանգիստ – որպէսզի մշակոյթի մարդիկ նստէին եւ զբաղէին միայն գիրքով:

Պտղոմեաններու այս հոգածութեան հետեւանքով էր որ Աղեքսանդրիան դարձաւ կեդրոն մշակոյթի: Այնտեղ էր որ կազմուեցաւ յունարէն լեզուի առաջին բառարանը:

Այնտեղ կազմուեցաւ առաջին քերականութիւնը Դիոնիսիոս Թրակացիի (Ն.Ք. 120) կողմէ, որ այնուհետեւ բոլոր դարերու համար նախատիպար պիտի ծառայէր: Օրինակ, այժմ իսկ գործածուած «Մասունք բանի» դասաւորումը Դիոնիսիոսի կարգադրութիւնն է, ինչպէս նաեւ բայերու խոնարհումներու «Եղանակներու» դասաւորումը:

Ու բնականաբար, Աղեքսանդրիոյ այսպիսի բացառիկ մշակութային փայլէն հրապուրուելով էր որ այնտեղ կը փութային Հայ Ոսկեդարու մատենագիրները եւս, զարգացնելու համար իրենց ուսումը:

Մատենադարաններու կարեւորութիւնը հաշուելով էր անշուշտ, որ արշաւող յաղթականներ, գրաւուած երկրի մատենադարաններ կործանել կուտային, որպէս ամբողջները նուաճեալ ժողովուրդներու մտային ու հոգեկան ուժին: Երբ Հռովմայեցի յաղթական Յուլիս Կեսար, Ն.Ք. 47ին մտաւ Աղեքսանդրիա, հրաման տըւաւ ուղղակի զինուորական գրաւումի տակ պահել Պտղոմեան մատենադարանի թաղը ամբողջ, ուր, կ՚ըսուի թէ կային տակաւին 400.000 ի չափ գիրքեր, ամբողջ հին աշխարհի միտքին գանձը: Եւ այնտեղէն է որ Հռովմայեցիները սորվեցան գիրք փոխադրել դէպի Հռովմ ու մատենադարան կազմել իրենք ալ:

Այնուհետեւ վերակազմուեցաւ ու ճոխացաւ Աղեքսանդրիոյ մատենադարանը, եւ քրիստոնէական առաջին հինգ – վեց դարերուն տակաւին աշխարհի մեծագոյն մատենադարանն էր ան:

Արդ առենէն վերապրած, Ե. դարու լման Աւետարան մը կայ ներկայիս, «Կոդեքս Աղեքսանդրինոս» կոչուած, որ աշխարհի մէջ երկրորդ հնագոյն լիակատար ձեռագիրն է յունարէնով: 1621ին, Կիւրեղ Լուկար երբ Պոլսոյ պատրիարք եղաւ, այդ ձեռագիրը Աղեքսանդրիայէն հետը տարաւ եւ զայն նուիրեց Անգլիոյ Ջարլս Ա. Թագաւորին, որմէ անցաւ Բրիտանական Թանգարանը, ուր եւ կը գտնուի այժմ:

Եւ ի վերջոյ, Է. դարուն, պատմութիւնը կը վկայէ, թէ Արաբական Արշաւանքներու առաջին աւերածումին, Եգիպտոսը գրաւող Օմար Խաթթապ Խալիֆան Աղեքսանդրիոյ մատենադարանը հրդեհի տուաւ. այս անգամ հին Աստրա – Եգիպտականներուն հետ, կործանելով նաեւ քրիստոնէական վեց դարերու ընթացքին հաւաքուած Յունա – Հռովմէական ու Քրիստոնէական գրականութեան գոհարները: Պատմութիւնը կ՚ըսէ թէ արշաւապետ զօրավարը հարցուց Խալիֆային.

— Եւ ի՞նչ պիտի ընենք գիրքերու այս կոյտերը.

Եւ Օմար Խաթթապ Խալիֆան պատասխանեց.

— Եթէ այդ գիրքերը համաձայն են Աստուծոյ Գուրանին ուրեմն աւելորդ են բոլորովին. իսկ եթէ հակառակ են Գուրանին, անպայման պէտք է փճացուին:

Երկու պարագաներուն ալ, ոչնչացնել էր եզրակացութիւնը:

Ուստի, կ՚ըսէ պատմութիւնը, Աղեքսանդրիոյ հին ու փառակերտ մատենադարանի գիրքերը բաժնուեցան 40 թէ՞ 400 բաղնիքներուն, եւ վեց ամիսներ շարունակ այդ բաղնիքները որպէս վառելանիւթ կրակի նետեցին դարերով էջ առ էջ դիզուած պապիրոսեայ այդ քաղցրաբոյր գիրքերը:

Անշուշտ իբր պատմութիւն, չափազանցութիւն մըն է այս ըսուածը, բայց այդ չափազանցութիւնն իսկ ապացոյց է այն մտայնութեան որ կ՚ուզէ հաղորդել ահաւոր ճշմարտութիւն մը, թէ Աղեքսանդրիան հսկայ կեդրոն էր հեթանոսական ու քրիստոնէական բազմադարեան գանձերու, որոնք այնուհետեւ պիտի թաղուէին մոռացութեան մէջ:

ԲԻՒԶԱՆԴ ԵՂԻԱՅԵԱՆ

(Շար — 2)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (48)

ԻՆՉՊԷՍ ԳՈՂՑԱՆ ՑԱՐԵՐՈՒՆ ԹԱԳԸ

ԿՆՈՋԱԿԱՆ ՄՐՑԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Երաժշտութիւնը յանկարծ կը դադրի: Զոյգերը, կը բաժնուին իրարմէ եւ զարմացումով իրար կը նային: Ի՞նչ անցեր դարձեր է: Եւ ինչո՞ւ լռութիւնը կը յաջորդէ քիչ առաջ դեռ ապարանքը լեցնող աղմուկին:

Այդ անստուգութիւնը քիչ կը տեւէ: Կարճ դադարէ մը վերջ, նուագախումբը կը սկսի ժողովրդական այն եղանակներէն մին, զոր ոչ մէկ ռուս կամ ռուսուհի կրնայ լսել առանց ճիչ մը արձակելու եւ առանց թեւերը տարածելու, եւ ոտքեր թեթեւօրէն կը սահին հողին վրայ ու խելայեղ կշռոյթով մը պարողները կ՚ոստնուն կրունկներու վրայ կ՚ելեւէջեն, կը դարձին, թեւերնին տարածած կամ խաչաձեւած կուրծքերնուն վրայ կամ ձեռքերը իրար անցուցած ծոծրակնուն վրայ մինչեւ որ ալ ուժաթափ կանգ առնեն:

Նուագին առաջին ձայներուն հետ մինչ պարողները դէմ դէմի կեցած էին, հիմա խրախճանքի չափէն վերջ կրունկները սալայատակին կը զարնեն չափականութիւնը պահելու համար, աչքերնին եւ դէմքերնին բոցավառ:

Երբեմն երբեմն փոքրիկ վայրագ ճիչեր կը լսուին:

Ինչպէս արդիական պարերու առեն, այս անգամ ալ իշխանուհին երեկոյթին թագուհին է: Ոչ ոք իրեն չափ կրնայ պարել իր հայրենիքին այս եղանակներով, որոնք դարէ դար փոխանցուած են սերունդներու եւ զոր իշխանուհին սորված է երբ դեռ բոլորովին փոքրիկ աղջնակ մըն էր, ու Կովկասի ամառնային քաղցր գիշերներու մէջ զանոնք կը լսէր իրենց տան մշակներէն:

.

Երաժիշտները, ուժաթափ շնորհ կը խնդրեն:

Մանկական յաղթական ծիծաղներով ու քրքիջներով պարողները կ՚ողջունեն երաժըշտապետը, երբ անիկա կը խոնարհի իշխանուհիին առջեւ, անկէ քանի մը վայրկեանի հանգիստ խնդրելու համար: Բայց արդէն, ընթրիքի ժամն է:

Ծերմակ բաճկոն եւ փիլօք հագած սեւամորթներ, մէջքերնին կապած լայն կարմիր ժապաւէններ ու ֆէսը գլուխնին, կ՚երեւին լուսնի լոյսով ողողուած պարտէզին մէջ:

Կարծես մարդ ներկայ է Ռիմսքի – Քորսաքոֆի պալէթներէն մէկուն միջնարարին:

Եգիպտական Սուտանի այս զաւակները, ծաղկած վարդենիներու քով կը զետեղեն թեթեւ սեղաններ, զոր կը ծածկեն ճերմակ սփռոցներով, բիւրեղեայ եւ արծաթեայ սեղանապաններով, որոնց մէջտեղ կը բարձրանան ծաղկեփունջեր, պըսակներ եւ կանաչ թփիկներ:

— Լուսնի լոյսով պիտի ընթրե՛նք, կը յայտարարէ իշխանուհին: Ուրիշ լոյս չուզեր: Սքանչելի պիտի ըլլայ, Ֆիրբբը արտօնուած է, ի՞նչ կ՚ըսեմ, նոյնիսկ պարտադրուած է:

Եւ թեւը կը մտնէ ներկաներէն մէկուն, որուն հետ երեկոյթի ընթացքին բազմաթիւ անգամներ պարած է: Կ՚ուղղուի դէպի իր սեղանը, ուր իր ճավալիէն աջ կողմը կը նստեցնէ, մինչ հրաւիրեալները ուզածնուն պէս կը խմբուին միւս սեղաններուն շուրջ ուր արդէն Ֆիրբբը կը սկսի:

ՓՕԼ ՄՕՆՖԷՐՐԱՆ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Գեղարդ Վարդանեան (Իրաքէն), իր խմբագրատուն այցելութեան առթիւ, 30 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար։

×

Պ. Ժ. Փարատեան (Մալաքոֆէն) 30 Ֆր. կը նուիրէ նոյն նպատակին։

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Արձակուրդի առթիւ, հասցէի փոփոխութեան դիմումները պէտք է ըլլան ԳՐԱՒՈՐ, փոփոխութենէն 3-4 օր առաջ, տալով ՀԻՆ եւ նոր հասցէները եւ կցելով 5 ֆր.ի դրոշմաթուղթ։

Վարչութիւնս ցաւով կը յայտնէ սա-կայն թէ արձակուրդի առթիւ, հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունի ԻՏԱԼԻՈՅ համար, ուր թղթատարը շատ աւելի ան-կանոն ըլլալով քան Ֆրանսա, կարելի չէ դոհացում տալ բաժանորդներուն։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince — Paris (6e)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Փարիզի խումբը կը վերադառնայ, Հինգշաբթի, Օգոստոս 29, կէսօրէ ետք ժամը 6 – 7ի ընթացքին, ՓՈՐԹ տ'ՕՐ – ԼԷԱՆ, 10 – 12 Ավընիւ Փօլ Ափէլ (Թենիս-ներու մօտ)։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Խումբը կը հասնի Չորեքշաբթի, Օգոստ. 28, կէս գիշերուան մօտ, սովորական վայրը։

×

ԼԻՈՆ

Խումբի մեկնում՝ Օգոստ 28։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՆՍՏԱՆԴԵԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՄԲ...

(Քերթուածներ)

Ընտիր տպագրութիւն

Գին 20 ֆր.

Դիմել՝ ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

LE VOYAGE EN GRECE

n'hésitez pas, adressez-vous à

Mayda BERBERIAN

6, Rue de l'Echelle, PARIS (1er)

Tél. : 260-30-20 et 260-67-34

de 9 h. à 19 h. tous les jours

spécialiste de voyages en Grèce, Orient, Moyen-Orient

(Liban, Egypte etc...)

Les voyages à partir de 595 F.

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Դիմեցէ՛ք ՄԱՅՏԱ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

LE VOYAGE EN GRECE

Ամէն օր ժամը 9էն 19

Ճամբորդութիւններ դէպի Յունաստան, Արեւելք, Եգիպտոս, Լիբանան

595 Ֆր.էն ՍԿՍԵԱԼ

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. Վարչական ժողովը այսու կը հրաւիրէ Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գըտ-նուելու 61րդ Ընդհ. Ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ, Հոկտ. 19, 1974 առաւօտեան ժամը 10ին, Առաջնորդարանի Կիւլպապի Կիւլպէնկեան Մշակութային Կեդրոնի Գավուքճեան սրահին մէջ, 630 Սեքընտ Էվընիւ, Նիւ Եորք, Ն. Ե. ԱՄՆ։

Ներկայս 61րդ Ընդհ. Ժողովին համար տրուած միակ հրաւիրագիրն է։ Կը խըն-դրենք հետեւաբար Միութեան յարգոյ իրա-ւասու անդամներէն որ անձնապէս ժողո-վին ներկայ ըլլան յիշեալ թուականին եւ կամ ամենէն ուշը մինչեւ Սեպտ. 24, 1974, իրենց փոխանորդագրերը յանձնեն Հ. Բ. Ը. Միութեան Ընդհ. Տնօրէնին, կամ զանոնք ղրկեն հետեւեալ հասցէին.—

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
628 Second Avenue,
New York, N. Y. 10016

Օրակարգ

1. Ներկայացում եւ վաւերացում 1973 տարեշրջանի ընդհանուր տեղեկագրի։
2. Ներկայացում եւ վաւերացում 1973 տարեշրջանի ընդհ. հաշուետուութեան։
3. Մասնակի ընտրութիւն Կեդրոնական Վարչական Ժողովի։
4. Մասնակի ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի։
5. Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ։
6. Գրահաստանքի բանաձեւեր։

Ի դիմաց Կեդր. Վարչ. Ժողովի
Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, Ատենապետ
Ր. Ք. ԿՐԵԿԸՐԻ, Ատենադպիր

ԿՈՉ

ԳԻՐՔ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Քամփ. Ֆրէզի Ս. Կա-րապետ եկեղեցւոյ վարչութիւնը ծրագ-րած է ընդարձակ գրադարան մը ստեղ-ծել Մարսէյլ Հայ գաղութէն ներս մերազն ժողովուրդին եւ Հայ մանկուտոյն մատ-չելի պայմաններով։

Ուստի այս նպատակով կոչ կ'ուղղենք Ֆրանսահայ մեր ազնիւ ու նուիրատու ժողովուրդին նուիրել իրենց ամէն տեսա-կի եւ լեզուի գիրքերը եկեղեցւոյս գրա-դարանին։

Փափաքելի է նուիրած գիրքերը մակա-գրել Ս. Կարապետի անունով եւ նուիրա-տուին ստորագրութեամբ։

Մեր հասցէն.—

Eglise Arménienne St. Garabed
Camp. Frèze-St. Antoine
13015 Marseille — tél. 51 28 06

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր 13ին Սալ տէ Ֆէթ տը Սեւրան։

×

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տա-րեկան պարահանդէսը Շաբաթ Նոյեմբեր 9ին, Շարպոնիէռի շքեղ սրահներուն մէջ։

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԷՐ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Նուպարեան Մատենադարանի վարչու-թիւնը, առ ի գիտութիւն կը հաղորդէ ըն-թերցասէր հասարակութեան թէ՝ ընդա-ռաջելով Արտասահմանի եւ տեղւոյս ու-սումնասիրողներու փափաքին, որոշած է Մատենադարանը բաց պահել Օգոստոս ամսուն։

Հետեւաբար Մատենադարանը փակ պի-տի մնայ Սեպտեմբեր ամսուան ընթացքին տարեկան արձակուրդի առիթով։

Հասցէ.— Նուպարեան Մատենադարան
11, Սքուար Ալպոնի, Փարիզ 16րդ
Երթեւեկի համար իջնել Մեթրօ Փասի

Passez vos vacances en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST
la bohème
UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères

Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU
T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON
T.490.17.79

NEUF–OCCASION–ACCESSOIRES–POSE D'ATTELAGES

Disques VOGUE

Le plus renommé producteur de disques Arméniens
Folkloriques, religieux, de musique Symphonique

réalisés par

Ara BARTEVIAN

FOLKLORE, ORCHESTRE et CHŒURS

No 526 CHANTS ET DANSES D'ARMENIE ET DU CAUCASE
527 ARMENIE, chants et danses
516 REFLETS D'ARMENIE, chants et danses
199 ARMENIE IMMORTELLE
596 PROMENADE EN ARMENIE
517 SOIREE ARMENIENNE
30152 CHANTS ROMANTIQUES ARMENIENS
30240 LEGENDES D'ARMENIE
30211 DOUZE DANSES ARMENIENNES
409 LE THAR (par Garékine)
182 LE CAUCASE

Musique Religieuse

No 442 MESSE, d'après Ekmalian
451 MESSE, d'après Komitas
454 TRESORS DE LA LITURGIE ARMENIENNE, Vol I
547 TRESORS DE LA LITURGIE ARMENIENNE Vol II
(Cantiques de Pâques et de Noël)

Musique Symphonique

20176 Quatre pièces symphoniques
714 AU FIL DES SONGES (huit pièces)
par l'orchestre des concerts Colonne
790 DEUX TRIOS, pour flûtes, Clar., Piano, Harpe

En vente chez l'auteur, 14, Rue Petit, Paris 19 — Tél. :208-99-22
Prix 30 Frs. Envoi contre remboursement, Frais en sus.

Demander le catalogue détaillé

ՇԱԲԱԹ
ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
24-25
SAMEDI
DIMANCHE
24-25 AOUT
1974

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Վեցամսեայ		90 ֆր·
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Հատը		1 ֆր·

50րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13·094 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 50e ANNÉE — N° 13.094

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ՄԱԿ" Ի ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆԸ

Կիպրոսի ողբերգութիւնը եկաւ անգամ մը եւս հաստատելու յաւիտենական այն ճշմարտութիւնը թէ «իրաւունքը զօրաւորինն է»: Արդարութիւն, բարոյական, խղճմտանք եւ նման բառեր տեղ չունին քաղաքական, դիւանագիտական բառարանին մէջ:

«Խաղաղութիւն» կը հոլովեն աշխարհի բոլոր քաղաքագէտները, ու զայն պահպանելու համար համախումբ կը միանան՝ երդուընելով արգիլել ազգամիջեան պատերազմները: Պատիժներ կը ծրագրեն նախայարձակ պետութեան դէմ: Կ'երաշխաւորեն համախմբումին անդամ երկիրներու անկախութիւնն ու հողային ամբողջութիւնը:

Այս բոլորը՝ Թուղթի վրայ:

Միջազգային դաշնագիր, համաձայնագիր, հանդիսաւոր խոստում եւ պաշտօնական ստորագրութիւն քուրջի կտոր ու փոշի կը դառնան, երբ կարգը կուգայ խօսքին գործի անցնելու:

Այս ողբալի երեւոյթին առաջին փաստը զգացինք մեր մորթին վրայ յիսունըչորս տարի առաջ, երբ նորազատ Հայաստանի Հանրապետութիւնը տմարդի յարձակումի ենթարկուեցաւ քէմալական Թուրքիոյ կողմէ, մեղսակցութեամբ Մոսկուայի:

Միացեալ Նահանգներու բարեմիտ նախագահը Ուտրօ Ուիլսըն՝ աշխարհի վրայ խաղաղութիւնը ընդմիշտ պահելու եւ ազգերու միջեւ սէր ու համերաշխութիւն հաստատելու քրիստոնէական ոգիով ներշնչուած՝ 1918 Յունուար 8ին հրապարակ նետած էր իրհանրածանօթ «14 կէտեր»ը, որոնք հիմ պէտք է ծառայէին պատերազմի վախճանին կնքուելիք հաշտութեան դաշնագիրներուն:

Արդիւնքն եղաւ կազմութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան, որուն Ուիլսըն իբրեւ նախարան գրուեցաւ 28 Յունիս 1919ի Վէրսայլի, յետոյ նաեւ Սէն Ժերմէն-Անլէյի, Թրիանոնի, Նէօյեիի եւ Սեւրի դաշնագիրներուն մէջ: Նպատակն էր խաղաղութեան պահպանումը:

Հայաստան փորձաքար մը դարձաւ նորակազմ Ազգաժողովին համար: Ժընեւի արիսպագոսը անճրկեցաւ, առաջին օրէն իսկ հռչակելով իր սնանկութիւնը: Ցեղային ուրիշ փաստեր եւս պիտի հաստատէին Ազգերու Դաշնակցութեան անկարողութիւնը: Իր կազմութենէն քանի տարի ետք՝ 1939 Սեպտեմբերի սկիզբը պիտի պայթէր երկրորդ աշխարհամարտը:

1945 Յունիս 26ին Սան Ֆրանսիսքոյի մէջ հիմը պիտի դրուէր Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան (ՄԱԿ), փոխարինելու համար հանգուցեալ Ազգերու Դաշնակցութիւնը: Աշխարհի բոլոր անկախ պետութիւնները պիտի մասնակցէին ՄԱԿին, որուն անդամներու թիւը պիտի հասնէր 136ի:

Թերահաւատ այս աշխարհածաւալ կազմակերպութեան վճռական դերին մասին, արեւելք-արեւմուտք հակամարտ ճամբաները տեղական սահմանափակ խմբակցութիւններ կազմեցին՝ հաւասարակշռելու համար ուժերը, իբրեւ գրաւական խաղաղութեան պահպանման: Ատլանտեան Ուխտին հակադրուեցաւ Վարշաւայի Ուխտը:

ՄԱԿը Ժընեւի Ազգերու դաշնակցութեան պէս քանիցս ապացոյցը տուաւ իր անզօրութեան: Զկրցաւ արգիլել պատերազմները՝ հակառակ իր կապոյտ գդակաւոր զօրագունդերուն: Իր գործադիր մարմինը՝ Ապահովութեան Խորհուրդ կոչճուած՝ օրը իրիկուն կ'ընէ հոգեշահ ճառեր խօսելով եւ գեղեցիկ, «արդարամիտ» բանաձեւեր քուէարկելով:

Բայց ո՞վ է մտիկ ընողը:

Իսրայէլի նման փոքր պետութիւն մը քսանըվեց դարէ ի վեր առ ոչինչ կը դնէ Ապահովութեան Խորհուրդի քուէարկած տասնեակ բանաձեւերը: ՄԱԿը անզօր է իր որոշումները գործադրել տալու:

Թուրքիա, հետեւելով Իսրայէլի օրինակին մերժեց հպատակիլ Ապահովութեան Խորհուրդի Յուլիս 22էն սկսեալ քանիցս կրկնուած բանաձեւերուն, մերժեց նոյնիսկ իր ստորագրութեամբ կնքուած հրադադարը եւ անպատիժ գրաւեց Կիպրոսի կէսէն աւելին, Միացեալ Նահանգներու օրհնութեամբ:

Նիւթական շահը ծանր կշռեց նժարին վրայ:

Արդարութիւնը անգամ մը եւս խաչուեցաւ:

Իրաւունքը տեղի տուաւ ուժին առջեւ:

ՄԱԿը հռչակեց իր սնանկութիւնը:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Ի ՆՊԱՍՏ ՅՈՅՆ - ԿԻՊՐԱՑԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Բ· ՑԱՆԿ

	Ֆ·
Պ· Գ· Պ·	1000
Տէր եւ Տիկին Վահիկ Տէր-Մինասեան	500
Տէր եւ Տիկին Անդրէ Պաղտասարեան	500
Պ·Ուիլլեամ Մարթէն	500
Պ· Ժորժ Մարտիկեան	500
Պ· Միքրօփուլոս	500
Գասպար եւ Նան Գասպար	500
Տոքթ· Սեդա Թիրեաքեան	250
Տիկին Զապէլ Համբարձումեան - Եարճանեան	200
Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի Աշակերտուհիներ	200
Ապումարագեան - Մամմանեան	150
Օր· Հ· Գարագաշեան	100
Տէր եւ Տիկին Գր· Ճօլօլեան	100
Լ· Տէր - Սարգիսեան	100
Տէր եւ Տիկ· Կ· Յովակիմեան	100
Պ· Պատրիկ Պետեան	100
Պ·Պարոյր Թուրեան	100
Տիկին Ժաքլին Հօգտանեան	100
Օր· Պետեան	50
Պ· Թորգոմ Արիսեան	50
Գր· Հատըմեան	50
Տիկին Պօյաճեան	30
Գումար	5·680
Ա·Ցանկի Գումար	11·300
Ընդհ· Գումար	16·980

ԽՄԲ.— Կը խնդրուի այս նպատակին յատկացուած գումարները չղրկել «Յառաջ»ի շէք-փոսթալի թիւին վրայ:

Վ Ա Ղ Ը

Պէտք է բաւական յառաջացած ըլլալ կեանքի մէջ որպէսզի իր լիակատար իմաստն զգենու սա առածը, որ ազդարարութիւն մըն է· «Մեր արարքները կը հետեւին մեզի զաղտնաբար», Գրչի մարդուն արարքները որ իր սեփական ստեղծագործութիւններն են, կը հետեւին իր քայլերուն հաւատարմօրէն, նման իր ստուերին: Կը բաւէ որ արեւն իր դիրքը փոխէ երկու ծխնելոյզներու միջեւ, որպէսզի մեծնայ վարանիլ եանցնալ այն ծամածուռ էակը որ կը յայտնուի մեր սալաքարերուն վրայ սողոսկուն: Կարելի է անշուշտ ուրանալ զայն կամ թէ վանաւէի հանել, ինչպէս փորձեց վանանել Շամիսօ: Փորձը ձախողեցաւ սակայն: Անմեկնելի է այն խորհուրդը որ շունչ եւ ոգի կը պարգեւէ թուղթին, ա՛յն թուղթին որ կը թեւածէ, որ կը տժգունի ու կը մեռնի: Եւ երբ ամէն ինչ կորսուած է արդարեւ եւ հողակոյտն ալ կծած՝ արտասուաթոր երկինքին տակ, Համլէթ դուրս կը հանէ գանկը: Ո՞վ է ան որ ի յայտ կուգայ: Բարեկա՞մ թէ ինչ:

Ես կը խօսիմ ի'մ մասիս: Միշտ անբաղձալի նկատած եմ այսօրինակ ամէն յայտնութիւն որ յետադարձ ակնարկ մը ընել կուտայ ինծի, զիս փոխադրելով դէպի անցեալը, ըսել կ'ուզեմ՝ դէպի անցեալի իմ բորբոքուն այլ եւ շառայլ վէրքը: Գիտեմ թէ կան սիգաճեմ գրագէտներ որ իրենց գիրքերը կը կրեն նման շքանշաններու, եւ դեռ կան ուրիշներ, աւելի զօրովոտ եւ աւելի մտերիմ, որ իրենց ստեղծագործութիւններուն վրայ կը հակին որպէս հոգեհատորներու: Ես՝ երբե'ք: Մտածումն իսկ թէ պէտք է դիմեմ գիրքերէս մէկուն ճշդումի մը ի խնդիր, ինծի կը պատճառէ ներքին ընկրկում մը: Ուրացումը տեղ չունի այս ընկրկումին մէջ և ոչ ալ աւելորդ համեստութիւնը: Կը ճանչնամ լաւը որ երբեմն իմս եղաւ: Եւ եթէ ունիմ յստակ ճանաչումը այն ամէն ինչին որ գրիչիս տակ գտաւ իր ճշգրիտ արտայայտութիւնը, ունիմ նաեւ յոռի միտումը գրութեանս թերիները տեսնելու եւ անոնց թողած աւերը նախընտրաբար մեծցնելու: Ներքին ընկրկումը իր բացատրութիւնը կը գտնէ իրմէ դուրս:

Հակառակ ոմանց ենթադրութեան, գրականութիւնը չէ որ կը կազմէ գրագէտներու խօսակցութեան առանցքը: Անոր հետ իրենց ունեցած մտերմութիւնը շատ մեծ է որպէսզի խօսակցութիւնը ըլլայ ուրի՛շ բան քան աւելորդաբանութիւն: Անոնք զիրար կը հասկնան պայմանադրական փոքրիկ նշաններով, նման թղթախաղի մոլեռանդ մեղսակիցներու, նշաններ՝ որ միշտ կը մնան կիսաւարտ: Գրական վերլուծումը եւ մեկնաբանութիւնը աւելորդ բաներ են, ծանօթութեան որոշ մակարդակէ մը անդին: Լէօն - Փօլ Ֆարկ կ'ըսէր, իր չինացիի աչքերը քթթելով·— «Ընելիք բան չկայ բանաստեղծութեան վրայ: Պանիրի պէս է: Ան հոտը կուտայ···»: Ըսելիք շատ բան չկայ ընդդէմ կատարելատիպ երկին, որ տեսակ մը հրաշք է, այնքան անմեկնելի որքան վերջնական: Ան վերջաւորութիւն մըն է իր նորութեան մէջն իսկ: Աւելի ձգողական ուժ մը կայ մասնակի ձախողութեան մէջ, ուր գրագէտը ինքն իսկ սայթաքելու փորձութիւնը ճանչցաւ, աւելի յաճախ՝ քան ինչ որ կը խոստովանի: Ձախողանքը աւելի հրահանգիչ է, չըսելու համար՝ ներշնչման աղբիւր: Բացատրութիւնը պարզ է: Չենք գիտեր թէ ի'նչ է գրականութիւնը: Բայց գիտենք թէ ի'նչ չէ: Ան ոչ անճառելի բերկրութիւն է եւ ոչ ալ սպառիչ զոհաբերութիւն այն մարդուն համար, որ բանաստեղծութիւնը կ'ապրի որպէս առանձնական զինովութիւն, տեղւոյն վրայ եւ վայրկեանին մէջ, բայց կը թերանայ իր ապրումը թուղթին յանձնելէ: Այս ինքնապահութիւնը, որ տեսակ մը զգացական գիջութիւն է, անշուշտ արդարանալի՝ ինքն իր մէջ, անհատը զերծ կը պահէ սերընդագործման պարտաւորութիւններէն, այսինքն բառերու հետ իգութեան հետ զօտեմարտելէ եւ զանոնք բռնադատելէ: Ան զերծ կը պահէ տակաւին ինքնացուցադրումի ամօթէն եւ իր մտերիմ էութիւնը մատնած ըլլալու զիղջէն: Բանաստեղծն իր երկով կ'արդարացնէ այս զիղջը, չմոռնալով զայն կոչել իր բո'ւն անունով — զիղջ:

Ես երբեմն թուղթին յանձնեցի ինչ որ ապրեցայ: Ես աւելի յաճախ ապրումս կորուսի երազային պահուն, ո՛չ գրքենական պահուն, ամէն մարդու պէս: Եւ մէկ թէ միւս պարագային՝ իմ երգս մնաց անկատար եւ վաղանցուկ: Ամէն մարդու պէս յիշողութիւնս գտայ պատառատուն այնքան՝ որ վերականգնումի փորձն իսկ ինծի թուեցաւ սին պատրանք, նման մըտածումիս որ չի դադրիր դառնալէ շուրջանակի առանց երբեք թափանցելու իր կեդրոնական կարծր միջուկին, առանց երբեք տիրանալու ինքն իրեն: Եւ ամէն մարդու պէս համակերպեցայ անյեղլի իրականութեան որ խաբէութիւն մըն է, քանի որ ինչ որ իմս ըլլալու սահմանուած կը թուէր, իմս չեղաւ իր լրութեանը մէջ: Եւ ես մնացի ձեռնունայն: Եւ սակայն···

Եւ սակայն կայ բան մը որ կեանքիս կ'ուղեկցի ի սկզբանէ անտի: Բառ մըն է ան, վաղը: Ներքին ձայն մըն է ան որուն տէրը չեմ ես եւ որ կ'ըսէ՝ վաղը: Անսպասելի պահու մը լեզու կ'ելլայ այսպէս՝ վաղը: Ան կը գտնուի կուրծքիս տակ տեղ մը դէպի ձախին եւ չունի ոչ մէկ փայլ: Միշտ անտարբեր՝ իմ վայրկեանի մտածումիս, ան կ'ըսէ միօրինակ ձայնով՝ վաղը: Ան յեղաշրջումն իսկ է ներքին ընկրկումին, տեսակ մը յառաջընթաց դէպի ապագան, սրտի թռիչք թէ ըղձանք՝ վաղը: Միշտ վաղը եւ այսքան միայն:

Զիս կը հասկնայ այն մարդը որ երբ նայի իր ետին, տեսնէ նո'յն բանը: Փոս մը:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

(Լուրերը տես· Գ· էջ)

ԿԻՊՐՈՍ

ՄՈՍԿՈՒԱ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ Կ'ՈՒԶԷ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՏՕՍՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

ՄԱՏԹԷՈՍ ԶԱՐԻՖԵԱՆ

(1894 — 1924)

ԽՄԲ. — «Սովետական Գրականութիւն» ամսագրի 1974 թիւ 6ի մէջ Սարգիս Նափունեան ստորագրած է յօդուած մը, որուն մէջ լուրջ վերլուծումի կ'ենթարկէ Արեւմտահայ քնարերգակ բանաստեղծ Մատթէոս Զարիֆեանի գրականութիւնը. Կուտանք յօդուածը որոշ յապաւումներով եւ արեւմտահայերէնի վերածած:

×

1921ին անակնկալօրէն լոյս աշխարհ եկաւ Մատթէոս Զարիֆեանի բանաստեղծութիւններու անդրանիկ ժողովածուն՝ «Տրտմութեան և խաղաղութեան երգերը»: Դեռ ընթերցողներու շրթներուն էր յոյսի վարանոտ, սակայն կազդուրիչ ժպիտը, երբ յաջորդ տարին (1929) լոյս տեսաւ բանաստեղծի երկրորդ ժողովածուն՝ «Կեանքի եւ մահուան երգերը»:

Պայծառ կենսասիրութեամբ թաթաւուն այդ երգերը ոչ միայն սփոփանք էին վիրաւոր սիրտերուն, այլեւ վկայութիւն՝ մեր՝ մեծ եղեռնէն վերապրած մեր նոր սերունդի մէջ ստեղծագործ ուժերու անթեղուած գոյութեան:

Գիրքերը խլուեցան ձեռք ձեռք: Դրուատանքի գրախօսականները՝ Ա. Զօպանեանի, Վ. Թէքէեանի, Զ. Եսայեանի, Յ. Օշականի, Շ. Պէրպէրեանի, Վ. Շուշանեանի, Թ. Ազատեանի, Յ. Սիրունիի, Վահէ Վահեանի եւ այլ յայտնի գրողներու ստորագրութեամբ, յաջորդեցին միմեանց ու բանաստեղծը դարձաւ ուշադրութեան սեւեռակէտ:

Մ. Զարիֆեան ծնած է 1894ին՝ Կ. Պոլիս: 1913ին աւարտած է Պոլսոյ Պէրպէրեան բարձրագոյն վարժարանը, արժանանալով Պսակաւոր Արուեստից տիտղոսին:

Պէրպէրեան վարժարանի գրական–հայրենասիրական ընդհանուր մթնոլորտը վճռական դեր խաղցած է Զարիֆեանի գրական ճաշակի եւ աշխարհայեացքի ձեւաւորման մէջ: Այդ ազդեցութեան անմիջական արտայայտութիւնն էր այն, որ վարժարանը աւարտելէ անմիջապէս ետք Զարիֆեան կը մեկնի Կիլիկիոյ Ատանա քաղաքը Հայ Նոր Սերունդի դաստիարակութեան նուիրուելու որոշումով: Բայց անակնկալ հիւանդութիւնը կը ստիպէ զայն ձգել աշխատանքը եւ երթալ Լիբանան՝ բուժուելու:

1914ին Զարիֆեան կրկին Կ. Պոլիս է: Կ'որոշէ հետեւիլ բժշկութեան, բայց արդէն իսկ զգացուող թոքախտն ու վերահաս Համաշխարհային առաջին պատերազմը կը խանգարեն այդ որոշման իրագործումը: Զարիֆեան կը կանչուի զինուորական ծառայութեան:

1920ին հիւանդութիւնն արդէն հասած է լուրջ բարդութիւններու եւ «աւերներ» սկսած բանաստեղծի կրծքին տակ, բայց հակառակ անոր, Զարիֆեանի եռուն բնաւորութիւնը չէր հաշտուեր մեկուսացած կեանքի հետ եւ ան կը պաշտօնավարէ Պէրպէրեան վարժարանին մէջ իբրեւ ուսուցիչ անգլերէն լեզուի ու մարմնակրթութեան:

Ուսուցչութեան շրջանը Զարիֆեանի կարճատեւ ստեղծագործական կեանքի ամենաբեղուն շրջանն էր: Ան այդ շրջանին կը գրէ իր լաւագոյն բանաստեղծութիւնները եւ օրագրութեան մնայուն էջերը, որոնք մեր քնարական արձակի ուշագրաւ նմոյշներէն են:

Եւ ահա, երբ ստեղծագործական բեղմնաւոր երկունքով կը տրոփէր անոր հոգին, 1924 Ապրիլ 9ին, վրայ հասաւ մահը եւ փակեց կեանքի ծարաւով լալի անոր աչքերը:

Զարիֆեան ստեղծագործած է մեր քաղաքական կեանքի ամենաբարդ իրադրութիւններու շրջանին: Դեռ չամոքուած վէրքերու, վարանոտ սպասումներու եւ մեծ յուսախաբութիւններու շրջանն էր այդ:

Զարիֆեանի բանաստեղծութիւնը, ըստ էութեան, հասարակական այդ հակասական տրամադրութիւններու, իր անձնական կեանքի ողբերգական հանգամանքներու եւ այդ երկուքին դէմ ծառացող վարար կենսասիրութեան պայքարի գեղարուեստական արտայայտութիւնն է: Ալեկոծ այս հոգիով ան երգած է կեանքն ու զայն կորսնցնելու մեծ տառապանքը, բնութիւնն իր բոլոր խռովիչ գեղեցկութիւններով, սէրը յուսալի եւ անյոյս իր սպասումներով, տրտում ու երջանիկ կարօտներով:

Բայց, հակառակ այդ տառապանքներուն, Զարիֆեանի ստեղծագործական զարգացումը ընթացաւ վերելքի ուղիով, կեանքի նկատմամբ լաւատեսութեամբ: Այս իմաստով նշանակալից են անոր գիրքերուն խորագիրները:

«Տրտմութեան եւ խաղաղութեան երգեր»ուն մէջ խաղաղ է տրամադրութիւնը եւ՛ կեանքի եւ՛ սիրոյ: Զկան ալեկոծ կիրքեր, իսկ ընդվզումը մեղմացած է հեզնանքով: Հորիզոնը նեղ է եւ քնարը՝ միալար: Գիրքը կը գոցուի «Որոշում» բանաստեղծութեան խաղաղ համակերպութեամբ. «Ոչ իսկ հառաչ մը հանել ճամբուն վրայ այս անել...» ու «յետոյ ժպտիլ ու քալել...»

«Կեանքի ու մահուան երգեր»ուն մէջ կայ գոյամարտը ժամանակի հասարակական տրամադրութիւններու, անձնական ողբերգութեան և ժողովուրդէն ժառանգած մեծ կենսասիրութեան: Բանաստեղծը կը զգայ որ խաղաղ տրամադրութեամբ չէ սպառած իր հոգին, որմէ «Թռչող կայծն իսկ» նեղ կը զգայ անհունը, որ դեռ չէ լուծած կեանքի ու մահուան մեծ առեղծուածը, որովհետեւ տակաւին չէ ըսած աշխարհին, որ «Արշալոյսին պէս գեղեցիկ իր արիւնը կեանքի մեծ յոյզերը նորէն կը փոթորկեն», որ ինքը «Հպարտ ու պայծառ քայլերով դեռ պիտի քալէ մեծ հրդեհին մէջ...», հասնելու համար երկինքի ժխտումին եւ կեանքի ու մարդու փառաբանութեան:

Զարիֆեանի ստեղծագործութեան մէջ սէրը կենսասիրութեան ու մարդասիրութեան դրսեւորումն է, կեանքի հաստատումը նոր տեսանկիւնէ մը: Անոր համար սիրել՝ կը նշանակէ ապրիլ, ապրիլ իմաստաւորուած կեանքով: Սէրը Զարիֆեանի բանաստեղծութեան շունչն է, ջերմութիւնը, մայր երակը, որով կեանքը կը ներհոսի անոր բանաստեղծութիւններու մէջ իր հրապոյրներով:

Հետեւելով Զարիֆեանի բանաստեղծութեան մէջ սիրոյ ըներդի զարգացման, կը նկատենք որ սէրը սկզբնական շրջանին դեռ չըմբռնուած ու անորոշ զգացում է անոր համար:

Զգացում մը որ դիւթանքի հետ նաեւ երկիւղով կը համակէ անոր պատանի հոգին: Այս երգերուն բնորոշ է սպասումի ու կարօտի նուրբ թախիծը, որով եւ կը համակուի ամբողջ բնութիւնը, ուր ամէն բան, նոյնիսկ աստղերը, նոյնիսկ հեռու–հեռաւոր երաժշտութիւնը՝ սպասուող, բայց ուշացող էակը կը յիշեցնեն.

Ահ նուագն այս խոր
Ամառ գիշերուան.
Կարծես թէ կուլան
Աստղերը բոլոր...
Ի զուր շուքերու
Կը նայիմ — Ան չէ.
Հոգիս կը տանջէ
Հոգի մը հեռու...:

Յետագայ երգերուն մէջ աստիճանաբար կը պարզուի մշուշը: Բանաստեղծին սէրը դուրս կուգայ իր կրաւորական ինքնամփոփումէն, կը դառնայ ինքն իրմէ դուրս ճառագայթող, երեւոյթներն իմաստաւորող ուժ և կեանքի գործօն: Երբեմն մոլորութեան մութ ճամբաներէն տուն կանչող հարազատի ձեռք է ան, հոգիի խաղաղ երդիկ, ուր կը պարզուին կեանքի մութ կնճիռները, ու մահուան տանող ճամբան իսկ կը դառնայ ընտանի:

Քեզմէ հեռու՝
Անդունդներու
Կը մտածեմ շատ անգամ.
Իսկ երբ կուգամ
Քու հոգիիդ երդին տակ՝
Այնպէ՛ս յստակ
Կ'ըլլայ յանկարծ ամէն բան...

Սէրը ոչ միայն կը պարզէ կեանքի մռայլը, ոչ միայն կը բացայայտէ մարդուն մէջ մարդկայինը, այլեւ նոր կարելիութիւններով ու գեղեցկութիւններով կը հարստացնէ մարդկային հոգին: Այդ միտքերը արտայայտած է բանաստեղծը «Շքեղութիւնն հոգիիս», «Սէրս ու հոգիս» եւ ուրիշ բանաստեղծութիւններու մէջ՝ ստեղծելով հարուստ ու խոր ներաշխարհով օժտուած մարդու իր մտատիպարը:

Սիրոյ մասին այս հաստատումներու տրամաբանական եզրայանգումն է «Ալ պէտք չունիմ» բանաստեղծութիւնը: Եթէ սէրը մարդկային արժանիքներու բեկումն է հոգիի մէջ, եթէ հարազատի ձեռք է ու հոգիի երդիկ, վարդերու բոյր ու աստղերու երգ, ապա ուրեմն բանաստեղծը պէտք չունի «երկինքին» բաղձալու: Եւ ինչո՞ւ բաղձար, քանի որ սիրածի աչքերուն մէջ կը տեսնէ «երազած երկինքներու կապոյտը»:

Եւ ինչո՞ւ հարցնել «հովերուն», թէ ուր է դէպի անմահութիւն տանող ճամբան, երբ արդէն գիտէ, որ «արփաւէտ» այդ ճամբան սկիզբ կ'առնէ սիրածի հոգիէն:

Սիրոյ վեհութեան եւ անմահացնող ուժի փառաբանումը այսպէս կ'եզրափակէ Զարիֆեան.

Եթէ մեռնիմ իսկ յուզումէ՛ս,
Այդ մահն ապրիլ է ինձ համար...

Իրօք ան ճիշդ կանխատեսած է իր անմահութեան գաղտնիքը:

Զարիֆեան հայ բանաստեղծութեան հարուստ անդաստանը մտաւ իր սեփական ձայնով, իր ինքնուրոյն տրուեստով, որ դրսեւորման իր բոլոր ձեւերով կը կրէ անոր խորապէս բանաստեղծական անհատականութեան կնիքը:

«Զարիֆեան, — կը գրէ Յ. Օշական,–

ՄԻՋՕՆ

— Վարժապետ, ղուրպան հոգուդ, ծեծէ, ծեծէ, անոր լէշը քեզի հալալ: Միսն ըլ քեզի, ոսկորն ըլ, վարժապետ: Էդ Մրտօենց չարտախի ցախերուն մէջէն հանեցի: Ծեծէ, վարժապետ, թող կոտրտին ծնկները: Քերականը կորսնցուցեր է: Հինգ օր չեղաւ առնելս, վարժապետ. ի՞նչ գլուխս լամ, ես ինտոր ընեմ: Ախ Միջօ, Միջօ գիս տարտի բերիր, տարտի գաս, Միջօ, — խօսեցաւ, անիծեց մայրը, մինչ դպրոցի բաց դռնէն ուրիշ փախուստ մը եւս կը փորձէր:

Այդ երեկոյ մայրն ի զուր սպասեց. Միջօն տուն չգնաց:

Վարժապետն այլեւս ձանձրացեր էր. ձանձրացեր էր նաեւ մայրը:

Միջօն դպրոցին մէջ պահել անկարելի էր:

Այդ ձմեռ, Միջօն յատկանշական մեծ բան չունեցաւ: Սառեցուց կատու մը, մի քանի շուներու անուններ մկրտեց: Նաեւ գողցաւ քէլ Ղուկասին գուգախը աղուէսով միասին:

Ձմեռ ցերեկները Միջօն մսավաճառին քովէն չէր հեռանար: Շատ հպարտ կը զգար, երբ մսավաճառը իրեն հետ կը խօսէր եւ կամ գործ մը կը յանձնէր:

— Միջօ, գնա մեր տունէն էծը բեր:

Միջօն կը վազէր:

— Միջօ գնա աղբիւրէն ջուր բեր:

Միջօն չէր մերժեր:

Միջօն կը սիրէր մսավաճառին օգնել, նոյնիսկ առանձնաշնորհը կ'ունենար իր սուր, մաղաչ ձայնով մսավաճառին միսին գինը պոռալու:

Միջօն կը սիրէր մսավաճառ ըլլալ, դանակներով լեցուն կաշիէ գօտին կապել: Պեխերը ոլորել, Ճէսը ծուռ դնել ու տարախչին մէկ ծայրն ալ եռեւ, ծածրակին վրայ ձգել:

Իսկ ձմեռ գիշերները, Միջօն շատ անգամ Մրտօենց ախոռին մէջ կը լուցնէր:

Մրտօենց ախոռը ունէր մեծկակ սաքու մը, ուր ձմեռ ժամանակ եկեղեցին դուռը կանգնող մուրացիկներ կը պատսպարուէին ցուրտէն:

Միջօն շատ անգամ կը հանդիպէր անծանօթ մուրացիկներու: Ոմանք բոլորովին կոյր, սակայն երգել գիտէին: Ուրիշներ, մէջքերը տապրակի պէս ծուռ, չռած աչքերով, կը սիրէին Միջօին իրենց սիրահարական դրուագներէն պատմել: Միջօ, նոյնիսկ տեսած էր մուրացիկներ, որոնք տափ ունէին ու գիշերի լուռ պահուն, ուրախ զուարթ պար կուգային: Ցերեկի այդ մռայլ երեսով խեղճուկ մուրացիկները չէին: Սակայն եկող ու անցող այդ քրջոտ ասպետներուն մէջ, Միջօն սիրած էր հէքեաթ պատմող մէկ աչքը փուճ մուրացիկը:

Միջօն իշուն փալանին վրայ պառկած, իսկ մուրացիկը իր հացին տոպրակը բարձրած կը քնանային քով քովի: Հեղ մ'ալ, տեսնես, մուրացիկը ձայն կուտար:

— Միջօ:

— Հը՛ը՛ը՛:

— Արթո՞ւն ես:

— Հը՛, հը՛:

— Մորողները կանչեցի՞ն:

Միջօ չէր արթննար, մինչեւ որ մուրացիկը չըռէր.

— Արթնցիր, Միջօ, էս հեղ թռչող ձիուն հէքեաթը պիտի պատմեմ:

Միջօն կը ճմռտէր քիթն ու աչքերը: Կ'արթննար: Որքա՜ն կը սիրէր մուրացիկի հէքեաթները լսել: Միջօի համար հէքեաթները իրական կեանքեր էին ու գոյութիւն կ'առնէին այն ատեն, երբ մուրացիկը կը սկսէր:

— Կար ու չկար թագաւոր մը կար...

Միջօն հէքեաթի հերոսին հետ թռչող ձիուն վրայ կը հեծնէր, արար աշխարհ կը թռչէր, դեւերուն հետ կռիւ կ'ընէր, իր աղջիկը կ'ազատէր եւ ինչե՜ր ինչե՜ր կ'ընէր...

Այդ ձմեռ Միջօ նոյնիսկ մօտակայ գիւղերը մուրացիկին հետ պանդխտութեան ելաւ: Մուրացիկին ձեռքը ուսին վրայ՝ պտըտեցաւ մէկ երկու գիւղ ու մեծ կարօտով նորէն գիւղ վերադարձաւ:

.

Գարուն էր: Աղբիւրներուն ջուրերը առատացան, առուները յորդեցան: Ծառերն իրենց արմատները հողին մէջ աւելի տարածեցին: Ամէն հողի տակ հունտը կը [illegible]: Ամէն դի՝ կեանք, ամէն դի՝ շարժում: Ամէն ծիլ, ամէն տունկ կը սըրսփային արդասաւորութեան ի խնդիր:

Արտերուն մէջ ցուլերը իրենց փնջածակերն աւելի կը լայնցնէին, ղունչերնին վեր կը տնկէին կովերուն անցքը հոտուըտալու:

Գարունի այդ յորդ կեանքին մէջ ամէն առաւօտ կը տեսնուէր Միջօն, որ՝ կովին վրայ հեծած՝ կամուրջէն կ'անցնէր:

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(5 – Շար.)

իրական խառնուածք բերող բանաստեղծ մըն է։ Մեծարենցէն ի վեր մենք չունեցանք զգայնութեան այս լարը, որ հայրենասէր ու անկեղծ քերթողները կը յատկանշէ»։ Իսկ Ա. Չօպանեան աւելի կը ճշդէ իր զուգահեռը. «Ինծի համար, — կ'ըսէ ան, – անոր առաջին գրքոյկին ընթերցումը բաւական եղաւ այդ նորայայտ տաղասացը դնելու Մեծարենցի քովիկը, զայն նկատելու իբր անոր մէկ կրտսեր եղբայրը, բայց աւելի թեթեւ ու պարզ, աւելի պատանեկան, աւելի միապար, նուազ բարդ ու ճոխ, քան Մեծարենցը, բայց նոյնքան ինքնատիպ, թրթռուն, անկեղծ ու յուզիչ»։

Դուրեանի ռոմանթիքական կրքոտ ու պերճ եւ Մեծարենցի խոհուն ու դասականօրէն յղկուած լեզուէն ետք Զարիֆեանի պարզ, մտերմիկ, յաճախ առօրեայ խօսակցականին մօտեցող լեզուն անսովոր նորութիւն էր լեզուական շքեղութեան ու հանդիսաւորութեան այնքան սովոր արեւմտահայ իրականութեան մէջ։ Զարիֆեան չի խորշիր պոլսահայ խօսակցական պարզած լեզուէն բառեր, արտայայտութիւններ ու դարձուածքներ ներմուծել իր լեզուին մէջ։

Զարիֆեանի պատկերաւոր մտածողութիւնն իր ամենացայտուն արտայայտութիւնը գտած է թարմ, համարձակ եւ իւրայատուկ փոխաբերութիւններուն մէջ։ Այդ փոխաբերութիւնները հիմնականին մէջ խոհական եւ զգացական բնոյթ ունին։ Անոնք բանաստեղծի խոհերուն կը հաղորդեն խորութիւն, ընդհանրացնող ուժ եւ ուժականութիւն։

Զարիֆեան յատկապէս շռայլ է իր քնարական հերոսի երջանկութեան զգացումին ընդգծող փոխաբերութիւններ ստեղծելու ատեն։ «Շրթներէս ահա վարդեր կը բանկին», «Աչքերուդ մէջ այս որքան վարդ» եւայլն։ Այս պարագային՝ վարդով՝ իսկ ուրիշ պարագայի մէջ լոյսով կը խորհրդանշուի երջանկութեան ու լաւատեսութեան զգացողութիւնը. «Ես այսօր ճառագայթ մ'եմ բոսոր», «Ծառագայթ կայ հոն՝ իջած անհունէն»։

Առանձին շարք մը կը կազմեն այն փոխաբերութիւնները, որոնք կը շնչաւորեն բնութեան տարբեր երեւոյթները՝ աւելի շօշափելի ու հաւաստի դարձնելու համար քնարական հերոսին ապրումներն ու յոյզերը. «Հեւքը սիւքին թախծով լեցուն» «Երազը լուրթ լեռներուն», «Եղեւինները կ'երգեն», «Վարդերը քեզ կը բուրեն»։ Ի՜նչ կենդանութեամբ մարդկայնացած են սիւքը, որ կը հեւայ թախծոտ, լեռները, որ կ'երազեն բանաստեղծի հոգիին հրդեհը յիշեցնելով, եւ վարդերն ու աստղերը, որ իրենց լոյսով ու բոյրով սիրուած էակը կը փառաբանեն։

Այսպէս, փոխաբերութիւններով մարդկայնացած ամբողջ բնութիւնը կը սրտակցի Զարիֆեանի քնարական հերոսին եւ կ'արձագանգէ անոր ապրումներուն։

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ
ԱԶԳԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԻՆ ՄԷՋ

ՅՈՒՆԱ – ՀՌՈՎՄԷԱԿԱՆ ՈՒ ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆՆԵՐԸ

Յունական աշխարհի մէջ «Միտ ու Հոգի» էին Գիրքերը։ Աղեքսանդրիոյ մատենադարանին մրցորդ, Փոքր Ասիոյ հիւսիսային – արեւմտեան եզերքին, նշանաւոր Պերգամոն քաղաքին մէջ հաստատուեցաւ Ն. Ք. 190ական թուականներուն, յունական աշխարհի մեծագոյն մատենադարանը, 200.000 գիրքերով, որ քանի մը անգամ յափշտակուեցաւ արշաւող Հռոմայեցիներուն ձեռքով, յետոյ վերականգնեցաւ Անտոնիոսի կողմէ, որպէս նուէր Կղէոպատրայի, բայց ի վերջոյ ցանուցիր եղաւ, մէկ մասը մինչեւ Հռոմ, միւսը՝ Պարսկաստան։

Մայր Յունաստանի մէջ Ն. Ք. Զ. դարուն արդէն գոյութիւն ունէր մատենադարան մը, Աթէնք՝ Պիսիստրատոսի կողմէ կազմակերպուած։ Ե. դարուն, մեծ Պերիկլէսի շրջանին, ճոխացաւ Աթէնքի մատենադարանը, ուր շարք – շարք կողովներու մէջ զետեղուած 20–30–40 մեթր երկայնութեամբ գլաններու մէջ կը պահուէին Հոմերոսի, Հեսիոտի, Եւրիպիտեսի եւ այլ դասական հեղինակներու գիտական, մաթեմաթիքական, թատերական գործերը։ Իսկ Ստրաբոն կը պատմէ թէ Աթէնքի ամէնէն ճոխ մատենադարանը Արիստոտելի անձնական մատենադարանն էր, Ն. Ք. Դ. դարու երկրորդ կէսին, որ սակայն ծախուեցաւ գիտնական – փիլիսոփային մահէն ետք։

Հռոմ եւս, իր աշխարհակալութեան շրջանին, մասնաւոր հոգածութիւն ցոյց տուաւ մատենադարաններու հանդէպ։ Հռոմայեցի զօրականներ Արեւելքի մէջ ուր որ մատենադարաններ գտան, զանոնք Իտալիա իրենց մայրաքաղաքը փոխադրեցին, ինչպէս արդի Արեւմտեան պետութիւններ ըրին Արեւելքի մէջ պեղումներով լոյս բերուած հնութեանց բեկորները։ Նոյնիսկ Պոնտոսէն ու Հայաստանէն անոնք գիրքեր տարին Հռոմ։ Այս կերպով աճեցան ու նշանաւոր դարձան Հռոմի մատենադարանները։

Պաղեստինեան Կեսարիոյ մէջ եւս կար ճոխ մատենադարան մը, Դ. դարուն հիմնուած Որոգինեսի աշակերտ Պամփիլիոսի կողմէ, որ մէկ–երկու խանդարումներէ ետք վերակազմուեցաւ Գրիգոր Նազիանզացիի ձեռքով։ Այս մատենադարանի սկզբնաղբիւրներէն քաղելով էր որ քրիստոնէական եկեղեցւոյ պատմահայր Եւսեբիոս Կեսարացին, Դ. դարուն, գրեց իր նշանաւոր պատմութիւնը որ մեզի հասած ամէնէն թանկագին սկզբնաղբիւրն է քրիստոնէութեան առաջին չորս դարերու պատմութեան։ Եւ դարձեալ այս մատենադարանին մէջ է որ նորադարձ Կոստանդին մեծ Թագաւորի հրամանով պատրաստուեցան 34 հատոր Աստուածաշունչ ձեռագիրներ։ Եւ անկասկած այդ հատորներէն մէկն էր որ դար մը ետք, Եփեսոսի ժողովին առիթով, տարուեցաւ Հայաստան Ս. Սահակ – Մեսրոպին, որոնք այդ նոր բնագրի հիման վրայ վերստին թարգմանեցին Հայ Աստուածաշունչը, գլխովին սրբագրելով Ասորական բնագրէն կատարուած նախկին թարգմանութիւնը։

Մեծն Կոստանդին Թագաւոր երբ գահը Հռոմէն Պոլիս փոխադրեց, այնտեղ շինել տուաւ մատենադարան մը, զոր ճոխացուց 100.000 հատոր ձեռագիրներով։ Թէեւ 3–4 դարեր ետք, պատկերամարտութեան ատեն, վնասուեցաւ այս մատենադարանը, բայց վերականգնեցաւ ու մնաց ուսման հրապուրիչ կեդրոն մինչեւ ԺԵ. դար՝ Պոլսոյ գրաւումը Օսմանցիներու կողմէ։ Այնտեղ կար 120 ոտք երկայնութեամբ պապիրոսեայ գլան մը որ Հոմերոսի Ոդիսականը կը բովանդակէր։

Ծանօթ իրողութիւն է Եւրոպայի վերածնունդի պատմութենէն, թէ Պոլսոյ անկումէն ետք բազմաթիւ գիրքեր փոխադրուեցան Եւրոպա, եւ ատոնց ուսումնասիրութիւնը վերստին հետաքրքրութիւն ու սէր արթնցուց դասական յոյն գրականութեան եւ արուեստի հանդէպ, եւ անկէ կայծ առաւ վերածնունդը։

Յիշենք վերածնունդի դարերէն ի վեր Եւրոպայի մէջ աճած երեք մեծ մատենադարանները։

Ա.) Վատիկանի մատենադարանը, որ ներկայիս ունի 30.000 ձեռագիր գիրքեր, լատիներէն, յունարէն, հայերէն եւ այլ լեզուներով գրուած։ Այնտեղ կան նաեւ 400.000 տպագրեալ գիրքեր։ Հինգ դարու հնութիւն ունի այս մատենադարանը։ Այցելուն հիացումով կը դիտէ, թէ ինչ մեծ խնամքով կը պահուին այնտեղ ձեռագիրները, կարեւորներէն ոմանք առանձին ապակեայ վանդակներու տակ։

Բ.) Փարիզի մատենադարանը, որ թերեւս աշխարհի մեծագոյնն է եւ վեց դարերու հնութիւն ունի։ Վերածնունդի դարերուն անուանի էր նաեւ Իտալիոյ Փատուայի մատենադարանը, որպէս կեդրոն համալսարանական ուսմանց։ Իսկ Պերլինի մատենադարանը բաղդատաբար նոր է հազիւ մէկուկէս դարու պատմութեամբ, սակայն շատ ճոխացուած է արտաքին աշխարհէն իւրացուած գիրքերով։ Համաշխարհային Բ. Պատերազմին, ատոր հայագիտական բաժինը ճոխացնելու համար էր որ Փարիզի Նուպարեան Մատենադարանի գիրքերը հոն փոխադրուեցան։

Գ.) Լոնտոնի Բրիտանական մատենադարանը ունի 5 միլիոն ցուցակագրուած հատորներ։ Մեր հոն այցելութեան ատեն, հիւրընկալը կը պատմէր՝ թէ հոն հաւաքուող գիրքերուն տեղ գտնելու համար ամէն օր մէկ մեթր երկայնութեամբ դարակ հարկ էր աւելցնել, եւ թէ, եթէ ներկայ գիրքերը իրարու քով շարէինք կողք-կողքի, ամէնքը պիտի կազմէին 100 քիլոմեթր երկայնութեամբ շարք մը։

ԲԻՒԶԱՆԴ ԵՂԻԱՅԵԱՆ

(Շար. 3)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԽՈՍՐՈՎԻ ԱՆՏԱՌԻ ՄԱՍԻՆ

Խորհրդային Միութեան հեռաւոր Արեւելքի անտառներէն բծաւոր եղնիկներ բերուած են ու տեղաւորուած Գեղամայ լեռնաշղթայի փէշերուն փռուած Խոսրովի արգելանոցին մէջ։ Արգելանոցը կ'ընդգրկէ 23 հազար հեկթար տարածութիւն։ Միջնադարեան պատմիչներու վկայութեամբ, այդ անտառը կը շրջապատէր Հայ Խոսրով Թագաւորի պալատներն ու ամրոցները (Դ. դար)։ Անցան դարեր։ Ժամանակը չպահպանեց թագաւորական կառուցուածքները, սակայն սարերու լանջին մնաց զարմանահրաշ բնութեան գեղեցիկ անկիւնը։ Լուսանկարչական գործիքի միջոցով զբօսաշրջիկը կրնայ այստեղ «նետահարել» հզօր քարարծիւը, ճերմակ արագիլը, կովկասեան եղնիկը։ Անոնց կողքին կան նաեւ գորշ արջեր, ընձառիւծներ, յովազներ, վայրի քարայծներ, որոնք հազուադէպ են Հայաստանի մէջ։

Շատ հարուստ է նաեւ Խոսրովի արգելանոցի բուսական աշխարհը, ուր ժողովուած են 1500 տեսակ բոյսեր։ Հոս կ'իշխէ արեւելեան կաղնին, որ գրեթէ 400 հեկթար տարածութիւն գրաւած է։ Կան նաեւ տերեւախիտ ուրիշ ծառեր՝ թխկի, ծփի, կեչի, հացենի, լացող ուռենի, վայրի տանձենի ու խնձորենի։ Արգելանոցի աշխատաւորները մեծ աշխատանք կը տանին, որպէսզի պահպանեն եւ հարստացնեն բուսական ու կենդանական աշխարհը։ Անոնք կը պատրաստեն նոր տեղամասեր, որոնք կը դառնան նոր ու հազուագիւտ կենդանիներու եւ թռչուններու բնակելի վայրեր։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (49)

ԻՆՉՊԷՍ ԳՈՂՑԱՆ ՅԱՐԵՐՈՒՆ ԹԱԳԸ

ԿՆՈՋԱԿԱՆ ՄՐՑԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Իշխանուհիին նախընտրած մարդը՝ կոմս Ժէրժ Լավրէնթիէֆն է, Ուքրանիոյ ամենամեծ ընտանիքներէն մէկուն զաւակը։

Կոմսը, 1914ին կայսերական պահակազօրքի հեծելազօրաց հարիւրապետը, զինուորական բոլոր աստիճանները, մինչեւ գնդապետութիւն, շահած է պատերազմի դաշտերուն վրայ, իր զինուորական անուրանալի արժանիքներուն շնորհիւ, եւ շնորհիւ բանակին մէջ առասպելային դարձած արիութեան։

Հսկայ հարստութեան տէր, զոր շռայլօրէն կը ծախսէ, անիկա անուանի դարձած է իր գեղեցկութեամբ, իր խենթութիւններով, իր մենամարտներով, ասպետական քաջութեամբ, պատերազմական դրուագներով եւ սիրային արկածներով։

Հակառակ որ աշխարհիկ մարդեր, նախանձելով իրեն, անվայել լուրեր տարածայնած են իր մասին, զորս ժպիտով մը միայն կը լսէ, զինուորներու քով մեծ յարգ կը վայելէ։ Եւ կիները, հակառակ որ գիտեն թէ անիկա յեղյեղուկ ու յաճախ անողորմ է, մանաւանդ երբ իր քմայքը անցեր է, դարձեալ մեծ հաճոյակատարութեամբ կը նային իրեն։

Կարելի չէ թուել անունները բոլոր այն կիներուն, որոնք վայելած են կամ կը փնտռեն անոր շնորհները, միայն ծանօթ են քանի մը հազուագիւտ դէմքեր որոնք դիմադրած են իրեն։

Կոմսը հակադրութիւն մը կը կազմէր թխադեղ եւ աղօտափայլ դէմքով իշխանուհիին հետ։ Ամբողջովին ածլուած կանոնաւոր եւ վարդագոյն դէմքին վրայ կը փայլէին կապոյտ աչքեր։ Ալեծածան մազերը, ետեւ նետուած, խարտեաշ ոսկեգոյնով մը կ'արտացոլային։

Դէմքին արտայայտութիւնը, աւելի ճիշդ կրկնակ արտայայտութիւնը աչքի կը զարնէ։ Մինչ իր թաց շրթունքները ժպտած ատեն կը ցուցնեն փայլուն ակռաներ, իր երկնագոյն եւ ծովագոյն աչքերը մելամաղձոտութեամբ կը լեցուին։

Իշխանուհին գոհ է գիշերուան գեղեցկութենէն, երեկոյթի յաջողութենէն եւ հրաւիրեալներուն ակնյայտնի ուրախութենէն, եւ երջանիկ է սեղանին վրայ իր քովը ունենալուն համար այդ երիտասարդ կիսաստուածը, որուն վրայ ժպտելով կը հակի։

— Սէրժ, խնդրեմ, ըսէք ինծի, երկար ատենէ ի վեր մտադիր էի ձեզի հարցում մը ուղղել, արդարեւ անզգաղտնապահ հարցում մը։

— Պատրաստ եմ պատասխանել ձեր բոլոր հարցումներուն, իշխանուհի, մանաւանդ ձեր անզգաղտնապահ հարցումներուն։

— Գիտէ՞ք որ ձի կը նստիմ։

— Գիտեմ որ լաւ կը նստիք։

— Մի՛ ծաղրէք զիս, Սէրժ։ Բայց ահա թէ ի՛նչ. որոշած եմ կաշիէ քիւլօթով ձի հեծնել։ Սակայն բոլոր ունեցածներս սարսափելի բաներ են։ Ամէն կողմ ծալքեր կը կազմեն եւ դերձակը անկարող է զանոնք շտկել։ Հետեւաբար ես համոզուած եմ որ տձեւ մարմին մը ունիմ։

Սեղանին շուրջ աղաղակներ կը լսուին։

— Այո՛, այո՛, տձեւ եմ, կը վստահեցնեմ ձեզ, կը կրկնէ իշխանուհին ծաղրածու բարկութեամբ։ Այն ատեն, յիշելով Սէրժ Լավրէնթիէֆի սքանչելի քիւլօթները, զոր կը կրէր զօրանցքնելու ատեն, երբ կայսերական պահակազօրքի մէջ կը ծառայէր, ուզեցի որ գաղտնիքը յայտնէ ինծի։

— Մէկ պայմանով։

— Ի՞նչ։

— Պիտի խոստանա՞ք հետեւիլ իմ մէթոտիս։

— Կը խոստանամ։

— «Կ'երդնո՞ւք։

— Կ'երդնում։

— Ուրեմն ըսեմ։ Ձեր դերձակին կ'ապսպրէք կարելի եղածին չափ սեղմ քիւլօթ մը երբ փորձի գայ, մէյմըն ալ թող անցնի կարերուն վրայէն, այնպէս որ քիւլօթը ամէն կողմէ մէկ կամ երկու սանթիմեթրի չափ նեղնայ։

Հրաւիրեալները կը խնդան։

Իշխանուհին կը բացագանչէ.

— Բայց այն ատեն երբեք պիտի չկարենամ հագնիլ։

— Սպասեցէք, կը շարունակէ կոմսը։ Երբ հագնիլ ուզէք, թաթխեցէք ջուրին մէջ եւ յետոյ հագէք։ Այն ատեն պէտք է սպասէք որ չորնայ։ Կ'երաշխաւորեմ որ, ալ ծալք պիտի չունենայ։

Իշխանուհին երիտասարդին կը նայի թերահաւատ տղու մը կերպարանքով։

— Կը կատակէք, Սէրժ Լավրէնթիէֆ։ Անկարելի է ձեր խորհուրդին հետեւիլ։ Դուք ուրիշ մէթոտ մը ունիք, բայց չէք ուզեր յայտնել։

ՓՕԼ ՄՕՆՖԷՐՐԱՆ

(Շար.)

Օրուան Դէպքերը

ԱՆԳԱՐԱ՝ ՄԱԿԻ ԴԷՄ

———О———

Արք. Միութիւն, որ ցարդ դիտողի դերի մէջ մնացած կը թուէր, ձայնը բարձրացուց եւ առաջարկեց որ միջազգային ժողով մը գումարուի Կիպրոսի շուրջ, տրուած ըլլալով որ Ատլանտեան Ուխտի շրջագիծը բաւարար չէ լուծում մը գտնելու համար: Մոսկուա դէմ չէ որ նման ժողով մը կազմակերպուի ՄԱԿի շրջանակին մէջ:

Ամէն պարագայի մէջ, ներկայիս դիւրին չերեւիր որեւէ կարգադրութիւն ընել: Աթէնք անզիջող կը մնայ եւ կը պահանջէ որ թրքական զօրքերը քաշուին եւ մնան միայն հոն ուր էին Օգոստ. 9էն առաջ: Գալով Թուրքերուն քանիցս կը պահանջեն ՄԱԿէն որ քաշէ Ֆամակուսթայի իր կապոյտ գդակաւորները, որոնք բանի մը չեն ծառայեր եւ իրենց ժամանակը կ'անցընեն «արեւի լոգանք առնելով», բայց ՄԱԿ լուսաբանութիւններ կ'ուզէ, որովհետեւ կարգ մը տեղեկութիւններու համաձայն ՄԱԿի ուժերու գինուորները որ Ֆամակուսթայի նաւահանգիստն էին, բոլորովին կզզիացած են:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՆՍՏԱՆԴԵԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՄԲ...

(Քերթուածներ)

Ընտիր տպագրութիւն

Գին 20 փր.

Դիմել՝ ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

ՕԳԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Փարիզի խումբը կը վերադառնայ, Հինգշաբթի, Օգոստոս 29, կէսօրէ ետք ժամը 6 – 7ի ընթացքին, ՓՈՐԹ տ'ՕՐ – ԼէԱՆ, 10 – 12 Ավընիւ Փօլ Ափէլ (թենիսներու մօտ):

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Խումբը կը հասնի Զորեքշաբթի, Օգոստ. 28, կէս գիշերուան մօտ, սովորական վայրը:

×

ԼԻՈՆ

Խումբի մեկնում՝ Օգոստ 28:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր 13ին Սալ տէ Ֆէթ տը Սեւրան:

×

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Շաբաթ Նոյեմբեր 9ին, Շարպոնիէռի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ երաժշտական յիսնամեայ գործունէութեան նուիրուած ցերեկոյթ, Սալ Կաւօ, Դեկտեմբեր 15ին, գեղարուեստական ճոխ յայտագրով:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժօրժ Ե. շքեղ սրահներուն մէջ, Հոկտեմբեր 27ին ժամը 16էն 24:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Պարոյր Թուրեան 100 Ֆր. կը նուիրէ, Տիկին Պօյրատեան 20 Ֆր:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պանիէօ Բաշանի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Փափազեան ընտանիքին՝ Աւետիս Փափազեանի մահուան առթիւ:

×

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Կարապետ Փէհլիվանեանի իրենց հօրեղբօր կնոջ՝ Աղաւնի Բագոսեանի մահուան առթիւ:

×

Մարսէյլի Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը Տէսինի եւ Վինէի իր մասնաճիւղերով կ'ողբայ իր արժէքաւոր պաւկին՝

ԼԵՒՈՆ (ՓԱՇԱ) ՇԱՂՈՅԵԱՆԻ

մահը եւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ ողբացեալին ընտանիքին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Ընկերակցութեան տարեկան դաշտահանդէսին առթիւ.— Պ. Լորիս Անդրէասեան 1000 Ֆր, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւն 100, Պ. Եդուարդ Աճէմեան, Ագպիգեան, Արմէն Տապաղեան, Հայկ Ազապէկեան 100ական Ֆր, Տէր եւ Տիկին Ֆրէնկիւլեան 100 Ֆր, Օր Պիտօ, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տամլամեան 50ական Ֆր, Պ. Գամուն 40 Ֆր, Պ. Զաքարեան Միհրան, Ռօպէր Պիւսի 10ական Օր. Լուիզ Սէրվիշէն 10 Ֆրանք:

(Շար.)

LE VOYAGE EN GRECE

n'hésitez pas, adressez-vous à

Mayda BERBERIAN

6, Rue de l'Echelle, PARIS (1er)

Tél. : 260-30-20 et 260-67-34

de 9 h. à 19 h. tous les jours

spécialiste de voyages en Grèce, Orient, Moyen-Orient

(Liban, Egypte etc...)

Les voyages à partir de 595 F.

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Դիմեցէ՛ք ՄԱՅՏԱ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԻ

LE VOYAGE EN GRECE

Ամէն օր ժամը 9էն 19

Ճամբորդութիւններ դէպի Յունաստան, Արեւելք, Եգիպտոս, Լիբանան

595 Ֆր.էն ՍԿՍԵԱԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՇՈՒՆ. 1974 | **ՏԱՍԸ ՕՐ 2100 Ֆէն ՍԿՍԵԱԼ**

ՄԵԿՆՈՒՄ ԱՄԷՆ ԱՄԻՍ — ԱՄԲՈՂՋ ՏԱՐՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ —

ՓԱՐԻԶԷՆ ԵՒ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

«Ցատուկ երիտասարդներու» համար (16էն 35 տարեկան)

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4էՆ 21

×

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 7էՆ 21

ՓԱՐԻԶ - ՓԱՐԻԶ 2920 Ֆ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 6էՆ 19

ՄԱՐՍԷՅԼ - ՄԱՐՍԷՅԼ 2950 Ֆ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 5էՆ 19

2550 Ֆ

Յաւելեալ երրորդ Շաբաթ մը եթէ 15 հոգի կայ.— Յաւելեալ՝ 750 Ֆր. 15հոգիէն պակաս յաւելեալ՝ 950 Ֆր.

LIC. A. 72

Demander notre brochure détaillée

Դիմել գրասենեակ՝ մանրամասնութեանց եւ պայմաններու համար:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

MONDOTOURS

2, Rue de Sèze — PARIS (9e)

Téléphone : 742-57-84 et 073-30-64

de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ Լիոնէն մեկնումը օդանաւով

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE

agence de voyages SEVAN

50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. : 60-13-66

de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ JACQUES CHELELEKIAN

VOYAGES WASTEELS

87, La Canebière, Marseille 1er Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49

de 15 h. à 19 h. — tous les jours

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Մահազդ	100 փր.
Հոգեհանգիստ	40 փր.
Ցաւակցութիւն	20 փր.
Փոխան ծաղկեպսակի	20 փր.
Հարսնիք, նշանտուք	40 փր.
Ծնունդ	40 փր.
Կը փնտռուի	20 փր.
Կ'ուզուի	30 փր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել՝ Թերթին վարչութեան:

Imprimé sur les Presses

DU JOURNAL «HARATCH»

83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ԿՈՉ

ԳԻՐՔ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Քամփ. Ֆրէզի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ վարչութիւնը ծրագրած է ընդարձակ գրադարան մըստեղծել Մարսէյլ Հայ գաղութէն ներս մեր աղի ժողովուրդին եւ Հայ մանկտոյն մատչելի պայմաններով:

Ուստի այս նպատակով կոչ կ'ուղղենք Ֆրանսահայ մեր ազնիւ ու նուիրատու ժողովուրդին նուիրել իրենց ամէն տեսակի եւ լեզուոյ գիրքերը եկեղեցւոյս գրադարանին:

Փափաքելի է նուիրած գիրքերը մակագրել Ս. Կարապետի անունով եւ նուիրատուին ստորագրութեամբ:

Մեր հասցէն.—

Eglise Arménienne St. Garabed

Camp. Frèze-St. Antoine

13015 Marseille — tél. 51 28 06

Passez vos vacances

en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525

Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA

Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST

la bohème

UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac

THOMASSIAN Frères

Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU T.928.03.88

N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON T.490.17.79

NEUF–OCCASION–ACCESSOIRES–POSE D'ATTELAGES

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
27
MARDI
27 AOUT
1974

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 ֆր.	Վեցամսեայ	90 ֆր.
Արտասահման	Տար. 200 ֆր.	Հատը	1 ֆր.

50րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.095 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 50e ANNÉE — N° 13.095

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐԻ

ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Օգոստոսեան այս Ուրբաթօրը, Փարիզ ամայի էր, ու փողոցները՝ պարապ, բայց լեցուն էր Հայոց եկեղեցին: Գրագէտ մը կը թաղէինք: Սփիւռքի ամէնէն հարազատ գրագէտը կը թաղէինք: Նահանջող արեւմտահայութեան՝ աննահանջ գրագէտ՝ Շահան Շահնուր:

Կաթ. պատուիրակ՝ Սերովբէ արք. Մանուկեան կը նախագահէր արարողութեան, իր շուրջն ունենալով Գիւտ եպիսկ. Նագգաշեան, քահանայից եւ դպրաց դասերը: Երկխուղած հասարակութիւն մը, ուր տեղ գրաւած էին Մխիթարեան հայրեր, Սամուէլ — Մուրատ եւ Դպրոցասէր վարժարանի տեսչութիւնները, ֆրանսացի ծանօթ գրագէտներ ինչպէս՝ Անրի Թոմա, Ժաք Պրէնէօ, Անտրէ Տօթէլ, Ռընոն Քէնօ (որ կը ներկայացնէր նաեւ Կալիմար հրատարակչութիւնը) կը շրջապատէին դագաղը:

Արարողութեան աւարտին, Սերովբէ արք. յայտնապէս յուզուած, տպաւորիչ խօսքերով ոգեկոչեց անհետացող գրագէտին կեանքն ու գործը: Առաւելապէս ծանրացաւ «Նահանջը առանց երգի» հատորին վրայ, որ մօտ կէս դարէ, կը մնայ անկրկնելի գործ մը: Հոն Շահնուր տուած է տագնապը ամբողջ սերունդի մը, ամբողջ ժողովուրդի մը, արմատախիլ ու տարագիր, որ իր նահանջը սկսաւ ապրիլ լքծուն պողոտաներու վրայ:

Սերովբէ արք. շեշտեց ---«Երբ այս պահուն հաւաքուած ենք դագաղին շուրջ հայ գրողի մը, մեր սրտին մէջ կը զգանք մեծ վիշտ մը, որովհետեւ կը կորսնցնենք արեւմտահայ գրականութեան ամէնէն մեծ ու ամէնէն տաղանդաւոր անզուգական գրագէտը՝ Շահան Շահնուր:

«Արդարեւ, Շահան Շահնուր իր կեանքի ընթացքին, իր անձնական ցաւերուն արընթեր տառապեցաւ միաժամանակ հայ ժողովուրդի, մասնաւորաբար Սփիւռքի հայութեան տագնապներով: Ան քառասունեւհինգ տարիներ առաջ հնչեցուց ահազանգը մեր «Նահանջ»ի, զոր երկնեց «առանց երգի» երկու հատորներ՝ «Նահանջը առանց երգի» եւ Ցարալէզներու դաւաճանութիւնը» խորագրերով, կը կազմեն գոհարները հայ գրականութեան անդաստանին:

«Շահան Շահնուր, սփիւռքի մեր գրագէտներուն մէջ, ուեւէ մէկէն աւելի զգաց թէ մեր ժողովուրդը կը նահանջէ թէ՛ լեզուի, թէ՛ մշակոյթի եւ թէ՛ ազգային բարքերու տեսակէտէն եւ համանուն իր վէպով շեշտեց այն միտքը, որ ազգն ու լեզուն ուրացողը, ազգային ոգիէն պարպուողը, հայրենական աւանդութիւններէն հեռացողը պէտք է գայ գզջումի ու գոչէ. «Մեղա՛յ, մեղա՛յ Արարատին»:

«Շահան Շահնուր իր բոլոր գործերուն մէջ միշտ «նոյն մարմինն է ու նոյն ոսկորը»: Շատ ճշգրիտ բնորոշումով մը կը յայտնէ թէ զինք ճանչնալու համար պէտք գիտել իր գրուածքներուն: Թերթեցէք Շահնուրի բոլոր հատորները՝ «Նահանջը առանց երգի», «Ցարալէզներու դաւաճանութիւնը», եւ դուք պիտի զգաք մեծատաղանդ հայ գրագէտին ներկայութիւնը, որ կը տառապի իր պատկանած ժողովուրդի ցաւերով, նահանջով, որ նախանձախնդիր է հայկական սրբութիւններու եւ ազգային արժանապատուութեան պահպանումին եւ մանաւանդ՝ անոր էջերուն մէջ պիտի զգաք բաբախուն սիրտ մը որ կը տրոփէ հայկականութեամբ: Ահա թէ ինչու, Շահան Շահնուրի մահը մեծ վիշտ կը պատճառէ թէ հայրենիքի եւ թէ սփիւռքի ամբողջ հայութեան»:

Ապա, Շահնուրի դագաղը փոխադրուեցաւ Փէռ—Լաշէզ, ու այլեւս Շաւարշի կողքին, կը գտնէ իր վերջին ու նաեւ առաջին հանգիստը:

Գերեզմանին առջեւ, բանաստեղծ Ռուբէն Մելիք հակիրճ խօսքերով ոգեկոչեց, Շահնուրէն ետք՝ ֆրնասագիր բանաստեղծը՝ Արմէն Լիւպէն, որ իր մնայուն տեղն ունի ֆրանսական բանաստեղծութեան բոլոր ծաղկաքաղերուն մէջ: Մաղթեց որ անոր ֆրանսերէն գործը թարգմանուի հայերէնի, որպէսզի մատչելի ըլլայ նաեւ ի՛ր ժողովուրդին:

Գիւտ եպիսկոպոսի վերջին հոգւոցէն ետք, ժողովուրդը ցրուեցաւ, այն խոր գիտակցութեամբ թէ այլեւս արեւմտահայութեան համար, բան մը պակսեցաւ, բան մը՝ անփոխարինելի:

×

Շահան Շահնուրի մահուան գոյժը հեռագրով հաղորդուեցաւ («Յառաջ»ի միջոցաւ) Երեւանի Գրողներու Միութեան դիւանին, ինչպէս նաեւ սփիւռքի հայ մամուլին:

Հինգշաբթի առտու ձայնասփիւռի Ֆրանս - Քիւլթիւռ կայանը առաւօտեան 9ին, անդրադարձաւ Արմէն Լիւպէնի մահուան, աւելցնելով թէ յատուկ յայտագիր մը պիտի նուիրէ անոր գործին:

× Ի յարգանս Շահան Շահնուրի «Յառաջ» խմբագրատունը փակ էր, Ուրբաթ, Օգոստ. 23, կէսօրէ ետք:

×

ՇԱՀՆՈՒՐԻ ԿՏԱԿԸ

1972 Մայիս 20ին, փոքր գործողութեան մը համար բուժարան մտնելու նախօրեակին, Շահան Շահնուր, անհրաժեշտ նկատած էր գրաւոր կարգադրութիւններ ընել ինչ կը վերաբերի իր գոյքերուն եւ հեղինակութեանց եւ կը գրէր.— «Ինչ կը վերաբերի իմ գոյքերուս, անոնց տէրն ու տիրականը կը նշանակեմ մեր Արփիկը, յուսալով եւ մաղթելով որ ճակատագրական վախճան մը ինծի կը սպասէ մերձակայ բուժարանին մէջ: Գոյք բսելով, կը հասկնամ մասնաւորապէս եւ առաւելապէս այն ամէն ինչը որ ունիմ անձնական բնոյթ, թուղթ ու գիր, թղթակցութիւն, նկար, հեղինակային գործեր եւայլն եւայլն»:

Բոլորս տասը օր առաջ իր յայտնած փափաքին, այս կէտը կը ճշդենք առաջքն առնելու ամար ոչ հաւատական թէ հաւաքական փութկոտ նախաձեռնութիւններու, ինչ կը վերաբերի Շահնուրի գործերուն: Վստահ կը նախատեսէր թէ իրմով զբաղողները պիտի չատոնան եւ «ոստիկան»ի դեր մըն ալ յանձնած էր մեզի, այդ առընչութեամբ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԻՊՔԵՐԸ

ԱՆՈՐՈՇ ՎԻՃԱԿ ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՄԱՐ

—o—

ՄԱԿԱՐԻՈՍԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

—o—

Այս անգամ ՄԱԿի ընդ. քարտուղար Վալտհայմն է որ մայրաքաղաքէ մայրաքաղաք կը շրջի լուծում մը գտնելու համար Կիպրոսի հարցին:

Խորհրդային առաջարկը որոշ կրաւորականութեան մը կը բախի: Ցարդ եթէ Աթէնք համաձայն է, Անգարա բացարձակապէս դէմ է մինչ Փարիզ եւ Լոնտոն յստակ դիրք չեն ճշդած բայց յայտնած թէ սկզբունքով դէմ չեն:

Վալտհայմ, որ Աթէնքէն ետք Նիկոսիա անցած է, յաջողած էր գոնէ Երկուշաբթի օրուան համար հանդիպում մը կազմակերպել կղզիին յոյն եւ թուրք համայնքներու պետերուն միջեւ:

Շարաթներէ ի վեր կը թուի թէ Մակարիոս բոլորովին անտեսուած է բայց տեսակցութիւն մը տուած է անգլիական Սընտէյ Թելեկրաֆ թերթին որուն մէջ այլ ծրագիր մը կ'առաջարկէ: Մինչ խորհրդային ծրագիրը ՄԱԿի շրջագիծին մէջ կը նախատեսէ ժողով մը, 18 մասնակցող երկիրներով եւ Ժընեւի ժողովը կը համախմբէ միայն 5 ներկայացուցիչ (Անգլիա, Թուրքիա, Յունաստան, եւ Կիպրոսի երկու համայնքներու պատուիրակութիւնները), Մակարիոս արք. միջին ճամբայ մը գտած է եւ ուրիշ ժողով մը կ'ուզէ: Այս ժողովին մասնակցողներու 5ը՝ Ժընեւի ժողովի մասնակցող շահակից կողմերն են որու վրայ կ'աւելնան Ապահովութեան Խորհուրդի մնայուն անդամները՝ Անգլիա, Ամերիկա, Ֆրանսա, Խորհ. Միութիւն եւ Չինաստան: Ասիկա կրնայ կողմերու հաւանութիւնը գտնել քանի միջին ճամբայ մըն է Ժընեւի ժողովին եւ Խորհրդային առաջարկին միջեւ:

Տեղւոյն վրայ կը կարծուի թէ խօսքն կեռիկայի կազմակերպութեամբ կը գրաւի եւ եթէ բանակցութեանց ընթացքին Թուրքերը շատ յաջողութիւն արձանագրեն, կղզիի մէջ Թուրքերու դէմ փէտաքական կռիւները անխուսափելի կը դառնան թէեւ Եճէվիտ յայտարարած է թէ Թրքական ուժերը կը բաւեն արգելք հանդիսանալու համար նման ձեռնարկներու:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ ՆՈՐ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Շիրակի Թանգարանին մէջ բացուած է հիւսուածեղէնի գործատան հիմնադրութեան պատմութեան նուիրուած բաժին մը: Բազմաթիւ նիւթեր եւ լուսանկարներ կը ներկայացնեն Հայաստանի հիւսուածեղէնի արդիւնաբերութիւնը 1924էն սկսեալ: 1924ին արտադրած ընդամէնը 98 թոն մանուածքի եւ 93 հազար մեթր գործուածքի փոխարէն ներկայիս հիւսուածեղէնի գործատունը կ'արտադրէ տարեկան աւելի քան 76 միլիոն մեթր բազմագոյն ու բազմատեսակ գործուածք եւ 10 հազար 500 թոն մանուածք:: Թանգարանին մէջ ցուցադրուած են գործատունէն բերուած արտադրանքի նմոյշները, որոնց թիւը այժմ կը հասնի 40ի ինչպէս նաեւ սարքաւորումներու փոքրիկ օրինակներ:

×

ԳՈՀԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Հոկտեմբերեանի շրջանային մշակոյթի պալատին մէջ երգահանդէս մը տուած է երգչուհի Գոհար Գասպարեան: Օրուան յայտագրին մաս կազմած են՝ Պախի, Ռախմանինովի, Կոմիտասի, Արմէն Տիգրանեանի եւ ուրիշ երաժշտագէտներու հանրածանօթ ստեղծագործութիւնները:

Քանի մը տողով

ԳԱՐԱՄԱՆԼԻՍ հանդստեան կոչեց զօր. Իօնիտիսը, որ նախկին վարչակարգին զինուորական ոստիկանութեան պետն էր եւ այդ հանգամանքով իսկ պատասխանատու բազական աքսորներու, չարչարանքներու եւայլն: Այս պաշտօնազրկումով, Գարամանլիս ալ աւելի կ'ամրապնդէ իր դիրքը:

ԻՏԱԼԱՑԻ միլիառատէր մը՝ Անդրէա Մարիօ Փեաճիօ բանտարկուեցաւ որովհետեւ ինք էր որ նոր — ֆաշիստ կազմակերպութեանց դրամ կը հայթայթէր:

ԵԹՈՎՊԻՈՅ զինուորականները կայսեր պալատը ազգայնացուցին:

ՑԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

Շահնուրի մահուան առթիւ, «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը ստացած է հետեւեալ ցաւակցական հեռագրերը.—

«Կ'ողբանք կորուստը արեւմտահայ գրականութեան մեծ գրչին՝ Շահան Շահնուրի»:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

«Կ'ողբանք կորուստը տաղանդաւոր գրագէտ Շահան Շահնուրի»:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

«Խոր կսկիծով կ'ողբանք կորուստը արեւմտահայ գրականութեան անկրկնելի գրագէտ Շահան Շահնուրի»:

ՆԻՍԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

«Կ'ողբանք կորուստը արեւմտահայ գրագէտ Շահան Շահնուրի»:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

«Մեծ, անմահ եւ ինքնատիպ գրագէտին, Շահան Շահնուրի դառնաղէտ կորուստը՝ կսկիծով կը լեցնէ սիրտս»:

ՎԱՀՐԱՄ ՄԻՍԹԻՔ

ՅԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒ ԴԻՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(ՀԱՏՈՒԱԾ)

ԳՐԵՑ՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ձմրան ու գարնան միջեւ կորսուած մութ կէսօրէ վերջ մըն էր որ կը նուաղէր։ Այն որ ինքզինքը կոչած էր Համբարձում, կը խոստովանէր որ ստած էր իր մէջ Հայը անսահմանօրէն տառապած ցոյց տալով։ Գիտէր թէ կան իրեն նման ուրիշ մտաւորական երիտասարդներ որոնք նմանապէս կը տառապին Հայութեան ճակատագրով, բայց անոնց անկեղծութեանը վրայ ալ կը տարակուսէր։ Ո՛չ միայն այն մտածումով թէ հաւաքական ցաւերը անսահման չեն կրնար ըլլալ, կամ այն մտածումով թէ ամէնէն աւելի երկար տեւող ցաւերը ամէնէն անտանելիները չեն, այլ որովհետեւ այդ երիտասարդներուն համար ալ ազգութենէն վեր կայ, կ'ըսէր, ուրիշ բան մը։ Կայ տառապանք մը զոր դեռ չէ դիմաւորած աքսորը, որ դեռ մութին մէջն է, եւ ահա որ կը լսուին թեւաբախումներ։ Զարաչուք թափահարումներով չսատակածները ճամբայ կ'ելլեն մութին մէջ, արշալոյսէն առաջ ու կը մեկնին։ Յարալէզները կը դաւաճանեն ու կը մեկնին։ Մինչեւ մեր երեսուն տարիներուն մօտերը կը կարծէինք բարձրանալ, հակառակ մեր մտահասութեան կը կարծէինք համբառնալ, մարմնեղէնը եւս ձգել ու վեր ելլել, հասնիլ արշալոյսին։ Եւ ահա դաւաճանութիւնը ՝ուր կը զգանք թէ շատ մը բաներ կանգ կ'առնեն։ Թէ այլեւս բնաւ պիտի չկրնանք ճանչնալ մեր ընկերակիցը, պիտի չկրնանք անոր յայտնել մեր խղճութիւնը, պիտի չկրնանք իրագործել ինչ որ կը փափաքէինք, ինչպէս պիտի չգիտնանք թէ ինչ կը փափաքինք եւ գրեթէ միշտ պիտի պատասխանենք հաստատակամօրէն երբոր պէտք է պատասխանել ժխտականօրէն։ Բայց ի՞նչ պէտք է։ Յարալէզները կը լզէին եւ Գեղեցիկը պիտի արթննար։ Բայց ան այլեւս պիտի չելլէ ոտքի։ Համբարձումը անկողնին վրայ է։

Երկու ամպեր կողմնակցութիւն ըրին եւ վերջալոյսը կենդանութիւն ստացաւ։ Կարմիր ճառագայթները մտան փոքրիկ պատուհանէն ներս եւ պատին վրայ ներկեցին քառանկիւն մը որ կատարեալ պիտի ըլլար եթէ հոն քիթը խոթած չըլլար ծըխնելոյզներու ամպ մը։ Անկողնին վրայէն ապաքինողը փորձեց մտերմանալ երեկոյեան այդ այցելուներուն հետ, բայց դրադէտի փռոֆէսիոնէլ մոլութեամբ մը վերադարձաւ իր մտածումին։ Փորձեց ըսել թէ Յարալէզները մեկնած էին նաեւ Հայութեան այս հատուածին վրայէն ալ, թէ մենք խմբովին վերելքի մը մէջ էինք մինչեւ երէկ, բայց ահա որ չսատակածները մեզ դաւաճանեցին, Անահիտները մեզ ուրացան։ Եւ այլեւս ամէն բան անօգուտ կ'երեւայ Հայութեան, ան ընելիք չի տեսներ եւ կը լքէ ինքզինքը, կը նուաղի։ Ծխնելոյզներէն մէկը, այն որ ամուսինի երեւոյթն ունէր, նուաղեց եւ ապաքինողը հեռացաւ իր մտածումէն։ Մանաւանդ որ կը զգար թէ ան լաւ չի պատշաճիր հաւաքականութեան մը, եւ յետոյ ձանձրացած էր։ Անշուշտ առաջին անգամ չէ որ կ'ունենար այս մտածումները եւ զանոնք կրկնած էր այնքան շատ որ այլեւս իրմէ անջատուած կը թուէին։ Կը թուէին պատկանիլ աւելի տխուր վերջալոյսին քան թէ իրեն։ Այո՛, եթէ ուժով ըլլար, պիտի ելլէր դուրս իր խուցէն ու քալէր ըստ բախտի, պիտի աշխատցնէր իր մարմինը, այսինքն ինքզինքը պիտի պարպէր վարի դռնէն։ Մինչդեռ մնալով փակուած՝ կը տարուէր երազելու, այսինքն փախուստներ կազմակերպելու՝ վերի դռնէն։ Այդ բանը ըրած էր այնքան շատ որ երեւոյթը ունէր դարեր ապրած ըլլալու եւ իր սովորական կեանքը լեցուցած էր մեծ դէպքերով, անվերջ պատահարներով։ Յարափոփոխ տեսիլներու կողքին ունէր մէկ քանի մտերիմներ որոնք միշտ կուգային առաջին բլանի վրայ, ամէն անգամ որ դուրս ելլէր վերի դռնէն։ Ունէր ճենողկուզակներու արահետը որ ծով կ'իջնէ, ունէր սեւուկ աչուկներով աղջնակ մը որ կեցած է նուագարանի մը մօտ, դեռ ուրիշ կղզեակներ՝ ծովեր անդին։ Ինք բնաւ չէր ամչնար այս օրօրոցներուն հասարակութենէն հակառակ անոր որ օր մը իրեն պատահած էր հետեւեալ դէպքը։ Սրճարանի մը մէջ Հայեր կը խօսէին Հայութեան վրայ եւ խօսակցութիւնը քանի կը յառաջանար այնքան շատ կը տիրէր յուսաբեկումը։ Յանկարծ մտքով իրապէս խղճալի երիտասարդ մը ըսաւ թէ միշտ կ'երազէր հրաշք մը, այսինքն կը փափաքէր կարենալ կոճակի մը վրայ կոխել եւ մէկ անգամէն կործանել Թուրքիան։ Յետոյ կոխել ուրիշ կոճակի մը վրայ եւ կառուցանել հրաշալի Հայաստան։ Ուրիշներ անմիջապէս ձայնակցեցան իրեն եւ ըսին թէ նոյն մտածումը ունեցած էին իրենք ալ՝ փոքրիկ փոփոխումներով։ Սաստիկ յուզուեցաւ Համբարձումը տեսնելով թէ ինք բնաւ տարբեր չէր մտածած խեղճուկ տղոցմէ, թէ՝ անկարելիին առջեւ կը նոյնանային մարդիկ, եւ հոն է որ մանաւանդ ի յայտ կուգար իրենց երեւակայութեան խեղճութիւնը։ Անսահման թուող այդ երեւակայութիւնը կ'ըլլար խակապէս աղքատ։ Այլեւս գիտէր թէ ամէն ոք ունի գրեթէ նոյն ճենողկուզակներու արահետը, գրեթէ նոյն աղջնակը եւ կղզիները։ Բայց այժմ յոգնած էր։ Վերի դրան մէջ կեցած՝ կը վարանէր փախչելու։ Որովհետեւ գիտէր թէ ամէնէն աւելի անմեղ փախուստները, անոնք որ ամէնէն աւելի հաճելի են ու մանկունակ, կրնան շուտով իյնալ ողբերգութեան մէջ։ Զափազանց քաղցրութեամբ սկսած էր Համբարձումին խօսակցութիւնը բարի մեռելներու հետ, բայց ան շուտով եղած էր վտանգաւոր։ Կը մնար դրան մէջ՝ տարտամ, անորոշ եւ տխուր։ Ի՞նչ ուզել, ի՞նչ ընել։ Բայց ինչո՞ւ միշտ ուզել ու ցանկալ։ Ո՛րքան լաւ պիտի ըլլար թմրիլ, դինովնալ օ՜ մանաւանդ քնանալ։ Իրականին մէջ քունը չէ որ կը պաշտէր այլ իր մշտարթուն վիճակն էր որ կ'ատէր։

Եւ իր այդ մշտարթուն վիճակը կը կրկնէր դարձեալ այս պահուս – ուզել։ Գիտէր թէ մարդ ինքզինքը պէտք է շատ հարցաքննէ գիտնալու համար թէ ինչ կ'ուզէ։ Ամէնուն գործը չէ այդ հարցաքննութիւնը եւ շատ քիչեր միայն կրնան իրենք իրենց ուժերով կարել անցնիլ հանգրուանները, հասնիլ վերջին կէտին, այսինքն բարձրագոյն ցանկութեան ։Բայց, կ'ըսէր, այս վերջին կէտը ուր մարդիկ պիտի հասնին ուրիշներու օգնութեամբ կամ անձնական ուժերով, միշտ նոյնն է։ Մարդ արարածը կը ցանկայ մէկ բան — հրաշք։

Երկար ատեն մը անկողնին վրայ մնաց բացարձակ անշարժութեան մը մէջ, նայելով իր դէմը չեչտակի, եւ իր արիւնը ետ կուգար անդամներէն զանոնք պաղեցնելու աստիճան, եւ իր բոլոր դոները բաց էին՝ կռնակի վրայ։

Յետոյ ըսաւ թէ իրեն հրաշք մը եթէ պատահէր ան պիտի ըլլար մեծագոյնը քանի որ պիտի կոչուէր — Համբարձումին հրաշքը։

Բայց իր այս ներքնախօսութիւնն իսկ ապացոյց է որ սկսած էր իր մէջփայլատակումը նուաղիլ, սպառիլ։ Եւ երիտասարդը գոցեց իր մեծ դոները որպէս պըղտիկ դռնակներ, մէկը միւսին ետեւէն, եւ իր մարմինը ծանրացաւ, հրաշալի սլացքէն վերջ կրկնապէս տխուր։

Յետոյ խոստովանեցաւ որ կան երջանկութիւններ որոնց երբեք արժանի պիտի չըլլայ։ Կան դժբախտութիւններ որոնց երբեք արժանի պիտի չըլլայ։ Ճիշդ ինչպէս այն արարածը որ կը կոչուի մարդ։ Դաւաճանած են յարալէզները եւ արարածը կը կոչուի պարզապէս մարդ։ Միայն թէ, մտածեց, ի զուր չէ եղած անոնց անցեալ ներկայութիւնը, քանի որ այս պահուս կայ փոքրիկ տնակ մը, եւ տնակին մէջտեղ փոքրիկ օճախ մը, օճախին մէջտեղ փոքրիկ կայծ մը։ Թերեւս սէր է, Թերեւս յոյս է, Թերեւս ոչ մէկն է եւ ոչ ալ միւսը, բայց անշուշտ ապացոյց մըն է այդ կայծը մեր տնակին մէջ։

Եւ երիտասարդը անդրադարձաւ որ իր գրութեան մէջ ուրիշ բան չէր ըրած՝ եթէ ոչ ջատագովել այդ կայծը որ թերեւս յոյսն է, թերեւս սէրն է։ Անմիջապէս ելաւ վեր եւ էջերը ժողվելով ուզեց կրկին կարդալ։ Բայց նախ վառեց լոյսը որովհետեւ մութը կատարեալ էր եւ կարդաց բարձրաձայն մեծ եռանդով, մեծ խանդով։ Հաւնեցաւ ինքզինքին եւ ըսաւ թէ անշուշտ գրականութիւնը աւելորդ բան չէ՝ երբ իր ընտրած նիւթը կայծն է։ Ինք հրթի՛ռն է որ չէր սիրեր, որովհետեւ զայն կը նկատէր մութի ծնունդ։ Կ'ըսէր թէ ամենախոր մութը այն մութն է որ տիրէ՝ երբ հրթիռը մարի։ Բայց կայծը, մշտաբորբ կայծը՝ բանալին է հրաշքին։ Եւ Համբարձում պահ մը կանգ առնելով խօսքի մը առջեւ որ իրեն կը թուէր մասնաւորապէս թանկագին, ջերմ շնորհաւորականներ ուղղեց ինքզինքին, իր կախուած գլխարկին, աջ կողմի պատին ձախ կողմի օճառին։

Իրականին մէջ սակայն ինք գոհ չէր այս գրութենէն եւ կարդացած ատեն անոր պարունակած բառերէն աւելի եռեւը ընդնշմարուած ճշմարտութիւն է որ զինքը կը խանդավառէր։ Ճիշդ ինչպէս որ մարդ կարծէք կը ժպտի պատուհանի ժանեկահիւս վարագոյրներու, երբ կը ժպտի ետեւի երկնակապոյտին։ Գոհ չէր այս գրութենէն որովհետեւ հոն կար ազգային մըտահոգութիւն՝ բան մը որ միմիայն յուսահատութեան կրնայ յանգիլ, ինչպէս որ եղած էր գրութեան մէջ։ Եւ ան բարդուելով արդէն առանց ատոր իսկ ահաւոր մարդկային յուսահատութեան վրայ՝ կ'ըլլայ բացարձակապէս վտանգաւոր։ Համբարձումին համար անհրաժեշտ էր հեռանալ վատառողջէն, ազգայինէն, Հայէն։ Պէտք էր լքե՛լ Հայը։ Որքան ատեն որ, կ'ըսէր, սէր չկայ մեր մէջ, այսինքն Հայը իր ազգակիցը չի սիրեր ,որքան ատեն որ Հայը իր ազգային փրկութեանը մասին այլեւս յոյս չունի եւ ատով իսկ ոչինչ կ'ընէ, պէտք է հեռանալ Հայէն։ Քանի որ ինք փրկութիւնը կը տեսնէր սիրոյ եւ յոյսի մէջ։ Միշտ աւելի մեծ սէր, միշտ աւելի մեծ յոյս։ Այդ ճամբուն վրայ՝ այլեւս իրխօսքը ամէնէն առաջ պիտի չուղղէր Անահիտին, անդրաշխարհային եւ ուրացող Անահիտին, այլ Աստուծոյ մը որ ազգութիւն չի ճանչնար ,որ թէ՛ մեր եւ թէ՛ միւս աշխարհը կ'ապրի, եւ ատով իսկ աւելի իրական Աստուած մըն է։

ՄԻՋՕՆ

Գարունի տաքուկ օր մը Միջօ, կաղ յոպոպ թռչուն մը հալածելու համար, մտաւ Սուգիկ ամուենց բանջարանոցը։ Թռչունը բանջարանոցին հիւղակին տանիքն ինկաւ․ Միջօ մօտեցաւ հիւղակին, եւ ի՛նչ տեսնէ․ հիւղակին դռան մէջ Սուգիկ ամուին կինը, իր փոքրիկ աղջիկը, Լուսիկը կը լողցնէր։ Միջօ չգիտցաւ, թէ ինչո՞ւ ծառերուն ետեւ պահուեցաւ եւ ինչո՞ւ սկսաւ դիտել մերկութիւնը իր տարեկից աղջկան, որ մէկ կրունկին վրայ պպզած էր մերկ, ինչպէս Վէնիւսը խեցիէ տաշտին մէջ։

Մայրը թասով ջուր կը լեցնէր ու կը սանտրէր կռնակին կպած վարսերը՝ թաց ու երկար։

Միջօ դաշտերու իշխանն էր եւ սակայն ողջ բնութեան մէջ տեսած չէր էակ մը, որ զինք ա՛յնքան յափշտակէր, որքան Լուսիկին մերկութիւնը։

Միջօ մոռցաւ յոպոպ թռչունը, մոռցաւ իր կովը ու ծառերուն մէջէն դուրս ելաւ։

Մայրը եւ Լուսիկ տեսան յանկարծ Միջօն, որ հիւղակի դռան մօտ, ծառի մը քով, ծառի մը պէս լուռ կանգնած՝ կը դիտէր անթարթ։

— Հէ՜յ Միջօ, հոս ի՞նչ կ'ընես, — խօսեցաւ մայրը։

Միջօն չէր խօսեր, համր էր դարձեր։ Մինչ Լուսիկ, ամչկոտ, ուսերը աւելի կը նեղցնէր, մսելու ձեւ կ'առնէր։

Լուսիկին մայրը զարմանքով նկատեց այդ պատանի տղուն աչքերու հրդեհը՝ իր աղջկան մերկութիւնով բռկած։

— Դէ՜հ ,անցիր այդ տեղէն, Միջօ։

Միջօն չէր շարժեր։

— Անցի՛ր, հէ՛, — մայրը բարկացաւ ու Միջօն բանջարանոցէն քշելու համար հիւղակի դռնէն դուրս ելաւ․ մինչ՝ Միջօն մէկ ոստումով ցանկապատէն անդին ինկած էր։ Լուսիկի աչքին առջեւէն Միջօն տեսիլքի նման չքացաւ այնպէս, ինչպէս յայտնուած էր յանկարծ։

Երկրորդ օրը Միջօն նորէն իր կովը Սուգիկենց բանջարանոցին մօտ տարաւ ու հիւղակէն բաւական հեռու ցանկապատէն ներս ինկաւ ։

Միջօ այս անգամ տեսաւ, որ Սուգիկ ամուն՝ թեւերը սոթթած՝ բահով հողը կը փորէր։ Անոր մօտ, փաթաթէսի պարկին քով, կեցած էր Լուսիկը ու կ'աշխատէր հօրը հետ։

Սուգիկ ամուն նկատեց Միջօին ցանկապատէն վար ցատկելը։ Զարմացաւ։

— Հէ՜յ, Միջօ, ի՞նչ կ'ընես էս տեղերը -խօսեցաւ Սուգիկ ամուն, — Դէ՜հ եկ, էս մեր Լուսիկին եարտըմ ըրէ, որ շուտ լմննաք։

Միջօն մօտեցաւ Լուսիկին․ իրար նայեցան ու կարմրեցան։

— Լուսիկին նայէ, Միջօ․ ինտոր որ կ'ընէ, դուն ալ անանկ ըրէ, — թելադրեց Սուգիկ ամուն։

Միջօն կ'առնէր փաթաթէսը պարկէն ու Լուսիկին պէս կը ձգէր Սուգիկ ամուին փորած տեղը ու կը ծածկէր հողով։ Շատ դիւրին եւ շատ պարզ էր, սակայն Միջօ Լուսիկին նայելէ չդադրեցաւ։

Լուսիկ փոքրիկ աղջիկ մըն էր, տասներեք տարեկան։ Անոր մարմինը թուխ էր, արեւէն այրուած։ Երգ Երգոցի Սուլամիթին նման անոր մարմինը արեւ տեսած էր։ Հողի վրայ, ոտքերը բոպիկ, մերկ սրունքներուն վրայ կեցած՝ արեւածաղիկի մը երեւոյթն ունէր։ Անոր շուրջ կը դառնային թիթեռներ ու կը փորձէին թառ գալ անոր էնթարիին, անոր ուսերուն, վարսերուն վրայ։

Միջօ Լուսիկին մէջ տեսաւ դաշտն ամբողջ, իր արշալոյսով ու վերջալոյսով։ Անոր մէջ գտաւ մաս մը աղաւնիէն, մաս մը աղուէսէն, մաս մը նապաստակէն, մաս մը կովէն ու մաս մըն ալ ալ երկինքէն։ Անոր աչքերը հորթու մը աչքերուն գեղեցկութիւնը ունէին, ուր իջած էր խաղաղութիւնն ու անհանդստութիւնը դաշտերու։Անոր ձայնը աւելի քնքոյշ էր, քան վայրի աղաւնեակներու թեւերուն ձայները, երբ հովերն մէջէն կ'անցնէին ու Ս․ Սարգիսի լեռան զորչ ու լերկ ապառաժներուն վրայ կը թառէին։ Անոր յօնքերը աւելի սեւ էին, քան ձիւնին վրայ ինկած աչուի մը փետուրները։ Անոր էնթարին նաչխուն էր իրենց կովին կռնակին պէս։ Միջօ իր մէջ անծանօթ բան մը կը զգար ամէն անգամ, երբ պարկէն փաթաթէս մը կը հանէր ու իր ձեռքերը պարկին մէջ Լուսիկի ձեռքերուն կը դպչէին։

Միջօ Լուսիկին նման աղջիկներ միայն մօրացիկին պատմած հէքեաթներուն մէջ տեսած էր։

Միջօ անհանգիստ էր, ինչպէս հողին տակի ցորենի հունտը, երբ արեւ կը տեսնէ։

Լուսիկ Միջօի արեւն էր ։

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(6 – Շար․)

ԶՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ ԱԶԳԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԻՆ ՄԷՋ

ՀԱՅՈՑ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆՆԵՐԸ

—o—

(Դ. եւ վերջին մաս)

Հայաստան հինէն ի վեր եղած է երկիր մատենադարաններու: Հեթանոս Հայոց քրմական դպրոցները, որոնց այնքան յաճախակի ակնարկութիւններ կ'ընեն մեր մատենագիրները՝ Ագաթանգեղոսէն սկսած, բոլորն ալ ունէին իրենց մատենադարանները, հոգ չէ թէ օտար նշանագրերով եւ օտար լեզուի գիրքերով:

Սակայն քրիստոնէացած Հայաստանն էր որ պիտի ըլլար վանքերով ու մատենադարաններով հարուստ երկիր մը:

1.— Թ. դարէն սկսած որոշ յիշատակութիւն ունինք նշանաւոր վանքերու մատենադարաններու մասին: — Առաջին մասնաւոր յիշատակութեան արժանի մատենադարանն է Տաթեւի վանքին մատենադարանը՝ հիմնուած Սիւնեաց Յովհաննէս եպիսկոպոսի հոգածութեամբ: Սիւնեաց պատմիչ Ստեփանոս Օրբելեան կը վկայէ թէ վանքը ունէր իր առանձին գիտնատունը, ուր կը պահուէին վանքի կալուածական եւ այլ նուիրական փաստաթուղթերը: Եւ այդ գրատան մնացորդներէն օգտուելով է որ Օրբելեան գրած է իր Թանկագին պատմագիրքը: Խոր վիշտով ան կը պատմէ, թէ երբ կործանեցաւ Սիւնեաց բերդը Սելճուքներու հարուածին տակ, ԺԲ. դարու առաջին քառորդին, այնտեղ հաւաքուած կային Տաթեւի վանքին սրբութիւնները եւ արխիւները, եւ անոնց կարգին՝

«Եւ կտակարանք յոլովք, որք Թուով աւելի քան զտաս – հազար, զորս ամբարեալ էին անդ»:

Եւ հարկ է հաշուել, որ եթէ Հայոց միայն մէկ գաւառին մէջ կային 10.000 գիրքեր, ապա ուրեմն 15 գաւառներու մէջ քանի՞ գիրք կար «կուտակեալ եւ ամբարեալ», որոնք զոհ գացին Թալլիչ կործանիչներուն:

— Մատենադարանով նշանաւոր էին նաեւ Սանահին եւ Հաղբատ վանքերը, երկուքն ալ նոյն ժամանակամիջոցին շինուած, իրարմէ 10 տարիներու տարբերութեամբ (957 –967), Բագրատունեաց Աշոտ Ողորմած Թագաւորի կնոջ՝ Խոսրովանոյշ Թագուհիի բարերարութեամբ: Սանահին ունէր հսկայ սիւնազարդ սրահ մը մատենադարանի: Իսկ Հաղբատը եղաւ կեդրոն ուսման եւ գրչութեան, մինչեւ ԺԳ. դար:

— Կիլիկեան աշխարհի վանքերը եւս եղան կեդրոններ, գրչութեան եւ արուեստի, հարուստ՝ սքանչելի մանրանկարչութեամբ ծաղկեալ ձեռագիրներու հաւաքածոներով: Նշանաւոր եղան մանաւանդ Հռոմկլայի, Սկեւռայ եւ Դրազարկի վանքերը: Խօսելու համար միայն Սիս մայրաքաղաքի Արքայական մատենադարանի մասին, վկայութիւններ ունինք, թէ Օշին Թագաւորի եւ Կոստանդին կաթողիկոսի օրով այնտեղ հաւաքուած կային գեղեցկագոյն ձեռագիրներ:

2.— Այնքան գուրգուրանքով վերակազմուած Հայ վանքերու մատենադարանները, յաջորդ երեք չորս դարերու ընթացքին արշաւող օտար ջարդարարներու ոտքին տակ բզկտուեցան: Մանաւանդ ԺԶ—ԺԷ դարերուն, Թուրք – պարսկական պատերազմներու միջեւ երկու ճակատներէն ճնշումի տակ մնացած հայ միտքը ո՛չ միայն պիտի անխնամ լքէր իր վանքերն ու մատենադարանները, այլեւ պահ մը պիտի Թուէր թէ մոռացութեան Թաղուեր էր ուսումն իսկ: Այնքան, որ Առաքել Դաւրիժեցին, ԺԷ. դարու մեծ ժամանակագիրը, անդրադառնալով վանքերու մէջ գիրքերու անխնամ վիճակին, կ'ըսէ ցաւով.

«Նոյնիսկ եկեղեցականներ անհոգ էին ուսման հանդէպ: Գիրք երբեք չէին կարդար: Փակուած ու լռած էին աստուածային մատեանները: Մեր սուրբ հայրերու աչքին լոյսով ծաղկած գիրքերը վառելափայտի կոճղերու նման իրարու վրայ նետուած կը մնային նկուղներու մէջ հողով ու մոխիրով ծածկուած»:

ԺԸ. Դարու մշակութային վերականգնիչներէն մին, Սիմէոն կաթողիկոս կը պատմէ, թէ հրաման հանած էր մասնաւոր խնամքի առարկայ դարձնել մատենադարանները, ու հաւաքել ձեռագիրներու մնացորդները:

Միջին դարերու հայ վանքերու մատենադարաններէն ամէնէն նշանաւորն ու վերջինը Բաղէշի Ամրտօլի մատենադարանն է: Ամրտօլի կամ Ամիրտէօլլէթի համալսարանը եղաւ վերածնունդի մեծագոյն ուսումնական կեդրոնը: Համալսարանը նշանաւոր էր իր ճոխ մատենադարանով: ԺԸ. դարու առաջին կիսուն, Պոլսոյ Յակոբ Նալեան պատրիարք կը պատմէ թէ երբ իր ուսուցիչը, Յովհաննէս Կոլոտ պատրիարք, որ իր կարգին աշակերտած էր Ամիրտէօլլէթի վերջին ուսուցիչ Վարդան Բաղիշեցիին, ձեռնարկեց Պոլսոյ մէջ հիմնելու համար հայ մատենադարան մը, իր փափաքած ընտրագոյն ձեռագիրները բերել տուաւ Ամիրտէօլլէթէն, անոնցմէ նոր օրինակներ գրչագրել տալու համար:

Ամիրտէօլլէթի այդ նշանաւոր մատենադարանի մնացորդ գիրքերը տեսած ըլլալուն կը վկայէ Գարեգին եպիսկ. Սրուանձտեանց, երբ 1874ին Բաղէշ կ'այցելէ.

«Բոլորը փակուած լքուած էին խոնաւ խուցի մը մէջ, որ տարին մէկ անգամ իսկ չէր բացուեր, որպէս գաղտնի գանձատուն, որպէսզի յափշտակիչներ չգիտնան անոր գոյութիւնը»:

Նոյն մատենադարանին կ'այցելէ Բարգէն կաթողիկոս 1904ին, այն ատեն դեռ նոր վարդապետ, եւ կը յաջողի այդ հին գանձերը նկուղէն դուրս հանել, մաքրել ու ցուցակել: Ու հազիւ 100 հատոր ձեռագիր մնացած կը համրէ: Այդ ձեռագիրներու մէջէն է որ Բարգէն կաթողիկոս գտած է Եղիշէի ընտրագոյն մէկ օրինակը, զոր եւ օգտագործած է իր վարդապետական աւարտաճառին համար:

Այդ բոլորը կորսուած են...:

Ենովք Արմէն, 1951 «Հայաստանի Կոչնակ»ի թիւ 16ին մէջ ազգային մտահոգութեան նիւթ ընելով Հայ թերթերու հաւաքածոներու պահպանութեան հարցը, հետեւեալ տողերով կ'անդրադառնայ հազարաւոր Հայ ձեռագիրներու կորուստին.

«Հաշիւը չկայ այն աւերին որուն զոհ եղած է հայ մտքին արտադրութեան պտուղը: Անհամար ձեռագիրներ, ոսկերչական ու մանրանկարչական արուեստի ծաղիկներ, այս կամ այն աղէտին հետեւանքով փճացած ու կորնչած են: Աշխարհահռչակ պատերազմը վերջին մրրիկը եղաւ հայկական բնաշխարհի վանքերը արմատապէս զատարկելու իրենց գանձերէն: Դպրութեան եւ արուեստներու մեծարժէք այն գանձերը, որոնք կուտակուած էին անոնց մէջ իբր անփոխարինելի հնութիւններ չքացան, փոշիացան անդարձ կերպով»:

Եւ այսօր, հայ ժողովուրդը իր դարաւոր ու բազմահարիւր մատենադարաններուն տեղ ունի միայն անոնց «ձեռագրաց ցուցակները» իրենց Թանկագին «յիշատակարաններով», որպէս վկայութիւն Հայու մշակութային ստեղծագործութեանց:

Ցուցակներ ու ցուցակներ միայն Հայ հանճարի հարստութեանց:

ԲԻՒԶԱՆԴ ԵՂԻԱՅԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Արեւմտահայ Բանաստեղծներու նուիրուած ուսումնասիրութիւն մը

—o—

Երեւանի Համալսարանի հրատարակչութիւնը լոյս ընծայած է դասախօս Վազգէն Գաբրիէլեանի «Արեւմտահայ բանաստեղծներ» յօդուածներու հաւաքածոն, որ կը ներկայացնէ ԺԹ. դարավերջին եւ 20րդ դարասկիզբին պատկանող Արեւմտահայ բանաստեղծներ Գ. Պէշկէօթիւրեանի, Կ. Մկրտիչեանի, Սիպիլի, Ա. Յարութիւնեանի, Տ. Չրաքեանի, Մ. Զարիֆեանի եւ ուրիշներու ստեղծագործութիւնները:

Հայ ժողովուրդի պատմութեան ոչ մէկ շրջան, – կը գրէ հեղինակը, – պատմական մեծ դէպքերով, յեղաշրջումներով, ոգեւորութիւններով ու հիասթափութիւններով այնքան հարուստ եղած է, որքան 20րդ դարու առաջին քառորդը: Եւ Թերեւս իբրեւ հաստատում այն մտքի, թէ մեծ գրականութիւններն կը ստեղծուին մեծ իրադարձութիւններու ժամանակ, այդպիսին եղաւ նաեւ դարասկիզբի Հայ Գրականութիւնը: Հայ կեանքի երկուհատուածներուն մէջ ալ Հայ Գրականութիւնը եւ, յատկապէս բանաստեղծութիւնը, հասաւ աննախընթաց բարձրութեան:

Մեր գրականութեան դարաւոր անդաստանին մէջ արմատ արձակեցին ու կազմաւորուեցան Թումանեանն ու Սիամանթոն, Իսահակեանն ու Վարուժանը, Տէրեանն ու Մեծարենցը, Չարենցն եւ ուրիշներ:

Նշելով, որ Արեւմտահայ բանաստեղծութիւնը Դուրեանէն ետքը կրկին աշխուժացաւ 90ական Թուականներուն եւ ամբողջացաւ 20րդ դարու սկիզբին, հեղինակը կը գրէ, որ այդ շրջանի Արեւմտահայ բանաստեղծութեան ստեղծումին ու ամբողջացման՝ Սիամանթոյի, Վարուժանի, Մեծարենցի հետ միաժամանակ կը մասնակցէին նաեւ ինքնատիպ բանաստեղծներ՝ Ռ. Որբերեան, Վ. Թէքէեան, Տ. Չրաքեան, Ա. Չօպանեան, Սիպիլ եւ ուրիշներ:

Գրքին մէջ Արեւմտահայ բանաստեղծներէն քանի մը հոգիի կեանքն ու ստեղծագործութիւնը ներկայացուցած է առանձին դիմանկարներով: Միւսներու գրական կեանքի մասին հեղինակն անդրադարձած է երկու ծաւալուն յօդուածներով՝ «Սպասման գիշերուայ երգեր» (1895 – 1908) եւ «Տրտմութեան ու խաղաղութեան երգեր» (1918 – 1922):

Ուսումնասիրութիւնը, որ արդիւնքն է զանազան արխիւներու, ժամանակի պարբերական մամուլի էջերու մէջէն կատարուած երկար պրպտումներու, հեղինակի կողմէ համեստ ու գեղեցիկ նուէր մըն է Արեւմտահայ գրողներու յիշատակին: Գիրքը խմբագրած է ծանօթ գրականագէտ Փրոֆ. Թամրազեան:

Կարդացէք «ՅԱՌԱՋ»ը տարածեցէք

«ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (50)

ԻՆՉՊԷՍ ԳՈՂՑԱՆ ՅԱՐԵՐՈՒՆ ԹԱԳԸ

ԿՆՈՋԱԿԱՆ ՄՐՑԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

— Պատուոյս վրայ կ'երդնում որ, կ'ըսէ կոմսը, զուարճանալով իշխանուհիին ցասագին արտայայտութեամբ, ուրիշ մէթոտ չունիմ:

— Նոյնիսկ ձմեռուա՞ն մէջ:

— Նոյնիսկ ձմեռուան մէջ:

— Սակայն դաժան չարչարանք մըն է:

Կոմսը ձեռքը կը դնէ իշխանուհիին բազուկին: Եւ ծռելով անոր վրայ, մելամաղձոտ աչքերը կը սեւեռէ Թարմատի կնոջ աչքերուն: Իշխանուհին կը սպառնայ եւ բուռն շնչառութենէն լանջքը կ'ելեւէջէ: Կոմսը քիչ մը հաստ ձայնով կը մրմնջէ.

— Նուազ դաժան քան այն տառապանքը, զոր կրեցի այս գիշեր, երբ այդ մարդոց հետ կը պարէիք, քանի որ...

— Քանի որ. հարցուց իշխանուհին:

— Քանի որ ձեզ կը սիրեմ:

Զիս կը սիրէք, ինչպէս սիրած էք շատ մը կիներ մինչեւ հիմա: Թող մտիկ ընեմ ձեզի, Թող հաւատամ ձեզի եւ Թող ունենամ այն անխոհեմ կիներուն բախտը, որոնք սիրահարեցան այս ժպիտին, այս աչքերուն... Սէրժ Լավրէնթիէֆ, ի՜նչ գեղեցիկ աչքեր ունիք:

Կոմսը կարմիր վարդ մը կ'առնէ սեղանին վրայէն: Ակռաներով կը փրցնէ թերթերը, մինչ աչքերով կը շարունակէ սեւեռիլ իշխանուհիին աչքերուն:

Կը նետէ վարդը, ուրիշ մըն ալ կ'առնէ, նոյնպէս կը փետտէ եւ մէկդի կը նետէ:

Թարմատի կնոջ ռունգերը կը բաբախեն:

— Անզգա՜մ... կը մրմնջէ իշխանուհին տարփագին շեշտով. անզգա՜մ եւ յեղյեղուկ: Դուք կիներուն հետ կը վարուիք ինչպէս ծաղիկներուն հետ: Կը քաղէք զանոնք, կը շնչէք եւ մէկդի կը նետէք. կը վախնամ ձեզմէ: Ես կ'ուզէի ձեզ վռնտել այս տեղէն, պէտք է ձեզ հեռացընեմ ինծմէ եւ պահանջեմ որ մեկնիք, եւ սակայն եթէ նոյնիսկ վայրկեան մը ձգէք այս աթոռը եւ դարատափը ելլէք, գիտեմ թէ պիտի մռնչեմ վիրաւոր գազանի մը պէս:

«Ինչո՞ւ համար, Սէրժ Լավրէնթիէֆ ինչո՞ւ համար ըսէք ինծի»:

Երիտասարդը վստահ իր ուժին եւ յաղթանակին, լուրջ եւ ամէն տեսակ թեթեւութենէ զերծ շեշտով ու ապահովութեամբ կը պատասխանէ, իբրեւ թէ զինքը չհետաքրքրող եւ նոյնիսկ օտար բան մը յայտնէր:

— Որովհետեւ զիս կը սիրէք եւ գիտէք թէ, հիմա, այլեւս ոչ մէկ բան կրնայ մեզ արգիլել իրարու յանձնուելէ:

— Կրնա՞մ վստահիլ ձեզի: Արդեօք տարբե՞ր բախտ մը վերապահուած է ինծի, քան բախտը այն խենթ արարածներուն, որոնք ձեզմէ չկրցան հեռանալ ինչպէս այս վարդերը, զորս ձեր գայլի ակռաներուն տակ կը բզքտէք ու կ'արիւնէք:

Իշխանուհին անոր բերանը դրուած ծաղիկը կը խլէ եւ այս անգամ ինքն է որ ջղայնօրէն իր շրթունքներով կը փետտէ զայն:

— Պատասխան տուէ՛ք, պատասխան տուէ՛ք, Սէրժ Լավրէնթիէֆ: Զի՞ս ալ պիտի տանջէք, զի՞ս ալ պիտի չարչրկէք:

Երիտասարդը կը տրտմի եւ ճակատը կնճիռներով կը լեցուի: Վշտահար ձայնով կը խօսի.

— Ո՞վ կրնայ գիտնալ վաղուան զգացումներուս եւ բաղձանքներուս վիճակը: Ո՞վ կրնայ նախատեսել յաջորդ ժամուան ընելիքը: Մեր արարքներուն մէջ միթէ չե՞նք առաջնորդուիր մեր քմայքներէն, մեր հաճոյքէն ու վիշտէն... Մանաւանդ մեր վիշտը որ մեր տէրն է եւ որուն ձեռքէն ի զուր կը ճգնինք ազատիլ:

Ծովէն դէպի դարատափ կը բարձրանայ յանկարծ խլացուցիչ երաժշտութիւն մը:

Խօսակցութիւնները կը դադրին:

Բամբ ձայն մը ցիկաններու եղանակ մը կ'երգէ. վայրագ աղաղակներ կը կտրեն երբեմն անոր մեղմանոյշ բառերը որոնց կը յաջորդեն խելայեղ ու բուռն ուրախութեան արտայայտութիւններ:

Ոչ ոք կը ծափահարէ:

Բոլոր ներկաներուն կուրծքերը կը հեւան. այս հազարաւոր ձայներէն մէկն իսկ կը խօսի իրենց հեռաւոր եւ վշտաւոր հայրենիքէն:

Երգիչը առաջինին չափ սրտագրաւ եւ ուժեղ եղանակ մը կ'արձակէ օդին մէջ:

Մարդոց աչքերը փակ են հիմա:

Կիները, արմուկնին ծածկոցներու վրայ եւ ծնօտնին՝ քարերով բեռնաւոր ձեռքերուն բաժակին մէջ, սիկառները շրթունքներուն մէջ առած, կ'ունկնդրեն այս նուագը, որ իրենց կուգայ հեռուէն, Վոսփորէն անդին, Սեւ Ծովու կողմերէն:

Կ'ունկնդրեն անոնք եւ արցունքները կը լճանան իրենց կոպերուն տակ:

Իշխանուհին ձեռքը դրած է Սէրժ Լավրէնթիէֆի ձեռքին վրայ եւ մեղմօրէն կը սեղմէ զայն:

ՓՈԼ ՄՈՆՖԷՐՐԱՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Թագուհի Յարութիւնեան, Տիկին Յասմիկ Յարութիւնեան, Ալէն - Սուրէն Յարութիւնեան եւ պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն հօր եւ մեծ-հօր

ՊՕՂՈՍ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ
(Ծնեալ Քղի, 1906)

մահը, որ պատահեցաւ Ուրբաթ Օգոստ. 23ին Սալփէթրիէրի հիւանդանոցը յետ - երկարատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Օգոստ. 28 ժամը 14.30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 ռիւ Ժան Կուժոն, եւ մարմինը կը փոխադրուի Պանթէօ-Փարիզիէնի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Օրիորդ Էլմոն Քէչէճեան 1000 Ֆր, Օր. Գրիգորեան Մաքրուհի իր ողբ. հօր յիշատակին (մահացած Պուլկարիա) 200, Տէր եւ Տիկին Ռօպէր Ակոբեան իրենց մեծ մօր յիշատակին 200, Պ. Ռօպէր Ակոբեան ի նպաստ հանգստեան տան մէջ կառուցուելիք մատրան ողբ, Տիկին Յակոբեանի յիշատակին 200, Տիկին Սիւզան Զիլլինկիրեան, իր ամուսնոյն ողբ. տոքթ. Վակրամի յիշատակին 130, Տէր եւ Տիկին Շահինեան, մատրան շինութեան ի նպաստ 100, Տիկին Գամէրեան իր ամուսնոյն յիշատակին 100 Ֆրանք:

(Շար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Փարիզի խումբը կը վերադառնայ, Հինգշաբթի, Օգոստոս 29, կէսօրէ ետք ժամը 6 – 7ի ընթացքին, ՓՈՐԹ տ'ՕՐ - ԼԷԱՆ, 10 – 12 Ավընիւ Փօլ Ափէլ (Թենիսներու մօտ):

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Խումբը կը հասնի Չորեքշաբթի, Օգոստ. 28, կէս գիշերուան մօտ, սովորական վայրը:

×

ԼԻՈՆ

Լիոնի խումբը կը հասնի, Չորեքշաբթի իրիկուն, Օգոստ. 28 ժամը 18ին Լիոնի եկեղեցւոյ առջեւ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՄԲ...

(Քերթուածներ)

Ընտիր տպագրութիւն

Գին 20 փր.

Դիմել՝ ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Շաւարշ Նարդունիի մահուան 6րդ տարելիցին առթիւ, Պ. Մկրտիչ Աւետիսեան 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի:

×

Քանէն Տիկին Զարուհի Նշանեան 30Ֆր. կը նուիրնէ «Յառաջ»ին Տիկին Վարսենիկ Ղազարեանի (Ժիւան - լէ –Փէն) յիշատակին, փոխան ծաղիկի:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Թադէոս Սթաթեան 100 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի Աւետիս Փափազեանի մահուան առթիւ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Հայկական ճաշարանի մը մէջ սպասարկելու համար կ'ուզուին երիտասարդ մը եւ Օրիորդ մը, որոնք հայերէնի եւ ֆրանսերէնի վարժ ըլլան:

Դիմել՝

ՂԱՐԻՊԵԱՆ

3, rue de Turenne — Paris

ԳՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Կը փնտռուի կարի ուղղէօզ մեքենայ մը, լաւ վիճակի մէջ: Դիմել տիկին Գան - Թարճեանի:

8, rue des Lilas — Chaville

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince — Paris (6e)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր 13ին Սալ տէ Ֆէթ տը Սեւրան:

×

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Շաբաթ Նոյեմբեր 9ին, Շարպոնիէռի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ երաժշտական յիսնամեայ գործունէութեան նուիրուած ցերեկոյթ, Սալ Կավօ, Դեկտեմբեր 15ին, գեղարուեստական ճոխ յայտագրով:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե. շքեղ սրահներուն մէջ, Հոկտեմբեր 27ին ժամը 16էն 24:

ԿՈՉ

ԳԻՐՔ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Քամփ. Ֆրէզի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ վարչութիւնը ծրագրած է ընդարձակ գրադարան մը ստեղծել Մարսէյլ Հայ գաղութէն ներս մերայն ժողովուրդին եւ Հայ մանկտւոյն մատչելի պայմաններով:

Ուստի այս նպատակով կոչ կ'ուղղենք Ֆրանսահայ մեր ազնիւ ու նուիրատու ժողովուրդին նուիրել իրենց ամէն տեսակի եւ լեզուոյ գիրքերը եկեղեցւոյս գրադարանին:

Փափաքելի է նուիրած գիրքերը մակագրել Ս. Կարապետի անունով եւ նուիրատուին ստորագրութեամբ:

Մեր հասցէն.—

Eglise Arménienne St. Garabed
Camp. Frèze-St. Antoine
13015 Marseille — tél. 51 28 06

«ՅԱՌԱՋ»Ի

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՍԱԿԱԳԻՆ

Մահազդ	100 փր.
Հոգեհանգիստ	40 փր.
Ցաւակցութիւն	20 փր.
Փոխան ծաղկեպսակի	20 փր.
Հարսնիք, նշանտուք	40 փր.
Ծնունդ	40 փր.
Կը փնտռուի	20 փր.
Կ'ուզուի	30 փր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել՝ Թերթին վարչութեան:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Արձակուրդի առթիւ, հասցէի փոփոխութեան դիմումները պէտք է ըլլան ԳՐԱՒՈՐ, փոփոխութենէն 3–4 օր առաջ, տալով ՀԻՆ եւ նոր հասցէները եւ կցելով 5 Փր.ի դրոշմաթուղթ:

Վարչութիւնս ցաւով կը յայտնէ սակայն թէ արձակուրդի առթիւ, հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունի ԻՏԱԼԻՈՅ համար, ուր թղթատարը շատ աւելի անկանոն ըլլալով քան Ֆրանսա, կարելի չէ գոհացում տալ բաժանորդներուն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

6 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ – 21 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — 2 օր ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 13 օր ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ

Գին՝ 2720 փրանք

Եւ յաւելուածական երկու ճամբորդութիւններ, ուղղակի՝ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ՄՈՍԿՈՒԱ Ա. ճամբորդութիւն՝ 2էն 15 Օգոստոս: Գին՝ 2800 փրանք: Բ. ճամբորդութիւն՝ 6էն 19 Սեպտեմբեր: Գին՝ 2780 փրանք:

Բոլոր ճամբորդութիւնները տեղի կ'ունենան երթ ու դարձ օդանաւով, «Արմենիա» կամ «Անի» հիւրանոցներու Առաջին կարգի երկու հոգինոց սենեակներու մէջ լոգարանով եւ մասնաւոր սպասարկութեամբ: Այցելութիւններ՝ Երեւանի բոլոր տեսարժան վայրերն ու մշակութային հիմնարկները, ինչպէս եւ՝ Զուարթնոց, Սարդարապատ, Սեւան, Էջմիածին, Էրեբունի, Գեղարդ, Գառնի, եւայլն:

TRANSTOURS — 22, rue du 4 Septembre, PARIS (2e) — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15–18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ՝
11, rue du Bassin - SAINT-JULIEN — Tél. : 93-04-90 et 66-38-92

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ — ԼԻՈՆ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ — ՏԷՍԻՆ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ — ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Ց. ՊՕՑԱՃԵԱՆԻ

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

EGLISE ST. JULIEN LE PAUVRE
(Tous les soirs sauf Samedi et Dimanche à 21 h. 30)
1, Rue St. Julien Le Pauvre

PASSION NOIRE

« Il y eut d'abord le poème « Lynch », que j'écrivis en 1954. Puis à la demande de Paul GILSON, pour ses « Soirées de Paris » à la radio, l'émission que j'intitulais « Passion Noire » où, en alternance avec les strophes de « Lynch », se faisaient entendre non pas chantés, mais dits, des blues choisis de telle sorte que l'ensemble forme une histoire, comme au long d'une veillée, racontée. Voici qu'aujourd'hui, grâce à la version scénique de Pierrette DAVID, vient témoigner et accuser la voix unanime partagée, de l'alliance du double horizon blanc et noir issue, pour communier dans la même douleur, le même amour et le même espoir ».

ROUBEN MELIK

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԷՐ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Նուպարեան Մատենադարանի վարչութիւնը, առ ի գիտութիւն կը հաղորդէ ընթերցասէր հասարակութեան թէ՝ ընդառաջելով Արտասահմանի եւ տեղւոյս ուսումնասիրողներու փափաքին, որոշած է Մատենադարանը բաց պահել Օգոստոս ամսուն:

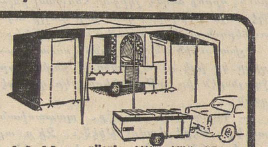
Հետեւաբար Մատենադարանը փակ պիտի մնայ Սեպտեմբեր ամսուան ընթացքին տարեկան արձակուրդի առիթով:

Հասցէ.— Նուպարեան Մատենադարան
11, Սքուար Ալպոնի, Փարիզ 16րդ
Երթեւեկի համար իջնել Մեթրօ Փասի

Passez vos vacances en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST la bohème UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères

Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON T.490.17.79

NEUF-OCCASION-ACCESSOIRES-POSE D'ATTELAGES

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
28
MERCREDI
28 AOUT
1974

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 ֆր.	Վեցամսեայ	90 ֆր.
Արտասահման	Տար. 200 ֆր.	Հատը	1 ֆր.

50րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.096 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 50e ANNÉE — No 13.096

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԿԱԶԴՈՒՐՄԱՆ ԿԱՅԱՆՆԵՐԸ

———o———

Ուսումնական տարեշրջանի աւարտին, ինչպէս ամէն տեղ, այնպէս ալ Հայաստան մէջ շրջանաւարտները հրաժեշտ կու տան դպրոցին, կեանքի ասպարէզը կը նետուին, ոմանք ալ կը պատրաստուին հետեւիլ բարձրագոյն, մասնագիտական ուսման:

Ամառնային արձակուրդը օդափոխութեան, կազդուրման շրջան է դպրոցականներու համար, որոնք վերամուտին ֆիզիքապէս թարմացած եւ առողջ մտքով պիտի նուիրուին նոր շրջանի աշխատանքներուն:

Սովետական Հայաստան օրաթերթը 26 Յունիսի իր խմբագրականը նուիրած էր «Դպրոցականների ամառային հանգիստ»-ին: «Ամառը երախաներին ուրախութիւններ է բերում: Հայրենիչքնաղ բնութիւնը անտառները ծաղկաշատ սարերը, կանաչ հովիտները, քչքչան գետերը իրենց գիրկն են առնում երախաներին, կազդուրում, կոփում նրանց»:

Խորհրդային Միութեան մէջ դպրոցականներու հանգիստի կազմակերպումը կը համարուի պետական գործ: «Զէ՞ որ մատաղ սերունդը մեր ապագան է, մեր պարտքն է ապահովել նրա կոմունիստական դաստիարակութիւնը, հոգալ նրա հանգիստի ու առողջութեան մասին», կը գրէ Խորհրդային պաշտօնաթերթը, որ կ'աւելցնէ թէ անցած տարի աւելի քան 14 միլիոն 500 հազար դպրոցականներ պիոներական ճամբարներու, մանկական հրապարակներու եւ տուրիստական հանգրուաններու մէջ իրենց հանգիստն են անցուցած եւ 250 հազար երախաներ բուժման կուրս ընդուներ են մանկական սանատորիումներու մէջ:

Իսկ Հայաստանի պիոներական ճամբարներու մէջ հանգստացած երախաներու թիւը 1973ին 60 հազարը անցած է: Տարուէ տարի կ'ընդարձակուի դպրոցականներու ճամբարներու ցանցը: Այս տարի բոլոր տիպի 92 ճամբարներու մէջ կը հանգստանան աւելի քան 64 հազար դըպրոցականներ: Կառուցուած են նոր մասնաշէնքեր, ճաշակով կահաւորուած, եղածներն ալ բարեկարգուեր են:

Ճամբարները հանգիստի վայրեր չեն միայն, այլեւ երախաներու կուսակցական դաստիարակութեան կարեւոր օջախներ, կ'ըսէ Ս. Հայաստան, որ ուրախութեամբ կ'արձանագրէ թէ այս տարի ժամանակին լուծուած է ճամբարային կադրերի հարցը:: Կուսակցութիւնը սեմինարպարապմունքներ կազմակերպեր է եւ դպրոցականներու գաղափարա - քաղաքական դաստիարակութեան գործը վստահեր է աւելի հմուտ մանկավարժներու, համաձայն ծրագրի:

Խ Միութեան Կոմկուսի կեդրոնական կոմիտէն կը պահնջէ «յատուկ ուշադրութիւն դարձնել դպրոցականների մէջ կոմունիստական բարոյականութեան վեհ յատկութիւններ դաստիարակելու, երկրում եւ արտասահմանում տեղի ունեցող քաղաքական կարեւոր իրադարձութիւնները մատչելի ձեւով նրանց պարզաբանելու հարցերին»:

Բարձր դասարանցիները ամառնային արձակուրդի ընթացքին գործօն մասնակցութիւն պէտք է բերեն հանրային օգտակար աշխատանքներուն:

Յատուկ աշխատանք պէտք է տարուի այն երախաներուն հետ, որոնք ամառը կը մնան քաղաքներու կամ բանուորական աւաններու մէջ:

Անոնցմով պէտք է զբաղին դպրոցներու մանկավարժական կոլեկտիւ - ները մարզական կազմակերպութիւնները, գըրողները, նկարիչները, շարժանկարներն ու «ստեղծագործական» միութիւնները: Դպրոցներու զբօսայգիներու եւ մարզական կառոյցներուն կից պէտք է կազմակերպել քաղաքային պիոներական ճամբարներ, Սովետական բանակի եւ ռազմածովային նաւատորմի պատանի բարեկամներու ակումբներ, գեղարուեստական եւ այլ խմբակներ:

Կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն կը պահանջէ բարձրորակ սննդամթերքով, յատկապէս թարմ մսով, կաթով, բանջարեղէնով եւ պտուղներով մատակարարել ճամբարները եւ մասնաւոր ուշադրութիւն դարձնել երախաներու եւ դերահասներու առողջութեան վրայ:

Գալով երիտասարդ ուսանողներուն, անոնք ամառուան արձակուրդի ամիսներուն կը լծուին շինարարական աշխատանքի Հայաստանէն ներս կամ Խորհրդային այլ հանրապետութեանց ու արտասահմանեան երկիրներու մէջ:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ

ՔԼԵՐԻՏԷՍ-ՏԷՆՔԹԱՇ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

———o———

60 ՏԱՐԻ ԵՏՔ, ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՆՈՅՆ ՄԵԹՈՏՆԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԵՆ

———o———

Մինչ Վաշինգթոն յաջողած է հանդիպում մը կազմակերպել կղզիին Թուրք եւ Յոյն համայնքներու պետերուն միջեւ, լըրագրողները կը շարունակեն նկարագրել Թրքական վայրագութիւնները: Մորիս Ժուսօ կը պարզէ Ֆրանս - Սուառի իր թղթակցութեան մէջ.— «Լաբիթոս եւ Կարավաս գրաւուած Թուրքերուն կողմէ երկու հրադադարներուն միջեւ, արգիլեալ գօտի են, որովհետեւ անապահովութիւնը կը տիրէ: ...Պելլա Փայս շատ վայլուչ գիւղ մըն է, նեղ փողոցներով, տեսակ մը Սէն – Փօլ Տը Վանս, բոյն դրած Կիւ - րենիան տիրապետող բարձունքներուն վրայ: Թուրք - կիպրական ոստիկանութեան զինեալ այրերը, զօրացած գրաւման բանակի զինուորներով Հինգշաբթի կէ - սօրէ ետք տուներէն ներս խուժած են: Այրերը ձերբակալուած են եւ համախըմբուած գիւղին հրապարակը երբ Կարմիր Խաչի բեռնատար կառք մը կեցած էր լեցուն ոստեսատեղէններով:

«Հակառակ բոլորին բողոքներուն, զինուորները անտարբեր բոլոր մեղադրանքներուն եւ կիներու ու երախաներու աղաղակներուն, ձերբակալուածներու աչքերը կապեցին եւ զանոնք հրեցին զինուորական բեռնատար կառքերու մէջ, որոնք անմի - ջապէս ճամբայ ելան անծանօթ ուղղու - թեամբ: Ամբողջ տեսարանը անցաւ Կարմիր - Խաչի անդամներուն անկարող նայուածքին առջեւ: Թուրք սպան, որ կը հրամայէր շրջանին, այսօր տեղաւորուած է հրապարակին սրճարանը, արեւուն տակ կարծես ոչ մէկ բան եղած է: Հազիւ նստած եմ քովի սեղանը, որ վրաս կը ցատքէ, մաղելու համար անվերջանալի ժամանակ մը, պաշտօնական թուղթերս, արտօնագիր, անցագիր եւ այլ փաստաթուղթեր: Փոքրիկ, թուխ կին մը, դեռ երիտասարդ, ինծի կը մօտենայ «Լըրագրող էք, կ'ըսէ դողդոջուն ձայնով մը, չեմ կրնար որեւէ լուր առնել ամուսինէս, բայց թերեւս ... դուք»: Ու կինը կը պատմէ ողբերգական պատմութիւնը: «Երեք օր առաջ, բոլոր այրերը ձերբակալեցին, ամուսինս որ 34 տարեկան է միւսներուն հետ տարին: 200 - 300 էին: Ամուսինս եւ քանի մը ուրիշներ, որոնք տեղ չգտան բեռնատար կառքին մէջ, ոտքով տար - ուեցան Կիւրենիա: Անկէ ետք, բան չեմ գիտեր, բայց կիպրացի Թուրք մը, որու հանդիպեցայ Կիւրենիա, հաստատեց թէ ամուսինս եւ միւսները նաւով Թուրքիա պիտի տարուին»: Կիպրացի ոստիկան մը որ մօտիկ կ'ընէր միջամտեց «Սուտ է: Միայն 150 այրեր ձերբակալուեցան ինքնութեան թուղթի քննութեան մը համար»: Իմ կասկածամիտ արտայայտութեանս առջեւ, հրամանատարը կուգայ բացատրութիւններ տալու.—«Այս մարդիկը բռնուեցան եւ Նիկոսիա տարուեցան հարցաքըննութեան համար: Ոմանք Գրիվասի, ոմանք Մակարիոսի կողմնակիցներ են: Կըռիւներու առիթ կուտար ատիկա: Ստիպուեցանք հակազդել աւելի ծանր միջա - դէպերու առաջքն առնելու համար: Նի - կոսիա տարինք, իրենց լաւ հասկցնելու համար թէ որեւէ խռովութեան պիտի չըհանդուրժենք, բայց կրկին հոս կը բերուին: Մեր նպատակը շրջանի ապահովութիւնը երաշխաւորել է: Բայց չենք ու - զեր Յոյները քշել իրենց տեղերէն...»:

Ու Ֆրանսացի լրագրողը դեռ կը պարզէ անգլերէնի դասախօս, տարեց կնոջ մը պատմութիւնը, որուն փեսան տարած են լուր կ'ուզէ ու Թուրքը կը պատասխանէ «բանտարկուած չէ, կ'ըսեմ ձեզի: Պարզապէս ձերբակալած ենք, կը վերադառ - նայ յետոյ մենք պատասխանատու չենք ձեր տառապանքներուն»: Ֆրանս – Սուառի թղթակիցը կը գտնէ սակայն կնոջ փե - սան բանտարկուած մեծ կառատան մը մէջ :680 հոգի են: Հոնկէ Թուրքիա կը տարուին:

Այս նկարագրութիւնը մաս չի կազմեր 1915ի Ապրիլեան Հայոց Պատմութեան, այլ լոյս տեսած է 1974 Օգոստ. 27ի, Ֆրանս - Սուառի մէջ:

×

Երկուշաբթի օր, Տէնքթաշ եւ Քլերիտէս տեսնուեցան բայց Թուրքը մերժեց որեւէ քաղաքական խօսակցութիւն ու շեշտեց թէ այս տեսակցութիւնը միայն «մարդասի - րական» բնոյթ ունեցող հարցերով կրնայ զբաղիլ:

Հողոսի մէջ, Յոյները մզկիթ մը դըրաւած են եւ զայն վերածած քրիստոն - եայ ուղղափառ եկեղեցւոյ, զոր ձօնած են Ս. Գէորգի: Խաչեր փոխարինած են մահիկները Ոստիկանութիւնը չէ միջամտած:

× Ճէք Անտէրսըն, որ ամերիկեան մա - մուլի ամէնէն կարեւոր եւ լաւատեղեակ հրապարակագիրներէն է, կը գրէ թէ յոյն կառավարութիւնը վճռած է մինչեւ 12 ամիս փակելու իր հողամասին ամերիկեան բոլոր կայանները եւ կ'աւելցնէ «ամերիկացի ղեկավարները բոլորովին անտեղեակ են այս սպառնալիքին լուրջ հանգամանքէն»: Անտէրսըն կ'ըսէ նաեւ թէ վերջերս Քիսինկէր հանդիպումի մը ատեն ծաղումով յոյն հինգ ամերիկացի խորհըրդարանականներու հետ, կը թոթովէր եւ կաս-կարմիր էր ու շփոթած վիճակ մը ունէր ու անկարող եղած է երկու խօսք ըսելու: Անտէրսըն յունասէր է ու կը յիշեցնէ թէ 1973 Հոկտեմբերին Աթէնք թոյլ տուած է Ամերիկացիներու որ լսեն «խորհըրդային - արաբական ձայնասփիւռ խօսակցութիւնները» մինչ Թուրքիա իր կարգին կ'արտօնէր խորհրդային օդա - նաւներուն իր հողամասին թռիչքը երբ անոնք զէնք կը տանէին Արաբներուն»:

Ի ՆՊԱՍՏ ՅՈՅՆ - ԿԻՊՐԱՑԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ

Գ. ՑԱՆԿ

	Ֆ.
Պ. Յակոբ Լէպլէպիճեան	1000
Ժերար եւ Մովսէս Մուրատեան	200
Օր Զարուհի Թորոսեան	200
Այրի Տիկին Դաւիթեան (Վալանս)	200
Նշան Մաթոսեան	200
Տիկին Տիրուհի Մուշեղեան	100
Օր. Հիլտա Եաղոյեան (Ժընեւ)	100
Վաղինակ Միքճեան	100
Ալէն Արզումանեան (Մարսէյլ)	100
Յովհ. Միլէմճեան (Ռուասսի-Վասէ)	100
Տիկին Մարի Ակոնայեան	100
Տիկին Լուսին Պօյաճեան	100
Տէր եւ Տիկին Խտ. Մատիլեան	50
Պ. Տիգրան Վարդանեան	50
Գ. Շահինեան	50
Սիմոն Աւատեան (Լա Ռէօլ)	50
Անդրանիկ Մանուկեան (Ծօմոն)	50
Գումար	2·750
Նախորդ գումար	16·980
Ընդհ. գումար	19·730

Քանի մը տողով

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԵԱՆ նախկին գաղթավայր Կինէ – Պիսաու անկախ պիտի ըլլայ Սեպտեմբեր 10ին: Կողմերու միջեւ համաձայնութիւնը ստորագրուեցաւ Երկուշաբթի Ալժէ:

ԼԻՆՏՊԵՐԿ մեռաւ առջի օր, 72 տարեկանին, քաղցկեղի հետեւանքով: 1927 Մայիս 21ի է որ առաջին անգամ Ատլանտեանը կ'անցնէր օդանաւով:

ԼԸ ՓՈՒԷՆ շաբաթաթերթին մէջ Արդարութեան նախարար Լըքանիւէ կոչ կ'ընէ ի պատասխան անկախ - հանրապետական Շինոյի, որ ընկերվարականներ ալ միանան համագաշնակցութիւն մը կազմելու համար: Սան Կինեթթի «քաղաքական տղայութիւն» կը նկատէ նման առաջարկ մը:

«ՀԱՄԱՆՈՒԱԳ ԹՐԹՌԱՑՈՒՄԸ»...

—o—

«Յառաջ»էն լրիւ կ'արտատպենք Շահան Շահնուրի մէկ ակնարկը՝ «աշխարհիկ խմբաւորումներէ հեռու, մենաւորպէս հեռու ապրող» հայ բանաստեղծի մը, ֆրանսահայ քերթող Յարութ Կոստանդեանի երկերու առաջին ժողովածուին՝ «բանաստեղծութեամբ» հատորի մասին (քառասունէ աւելի բանաստեղծութիւններու փունջ մը հրատարակուած՝ Համազգայինի «Վահէ Սեթեան» տպարանը, բանաստեղծին քանի մը բարեկամներուն նախաձեռնութեամբ):

Գրական արժէքին թէ քերթուածին անխաթար էութեան՝ խորքին եւ ոգիին անշեղ խուզարկու Շահան Շահնուր, տուած է գիմաստուերը բանաստեղծի մը, որ 1930ական թուականներէն ի վեր իր քերթողական տուրքին որակովը վաւերականութիւն մը եղած է արդէն: Յարութ Կոստանդեան նորեկ մը չէ, որքան ալ նորայայտ գործ մը եղած ըլլայ իր ժողովածուն: Զինք ճանչցած ենք փարիզահայ գրական մամուլէն («Զուարթնոց», «Անդաստան», «Յառաջ»): Ֆրանսա եկած է Նոր Ջուղայէն (Իրան), գաղթական իր պատանեկութեան հետ Արեւմուտք բերելով հա՛յօրէն մարդկայնական հոգիի մը, լեզուի, գոյներու, պատկերներու, ապրումի, զգայնութեան ու նաեւ իմացական սուզումներու հարստութիւնը եւ արժեցնելով իր տաղանդը՝ արեւմտեան չափանիշով:

Պէտք է կարդալ իր գործին սեւեռող Շահնուրեան նշմարը լրիւ, որպէսզի անդրադառնանք թէ ըսուած է ամէն ինչ. ըսուած է՝ քերթողական արուեստի պարտադրած լրջութեամբ եւ պատասխանատուութեամբ, տրուածը ենթարկելով վերլուծական փորձի մը՝ որ բառերէն եւ ստեղծագործական հէնքէն կը յանգի մարդն ու իր աշխարհը գրկելու զօրութեան, ու կուտայ որքան գո՛րծը նոյնքան եւ գայն երկնող մտքին եւ հոգիին անհատականութիւնը:

Մեր կողմէ բսուելիքը կը մնայ կեդրոնանալ, հետեւաբար, Շահնուրի ակնարկին որոշ պարբերութեանց վրայ, անոնց մէջ ողջունելու համար կորսուա՛ծ գոյութիւնն ու թելադրականութիւնը վերլուծական արուեստին, — գործ մը ներկայացնելու ստեղծագործ կերպին՝ որով կը յատկանշուէին Շահանի բոլոր անդրադարձումները անձերու, դէպքերու եւ գիրքերու մասին:

Կ'ապրինք օրերու մէջ, երբ նորաբար տենդը իր արդար բնումին մէջ անարդար արարքներու կը յանգի ոմանց մօտ, չնչահեղձ դարձնելով դասական գեղեցկութիւններու երակարաձգումը. երբեմն նաե՛ւ գրքունակ ծաւալումներով կը գոհանայ, անտեսելով քննադատական արուեստի ամէնէն անժամանցելի կոչումը, — անհատական իրագործումներու մէջ ու եսական «հոսում»ներու ընդմէջէն փընտռել մարդկայինը, մարդկայնականը, ու գայն առնել վերլուծումի լոյսին տակ:

Այս առումով, Շահնուրի ակնարկը — ինչպէս առհասարակ իր բոլոր սեւեռումները դէպքերու եւ դէմքերու **մասին** — վկայութիւն է հետզհետէ կորսուող առաքինութեան մը. տրուած գործէ մը նոր նիւթ ու կաւ ստեղծելու հոգեմտաւոր ներզօրութեան:

Պիտի կարդալ իր նշմարը լրիւ ու պիտի հաստատէք որ ան Յարութ Կոստանդեանի եւ անոր քերթողական վաստակին վաւերացումը ըլլալով հանդերձ՝ նա՛եւ ու մանաւանդ բնութագրումն է բանաստեղծական արուեստի անանց հզօրանքին եւ ճշմարիտ կոչումին, — ՈՐՈՆՈՒՄ՝ ՈՐՈՎ ՔԵՐԹՈՂԸ ԿԸ ՋԳՏԻ ՏԻՐԱՆԱԼՈՒ ԻՐ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ:

Կեդրոնացէ՛ք սա հաստատումին վրայ. «Աշխարհի համանուագ թրթռացում մըն է զոր չենք լսեր: Բանաստեղծը այն էակն է որ կը լսէ ուժգնօրէն, որ լսելու բախտն ու դժբախտութիւնն ունի, այլեւ կը փոխանցէ գայն՝ բառերու կախարդանքին շնորհիւ, այսինքն արուեստին: Արուե՛ստըն է որ ընթերցողը կը խլէ իր տեղէն, գայն կ'առնէ իր առանձնական թրթռացումին մէջ. արուե՛ստն է որ ընթերցողը կը փոխադրէ անծանօթ մակարդակի մը վրայ, ուր ան պիտի ապրի լիութեան մը պատրանքը»:

Զենք խորանար այս եւ այլ աւելի ծաւալուն վկայագրութեանց վերլուծական բնոյթին մէջ ու կ'ուզենք նաեւ արագօրէն նկատել որ առօրեային ապրող ոեւէ մարդու համար կրնան տաժանք թուիլ այս կարգի սեւեռումներ...

Քանի՞ հոգի արուեստով, գրականութեամբ ու մանաւանդ բանաստեղծութեամբ կը հետաքրքրուի այսօր. եւ հետաքրքրուողներու ի՞նչ համեմատութիւնը կը տակայ գրական վերլուծութեան պարտադրած մտաւոր ու հոգեկան ծիգերին:

Բաւական է հաստատել Շահնուրի հետ թէ բանաստեղծութիւնը տեսակ մը «անճանապանութիւն» է, անհետացումը «ես»ին՝ որով նաեւ կ'անհետանայ տեսանելի աշխարհը. իսկ մեր օրերուն, ոեւէ առնէ աւելի «ես»երը աճած ու մեծցած են ու «տեսանելի աշխարհ»ն է միայն իրական եւ ռիրական...

Գիրին, արուեստին, երազին ու հոգիին մտերիմ քիչերու հաւաքականութիւնը, միւս կողմէ թարգմանի պէտք չունի՝ հաղորդուելու համար ե՛ւ Կոստանդեանի գործով ե՛ւ Շահնուրի վերլուծականէն թելադրուող մտածումներով:— Կը հաստատուի անգամ մը եւս, որ հայ միտքը ցամաքած չէ Սփիւռքի մէջ, ստեղծագործական արուեստի իմացումը խաթարուած չէ եւ գրական քննադատութիւնն ալ իր հին ու նոր հարազատները ունի:

-- «Համանուագ թրթռացում»ին ուն–

...Եւ ուր դարեր առաջ, այստեղ՝ ՏԱԹԵՒՈՒՄ...

—o—

Իմ սեղանին Գորիսի ֆիզիկա - տեխնիկական կենտրոնում մարդկանց հետ ունեցած զրոյցներիս ձայնագրութիւններն են, գրառումները: Յիշողութեանս մէջ այս ամէնից յատկապէս տպաւորուել է երիտասարդ գիտաշխատող Տիգրան Վարդապետեանի յայտնած միտքը.

-- Գորիսում գիտական կենտրոն ստեղծելու ծրագիրը մեզ հիացրեց: Գիտէինք Տաթեւի հինաւուրց համալսարանի մասին: Մտածեցինք. նոր կենտրոնը կը շարունակի հին համալսարանի աւանդները...

Սակայն ֆիզտեխ կենտրոնի իսկական սկիզբը 1971 թուականի Սեպտեմբերն է, ինչպէս ասաց դիրեկտոր Ալպիկ Մկրտչեանը:

Տիգրան Վարդապետեանը ազատ ժամերին նկարում է Տաթեւի բնաշխարհը, վանքի աւերակները: Լաբորատորիայում մատեանների մէջ գրւում է հենց նոր կատարուած փորձերի արդիւնքները...

Գորիսում գործում է Երեւանի Խ. Աբովեանի անուան մանկավարժական ինստիտուտի մասնաճիւղը: Գորիսը գիտնականների ու ուսանողների քաղաք մըն է:

-- Մի քանի տարի յետոյ Գորիսը կը համարուի միութեան առաջնակարգ գիտականկենտրոններից մէկը: Պոլիմերնե-րը, պինդ մարմինների ֆիզիկայի, օպտիկայի եւ քիմիայի մի շարք խնդիրների գծով այստեղ կատարուող հետազօտութիւնները շատ կարեւոր են, ասում է Մկրտչեանը:

Գորիսեցի չէ: Տարիներ շարունակ աշխատել է Մոսկուայի, Երեւանի գիտական հիմնարկներում: Առաջին անգամ Գորիս է եկել երկու տարի առաջ: Գորիսը, Զանգեզուրը նրան դուր են եկել: Սիրում է իր աշխատանքը, Գորիսի բնութիւնը, Գորիսցիներին: «Հոգով ընիկ կեոբեսեցի եմ», ասում է: Կատակում եմ. «Այ, կ'ամուսնանաք, կեոբեսեցի հարս կը բերէք տուն ու կը մնաք այստեղ»: Ժպտում է.

— Է՛հ, ինչ կայ որ, կեանք է, ամէն ինչ հնարաւոր է: Մեր աշխատողներից մի քանիսի երեխաները այստեղ են ծնուել: Բայց որ կը մնամ՝ դա կասկածից վեր է...

Օպտիկայի Լաբորատորիայի վարիչ Վալոդեա Գէորգեանը, Երեւանից ընտանիքով է եկել: Ինքն էլ, կինն էլ Գորիսեցիներ չեն, իսկ նրանց փոքրիկը՝ Նայիրուհին, Գորիսցի է, ծնունդով, իր երկամեայ կենսագրութեամբ...

Գորիսից Երեւան 264 կիլոմետր է: Եթէ դրան աւելացնենք, որ խճուղին անցնում է ամպամերձ բարձունքներով ու խոր կիրճերով, կը ստանանք 7 – 8 ժամուայ ճանապարհ: Ինքնաթիռ է աշխատում, բայց թռիչքի համար նպաստաւոր եղանակները հազուադէպ են: Յիշո՞ւմ էք Բակունցը՝ «Կաքաւաբերդի գլխին տարին բոլոր ամպ է նստած»... Ուրեմն մայրաքաղաքի հետ կապող հիմնական միջոցը Գորիս - Երեւան խճուղին է, աւտոբուսով 7-8 ժամուայ յոգնեցուցիչ ճանապարհը: Ուրեմն ի՞նչն է ձգել ֆիզիկա - մաթեմատիկական գիտութիւնների թեկնածու Վոլոդեա Գէորգեանին ու նրա նման շատերին, բերել հասցրել Գորիս: Երեւանում ֆիզիկոսների ու քիմիկոսների համար միշտ էլ յարմար աշխատանք կայ: Գաղտնիք չէ, որ Գորիսեցի երիտասարդներից շատերը ձգտում են տեղափոխուել մայրաքաղաք: Ի հարկէ, Գորիս գալու որոշումը Վոլոդեա Գէորգեանի եւ նրա ընտանիքի համար լոկ բովէական խանդավառութեան հետեւանք չէ: Դա մտածուած, գիտակցուած, ինչպէս ֆիզիկոսները կ'ասէին, հաշուարկուած որոշում է:

Եւ ա՛յ քեզ ուրախալի յայտնութիւն. պարզւում է՝ Գորիսում կարելի է աւելի յաջողութեամբ եւ արդիւնաւէտութեամբ գիտական հետազօտութիւններ կատարել, աւելի յաջողութեամբ կարելի է աշխատել դիսերտացիայի վրայ: Այդպէս են ասում այստեղի երիտասարդ գիտնականներից շատերը: Մայրաքաղաքի ինստիտուտում երիտասարդ գիտաշխատողի գիտական աշխատանքը, որպէս կանոն, առաջ է գնում չափազանց դանդաղ: Նորագոյն սարքաւորումներից օգտուելը պրոբլեմ է. քեզանից առաջ կան հեղինակութիւններ եւ, յետոյ, օգտուել ցանկացողների քանակը մեծ է: Եւ այսպէս՝ բոլոր հարցերում: Եւ, որքան էլ տարօրինակ թուայ, մայրաքաղաքից 264 կիլոմետր հեռաւորութեան վրայ գտնուող ֆիզտեխ կենտրոնը, համեմատելով մայրաքաղաքի ինստիտուտի հետ, երիտասարդ գիտնականներն ինձ ասում էին. «Այստեղ կարելի է գիտական աշխատանք կատարել»: Ահա թէ ի՛նչն է նրանց բերել այստեղ աշխատելու, ստեղծագործելու ցանկութիւնը:

Իսկապէս, կենտրոնում տեղադրուած կընդիր եւ անով իրենց ինքնութիւնը ո-րոնող ընտրեալնե՛րը:

Եթէ մեր կիրակնօրեանները գեր պիտի կատարեն հակազդելու համար մտաւոր ու հոգեկան կեանքի որբացման վտանգին՝ գրչի ու արուեստի մարդիկը պէտք է շարունակեն հաւատարիմ մնալ իրենց կոչումին, ամայացումի եւ ամլութեան փութկոտ վերապրումները հերքելու եւ ովասիսները ջրառատ ու արեւոտ դարձնելու համար:

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

«Հայրենիք» (Օգոստ. 18)

ՄԻՋՕՆ

Միջօն այլեւս իր կովն հովիւ չէր տաներ: Ամէն օր կովին հետ միասին Սուգիկենց բանջարանոցին կողմերը կ'երթար: Կովը կը ձգէր չորցած արտերուն մէջ ու ինք, բանջարանոցի ցանկապատէն ներս մտնելով, թուփերուն մէջ կը պահուէր: Կովը նկատած էր, որ Միջօն այլեւս իրեն հոգ չէր տաներ: Արեւին տակ ծարաւ կը պապակէր: Չորցած արտերուն մէջ ուտելու բան չէր գտներ: Միջօն իր քով չէր մօտենար: Ծառերու շուքին տակ Միջօին գլուխը իր փորին՝ այլեւս չէին պարկեր:

Կովը դաշտին մէջ ղո՛ւր, ի զո՛ւր կը բառաչէր. մինչ Միջօ՝ բանջարանոցի թուփերուն տակ պահուըտած՝ կը հսկէր ամէն անգամ, երբ թռչուն մը անցնէր, երբ հովը թուփերը երերցնէր, երբ Սուգիկ ամուսին կամ կնոջ ձայնը լսուէր, երբ, վերջապէս, թուփերուն մէջ երեւնայ Լուսիկը իր հասակով վարսերն հովին տուած:

— Լուսիկ, — Միջօ ձայն կուտար ինքնիրեն: Այնքան խորունկ, գրեթէ անլսելի ու իմաստուն ձայնով մը, որ կարծես կենդանի մըն էր, որ յանկարծ լեզու կ'ելլէր:

— Լուսիկ, ալ փաթաթէս չկա՞յ տընկելու, — կը խօսէր Միջօ՝ թուփերուն մէջէն դուրս ելած:

Ալ փաթաթէս չկար տնկելու: Լուսիկ առանց պատասխանելու կ'անցնէր հովին հետ ու թուփերուն մէջ կը կորսուէր հովին պէս:

Միջօ որքա՜ն կ'ուզէր Սուգիկենց մշակը ըլլալ, — առաւօտէն մինչեւ **երեկոյ** հող փորել, փաթաթէս տնկել, բանջարանոցին բոլոր գործերը ընել: Այդ ծանր աշխատանքներուն համար Միջօ ոչինչ պիտի պահանջէր, ոչ իսկ մէկ fռտ ցորեն: Միայն Լուսիկին մօտ թող ըլլար, անոր եղբայրը թո՛ղ ըլլար:

Ուրիշ օր մը Միջօ նորէն թուփերէն դուրս ելաւ, երբ տեսաւ Լուսիկին անցնիլը: Միջօ այս անգամ իր ձեռքին մէջ բռնած էր ողջ բու մը:

— Լուսիկ, — ձայն տուաւ Միջօ:

Լուսիկ հետաքրքրութիւնով նայեցաւ Միջօի ձեռքի բուին ու մօտեցաւ:

— Էդ պայխուշն ինչո՞ւ բռներ ես, Միջօ. մեղք է մեղք, — խօսեցաւ Լուսիկ:

Միջօ պատմեց մուրացիկին պատմած հէքեաթը այն պառաւին, որ աւելին վրայ հեծած կը թռչի ու, բուերու աչքին մէջ նայելով, բախտը կը գուշակէ, օրուայ ժամերը կ'որոշէ:

Լուսիկ՝ աւելի հետաքրքրուած՝ Միջօին հետ բուի իմաստուն աչքերուն մէջ նայեցան: Երկուքն ալ ուրիշ ոչինչ գտան, այլ միայն բուի աչքերուն խորն ինկած իրենց պատկերները, քով քով, կարծես նարօտով մը իրարու մօտ բերուած:

Միջօ եւ Լուսիկ նստեցան քով քովի: Միջօ պատմեց նաեւ մուրացիկին պատմած «Թռչող ձիուն» հէքեաթը:

Միջօ մուրացիկին պէս չէր պատմեր, այլ ինքը հէքեաթին հերոսը կ'ըլլար, դեւերուն հետ կռիւ կ'ընէր, թռչող ձին կ'առնէր ու ինքն ու Լուսիկ՝ հրեշտակի թեւերով, ձիուն վրայ հեծած՝ կ'անցնէին լեռներ, ծովեր կ'անցնէին:

Երկու պատանիները՝ Բէգասով յափըշտակուած՝ որքա՜ն կը սիրէին քով քովի թռչիլ, աշխարհներ տեսնել, որովհետեւ Լուսիկի ե Միջօի աշխարհը Ս. Սարգիսի լեռան եաեւ կը վերջանար, հոն, ուր արեւը կը մարէր:

Երկուքն ալ մոռցած էին այն աշխարհը, որուն վրայ կ'ապրէին, ու երկուքն ալ կախարդական ձիուն վրայ հեծած լուսնկային քովէն կ'անցնէին, երբ յանկարծ թուփերուն մէջէն բարկացած դուրս ելաւ Լուսիկի մայրը:

Միջօն փախաւ յանկարծ:

— Աղջի, ի՞նչ կ'ընես հոս: Անունդ կանչելէն ձէնս քաշուեցաւ: Աղջի, ես քեզի չե՞մ ըսեր, էդ դող Միջօին հետ մի խօսար: Որ բռնէի, ես էնոր ծնկերը կը կոտրտէի: Անցիր, շուտ անցիր, էդ ամաններր լուա, — խօսեցաւ բարկացած մայրը ու ծեծելէն հիւղակ տարաւ:

Լուսիկ այլեւս չէր ուզեր, որ Միջօն իրենց բանջարանոցը գայ: Միջօին հետ անծանօթ աշխարհներ երթալ չէր ուզեր:

Լուսիկ Միջօին հետ չխօսեցաւ այլեւս, որովհետեւ Միջօն դող էր, ու մայրը կը ծեծէր, երբ անոր հետ խօսիլը տեսնէր:

.

Անցաւ գարուն, անցաւ ամառ եւ աշուն: Սակայն Միջօն Սուգիկենց բանջարանոցէն չէր հեռանար: Կովը կը ձգէր դաշտը, ճամբաներուն վրայ ու կը մտնէր թուփերուն տակ՝ միայն Լուսիկի հասակը տեսնելու, որ օրէ օր կ'աճէր: Աշունի երեկոյ մը, երբ Միջօ թուփերուն մէջէն դուրս ելաւ, տեսաւ որ կովը չկար: Դաշտըն ամբողջ ոտքի անցուց, բայց կովը չգտաւ: Արդեօք ո՞ր ճամբորդն առեր տարեր էր:

Կովը կորսուած էր ու մայրը ամբողջութեամբ անէծք էր դարձեր:

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(7 Շար.)

են առաջնակարգ սարքաւորումներ, որոնք ժամանակակից մակարդակով գիտական հետազօտութիւններ կատարելու հնարաւորութիւն են ընձեռում:

Նրանք, ովքեր եկել են այստեղ, արդէն լրջօրէն զբաղուած են աշխատանքով: Միայն թէ ամէն ինչ նոր է սկսւում: Դա նշանակում է, որ դեռ շատ դժուարութիւններ կը լինեն, շատ խոչնդոտներ պէտք է յաղթահարել: Բայց ամենից կարեւորը գիտական աւանի կառուցումն է:

— Գորիսեցիները մեզ լաւ ընդունեցին, հարազատի պէս, պատմում է Ալպիկ Մկրտչեանը: Բայց կեդրոնի կառուցումը դեռ ձգձգւում է: Սարքաւորումների մի մասը, շէնք չլինելու պատճառով, ուղղակի հնարաւոր չէ օգտագործել, լաբորատորիաները գտնւում են քաղաքի տարբեր մասերում, այդ նպատակի համար անյարմար շինութիւններում:

Մկրտչեանը այս ամէնի մասին խօսում է ափսոսանքով: Գորիսի գիտնականներին անհրաժեշտ է շուտափոյթ օգնութիւն: Մենք գնում ենք Ֆիզիկայի լաբորատորիաներից մէկը, որին երիտասարդ գիտնականները անուանում են «մանկապարտէզ»: Լաբորատորիան տեղաւորուած է նախկին մանկապարտէզի շէնքում... Օպտիկայի լաբորատորիան գտնւում է մի ինչ – որ շէնքի խոնաւ նկուղային յարկում...

Ուրեմն, ֆիզիկա–տեխնիկական կայանի կառուցումը առաջնահերթ խնդիրէ: Մինչդեռ նրա տեղն էլ դեռ որոշուած չէ:

Նոյնութեամբ վերարտադրում եմ Ալպիկ Մկրտչեանի խօսքերը, որ նա, որպէս գիտական կենտրոնի դիրեկտոր, ասաց լրագրողի հետ ունեցած իր առաջին հարցազրոյցում.

— Աշխատակիցներից 16ը գիտութեան թեկնածուներ են: Այստեղ են եկել միութեան տարբեր հանրապետութիւններից: Նրանց ջանքերով կարողացանք կարգի բերել լաբորատորիաները, սկսել հետազօտութիւնները: Այսօր գիտական կենտրոնը կապուած է ոչ միայն միութեան, այլեւ արտասահմանեան մի շարք համանման հիմնարկների հետ: Վերջերս մեր կայանում հիւր էին մի խումբ Ֆրանսացի գիտնականներ: Մեր աշխատութիւնները տպագրւում են միութեան եւ արտասահմանեան գիտական պարբերականներում կենտրոնի աշխատակիցները մասնակցում են միջազգային համաժողովների, ուր նրանց զեկուցումները արժանանում են բարձր գնահատականի...

Այս ամէնը ասւում էր նկատելի հպարտութեամբ: Գիտական աշխատանքում չեն ձանձրանում Գորիսի գիտնականները: Ձանձրանում են աշխատանքից յետոյ: Գորիսում չկայ մշակութային քիչ թէ շատ կարգին մի օջախ, կինոթատրոններում չգիտես ինչ նկատառումներով, շաբաթներ շարունակ ցուցադրւում են նոյն ցածրորակ նկարները, մայրաքաղաքից արտիստներ ,արուեստագէտներ համարեա չեն գալիս: Այս ամէնի մասին պատմում են մտահոգութեամբ :Եւ ասացէք ,խնդրեմ աշխատանքից ազատ ժամերը որտե՞ղ անցկացնի, օրինակ, Մոսկուայից այստեղ եկած երիտասարդ գիտնականը: Իսկ Բորիս Խանուկայեւի եւ Վոլոդեա Գէորգեանի նման մարդիկ այստեղ շատ անհրաժեշտ են: Նրանք այն կորիզն են, որի շուրջը պիտի կամաց – կամաց հաւաքուեն Գորիսի գիտական կենտրոնի ապագայ կադրերը: Այս վերաբնակ մարդկանց համար ապրելու, աշխատելու եւ հանգստանալու պայմաններ են պէտք:

Մտածում եմ, այնուամենայնիւ, ամէն ինչ այնքան էլ տխուր չէ: Անելիքներ, խնդիր շատ կան: Բայց ամէն մի նոր սկսուած գործ առանց դժուարութիւնների չի լինում: Կարեւոր է, որ գիտական կենտրոնը կայ, այն ստեղծուած է, կարեւոր է, որ այնտեղ տարւում են ժամանակակից գիտական հետազօտութիւններ, եւ որ շատ հնարաւոր է այստեղ Գորիսում՝ իրենց լուծումն ստանալ նորագոյն Ֆիզիկայի մի շարք խնդիրներ...

Մտովի պատկերացնում եմ գիտական աւանը՝ կառուցուած, աւարտուած: Տեսնում եմ, թէ ինչպէս գորիսեցին, զբօսաշրջիկներին ու գիտնականներին Հայաստանի գիտութիւնների ակադեմիայի ֆիզիկա – տեխնիկական կեդրոնը ցոյց տալուց յետոյ, ցոյց է տալիս Տաթեւի վանքի մնացորդները եւ սկսում պատմել, որ դեռեւս դարեր առաջ այստեղ, Տաթեւում...

Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

«Գրական Թերթ»

ԳԼԽԱՑԱՒԸ

———o———

Շատեր կը գանգատին գլխացաւէ, մոլորակի բնակչութեան գրեթէ 4 - 8 տոկոսը: Գլխացաւի բազմաթիւ դեղեր կան, զորս կարելի է ձեռք ձգել դեղատուներուն մէջ, առանց դեղագրի: Բայց ինչո՞ւ գլխացաւէ տառապողներու թիւը չի նուազիր: Խնդիրը հոն է որ ան ոչ թէ առանձին հիւանդութիւն մըն է, այլ միայն ուղեկից, ախտանշան, որեւէ ուրիշ հիւանդութեան արձագանգ: Այսինքն, դեղահատները կրնան միայն առժամապէս մեղմել ցաւը: Կրնա՞յ արդեօք արդիւնաւէտ ըլլալ պայքարը ոչ թէ բուն հիւանդութեան, այլ միայն ախտանշանի դէմ:

Ոչ թէ վայրկենական անախորժութենէ, այլ ընդհանրապէս գլխացաւէ ազատելու համար հարկ է պարզել անոր պատճառը եւ յետոյ միայն անոր վրայ ուղղել բժշկական ամբողջ զօրութիւնը: Բայց մի՞թէ մեզմէ իւրաքանչիւրը որ բժիշկ չէ, ի վիճակի է պարզել զայն: Յիշենք՝ գլխացաւը կրնայ յառաջանալ գլխու արիւնատար անօթներու պատերուն մէջ ջղային վերջոյթներու գրգռման (Երակներու կարծրացումը) հիւանդութիւններու, վզի ողնասիւնատակներու ախտահարումներու, լեարդի, լեղապարկի, աղիքներու եւ կարգ մը ուրիշ հիւանդութիւններու պարագային: Կը գոյանայ հիւանդութիւններու ամբողջ ցուցակ մը, որոնք կը բուժուին տարբեր ձեւերով:

Նման իրադրութեան մէջ ի՞նչ կը մտածէ բժիշկը: Ան գիտէ, օրինակ, որ եթէ հիւանդը միջին կամ տարէց հասակի է եւ ցաւէն զատ, կը գանգատի գլխու աղմուկէն, ուրեմն, նախ եւ առաջ պէտք է մտածել երակներու կարծրացումի մասին: Այս պարագային, պէտք է հարցնէ, թէ ի՞նչ տեսակ են ցաւերը, մշտակա՞ն, չե՞ն խանգարած հիւանդի քունը, ուշադրութիւնը, յիշողութիւնը: Փորձառու մասնագէտը չի զլանար նաեւ գիտնալ, հիւանդի գլխացաւերուն կ'ուղեկցի՞ն արդեօք գլխապտոյտը, սրտախառնութիւնը, օրօրուիլը՝ քալելու ատեն տեսողութեան վատացումը: Եթէ այո, ապա ուրեմն անիկա կրնայ ցոյց տալ, որ խանգարուած է ուղեղի արեան շրջանառութիւնը կամ բարձրացած է զարկերակի ճնշումը:

Ուղեղի արեան շրջանառութիւնը օրէնքէն կրնայ «շեղել», օրինակ, ոսկրաբեկութեան հիւանդութիւնը, որ կապուած է ողնաշարի ճկունութիւնն ապահովող կրճիկային առաձգական միջնաշերտերու մէջ կատարուող փոփոխութիւններու հետ: Երբ միջողնային այդ սկաւառակները կը չորնան ու նուազ առաձգական կը դառնան, դուրս կը ցցուին ու կը ճնշեն զարկերակը, ուղեղի սնուցումը կը դժնդայ եւ կը յառաջանան գլխացաւի նոպաներ: Հարկ կա՞յ ըսելու, որ այդ ցաւը հեռացնելու համար անհրաժեշտ են միանգամայն ուրիշ միջոցներ, քան անդարի (միկրէն) պարագային:

Բոլոր այդ հիւանդութիւններու պարագային ախտանշանը նոյնն է՝ գլխացաւ: Այսպէս, մենք կը ճչանք տաք բանի մը դպչելուն, այրուածքի եւ սրսկումի ատեն: Հակազդումը նոյնն է, պատճառները՝ տարբեր: Իւրաքանչիւր պարագային գլխացաւի բուն պատճառը բացայայտելը բժշկական մեծ արուեստ է՝ բազմապատկած գիտելիքներով եւ փորձով: Չէ՞ որ հիւանդներու մեծամասնութեան գանգատները նոյնանման են՝ գլխու կամ ականջներու մէջ աղմուկ, ծանրութեան զգացում, ցաւ մը, որ մէկ կը տարածուի, մէկ ալ «կը հաւաքուի» որոշեալ գօտիի մը մէջ: Խոստովանինք որ առանց բժիշկի օգնութեան ի վիճակի չենք հասկնալու պատճառը:

Բայց դժբախտութիւնը միայն այն չէ, որ տնային բուժումը չի դարմաներ ցաւին պատճառները, ան դեռեւս ընդունակ է քօղարկելու միւս վտանգը, բթացնելու զգօնութիւնը: Դպրոցականներու մօտ երբեմն գլխացաւը կ'ուղեկցի տեսողութեան գերլարուածութեան, նշագեղձերու բորբոքման: Շուտափոյթ կ'ըլլայ տուած դեղահատը առժամեայ կերպով կը չքացնէ ցաւը: Պահ մը կը հանգստանանք եւ կը յետաձգենք բժիշկի երթալը, որ այնքան անհրաժեշտ է: Այնուհետեւ եղակի նոպաները միաձուլուելով կը յառաջացնեն գլխուն մէջ ծանրութեան սովորական զգացում եւ բժիշկի մասին միտքը վերջնապէս կը խամրի. «բոլորն ալ գլխացաւ ունին, երբեմ ի՞նչ ըսեմ»: Իսկ ախտաբանական օճախը՝ ցաւի նախապատճառը, կը հասուննայ առանց բուժուելու:

Բուժածները բնականաբար կը վերաբերին գլխացաւի պարագաներուն: Գլխացաւը կը յառաջանայ նաեւ յոգնածութենէն հեղձուցիչ սենեակի մէջ երկար մնալէն, անբաւարար քնանալէն, յուզումէն: Այդ պարագային կարճատեւ հանգիստն ու զբօսանքը կը բուժէ առանց դեղերու:

Մ. Գ.

ՓՐՈՖ. ՇԱՒԱՐՇ ԹՈՐԻԿԵԱՆ

ՆԵՐԿԱՅ Կ'ԸԼԼԱՅ ՄԱԿԻ ԵՆԹԱՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ԺՈՂՈՎՆԵՐՈՒՆ

———o———

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, ՄԱԿ.— ԼԵՒՈՆ ՔԵՇԻՇԵԱՆ ԿԸ ՀԱՂՈՐԴԷ «ԱԶԴԱԿ»Ի

Փրոֆ. Շաւարշ Թորիկեան պաշտօնապէս ներկայ կը գտնուի Խտրականութեան կանխարգիլման եւ Փոքրամասնութիւններու Պաշտպանութեան ենթայանձնախումբի հանդիպումներուն, իբրեւ Եկեղեցիներու Համաշխարհային խորհուրդին պաշտօնական դիտողը: Ան արդէն իսկ սկսած է կապեր հաստատել ենթայանձնախումբի մասնագէտներուն հետ: Ան գործնապէս պիտի մասնակցի ենթայանձնախումբի օրակարգին վրայ դրուած բոլոր հարցերու քննութեան, միաժամանակ արտայայտելով իր տեսակէտները:

Միւս կողմէ՝ ՄԱԿի կեդրոնին մէջ, Հայ Ազգային Խորհուրդը յայտարարեց թէ մեծ ցոյց մը կազմակերպած է Տակ Համըրշոլտ հրապարակին վրայ, Երկուշաբթի՝ 12 Օգոստոսին, բողոքելու համար ցեղասպանութեան տեղեկագրին 30րդ պարբերութիւնը ջնջելու թրքական փորձերուն դէմ: Խորհուրդը Ուրբաթ օր ցրուեց միջազգային մամուլին ուղղուած յատուկ հաղորդագրութիւն մը, որ կը յայտնէր թէ պատմութիւնը խեղաթիւրելու թրքական ճիգը շատ բացայայտ էր, այն իմաստով որ Թուրքերը չեն ուզեր իրենց գործադրած ցեղասպանութիւնը յիշատակող որեւէ արձանագրութիւն ձգել ՄԱԿի ուսումնասիրութեան մէջ: Հայ Ազգային Խորհուրդը կ'ազդարարէր նաեւ որ թրքական այս քայլը կրնայ վտանգաւոր ուղիներու առաջնորդող նախընթաց մը դառնալ: Հաղորդագրութիւնը կ'աւելցնէր որ Հայերը մտահոգ են նոյնպէս Կիպրոսի Հայերուն եւ Յոյներուն ապահովութեամբ:

«ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (51)

ԻՆՉՊԷՍ ԳՈՂՑԱՆ ՅԱՐԵՐՈՒՆ ԹԱԳԸ

ԿՆՈՋԱԿԱՆ ՄՐՑԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ի՛նչ փոյթ թէ վաղը պիտի տառապի, ի՛նչ փոյթ, քանի որ այս գիշեր ինք երջանիկ է այս արտում, անողորմ եւ հրապուրիչ երիտասարդին քով, այս այնքա՛ն գեղեցիկ մարդը, որ կիները կը չարչրկէ ծաղիկներու պէս եւ որ քիչ առաջ արտասուելով ըսած էր իրեն.

— Կը սիրեմ ձեզ:

Ի՛նչ փոյթ վաղը, երբ այսօր երջանկութիւնն ու սէրը զինք կը կանչեն:

Զարմանալի զուգադիպութեամբ մը, անտեսանելի երգիչը լուսնին կ'արձակէր իր հոգեկան վիճակը արտայայտող երգ մը:

Եւ մինչ բառերը կը յաջորդեն իրարու, իշխանուհին աւելի ուժգնութեամբ կը սեղմէ իր ձեռքին տակ բռնած ձեռքը, երիտասարդ կխտտուածին յայտնելու համար թէ հպատակած է անոր կամքին:

Ընթրիքը կը վերջանայ:

Ցիկանի վերջին երգին վերջին նախադասութիւնը հեծկլտանքի մէջ կը մարմրի: Սեւամորթները, լռութեամբ եւ փութկոտ սեղանները կը վերցնեն: Դահլիճին խորը, նուագախումբը նոր եղանակներ կը նուագէ եւ զոյգերը կը վերակազմուին:

Ոչ ոք կուգայ իշխանուհին հրաւիրել:

Ամէն ոք հասկցեր է թէ միայն այդ գեղադէմ երիտասարդը, զոր իշխանուհին ընթրիքի ատեն քովը նստեցուցած էր եւ հետը խօսակցած, ա՛ն միայն զայն պիտի առնէ իր բազուկներու մէջ:

Ոչ ոք կը զարմանայ եւ ոչ ոք կը խորհի փափսալ:

Իշխանուհին, երկար տարիներէ ի վեր այրի ըլլալով, հետեւաբար ազատ, միայն իր քմահաճոյքներուն մտիկ կ'ընէ: Եւ իր մտերիմները զինքը կը սիրեն ու կը հիանան իրեն վրայ առանց զայն դատելու: Կարելի՞ է ենթադրել որ անիկա դիմադրած ըլլայ անդիմադրելի Սէրժ Լավրէնթիէֆին:

Անկէ զատ, պարի ատեն թեւ թեւի իրենց կազմած զոյգը, հիացման արժանի է: Եւ կ'արժէ որ իրենց շուրջը շրջանակ մը կազմուի դարատափին վրայ, որ հիմա թեթեւօրէն լուսաւորուած է հորիզոնէն վար հեռզհեռէ իջնող լուսնին վերջին շողերով:

Սակայն հրաւիրեալներուն մէջ մէկը կայ որ կը տառապի, մէկը, զոր կը տանջեն կիսամերկ պարուհիին ակնրախ գեղեցկութիւնն ու երջանկութիւնը, գոհարեղէններու եւ սպիտակ ժանեակներու հրապոյրներով պարուրուած:

Անիկա կոմսուհի Վանտա Կրօջօւսքան է, Մոսկուացի Լեհուհի մը, որուն կարճ, շագանակագոյն գեղեցիկ մազերը մթակարմիր ցոլքերով, ճակտին շուրջ եւ ականջներուն վրայ կը կապուին մարգարիտէ շարքով մը:

Կոմսուհին իր անհաշուելի հարստութեամբն ու քիչ մը մանչ – աղջիկի շնորհովը որոշ դիրք ունէր ռուս բարձր դասու ընկերութեան մէջ, ինչպէս իր բազմաթիւ ազնուապետական հայրենակից կիները, որոնց ամուսինները բարձր պաշտօններ կը վարէին իրենց հայրենիքը դերեվարող կառավարութեան մէջ:

Սակայն կոմսուհին, անկեղծ հայրենասիրութեամբ մը լեցուած, խորապէս կը հաւատար իր դժբախտ երկրին փրկութեան:

Հակառակ երեւոյթական ռուսականացման, հակառակ քանի մը ռուսերու հանդէպ զգացած իրական եւ անկեղծ սիրոյն, հաւաքաբար կ'արհամարհէր այս ազգը, որ գերութեան մատնած էր իր ցեղը:

Եւ չափահաս ըլլալէն ի վեր, գաղտնօրէն եւ առանց որեւէ կասկած հրաւիրելու, մասնակցած էր ցարական վարչութեան եւ Ռուսիոյ միութեան դէմ դաւադրող բոլոր ձեռնարկներուն: Ու այս մասին նոյն իսկ տեղեկութիւն չունէր իր ամուսինը, որ պատերազմի վերջին շաբաթներուն սպաննուած էր:

Եզական անձնաւորութիւն մըն էր կոմսուհին եւ կրկնակ կեանք մը կը վարէր:

Նախ ծայրայեղ ճոխութեամբ աշխարհիկ կեանք մը, ուր յաջողութիւններ ու տկարութիւններ ունեցեր էր, եւ յեղափոխականի ու հայրենասէր դաւադրողի գաղտնի կեանք մը: Ու անիկա միշտ պատրաստ էր ծախսելու իր հսկայ հարստութիւնը ի հաշիւ ռուս կամ օտար ահաբեկիչ կազմակերպութիւններուն:

ՓՕԼ ՄՕՆՖԷՐՐԱՆ

(Շար.)

Կարդացէք
«ՅԱՌԱՋ»ը
Տարածեցէք

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Շահան Շահնուրի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման.—

Պ. Տիրան Խայիկեան 100, Տիկին Մարիամ Ակոնայեան 50, Վաչէ վրդ. Իգնատիոսեան 50, Արմէն Իգնատիոսեան 50, Հրանդ Աճէմեան 50, ոմն՝ 30:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Անդրէ Պաղտասարեան 160 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Փարիզի խումբը կը վերադառնայ, Հինգշաբթի, Օգոստոս 29, կէսօրէ ետք ժամը 6 – 7ի ընթացքին, ՓՈՐԹ տ'ՕՐ – ԼԷԱՆ, 10 – 12 Ավընիւ Փօլ Ափէլ (Թենիսներու մօտ):

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Խումբը կը հասնի Չորեքշաբթի, Օգոստ. 28, կէս գիշերուան մօտ, սովորական վայրը:

×

ԼԻՈՆ

Լիոնի խումբը կը հասնի, Չորեքշաբթի իրիկուն, Օգոստ. 28 ժամը 18ին Լիոնի եկեղեցւոյ առջեւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր 13ին Սալ տէ Ֆէթ տը Սեւրան:

×

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Շաբաթ Նոյեմբեր 9ին, Շարպոնիէռի չքեղ սրահներուն մէջ:

×

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ երաժշտական յիսնամեայ գործունէութեան նուիրուած ցերեկոյթ, Սալ Կաւօ, Դեկտեմբեր 15ին, գեղարուեստական ճոխ յայտագրով:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե. չքեղ սրահներուն մէջ, Հոկտեմբեր 27ին ժամը 16էն 24:

«ՅԱՌԱՋ»Ի

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Մահազդ	100 փր.
Հոգեհանգիստ	40 փր.
Ցաւակցութիւն	20 փր.
Փոխան ծաղկեպսակի	20 փր.
Հարսնիք, նշանտուք	40 փր.
Ծնունդ	40 փր.
Կը փնտռուի	20 փր.
Կ'ուզուի	30 փր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել՝ Թերթին վարչութեան:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է իր նոր շէնքին համար Տէր եւ Տիկին Ալէն Փափազեանէ 500, Պ. Վազգէն Բամպակեան (Միլանօ) 600, Օր. Լօռա Բամպուկեան (Մարսէյլ) 200 Ֆր:

ԲՈՅԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը հրաւիրուած է Անծանօթ Զինուորին Բոցն արծարծելու Սեպ. 4, Չորեքշաբթի, ժամը 18ին:

Հաւաքուիլ Ֆրիէտլանտ-Շան զ'Էլիզէի անկիւնը:

ԳՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Կը փնտռուի կարի ուղղէօզ *մեքենայ մը, լաւ վիճակի մէջ: Դիմել տիկին Գանթարճեանի:*

8, rue des Lilas — Chaville

NANE CARZOU

SIGNERA SON LIVRE

Voyage en Arménie

Couverture et photos de
CARZOU
Postface de Jean-Marie CARZOU

Le Jeudi 5 Septembre de 16 à 19 heures
à la Librairie Marguerat
2, Place St. François
LAUSANNE

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince — Paris (6e)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՄԲ...
(Քերթուածներ)
Ընտիր տպագրութիւն

Գին 20 փր.

Դիմել՝ ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Յակոբ (Յակոբոս) Լէպլէպիճեան Կեյվէի Բուրթպելէնցի գիւղէն կը փնտռէ իր քոյրը՝ Հանրիկ Լէպլէպիճեան, որ կորսնցուած է Տէր Զօրի Շէտտատիէի ջարդին, 1916ին:

Գրել՝

LEBLEBIDJIAN
13, rue des Myosotis
94140 — Alfortville
France

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տիկին Մուսաեան 50, Օր. Հիւկէթ Տամատեան եւ Տիկին Ռընէ Ռօսինեօլ, ողբ. Տիկին Մատթէոսեանի մահուան առթիւ 50ական Ֆր., Տիկին Գէորգ Մարանկօզեան եւ զաւակները, մատրան շինութեան ի նպաստ 100, Պ. Խաչատուր Տումանեան, եկեղեցւոյ միջոցաւ 100, Պ. Խախամեան 50, ողբ. Յովհաննէս Փէչիմէնեանի մահուան առթիւ ծերանոցին: Տէր եւ Տիկին Լուիս Պապանեան, ի նպաստ մատրան եւ Պ. Ռստանիկ Աճէմեան ողբ. Քերովբէ Կիւմիւշեանի յիշատակին 50ական Ֆրանք: Պ. Պօղոս Գույումճեան 50 Ֆր, եւ Լեւոնեան ընտանիք 10 Ֆր. ողբ. Սօքիքեան Խորէնի մահուան առթիւ ի նպաստ Հօմ Արմէնիէնի (Սէն Ռաֆայէլ): Պ. Նուրհան Գափամաճեան ողբ. Արշակ Քիւրքճեանի յիշատակին 30 Ֆրանք:

ԿՈՉ

ԳԻՐՔ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Քամփ. Ֆրէզի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ վարչութիւնը ծրագրած է ընդարձակ գրադարան մը ստեղծել Մարսէյլ Հայ գաղութէն ներս մերազն ժողովուրդին եւ Հայ մանկուոյն մատչելի պայմաններով:

Ուստի այս նպատակով կոչ կ'ուղղենք Ֆրանսահայ մեր ազնիւ ու նուիրատու ժողովուրդին նուիրել իրենց ամէն տեսակի եւ լեզուոյ գիրքերը եկեղեցւոյս գրադարանին:

Փափաքելի է նուիրած գիրքերը մակագրել Ս. Կարապետի անունով եւ նուիրատուին ստորագրութեամբ:

Մեր հասցէն.—

Eglise Arménienne St. Garabed
Camp. Frèze-St. Antoine
13015 Marseille — tél. 51 28 06

LE VOYAGE EN GRECE

n'hésitez pas, adressez-vous à

Mayda BERBERIAN
6, Rue de l'Echelle, PARIS (1er)
Tél. : 260-30-20 et 260-67-34
de 9 h. à 19 h. tous les jours

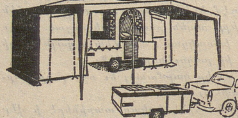
spécialiste de voyages en Grèce, Orient, Moyen-Orient
(Liban, Egypte etc...)
Les voyages à partir de 595 F.

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
Դիմեցէ՛ք ՄԱՅՏԱ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԻ
LE VOYAGE EN GRECE
Ամէն օր ժամը 9էն 19
Ճամբորդութիւններ դէպի Յունաստան, Արեւելք, Եգիպտոս, Լիբանան
595 Ֆր.էն ՍԿՍԵԱԼ

Passez vos vacances en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST **la bohème**
UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères

Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU
T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON
T.490.17.79

NEUF–OCCASION–ACCESSOIRES–POSE D'ATTELAGES

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԷՐ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Նուպարեան Մատենադարանի *վարչութիւնը, առ ի գիտութիւն կը հաղորդէ ընթերցասէր հասարակութեան թէ՝ ընդառաջելով Արտասահմանի եւ տեղւոյս ուսումնասիրողներու փափաքին, որոշած է Մատենադարանը բաց պահել Օգոստոս ամսուն:*

Հետեւաբար Մատենադարանը փակ պիտի մնայ Սեպտեմբեր ամսուան ընթացքին տարեկան արձակուրդի առիթով:

Հասցէ.— *Նուպարեան Մատենադարան*

11, Սքուար Ալպոնի, Փարիզ 16րդ

Երթեւեկի համար իջնել Մեթրօ Փասի

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
29
JEUDI
29 AOUT
1974

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 ֆր. Վեցամսեայ 90 ֆր.
Արտասահման Տար. 200 ֆր. Հատը 1 ֆր.

50րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·097 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 50e ANNÉE — N° 13.097

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՇԻՆԱՐԱՐԱԿԱՆ ՋՈԿԱՏՆԵՐԸ

—o—

Հայաստանի Բարձրագոյն Ուսումնական Հիմնարկութեանց եւ տեխնիկումներու հազարաւոր ուսանողները դպրոցական տարեշրջանի վերջաւորութեան, ամառուան արձակուրդի ամիսներուն պատրաստակամութիւն կը յայտնեն մասնակցելու երկրի համաժողովրդական կառոյցներուն:

Սով. Հայաստան 23 Յուլիս 1974ի խմբագրականով կը շեշտէ թէ Ուսանողական Շինարարական Ջոկատները կարճ պատմութիւն ունին եւ տարուէ տարի կ'աճին՝ դառնալով մեծ ուժ: Ինը տարի առաջ ընդամէնը 200 երիտասարդներ միայն մաս կը կազմէին այդ ջոկատներուն: Անցեալ տարի 5·600 հոգիի բարձրացեր է անոնց թիւը:

Անոնք գործօն մասնակցութիւն ունեցեր են Արփի - Սեւանի, Մեղրաձոր - Համզաչիմանի փապուղիներուն, Հրազդանի լեռնաքիմիական կոմբինատին, Սովետաշէնի եւ Թալինի խոզաբուծական համալիրներու եւ այլ կառոյցներու շինարարութեան:

Շուրջ 2000 հայ երիտասարդներ Ղազախստանի Կոկչետաւի մարզին մէջ իրագործեր են աւելի քան 7 միլիոն ռուբլիի շինարարութիւն: Ուրիշ երիտասարդ ուսանողներ Արխանգելսկի, Մուրմանսկի Օրէնբուրգի եւ Սմոլենսկիի մարզերուն մէջ կառուցեր են անասնապահական օբյեկտներ եւ գիւղատնտեսական մթերքներ վերամշակելու ձեռնարկութիւններ, դպրոցներ, հիւանդանոցներ, մանկապարտէզներու շէնքեր: Աշխատեր են Տոլյատիի ինքնաշարժի գործարանին մէջ:

Հայաստանի ուսանողական ջոկատները աւելի հեռուներն ալ գացեր են: Լեհաստանի Հունգարիոյ, Չեխոսլովաքիոյ կառոյցներուն մէջ կատարեր են 13 միլիոն ռուբլիի շինմոնտաժային աշխատանքներ:

Հայ ուսանողները առիթէն օգտուելով իրենց գացած շրջաններուն մէջ քաղաքական - զանգուածային եւ մշակութային աշխատանքներ ծաւալեր են: «Լենինեան բարեկամութեան կամուրջներ» ստեղծեր են Հայաստանի եւ Միութեան բազմաթիւ քաղաքներու եւ շրջաններու միջեւ, կազմակերպելով մշակոյթի օրեր եւայլն:

Խ. Միութեան եւ Հայաստանի կարեւորագոյն կառոյցներուն մէջ արդէն աշխատանքի անցեր են 8·300 հոգիէ բաղկացած ուսանողական շինարարական ջոկատներ: Անոնք իրենց գործունէութեան շրջանակը ընդլայներ են: Պիտի իրագործեն 17 միլիոն ռուբլիի շինարարական աշխատանքներ:

Այս տարի դաշտերու հետ աշխատանքի մեկներ են 1800 աղջիկներ, որոնք մեծ մասով կ'աշխատին Խ. Միութեան եւ Հայաստանի պահածոներու գործարաններուն մէջ եւ կ'օգնեն բժշկական հիմնարկներու անձնակազմերուն:

Բացի համալսարանական ուսանողներէն, միջնակարգի բարձր դասարաններու 5000 աշակերտներ աշխատանքի լծուեր են կոլխոզական դաշտերու մէջ:

Ուսանողները Հայաստանի մէջ կազմեր են 35 ագիտբրիգադներ, այսինքն քարոզչութեան նուիրուած խմբակներ, որոնք գիւղերու աշխատավայրերուն առջեւ պիտի տան շուրջ 300 համերգ եւ պիտի կազմակերպեն տարբեր նիւթերով դասախօսութիւններ եւ զրոյցներ:

Բացառիկ նուաճումներ արձանագրած են այս տարի հայ ուսանողները ա՛յն առաջեան, որ, ըստ Սով. Հայաստանի, «1974 թուականը պատմութեան մէջ կը մտնի որպէս կոմունիստական շինարարութեան նոր յաջողութիւններու տարի»: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ անոնք «Սովետական ողջ ժողովուրդի հետ պաշտպանում են մեր կուսակցութեան եւ կառավարութեան խաղաղասիրական քաղաքականութիւնը»:

Պաշտօնաթերթը կը թուարկէ մասնաւոր հոգածութիւն ցոյց տալ սոցիալիստական երկիրներէն Հայաստան եկած ուսանող երիտասարդներուն, համատեղ աշխատանքով ամրապնդելու համար տարբեր ազգերու երիտասարդներու բարեկամութիւնը:

Եզրակացնելով, Ս. Հայաստան կը շեշտէ, որ ժողովուրդը մեծ սպասելիքներ ունի հայրենասէր ուսանողներէն: «Հայաստանի ուսանողական շինարարական ջոկատների անդամներն իրենց ողջ ուժերը, ողջ եռանդը պէտք է նուիրեն կուսակցութեան եւ կառավարութեան կողմից առաջադրուած խնդիրների կատարմանը եւ արժանի աւանդներն լինեն իններորդ հնգամեակի որոշիչ տարուայ պլանները կենսագործելու համընդհանուր պայքարում»:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՐԻՒՐ ՕՐ ԵՏՔ ԺԻՍՔԱՐԻ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌԸ

—o—

«ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԿԸ ՊԱՐՏԻՆՔ ՄԵՐ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՄԷԿ ՄԵԾ ՄԱՍԸ»
ԿԸ ՇԵՇՏԷ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէն խոստացած էր պաշտօնի գլուխ գալէն հարիւր օր ետք ներկայացնել իր հաշուեկշիռը:

Նախագահը բացատրեց թէ տէր մնացած է ընտրական իր խոստումներուն եւ արդէն իսկ իրագործած կարգ մը կարեւոր պահանջները, ինչպէս ընտրական տարիքը իջեցնել 18ի, ազատականացնել վիժումի եւ յղութիւնը կանխարգիլող դեղահատներու հարցը, երաշխաւորել անհատական ազատութիւնները: Փոփոխութիւնը կարելի եղած է առանց յեղափոխութեան: Օրէ օր կիները աւելի լայն տեղ կը գրաւեն ֆրանսական ընկերութեան մէջ, կառավարութեան մաս կը կազմեն: Փոփոխութիւններէն ետք, Ժիսքար կ'ուզէ յառաջդիմութեան առաջնորդել Ֆրանսան ու Ֆրանսացիները: Հոս, սակայն կարեւոր խոչընդոտ մը կայ՝ դրամահոսութիւնը: Նախագահը կ'ըսէ թէ ան ընդունելի չէ ոչ Ֆրանսայի, ոչ Ֆրանսացիներուն, ոչ սպառողներուն, ոչ ալ ձեռնարկութեանց համար եւ քանի որ ընդունելի չէ, պէտք է մէջտեղէն վերնայ, կամ գոնէ վերցուի այն մասը որ մեզմէ կախում ունի: Կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առած է, որոնք բաւարար են բայց որոնց գործադրութիւնը ծանր պիտի ըլլայ: Նախագահը կը շեշտէ սակայն թէ կարելի չէ մեծ ցաւերու դէմ փոքր դարմաններով պայքարիլ: Դրամահոսութեան դէմ այս պայքարին մէջ, նախագահը կը դիմէ երեք դասակարգի՝ բանուորներուն, հողագործներուն եւ бատրերուն [?]:

Ներքին ճակատի վրայ, Ժիսքար կ'ուզէ ազատականացնել ընկերութիւնը, այսինքն վերջ տալ եղող դպրոց կարգ մը միջոցներու: Արդարութեան մարզին մէջ, Սեպտեմբերէն արդէն տարեցները 20 առ հարիւր յաւելում պիտի ստանան իրենց եկամուտներուն վրայ: Ցեռագային կառավարութիւնը պիտի պատրաստէ նաեւ տուրքերու աւելի արդար դրութիւն մը:

Ժիսքար խօսեցաւ նաեւ արտաքին հարցերու մասին եւ անշուշտ՝ Կիպրոսի «...միւս կողմէ Կիպրոսի դէպքերը ուր կը բախին եւրոպական տնտեսական հասարակապետութեան միացած երկու երկիրներ, Յունաստան, որուն կը պարտինք մեր քաղաքակրթութեան մէկ լայն մասը, ինչ որ կը բացատրէ սէրը զոր Ֆրանսա ունի անոր ժողովուրդին հանդէպ եւ նաեւ Թուրքիան, որ միացած է եւրոպական տնտեսական միութեան եւ պարզուեցաւ որ աշխարհի եւ Եւրոպայի կազմակերպութեան ներկայ վիճակը թոյլ չէր տար որ առաջքն առնուի նման բախումի մը»: Ասկէ կը թուի Ժիսքարի թէ Եւրոպա կրնայ միայն իր վրայ հաշուել կազմակերպուելու համար եւ թէ արդի աշխարհը խիկալէս արդի աշխարհ կ'ըլլայ միայն այն ատեն երբ անոր քարտէսը դադրի Եւրոպայի տեղ ունենալու միայն վէրք մը»: Ուրեմն Ֆրանսա նախաձեռնութիւններ պիտի առնէ Եւրոպայի քաղաքական կազմակերպութեան ուղղութեամբ:

Իր եզրակացութեան մէջ, Ժիսքար շեշտեց թէ ընտրապայքարի ատեն ըսած էր որ ժողովուրդը հաւատայ թէ փոփոխութիւն պիտի բերէ: Զինքը ընտրած են առանց շատ հաւատալու փոփոխութեան, այսօր կ'ուզէ որ յառաջդիմութեան հաւատայ ժողովուրդը եւ երբ իրագործուի այն ատեն ժամանակը եկած կ'ըլլայ հաւատալու:

Ինչպէս միշտ հակազդեցութիւնները չեն փոխուիր ըստ կողմերու:

Ի ՆՊԱՍՏ ՅՈՅՆ - ԿԻՊՐԱՑԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Դ. ՑԱՆԿ

	Ֆ.
Տիկին Շալճեան եւ զաւակները	500
Լեւոն Յովհաննէսեան	500
Արա Գորգիկեան (Նախկին աշակերտ Մելքոնեան վարժարանի)	500
Յովհ. Հրաչեան	200
Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Փօլատեան	100
Տիկին Նուարդ	100
Գեղամ Խաչատուրեան (Նիս)	100
Սարգիս Ընտրիկեան	100
Էսդուար Մարտիրոսեան	100
Քլօտ Տատեան	50
Վարդուհի Զալըրեան	50
Գոհար Ագկիւլեան	50
Տէր եւ Տիկ. Վահէ Շահինեան	50
Յակոբ Գէորգեան	50
Զարեհ Պզտիկեան	30
Պալտասարեան	20
Գումար	2500
Նախորդ գումար	19·730
Ընդհ. գումար	22·230

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԱՏՂԱԾ՝ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԷՄ

—o—

ՀԱԼՔԵԱՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ՄԸ ԹՈՅՆ ԿԸ ԹԱՓԷ ԵՒ Կ'ՈՒԶԷ ՈՐ ԱՄԷՆ ԿԱՊ ԽԶՈՒԻ «ԱՅԴ ԵՐԿՐԻՆ» ՀԵՏ

ԱՆԳԱՐԱ.— Հալքեան երեսփոխան Մեհմէտ Սէօնմէզ պահանջեց որ Թուրքիա խզէ իր յարաբերութիւնները Ֆրանսայի հետ, որ այսօր կը զարդարէ Յոյներուն եւ զէնք ու ռազմանիւթ կու տայ անոնց ի վնաս Թուրքիոյ: Ահա թէ ինչ ըսաւ երեսփոխանը.

— Ֆրանսացիք չեն մոռցած Կալի Անթէպի եւ Մարաշի մէջ իրենց կրած պարտութիւններուն ոխն ու քէնը: Ֆրանսական կառավարութիւնը եւ կարգ մը աջակողմեան թերթեր եւ դրամատիրական շրջանակներ Կիպրոսի դէպքերէն առաջ արդէն իսկ դուրս տուին իրենց գոյնը: Իբրեւ Թուրք ազգ, համոզուած ենք որ երէկն է որ կը շարունակուի Ֆրանսայի կողմէ, իր ոչ - մարդկային ընթացքը եւ «յոյն եղբայրներուն» հանդէպ ցոյց տուած բարեկամութեամբ: Այսպէս էր երէկ, այսօր ալ նոյնն է, վաղն ալ նոյնը պիտի ըլլայ

Մարդկութիւնը շատ լաւ կը ճանչնայ Ֆրանսան, իր պատմութեան ընթացքին: Մեր յիշողութեան մէջ են Ալժէրիոյ կամ Հնդկաչինի մէջ գործուած վայրագութիւնները: Անմեղ մարդիկ կոտորեցին Հնդկաչինի մէջ, գնդակ տեղացուցին այն մարդոց վրայ որոնք Ալժէրիոյ մէջ կը կռուէին իրենց ազատութեան համար: Այդ գնդակները եթէ չմխուին իսկ իրենց գլուխներուն, դէթ իրենց խղճմտանքը պիտի խոցեն: Զուգեցին ելլել Հնդկաչինէն, Ալժէրիայէն, գաղթապաշտ էին, եւ այժմ այս նպատակով ՄԻՐԱԺ եւ հրասայլ կու տան իրենց յոյն եղբայրներուն: Ազատութեան դէմ արձակուած գնդակները աշխարհի ոչ մէկ տեղը որեւէ արդիւնք տուած են: Պարագան նոյնն է Յունաստանի համար:

Իբրեւ Հաթայցի մը, լաւ կը ճանչնամ Ֆրանսացիները: Անոնք որոնք հոն ապրեցան 1939էն առաջ, ամէն ինչ լաւ կը յիշեն: Նզրճուկ գործեր ըրին, որպէսզի Հաթայ չմիանայ Թուրք հայրենիքին: Ֆրանսայի այս թշնամական ընթացքը անշուշտ անպատասխան պիտի չմնայ: Ուստի կը պահանջեմ որ՝

Ա.— Թուրքիա անմիջապէս խզէ իր առեւտրական յարաբերութիւնները Ֆրանսայի հետ:

Բ. Ֆրանսա աշխատող Թուրք գործաւորները անմիջապէս ետ կանչուին: Մեր բանուորներուն շինած զէնքերը պէտք չէ որ մեզի դէմ արձակուին:

Գ. Անմիջապէս դադրեցնել մշակութային յարաբերութիւններն ալ: Ֆրանսական մշակոյթը պէտք է մէկդի շպրտենք, մեր վարժարաններէն վերցնենք Ֆրանսերէն դասերը:

Դ.— ՆԱԹՕի մէջ մեր յարաբերութիւնները նուազագոյն աստիճանի իջեցնենք:

Ե.— Ալ Ֆրանսա ուսանող չղրկենք:

Քանի մը տողով

ՀԱՅԼԷ ՍԵԼԱՍԻԷ բոլորովին կղզիացած է իր ամայի պալատին մէջ զինուորականներու կողմէ:

ՍԱՈՒՏԻ ԱՐԱԲԻԱ որոշեց հարիւրէն 10 պակսեցնել քարիւղի իր արտադրութիւնը:

ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

———o———

Առաջին համաշխարհային պատերազմի տարիներուն, «քաղաքակիրթ» պետութիւններու անտարբեր աչքերուն առջեւ, Արեւմտեան Հայաստանի մէջ իր «լուծումը» կը ստանար, Հայկական Հարցը... չորս հազարամեայ մեր Հայրենիքը կ'ամայանար եւ տեղահան կ'ըլլային աւելի քան երեք միլիոն Հայեր, որոնց մօտ կէսը միայն հրաշքով կը փրկուէր եւ հուրի ու սուրի մէջէն անցնելով իր խլեակները կը հասցնէր աշխարհի չորս ծագերը:

Եւ բազմաչարչար մեր ժողովուրդը գաղթականի մախաղն ուսին, սփիւռքի հողերուն վրայ, առաջին իսկ օրէն կը փորէր ուսումնարանի ապաղայ չէնքի հիմքերը՝ այն հաւատքով, որ ան է ապաւէնը եւ ամուր կռուանը մայրենի լեզուի եւ մշակոյթի, որոնցմով երաշխաւորուած է Հայ ժողովուրդի գոյատեւումը:

Այսօր, 60 տարիներ անցած են Հայկական Ցեղասպանութենէն եւ սփիւռքի մօտ 50 երկիրներու մէջ ապրող աւելի քան երկու միլիոն Հայութիւնը, իր բնակավայրերուն մէջ բացած է շուրջ 600 ուսումնական հաստատութիւններ, որոնք Հայ ժողովուրդի յաւերժութիւնը խորհրդանշող լոյսի տաճարները կը հանդիսանան:

Երկու միլիոն Հայեր, սփռուած աշխարհի չորս կողմերը, հերոսական ճիգերով կը պահպանեն իրենց ազգային ինքնուրոյնութիւնը, կը զարգացնեն հայրենի մշակոյթը, մայրենի լեզուն եւ նախնեաց հաւատքն ու աւանդութիւնները, որոնցմով կը պայքարին ստխակ ջարդին դէմ:

Այժմ սփիւռքի մէջ կան աւելի քան 600 հայկական դպրոցներ, որոնց գրեթէ կէսը ամէնօրեայ վարժարաններ են՝ Մանկապարտէզ, Նախակրթարան, Միջնակարգ, Երկրորդական եւ Բարձրագոյն ուսումնական մակարդակով: Այդ դըպրոցներուն մէջ, տուեալ երկրի տեղական կրթութեան առընթեր, իրենց Հայեցի դաստիարակութիւնը կը ստանան մօտ 100 հազար Հայ երկսեռ աշակերտներ:

Բացի ամէնօրեայ այդ վարժարաններէ, սփիւռքի այն հայաշնակ վայրերու մէջ, ուր այլազան պատճառներով չկան ամէնօրեայ վարժարաններ, գոյութիւն ունին միօրեայ (հինգշաբթիօրեայ, շաբաթօրեայ կամ կիրակնօրեայ) շուրջ 300 դպրոցներ, որոնց մէջ ընդգրկուած են մօտ 15 հազար Հայ մանուկներ, որոնք շաբաթական մէկ օր (2 - 4ժամ) կը սորվին իրենց մայրենի լեզուն: Այս երեւոյթը յատուկ է Եւրոպայի եւ Ամերիկայի Հայկական գաղութներուն:

Դպրոցական գործը համեմատաբար բարւոք վիճակի մէջ է Միջին Արեւելքի արաբական երկիրներու մէջ՝ Լիբանան, Սուրիա, ինչպէս նաեւ Իրան, Արժանթին եւ այլ երկիրներ:

Տանք վիճակագրական քանի մը տըւեալներ:

Լիբանանի մէջ կան Հայկական մօտ 70 դպրոցներ՝ 22 հազար աշակերտներով (Թիւերը կրնան թէական ըլլալ:): Լիբանանահայ դպրոցներուն մէջ մեծ դեր կը կատարեն Փալանճեան Ճեմարանը, Ցովակիմեան – Մանուկեան, Խանամիրեան, Հայ Աւետարանականներու եւ այլ երկրորդական վարժարանները, Հայկազեան Քոլէճը եւ Այնճարի Ցառաջ վարժարանը:

Սուրիոյ մէջ գործող Հայկական դըպրոցներու թիւն է մօտ 70, քսան հազար աշակերտներով: Սուրիահայ դպրոցներուն մէջ յիշատակութեան արժանի են՝ Քարէն Եփփէ Ճեմարանը, Ջաւարեան, Հայկազեան եւ Միացեալ վարժարանները, ինչպէս նաեւ Նաճարեան - Կիւլպէնկեան դպրոցը, որմէ շրջանաւարտները ուղղակի կրնան ընդունուիլ Դամասկոսի համալսարանը:

Իրանի մէջ կան 50է աւելի Հայկական դպրոցներ՝ մօտ 20 հազար աշակերտներով: Դպրոցներուն մեծ մասը կը գտնուի մայրաքաղաք Թեհրանի մէջ: Կ'արժէ յիշել անունները՝ Թեհրանի Քուշեշ – Դաւթեան, Մարիամեան, Նուպար Կիւլպէնկեան, Թումասեան, Նոր Ջուղայի եւ Ապատանի Երկրորդական վարժարաններու, որոնցմէ շրջանաւարտ Հայ պատանիներն են որ սկսած են շարժում ստեղծել գաղութին մէջ եւ նոր շունչ մը բերել Հայ Երիտասարդական կեանքին մէջ:

Թուրքիոյ մէջ գործող բոլոր Հայկական դպրոցներն ալ՝ մօտ 35 հատ՝ կը գտնուին Կ. Պոլսոյ մէջ: Հոս, Թուրք պետութեան Հայ փոքրամասնութեան վրայ բանեցուցած ճնշումներու հետեւանքով, հետզհետէ Հայկական դիմագիծը կ'աղաւաղի մեր վարժարաններէն ներս: Հայկական դպրոցներ յաճախող աշակերտութեան թիւն է շուրջ 15 հազար: Նշանաւոր են՝ Կեդրոնական, Գարակէօզեան, Եսայեան եւ այլ վարժարաններ:

Արժանթինի մէջ կան Հայկական 15 վարժարաններ, որոնց մէջ կը սորվին 3 հազար Հայ մանուկներ: Յիշատակելի են Արծրունեաց եւ Արսլանեան եւ մանաւանդ Վիեննայի Մխիթարեան հայրերու վարժարանները:

Եգիպտոսի մէջ՝ Գահիրէ եւ Աղեքսանդրիա, Հայկական 5 դպրոցներու մէջ իրենց Հայեցի կրթութիւնը կը ստանան մօտ 1000 աշակերտներ: Եգիպտոսի երբեմնի չէն ու պայծառ գաղութն ալ, հետզհետէ նօսրանալով, կը կորսնցնէ իր կենսունակութիւնը:

Իրաքի հայկական 4 դպրոցներու մէջ կը սորվին մօտ 3 հազար Հայ մանուկներ:

Յորդանանի՝ Երուսաղէմ, Ամման եւ այլ հայաշատ շրջաններուն մէջ, Հայկական 4 վարժարաններ կը յաճախեն աւելի քան հազար աշակերտներ:

Իտալիոյ մէջ՝ Վենետիկ, կայ մէկ վարժարան՝ Մուրատ – Ռափայէլեան, շուրջ 100 աշակերտներով: Սփիւռքի մեր ամենահին ու երկամարեայ դպրոցներէն մէկն է Վենետիկի Մխիթարեաններու այս վարժարանը, որ Հայ ժողովուրդի ծառայութեան նուիրուած սերունդներ հասցուցած է:

Կիպրոսի մէջ ունինք Հայկական 5 վարժարաններ՝ շուրջ 500 աշակերտներով: Հանրածանօթ է Մելքոնեան Երկրորդական վարժարանը, որմէ շրջանաւարտ սերունդը առաւելաբար նուիրուած է ուսուցչական ասպարէզի:

Ֆրանսայի մէջ կան ամէնօրեայ 3 Հայկական վարժարաններ՝ Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեան, Ռէնսիի Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարան եւ Անարատ Ցղութեան Քոյրերու վարժարանները: Այս կրթական հաստատութիւններուն մէջ ուսանող աւելի քան 250 աշակերտներ Ֆրանսական կրթութեան հետ միաժամանակ կը ստանան Հայեցի դաստիարակութիւն: Ֆրանսահայ գաղութը ի վիճակի է աւելցնելու Հայկական դպրոցներու թիւը, որու իրագործումը դրական եւ արդիւնաւէտ կրնայ ըլլալ հայապահպանման մարզէն ներս:

Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ վերջին տասնամեակին հիմնուեցան Հայկական 7 դպրոցներ որոնք մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին Ամերիկահայ գաղութի կեանքէն ներս: Ծանօթ են՝ Ֆերահեան եւ Մեսրոպեան Երկրորդական վարժարանները: Աշակերտութեան ստոյգ թիւը չենք գիտեր:

Գանատայի մէջ կան Հայկական 2 վարժարաններ, որոնք ազգային մարմիններու հոգածութեան առարկայ են:

Յունաստանի մէջ կը գործեն Հայկական 3 դպրոցներ՝ Ֆիքս – Գուլպենկեան Ազգ. վարժարան, 230 աշակերտներով, Հ. Բ. Ը. Միութեան վարժարան՝ 50 աշակերտներով, եւ Հայ Բողոքականներու վարժարան՝ 60 աշակերտներով: Սելանիկի մէջ կայ Նախակրթարան մը, ուր Հայ աշակերտներ շաբաթական երկու անգամ կը հետեւին հայերէն լեզուի դասընթացքներու: Աթէնքի մէջ եւս, ինչպէս Ամերիկա, Ֆրանսա եւ այլուր, Հայկական դպրոցները մեծ դեր կը կատարեն ձուլման վըտանգին դէմ: Յունահայ գաղութը կըրթական մարզէն ներս կրնայ շատ աւելի արդիւնաւէտ գործ կատարել, եթէ միացեալ ուժերով յառաջ տարուին աշխատանքները:

Հայկական ամէնօրեայ դպրոցներ կան նաեւ Եթովպիա (Գէորգեան վարժարան), Հնդկաստան (Կալկաթայի Մարդասիրական Ճեմարան) Սուտան, Ռումանիա, Պուլկարիա, Ուրուկուէ, Պրազիլիա, Աւստրալիա եւ այլուր:

Նախքան Սփիւռքի Հայ դպրոցներու ուսումնական եւ կրթական կեանքի մասին քանի մը խօսք ըսելը, յայտնենք որ սփիւռքի Հայ դպրոցները, ընդհանուր առմամբ, գտնուելով հանդերձ տուեալ երկրի պետական հովանաւորութեան տակ սեփականութիւնն են իւրաքանչիւր երկրի Հայ համայնքի:

Ուսումը վճարովի է: Կարգ մը երկիրներու մէջ սակայն, թէպէտ պետական կարգադրութեամբ ձրի յայտարարուած է երկրին մէջ ուսումը, այդուհանդերձ Հայ Համայնքը իր միջոցներով նիւթապէս կ'օժանդակէ Հայ դպրոցներու պատասխանատու մարմիններուն, որպէսզի այդպիսով կարելիութիւնը տրուի մայրենի լեզուի եւ պատմութեան դասաւանդման համար: Անհրաժեշտ է նշել նաեւ այն հանգամանքը, որ չքաւոր մանուկներու ուսման պարագային Հայկական բարեսիրական եւ Մշակութային կազմակերպութիւններ նիւթական օժանդակութիւն ցոյց կուտան՝ ուսումնական թոշակ, սնունդ, դասագիրքեր, գրենական պիտոյքներ հայթայթելով: Հոս, երախտագիտութեամբ պէտք է յիշել անունները կարգ մը հաստատութիւններու, Բարեսիրական կազմակերպութիւններու, ինչպէս՝ Գալուստ Կիւլպէնկեան, Հ. Բ. Ը. Մ., Հայ Կրթական Հիմնարկութիւն, եւ զանազան գաղութներու մէջ գործող Հայկական կանացի կազմակերպութիւններ, Հայրենակցական Միութիւններ, անհատ Հայերու բազմաթիւ կտակներ եւ բարերարներու նուիրատուութիւններ, որոնք մեծապէս կը սատարեն չքաւոր աշակերտներու ուսման եւ կրթութեան:

Սփիւռքի Հայկական դպրոցներու մէջ ուսուցումը կը կատարուի թէ՛ հայերէն եւ թէ՛ տեղական լեզուներով: Միջին Արեւելքի եւ Պարսկաստանի մէջ, տեղական լեզուներու կողքին, կը դասաւանդուին անգլերէն կամ ֆրանսերէն լեզուներն ալ: Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի պարագային, օտար լեզուները կը տարբերին: Հայերէն առարկաներու դասաւանդման մաս կը կազմեն Հայերէն լեզու, Հայ գրականութիւն, Հայաստանի աշխարհագրութիւն, Հայ ժողովուրդի պատմութիւն եւ կրօն:

Սփիւռքի Հայկական դպրոցները, բացի տուեալ երկրի պետական ուսումնական ծրագրի գործադրութենէն, Հայերէն լեզուի ու մշակոյթի ուսուցման առընթեր՝ Հայ մանուկներուն կուտան նաեւ բարոյական, գեղագիտական, մտաւոր, մարզական եւ մասնագիտական կրթութիւն:

Մասնաւորաբար Երկրորդական վարժարաններն ունին իրենց գրադարանները, տարրալուծարանները, որոնց մէջ Հայ աշակերտներ կը զարգացնեն իրենց մտաւոր եւ գիտական ընդունակութիւնները:

ՄԻՋՕՆ

— Ախ, Միջօ, Միջօ, մեռնէիր Միջօ, լեշդ չուներուն նետէի: Էհ, մէրս, քոյրս, մի մեղադրէք. կով կ'ունէինք ան ալ կորսընցուց: Ես ի՛նչ ընեմ, որբեւայրի, ո՞ր դուան իյնամ: Ա՛խ Միջօ, Միջօ, տնաւեր Միջօ:

Աշնան վերջին ամիսն էր: Սուգիկենք բանջարանոցէն գիւղ փոխադրուեցան: Միջօն ալ ամայի ձգուած, Լուսիկենց հիւղին մէջ քանի մը գիշեր լուացնելէ յետոյ, երբ ցուրտերն աւելի սաստկացան, վերադարձաւ Մրտօենց ախոռը:

Միջօն տուն չէր երթար. մայրն այլեւս Միջօին տէր չէր ըլլար:

Այդ ձմեռ Միջօն Մրտօենց մշակներուն կ'օգնէր, եզները ջրել կը տանէր, մարագէն յարդ կը կրէր ու գիշերները յաճախ հէքեաթ մասմող մուրացիկին հետ կը լուացնէր:

— Աղբար Սաքօ, — ձայն կուտար Միջօ՝ խշու փալանին վրայ պառկած:

Մուրացիկը նկատած էր, որ Միջօն այլեւս այն խանդավառ պատանին չէր. շատ չէր խօսեր. ձայնը մելամաղձոտ էր: Մուրացիկը նոյն իսկ Միջօի երեսին՝ փոքրիկ բշտիկներ նկատած էր:

— Ի՞նչ է, Միջօ:

— Քունս չի գար, մասալ մը պատմէ, աղբար Սաքօ:

— Քնացիր, Միջօ, վաղն իրիկուն կը պատմեմ:

— Չէ՛, աղբար Սաքօ, քունս չի գար:

— Ի՞նչ ունիս, Միջօ, քնացիր հէ՛:

Միջօն շատ բան ունէր ըսելիք, սակայն ոչ ոքի ըսած էր, ոչ իսկ իր միակ բարեկամին՝ մուրացիկին: Միջօն լուռ էր, ինչպէս լեռը երկնքին ձգտող կամ ինչպէս բարտիները սառոյցերուն սիրահարուող:

— Պատմէ, պատմէ, աղբար Սաքօ. է՛հ, էս գիշերները ինչքա՛ն երկար են, — կը խօսէր Միջօ:

Մուրացիկը Միջօին կողմը կը դառնար ու, գլխին տակի տոպրակին չոր հացերը խշրտեցնելով, կը սկսէր:

— Կար ու չկար Թագաւոր մը կար: Էդ Թագաւորին ալ փոքրիկ աղջիկ մը կար...

Եւ Միջօի երեւակայութեան մէջ կը սկսէր պատկերը: Սուգիկ ամուն Ս. Սարգիսի լեռան վրայ կը նստէր շողշողուն հանդերձներով, ոսկէ թագով, որ քահանայի սաղաւարտին երեւոյթն ունէր Թագաւորը Սուգիկ ամուն էր, իսկ աղջիկը, Լուսիկն էր:

— Միջօ՛:

— Ի՞նչ է, աղբար Սաքօ:

— Արթո՞ւն ես:

— Պատմէ՛, աղբար Սաքօ:

— Էդ Թագաւորին աղջիկը օր մը իր ծառաներուն հետ խաս պարտէզ կ'իջնէ...

Միջօն կ'երեւակայէր Լուսիկը՝ ոսկէ հանդերձներ հագած՝ աղբիւրի ճամբայէն անցնելով, իրենց բանջարանոցը կ'իջնէր:

— Միջօ:

— Ի՞նչ է, աղբար Սաքօ:

— Էս ո՞վ է քովս:

— Պատմէ, աղբար Սաքօ, էդ հորթն է:

Մուրացիկը կը պատմէր, Թագաւորին աղջիկը չոպանի մը հետ կը կարգէր: Քառասուն օր, քառասուն գիշեր հարսնիք կը բանէր ու, նորէն տոպրակին չոր հացերը խշրցնելով, կռնակը Միջօին կը դարձնէր եւ կը քնանար:

Միջօն քուն չունէր. աչքերը ձիւնոտ ու թղթուած երդիքին յառած՝ լուսնալուն ի զուր կը սպասէր:

Միջօի գիշերները շատ երկար էին:

Ձմեռ իրիկունները, երբ այլեւս փողոցները մարդ չկար, Միջօ յաճախ Սուգիկենց տան բակէն վար կը ցատկէր ու թըղթուած փոքրիկ պատուհանի մը ծակէն ներս կը նայէր: Միջօ կը տեսնէր, որ Լուսիկը՝ իր մօր քով նստած՝ կծիկ կը կծկէր ու տան կատուն ալ կծիկին հետ կը խաղար: Մայրը ջայր կը մանէր, իսկ Սուգիկ ամուն՝ բարձին կռթնած՝ իր չըպուխը կը ծխէր ու Աստուածաշունչը կը թերթատէր: Միջօ կը տեսնէր, որ Լուսիկը երբեմն կարմիր կուժին քով կ'երթար, հօրը կամ մօրը թասով ջուր կուտար, նոյնիսկ կը մօտենար պատուհանին ու կը հեռանար: Անոնց լուռ շարժումները խորհրդաւոր էին Միջօի համար:

Միջօ՝ գրեթէ իր շունչը բռնած՝ կը դիտէր Սուգիկենց տան խաղաղութիւնը, կը դիտէր Լուսիկը: Կը դիտէր երկար ու չէր կշտանար: Միջօն պատուհանէն չէր հեռանար, մինչեւ որ Սուգիկենք աղօթք չընէին, մինչեւ որ Սուգիկ ամուն գօտին բարձին վրայ չքակէր, մինչեւ որ Լուսիկ իր էնթարիին կոճակները չքակէր, Միջօ կը հեռանար այն ատեն միայն, երբ ճրագը մարէին:

Այդ գիշեր սովորականին պէս Միջօ ձայն տուաւ մուրացիկին:

— Աղբար Սաքօ:

— Ի՞նչ է, Միջօ:

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(8 – Շար.)

ՄԱՐՄԱՐԱԿԵՐՏ ՅՈՒՇԱԳԱՄԲԱՆԸ ԿԸ ՄՆԱՅ ՏԱԿԱՒԻՆ

—o—

Ծառէ մը կախուեցաւ, ձգելով միայն քանի մը տող՝ «Չէի կրնար այլեւս կեանքիս մէջ իմաստ մը գտնել»:

Սրտայոյզ այս վկայութիւնը, կը պատկանի երեսնամեայ Ռիչուքօ Հիրասաքիի, որ փոքր տարիքէն, իր մարմնին մէջ ընդունեցաւ անտանելի ռումբի ռատիէնէրժիի ահաւոր թոյնի խարանը:

×

Ասկէ 29 տարի առաջ, Օգոստ.6 եւ 9ին Հիրոշիմայի եւ Նակասաքիի վրայ, Ամերիկացիներու կողմէ նետուած, անատոմիկ զոյգ ռումբերը, հիմնական յեղաշրջում առաջ բերին աշխարհի արուեստագիտական, քաղաքական եւ զինուորական գործօններու հաւասարակշռութեան մէջ:

Առաջինը՝ Օգոստոս 6ին, Հիրոշիմա կզղի բնակչութեան 60 առ հարիւրը անհետացուց երկրի մակերեսէն:

10.000 մեթր հեռաւորութեան վրայ գտնուող անձեր, խիստ զօրաւոր ցնցում մը զգացին պայթումէն:

7.000 մեթր բարձրութեամբ թանձր ամպ մը բարձրացաւ եւ անշնչելի ծուխ մը տարածուեցաւ կզղին ամբողջ տարածքին վրայ:

Հիրոշիմայի մէջ, մարդկային կեանքի գոյութեան վերջին հետքն իսկ անհետացա՛ւ, սպաննիչ եւ քանդիչ նոր ռումբի պայթումէն առաջացած ցնցումին պատճառով:

Ծուխը հասաւ 7,5 մղոն բարձրութեան եւ պատճառեց աներեւակայելի աւերածութիւններ:

Երկրորդը՝ նոյն ամսուան 9ին, կէսօրուան ժամերուն, ինկաւ Նակասաքիի վրայ որ Ճափոնի մեծագոյն նաւահանգիտն ու նաւաշինութեան հանգոյցն էր:

Ռումբին հետեւանքով ծագեցան լայնածաւալ հրդեհներ եւ կենդանութեան ոչ մէկ հետք մնաց:

Նոր ռումբը նետող օդաւարորդը յայտարարեց որ ձեռք բերուած արդիւնքը խիստ գոհացուցիչ է:

Ամերիկայի մէջ, համայնաքանդ ռումբերու շինութեան համար, 2 մեծ եւ քանի մը փոքր աշխատանոցներ շինուած էին:

125.000 պաշտօնեաներ, գործի լծուած էին, աշխատանքներու ամբողջացման համար եւ 65.000 անձեր ալ, այս աշխատանքները չարժման մէջ դնելու համար:

Վերջաւորութիւնը ծանօթ է: Ճափոն՝ անձնատուր եղաւ. Կայսեր իշխանութիւնը ենթարկուեցաւ դաշնակից վերին հրամանատարութեան, զօրավար՝ Մաք Արթըրին. զինադադարը ստորագրուեցաւ ամերիկեան գրահապատ մարտանաւի մը վրայ եւ Ճափոն ընդունեցաւ դաշնակիցներու վերջնագրի պայմանները:

29 տարի վերջ սակայն, Ճափոնցիք չեն մոռցած ողբերգութիւնը՝ որ արժեց աւելի քան 200.000 մարդկային զոհեր եւ փճացուց Ծայրագոյն Արեւելքի«մարգարիտը»:

Շաբաթ մը առաջ, հազար երիտասարդներ փառահեղ ջահերթով մը, տողանցեցին Նակասաքիի Խաղաղութեան Յուշադամբանին առջեւէն, ոգեկոչելով յիշատակը զոհերուն:

Այս աղէտէն, Ճափոնցիք չընկճուեցան, լարեցին իրենց ուժերը, աշխատեցան եւ իրագործեցին:

Տասնամեակ մը վերջ դարձան Ծայրագոյն Արեւելքի ամէնայառաջադէմ եւ արհեստավարժ երկիրը:

Ճափոնի ժողովուրդը չկասեցուց իր երթը դէպի առաջ: Չմոռցա՛ւ:

Զոհերու յիշատակին, մարմարակերտ յուշադամբան մը կանգնեցուց:

Մարմարակերտ յուշադամբանը կը մընայ տակաւին:

Փա՛ռք մարմարի՛ն, լոյսի՛ն, արեւու՛ն: Փա՛ռք յիշատակին, յիշողներուն:

Նակասաքիի յուշադամբանը, կը թելադրէ մարդկութեան, անվթար պահել յիշատակը ահաւոր գիւտին: Գիւտի զոհերուն:

×

Օդաճաւորդ.— Ձեռք բերուած արդիւնքը խիստ գոհացուցիչ է...

Ռիչուքօ Հիրասաքի.— Չէի կրնար այլեւս կեանքիս մէջ իմաստ մը գտնել... Եղբայրակցութիւն՝

Ողջերը պիտի տան ապագայի վճիռը:

ՅՈՎՍԷՓ ՊԱՐԱՋԵԱՆ

Կարգ մը Երկրորդական վարժարաններ ունին իրենց դպրոցական – աշակերտական տպագիր կամ խմորատիպ թերթերը, որոնց մէջ կ՛արտացոլան դպրոցական կեանքը, աշակերտներու ստորագրած յօդուածներու ընդմէջէն մեր նոր ու հասնող սերունդի մտորումներն ու ապրումները:

Փորձեցինք տալ պատկերը սփիւռքի Հայ կրթական կեանքի եւ Հայկական դպրոցներու, իր ընդհանուր գիծերուն մէջ: Անհրաժեշտ է սակայն ընդգծել որ պէտք է գրուի պատմութիւնը սփիւռքի վերջին յիսնամեայ կրթական կեանքի եւ այս՝ ստոյգ տուեալներով, վիճակագրական տեղեկութիւններով, եւ մանաւանդ՝ բաց յարձակ առարկայական եւ անկողմնակալ մօտեցումով:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Խ. Միութեան կափամարտի հաւաքական խումբին հետ Հաւանա մեկնած են երկու Հայեր՝ մասնակցելու համար սիրող կափամարտիկներու աշխարհի ախոյենական մրցումներուն: Երկու հայերն են՝ Դաւիթ Թորոսեան, 24 ամեայ, ախոյեանն է Խորհ. Միութեան 1973ի (54 քկ). Սուրէն Ղազարեան, 26ամեայ, ախոյեան 1970ի, եւ անցեալ տարի Թուրքիոյ մէջ տեղի ունեցած մրցումներուն շահած է առաջնութիւն (63 քկ):

×

Համամիութենական գրական մրցումին, որուն մասնակցած էին աւելի քան 600 գրողներ, 22 գործեր արժանացած են առաջին, երկրորդ ,երրորդ, խրախուսական մրցանակներու, պատուաւոր վկայականներու եւ յուշամեդալներու:

Մրցանակիրներու շարքին է նաեւ բանաստեղծ Յովհաննէս Գրիգորեան, որ պատուագրի եւ յուշամեդալի արժանացած է «Յարութիւն» պոէմի համար: Մրցանակի արժանացած պոէմը առաջին անգամ տպագրուած է 1970ին «Գարուն» ամսագրին մէջ:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՈՒՐՈՒԿՈՒԷՅԻ մէջ իր մահկանացուն կնքած է Ուրուկուէյի խորհրդարանի նախագահ եւ ծանօթ հայասէր տոքթ. Ֆերնանտօ Էրիչէրիկոյիթի: Արդարեւ, իր նախագահութեան շրջանին էր որ Ուրուկուէյի Երեսփոխանական ժողովը օրակարգի վրայ դրաւ Հայկական Հարցի քննութիւնը եւ Սեւրի դաշնագրի վերայարուցման հարցը ՄԱԿի մէջ: Անոր հայասիրական զգացումները մեծ դեր ունեցան, որուն իբրեւ անմիջական հետեւանք, իր կատարած լուրջ հետապնդումներուն շնորհիւ, Երեսփոխանական ժողովը, ապա Ծերակոյտը յանձնարարեցին արտաքին նախարարութեան՝ ՄԱԿի ժողովին մէջ արծարծել Հայկական Հարցը, որ Ազգերու Դաշնակցութեան լուծումէն ետք անտեսուած էր միջազգային բարձրագոյն ատեաններու կողմէ: Տոքթ. Ֆերնանտօ միշտ պատրաստ իր ձայնը բարձրացնելու յանուն արդարութեան ճշմարտութեան, բազմաթիւ առիթներով խօսք առած էր ու արտայայտուած ի նպաստ Հայ ժողովուրդի արդար դատին: Ներկայ եղած էր նաեւ Մոնթեվիտէոյի եւ Պուէնոս Այրէսի մէջ կազմակերպուած հայկական հանդիսութեանց եւ խօսած էր զգայուն ճառեր: Անոր մահով, Հայ ժողովուրդը կը կորսնցնէ Հայ Դատին նուիրուած քաղաքական դէմք մը:

×

ՊՈՍԹԸՆԻ եւ ՏԻԹՐՈՅԹԻ մէջ (Օգոստ. 17 – 18) ժողովրդային մեծ ցոյցեր տեղի ունեցած են, Յոյն ծանօթ մեծ կազմակերպութեան՝ «Ահեփա»յի նախաձեռնութեամբ ու մասնակցութեամբ Հայ Ազգային Մարմնի տեղական մասնաճիւղերուն, բողոքելու համար Միաց. Նահանգներու թրքանպաստ կեցուածքին դէմ եւ պահանջելու՝ որ վերջ տրուի սուսկական դիտողի վերաբերումին, դադրեցնելով զինուորական ամէն աջակցութիւն Թուրքիոյ ու Կիպրոսի ինքնավարութեան համար ձեռք առնելով անհրաժեշտ ամէն միջոց, – հեռացնել թրքական եւ անգլիական ուժերը կիպրական հողերէն: Նոյն պահանջներու հիման վրայ ցոյցեր տեղի ունեցած են նաեւ Ուաշինկթըն (որուն մասնակցած են 25 -30.000 Յոյներ եւ Հայեր) եւ Քլիվլենտ: Յոյցերու ընթացքին, հանրութիւնը ջերօրէն ողջունած է մասնակից հայ ցուցարարները, ճակատագրակից յոյն ժողովուրդի եւ Հայութեան հանդէպ յարգանքի խօսքերով:

×

ՊԷՅՍԻՆԻ մէջ իր մահկանացուն կընքած է ընկ. Եղիշէ Գալվանճեան: Ծնած էր 1890ին Երզնկա. կանուխէն մաս կազմած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան: Թրքական հալածանքներէն խուսափելու համար, 1910ին հաստատուած է Միացեալ Նահանգներ: 1918ին, Եղած է հիմնադիր անդամը Երզնկայի հայրենակցական միութեան: Հանգուցեալ ընկերը 8000 տոլար կտակած է Ազգային - Բարեսիրական կազմակերպութիւններուն:

×

ՍՓՐԻՆԿՖԻԼՏ - ԻՆՏԸՆ ՕՐՉԸՐՏԻ մէջ իր մահկանացուն կնքած է Թագւոր Յարութիւնեան: Ծնած էր Տարտանէլ(Թուրքիա), 1886ին: 1911ին փոխադրուած է Ամերիկա:

Եղած է Նիւ Պրիթընի Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյ հիմնադիրներէն մէկը. վարչական գործերու մէջ, որպէս հոգաբարձութեան անդամ, մեծ ծառայութիւն մատուցած է տեղւոյն ազգային ու եկեղեցական կեանքին:

×

ՄԱԹԱՓԱՆԻ մէջ (Մէս.) իր մահկանացուն կնքած է այրի տիկին Տիրուհի Պալըրճեան, մայրը՝ Միւնիխի ընկերներէն Գրիգոր Պալըրճեանի:

«ՅԱՌԱՋ ԻԹԵՐԹՕՆԸ (52)

ԻՆՉՊԷՍ ԳՈՂՑԱՆ ՑԱՐԵՐՈՒՆ ԹԱԳԸ

ԿՆՈՋԱԿԱՆ ՄՐՑԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Արողջ պատերազմի ընթացքին, Մոսկուա մնալով, եւ չկարենալով Լեհաստան վերադառնալ, երբ անիկա հարիւր քան տարուան գերութենէ մը վերջ կը վերագտնէր իր ազատութիւնը, երիտասարդ կինը Յեղափոխութեան ատեն փախուստ տուած էր:

Եւ Մոսկուայի ազնուական դասուն հետ եկած՝ Պոլիս հաստատուած էր:

Կոմս Սէրժ Լավրէնթիէֆը չէր կրնար չտեսնել անոր ինքնայատուկ գեղեցկութիւնը: Եւ կոմսուհին, որ տխրութեամբ կ՛ընդունէր այնքան կիներու փնտռած յարգանքն ու գովեստները, ենթարկուած էր «անդիմադրելի» կոմսին հրապոյրնե-րուն եւ եղած էր անոր վերջին զոհերէն մին ,թերեւս վերջինը:

Ինքն ալ կը ճանչնար ցարական պահակազօրքի նախկին սպային անզգայ անզգամութիւնն ու յեղյեղուկ բնաւորութիւնը: Եւ գիտէր թէ ինչ ճակատագիր կը սպասէր իրեն, բայց յանձնուած էր անոր սիրոյ յորձանքին:

Սակայն, ինչպէս շատ շատեր, որոնք գիտեն թէ երջանկութեան կարճ վայրկեան մը պիտի վճարեն մեծ տուայտանքներով, ինքն ալ չկրցաւ ազատիլ այն մարդէն, որ ստեղծուած էր ամենագեղեցիկ կիներէն սիրուելու եւ զանոնք տանջելու համար:

Եւ ահա արդէն ինք արհամարուած ու մոռցուած էր:

Ընթրիքի ամբողջ տեւողութեան, սեղանին կռթնած եւ բնաւ չպատասխանելով իրեն հետ խօսողներուն, անիկա հետեւեցաւ իշխանուհի Սոնիա Քարամսէնի եւ կոմս Լավրէնթիէֆի զոյգերգին:

Անոնց խօսակցութենէն ոչ իսկ մէկ մասը իմացաւ, սակայն բոլոր բառածները կարդաց անոնց դէմքին, աչքերուն եւ իրաքանչիւր շարժումին մէջ:

Անոնց լռութիւնն անգամ տանջանք մըն էր իրեն համար, որովհետեւ այդ վայրկեանին, երբ ոչ մէկ բառ կը խուսափէր իրենց շրթունքներէն, անոնք աւելի մօտ էին իրարու, աւելի խոստմնալի իրարու հանդէպ եւ աւելի սարսռագին՝ այն սիրաբորբ որ կը տիրապետէր իրենց:

Երբ, դարատափին վրայ, ցիկան երգիչին հնչիւնները եկան ոմանց յիշեցնելու հեռաւոր հայրենիքը, ոմանց սիրոյ հեշտանքը եւ ուրիշներու ալ՝ ամօթէն բռնելու իրենց երջանկութիւնը, (ինչ փոյթ եթէ անիկա միշտ սերմեր կը պարունակէր) կոմսուհի Կրօքօլսքա անոնց մէջ լսեց հետեւեալ բառերը.

«Սիրոյդ վերջին ժամը հնչած է:

« Ի՞նչ փոյթ եթէ տակաւին կը սիրես, քանի որ սիրածդ ա՛լ քեզ չի սիրեր եւ անիկա իր աչքերը, իր շրթունքներուն համբոյրները խոստացած է ուրիշի մը:

«Որքա՞ն ժամանակ»:

Կոմսուհին պատրանքներ չէր սնուցաներ:

Անիկա գիտէր թէ Սէրժ Լավրէնթիէֆը այնպիսի մարդ մը չէր որ ազդուէր կնոջ մը պաղատանքներէն ու արցունքներէն եւ կրկին վերադառնար անոր գիրկը, մանաւանդ երբ բաժանումի ժամը հնչած ըլլար:

Եւ սակայն հակառակ որ ամէն յոյս կորսուած էր ու այդ մասին պէտք չէր մըտածել, ան կ՛ուզէր անոր յայտնել իր սէրն ու տառապանքը:

Լուսինը անյայտացած է հորիզոնէն վար: Ջուրն ու ցամաքը ողողած իր լոյսը մարած է արդէն:

Կապտագեղ պահն է հիմա, այն հմայիչ պահը երբ գիշերը մեղմօրէն կը քաշուի տեղ տալու համար լոյսին: Եւ լոյսը, որ քիչ վերջ պիտի պայծառացնէ բոլոր իրերը, անոնց հաղցնելէ առաջ ,կարծես յակինթէ լուսարդելէ մը կ՛անցնի:

Այս զմայլելի կապոյտը քիչ վերջ շուտով պիտի տարտղնի, որովհետեւ արշալոյսը արագօրէն պիտի բարձրանայ իր բուռն երանգներով հորիզոնին վրայ: Ու պարերը, կանաչազարդ եւ հովանոցաձեւերու պէս իրար եկած բաղեղներու տակ կը շարունակուին, մինչ ջութակները կը նուագեն Շօբէնի եւ Վէպէրի վալսերը:

Իշխանուհի Սոնիա Քարամսէն եւ կոմս Սէրժ Լավրէնթիէֆ կը սահին գետնի վըրայ, եւ բազուկ բազուկի դանդաղօրէն կը դառնան:

Եւ այդ կապտագեղ մթնոլորտին մէջ, ու առկախուած վարդափունջերու տակ, անոնք կը կազմեն վիպային զոյգ մը, որուն յառած են բոլորին աչքերը:

Կոմսուհի Կրօքօլսքա, որ կ՛ուզէր փախչիլ այս կախարդական վայրէն ուր իր սիրտը կ՛արիւնի, չտեսնելու համար զինք բզքտող այս երջանկութեան տեսարանը, գամուած կը մնայ դարատափին վրայ, իր կամքէն ու բանականութենէն աւելի հզօր ուժի մը կողմէ:

ՓՕԼ ՄՕՆՖԷՐ?ԱՆ

(Շար.)

Տիկին Սիւզան Ալեան (ծնեալ Վիլոմ), Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Գոչէ, Տէր եւ Տիկին Տէր – Յակոբեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ջաքար Ալեան (Մոնթրէալ), Վիլոմ ընտանիքը խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ մեծհօր՝

ԿՐՕՆԻԿ ԱԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստ. 26ին իր բնակարանը Ռեզիտանս Տէզ'աժու, Քուրպըվուա

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Օգոստ. 30, առտուան ժամը 10.30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Անիէռի հին գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Վարդուհի Եղիկեան եւ զաւակները, Փօյաճեան ընտանիք, Մարթա Եղիկեան, Մարսուպ Տօնիկեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի Սեպտեմբեր 1 Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին իրենց հօր, մեծ–հօր, փեսային տագրոջ, քեռիին

ՊՕՂՈՍ ԵՂԻԿԵԱՆԻ

յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր 13ին Սալ տէ Ֆէթ տը Սեւրան:

×

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Շաբաթ Նոյեմբեր 9ին, Շարպոնիէռի չքեղ սրահներուն մէջ:

×

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ երաժշտական յիսնամեայ գործունէութեան նուիրուած ցերեկոյթ, Սալ Կավօ, Դեկտեմբեր 15ին, գեղարուեստական ճոխ յայտագրով:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ի յիշատակ նորոգ հանգուցեալ՝

Քերովբէ Աղապէյեանի

Պերճ Զագրեանի,

եւ

Վրթանէս Փափազեանի

Հ. Թ. 1000 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Շահան Շահնուրի յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Ջօհրապ Մուրատեան 200 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի, փոխան ծաղկեպսակի:

ԲՈՅԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը հրաւիրուած է Անծանօթ Զինուորին Բոցն արծարծելու Սեպ. 4, Չորեքշաբթի, ժամը 18ին:

Հաւաքուիլ Ֆրիէտլանտ-Շան զ'Էլիզէի անկիւնը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՆՍՏԱՆԴԵԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՄԲ...

(Քերթուածներ)

Ընտիր տպագրութիւն

Գին 20 փր.

Դիմել՝ ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince — Paris (6e)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Փարիզի խումբը կը վերադառնայ, Հինգշաբթի, Օգոստոս 29, կէսօրէ ետք ժամը 6 – 7ի ընթացքին, ՓՈՐԹ տ'ՕՐ – ԼԷԱՆ, 10 – 12 Ավընիւ Փօլ Ափէլ (Թենիսներու մօտ):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ողբացեալ Տիկին Կ. Խաչիկեանի (ծնեալ Ալթունեան) մահուան առթիւ, Սէն Ժերոմի Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի.— Ստեփան Ղազարեան 50, Ք. Բունարճեան 30, Ս. Մանուկեան 10 Ֆր, Տիկին Խաչիկեանի զաւակները 50 Ֆր:

NANE CARZOU

SIGNERA SON LIVRE

Voyage en Arménie

Couverture et photos de

CARZOU

Postface de Jean-Marie CARZOU

Le Jeudi 5 Septembre de 16 à 19 heures

à la Librairie Marguerat

2, Place St. François

LAUSANNE

ԳՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Կը փնտռուի կարի ուղղէօզ մեքենայ մը, լաւ վիճակի մէջ: Դիմել տիկին Գանթարճեանի:

8, rue des Lilas — Chaville

Imprimé sur les Presses

DU JOURNAL «HARATCH»

83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԷՐ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Նուպարեան Մատենադարանի վարչութիւնը, առ ի գիտութիւն կը հաղորդէ ընթերցասէր հասարակութեան թէ՝ ընդառաջելով Արտասահմանի եւ տեղւոյս ուսումնասիրողներու փափաքին, որոշած է Մատենադարանը բաց պահել Օգոստոս ամսուն:

Հետեւաբար Մատենադարանը փակ պիտի մնայ Սեպտեմբեր ամսուան ընթացքին տարեկան արձակուրդի առիթով:

Հասցէ.— Նուպարեան Մատենադարան

11, Սքուար Ալպոնի, Փարիզ 16րդ

Երթեւեկի համար իջնել Մեթրօ Փասի

pour passer en douceur

du noir à la couleur...

TÉLÉVISEUR

sonolor

couleur

Finition "grand constructeur"

AGENT OFFICIEL: TÉLÉ-ROBIN KALDJIAN

5, rue Charles-Robin 75010 Paris 208 82 13

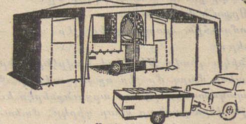
Passez vos vacances

en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525

Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA

Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST

la bohème

UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac

THOMASSIAN Frères

Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU

T.928.03.88

N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON

T.490.17.79

NEUF–OCCASION–ACCESSOIRES–POSE D'ATTELAGES

Disques VOGUE

Le plus renommé producteur de disques Arméniens

Folkloriques, religieux, de musique Symphonique

réalisés par

Ara BARTEVIAN

FOLKLORE, ORCHESTRE et CHŒURS

No 526 CHANTS ET DANSES D'ARMENIE ET DU CAUCASE
527 ARMENIE, chants et danses
516 REFLETS D'ARMENIE, chants et danses
199 ARMENIE IMMORTELLE
596 PROMENADE EN ARMENIE
517 SOIREE ARMENIENNE
30152 CHANTS ROMANTIQUES ARMENIENS
30240 LEGENDES D'ARMENIE
30211 DOUZE DANSES ARMENIENNES
409 LE THAR (par Garékine)
182 LE CAUCASE

Musique Religieuse

No 442 MESSE, d'après Ekmalian
451 MESSE, d'après Komitas
454 TRESORS DE LA LITURGIE ARMENIENNE, Vol I
547 TRESORS DE LA LITURGIE ARMENIENNE Vol II
(Cantiques de Pâques et de Noël)

Musique Symphonique

20176 Quatre pièces symphoniques
714 AU FIL DES SONGES (huit pièces) par l'orchestre des concerts Colonne
790 DEUX TRIOS, pour flûtes, Clar., Piano, Harpe

En vente chez l'auteur, 14, Rue Petit, Paris 19 — Tél. :208-99-22

Prix 30 Frs. Envoi contre remboursement, Frais en sus.

Demander le catalogue détaillé

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
30
VENDREDI
30 AOUT
1974

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 ֆր.	Վեցամսեայ	90 ֆր.	
Արտասահման	Տար. 200 ֆր.	Հատը	1 ֆր.	

50րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.098 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 50e ANNÉE — N° 13.098

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՆՈՐ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

—o—

Մինչ դպրոցականները Հայաստանի կազդուրման կայաններուն եւ պիոներական ճամբարներուն մէջ կը շարունակեն հանգստանալ եւ բարձր դասարաններու ուսանողները գործօն մասնակցութիւն կը բերեն շինարարական աշխատանքներուն եւ բերքահաւաքին, ժողովրդական կրթութեան մարմինները, դպրոցի տնօրէնները, կուսակցական եւ ուսանողական կազմակերպութիւնները նախապատրաստական աշխատանքներ կը տանին ուսումնական նոր տարեշրջանի նախօրեակին:

Այս տարի Հայաստանի բարձրագոյն վարժարանները պիտի ընդունին մօտ 11 հազար, տեխնիկումները՝ 16 հազար 200 պատանիներ եւ աղջիկներ: Ուսանելու փափաք ունեցողները շատ աւելի մեծ թիւ կը կազմեն քան նախատեսուած բաժնեչափը: Ուստի ուսանողներու ընտրութիւնը տեղի կ'ունենայ քննութեամբ:

Սով. Հայաստան (1 Օգոստ. 1974) կը գրէ թէ գեղարուեստա - թատերական ինստիտուտի, կոնսերվատորիայի եւ մի շարք տեխնիկումներու մէջ աւարտած է արդէն նոր բաժնեչափի ընտրութիւնը, սակայն նոր ուսանողներու ընտրութեան «հիմնական ծանրութիւնը առջեւում է»:

Մասնաւորաբար բարձրագոյն դպրոցներու քննութիւնները տեղի կ'ունենան «մեծ կոնկուրսով» (մրցում), ընտրելու համար լաւագոյնները:

Խորհրդային պաշտօնաթերթը կը թելադրէ ընտրութեան հարցին մէջ հանդէս բերել առարկայութիւն, ճշմարտացիութիւն եւ ազնուութիւն: «Հարկաւոր է պայքար մղել հովանաւորութեան եւ ծանօթութեան միջոցով ընդունուելու խորթ երեւոյթների դէմ»: Պէտք է ընդունուին անոնք, որ ունին խոր գիտելիքներ, աշխատասէր են ու կարգապահ: Միաժամանակ քննիչ յանձնաժողովները քննութեան մասնակցողները պէտք չէ դժուար վիճակի ենթարկեն՝ միջնակարգ դպրոցի ծրագրէն բարձր պահանջներ առաջադրելով:

Մասնաւոր ուշադրութիւն պէտք է դարձնել բարձրագոյն դպրոցները ընդունուողներու ընկերային վիճակին, նախապատուութիւն տալով գիւղերէն, արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններէն, կարմիր բանակի շարքերէն եկող երիտասարդներուն: Հայաստանի հեռաւոր շրջաններուն մէջ մեծ պահանջ կայ բարձրագոյն կրթութեամբ մասնագէտներու:

Այս տարի Հայաստանի մէջ կը կառուցուին դպրոցական 65 նոր շէնքեր: Սով. Հայաստան (11 Օգոստ.) կը շեշտէ որ ժամանակին պէտք է աւարտեն շինութիւնները վերացնելու համար «պարապմունքների բազմահերթայնութիւնը (?)»: Սակայն պէտք է նշել որ, կ'ըսէ «դպրոցշինութեան վիճակը առայժմ խիստ անհանգստացնող է»: Ու կը յիշէ անունները այն վայրերուն, ուր «մինիստրութիւնների շինարարական կազմակերպութիւններից վատ աշխատանքի հետեւանքով խիստ դանդաղ են կառուցւում» դպրոցական նոր շէնքերը: Ու եթէ շինարարական աշխատանքներու մէջ արմատական բեկում չմտցուի, գործը կը ձախողի:

Ուսումնական նոր տարեշրջանին Հայաստանի դպրոցները պիտի ստանան 103 անուն դասագիրք: Արդէն իսկ լոյս ընծայուեր են բոլոր դասագիրքերը: Խորհրդային պաշտօնաթերթը կը թելադրէ, որ անոնք ժամանակին տեղ հասցուին: Գործածութեան մէջ եղած հին դասագիրքերը «ետ գնելով» պէտք է բաշխուին դպրոցականներուն:

1972 Յունիս 25ի օրէնքով քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ 7 — 15 տարեկան բոլոր երախաները պէտք ուժմեայ պարտադիր ուսման հետեւին: Շրջանաւարտները իրենց ուսումը կը շարունակեն միջնակարգ դպրոցներու եւ այլ մասնագիտական հաստատութիւններու մէջ:

Հանրակրթական դպրոցներուն մէջ այս տարի պաշտօնի կոչուած են 2.500 ուսուցիչներ, որոնցմէ 1700ը ունի բարձրագոյն կրթութիւն: Սով. Հայաստան կը թելադրէ դպրոցներու, կոլտնտեսութիւններու եւ սովխոզներու ղեկավարներուն, որ այժմէն պէտք է հոգ տանին երիտասարդ ուսուցիչները լաւ ընդունելու եւ անոնց կուլտուր - կենցաղային պայմանները բարելաւելու:«Ուսումնական նոր ծրագրով աշխատող ռուսաց լեզուի եւ մաթեմատիկայի բոլոր ուսուցիչներն ամառուայ ամիսներին մասնակցել են ուսուցիչների կատարելագործման դասընթացքներին»:

Անցեալ տարեշրջանին կարգ մը վայրերու մէջ դպրոցականները դասերէն բացակայած են այն պատճառով, որ «նախօրօք չի լուծուել հեռաւոր բնակավայրերից երախաները դպրոց տեղափոխելու հարցը»: Այս տարի պետութիւնը կոլխոզներուն եւ սովխոզներուն ավտոբուսներ յատկացուցեր է՝ երախաները դպրոց տանելու եւ վերադարձնելու համար:

Որպէսզի նոր ուսումնական տարին սկսի կազմ ու պատրաստ, պաշտօնաթերթը հրաւէր կ'ուղղէ «կուսակցութեան քաղկոմների, շրջկոմների, քաղսովետների, եւ շրջսովետների գործկոմների», որ իրենց մշտական ուշադրութեան առարկայ դարձնեն ուսումնական տարուան նախապատրաստութեան բազմազան եւ անյետաձգելի հարցերը:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՆՈՐ ԺՈՂՈՎ

—o—

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԳԻՒՂ ՄԸ ԵԻՍ ԿԸ ԳՐԱՒԵՆ

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԹԻՒԸ ԿԸ ՇԱՏՆԱՅ

—o—

Տէնքթաշ եւ Քլէրիտէս կարծրացուցած են իրենց դիրքը ինչ կը վերաբերի կղզիին ապագային: Թուրքիա մերժեց խորհրդային առաջարկը ընդլայնուած ժողովի մը: Նիկոսիոյ մէջ ազգ. պահակազօրքի նախկին սպայ մը յայտարարած է թէ «Կիպրական Ազատագրական Բանակ» մը հիմնուած է դուրս քշելու համար գրաւման Թուրք բանակները:

Քլէրիտէս յայտնեց եաք թէ՝ «աշխարհի ցոյց պիտի տանք որ Թուրքիա, երաշխաւոր պետութիւն, Կիպրոսի անկախութիւնը քանդելու վրայ է», յաջողեցաւ Ապահովութեան Խորհուրդի նոր նիստ մը գումարել տալ: Արդարեւ Քլէրիտէսի դիմումին վրայ է որ նիստը կը գումարուի, մինչ ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը՝ Վալտհայմ հիւանդանոց փոխադրուած է:

Ամէն պարագայի մէջ Թուրքերը կը շարունակեն հող գրաւել: Այսպէս Թրքական հրասայլեր Զօրեքշաբթի օր յանկարծ ներխուժած են յունական փոքրիկ Աթնա գիւղը, Ֆամակուսթայի եւ Լառնաքայի միջեւ եւ բնակչութիւնը խուճապահար փախած է եւ ապաստանած բրիտանական էխելիա կայանը: Այս նոր գաղթականներու թիւը քանի մը հազարի կը հասնի: Ֆրանսական Մամուլի Գործակալութեան հեռագիրը կը ճշդէ նաեւ թէ Թուրք զինուորները ամայի գիւղը նստած ու հանգիստ – հանգիստ սուրճ խմած են:

Գիւղը գրաւելով Թուրքերը ութ յոյն-կիպրացի պատանդ առած են եւ թալանի տուած ամէն ինչ:

Քանի մը տողով

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ որոշեց վերցնել ամպարկօն որ կայ զէնքերու վրայ Միջին – Արեւելքի երկիրներու համար: Նախարարաց Խորհուրդի նիստէն ետք, բանբերը յայտարարած է թէ կարելի է այլեւս զէնք ծախել իւրաքանչիւր պարագայի քննութենէ ետք:

ՄԱՐՈՔԻ մէջ գնդակահարուած են եօթը հոգի, որ մահուան դատապարտուած էին Քենիթրայի դատավարութեան առեն: Ամբաստանուած էին դաւի համար Պետութեան ապահովութեան դէմ:

ԼԵՆԻՆԳՐԱԴԻ մէջ ձերբակալուած է խորհրդային գրագէտ՝ Վլադիմիր Մարամզին «հակա - խորհրդային գործունէութեան» համար:

ՔԱՏԻՔԱՆԻ մէջ մեռած է իշխան Վալերիօ Պորկէզէ, որ նոր – ֆաշական իտալացի կարեւոր անձնաւորութիւն մըն էր եւ «Սեւ իշխանը» կը կոչուէր: 68 տարեկան էր: Մարմինը Հռոմ փոխադրուած է:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Օգոստ. 19 - 22)

ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Խորհրդային Հայաստանի կառավարութեան հրաւէրով Երեւան ժամանած են սփիւռքի խումբ մը հայ ուսուցիչներ՝ Սուրիայէ, Լիբանանէ, Եթովպիայէ, Աւստրալիայէ, Գանատայէ եւ այլ երկիրներէ: Ուսուցիչներու խումբը ներկայ պիտի ըլլայ Երեւանի ուսուցիչներու կատարելագործման հաստատութեան մէջ յատկապէս կազմակերպուած դասախօսութիւններու՝ արդիւնաբերութեան եւ գիտատեխնական զարգացման, ժողովրդական կրթութեան, գիտութեան ու մշակոյթի վերելքի, մասնագիտական առարկաներու (Հայոց լեզու եւ գրականութիւն, մանկավարժութիւն, պատմութիւն) մասին: Դասախօսութիւններ կուտան գիտնականներ, գրողներ եւ մանկավարժներ: Սփիւռքի հայ ուսուցիչներ կը ծանօթանան Խ. Աբովեան հայկական մանկավարժական հաստատութեան, կ'այցելեն Երեւանի մատենադարանը, թանգարաններ, Էջմիածին, Զուարթնոց, Բիւրական Օշական, Սարդարապատ եւ ուրիշ տեսարժան վայրեր:

×

ՀԵՌԱԽՕՍԻ ՆՈՐ ԿԱՅԱՆՆԵՐ

Երեւանի մէջ շահագործման դրուած են ինքնաշխատ հեռախօսային երկու նոր կայաններ՝ 13 հազար թիւ ընդհանուր կարողութեամբ:Նորքի և Աւանի բնակիչներուն այսուհետեւ պիտի սպասարկեն նաեւ «64» ինքնաշխատ հեռախօսի կայանը, որու ուժը 9 հազար թիւ է: Արդէն տեղադրուած է 1600 նոր հեռախօսային գիծ: Շահագործման դրուած են նաեւ «46» ինքնաշխատ հեռախօսի կայանը, որ կը սպասարկէ Լենինեան շրջանի բնակչութեան: Նոր կայանի կարողութիւնն է 4000 թիւ:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻւ

Պէյրութէն ստացանք հետեւեալ ցաւակցական հեռագիրները...

———

«Մեր խորազգաց ցաւակցութիւնները հայ գրականութեան մեծ կորուստին առթիւ»

ՔՆԱՐ ԵՒ ԱՐՄԵՆԱԿ ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ

×

«Խոր վշտակցութիւններս ժամանակակից հայ գրականութեան իշխանին անդարմանելի կորուստին առթիւ, որ անձնապէս զիս կը զրկէ նաեւ անզուգական մտերիմէ մը, որու բարեկամութիւնը վայելելու պատիւն ունեցած եմ վերջին քառասն տարիներու: Ցաւակցութիւններս «Յառաջ»ի տնօրէնութեան»

ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Ի ՆՊԱՍՏ ՅՈՅՆ - ԿԻՊՐԱՑԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

———

Ե. ՑԱՆԿ

	Ֆ.
Սէն - Մօրիսի Կապ Խաչի հանգանակութիւն	1.350
Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ	1.000
Տիկին Սիրանոյշ Ժամկոչեան	500
Յովհ. Աւագեանց	500
Վահրամ Թիրխաքեան	200
Կարօ Յովսէփեան	150
Սարգիս Գոնեալեան	100
Մկրտիչ Գազանճեան	100
Տէր եւ Տիկ. Գր. Կիւլեան	100
Գումար	4.000
Նախորդ գումար	22.230
Ընդհանուր գումար	26.230

Ջերմապէս կը խնդրուի վերոյիշեալ նպատակին յատկացուած գումարները չղրկել «Յառաջ»ի Շէք - փոսթալի թիւին վրայ, հաշուական բարդութիւններ չստեղծելու համար թերթիս արդէն իսկ ծանրաբեռնուած վարչութեան այլ դրկել մանտա – քառթով կամ Շէք – պանքէռով թերթիս տնօրէնուհիին անունին:

ԵՐԲ ԵՏ ԿԸ ՆԱՅԻՆՔ...

(ԱՆՑՔԵՐ ՈՒ ԱՆՁԵՐ)

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՎԵՐԱԶԱՐԹՈՒՄԸ 11-14ՐԴ ԴԱՐԵՐՈՒՆ

—o—

ԳԵՏԱԴԱՐՁԻ ԿԵԱՆՔԷՆ ՏԽՈՒՐ ԳԻԾԵՐ

—o—

Պետրոս Գետադարձի կաթողիկոսացման յաջորդող տարին (1020) դեռ լրացած չէր, երբ իր խոհականութեամբ եւ վարչական կարողութիւններով յայտնի Հայոց Թագաւորը (Գագիկ Բ.) մահացաւ ու իրեն յաջորդեց երէց որդին՝ Սմբատ, որ կրկնանուններու սովորութեամբ կը կոչուէր նաեւ Յովհաննէս – Սմբատ:

Ցունասէր մըն էր ու աղուոր ալ տարակարծիք՝ իր կրտսեր եղբօր, Աշոտի հետ: Ձենք ուզեր ծաւալիլ պատմական մանրամասնութիւններու մէջ, սակայն էական կը նկատենք ընդգծել թէ եղբայրամերժ կիրքերու եւ յունական, պարսկական, արաբական, վրացական, առհասարակ օտար ազդեցութիւններու եւ հակամարտութեանց շրջանի մը կը զուգադիպի Հայրապետութիւնը Պետրոս Գետադարձ կաթողիկոսի (1019 – 1058):

Դժնդակ պայմաններու մէջ՝ օրուան Թագաւոր Յովհաննէս — Սմբատի հաւատարիմ մնալու մղումով, վստահօրէն նաեւ իր հելլենական կրթութեան թելադրանքով, յունասէր մը եղաւ նաեւ ինք, ի՛ վերջոյ պատմականօրէն տխուր են մանրամասնութիւնները՝ կեանքին ու գործին նուիրուած մեր առաջին նշմարին մէջ:

Կ՚ենթադրուի որ իր անձին եւ գործին նկատմամբ դարէ դար փոխանցուած անսովոր համակրանքն ու գրական վարկն ալ... վա՛րձքը եղած ըլլայ նոյն այդ յունասիրութեան, նկատելով որ իր համբաւը կը պարտի առաւելապէս Գրիգոր Մագիստրոսի կարգ մը նամակներուն մէջ իրեն շռայլուած վերադիրներու եւ «բիւզանդական հաճոյախօսութեամբ» գրի առնուած ուռուցիկ գովեստներու:

Պետրոս Գետադարձ կաթողիկոսի ուղղեալ իր ինը «Թուղթ»երուն մէջ, արդարեւ, Մագիստրոս բացառիկ սէր եւ յարգանք ցոյց կուտայ անոր գիտութեան եւ անհատական արժանիքներուն հանդէպ, երբ կը գրէ.

— «Այլ fեզ, որ ծայրագոյնդ ես լոյս եւ դամպարափայլ ջահավառութեամբ պայծառանաս եւ լուսոբես, որ fեզն հետեւին լուսափայլ շաւղաց... Որ ամենայնի ես բաւական եւ զանսպառն հեղուս գիտութիւն եւ շնորհ»...

Մանուկ Աբեղեան կը միտի հաւատալու թէ Մագիստրոսի այս բացառիկ համակրանքը արդիւնք է Գետադարձի մտաւոր կարողութիւններուն, գիտունի եւ ուսումնասէրի վարկին. իսկ Մաքաղիա արք. Օրմանեան՝ Մագիստրոսի գովաբանական արտայայտութիւնները կը վերագրէ Հայրապետի յունասիրութեան:

Պատմութիւնը, սակայն, գնահատումի հիմ նկատելով Գետադարձի հայրապետական առաքելութիւնը, կը գտնէ որ ան չի կրնար բարեհամբաւ կրօնապետի մը անունը վայելել յետնորդներու մօտ, որովհետեւ Անիին յանձնեց Բիւզանդացիներուն:

Ի՛նչ հեգնութիւն որ, հակառակ հելլենասիրական իր բոլոր արարքներուն, Պետրոս Գետադարձ Անիի անկումէն յետոյ խաղաղ եւ ապահով կեանք չունեցաւ:

Տարագրուեցաւ հայրենի հողէն եւ բիւզանդական կուսակալներու կարգադրութեամբ աքսորականի ու կալանաւորի կեանք ապրեցաւ նախ Պոլսոյ, ապա Սեբաստիոյ մէջ, այս վերջին քաղաքի Ս. Նշան վանքին մէջ վախճանելով 1058 Թըւականին (ըստ ոմանց՝ 1059):

Մանուկ Աբեղեան, քննելով Պետրոս Գետադարձի վերագրուած Հանգստեան շարականները, «նրա անձնական կեանքին ու վիճակին համապատասխանող» *ապրումներ եւ խորհրդածութիւններ կը գտնէ հետեւեալ մէջբերումներուն մէջ.*

— «Ոսկի եղեալս անպիտանացայ,
Գեղեցկայարմար շինուածոյս fակտումն,
Իմաստունս յիմարեցայ
Իյալեաց մեղաց յոր ընկղմեցայ...
Կոչողն եհաս վերին կոչողին,
Կոչնատէրն ահեղ, կոչողն ահաւոր.
Դատաւորն անաչառ, դատաստանն արդար,
Հրեշտակf անողորմ դատին զմեղաւորս»...

Կամ՝

— «Պակասեցայ յազգատոհմէ
Լfեալ թողի կեանս աշխահի
Եւ մարմին ունայնութեան
Դարձաւ ի հող՝ ուստի ստեղծաւ»...

Մ. Թ.

Ծանօթ... 11րդ դարէն մինչեւ 14րդ դարու հայ մշակութային վերազարթումին նուիրուած 1 – 15 թիւ մեր ամփոփ ակնարկներով ցարդ փորձեցինf ներկայացնել Միջնադարեան մտաւոր շարժումի սկզբնական փուլերը, գլխաւոր դէմքերու տողանցումով (Գրիգոր Մագիստրոս, Գրիգոր Բ. Վկայասէր, Արիստակէս Լաստիվերտցի, Պետրոս Գետադարձ): Անուններն ու դէպքերը, զորս յիշատակեցինf ցարդ, ճամբայ կը բանան ՎԵՐԱԶԱՐԹՈՒՄԻ իսկական եռուզեռին: — Յաջորդական նշմարներու մէջ պիտի ուրուագրենf շրջանի մեծ դէմքերը ու անոնց մատենագրական եւ գրական նուաճումները. Յովհաննէս Սարկաւագ, Մատթէոս Ուռհայեցի, Մխիթար Գօշ, Ներսէս Լամբրոնացի; Վարդան Այգեկցի, Յովհաննէս եւ Կոստանդին Երզնկացիներ, Խաչատուր Կեչառեցի, Ֆրիկ եւ ուրիշներ, (Ձանց պիտի առնենf Շնորհալին՝ որուն մասին բաւարար չափով խօսուեցաւ սրդէն վերջին երկու տարիներուն):

«ՀԻՓԻ»ՈՒԹԵԱՆ ՎՏԱՆԳԸ ՄԵՐ ՔԵՐԹՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

—o—

Երէկ, բանաստեղծը լեզուական վայելչութեան ասպետն էր մեր մէջ, որ արձակագիրներէն առաջ եւ անոնցմէ շա՛տ աւելի գեղագիտական բնազդով, արեւմըտահայ գրական լեզուին հասցուց նախանձելի բարձրութեան մը:

Ուրիշ ազգերու համար ալ նոյնը եղած էր պարագան:

Բանաստեղծները, մանաւանդ անոնք որ ընթացիկ տրամարանութիւնն ու օգտապաշտ մեր լեզուները բաւարար չեն նկատեր իրենց ներքին խոյանքները բանաձեւելու համար, բնազդաբար կը ճոխացնեն լեզուն, յաճախ սովորական բառերուն տալով տարբեր իմաստներ եւ յաճախ ալ ստեղծելով արտայայտութեան նոր ձեւեր, որոնք անհրաժեշտ կը դարձնեն նոր բառերու կամ նոր ածանցումներու եւ բարդութիւններու յղացումը:

Այսօր, սակայն, ամենուրեք յայտնուած է հոսանք մը թէ՛ քերթուածի եւ թէ արձակի գրական լեզուները մերկացնելու ամէն շքեղ ու վայելուչ տարրերէն, մօտենալու համար խօսակցական լեզուներու համեստ աղքատութեան:

Երեւոյթը բացատրելի է, երբ նկատի ունենանք միւս արուեստներու մէջ առենէ մը ի վեր կիրարկուած պարզացումի եւ «մերկացում»ի սկզբունքները: Իսկ շատ աւելի ըմբռնելի կը դառնայ, երբ քըննենք փօփ արտ կոչուած շարժումը, որուն ընկերային արձագանգը կը հաստատենք «հիփի»ութեան մէջ:

Հինէն ի վեր տեսնուած է որ չափազանց հեշտ կեանքը գրեթէ նոյնքան տագտկացուցիչ է որքան չափազանց աղքատ կեանքը: Ամէն ինչ դիւրաւ ստացող ու վայելող մարդիկ, անխուսափելի կերպով, օր մը կը փորձեն դժուարութեանց եւ ցաւերու համն ալ ճաշակել մա՛նաւանդ՝ երբ կ՚անդրադառնան որ առանց պայքարի կեանքը բուսականէն շատ չի տարբերիր:

Սփիւռքի մէջ անկազմակերպ ու անիշխանական ձեւով մշակուած մեր արեւմտահայ գրականութիւնը չի կրնար գլխոցներ կամ ուղղութիւններ ունենալ: Հակառակ ատոր, ժողովրդական պարզութեան մօտենալու եւ ամէն պերճանքէ ձերբազատելու տեսակ մը հիփիական բաղձանքը սկսած է յայտնուիլ գրեթէ շատ մը գրողներու եւ մասնաւոր կերպով՝ բանաստեղծներու մօտ: Հայաստանի քերթողները ժողովրդական պարզութեան ձգտած են արդէն հինէն ի վեր: Հիմա որ անոնց գործերը սփիւռքահայ գրողներու շահագրգռութեան կ՚արժանանան շա՛տ աւելի մեծ չափով, լեզուական պարզացումը աւելի սիրելի կը դառնայ սփիւռքի մէջ ալ: Կարելի չէ տակաւին իսկական հիփիութիւն նշմարել մեր գրողներու մէջ, որոնք շատ երիտասարդ չեն առհասարակ, բայց ձգտումը նշմարելի ու հաստատելի է շատ յաճախ:

Միւս կողմէ, սակայն, գրական պերճ ու վարթամ լեզուէն դեռ չհրաժարած գրողներ չեն պակսիր, որոնց ջանքերուն շնորհիւ արեւմտահայ գրական լեզուն կը պահէ տակաւին վայելուչ բարձրութիւն մը:

Ուզեցի մատնանշել այս պարագան, կարդալէ ետք վերջին շրջաններուն մասնաւորաբար Պոլսոյ եւ Պարսկաստանի մէջ լոյս տեսած բազմաթիւ քերթուածներ, որոնց հեղինակները նախապէս կողմնակից էին մշակուած վայելչութեամբ փայլող արեւմտահայերէնին, բայց հիմա կը գործածեն հասարակ խօսակցական լեզուին մօտեցող պարզ բարբառ մը, որ մերկացած է իր հանդերձանքներէն ու զարդերէն: Մեղադրելի ոչի՛նչ պիտի գտնէի այս երեւոյթին մէջ եթէ սակայն բանաստեղծական խորքը պահուած ըլլար իր բարձրութեան վրայ: Դժբախտաբար, երբ արտայայտութեան միջոցը կը պարզացնեն մեր քերթողները, կը պարզացնեն ու կը տափակցնեն նաեւ խորքը եւ պատկերը կ՚ըլլայ չորցած ճիւղերով ծառ մը պարզապէս:

Լաւ կը ճանչնամ Իսթանպուլի մեր քերթողները, որոնք չեմ գիտեր ինչու՝ ենթարկուած են Ժաք Փրեվէրի աժան արդամրտութիւններով լեցուն պարզութեան քերթողութեան հմայքին եւ կամ կը հետեւին Թուրք երիտասարդ քերթողներու, որոնք ժողովուրդին մօտենալու ձգտումով մը հասարակ փօփ արի վերածեցին ու ընթացիկ խօսակցութեամբ արտայայտեցին իրենց տաղանդները:

Եթէ նկարչութեան կամ քանդակագործութեան մէջ պարզացումը տափակութեան չառաջնորդեց մեր օրերու արուեստագէտները, պատճառը այն էր որ անոնք չփոխեցին իրենց ստեղծագործութեանց էութիւնը: Այս էութիւնը ժողովրդական կամ ընթացիկ բնոյթ չունի այս արուեստներուն մէջ, երբ կազմը չեն փորձեր բնութեան մէկ մասնիկին: Մինչդեռ, գրականութեան մէջ գեղարուեստական խորքը տակաւին հեռու է ժողովուրդին առօրեայ լեզուով եւ սահմանափակ բառացանկով արտայայտելի ըլլալութիւններէն:

Նկարչութիւնը գեղարուեստականօրէն

ՄԻՋՕՆ

— *Մասալ մը պատմէ, ապրար Սաքօ:— Միջօի ձայնը կ՚երերար, կ՚աղերսէր մուրացիկէն, որովհետեւ իր կեանքը, իր միակ մխիթարութիւնը հէքեաթներուն մէջ կը գտնէր:*

— *Քնացի՛ր, Միջօ, վաղը Ս. Սարգիսին օրն է, կանուխ պիտի ելլեմ, — կը խօսէր մուրացիկը:*

Վաղը Ս. Սարգիսի Կիրակին էր: Այդ գիշեր մուրացիկը աւելի կանուխ պառկած էր՝ վաղը, արեւէն առաջ, Ս. Սարգիսին լեռը ելլելու համար: Մուրացիկին ալ իր հաշիւն ունէր: Վաղը ուխտի օր է: Մօտակայ գիւղերէն շարք շարք ուխտաւորներ՝ երեք օր ծոմ բռնած՝ ուխտի պիտի գային: Ուխտի օրը մուրացիկի օրն էր, որովհետեւ տօնի օրերուն մարդիկ աւելի առատաձեռն կ՚ըլլան: Միայն թէ վաղը ձիւն չգար, փոթորիկ չըլլար:

Մուրացիկը չէր սիրեր Միջօի խնդրանքը մերժել: Ամէն անգամ նոր հէքեաթ մ՚ունէր պատմելիք: Այս անգամ ալ պատմեց Ս. Սարգիս զօրավարին հէքեաթը: Անոր ձիուն գովքն ըրաւ: Ըսաւ, որ փոթորկոտ գիշերներ, Ս. Սարգիս՝ իր թռչող ձիուն, Բեղասին վրայ հեծած՝ լեռնէն կ՚անցնի, քարին վրայ ձգելով իր ձիուն պայտերուն հետքերը: Պատմեց, որ ամէն տարի երիտասարդ տղաներ ու աղջիկներ ծոմ կը պահեն, ուխտի կ՚երթան ու կ՚աղօթեն, որ Ս. Սարգիս իրենց շնորհ ու գեղեցկութիւն տայ: Աղանի կը զոհաբերեն, որ Ս. Սարգիս իրենց մուրազը տայ:

Մուրացիկը կարճ կապեց իր հէքեաթն ու քնացաւ: Հազիւ իր քունին մէջ խորունկցած էր, երբ հեղ մ՚ըլ, տեսնես, Միջօ ձայն տուաւ նորէն:

— *Ապրար Սաքօ:*

— *Հը՛, հը՛:*

— *Ապրար Սաքօ, էդ Ս. Սարգիս իմ մուրատ ըլ կուտա՞յ:*

— *Հէլպէթ կուտայ: Դէ՛հ, քնացիր, Միջօ՛:*

Ծոմ պահողները բախտաւոր էին. բախտաւոր էր նաեւ մուրացիկը: Ս. Սարգիսին օրը, թէեւ օդը մի քիչ ցուրտ էր, սակայն արեւ կար ու ձիւնը արեւին տակ կը փայլկլտար ադամանդի ցանուած փոշիներուն պէս:

Մօտի գիւղերէն տղաներ եւ աղջիկներ նաչխուն էնթարիներով ուրախ զուարթ Ս. Սարգիսի լեռը կը բարձրանային:

— *Էդ ո՞վ է, — գիւղացիները կը հարցնէին իրարու, երբ հեռուն կը տեսնէին մէկը, որ միամինակ իրենց կը հետեւէր:*

— *Թերեւս մուրացկան է, — կը պատասխանէր մէկը:*

— *Չէ, դէլ է, դէլ, — կը խօսէր ուրիշ մը կատակելով:*

— *Հա, մուրս գլուխդ, ի՛նչ մուրացկան Սաւիկին տղան, Միջօն է, — կը ճչէր աչքերով հեռատես աղջիկ մը:*

Գիւղացիները կը կատակէին. խնդալու համար, Միջօին ուխտաւոր ըլլալու հանգամանքը կուտային:

— *Ծօ, ես քէ բան մի ըսեմ. էդ Միջօն կուգայ Ս. Սարգիսին մոմերը գողնալու:*

— *Չէ, էն վեր չ՚գար, — կը ճչէր ուրիշ մը: Էն քէլ Ղուկասին զուռնաներուն քով կ՚երթայ, որ աղուէսները գողնայ:*

Միջօն հեռուներէն կը հետեւէր ուխտաւորներուն այնպէս, ինչպէս յաճախ եղած էր անպաշտօն յուղարկաւոր մը դագաղներու ետեւէն:

Միջօն անպաշտօն ուխտաւոր մըն էր, նաչխուն էնթարի չունէր. ֆէսը բզզտ էր, յարդով ծեփուած ու ստռած կօշիկներուն մէջ ցուրտէն կարմրած էին ոտքերը:

Միջօն չէր համարձակեր գիւղացիներուն հետ միասին լեռ բարձրանալ ու միշտ հեռուներէն հետեւեցաւ անոնց:

Ս. Սարգիսի քարին չուրջ, բոլորակ կազմած, խռնուած էր բազմութիւնը: Միջօ հոն տեսաւ ծանօթ մի քանի մուրացիկներ. հոն էր աղանի ծախող Մընչիկը, նաեւ ժամկոչը, որ մոմ կը ծախէր:

Միջօ նկատեց, որ ուխտաւորներէն ոմանք մոմ կ՚առնէին, շատեր աղանի կը գնէին: Ամէն ուխտաւոր իր ձեռքի աղանին քարին վրայ կը մաղթէր, յետոյ ծունկի կուգար, խաչ կը հանէր ու կը սկսէր իր աղօթքը, որ Ս. Սարգիս իրեն մուրադին հասցնէր:

Միջօ կը դիտէր այդ բոլորը: Ո՛րքան կը բաղձար ինքն ալ ծունկի գալ, իր գլուխը Ս. Սարգիսի գարին դէմ ջարդել ու ընել իր փոքրիկ աղօթքը: Ի՞նչ հոգ, թէ ուխտաւորները խնդային իր տարիքին, իր ճոպոտ երեսին ու գզգզուած հանդերձներուն վրայ: Միջօ պիտի ընէր այդ, եթէ միայն աղանի մը ունենար: Միջօի համար աղանի ճարել դժուար բան չէր: Ուխտաւորներէն առաջ գիւղ վերադարձաւ: Մի քանի անգամ Մնչիկի աղանետան չուրջը թափառեցաւ ու անհամբեր սպասեց, մինչեւ որ գիշեր գար, մինչեւ որ մարդիկ քաշուէին փողոցներէն ու Մընչիկ իր կնոջ հետ տուն մտնար:

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(Շար. — 9)

ՆԵՐՈՆԵԱՆ ԱՐՑՈՒՆՔՆԵՐՈՎ...

Ծանօթ է թէ, Ներոն անունով անոր Հռոմէացի կայսր մը, հրդեհեց Հռոմը՝ որպէսզի անոր բոցերէն ներշնչուի եւ երգեր յօրինէ։ Երբ ըղձասուտութեան եկաւ, սկսաւ արտասուել, որովհետեւ հասկցաւ, թէ իրեն պէս մեծ արուեստագէտի մը արցունքի շիթերը պէտք է ժառանգ մնային յետնորդ դարերուն։ Ուստի հրամայեց որ սրուակ մը բերեն եւ անոր մէջ հաւաքեն իր արցունքները։

Այսպէս ալ, մեր օրերու Ներոնը՝ Պ. Քիսինճէր Կիպրոսը արեան բաղնիքի վերածելէ եւ 200.000 գաղթականներ ստեղծելէ ետք, հրահանգեց որ, 500 հազար ամերիկեան կանաչ տոլարներ տրամադրուին գաղթականներու անմիջական օժանդակութեան համար։

Ափսոս, մեր օրերու դիւանագիտական կրկէսը չափազանց անբարոյացած է։

Նախ կը մեռցնէ քեզ եւ ապա Ներոնեան արտասուաթոր աչքերով փառաւոր դափնեպսակ մը կ'ուղարկէ յուղարկաւորութեանդ։

Ներոնի մահէն 1906 տարի վերջ կ'ապացուցուի որ մեր օրերու Ներոնը, առաջինէն աւելի անողոք է։

Պ. Խաչխաչակերը իրձեւական այս աբարքով հաւանաբար կը համոզէ ինքզինք միայն. մեղի ընա՛ւ երբե՛ք։

Երանի Կիպրոս մերժէր այդ «արիւնոտ թթխմորը» որ վճարուած է Յուդայի եբեւուն արիւնոտ արծաթներով...

ՅՈՎՍԷՓ ՊԱՐԱՁԵԱՆ

GԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՅՈՎՀԱՆ ՄԱՅՐԱԳՈՄԵՑԻ

Երեւանի ակադեմական հրատարակչութիւնը լոյս ընծայած է Հ. Մ. Քենդերեանի «Յովհան Մայրագոմեցի» խորագիրը կրող ուսումնասիրական հատորը։

Հեղինակը իր աշխատութեան մէջ լըրջօրէն կը քննէ Յովհան Մայրագոմեցիի կեանքը, գործը, ապրած ժամանակաշըրջանը եւ գրական ժառանգութիւնը։ Յովհան Մայրագոմեցին յիշատակող աղբիւրները շատ են, բայց անոր գործունէութեան մասին եղած տեղեկութիւնները՝ քիչ։ Այդ իսկ պատճառով աւելի մեծ դեր յատկացուած է բանասիրական աշխատանքին՝ գոյութիւն ունեցող կցկտուր տուեալներէ եւ հակասական ենթադրութիւններէ ճշմարիտ եզրայանգումներ կատարելու համար։ Հեղինակը յաջողած է ձեռագիր աղբիւրներու օգտագործումով ճշտել Յովհան Մայրագոմեցի ապրած ժամանակաշրջանը եւ անոր կեանքը լուսաբանող կարգ մը կարեւոր հարցերը։ Այս քննութեամբ կ'ապացուցուի որ Յովհան Մայրագոմեցի ապրած է Է. դարու առաջին կէսին եւ անոր մականունը եղած է ոչ թէ Մայրիվանեցի, այլ՝ Մայրագոմեցի։ Նաեւ ցոյց կը տրուի որ Յովհան Մայրագոմեցի եղած է բեղուն եւ եռանդուն գործիչ մը եւ ունեցած է բազմաթիւ աշակերտներ։

Հ. Քեդերեան ուշադրութեամբ քննած է Մայրագոմեցիի անունով ծանօթ աղանդի հետ կապուած հարցերը, գտնելով որ այդ աղանդի հիմնադիրն ու գաղափարախօսը եղած է իր աշակերտը՝ Սարգիս։

Հ. Քենդերեանի քննութեան հիմնական առարկան «Խրատ վարուց» ժողովածուն է՝ բաղկացած 26 ճառէ, մէկական ողբէ եւ աղօթք։ Ինչպէս ծանօթ է, երկար ատեն այդ ժողովածուն վերագրուած է Ե. դարու նշանաւոր գործիչ Յովհան Մանդակունիի։ Ճիշդ է, որ 1913ին Կարապետ Եպիսկոպոս հիմնաւորեց կարծիք մը՝ ի նպաստ Յովհան Մայրագոմեցիի եւ շատեր ընդունեցին զայն, սակայն նոյնիսկ հիմա ալ որոշ բանասէրներ «Խրատ վարուցի» ճառերը կը վերագրեն Յովհան Մանդակունիին։

Հ. Քենդերեան հարուստ փաստերով կը հաստատէ, որ «Խրատ վարուցը» իրօք Է. դարու գրական յուշարձան մըն է եւ կը պատկանի Յովհան Մայրագոմեցիի գրչին։

Թէեւ ան ալ կը գտնէ որ ժողովածուն լեզուամտածողական առումով ընդհանրութիւններ ունի Ե. դարու գրականութեան հետ, սակայն մատնացոյց կ'ընէ համանման երկերու գոյութիւնը նաեւ Է. դարուն։ Անոնցմէ են՝ Կոմիտաս Կաթողիկոսի «Անձինք նուիրեալքը», Անանիա Շիրակացիի երկերը, Սեբէոսի «Պատմութիւն»ը եւայլն։

Աշխատութեան հեղինակը ճառերու բովանդակութիւնը կը բաժնէ չորս խումբի։ Այդ առթիւ ան կը գրէ. «Ժողովածուն խոր ու ինքնատիպ մտածողի, գործիչի ու գրողի կուռ ու ամբողջական աշխարհայեացքի արտայայտութիւնն է, ժամանակի, հասարակութեան, կեանքի ու մահուան, ճակատագրի, ազատութեան եւ այլ խնդիրներու գնահատութիւնը, որ արտացոլած է ճառերու չորս խումբերու միջոցով, որոնք են՝ Ա) ճառեր մեղքերու (ախտերու), Բ.) բնութեան եւ գերբնական երեւոյթներու, Գ.) առաքինութեան եւ Դ.) փրկութեան միջոցներու մասին»։

Մեծ է Յովհան Մայրագոմեցիի ճառերուն ճանաչողական նշանակութիւնը։ Անոնց մէջ կը տեսնենք Է. դարու հայ կեանքի տարբեր կողմերն ու հասարակական շարիքի այլազան արտայայտութիւնները։

Մարդկային կեանքի չարիքներէն մէկը, ըստ Յովհան Մայրագոմեցիի, վաշխառութիւնն է։ Իր համոզումով վաշխառուն գուրկ է մարդկային զգացումներէ, անգութ է։

Յովհան Մայրագոմեցի Եզնիկ Կողբացիի նման պայքարած է կախարդութեան տարբեր արտայայտութիւններու դէմ։ Ան իր մեծ նախորդի նման կը գտնէր, որ կախարդութիւնն ու դիւթութիւնը անյարիր են։

Հ. Քենդերեան Յովհան Մայրագոմեցիի ճառերուն կապակցութեամբ կը քննէ միջնադարու հայ գրականութեան սեռերու գրականագիտական սահմանումները, ինչպէս՝ ճառը, թուղթը եւ կանոնը։ Ան իրաւացի կերպով կը նկատէ, որ Յովհան Մայրագոմեցիի ճառերուն մէջ միաժամանակ կան վերոյիշեալ երեք սեռերու տարրերը։ Մենագրութեան հեղինակը «Պիտոյից գիրք»ի խրատի ու եղծման սահմանները եւ ուրուագծերը համադրած է «Խրատ վարուց»ի ճառերու ուրուագծերուն եւ ի յայտ բերած է համապատասխանութիւն մը։

Իբրեւ ընթերցողի եւ ունկնդրի վրայ ազդելու կարեւոր միջոց, ինչպէս կը նշէ Հ. Քենդերեան, Յովհան Մայրագոմեցի իր ճառերուն մէջ օգտագործած է նաեւ ինքնախարազանումը, որ կուգայ տակաւին Ե. դարու ապաշխարութեան շարականներէ։

Ուսումնասիրութեան վերջաւորութեան Հ. Քենդերեան կ'անդրադառնայ Յովհան Մայրագոմեցիի չափածոյ ողբին, կը քննէ անոր հետ կապուող տաղաչափական հարցերը, կուտայ ողբի բանաստեղծական առանձնայատկութիւնները։ Շահեկան կ'ըլլար, եթէ ուսումնասիրութեան վերջը, յաւելուածի կարգով, դրուէր ողբին բնագիրը։

Այս ուսումնասիրութեամբ Հ. Քենդերեան միջնադարեան ճառագրութեան «շատ խոպան տարածութիւններ ունեցող անդաստանին մէջ» բացած է ակօս մը։ Բանասիրական եւ գրականագիտական քննութիւններով Հ. Քեդերեան կրցած է առաջին անգամ ըլլալով ստեղծել Յովհան Մայրագոմեցիի մասին ամբողջական ուսումնասիրութիւն մը։

Ա. Գ. ԴՈՂՈՒԽԱՆԵԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Յառաջիկայ Սեպտեմբերէն սկսեալ, տեղւոյս Քեպեքի Համալսարանի բարեհաճ կարգադրութեամբ եւ Արտաքին Նախարարութեան, մասնաւոր նպաստին շնորհիւ, Պոլսահայ Միութեան Մ. Է. Կ. Մշակութային Կեդրոնական Մարմինը կը կազմակերպէ հայագիտական դասընթացք մը։

Դասընթացքը պիտի տեւէ երկու կիսամեակ եւ պիտի աւարտի 1975 համալսարանական տարեշրջանի Յունիսին։

Դասընթացքին լեզուն հայերէն է։

Պատասխանատու դասախօս կարգուած տոքթ. Գէորգ Պաղճեան։

Դասախօսութիւնները տեղի պիտի ունենան Երեքշաբթի իրիկունները Քեպեքի Համալսարանին մէջ՝ Մոնրէալ, ժամը 8.30էն 10.30։ Նիւթ՝ Հայոց պատմութեան եւ գրականութեան գլխաւոր շըրջանները։

Արձանագրութիւնները կը սկսին Օգոստոս 5ին եւ կը փակուին Սեպտեմբեր 10ին։

Արձանագրութեան համար դիմել Քեպեքի Համալսարանի Քարտուղարութեան՝

Service de Formation Culturelle
et Professionnelle

1180, Bleury
Montréal H3C 3P8
tél. 876 - 3030

Ուսանողներէն կը խնդրուի վճարել միայն 15 տոլար իբրեւ արձանագրութեան տուրք։ Այլ ծախքերը պիտի հոգայ Պոլսահայ Միութեան Մ. Է. Կ. Մշակութային Կեդրոնական Մարմինը։

Հայագիտական այս նոր դասընթացքը չշփոթել նոյն Քեպեքի Համալսարանին մէջ, երկու կիսամեակներէ ի վեր, տոքթ. Գէորգ Պաղճեանի կողմէ տրուող Հայերէն աշխարհաբար լեզուի դասընթացքին հետ։

ՊՈԼՍԱՀԱՅ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Մ. Է. Կ.
Մշակութային Կեդրոնական Մ արմնի
Վարչութիւն

Մոնրէալ, 31 Յուլիս 1974

հասկնալի ոչինչ ունի այս ժողովուրդին համար, որ միայն լուսանկարչական գոհացում կը փնտռէ անոր մէջ։ Բայց գրականութիւնը այդ ժողովուրդին համար հասկնալի շատ բան ունի (դժբախտաբար...) եւ տափակութեան կը վերածուի, երբ բոլորովին մօտենայ ընթացիկ խօսակցութեան եւ կեանքին։

Ու վերջապէս, քերթողը իրաւունք չունի հասարակ խօսակցութեան լեզուով լըռուած եւ այդ իսկ լեզուով ամբողջութեամբ բացատրելի գրութիւնը շփոթելու գեղարուեստական արժէք ունեցող եւ նոյն այդ լեզուով «անբացատրելի» բանաստեղծութեան հետ։ Առաջինը արձակ պատմութիւն է անարուեստ, մինչ երկրորդը արուեստ է։ Յանգերը, չափերը, երաժշտականութիւնը եւ սրամտութիւնը չեն կրնար հասարակ լեզուով ամբողջութեամբ բացատրելի պատմութիւնը բանաստեղծութեան վերածել։

ՄԿՐՏԻՉ ՀԱՃԵԱՆ

Մեխիքօ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (53)

ԻՆՉՊԷՍ ԳՈՂՑԱՆ ՅԱՐԵՐՈՒՆ ԹԱԳԸ

ԿՆՈՋԱԿԱՆ ՄՐՑԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ան կը սպասէ։
Ի՞նչ բանի։

Չի գիտեր եւ սակայն բանի կը սպասէ։ Եւ պարը աւարտելուն հետ երբ կոմսուհին կը տեսնէ որ սպասաւորներէն մին իշխանուհիին կը մօտենայ, բան մը կը փսփսայ ու անիկա ապարանք կ'ուղղուի, կարծես անպարտելի ուժէ մը մղուած կ'ուղղուի դէպի Սէրժ Լավրէնթիէֆը, որ պարտէզին վանդակապատին կռթնած, սկնապէշ կը դիտէ սափական ափունքը։ Կոմսին կիսադէմքը միայն կ'երեւայ։

Երբեք այդ վայրկեանին չափ կոմսը գեղեցիկ չէր եւեւցած իրեն, ո՛չ ալ այդքան խորոխ ու հրապուրիչ։

Բայց մըն ալ եւ արդէն թեւին պիտի նայի։

Երիտասարդը չի տեսներ զայն, չէ լսած անոր քայլերուն ձայնը եւ չի զգար անոր ներկայութիւնը։

Անիկա կը խորհի մօտալուտ երջանկութեան կամ թերեւս այն վայրկեանին, երբ անոր տեղ ուրիշ մը պիտի գտնէ, քանի որ իր ճակատագիրն է ձանձրանալ բոլոր սէրերէն եւ յարատեւօրէն նորեր փնտռել, ինչպէս իր ցեղակիցներէն շատեր, որոնք կը ձանձրանան բոլոր բնավայրերէն եւ իրրեւ յաւիտենական թափառաշրջիկ, մըշտապէս կը փնտռեն այն վայրը, ուր հանգստութիւն պիտի գտնեն։

— Սէրժ, կը ձայնէ Վանտա։

Երիտասարդը կը սարսռայ, երբ կը լըսէ այս ջերմ ու սրտագրաւ ձայնը, որ դեռ քանի մը օր առաջ այնքան խռոված էր զինք։

Ետին կը դառնայ։ Կոմսուհին անոր աչքերուն մէջ այնքա՜ն մելամաղձոտութիւն կը տեսնէ որ կը մոռնայ իր վիշտը։ Կը փորձէ անոր տառապանքին պատճառը հասկնալ։

— Սէ՛րժ կը կրկնէ։

Կոմսը կը ծռի անոր ձեռքը համբուրելու համար։ Կոմսուհին կ'ուզէ անոր մատները բռնել, բայց երիտասարդը ձեռքը ետ կը քաշէ։

— Ինչո՞ւ համար կը քաշէք ձեր ձեռքը, կը հարցնէ կոմսուհին։ Ինչո՞ւ այնքան տրտմութիւն ձեր աչքերուն մէջ։ Ինչո՞ւ Սէրժ, քանի որ ձեզ կը սիրեմ։

Որովհետեւ մեռաւ իրիկուան սէրը, ինչպէս պիտի մեռնի այս գիշերուանն ալ եւ ինչպէս պիտի մեռնին վաղուան եւ գալիք բոլոր սէրերը, մինչեւ որ մահը վերջապէս դայ սահման մը դնելու երջանկութեան այս խաբուսիկ փնտռուքին, երջանկութիւն մը որ ինծի համար չէ, եւ անմատչելի է։

«Երբ ձեր ձայնը լսեցի, գիտէ՞ք ինչ բանի վրայ կը խորհէի։

«Մահուան վրայ։

«Արդարեւ ինչո՞ւ յամառիլ. ինչո՞ւ չըփութացնել այն վախճանը, որուն դէմ չենք կրնար պայքարիլ։ Ինչո՞ւ շարունակ տառապիլ... Ինչո՞ւ տառապիլ եւ տառապեցնել։ Ինչո՞ւ գեղեցիկ սէրէ մը վերջ յաւիտենոս չկորսուիլ։ Երբ մէկու մը կուտանք ամենագեղեցիկ եւ ամէնէն չըքեղ սիրոյ մը պատրանքը, ինչո՞ւ անոր յիշատակին հետ չմտնել յաւիտենական գիշերին, մէջ»։

Երիտասարդը վայրկեան մը կը լռէ։

Կը նայի երկինքին որ արեւմուտքի կողմէ կը սկսի կանաչնալ։ Կը ժպտի։

— Այս խօսքերս լուրջ մի նկատէք, Վանտա. քսանութեան ժամը դեռ չէ հնչած։ Ահա նոր արշալոյսի մը հետ, նոր ուրախութիւն մը եւ նոր վիշտ մը։ Ի՞նչ ընելու է։ Ի՞նչ կրնանք ընել, եթէ ոչ փայելել մէկը եւ ենթարկուիլ միւսին, քանի որ ճակատագիրը այսպէս կ'ուզէ։

— Սէրժ, կը սիրեմ ձեզ, կը մրմնջէ կոմսուհին, կը սիրեմ ձեզ եւ կ'ուզեմ մըխիթարել ձեզ։

— Զիս կը սիրէ՞ք, ի՞նչ կարեւորութիւն ունի ասկէ վերջ։ Զիս մխիթարե՞լ։ Միթէ կրնա՞ք այնպէս մը ընել որ ես բնաւ վըրդովեմ թէ երկրի վրայ անցուցած ժամերս բաւական երկար են, երբ ես կ'ուզեմ ճանչնալ բոլոր այն կիները, որոնցմէ պիտի սիրուէի եւ զոր պիտի կարենայի չարչրկել, որովհետեւ հաւանաբար աս է վիշտիս պատճառը։

Կոմսը սուր ծիծաղ մը կ'արձակէ. ծիծաղ մը միանգամայն ցաւագին ու անողոք։

Վանտա ձեռքերը իրար կը միացնէ.

— Կը վախցնէք զիս կը մրմնջէ։

— Զիս ալ կը վախցնէ, սիրելիս, իրաւամբ կը վախցնէ եւ հեշտալէտ է այդ վախը. ահա թէ ինչո՛ւ կը սիրեմ զայն, կ'ըսէ կնոջական ձայն մը կոմսուհի Կրօքօլիքայի ետեւէն։

Կոմսուհին ետ կը դառնայ։

Դիմացը կեցած է իշխանուհի Սօնիա Քարամաէն։

ՓՕԼ ՄՕՆՖԷՐՄԱՆ

(Շար.)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Վալանսէն Պ. Յարութիւն Պօյաճեան իր սիրեցեալ Նազելի Պօյաճեանի մահուան տարելիցին հոգեհանգստեան առթիւ կը նուիրէ Վալանսի եկեղեցւոյ պայծառութեան 50 Ֆր., Վալանսի Նոր Սերունդին 40, Վալանսի Կապոյտ Խաչին 40, «Յառաջ»ի 40: Նոյն առթիւ Ուզունեան Պայծառ, Ուզունեան Յովհ. եւ Մայրամ Ահարոնեան 50, Ճօզիկեան ընտանիք30:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Պ. Տարօն Պօղոսեան, փոխան ծաղկեպսակի 500 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի:

×

Արեւմտահայ մեծանուն գրագէտ Շահան Շահնուրի կսկծալի կորուստին առթիւ Օր. Հայկանոյշ Թորոսեան 50 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի:

×

Վերսայլէն Պ. Ջաւէն Յովհաննէսեան 20 Ֆր. նաեւ «Յառաջ»ի:

ԿՈՉ

ԳԻՐՔ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Քամփ. Ֆրէզի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ վարչութիւնը ծրագրած է ընդարձակ գրադարան մը ստեղծել Մարսէյլ Հայ գաղութէն ներս մերազն ժողովուրդին եւ Հայ մանկութեան մատչելի պայմաններով:

Ուստի այս նպատակով կոչ կ'ուղղենք Ֆրանսահայ մեր ազնիւ ու նուիրատու ժողովուրդին նուիրել իրենց ամէն տեսակի եւ լեզուով գիրքերը եկեղեցւոյս գրադարանին:

Փափաքելի է նուիրած գիրքերը մակագրել Ս. Կարապետի անունով եւ նուիրատուին ստորագրութեամբ:

Մեր հասցէն.—

Eglise Arménienne St. Garabed
Camp. Frèze-St. Antoine
13015 Marseille — tél. 51 28 06

«ՅԱՌԱՋ»Ի
ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Մահազդ	100 փր.
Հոգեհանգիստ	40 փր.
Ցաւակցութիւն	20 փր.
Փոխան ծաղկեպսակի	20 փր.
Հարսնիք, նշանտուք	40 փր.
Ծնունդ	40 փր.
Կը փնտռուի	20 փր.
Կ'ուզուի	30 փր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ:
Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել՝ Թերթին վարչութեան:

OPÉRA DE MARSEILLE

Lundi 16 Septembre à 21 heures
Mardi 17 Septembre à 21 heures

CONCERTS
par le

CHŒUR NATIONAL
DE L'ARMÉNIE SOVIÉTIQUE

sous la direction de son chef
OHANNES TCHEKIDJIAN

Avec le concours de l'ORCHESTRE DE L'OPÉRA DE MARSEILLE

LOCATION :
du 26 août au 7 septembre
Agence WASTEELS 87, La Canebière tél. 64.09.49 - 62.08.44
BERTEX 13240 Septemes tél. 51.31.51 - 51.37.42
à partir du 9 septembre
OPÉRA DE MARSEILLE tél. 33.03.58
Prix des places : 30 - 20 - 8 F

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԷՐ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Նուպարեան Մատենադարանի վարչութիւնը, առ ի գիտութիւն կը հաղորդէ ընթերցասէր հասարակութեան թէ՝ ընդառաջելով Արտասահմանի եւ տեղւոյս ուսումնասիրողներու փափաքին, որոշած է Մատենադարանը բաց պահել Օգոստոս ամսուն:

Հետեւաբար Մատենադարանը փակ պիտի մնայ Սեպտեմբեր ամսուան ընթացքին տարեկան արձակուրդի առիթով:

Հասցէ.— Նուպարեան Մատենադարան
11, Սքուար Ալպոնի, Փարիզ 16րդ
Երթեւեկի համար իջնել Մեթրօ Փասի

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՆՍՏԱՆԴԵԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՄԲ...
(Քերթուածներ)
Ընտիր տպագրութիւն

Գին 20 փր.

Դիմել՝ ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

EGLISE ST. JULIEN LE PAUVRE
(Tous les soirs sauf Samedi et Dimanche à 21 h. 30)
1, Rue St. Julien Le Pauvre

PASSION NOIRE

« Il y eut d'abord le poème « Lynch », que j'écrivis en 1954. Puis à la demande de Paul GILSON, pour ses « Soirées de Paris » à la radio, l'émission que j'intitulais « Passion Noire » où, en alternance avec les strophes de « Lynch », se faisaient entendre non pas chantés, mais dits, des blues choisis de telle sorte que l'ensemble forme une histoire, comme au long d'une veillée, racontée. Voici qu'aujourd'hui, grâce à la version scénique de Pierrette DAVID, vient témoigner et accuser la voix unanime partagée, de l'alliance du double horizon blanc et noir issue, pour communier dans la même douleur, le même amour et le même espoir ».

ROUBEN MELIK

NANE CARZOU

SIGNERA SON LIVRE

Voyage en Arménie

Couverture et photos de
CARZOU
Postface de Jean-Marie CARZOU

Le Jeudi 5 Septembre de 16 à 19 heures
à la Librairie Marguerat
2, Place St. François
LAUSANNE

VIENT DE PARAITRE

LES ARMÉNIENS
CONNUS ET INCONNUS
DE NOE A NOS JOURS

par
HAGOP - KRIKOR

Editions LA PENSEE UNIVERSELLE
3 bis, Quai aux Fleurs
75004 - PARIS
Tél. : 325-85-44

Prix 20.33 F. TTC

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր 13ին Սալ տէ Ֆէթ տը Սեւրան:

×

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Շաբաթ Նոյեմբեր 9ին, Շարպոնիէռի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ երաժշտական յիսնամեայ գործունէութեան նուիրուած ցերեկոյթ, Սալ Կավօ, Դեկտեմբեր 15ին, գեղարուեստական ճոխ յայտագրով:

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

6 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ - 21 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — 2 օր ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 13 օր ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ
Գին՝ 2720 փրանք

եւ յաւելուածական երկու ճամբորդութիւններ, ուղղակի՝ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ՄՈՍԿՈՒԱ.
Ա. ճամբորդութիւն՝ 2էն 15 Օգոստոս: Գին՝ 2800 փրանք: Բ. ճամբորդութիւն՝ 6էն 19 Սեպտեմբեր: Գին՝ 2780 փրանք:

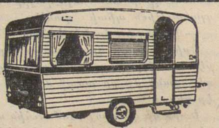
Բոլոր ճամբորդութիւնները տեղի կ'ունենան երթ ու դարձ օդանաւով, «Արմենիա» կամ «Անի» հիւրանոցներու Առաջին կարգի երկու հոգինոց սենեակներու մէջ լոգարանով եւ մասնաւոր սպասարկութեամբ: Այցելութիւններ՝ Երեւանի բոլոր տեսարժան վայրերն ու մշակութային հիմնարկները, ինչպէս եւ՝ Զուարթնոց, Սարդարապատ, Սեւան, Էջմիածին, Էրեբունի, Գեղարդ, Գառնի, եւայլն:

TRANSTOURS — 22, rue du 4 Septembre, PARIS (2e) — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15–18

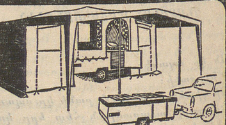
ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ՝
11, rue du Bassin - SAINT-JULIEN — Tél. : 93-04-90 et 66-38-92

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ — ԼԻՈՆ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ — ՏԷՍԻՆ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ — ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Յ. ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

Passez vos vacances
en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST
la bohème
UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères

Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU
T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON
T.490.17.79

NEUF-OCCASION-ACCESSOIRES-POSE D'ATTELAGES

ՇԱԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
31
SAMEDI
31 AOUT
1974

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·	
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Հատը	1 ֆր·	

50ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 13·099

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

50e ANNÉE — N° 13.099

ԹԵՐԹԻ ՄԸ ԹԱՂՈՒՄԸ

—o—

«ՔՈՄՊԱ» ԱՅԼԵՒՍ ԼՈՅՍ ՉԻ ՏԵՍՆԵՐ

—o—

Դիմադրութեան շրջանի վերջին թերթը իր վերջին թիւը լոյս ընծայեց Ուրբաթ օր: Սմաճայի մահէն վեց չաբաթ ետք, զանի իրականութիւնը ստիպեց չարունակողները անձնատուր ըլլալ: Թերթ մը հրատարակելը նոյնքան դրամի հարց է որքան հաւատքի եւ կիրքի: Դրամ գըտնելը դիւրին է անոնց համար որ խոժալ եւ սկզբունք չունին, բայց հաւատքն ու կիրքը ամէնուն չէ տրուած: Տրուած էր Սմաճայի, որ ամէն ինչ զոհեց իր թերթին, առողջութիւն, նիւթական, ամէն ինչ: Օգոստ· 26ին Փարիզի մէջ, միայն 2437 օրինակ Քամպա կը ծախուէր եւ ամսական բացը 200 հազարի հասած էր (20 միլիոն հին Ֆր·) Հակառակ անոր որ Քոմպայի կայմը միշտ զերծ եղած է նիւթապաշտ աշխատակիցներէ: Ամէն մարդ գիտէ թէ Քոմպայի ոեւէ աշխատաւոր նուազագոյնը կ'առնէր տալով իր առաւելագոյնը:

Թերթը ծնած էր 1941ին բայց կը տարածուէր գաղտնի: Առաջին խմբագրապետն էր Ժորժ Պիտօ: Յաջորդաբար դայն խմբագրած են Ալպէր Քամիւ, Ալպէր Օլիվիէ, Քլօտ Պուրտէ բայց տարակարծութիւնները կը շատնան եւ ի վերջոյ Պուրտէ ալ կը քաշուի 1950ին: Անկէ ետք բազմաթիւ խմբագրապետներ իրարու կը յաջորդեն մինչեւ Ֆիլիփ Թեսոն որ 1960էն 1974 կը վարէ խմբագրութիւնը բայց իր կարգին կը քաշուի հիմնելով Քոթիտիէն տը Փարին: Սմաճա կը մերժէր ընդունիլ արտաքին դրամագլուխներ որոնք պիտի կաշկանդէին իր անկախութիւնն ու ազատութիւնը: Բոլորը զինքը կը լքէին: Նաւապետը կը մնար առանձին իր ընկղմող նաւուն վրայ, բայց ինք առաջ կը մեռնէր ու չէր տեսներ անոր մահը:

Իբրեւ օրաթերթ, նոյնիսկ իր փոքր տըպաքանակով Քոմպա բաց մը կը թողուվանկի օրէ օր կ'անհետանայ տեսակէտի մամուլը ու հրապարակը կը մնայ ղազեթաներու:

Քոմպա այդ չարքին վերջիններէն էր եթէ ոչ վերջինը, ու անկախ ատկէ միշտ տխուր է թերթի մը մահը, մանաւանդ անոնց համար որոնք գիտեն թէ ի՛նչ է թերթը եւ անոր անփոխարինելի առաքելութիւնը: Միւսներուն համար կարեւոր ալ չէ բացատրել:

Քանի մը տողով

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, Յուլիսին գիները 1,3 առ հարիւր յաւելում կրած են ինչ որ շատ է:

ՖԻԿԱՌՕ — ՍՈՖՐԷՍ հանրային կարծիքի առաջին քննութիւն մը հրատարակած են, ուրկէ կը պարզուի թէ Ֆրանսացիներու 46 առ հարիւրը յաջողութիւն մը կը նկատէ ժիսքարի երեք ամսուան հաչուեկշիռը, մինչ 31 առ հարիւրը՝ ձախողութիւն:

ԹՈՒՐՔԵՐԸ երթալով աւելի լըբացած են եւ Տէնքթաչ յայտարարած է թէ կըրնան ամբողջ կղզին ալ գրաւել եթէ յոյնկիպրական կեռիլլաները սկսին: Կղզիին մէջ միջադէպերը կը շարունակուին եւ գաղթականներու թիւն ալ կ'աւելնայ թըրքական նոր վայրագութեանց հետեւանքով: Գաղթականներու ընդհ· թիւը 225·600 է ինչ որ մէկ երրորդն է կղզիին բնակչութեան:

ԵՐԵՒԱՆ ⟺ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ՆՈՐԱՅԱՅՏ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հայաստանի գիտութիւններու ակադեմիայի հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկի արշաւախումբը՝ պատմաբան Գ· Գրիգորեանի ղեկավարութեամբ, կը զարունակէ 196 էն ի վեր պեղումները Վահանավանքին մէջ: Վերջերս այնտեղ յայտնաբերուած են մեծ հետաքրքրութիւն ներկայացնող վիմական արձանագրութիւններ: Երկու մեթր երկարութեամբ եւ մէկ մեթր 20 սմ· լայնութեամբ սալաքարի արձանագրութեան վըրայ Սիւնեաց թագուհին Շահանդուխտ, բացի իր կնեսագրութենէ, կը յիշատակէ իր կառուցած շինութիւններու մասին: Յայտնաբերած են նաեւ տապանաքարեր, գունաւոր խեցեղէնի բազմաթիւ բեկորներ, ճարտարապետական փոքր մասեր, որոնք կը վկայեն միջնադարեան Սիւնիքի, անոր ժողովուրդի նիւթական բարձր մըշակոյթի մասին: Նոր արձանագրութիւնները, իրեղէն վկայութիւնները, հնարաւորութիւն կուտան վերականգնելու Վահանավանքի ամբողջականութիւնը: Եօթը տարիներու պեղումներու շնորհիւ մաքրուած են սեղանատունը եւ սիւնաբահը միացնող միջանցքը, բացուած են մեծ տաճարի (911 թ·) հիւսիսային եւ հարաւարեւմտեան հատուածները:

ՃԱՏՐԱԿԻ ԱԽՈՅԵԱՆ ՀԱՅ ՊԱՏԱՆԻՆ

Վերջացան Պուլկարիոյ 1974ի ճատրակի ախոյենական մրցումները, որոնց կը մասնակցէին 46 պատանիներ: Երկար ու լարուած պայքարէ ետք Պուլկարիոյ ախոյեան հանդիսացաւ Վալենթին Բամպուկճեան՝ 7 յաղթանակ եւ 2 հաւասար արդիւնքով: Վալենթին ծնած է Վառնա, 8 տարեկանէն ի վեր, վեց տարի է որ շարունակ կը մասնակցի երկրի պատանեկան առաջնութեան մրցումներուն: Ներկայ յաջողութիւնը իրաւունք կուտայ իրեն մասնակցելու Եւրոպայի պատանիներու ճատրակի առաջնութեան եւ Պուլկարիոյ մեծերու առաջնութեան աւարտական փուլին:

ՈՍԿԷ ՄԵՏԱԼ ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉԻՆ

Նկարիչ Վաղարշակ Սարգիսեան արժանացած է «Ֆրօրա - 73» միջազգային ցուցահանդէսի ոսկէ մետալին: Ցուցահանդէսը կազմակերպուած էր Չեխոսլովաքիոյ մէջ: Հայ նկարչի ստեղծագործութիւնները ծանօթ են Չեխոսլաքիոյ մէջ, ուր կազմակերպուած գծագրային աշխատանքներու ցուցահանդէսը լայն արձագանգ գտաւ արուեստասէրներու եւ մասնագէտներու շրջանակէն ներս: Անցեալ տարի արուեստագէտը մասնակցած էր Օլոմուց քաղաքը կազմակերպուած ծաղիկներու միջազգային ցուցահանդէսին՝ ցուցադրելով քանի մը տասնեակ նաթիւմորթներ, բնանկարներ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ԺԱՊԱՒԷՆ ՄԸ

«Հայֆիլմ» շարժանկարի ընկերութիւնը պատրաստած է «Արու Հասանի մաչիկները» ժապաւէնը, որ արժանացած է գընահատանքի: Ժապաւէնի բեմադիրն է Ռ· Պապայեան, որ միաժամանակ հեղինակն է բեմադրութեան՝ Լ· Բուդաղեանի հետ: Նկարիչն է Լ· Խաչատրեան, երաժշտութիւնը՝ Ռոպեր Ամիրխանեան:

Օրը Օրին

ԵՒ ԿՈՒԳԱ՜Ն ԱՆՈՆՔ՝ ՄԵՐ ՊԱՊԵՐԸ...

—ո—

Արդէն եօթը օր է անցած «Յառաջ»ի բացած հանգանակութենէն՝ ի նպաստ յոյն -- կիպրացի գաղթականներու: Ու սիրտ կ'ուզէ դիմանալու համար այն հոգեյոյզ տեսարաններուն, որ կը պարզուին ամէն օր, գրեթէ ամէն ժամ՝ խմբագրատունէն ներս: Կիպրոսի վերջին իրադարձութիւններու լոյսին տակ, կարծէք անոնք՝ մեր պապերը, հինները, կը սպասէին կոչ -- ահազանգի մը, բերելու համար իրենց նպաստը: Եւ «Յառաջ», հաւատարիմ իր կոչումին ու առաքելութեան, հնչեցուց ահազանգը:

Ու եկան: Եկան բոլոր անոնք՝ որոնք մօտիկ անցեալին ճաշակած էին տեղահանուածի ու գաղթականութեան դառն վիճակը: Եկան անոնք՝ մեր պապերը, դողդոջուն ու սրտայոյզ, իրենց լումաներէն բաժին հանելու յոյն — կիպրացի գաղթական եղբայրներուն եւ քոյրերուն:

Այսօր, ապրիլեան մահասարսուռ օրերէն վաթսուն տարի անց ,բարբարոս Թուրքի անփոփոխ վայրագութեան զոհ՝ ժողովուրդ մը ամբողջ, «գեղեցկութեան ու սիրոյ» կղզիին մէջ, կ'ապրի ահաւոր ողբերգութիւն մը: Ու այս բոլորը՝ ազատութեան ու խաղաղութեան «պաշտպան» պետութիւններու աչքին առջեւ:

Մեր պապերն ու մենք ծանօթ ենք դիւանագիտական աշխարհի սադրանքներուն, որոնք ոչ մէկ մեկնաբանութեան կը կարօտին:

Ու այսօր, դարձեալ կուգան անոնք՝ մեր պապերը, ծերունի ու հաւատքով լի մեր հայրերը: Կուգան նաեւ յետնորդ սերունդները, երիտասարդութիւնը: Արդէն եօթը օր է անցած ու բացուած հանգանակութեան գումարը հասած է գրեթէ 30 հազարի: Կը շարունակուի տակաւին զանազան շրջաններէ ղրկուած յատկացումներու առաքումը յիշեալ նպատակին:

Եւ կուգա՜ն անոնք՝ մեր պապերը···

Անմոռնալի մնաց այսօրուան այցելու հայ ծերունիին արցունքները չէին կրնար չյուզել ու չարիւնել մեր սիրտը: Հայ ծերունին՝ արտասուաթոր աչքերով, կ'ըսէր·

— Չեմ կրնար մոռնալ· տակաւին աչքիս առջեւ թարմ է այն ահաւոր տեսարանը, զոր պարզեցին Թուրքեր:

Հայ ծերունիին արցունքներուն մէջ խըղտացած էր ամբողջ ժողովուրդի մը ողբերգութիւնը:

Թուրքը միշտ նոյնն է: Եւ այս բանը գիտեն ամէնքն ալ:

Եւ կուգան կրկին անոնք՝ մեր պապերը, տեղահանուածի ու գաղթականութեան հոգեվիճակէն նոր դուրս եկած մեր հայրերը, իրենց հանապազորդ հացէն իսկ բաժին հանելու նախատագրակից եղբայրներուն· կը հասնին մօտաւոր ու հեռաւոր շրջաններէ ղրկուած գումարները ի նպաստ յոյն -- կիպրացի գաղթականներու:

Ու պիտի գա՜ն տակաւին, անոնք՝ մեր հայրերը···

ԳԱՌՆԻԿ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ ԱՐՄԷՆ ԼԻՒՊԷՆԻ ՄԱՍԻՆ

—o—

Ինչպէս հաղորդած էինք Երեքշաբթի օրուան մեր թիւով, ֆրանսական ձայնասփիւռի Ֆրանս – Քիւլթիւր կայանը, հաղորդելէ ետք Արմէն Լիւպէնի մահը Հինգշաբթի, Օգոստ· 22ին, յաջորդ Հինգշաբթի ալ, Օգոստ· 29, ժամը 9·15էն 9·45 Ռոժէ Վրիննիի Գրական Շարաթը յայտագրին մէջ, անդրադարձաւ անոր կեանքին ու գործին:

Յայտագրին կը մասնակցէին Վրիննիէն զատ, վիպագիր Ժիւսթինելլի եւ գլխաւորաբար Ժաք Պրէննէր, որ երկարօրէն ներկայացուց Արմէն Լիւպէնի բանաստեղծութիւնը:

Պրէննէր պարզեց նաեւ բանաստեղծին անողոք կեանքը տասնեակ տարիներու ընթացքին, բայց երբ իրեն հարցում եղաւ թէ ուրեմն Լիւպէն մի՞յն տառապանքի երգիչ մը եղած է, Պրէննէր անմիջապէս ճշդեց թէ ոչ, ընդհակառակն, անոր գործին մէջ կայ լոյս մը, պայծառութիւն մը: Խօսեցաւ նաեւ մարդուն մասին, զոր բացառիկ նկատեց, ազնիւ ու մարդկային նըկարագրի տէր: Շեշտեց թէ Արմէն Լիւպէն կարեւոր տեղն ունի ֆրանսական բանաստեղծութեան մէջ: Պրէննէր, անդրադառնալով Արմէն Լիւպէնի ծագումին, յիշեց նաեւ թէ ան հայ մեծ գրագէտ մըն է, Հայերը, բսաւ, զայն կը նկատեն իրենց ներկայ մեծագոյն արձակագիրը: Այս առթիւ ոգեկոչեց անոր Լա Ռըբրէք սան Միւզիքը (Նահանջը Առանց Երգի) վէպը, իրբեւ իր առաջին գործը որ նորութիւն մը բերած է հայ գրականութեան մէջ եւ պահած մնայուն արժէք մը:

Յայտագրի ընթացքին կարդացուեցան նաեւ քանի մը քերթուածներ եւ իր արձակ գործէն՝ Թրանսֆէռ Նոքթիւռնէն հատուած մը:

Ի ՆՊԱՍՏ ՅՈՅՆ - ԿԻՊՐԱՑԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Զ· ՑԱՆԿ

	Ֆ·
Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Քոչարեան	700
Զօհրապ եւ Արաքսի Մուրատեան	500
Ժանթիյիի Հայկ· դպրոցի յանձնախումբ	300
Պ· Լուսպարոնեան	200
Տէր եւ Տիկին Ռաուլ Գազանճեան	150
Տիկին Շեխիկեան	100
Տիկին Հ· Կիւլպոլեան	100
Պ· Ստեփան Ապրադեան	100
Տէր եւ Տիկին Ժ· Միրիճեան	100
Հայուհի մը	100
Պ· Գույումճեան	50
Միհրան Մխքճեան	50
Տէր եւ Տիկին Զաւէն Եկաւեան	50
Պ· Ժամկոչեան	50
Պ· Սուճեան	20
Տիկ· Մարկրիթ Նազարեան	20
Տիկ· Վարդենի Գումրուեան	15
Գումար	2·605
Նախորդ Գումար	26·230
Ընդհ· գումար	28·835

ԻՐ ԽՕՍՔԸ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ

ՏԷՐ ԵՂԷՔ ՁԵՐ ԿՈՉՈՒՄԻՆ

———o———

Չկայ հայերէն թերթ մը որ չփառա–բանէ երիտասարդութիւնը իբրեւ վաղուան յոյսը, լոյսը եւ ուրիշ ամէն բան։

Երիտասարդութիւնը ինքն ալ խրացու–ցած է կարգ մը բառեր ու նշանախօսքեր, եւ կ'արտասանէ, հանդիսաւոր առիթնե-րու մէջ։

Եւ ամէնքն ալ կը մխիթարուին, փայ–լուն հեռանկարներ նախատեսելով։ Մա-նաւանդ եթէ նորահասներէն մէկն ու մէ–կը բացման ճառ մըն ալ խօսի, հայերէն։

Շատ քիչեր կ'անդրադառնան թէ այս շարժումն ալ թուլցման, լճացման ախ-տանշաններ ցոյց կուտայ գաղութին մէջ։

Ձեռք բերուած արդիւնքը չի համապա–տասխաներ կատարուած աշխատանքին։

Ամէն տեղ ալ կը պարզուի հետեւեալ պատկերը, — քիչ – շատ հասունցած ե-րիտասարդութիւնը տակաւին ի վիճակի չէ վարելու նորեկները, դարկ տալու շար–ժումին։

Անշուշտ մէկ պատճառն ալ այն է որ շատերը կը հարկադրուին ընդհատել աշ-խատանքը, իրենց զինուորական պարտա–կանութիւնը կատարելու համար։

Խնդիրը այն է որ, այդ ծառայութենէն առաջ ալ, երբ երիտասարդը տակաւին պատանի էր, անհրաժեշտ պաշարը ստա-ցած չէ։

Ինչպէս ամէն հանրօգուտ շարժում, այս ճակատն ալ զանազան թեւերու բաժնուած է։

Մեր Նոր Սերունդը, որ հիմնուեցաւ 1945ին, լայնամիտ ծրագրով մը, կո–րիզներ ունի ամէն հայաշատ քաղաքի ու թաղի մէջ։

Երիտասարդութիւնը շարժում է։ Եւ տխուր բան պիտի ըլլար, եթէ եղածով գոհանային, առանց քայլ մը յառաջ նետ-ուելու, մէկ տարիէն միւսը։

Նոր Սերունդին ծրագիր – կանոնագիրը յարմարցուած է միջավայրին պահանջ – ներուն, եւ ամէն գիտութիւն կ'ընծայէ թէ՛ պատանիներուն եւ թէ մանաւանդ երիտասարդներուն։

Միութիւնը կը վայելէ լայն ինքնավա-րութիւն, օգտուելով Հ. Յ. Դաշնակ – ցութեան բարոյական աջակցութենէն։

Անդամները կրնան զարգանալ, գործել եւ բազմանալ ազատօրէն, իրենց իսկ ինք-նապաշտպանութեան համար։

Զբօսանքի համար ալ նախատեսուած են նպատակայարմար միջոցներ։

Բացարձակ պայման է հայերէն սոր – վիլ, ժողովները եւ թղթակցութիւնները վարել մայրենի լեզուով։ Ապա ուրեմն ուշադրութեամբ հետեւիլ պատմութեան, աշխարհագրութեան եւ գրականութեան դասերուն, ինչպէս եւ զանազան դասա-խօսութեանց։

Ի՞նչ կ'արժէ երիտասարդութիւն մը կամ նոյն Միութիւն, որ կը խուսափի այս տարրական պարտականութենէն։

Նոր երիտասարդութիւնը ոչ թէ վաղ-ուան յոյս կամ լոյս, այլ դաշտի բոյս անգամ չի կրնար դառնալ, առանց սեր-տօրէն կապուելու իր ժողովուրդի մշա-կոյթին հետ։

Տարազիր բազմութիւնները պէտք չու-նին ոչ սալոնական, ոչ ալ աշխարհաքա-ղաքացի երիտասարդութեան մը։

Օրուան պահանջն է սերունդ մը որ միջավայրէն ստացած ուսման վրայ բար-դէ, անոր հետ ներդաշնակէ իր հայրենի պատմութիւնն ու մշակոյթը, որպէսզի կարենայ պահել եւ զարգացնել ժառան-գութիւնը։

Առանց այս հիմնական պայմանին, ե–րիտասարդութիւնը կը դառնայ անդոյն բազմութիւն մը, իսկ հայրենի մշակոյթն ալ՝ անշարժ կալուած կամ հին ազգայ պատմութիւն։

Երիտասարդութեան կոչումն է ջահեր վառել, եւ ոչ թէ կերոն բռնել։

Տ.

8 Յունուար 1957

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Արդի մարդուն դաստիարակութիւնը հրատապ հարց մը դարձած է ներկայիս, աշխարհի զանազան երկիրներու մէջ

Հարց մը, որ մեծապէս կը մտահոգէ պետութիւնները եւ դաստիարակութեան նուիրուած անձերը եւ կը մղէ լծուելու ծանր աշխատանքի, որոնելու եւ գտնելու նոր միջոցներ, որոնք համապատասխանեն արդի մարդու պահանջներուն, մտածե – լակերպին, գատողութեան եւ կենցաղին։

Դաստիարակութենէն կը պահանջուի օր-ուան կարիքներուն և մտայնութեան պատ–շաճում։ Վերջին տարիները, երիտա - սարդութեան մօտ երեւան եկած ապրելա–կերպի եւ գաղափարաբանութեան նոր ձգտումները, մասամբ արդիւնք են տիրող դաստիարակութեան ժամանակավրէպ ձեւին։

Եւ եկաւ այն պահը, երբ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ երիտասարդութիւնը ա–պստամբեցաւ գոյութիւն ունեցող ման–կավարժական եւ դաստիարակչական ձե-ւերու դէմ։

1968ին Փարիզի մէջ սկսած, ապա Եւ–րոպայի այլ երկիրներու եւ Ամերիկայի մէջ աւելի ծաւալ ստացած ուսանողական խլրտումները, գասադուլները, ցոյցերը արդիւնք են այն պոռթկումին, զոր ու–նեցան ուսանողները տիրող դաստիա-րակութեան հին ոճին դէմ։

Թերաճ երկիրներու մէջ դաստիարակու–թեան դրութիւնը նոր հիմնուած է եւ յա–ճախ ընդօրինակուած օտար դաստիարակ-չական դրութիւններէն։ Այս պարագային կը նկատենք, որ անոնք բաղդատաբար աւելի խոչընդոտներու կը հանդիպին, ո–րովհետեւ ընդօրինակուած դաստիարակ–չական դրութիւնը չի պատշաճիր իրենց մտածելակերպին, ապրելակերպին եւ չի համապատասխաներ իրենց պահանջնե-րուն։

Եթէ ընդհանուր ակնարկ մը նետենք ժամանակի ընթացքին տեղի ունեցած դաստիարակչական բարեշրջումներուն վրայ, պիտի հաստատենք, թէ դաստիա–րակութեան յառաջդիմութիւնը կ'ընկե-րակցի տնտեսութեան զարգացումին։

Տնտեսութեան զարգացումին հետ կը յառաջդիմեն գիտութիւնները, կփոխ – ուին մարդոց ապրելակերպը, կը բազմա–նան անոնց պահանջները, երիտասարդու–թիւնը կը դառնայ ծարաւի նորանոր գիտե-լիքներու, հետեւաբար նաեւ դաստիարակու-թենէն կը պահանջուի յարմարիլ օրուան կարիքներուն եւ կենցաղին։

Հայ երիտասարդութիւնը եւս կամայ թէ ակամայ կը տարուի նորանոր փորձա - ռութիւններով, ուր կը պակսի ազգա-յին ոգին եւ ազգային գիտակցութիւնը։ Բարոյչութիւնը, թերթերը, շարժապատ-կերը, նորաձեւութիւնները մեծապէս կ'ազդեն անոր մտայնութեան բարեշրջ–ման։

Ազգային ակնոցով դիտուած վերոյիշ-եալ իրողութիւնը վտանգ մըն է, որ կը սպառնայ մեր երիտասարդութեան։ Այ–սօր մեր ակումբները նուազ թիւով երի–տասարդներ կը յաճախեն եւ մեր միու - թիւններուն նուազ թիւով կ'անդամակ - ցին անոնք։

Դաստիարակութիւնը, մանաւանդ պա–տանին մօտ, կը սկսի տունէն եւ դպրոցէն։ Պատանին հակամէտ ըլլալով ըն–դօրինելու եւ խրացնելու իրեն տրուած դաստիարակութիւնը, մեր դէմ կը բաց–ուին աշխատանքի լայն հորիզոններ դպրոցներէն ներս կամ դուրս, դաստիա - րակելու համար հայ պատանին իբրեւ վաղուան իրա'ւ քաղաքացին, պարկեշտ մարդը եւ գիտակից հայը, տալով իրեն անհրաժեշտ գիտելիքները, իրեն համար հետաքրքրական մօտեցումներով։

Դաստիարակութիւնը տեսութիւններու վրայ պէտք չէ հիմնաւորել, այլ՝ անոր գործնականի, ինչ որ շատ աւելի հե-տաքրքրական եւ հաճելի կրնայ ըլլալ պա–տանիին համար։ Եւ աւելին, դարկ տալ երկսեռ դաստիարակութեան։

Դպրոցի ծիրէն դուրս, դաստիարակու – թեան կը կարօտին այն պատանիները, ո–րոնք կեանքի ինչ - ինչ պայմաններու բե-րումով լքած են դպրոցը եւ նետուած գործի ասպարէզ։

Հոս է, որ շատ աւելի կարիքը կը զգացուի դաստիարակութեան եւ մեր ա–կումբներուն, ընկերային կեդրոններուն պարտականութիւն կ'իյնայ ստեղծել այն-պիսի մթնոլորտ, որ հոն յաճախող պա-տանին ձերբազատի եւ մոռնայ դուրսը գինք թակարդող զանազան տեսակի հր-մայիչ – գրաւիչ ախտերը։

Պատանին պէտք է վարժեցնել հաւա-քական կեանքի, զօրացնել իր մէջ ան-հատականութիւնը եւ ազգին ծառայելու եւ զոհաբերուելու ոգին։

Պատանին ծարաւի է եւ հետաքրքիր նոր փորձառութեանց եւ գիտելիքներու, բայց իր մօտ կը պակսի ընտրութեանց հար-ցը։ Հոս է, որ կը զգացուի դաստիարա-կին անհրաժեշտութիւնը եւ այն էական դերը, որ ան կրնայ խաղալ անոր մտային թէ հոգեկան կազմութեան մէջ։

Երբեք պէտք չէ գոհանալ պատանին դաստիարակելով միայն մէկ մարզի մէջ, ինչպէս մարզական, գեղարուեստական, այլ պէտք է անոր տալ ծանօթութիւններ բոլոր մարզերէն ներս, նոյնիսկ կիրար-կել զանոնք, որպէսզի ունենայ ընդհա-նուր զարգացում մը, ինչ որ էական է ներկայ կեանքի պայմաններուն մէջ։

Մեր ակումբները պէտք է սարքաւորել արդիական ձեւերով, օրուան պահանջ-ներու հիման վրայ, յատկացնելով զա-նազան տեսակի խաղերու սենեակներ, ստեղծել այնպիսի հաճելի եւ ընկե-րային միջավայր, որ հաճոյքի վայրերէն շատ աւելի գրաւիչ ըլլան։

Ասոր կողքին, ծնողքներուն ալ պար-տականութիւն կ'իյնայ իրենց զաւակները փոքր տարիքէն առաջնորդել պատանե-կան կամ երիտասարդական այդ միջա-վայրերը, ակումբները, որպէսզի իբրեւ պարզ պերճանք չըլլան անոնք։

Մեր հայկական վարժարանները ունին նուիրական պարտականութիւն մը։ Պատ-րաստել հայ աշակերտը, հայ ուսանողը իբրեւ գիտակից հայ եւ չձգել, որ ան իր հայութիւնը պատահականութեան ար-գիւնք սեպէ։

Մեր վարժարանները գիտակից թէ վաղ-ուան հայկական գաղութներու ղեկա-վարներն ու առաջնորդները կը պատ-րաստեն, գիտական նիւթերու կողքին դարկ պէտք է տան ազգային կրթութեան եւ ազգային հպարտանքին։

Պատրաստելով գիտակից Հայեր, ա-ռաջքը առած կ'ըլլանք ձուլումին, որ կը սպառնայ մեզի։

ՋԱՐԵՀ ՏԵՐՎԻՇԵԱՆ

ՄԻՋՕՆ

— Հէյ, էրիմարդ, տանիքէն ոտքի ձէն կ'առնեմ, — խօսեցաւ յանկարծ Մըն-չիկին կինը։

— Էս առենը ո՞վ պիտի ըլլայ, կնիկ. չե՞ս լսեր, դուրսը փոթորիկ է, ցուրտ։ Էրիկ կնիկ խօսեցան ու լռեցին։

Քիչ վերջը կինը նորէն խօսեցաւ։

— Ագուլընոցէն բան մը ինկաւ, ել տես, ի՞նչ է, չարժիր հէ՛։

— Դուն գործիդ նայէ, կնիկ. էս ա-տենը շունը չհաջէր. էս ցուրտին ո՞վ պի-տի ըլլայ։ Հովն է ագուլընոցին տախտակը վար ձգեց, — կը պատասխանէր Մնչիկ, ճրագին առջեւ, ցերեկի ծախած աղուէնի-ներուն դրամները հաշուելով։

Հովը չէր եւ ոչ ալ փոթորիկը։ Միջօն էր որ՝ Մնչիկին լուսացոյն աղուէններէն մէկը գողցած տանիքէն վար ցատկած էր։

Միջօ աղուէնին իր մերկ ծոցին մէջ ժիր բռնած դէպի Ս. Սարգիսին քարը ճամբայ ինկաւ։ Անցաւ կամուրջէն, ուրկէ ան – ցած էր իր կովուն հետ ուրախ օրերուն։ Միջօ տեսաւ Ս. Սարգիսի լեռը բուքի մէջ բռնուած։ Ո՞վ գիտէ, թերեւս Ս. Սար-գիսն էր, որ կ'անցնէր ցուրտին ու բուքին մէջէն, տարին մէկ անգամ միայն գալու համար։

Բուքը ո՛րքան նման էր իր ձիուն գոյ-նին։ Ս. Սարգիսն ինչո՞ւ կ'աճապարէր։ Կար տակաւ ուշ մնացած ուխտաւոր մը, Միջօն, որ կէս ճամբան եկած էր արդէն եւ դեռ ուժ կուտար իր ցուրտէն թմրած ոտքերուն՝ գոհին հետ տաճարն հաս – նելու ու ընելու իր փոքրիկ աղօթքը հե-տեւեալ իմաստով.—

«Ո՛վ մեծդ Ս. Սարգիս. Քարերուդ վր–րայ կը մորթեմ այս իմ գոհը, որ Մնչիկի լուսացոյն աղուէններէն է ու ես գողցած եմ զայն։

«Քարուան չեմ ուզեր, ո՛վ մեծդ Ս. Սարգիս, ոչ թագ, ոչ պալատ։

«Տո՛ւր ինծ ուժը բանակներուդ, տուր ինծ ուժը քու ուխտաւոր լեռներուդ, տուր ինծ շնորհը քու ձիուդ, որ Սուդիկենց տան ես մշակը ըլլամ»։

Յաջորդ առաւօտ, կանուխ, քէլ Ղու-կաս գնաց Ս. Սարգիսի լեռան թակարդ–ները նայելու։ Լեռնէն վեր ելաւ եւ, Ս. Սարգիսին քարը դեռ չհասած, գտաւ Մի–ջօի դիակը, — ծնկները քաշուած, մա – գերը ստներուն կպած, ու երկու թեւերը ցից, աղերսի պէս Ս. Սարգիսի քարին տնկած։

— Այ շունշանորդի, որ դուզախ ու – գէիր, կուտայի քեզի, — խօսեցաւ քէլ Ղուկաս, մեղքցաւ ու հայհոյեց, որ յի–մար տեղը, դուզախի մը համար, կեանքը վրայ տուած էր։

Անկասկած Միջօն գիշերը եկած էր իր դուզախը գողնալու, — մտածեց ան։

Քէլ Ղուկաս շալկեց Միջօի դիակը այն–պէս, ինչպէս յաճախ շալկած էր աղուէս մը ու ուղիղ գիւղ իջաւ։

Դիակը ծանր էր։ Տակաւին Լօլիկ Օվա–նին տունը չհասած՝ Քէլ Ղուկաս իր բե–ռը սայլի մը վրայ դրաւ։

Կանուխ էր. բուխերիկներէն տակաւին ծուխերն սկսած չէին։ Դոները սառած ի–րենց ծխնիկին վրայ, իրարու ետեւէ դեռ նոր կը ճչային։ Գիւղացիները դեռ նոր դուրս կուգային՝ իրենց դուռին վրայի ձիւները մաքրելու ու եկեղեցի երթալու համար։

—Էդ ի՞նչ է, Ղուկաս, — մօտեցաւ ժամուոր մը։

Քէլ Ղուկաս պատմեց դժբախտ իրո – ղութիւնը։ Հետզհետէ հաւաքուեցան ու–րիշներ ալ։

Բոլորն ալ խօսելիք մ'ունէին, որովհե–տեւ Միջօ բոլորին հետ ալ գործ մ'ունե–ցեր էր։ Մէկուն հաւն էր գողցեր, միւսին պատուհանն էր քարտեր, մէկալի էշին պոչն էր կարեր։

— Էս առտու, մարս քուրս, ձեռքէն խալս թօթուեցինք։ Էդ մեր պաղչային պատե-րուն ցուիքները բոլորը վար տուաւ, — Լուսիկին մայրն էր խօսողը։

Ու թելադրեցին Քէլ Ղուկասին, որ դի-ակը ուղղակի եկեղեցի տանի, որովհետեւ կ'ենթադրէին, որ մայրը դիակին իսկ տէր պիտի չըլլայ։ Սակայն հեռուէն, մազերը գզգզուած, հրդեհէն փախչողի մը պէս խելակորոյս մայրն էր, որ Միջօի դիա-կին կը վազէր ու՝ խելագարի պէս իր զաւ-կին դիակը իր կուրծքին սեղմած՝ կուլար.

— Ա՛խ, Միջօ, Միջօ, իմ ալան Միջօ։ Տունս ծախէի քեզի դուզախ առնէի։ Միջօ, Միջօ, ղուրպան քու հոգուդ, ղուրպան քու պոյիդ։ Միջօ, արթընցիր Միջօ, իմ ալան Միջօ։

Ոչ ոք գիտցաւ, թէ Միջօն ինչո՞ւ սա-ռեցաւ։

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(ՎԵՐՋ)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԼՈՒՍԱՓԱՅԼ ՇԱՀՆՈՒՐԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

—o—

Օգոստոսի արեւակէզ այս օրերուն, հոգիս փոթորիկի է բռնուած՝ հրեղէն սարսող, լափլիզող, ամայացնող փոթորիկի։ Սուգեր կան, տխրութիւններ՝ որոնք կը ցնցեն, կրակ են՝ կ'այրեն։

Դուն հպարտ, ինքնամփոփ, անքէն տղայ, մեզ թողուցիր ու հեռացար արձակուրդի հասարակ օր մը, այնպէս անձայն՝ ինչպէս ապրեցար, *կրակը կողքիդ* այրելով, տակաւ հատնելով։

Ընտանիք չունեցար, շատ յաճախ մըտերիմ ընկերներ շուրջդ չունեցար. ո՛չ ինչ, ոչի՛նչ ունեցար։ Կեանքդ, *Թերթի կիրակնօրեայ* բացառիկ այդ *Թիւը* իբրեւ այլեւս *խորտակուած նամակատուփ*՝ քաշկռտեցիր ձեղունէ ներքնայարկ, քաղաքէ քաղաք, Սանայէ հիւանդանոց։ Ալ ուրիշ ի՞նչ երգ երգէր *Նահանջը*՝ երբ *գաւաճանած էին յարալէզները*։

Կրնան, սիրելի Շահնուր, կիրակիները այլեւս բացառիկ թիւ չունենալ, նամակատուփերը երբեք չբացուիլ, յարալէզները իրենք եւս մեռնիլ, բայց նահանջը, մեր նահանջը այլեւս ունի իր երգը, այն՝ որ դո՛ւն յօրինեցիր, ան՝ որ դո՛ւն միայն տուիր, բարձունքը՝ ուր հասցուցիր արեւմտահայ մեր պաշտելի գրականութիւնը։

Սիրելի Շահնուր, մենք՝ քու անմխիթար յուղարկաւորներդ, գիտենք՝ թէ անմահ է գեղեցկութիւնը՝ որ դո՛ւն բերիր։

ՍԱՐԳԻՍ ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՂԱՐԱՔԻԼԻՍԱՅԻ ՆՈՐ ԴՊՐՈՑԸ

—o—

1974 — 1975 *ուսումնական տարեշրջանին կը բացուի Ղարաքիլիսա գիւղի նորակառոյց դպրոցը՝* 640 *աշակերտի համար։ Դպրոցն ունի ընդարձակ ու լուսաւոր դասարաններ, տարրալուծարաններ, գրասենեակներ, մարզասրահ։ Շուտով տարրալուծարանները կը կահաւորուին անհրաժեշտ սարքաւորումներով եւ ուսումնական նիւթերով։*

ՄԱԹԱ ՀԱՐԻԻ ԱՂՋԻԿԸ

—o—

Վենսէնի բանտին մէջ, գնդակահարուելէն քանի մը ժամ առաջ, աշխարհի ամէնէն նշանաւոր լրտեսուհիներէն մէկը հետեւեալ նամակը կը շարադրէր.

«Սիրելի աղջիկս,

«Առտուան ժամը չորսն է եւ մէկ ժամէն պիտի մեկնիմ այս աշխարհէն, առանց կարենալ քեզ տեսնելու։ Փոքրիկ երախայ մըն էիր՝ երբ բաժնուեցայ քեզմէ։ Հաւատա՛ ինծի, գէշ բան չեմ ըրած, բայց պատերազմի օրէնքները անգութ են։ Շատ երիտասարդ էի՝ երբ հաստատուեցայ ժավա։ Կը սիրէի հայրդ, որ հիանալի մարդ մըն էր։ Բայց այդ շրջանի կլիման, խմիչքը եւ պզտիկ եղբօրդ մահը քանդեց մեր կեանքը։

«Միակ հարստութիւնս դուն էիր, բայց չկրցայ զբաղիլ քեզմով։

«Մնաս բարով, զաւա՛կս, երջանկութիւն կը մաղթեմ քեզի։ Աղօթէ՛ ինծի համար։

ՄԱՅՐԴ՝ ՄԱՐԿԱՐԻԹԱ ԿԵՐԹՐՈՒՏ ԶԵԼԼԷ ՄԱՔ ԼԵՕՏ

Նամակը հասաւ Պաթաւիա եւ յանձնուեցաւ 17 տարեկան մանրակազմ ու թուխ աղջկան մը, որ կ'ապրէր իր մօրաքրոջ հետ։

Աղջիկը կարդաց նամակը եւ քարացած մնաց։ Ուրեմն մայրը նշանաւոր Մաթա Հարին էր, որուն մասին շատ բան չէր գիտեր։։ Մօրաքոյրը իրեն պատմած էր թէ հայրը գինով ու բիրտ մարդ մըն էր, որ անհետացած էր հրապարակէն. իսկ մայրը Եւրոպա մեկնած էր ու դարձած պարուհի։

Նամակը կարդալէ ետք, գլուխ ծալեց ու վազելով գնաց ամէնէն մօտիկ եկեղեցին՝ աղօթելու համար մօր հոգիին։

Նոյն իրիկունը, Պանտա հրաժեշտ առաւ իր մօրաքրոջմէն՝ ապրելու համար անկախ կեանք մը։ Մօր ողբերգական վախճանը չյայտնեց ոչ ոքի։ Ուզեց ուսուցչուհի դառնալ։ Դիմեց հոլանտական իշխանութիւններուն եւ ընդունեցաւ Պաթաւիայի լաւագոյն վարժարաններէն մէկուն մէջ։

Մինչ այդ սկսած էր կենակցիլ հոլանտացի բարձրաստիճան պաշտօնեայի մը հետ, որ կառավարիչին մտերիմ բարեկամն էր։ Շնորհիւ անոր պաշտպանութեան, Պանտա ուսուցչական բեղուն գործունէութիւն մը ունեցաւ։ Բազմաթիւ դպրոցներ հիմնեց երկրին զանազան շրջաններուն մէջ։

Մինչեւ 1935 թուականը Պանտա ապրեցաւ զուրծօն ու երջանիկ կեանք մը։ Պաշտպանը մեկնած էր Հոլանտա։ Շատ մը երեւելիներ խնդրեցին անոր ձեռքը, բայց աղջիկը աչքին առջեւ ունէր մօր դժբախտ ամուսնութիւնը եւ կը նախընտրէր առանձնութիւնը։ Այդ թուականին Պանտա 35 տարեկան գեղեցիկ, խելացի ու զարգացած կին մըն էր։ Նաեւ հարուստ էր, որովհետեւ պաշտպանը իրեն ձգած էր հասութաբեր կալուածներ եւ ինչքեր։

Պաթաւիայի ընտրանին կը հաւաքուէր յաճախ անոր ապարանքին մէջ, ուր խօսակցութեան գլխաւոր նիւթը կ'ըլլար գրականութիւնը։

Երբ պայթեցաւ Բ. Աշխարհամարտը, Պանտայի հիւրերուն թիւը աւելցաւ։ Քաղաքական դէմքերու եւ դիւանագէտներու շուրջ կը դառնային օտար գործակալներ եւ լրտեսներ։

Շրջանի խաղաղութիւնը շուտով խանգարուեցաւ։ Մինչ Արեւմուտքի մէջ Գերմանացիներ երկիրներ կ'առնէին իրենց տիրապետութեան տակ, Խաղաղականի մէջ Ճափոնցիները կ'իջնէին դէպի հարաւ։ 1942ին անոնք ոտք դրած էին Ինտոնէզիոյ գլխաւոր կղզիներուն վրայ եւ տեղացիներուն կ'ընէին շլացուցիչ խոստումներ՝ ազատութիւն, անկախութիւն եւ բարգաւաճութիւն։ Ճերմակները եւ խառնածինները, վախնալով տեղացիներու սպառնալիքներէն, կը հեռանային ժավայէն։

Պանտա սակայն չէր ուզեր հետեւիլ մօր օրինակին, որ զոհը եղած էր քաղաքական ու պատերազմական դաւադրութիւններուն։ Ան կը շարունակէր իր դաստիարակութիւնները։ Տեղացի ժողովուրդը կը զգուշանէր Ճափոնցիներու կեղծ խոստումներէն, րսելով որ անոնց միակ նպատակն էր խլրացնել այս հարուստ շրջանները։

Օր մը, իրեն այցելեց իր հօրեղբայրներէն մէկը, որ տասը տարիէ ի վեր կը ծառայէր ճափոնական ծովակալութեան իբրեւ խորհրդական։ Ան կը կրէր ճափոնցի սպայի համազգեստ։ Այդ հօրեղբայրը միակ անձն էր, որ տեղեակ էր Պանտայի մօր ինքնութեան, այսինքն Մաթա Հարիի մասին։ Ու բացէ ի բաց յայտարարեց.

— Պանտա՛, միայն դուն եւ ես գիտենք թէ Մաթա Հարին մայրդ է։ Եթէ այս գաղտնիքը հրապարակուի, հետեւանքը կրնայ շատ ծանր ըլլալ քեզի համար։ Որպէսզի այդպիսի բան չպատահի, քեզմէ կը խնդրեմ որ կրկին բանաս գահլիճիդ դուռները եւ իրարու ծանօթցնես երկրին բնիկները եւ նոր տէրերը։

— Չեմ ուզեր զբաղիլ քաղաքական հարցերով։ Չեմ ուզեր խեղճ մօրս վախճանը ունենալ։

— Դուն պէտք չունիս քաղաքական հարցերով զբաղելու։ Կը շարունակես ընդունելութիւններդ։ Հիւրերդ ես կ'որոշեմ։

Սպառնալիքը այնքան մեծ էր որ Պանտա ստիպուեցաւ հնազանդիլ։ Երեկոյթները ունէին նոյն գրական մթնոլորտը. բայց կողմնակի սենեակներու մէջ ճափոնցի սպաներ եւ գործակալներ հանդիպումներ կ'ունենային ինտոնեզիացի երեւելիներուն հետ եւ կը ջանային զանոնք իրենց կողմը առնել։ Ճափոնցիներու գըլխաւոր ծրագիրներէն մէկն էր տեղական պահակագունդ մը հիմնել եւ անոր յանձնել երկրին ապահովութիւնը։ Սակայն կը վախնային որ այդ նոր պահակագունդը փոխանակ գործակցելու, կրնայ օր մը զէնքերը դարձնել իրենց դէմ։ Ամէնէն դժուարը ուղեկից հրամանատար մը գըտնելն էր։ Խօսակցութիւնները տեղի կ'ունենային Պանտայի տան մէջ, ուր հաւանական հրամանատարները շփումներ կ'ունենային Ճափոնցիներու հետ։

Այդ օրերուն Պանտա քառասուննոց կին մըն էր, որ մինակը կը նաւարկէր այս փոթորկալից ովկիանոսին մէջ։ Իր պաշտպանին մահէն ի վեր, ծարաւն ունէր հարազատ ու անկեղծ սիրոյ։

Երեկոյթներէն մէկուն ընթացքին՝ Պանտա ծանօթացաւ մարդու մը, որ պիտի յեղաշրջէր իր կեանքը։ Երեսունհոց եւ բարձրահասակ ինտոնեզիացի զինուորական մըն էր, որուն Ճափոնցիները խոստացած էին պահակագունդին հրամանատարութիւնը։ Առաջին հանդիպումին Պանտա համակրեցաւ այդ երիտասարդին, որ կը կոչուէր Ատամ Սուվանկ։ Համակրութիւնը եղաւ փոխադարձ ու վերածուեցաւ բուռն սիրոյ։

Իրիկուն մը, Ատամ Պանտայի յայտնեց իր բուն ինքնութիւնը։ Ճիշդ էր որ երեւութապէս կը գործակցէր Ճափոնցիներուն հետ, բայց իրականութեան մէջ, ան ազգային դիմադրութեան գլխաւոր պետերէն մէկն էր։ Այո՛, կ'ուզէր պահակագունդին հրամանատարը դառնալ, բայց բուն նպատակն էր այդ պահակագունդը հանել Ճափոնցիներու դէմ, որոշուած ժամուն։ Ինք չէր հաւատար Ճափոնցիներու խոստումներուն։ Եւ դէպքերը իրաւունք կուտային իրեն։ Ճափոնցիները շատ դէշ կը վարուէին ինտոնէզիացի ժողովուրդին հետ, կը կողոպտէին ու կը թալանէին երկիրը ու կը ճնշէին տեղացիներուն վրայ։

ՆՈՒՊԱՐ ՉԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

(Շար — 1)

ՄԵԾԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

Պեռնար Շոյի հարցուցին թէ տարուան ընթացքին քանի օր կ'աշխատի։

— Ոչ մէկ օր, պատասխանեց Պ. Շօ եւ աւելցուց. եկէք հաշիւ մը ընենք։

— Տարին ունի 365 *օր, որուն կէսը կը կազմեն գիշերները։ Հետեւաբար կը մնան* 183օր։ *Եթէ հանենք* 52 *Կիրակիները, կը մնան* 131 *օր։ Հանենք Շաբաթ օրերը՝* 52 *օր, կը մնան* 79 *օր։ Հաշուենք օրական հանգիստի ժամերը, որոնք տարեկան կը կազմեն* 1460 *ժամ, այսինքն* 60 *օր. ուրեմն կը մնան* 19 *օր։ Տարեկան արձակուրդիս* 5 *օրերն ալ եթէ հանենք, կը մնան* 4օր։ 3 *օրերն ալ եթէ հաշուենք հիւանդութեան համար, ի՞նչ մնաց. մնաց մէկ օր։ Եւ ճիշդ այդ օրն ալ Մայիս մէկն է։*

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (54)

ԻՆՉՊԷՍ ԳՈՂՑԱՆ ՅԱՐԵՐՈՒՆ ԹԱԳԸ

ԿՆՈՋԱԿԱՆ ՄՐՑԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

— Կը սիրեմ զայն սիրելիս, կ'ըսէ իշխանուհին, կը սիրեմ. գիտեմ թէ կը չարչարեմ ձեզ եւ գիտեմ թէ գիս ալ պիտի դժբախտացնէ։ Սակայն, հակառակ ձեր հանդէպ ունեցած բարեկամութեանս, հակառակ ամէն իմաստուն խորհուրդներու, չեմ կրնար բաժնուիլ անկէ։

Իշխանուհին քայլ մը կը յառաջանայ դէպի կոմսը, որ անդրդուելի յօրէն կը շարունակէ դիտել երկինքը ուր արշալոյսին առաջին վարդագոյն ճառագայթները կը խաղան եւ հեզնանքով մը կը ժպտի այս պայքարին վրայ որուն տարրական ինքն է։ Իշխանուհին ձեռքերը կը դնէ երիտասարդին ուսերուն եւ յաղթական շեշտով մը կ'ըսէ.

— Անիկա իմս է։

Կոմսուհի Վանտա Կրօքօլաքա, որուն գեղեցիկ ու սպիտակ կուրծքը, գոհարեղէններու տակէն ուժգնօրէն կ'ելեւէջէ, փոխն ի փոխ կը նայի իր ոսոխուհիին շողարձակ աչքերուն եւ կոմս Սէրժ Լավէնթիէֆի ժպտուն եւ միանգամայն ցաւատանջ դէմքին։

Անողոք բառեր կը փնտռէ, բառեր որոնցմով պիտի խարազանէր իր լիրբ բարեկամուհին եւ այդ երիտասարդը զոր սիրած է ու դեռ կը սիրէ եւ որուն յեղեղուկ բնաւորութիւնը գինքը կը չարչարէ։ Կը փնտռէ բառեր, որոնցմով իր կրած նախատինքին վրէժը պիտի լուծէ։ Սակայն չափազանց յուզուած է եւ այդ բառերը գտնելու չափ անձնազսպում չունի։

Ուրեմն պէտք է գործէ, որովհետեւ փառաւոր վրէժխնդրութեան մը գաղափարը այդ վայրկեանին կը ծնի լեհուհիի իր սրտին եւ մտքին մէջ։

Ոչ մէկ բողոք եւ ոչ մէկ մեղադրանք։ Կը խոնարհի իշխանուհիին առջեւ եւ առանց հրաժեշտ առնելու, դարաւանդէն կ'իջնէ դէպի ծովեզերք։

Իր թուրք նաւավարը Սէլիմ կը սպասէ իրեն նաւակին մը մէջ, ուր ժամերէ ի վեր նստած համբերելով կը քաշէ միօրինակ երգ մը մրմնջելով։

Կոմսուհին կը նստի նաւը, որ կը կտրէ Վոսփորը եւ զինքը կը տանի Գանտիլլի, ուր իշխանուհիին ապարանքին ճիշդ դէմը, վերջերս սիրուն տուն մը գնած է։

×

Կոմսուհի Վանտա Կրօքօլաքա, կը մտնէ այն սենեակը, որուն պատուհանները Վոսփորի վրայ կը նային։

Պէյլէրպէյին հեռանալը հազիւ քանի մը վայրկեան տեւած է, բայց արդէն առաւօտ է։ Տժգոյն կանաչ երկինքին խորը, քանի մը վարդագոյն ամպեր, տեղ տեղ ծիրաներփուած, ծփուն շղարշներու պէս կ'օրօրուին։ Ծովուն վերեւ, ուրկէ թարմ օդին մէջ կը բարձրանայ թեթեւ մշուշ մը, կոմսուհին կը տեսնէ իր հակառակորդին ապարանքը, ուր քիչ առաջ այնքան տառապած եւ նուաստացում կրած էր։ Իրեն կը թուի թէ երբեք պիտի չբուժուի իր վիշտը եւ պիտի չմոռնայ կրած նախատինքը։

Աչքերը սեւեռած են այն դարատափին, ուր երեկոյթը աւարտած էր. քանի մը վայրկեանէն հրաւիրեալները հրաժեշտ պիտի առնեն եւ Պոլիս պիտի դառնան։

Սակայն մէկը կայ, որ Պէյլէրպէյին պիտի չմեկնի։ Քանի մը վայրկեանէն, դնդապետ — կոմս Սէրժ Լավրէնթիէֆը, այլեւս իշխանուհի Սօնիա Քարամաէնին համանին դարձած, մինակ պիտի մնայ անոր ննջասենեակին մէջ։

Կոմսուհին ձեռքը սրտին կը տանի, մեղմելու համար անոր տրոփիւնները։ Իր գեղեցիկ աչքերը արցունքով կը լեցուին եւ շրթունքները կը դողդղան։

Պէ՞տք է որ ինքզինքը լքէ այն անսահման վիշտին գիրկը, որ զինքը կը կրծէ, պէ՞տք է հեծկլտայ եւ անկողնին վրայ ինկած զալարէ ձեռքերը ու արտասանէ անունը անոր զոր դեռ կը սիրէ, հակառակ անոր անգթութեան եւ դաւաճանութեան։

Ո՛չ, քանի որ ինք երդուընցած է վրէժ լուծել այն բարեկամուհիէն, որ զինքը ջնջեց Սէրժ Լավրէնթիէֆի սրտէն։ Ի՞նչպէս. խորտակելով այն դաւադրութիւնը որուն հոգին է իշխանուհի Սօնիա Քարամաէն եւ վիժեցնելով անոր բոլոր ձեռնարկները։ Կոմսուհին տեղեակ է ցարական իշխանութեան վերահաստատումին համար թափուած ջանքերուն։ Այդ ջանքերը ապարդիւն պէտք է անցնին, հակառակ որ անոնք կրնան Ռուսիան փրկել։

Ահա այսպէս վրէժ պիտի լուծէ ան եւ միանգամայն նոր չարիք մը պիտի հասցնէ այդ անարդ ժողովուրդին, որ հակառակ ներկայ տկարութեան միշտ թշնամի կը մնայ եւ որուն դէմ պէտք է անողոքաբար պայքարիլ, միշտ կոտորել, ձեռքի տակ գտնուած բոլոր միջոցներով։

ՓՕԼ ՄՕՆՖԷՐՐԱՆ

(Շար.)

OPÉRA DE MARSEILLE

Lundi 16 Septembre à 21 heures
Mardi 17 Septembre à 21 heures

CONCERTS
par le

CHŒUR NATIONAL DE L'ARMÉNIE SOVIÉTIQUE

sous la direction de son chef
OHANNES TCHEKIDJIAN

Avec le concours de l'ORCHESTRE DE L'OPÉRA DE MARSEILLE

LOCATION :
du 26 août au 7 septembre
Agence WASTEELS 87, La Canebière tél. 64.09.49 - 62.08.44
BERTEX 13240 Septemes tél. 51.31.51 - 51.37.42
à partir du 9 septembre
OPÉRA DE MARSEILLE tél. 33.03.58
Prix des places : 30 - 20 - 8 F

NANE CARZOU

SIGNERA SON LIVRE

Voyage en Arménie

Couverture et photos de
CARZOU
Postface de Jean-Marie CARZOU

Le Jeudi 5 Septembre de 16 à 19 heures
à la Librairie Marguerat
2, Place St. François
LAUSANNE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները ...

Տէր եւ Տիկին Ն. Ուզունեան իրենց աղջկան հանգուցեալ Շաքէ Աքըլեանի (ծընեալ Ուզունեան) յիշատակին եկեղեցւոյ 200 Ֆր, դպրոցին 100, նոյն առիթով Տէր եւ Տիկին Ա. Օհաննէսեան եկեղեցւոյ 200: Ոմն՝ հիւանդի մը ապաքինման առթիւ Աղքատախնամին 350:

Եկեղեցւոյ.— Տէր եւ Տիկին Պետրոս Գապաղճեան իրենց զաւկին Սերժի ամուսնութեան առթիւ -- Պսակուած փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ— 100: Պ. Ժաք Փափազեան ուխտի մը առթիւ 100: Պ. Պուլուտեան — Բրովիտանս, ԱՄՆ 100: Տիկին Մարիամ Տարագճեան իր ամուսնոյն Օհաննէս Տարագճեանի մահուան առթիւ 150 եւ Տէր եւ Տիկին Մնայեան փոխան ծաղկեպսակի 30: Տէր եւ Տիկ. Թութէլեան —Մարսէյլ — կիւրեղ Խրայեանի յիշատակին 20:

Խաղողօրհնէքի առթիւ --- Տիկ Եագուպեան, Տիկ. Մալվինէ Եղիայեան 100ական: Տէր եւ Տիկին Մանուկ Փամուքճեան, Պ. Տէր — Զաքարեան —Մարսէյլ -- 50ական: Տէր եւ Տիկին Գարաքիւլահեան, Պ. Յարութիւն Գարակէօզեան 30ական: Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Ալիքսանեան, Տիկ Մարի Շահինեան, Տիկ. Արուսեակ Շահինեան 20ական: Տիկ. Մարիամ Մարգարեան, Պ. Կ. Մարգարեան, Օր. Կատարինէ Պէննէեան, Տիկ. Մաղէն Թավշանճեան, Տիկին Արաքսի Խաչատուրեան, Տիկ. Շնորհիկ Օհաննէսեան, Տիկ. Յակոբեան 10ական: Տիկ. Մարի Եանաքոյեան երկու կողով խաղող: Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Մակասեան մէկ կողով խաղող:

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը հրաւիրուած է Անծանօթ Զինուորին Բոցն արծարծելու Սեպ. 4, Չորեքշաբթի, ժամը 18ին:

Հաւաքուիլ Թրիէօմֆ-Շան զ'Էլիզէի անկիւնը:

EGLISE ST. JULIEN LE PAUVRE
(Tous les soirs sauf Samedi et Dimanche à 21 h. 30)
1, Rue St. Julien Le Pauvre

PASSION NOIRE

« Il y eut d'abord le poème « Lynch », que j'écrivis en 1954. Puis à la demande de Paul GILSON, pour ses « Soirées de Paris » à la radio, l'émission que j'intitulais « Passion Noire » où, en alternance avec les strophes de « Lynch », se faisaient entendre non pas chantés, mais dits, des blues choisis de telle sorte que l'ensemble forme une histoire, comme au long d'une veillée, racontée. Voici qu'aujourd'hui, grâce à la version scénique de Pierrette DAVID, vient témoigner et accuser la voix unanime partagée, de l'alliance du double horizon blanc et noir issue, pour communier dans la même douleur, le même amour et le même espoir ».

ROUBEN MELIK

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՆՍՏԱՆԴԵԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՄԲ...
(Քերթուածներ)
Ընտիր տպագրութիւն

Գին 20 փր.

Դիմել՝ ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր 13ին Սալ տէ Ֆէթ տը Սեւրան:

×

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Շաբաթ Նոյեմբեր 9ին, Շարպոնիէռի չքեղ սրահներուն մէջ:

×

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ երաժշտական յիշատակաց գործունէութեան նուիրուած ցերեկոյթ, Սալ Կավօ, Դեկտեմբեր 15ին, գեղարուեստական ճոխ յայտագրով:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե. չքեղ սրահներուն մէջ, Հոկտեմբեր 27ին ժամը 16էն 24:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՇՈՒՆ. 1974

ՏԱՍԸ ՕՐ
2100 Ֆէն ՍԿՍԵԱԼ

ՄԵԿՆՈՒՄ ԱՄԷՆ ԱՄԻՍ — ԱՄԲՈՂՋ ՏԱՐՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ —
ՓԱՐԻԶԷՆ ԵՒ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

«Ցատուկ երիտասարդներու» համար (16էն 35 տարեկան)

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4ԷՆ 21

×

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 7ԷՆ 21
ՓԱՐԻԶ - ՓԱՐԻԶ 2920 Ֆ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 6ԷՆ 19
ՄԱՐՍԷՅԼ - ՄԱՐՍԷՅԼ 2950 Ֆ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 5ԷՆ 19
2550 Ֆ

Ցաւելեալ երրորդ Շաբաթ մը եթէ 15 հոգի կայ.— Ցաւելեալ՝ 750 Ֆր. 15հոգիէն պակաս յաւելեալ՝ 950 Ֆր.

LIC. A. 72
Demander notre brochure détaillée

Դիմել գրասենեակ՝ մանրամասնութեանց եւ պայմաններու համար:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE
MONDOTOURS
2, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 073-30-64
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. : 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

LE VOYAGE EN GRECE

n'hésitez pas, adressez-vous à

Mayda BERBERIAN
6, Rue de l'Echelle, PARIS (1er)
Tél. : 260-30-20 et 260-67-34
de 9 h. à 19 h. tous les jours

spécialiste de voyages en Grèce, Orient, Moyen-Orient
(Liban, Egypte etc...)
Les voyages à partir de 595 F.

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
Դիմեցէ՛ք ՄԱՅՏԱ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ
LE VOYAGE EN GRECE
Ամէն օր ժամը 9էն 19

Ճամբորդութիւններ դէպի Յունաստան, Արեւելք, Եգիպտոս, Լիբանան
595 Ֆր.էն ՍԿՍԵԱԼ